Kendriya Sanskrit Vidyapeetha Series-No. 13

VISVĀMITRA SAMHIT विश्वामित्रसंहिता

CRITICALLY EDITED BY
UNDEMANE SHANKARA BHATTA

Research Assistant, Kendriya Sanskrit Vidyapeetha, Tirupati.

KENDRIYA SANSKRIT VIDYAPEETI TIRUPATI 1970

Digitized by Madh adhuban Trüst, Delhi No. 13 (EC) THE BALL CC C Sin Violin Kumai Cd 9 44 d in Public Domaia

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

Digitized by Madhuban Trust, Delhi CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

Kendriya Sanskrit Vidyapeetha Series-No. 13.

Grams : VIDYAPEETHA ORIGIN	AL	F	Ph. No. 2469
KENDRIYA SANSKRIT TIRUPATI - 51		5	-10-100
M/s Stri VIPIN K National Phy NEWDELH	Mo Mo ŽEca 1-1	Ar terio	ls livicin
Your order/reference No	• da	ated	••••••
	No. of copies	Cost Rs Ps	Amount Rs. Ps
A 80. Rech by MO on 5-10-1990. Pos. 33/- S Visuamitra Samhite Len dis west @ 15-1. For w & Racky changes			22=00 3=30 18=70 14=30. 33=00
Rupees Third IT yes	Total Less of	liscount	33=00
Assistant		For PR	INCIPAL

Digitized by Madhuban Trust, Delhi CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

VIŚVĀMITRA SAMHITA

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

Kendriya Sanskrit Vidyapeetha Series-No. 13

VIŚVĀMITRA SAMHITĀ विश्वामित्रसंहिता

CRITICALLY EDITED BY

UNDEMANE SHANKARA BHATTA

Research Assistant,

Kendriya Sanskrit Vidyapeetha, Tirupati.

KENDRIYA SANSKRIT VIDYAPEETHA TIRUPATI 1970

First Edition, September 1970. All Rights Reserved.

Published by V. S. VENKATA RAGHAVACHARYA, Director-in-Charge Kendriya Sanskrit Vidya peetha, Tirupati, India.

Printed by Bharathi Vijayam Press, Madras-5.

विश्वामित्रसंहिता

केन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठसंशोधनसहायकेन श्रीमता उण्डेमने शङ्करभट्टेन पाठभेदादिभिः संशोध्य संपादिता

केन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठम् तिरुपति १९७० प्रथमं संस्करणम् १९७० सर्वे अधिकाराः स्वायत्तीकृताः

प्रकाशक:

वि. एस. वेंकटराघवाचार्यः निदेशकः, केन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठम् तिरुपति

मुद्रापकः भारती विजयम् प्रेस्, मद्रास्-५

TABLE OF CONTENTS

		Pages.
प्रस्तावना	••••	i–viii
विश्वामित्रसंहिताविषयानुक्रमणिका	••••	ix-xl
विश्वामित्रसंहिता		1–267
CRITICAL NOTES	••••	268–275
APPENDIX—I	••••	276–278
"—II	****	279–280
INDEXES:—	••••	281-472
1. अष्टोत्तरदाततन्त्राणि	••••	281–284
2. वर्णसंज्ञाः		285–293
3. मुद्राः		294–296
4. मन्त्राजुक्रमणिका	•••	297_301
5. पारिभाषिकपदानां लघुटिप्पणी	••••	302–310
6. श्लोकानुकमणिका	••••	311-409
7. पारिभाषिकप्रातिपदिकानि	•••	410–472
CORRIGENDA		473-480

प्रस्तावना

संचिन्तयामि जगदुद्भवमूलमूर्ति तं शंकरियमुदात्तगुणं वरेण्यम्। लक्ष्मीनिषेवितमजं विभुमादिदेवं विष्णुं प्रपन्नपरिरक्षणणबद्धदीक्षम्॥

१. अपारात् संसारसागराद् आत्मानम् उज्जिहीर्षता महर्षिणा विश्वा-मित्रण ब्रह्मणो मुखाद् अधिगतं विश्वजनीनं वेदार्थं संग्रहेण उद्घोधयन्ती विश्वामित्रसंहिता स्वापावस्थाम् अपहाय इदानीं कार्योन्मुखी वर्तत इत्येतत् परं प्रमोदस्थानम् आस्तिकमहाभागानाम् । चिराय संप्रदायशरणानाम् अर्चकादीनां गृहान् अध्युषितवती सेयं विश्वामित्रसंहिता प्रकाशम् उपनीयते तिरुपतिकेन्द्रीय-संस्कृतविद्यापीठाधिकृतेरिति अहो सौभाग्यम् आगमस्य!

भगवतो नारायणस्य मुखारविन्दात् निःस्तं पञ्चरात्रम् इति प्रचलित महती प्रतीतिः। 'पञ्चरात्रं 'पाञ्चरात्रम् '—इति अनर्थान्तरम् इत्याहुराग-मिकाः। तस्यास्य पञ्चरात्रस्य उत्पत्तिप्रकारम् उपवर्णयता ब्रह्मणा संसाराणवम् उतितीर्षवे विश्वामित्राय अनूदितानि भगवद्वाक्यानि (१.७६-७८) एनाम् एव प्रतीतिम् उपोद्धलयन्ति। भवनिष्टत्युपायबुभुत्सुना विश्वामित्रेण ब्रह्मणोऽधिगतं, सत्पात्रादर्शनाद् विनोपदेशं स्वहृदयकुह्ररगोपितं च तत् पञ्चरात्रामृतम् उप-सन्नस्य विनीतस्य भक्तियुक्तस्य च काद्यपस्य श्रवणपथम् अवतारितं सद्,

" अतः परं त्वयोक्तत्वाद् भूमौ त्वन्नामधेयतः ।

विश्वामित्रीयमित्येव तन्त्रं तात भविष्यति ॥ " [१.८० & ८१]

इति स्वयंभूवचनानुसारेण विश्वामित्रसंहिताख्यया प्रथितम् इति सुस्पष्टम् उपवर्ण्यत एतदीयोपोद्घाताध्याये । सकलोऽपि आगमसिद्धान्तो विश्वामित्रसंहितायाम् अस्यां संकलितः सन् प्रतिक्षणं सौलभ्याकाङ्क्षिणाम् आधुनिकानाम् अध्येतृणाम् आनन्दाय कल्पते ।

२. परिशीलिता मातृकाः

जगद्भक्षके अस्मिन् काले भारतीयसंस्कृतिपरिचायिकानां चिरस्य अनु-भ्राचिकादिसद्मवासानां संहितानाम् एताहशीनां प्रकाशनं कर्तव्यकोटयन्तर्गतं मन्यमानैरस्माभिः संपादितानां मातृकाणां विमर्शपद्धत्यनुरोधेन तुलनात्मकम् अध्ययनं निर्विर्तितवद्भिः वर्षद्वयपरिमितेनैव कालेन कृतसंपादना विश्वामित्र-संहिता इदानीं प्राकटंच नीयते । अस्याः स्वरूपनिर्धारणकार्ये मार्गदर्शिकानां मातृकाणां बह्वचः अपूर्णाः । एतत्संपादनियुक्तेरस्माभिः विशिष्य षट् मातृकाः परिशीलिताः । तथा हि—

- (१) अडैयार्म्रन्थालयत उपलब्धा T R 1116 मातृकाया: प्रतिलिपि: ▲—संज्ञिका (Transcript of T R 1116, Adyar Library, Adyar-Paper-Devanagari—chapters 1-26 only).
- (२) बडौदापाच्यसंस्थात उपगत: Ms. 6640, तालपत्रहस्तलेख: **B**—संज्ञक: (Ms. 6640, Oriental Institute, Baroda-Palm-leaf-Grantha-chapters 1-26 only).
- (३) चेन्नपुरीपाच्यहस्तिलिखितम्रन्थालयाद्धिगता R 1601 मातृका Mattagen (Ms. 1601, Government Oriental Manuscript Library, Madras-Paper-Grantha-chapters 1-26 only).
- (४) महिशूरप्राच्यसंशोधनसंस्थाया: संपादिता तालपत्रहस्तलेखस्य प्रतिलिपि: <u>My</u>-संज्ञिका (Transcript of the Ms., Oriental Research Institute, Mysore—Palm-leaf-Grantha-complete-chapters 1-27).
- (५) तिरुपतिकेन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठम्रन्थालयगता KSV 554 A B & c मातृका <u>K</u>—संज्ञिका (Ms. 554 A B & C, Kendriya Sanskrit Vidyapeetha, Tirupati-Paper-Telugu-Incomplete).
- (६) तिरुपतिकेन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठग्रन्थालयगता KSV 43 मातृका Ks—संज्ञिका (Ms. 43. A Compilation entitled as नानासंहिताविषयोद्धार:-Palm-leaf-Granth-chapters 3 & 14 only).

एतद्तिरिक्ता श्रीमद्भयः तिरुनेख्वेलिमण्डलगतश्रीवैकुण्ठग्रामवासिभ्यः पेरियतिरुविडभद्वाचार्येभ्यः अधिगता M मातृकासंवादिनी विश्वामित्रसंहिता च परिशीलिता असाभिः।

अन्यान्यपि उत्सवसंग्रहप्रभृतीनि कानिचित् संकलनानि पाठनिधरिणार्थं परिशीलितानि यानि न विवदन्ति स्वीकृताभ्यः मातृकाभ्यः। असात्परिशीलितानां सर्वासामि मातृकाणाम् अद्वितीयायाम् एव My मातृकायां संहिताकात्स्यिमिव आसाद्यते । तथापि स्वीकृतानां सर्वासामिप पाठमेदा यथाशास्त्रं पादिटपण्यां (Footnotes) निवेशिताः।

३. संहिताविस्तरः

अस्मदुपलब्धानां विश्वामित्रसंहितामातृकाणां My मातृकायां " ज्ञातव्यं तात वक्ष्यामि संक्षेपात् कश्यपात्मज । सहस्रत्रयमानेन सुग्रहत्वाय सुव्रत ॥ ''

[3.38]

इति प्रतिज्ञानुसारेण,

" सप्तविंशतिभिः प्रोक्तम् अध्यायैः कश्यपात्मज ।

विश्वामित्रीयनाम्नैतन्मयोक्तत्वात् प्रथां गतम्॥ । (२७.५६]

इति उपसंहारवाक्यानुसारेण च ग्रन्थविस्तरः अधिगम्यते। अन्यासु तु षड्विंशतिरेव अध्यायाः दृष्टिपथमुपयान्ति। तथा च My मातृकानुरोधेन, चेन्नपुरीप्राच्यहस्तिलिखितग्रन्थालयगतायाः R3960 मातृकाया ग्रन्थान्तवाक्यानुरोधेन (Colophon) च संहितायाम् अस्यां त्रिसहस्रं श्लोकाः, सप्तविंशतिरध्याया-श्लोति करतलामलककल्पः अस्या ग्रन्थविस्तरः।

४. प्रधानमातृकाविवेकः

संपूर्णा शैथिल्यकृमिदंशादिदोषजुष्टा ²प्राचीना च My-मातृका आहता समुचितपाठनिर्णयेऽसाभिः। मातृकायाम् अस्याम् अनुपदं दरीहश्यमानानां प्रन्थलोपानां परिपूरणे मातृकान्तरेभ्यः समीचीनानि पदजातानि निर्विशक्कम् अङ्गीकृतानि। सर्वथा दुर्लभानां केषांचित् श्लोकभागानां परिपूरणे संहितान्तर-परिशीलनेन कोष्ठान्तरिता उपनिवेशितपश्चचिह्वकाश्च सूचनाः संनिवेशिताः। मुख्यमातृकायामपि मातृकान्तरेष्विव उपलब्धानां सर्वथा अशुद्धानां पाठानां नि-

^{1. &#}x27;'इति श्रीपाञ्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां प्रायश्वित्तविधिनीम सप्तविंशोऽध्याय:॥ विश्वामित्रसंहिता समाप्ता ॥''

^{2.} एतन्मातृकोपसंहारवाक्यम् अस्याः प्राचीनतामवगमयति । विस्तरेणायं विचारः अन्यत्र प्रस्तोष्यते । पश्चरात्रसंहितान्तराणामिव अस्याश्च संहितायाः कालनि-धारणं न सुशकमिति विदितमेव समेषां विमर्शकानाम् ।

शक्कं परित्यागः कृतः। अशुद्धानां सुलभशोधनानां च पाठानां संशोधनं, प्रश्नचिह्नेन साकं कोष्ठान्तरितं सत्, पार्ध्व एव संसूचितम्। अस्पष्टस्य भागस्य पार्ध्वयोः नक्षत्रचिह्नं निवेशिते। मातृकान्तरगतानि पाठान्तराणि पादि टिप्पणीरूपेण (Footnotes) ग्रन्थभागम् अधोऽधः संयोजितानि। संहितायाम् अस्याम् उपदृश्यमानानां गुणदोषाणां विमर्शिका टिप्पणी (Critical Notes) ग्रन्थान्ते संयोजिता।

एतत्समानाभिधाना अन्याः काश्चिद् उपलभ्यन्ते संहिताः। परं तु प्रतिपा-चेन (विषयेण) भिन्नास्ता नाहर्न्ति पञ्चरात्रान्तर्भावम्। अत एव ताः सर्वा अपि असाभिरनाहताः। तदनादरकारणानि विस्तरभयात् नात्र विशिष्य प्रस्तूयन्ते।

५. संहिताप्रतिवाद्यम्

पञ्चरात्रानुरोधि परार्थयजनं प्रधानं प्रतिपाद्यम् अस्याः संहितायाः। परार्थयजनसंबिन्धनः "पञ्चरात्रार्थविवेचनं, गुरुशिष्यलक्षणं, व्यूहसृष्टिः, जगत्सृष्टिः, प्रणवादिमन्त्रोद्धारः, मन्त्रोद्धारसंबन्धिन्यः वर्णसंज्ञाः, दीक्षाविधिः, नित्याराधनविधिः, अभिकार्य, नित्योत्सवः, मुद्रालक्षणं, प्रतिष्ठाविधिः, मण्डलयागः, नैमितिकार्चनं, महोत्सवविधि:, स्नपनविधि:, देवालयनिर्माणविवि:, बिम्बमानं, जीर्णोद्धारविधि:, पवित्रकहारकुसुमदमनारोपणविधिः, प्रायश्चित्तविधिः'' इत्येते प्रधानांशाः सुस्पष्टम् उपवर्ण्यन्ते संहितायाम् अस्याम् । आल्याचिने प्रचुरप्रचारां पाद्मसंहितां बहुषु अंशेषु एषा संवद्ति । मण्डलयागविधौ मण्डललेखनसंबन्धि इद्मीयं विवरणं पाद्मसंहितापेक्षया स्पष्टतरमुपलक्ष्यते। अङ्करार्पणविधौ सहस्रकलशस्त्रपनविधौ च एतदीयं विवरणं सर्वथा पाद्मसंहित।तो विरुक्षणं भाति। अष्टोत्तररातपञ्चरात्र-तन्त्रत्वेन परिगणितानि सर्वाण्यपि तन्त्राणि (२.१६-३३) यद्यपि अद्य विमर्श-कानां दृष्टिपथं नोपयान्ति, तथापि उपलभ्यमानेषु मुख्येषु च तन्त्रान्तरेषु विश्वामित्रीयवत् नैव भगवदाराधनोपयोगिन्यः अङ्गलिसमावेशविशेषात्मिका मुद्राः सप्रपञ्चं निर्दिश्यन्ते । एवमेव आलयार्चासंबन्धिनः बहवो विचाराः संहितायाम् अस्यां स्पष्टतरेण मार्गेण निरूपिताः सन्तः पश्चरात्रसमयजिज्ञास्नाम् आदराय कल्पन्ते । तथा च संहितैषा महर्षिणा शाण्डिल्येन सात्त्विकशास्त्रत्वेन परमवैदिकसिद्धान्तरताकरे परिगण्यते ।

६. ग्रन्थसंयोजनम्

प्रनथसंयोजने प्रकरणसांगत्यमेव प्रधानं प्रमाणम् अभ्युपगच्छद्भिः अस्माभिः प्रकरणानपेक्षितानां भागानां विषये अनादरः प्रदिश्तिः। तथा च षिट्ठंशस्य अध्यायस्य अन्ते फलपूजाविधिसंबिध्नां श्लोकानां स्वीकारः प्रकरणासंगत इति निश्चितम्। अध्याये अस्मिन् महर्षिप्रतिज्ञानुसारेण दमनारोपणिवधेरेव अवकाशः। परं तु मूलमातृकात्वेन अङ्गीकृतायां Му—मातृकायां फलपूजाविधिसंबिधनां श्लोकानाम् अन्तर्भावः अनवधानमूलकः स्यादिति तक्येतेऽस्माभिः। तथा च प्रकरणासंगतानां तेषां श्लोकानां परिशिष्टभागे (Appendix) अवकाशः किष्पतः। ABM-मातृकासु अनुपलभ्यमानोऽपि सप्तिवंशोऽध्यायः प्रायश्चित्तविषयकः सन् अहति संहितान्तरवद् अत्रापि अन्तर्भावम्। संहितायाः कात्स्य्यसमानपादने अध्यायस्यास्य स्वीकारः अपित्वार्य एव। अस्मद्रभ्युपगतासु मातृकास्वल्यवाकाशः षड्विशाध्यायान्तर्गतत्वेन निर्दिश्यमानः विशाखोत्सवनिर्णयविषयको प्रनथमागः अस्मत्सहोद्योगिभिः श्रीमद्भिः आसूरि श्रीनिवासय्यंगार् महोदयैः संपादितः गवेषकापेक्षितप्रमाणहीनोऽपि परिशिष्टे संयोजितः।

७. भाषाशुद्धिः

आगमीया भाषा कतिषुचिद् अंशेषु वैरुक्षण्यम् आवहति। पाणिनीयनि-यमा अत्र यथावकाशं शिथिळीकृताः संरुक्ष्यन्ते। तदनुरोधेन विश्वामित्रसंहितायां च पाणिनीयनियमोल्लङ्घनम् असकृद् दृष्टिपथम् आयाति। पदानां वैरूप्यम् (२७.३८), पौनरुक्त्यम् (२५.१८२), क्लिष्टान्वयः (१७.१९८,१९९;१८.१७८;२७.८१३); असमर्थानां पदानां प्रयोगः (१४.३१;१६.३४,८२;१८.९७,१३६;२२.२२;२५.१३,५३,१७४); विशेष्य-विशेषणयोः विभिवत्व्यत्ययः (१७.१३६;१८.१६६;२४.१४); पदानां लिङ्गविपरिणामः (१.४६;१४.७०;१७.६६;१८.१५१;२१.९६);सिन्धिनियमोल्लङ्घनम् (६.७;७.५४); कृदन्तिनयमानाम् अतिक्रमः (९.८२;१७.१७३;२६.८,४९); अकाण्डे तिद्धतान्तानां पदानां प्रयोगः (१४.९९;२९.५५,६८);सन्धिन्यमेल्लङ्घनम् (६.७;७.५४); कृदन्तिनयमानाम् अतिक्रमः (९.८२;१७.१७३;२६.८,४९); समासनियमानां विस्तरणं (१.१८;६.२५;१४.२५,६९);६९;१७.२०); विलक्षणानां तिङन्तानां पदानां प्रयोगः (९.२५,२८,४०,५०);१०.१४५;१८.३७,४६,५६,६४,६५;१७.२४८;१८.७६;१८.४५;१८.३७,४६,५६,६४,६५;१७.२४८;१८.७६;१८.७६;१८.१५,३८,१८,६५;१८.३७,४६,५६,६४,६५;१७.२४८;१८.७६;१८.७६;१८.१५,१८.१५

१९.५१; २०.३३; २१.१, ८, ११४; २७.२२, ४७); आत्मनेपदि-धातोः परस्मैपदीकरणं (१०.१०५; २१.९२); परस्मैपदिधातोः आत्मनेपदी-करणं (१२.१; १४.१०४; १९.८५, १४१, १५८; २५.३०); सेटो धातोरनिटीकरणं (१६.११५; १७.२०७, २४५; २५.३९; २७.४४); णिजन्तस्य धातोः स्थाने केवलस्य प्रयोगः (१९.५७); लकारार्थविस्मृतिः (२५.२५); कारकनियमानां शिथिलीकरणम् (१.५७; १७.१३४, १४०, १४३, १४५, १५१; २५.१३३; २६.२१)-इत्येवमादयो भाषादोषाः संहितान्तरवदत्रापि दरीदृश्यन्त एव।

८. छन्दःशुद्धिः

छन्दोनियमानुसरणेऽपि आगमिकानां नातीव आदरः। वर्णानां गौरलाघव-परीक्षा उपसर्जनीभावमापाद्यते आगमे। अत्रापि दृश्यन्ते तिन्नदर्शनानि (७.५४ १२.२३; १४.१८३; १६.१०३; १७.१३७, १५४, २११; १८.६८; १९.५८, ८७, ९७, १४१, १४४, १८८; २०.३८)। तथा चेदमितरोहितं विमर्शकानां यत् प्रतिपाद्यमात्रविश्रान्तैः आगमिकैः भाषायाः छन्दसो वा गुद्धौ न विशिष्य प्रयतितिमिति। एतत् सर्वं विस्तरेणास्माभिः अन्यत्र प्रदर्शयिष्यते।

९. पौराणिककथाविपर्यामः

संहितायामस्यां नृसिंह विषयकः कश्चन पौराणिककथामागः विपर्यस्तो मासते। एतदीयषोडशाध्याये ठक्ष्मीनृसिंह मुपवर्णयता विश्वामित्रेण "ठक्ष्मीनृसिंहः हिरण्याक्षासुरगणस्य मर्दयिता (१), घरण्युद्धारकः, अङ्कसंस्थ्वरणीकः " (१६. ११०) इति च कीर्त्यते। भागवतादिपुराणेषु तु ठक्ष्मीनृसिंहः हिरण्यकशिपुसं-हारक इति, हिरण्याक्षसंहरणपूर्वक्वयरण्युद्धारकर्ता वराहमूर्ति " रिति च उपवर्ण्य-ते। तथा चात्र विपर्यस्तस्य कथाभागस्य औचित्यं चिन्त्यमवशिष्यते।

१०. परिशिष्टम्

आधुनिकविमर्शकानां सौकर्याय, संहितार्थावगमसौलभ्याय च यथाप्रदेशं मुद्रा-मण्डल-स्नपन-संबन्धिनां रेखाचित्राणामुपकल्पनमन्तरा एतत्संहितोक्तानां पञ्चरात्रतन्त्राणां, वर्णसंज्ञानां, मुद्राणां, मन्त्राणां, श्लोकाद्यपादानां, पारिभाषिक-पदानां च अनुक्रमणिकाः परिशिष्टात्मना ग्रन्थान्ते संयोजिताः। मुद्रणावसरे संभाव्यमानानां दोषाणां निष्कासने कृतभूरिपरिश्रमैरिप अस्माभिः श्रन्थेऽस्मिन् क्वचिद् अनिवार्यतया लब्धप्रतिष्ठा मुद्रणदोषाः प्रत्यक्षीकृता एव । तन्निवारणाय श्रन्थान्ते मुद्रणदोषस्ची (Corrigenda) च संयोजिता ।

तदेवं कालोचितसौकर्यपरिपूर्णा इयं विश्वामित्रसंहिता विषयप्राहसंकुलं भवसागरं तितीर्षृणाम् आस्तिकानां नौकायेतेति रूढमूलोऽसासु विश्वासः।

११. उपकारस्मृतिः

असम्चिकीर्षितस्य विश्वाि मित्रसंहितासंपादनस्य साफल्ये बह्वीिमः संस्थािमः नितरां वयमुपकृताः । अडैयार्पुस्तकालयः (Adyar Library, Adyar), बडौदाप्राच्यसंस्था (Oriental Institute, Baroda), चेन्नपुरीप्राच्यहस्तलिस्तिन् प्रन्थालयः (Government Oriental Manuscripts Library, Madras), महिश्र्रप्राच्यसंशोधनसंस्था (Oriental Research Institute, Mysore) इत्येताः संस्थाः स्वीयविश्वाि मित्रसंहिताभेषणेन असादीयं गुरुतरमपि कार्यभारं लघ्कृतवत्यः। आभ्यः, विशिष्य इदमीयाधिकारिवर्यभ्यः, स्वीयविश्वाि मित्रसंहिताभेषणेन नितान्तमुपकृतवद्भयः श्रीमद्भयः श्रीवैकुण्ठं पेरियतिरुवि मद्वाचार्यभ्यश्च वयमत्र हार्दिकमाधमण्यम् आविष्कुर्मः।

विश्वामित्रसंहिताया विमर्शात्मकसंस्करण-(Critical edition) स्यास्य संपादने यथाकालं सूक्तमार्गदर्शनेन उपकृतवद्भयः तिरुपतिकेन्द्रीयसंस्कृत-विद्यापीठिनदेशकवर्थेभ्यः श्रीमद्भयः बेल्लिकोत्तु रामचन्द्रशर्ममहाभागेभ्यः, अस्मदी-यविभागाग्रेसरेभ्यः श्रीमद्भयः म. द. बालसुब्रह्मण्यमहोदयेभ्यः, रेखाचित्रलेख-केभ्यः शिल्पिभ्यः श्रीमद्भयः सा. सुङ्ग्य्यमहाशयेभ्यः, साक्षात् परंपरया वा साहाय्यम् आततवद्भयः अस्मत्सहकर्मचारिभ्यः, सर्वाङ्गीणम् आनुकूल्यम् उपकल्पि-तवद्भयः तिरुपतिकेन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठिनर्वाहकेभ्यः, अतिसुन्दरं सुद्रणकार्यं सश्रद्धं निरुद्धवद्भयः चेन्नपुरीगतभारतीविज्ञयंसद्रणालयनिर्वाहकेभ्यः श्रीमद्भयः सी. राम अय्यर् महोदयेभ्यः, प्रकाशनधुरंघरेभ्यः विद्यापीठिनदेशकवर्येभ्यश्च हार्दिकं कार्तज्ञ्यम् आविष्कुर्वद्धिः विद्वत्परितोषमेव परिश्रमफलं मन्वानैः एतादृशी-

viii

नाम् आत्यन्तिकश्रेयःसाधिकानां स्रप्तप्रायाणां संहितान्तराणां स्वापापोहं, तद्द्वारा आस्तिकजनजागर्यां च अभिलषद्भिरसाभिः लोककल्याणम् आशास्यते इति शम्।

केन्द्रीयसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपति, आन्ध्रप्रदेशः । साधारण(शकाब्द १८९२)-चेत्र पूर्णिमा-कुजवासरः ।

इति विद्वद्विधेयः, उण्डेमने शङ्करभट्टः संपादकः।

विषयानुक्रमणिका

अध्याय:	विषय:	 :
2.	[तन्त्रावतरणम्]	खोकसंख्या
	इष्टदेवतानमस्कार:	१-८३
	सिद्धाश्रमवर्णनम्	1
	विश्वामित्रवर्णनम्	२-२१
	काश्यपस्य विश्वामित्रसमीपगमनम्	२१-८
	काश्यपविश्वामित्रसंवादोपक्रमः	301
	भवसागरोत्तरणविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	₹0-4 ₹4-00
	विश्वामित्रेण काश्यपाय भवसागरोत्तरणोपायोपदेशोपक्रमः	३५-४४ ४५-८
	पश्चरात्रशास्त्रावतरणप्रकारः	82-99
	विश्वामित्रीयतन्त्रावतरणम्	८०-३
₹.	[पश्चरात्रनिवचनम्]	१-३८
	पञ्चरात्रशब्दार्थमन्थविस्तरविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	१,२
	पश्चरात्रशब्दार्थनिर्वचनम्	₹-८
	पञ्चरात्रमहिमानुवर्णनम्	८- १8
	पश्चरात्रतन्त्रपरिगणंनम्	१५-३३
	पश्चरात्रग्रन्थसंख्याविवेकः	३४-६
	पञ्चरात्रशास्त्रानुसरणफलम्	३७,८
₹.	[गुरुशिष्यलक्षणम्]	१-२९
	गुरुशिष्यलक्षणविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	8
3	गुरुलक्षणम्	२-१६
1	र ीष्यलक्ष णम्	१७-२६
	त्रीणाम् अनुलोमशूद्राणां च शिष्यत्वयोग्यताविवेकः	२७
•	भाचार्यगतानां बाधिर्यादिदोषाणां दोषत्वे विवेकः	२८,९
8. E	गासुदेव।दिमृर्त्युत्पत्तिकथनम्	१-8३
	गगवच्छन्दार्थादिविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	1

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	भगवच्छब्दार्थनिर्देश:	2-8
	भगवत्स्वरूपकीर्तनम्	4-6
	गुणवैषग्यनिमित्तकसंकर्षणाद्युत्पत्तिविवेकः	9-85
	वासुदेवादघोक्षजाद्युत्पत्तिः	१९-२५
	संकर्षणाद्धयप्रीवाद्युत्पत्तिः	२६,७
	शङ्खाद्युत्पत्तिः	२८,९
	कुमुदाद्युत्पत्तिः	३०,१
	जगत्सृष्टिः	३२-९
	क्षीरार्णवे भगवच्छयनम्	36-83
ч.	[जगत्सृष्टिलयकथनम्]	१-४२
	ब्रह्मसृष्टिविषयिका कांश्पीया जिज्ञासा	१,२
	नारायणाद् ब्रह्मणः सृष्टिः	३,५
	ब्रह्मण: सनकादीनां सृष्टि:	4-9
	ब्रह्मणो रुद्रसृष्टिः	१०-२
	रुद्रात् रुद्रकोटिसृष्टिः	१३-५
	ब्रह्मणो मरीच्यादीनां सृष्टिः	१६-९
	गुणत्रयनिबन्धनो मूर्तित्रयभेदः	१९-२१
	मूर्तित्रयकार्यादिविवेचनम्	२२-५
	लोकोत्पत्ति-लय-विषयिका काश्पीया जिज्ञासा	२५,६
	प्रकृति-पुरुष-कार्यविवेचनम्	२७,८
	प्रकृतेर्महत उत्पत्तिः	२९
	महत अहंकारस्य उत्पत्तिः	३०
	अहंकारस्य वैकारिकादिभेदाः	३०
	वैकारिकाज्ज्ञानेन्द्रियाणाम् उत्पत्तिः	3 ?
	तैजसात् कर्मेन्द्रियाणाम् उत्पत्तिः	३२
	भूतादेः शब्दतन्मात्रादीनाम् उत्पत्तिः	३३-५
	आकाशादीनां गुणाः	३६-८
	नहदादिभ्यो ब्रह्माण्डोत्पत्तिः	३९-8१

अध्य	यः विषयः	->
	चराचरलयविवेकः	श्लोकसंख्या
ξ.	[अष्टाक्षरमन्त्रोद्धारविधिः]	४२
ì		१-६९
	शिष्योपदेष्टन्यविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	8
	प्रणचोद्धारः	२-२८
	प्रणवस्वरूपम्	7-8
	प्रणवस्य स्वर-ऋषि-छन्दो-देवताः	8,4
	षडङ्गन्यासप्रकारः	६-८
	प्रणवस्य बीजशक्ती	9
	प्रणवजपप्रकार:	१०-१९
	प्रणवमन्त्रभाष्यम्	१९-२१
	प्रणवपुरश्चरणप्रकारः	२१-8
	प्रणवपुरश्चरणफलम्	२५-८
	अष्टाक्षरमन्त्रोद्धारः	२८-६९
	अष्टाक्षरमन्त्रस्वरूपम्	२८-३१
	अष्टाक्षरमन्त्रस्य बीजशक्ती	३२
	अष्टाक्षरमन्त्रस्य ऋषि-छन्दो-देवताः	३२-९
	नारायणशब्दनिरुक्तिः	३९,80
	अष्टाक्षरमन्त्रार्थनिर्देश:	88
	अष्टाक्षरमन्त्रपुरश्चरणप्रकारः	. ४२-५०
	अष्टाक्षरमन्त्रपुरश्चरणफलम्	५१,३-
	सृष्ट्यादिन्यासभेदाः	५३
	सृष्टि-संहृति-स्थिति-न्यासाः	48,4
	स्थित्यादिन्यासेषु अधिकारिणः	५५,६
	सृष्ट्यादिन्यासप्रकाराः	५६,७
	अङ्गन्यासप्रकारः	५८-६९
).	[द्वादशाक्षरादिमन्त्रोद्धारविधिः]	१-६५
	हारमाध्यमःचीराम	0 22

xii

भव्यार	य: विष यः	श्लोकसंख्या
	द्वादशाक्षरमन्त्रमहिमा	8
	द्वादशाक्षरमन्त्रस्वरूपम्	२-६
	द्वादशाक्षरबीजम्	9
	द्वादशाक्षरस्य हृदयाद्यङ्गमन्त्राः	9-9
	व्यूहमन्त्राः	९-२५
	वासुदेवमन्त्रस्वरूपम्	९-१३
	वासुदेवमन्त्रबीजम्	१३,४
	वासुदेवमन्त्रस्य अङ्गमन्त्राः	\$8
	वासुदेवमन्त्रस्य ऋषिच्छन्दआदि	१५,६
	वासुदेवमन्त्रपुरश्चरणप्रकारः	१७-२३
	संकर्षणमन्त्रस्वरूपम्	२३,४
	प्रद् य प्नमन्त्रस्वरूपम्	२५
	अनिरुद्धमन्त्रस्वरूपम्	२५
	संकर्षणादिमन्त्राणां ऋषिच्छन्दआदि	२५
	अग्निपाकारमन्त्रोद्धारः	२६-८
	अभिप्राकारमन्त्रस्वरूपम्	२६,७
	अभिप्राकारमन्त्रोद्धारप्रकारः	२८
	विष्णुगायच्युद्धारः	२९-४५
	विष्णुगायत्रीस्वरूपम्	२९-३५
	विष्णुगायत्र्या ऋषिच्छन्दोदेवताः	३६
	विष्णुगायत्र्या अङ्गमन्त्राः	३६
	विष्णुगायत्रीपुरश्चरणप्रकारः	३७-88
	द्वादशाक्षरादिमन्त्रपुरश्चरणफलम्	84
	श्रीकराष्ट्राक्षरमन्त्रोद्धारः	४५-५७
	श्रीकराष्ट्राक्षरमन्त्रस्वरूपम्	84-0
	श्रीकराष्ट्राक्षरमन्त्रबीजम्	86
	श्रीकराष्ट्राक्षरमन्त्राङ्गानि	86
	श्रीकराष्ट्राक्षरमन्त्रस्य ऋषिच्छन्दोदेवताः	
	, or Justi	89,40

भध्याय:	विषय:	श्चोकसंख्या
	श्रीकराष्टाक्षरमन्त्रपुरश्चरणप्रकारः	40-6
	लक्ष्मीनारायणमन्त्रस्वरूपम्	46,9
	अष्टम् तिमन्त्रस्वरूपम्	५९
	अष्टमूर्तिमन्त्राणां बीजाक्षरविवेचनम्	५९,६०
	अष्टमूर्तय:	Ęę
	अष्टमूर्तिमन्त्राणां ऋषिच्छन्दआदिविवेकः	६२,३
	मत्स्यादिम् तिमन्त्रस्यरूपम्	Ę 8
	मत्स्यादिम् र्तिमन्त्राणां बीजाक्षरविवेकः	६५
۷.	[वर्णसंज्ञाविधिः]	१-५३
	वर्णसंज्ञाविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	१,२
	मातृकाचकलेखनप्रकारः	३-१२
	मातृकाध्यानप्रकारः	१३-५
	मातृकापूजनपूर्वकमन्त्रोद्धारः	१५-७
	ओंकारादिवर्णानां संज्ञाविशेषाः	१७-४५
	ओंकारादिवर्णानां देवताः	४६-५३
۹.	दीक्षाविधिः	8-68
	दीक्षाविधिविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	8
	दीक्षाविधौ प्रशस्तः कालः	२,३
	दीक्षाविधौ मण्डपकल्पनम्	३-५
	दीक्षाविधौ दीक्ष्यवर्णानुरोधेन कुण्डकल्पनप्रकारः	4-9
	दीक्षार्थकसंभारसंग्रहणकालः	9
	दीक्षाङ्गाधिवासनम्	१०-२
	दीक्षाङ्गकुम्भार्चनम्	१३-९
	दीक्षाङ्गमण्डलाचिनम्	१९-२१
	दीक्षाङ्गमम्न्याधानम्	२२
	दीक्षाङ्गतया साधितस्य चरोविनियोगः	२ २-8
	दीक्षाङ्गहोम:	78,4

xiv

अध्यायः	विषय:	श्लोक सं ख्य
शिष्य	दीक्षणप्रकार:	२५-६०
दीक्षा	क्र मन्त्रोपदेश:	७०-३
शिष्ये	ण कुम्भाद्याराधनम्	७४
	इमाचारशिक्षणम्	७५-८३
दीक्षा	इशान्तिहोमपूर्णाहुत्यादिकार्थकलाप:	78
शिष्ये	ग गुरुतोषणम्	८५-७
गुर्वनुइ	गतस्य शिष्यस्य स्वगृहगमनम्	66
दीक्षित	स्य प्राशस्त्यम्	८९-९१
अष्टौ ।	वेधय:	९१,२
भागवत	ाशब्द निर्वचनम्	97-8
१०. [नित्य	ाराधनक्रमविधिः]	१-१८७
आराधन	विधिविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	8
आराधन	गाङ्गस्तानविधिः	₹-8
स्नानस्य	सप्तविधत्वम्	8,4
वायव्यरू	ानलक्षणम् ।	५,६
पार्थिवस्न	ानलक्षणम्	६-८
दिव्यस्ना	नलक्षणम्	८,९
वारुणस्ना	नलक्षणम्	९,१०
आभेयस	नलक्षणम्	१०,१
मानसस्रा	नलक्षणम्	१२,३
मान्त्रस्ना	नलक्षणम्	१४,५
वारुणस्ना		१६-२५
कृतस्नाने	न पूजकेन आलयकवाटोद्घाटनप्रकारः	२६-८
आल्यप्रवे	शः, द्वारदेवतार्चनप्रकारश्च	२९-३२
	निर्माल्यशोधनादिप्रकारः	३३, ४
अन्तर्याग(भ्तग्रुद्धि)पकारः	३५-७१
बाह्ययागीप	क्रम:	७२
आराधनोप	करणशोधनप्रकार;	७२.३

अध्याय		<i>श</i> ोकसंख्या
	अर्घ्यपात्रादिपात्राणां विन्यासप्रकारः	98-9
	अर्घ्याङ्गपरिगणनम्	७७,८
	पाद्यद्रव्यपरिगणनम्	७८,९
	आचमनीयद्रव्यपरिगणनम्	७९
	स्नानीयद्रव्यनिर्देश:	60
	अर्घ्यादिकल्पनप्रकार:	60-6
	योगपीठकल्पनप्रकारः	28-32
	भद्रासनार्चनप्रकारः	99-909
	कर्मार्चायां भगवदावाहनप्रकारः	१०२-४
	स्वागताद्युपचारार्पणम्	१०५-७
	सुर-सिद्ध-मुनिप्रतिष्ठापितेषु विम्बेषु आवाहने निषेधः	208
	आवाहनविवेचनम्	१०९,१०
	योगपीठप्रकल्पने मन्त्रन्यासे च निमित्तम्	११०,१
	उपचारापणे भगवतो ध्येयमवस्थानम्	8 8 8 - 8
	भगवद्रचने भगवद्रनुज्ञाप्रार्थनम्	११५,६
	अर्घ्यादिदानधूपदीपदर्शनयोः प्रकारः	११६-९
	घण्टासंचालने निमित्तविवेक:	११९,२०
	पुष्पाञ्जल्यर्पणादि	१२०-३
	परिवारदेवतानां प्रकल्पनम्	१२३
	आसन्यद्मदलेषु परिवारदेवतार्चनम्	१२४-६
	प्रथमावरणे परिवारदेवतार्चनम्	१२६-८
	द्वितीयावरणे परिवारदेवतार्चनम्	१२८-३०
	तृतीयावरणे परिवारदेवतार्चनम्	१३०,१
	चतुर्थावरणे परिवारदेवतार्चनम्	१३२
	पञ्चमावरणे परिवारदेवतार्चनम्	१३२
	देवाभिमुखे गरुडार्चनम्	१३३
	देवपार्श्वयोर्देव्योरचनम्	8 \$ 8
	विष्वक्सेनार्चनम्	१३५
	14.4.00.004	

xvi

ष्यायः	विषयः	श्लोकसंख्या
स्नानासनोप	चारार्पणप्रकारः	१३६-५१
अलंकारास	नोपचारार्पणप्रकारः	१५२-६७
भोजनासनो	पचारार्पणप्रकारः	१६८-७९
कर्मार्चाक्रिय	ाजातस्य ध्रुवबेरादौ अतिदेशः	१८०,१
परिवाराणां	गन्धाद्यपचारै: पूजनम्	१८२
मूलमन्त्रजपः		१८२,३
नित्याराधनाङ्ग		१८३,४
कृतस्य कर्मणं	ो भगवते निवेदनम्	858
परिवारबलिः		१८५
देवभुक्तोज्झित	ौः विष्वक्सेनपूजनम्	१८५
अवशिष्टानां प	रूजावस्तूनां विनियोगविवेकः	१८६,७
[अग्निकार्यवि		9.00
होमप्रकारविषा	येका काश्यपीया ज्ञिज्ञासा	8
अभिकार्यनिमि	त्तानि	२- 8
अभिकुण्डकल्प		8-0
अभिकार्ये होतु	रवस्थानम्	6
कुण्डशोधनम्		ę
होमसंभारनिधा	पनक्रम:	१०-३
अग्न्याधानादिक	गर्यकलापा:	१ <i>8-</i> ३७
अभिकार्ये अभे	: ध्येयं स्वरूपम्	₹८, ९
अग्निजिह्वानां व	गल्यादीनां स्थानवर्णयोनिर्देश:	80-3
	मेजिह्नासु शान्तिकादिकार्यविशेषविधिः	88,4
जलशान्तिहोम:		
अमे: गर्भाघाना	दिसंस्कारा:	88
प्राजापत्यादिहोमा		80-42
अभिमध्ये भगवत		५३,8
समिधां मानम्		44-9
दुष्टानां समिधामा	निष्फलदेतलम	६०
3-1 0 (01)13[9][ाउ गङ्ख्यात्रच्	६०-२

अध्यार	िः विषयः	श्लोकसंख्या
	होमे चरोराहुतिप्रमाणम्	६३
	आज्यादिहोमे उपकरणानि	ξ8
	पुष्प-फल-धान्यानामाहुतिप्रमाणम्	६५,६
	प्रायश्चित्तहोम:	६७
	पूर्णाहुतिहोमप्रकार:	६८,९
	अग्निकार्योपसंहरणप्रकारः	६९-७५
	अभिकार्यस्य भगवत्पादार्पणप्रकारः	७५-७
१२.	नित्योत्सवविधिः	१-६८
	बलिद्रन्यानुरोधेन नित्योत्सवस्य त्रैविध्यम्	१-३
	बलिभ्रमणाङ्गतया बलिबिम्बे भगवदावाहनादि	8
	बलिवाहकलक्षणम्	५,६
	बलिभ्रमणप्रकारः	٥,८
	बलिदेवतार्चनम्	९-8८
	गर्भगेहद्वारोदुम्बरदक्षिणे वास्तुनाथलक्षणम्	९,१०
	गर्भगेहद्वारोदुम्बरवामभागे क्षेत्रनाथलक्षणम्	११,२
	कर्ध्वोदुम्बरमध्ये द्वारश्रीलक्षणम्	१२,३
	गर्भगेहद्वारबाह्य दक्षिणशाखाम् ले चण्डलक्षणम्	\$8-0
	गर्भगेहद्वारबाह्मे (वामशाखामूले) प्रचण्डलक्षणम्	१८
	भगवत्संमुखे गरुडलक्षणम्	१८-२०
	अग्रमण्डपद्वारपार्श्वयोः धातृविधात्रोर्रुक्षणम्	२०-२
	प्रथमावरणे पूर्वे कुमुदस्य लक्षणम्	२ २-8
	आमेये कुमुदाक्षस्य रुक्षणम्	२४ .
	दक्षिणे पुण्डरीकस्य लक्षणम्	२५
	नैर्ऋत्ये वामनस्य लक्षणम्	२५
	पश्चिमे शङ्ककर्णस्य रुक्षणम्	२६
	वायव्ये सर्पनेत्रस्य रुक्षणम्	२६,७
	सौम्ये सुमुखस्य रुक्षणम्	२७
	ईशान्ये सुप्रतिष्ठितस्य लक्षणम्	74

xviii

अध्यायः विषयः	श्लोकसंख्या
द्वितीयावरणे द्वारपार्श्वयोः जयविजययोर्रुक्षणम्	२९,३०
द्वितीयावरणे प्रागादिदशदिक्षु उपेन्द्रादिदेवतानां क्रमेणाचनम्	३१-५
तृतीयावरणे द्वारपार्श्वयोः भद्रसुभद्रयोर्रुक्षणम्	३५,६
तृतीयावरणे पूर्वे इन्द्रस्य लक्षणम्	३६,७
आग्नेये अग्नेर्रुक्षणम्	३७
दक्षिणे यमस्य लक्षणम्	३८
नैर्ऋत्ये निर्ऋतेर्लक्षणम्	३८
पश्चिमे वरुणस्य लक्षणम्	39
वायव्ये वायोर्लक्षणम्	३९
सौम्ये सोमस्य लक्षणम्	80
ईशान्ये त्र्यम्बकस्य लक्षणम्	80
अधो नागराजस्य लक्षणम्	85
ऊर्ध्व ब्रह्मणो लक्षणम्	82
गोपुरपार्श्वयोः अमरेशविरूपाक्षार्चनम्	४३
चतुर्थावरणे पूर्वादिक्रमेण वज्राद्यायुधाष्टकपूजनम्	83,8
महागोपुरपार्श्वयोः शङ्कपद्मनिध्योर्रुक्षणम्	४५-७
पञ्चमावरणे पूर्वादिक्रमेण शङ्खाद्यायुधाष्टकार्चनम्	४७,८
बलिदानाय भगवदनुज्ञायाचनम्	86
बलिदानप्रकारः	४.९-६०
मुखमण्डपे भगवदाराधनम्	६१, २
भगवतो (बलिबिम्बस्य) धामान्तः यथास्थानं निवेशनम्,	
अध्योदिदानं च	६३, ४
अतिवृष्ट्यादौ नित्योत्सवनिषेधः	६५
अतिवृष्ट्यादौ बलिदानविवेकः	4-6
बिष्पदाने तत्तन्मुद्रादर्शनविधिः	६८
[मुद्रालक्षणविधिः]	१-१०३
मुद्रामेदविनियोगविषयिका कार्यपीया जिज्ञासा	•
्मुद्रालक्षणम्	,

xix

अध्याय	: विषय:	<i>श</i> ्चेकसं	isari
	मुद्राशब्दार्थकथनम्		
	भगवदाराधने मुद्रादर्शनविधिः	र,३ ४	
	मुद्राया मन्त्रवद् गोप्यत्वम्		
	मुद्रादर्शनप्रकारः	४,५	
4	हन्मुद्रालक्षणम्	५,६	
	शीर्षमुद्रालक्षणम्	६,७	
	शिखामुद्रालक्षणम्	9	
	कवचमुद्रालक्षणम्	१०,१	
	अस्त्रमुद्रालक्षणम्	११,२	
	चक्षुर्मुद्रालक्षणम्	? ३	
	अभिपाकारमुद्रालक्षणम्	१8,4	
	योगमुद्रालक्षणम्	१६,७	
- 3	योगसंपुटमुद्रालक्षणम्	१७-९	
	कुम्भमुद्रालक्षणम्	२०,१	
	संहारमुद्रालक्षणम्	२१,२	
	सृष्टिमुद्रालक्षणम्	23,8	
	ज्ञानमुद्रालक्षणम्	२५	
	तत्त्वमुद्रालक्षणम्	२५	
	न्यासमुद्रालक्षणम्	२६	
	जपमुद्रालक्षणम्	२७,८	
	ब्राह्मीमुद्रालक्षणम्	२९	
	विष्णुमुद्रालक्षणम्	३०	
	रुद्र(उभयाङ्गुष्ठ)मुद्रालक्षणम्	38	
	अभिवादनमुद्रालक्षणम्	३२	
	विन्नराजमुद्रालक्षणम्	33	
	भागवतीमुद्रालक्षणम्	38	
	वाराहमुद्रालक्षणम्	३५	
	अग्निमुद्रालक्षणम्	३५-७	

अध्यायः	विषय:	श्चोकसंख्या
आप्याय	प्नी <u>मुद्रा</u> लक्षणम्	३७-९
सौर मेर्य	ो <u>मु</u> द्रालक्षणम्	<i>\$6-88</i>
आवाह	नमुद्रालक्षणम्	88,3
प्रणाममु	द्रालक्षणम्	83
प्रणामसु	द्रायाः प्राशस्त्यम्	88,4
पद्ममुद्राव	रुक्षणम्	84-0
शङ्खमुद्रा	लक्षणम्	४७-९
चक्रमुद्राव	रुक्षणम्	४९,५०
गदामुद्रा	लक्षणम्	५१,२
धनुर्मुदाल	ऽक्षणम्	५३
मुसलमुद्र	ालक्षणम्	५३,४
खङ्गमुद्राव	रुक्षणम्	५५,६
वनमालिक	ज <u>म</u> ुद्रालक्षणम्	५६,७
वरदाभयव	राज्यमुद्राद्वयलक्षणम्	५७,८
गरुडमुद्राव		५९-६१
विष्वक्सेन	मुद्रालक्षणम्	६२
अनन्तमुद्र	ालक्षणम्	६३
चण्डमुद्राल	रक्षणम्	48
प्रचण्डमुद्रा	लक्षणम्	६५
जयमुद्राल	क्षणम्	६५
विजयमुद्रा	लक्षणम्	६६
गाङ्गमुद्राल	ऽक्षणम्	६६
यामुनमुद्राव	रुक्षणम्	६७
शङ्कानिधिम्	प्रदालक्षणम्	६७
पद्मनिधि(?)मुद्रालक्षणम्	६८
वस्त्रमुद्रालक्ष		ĘC
मुष्टिमुद्रालध	शणम्	६९
स्नानसुद्रालध		
		49

xxi

अध्याय	: विषय:	श्लो कसंख्या
	गन्धमुद्रालक्षणम्	90
	पुष्पमुद्रालक्षणम्	90
	यज्ञोपवीतमुद्रालक्षणम्	७१
	आकल्पमुद्रालक्षणम्	७१,२
	धूपमुद्रालक्षणम्	७२,३
	दीपमुद्रालक्षणम्	७३-५
	प्रतिमामुद्रालक्षणम्	७६,७
	स्वागतमुद्रालक्षणम्	७७,८
	प्रार्थना-ध्यानसुद्रयोः लक्षणम्	७८
	<u> ग्रासमुद्रालक्षणम्</u>	७९,८०
	धान्यहवनमुद्रालक्षणम्	८०,१
	आधारशक्तिमुद्रालक्षणम्	८२,३
	कूर्मकालाभिमुद्रालक्षणम्	C8
	अनन्तासनमुद्रालक्षणम्	८४-६
	पृथिवीमुद्रालक्षणम्	८६,७
	क्षीरान्धिमुद्रालक्षणम्	८७-९
	पङ्कजमुद्रालक्षणम्	८९
	धर्मादिमुद्रालक्षणम्	९०-२
	धामत्रयमुद्रालक्षणम्	९३,४
	हंसमुद्रालक्षणम्	98,4
	जयामुद्रालक्षणम्	९६,७
	सर्वार्थसाधनीमुद्रालक्षणम्	९८,९
	शक्तिमुद्रालक्षणम्	१००-२
	अनुक्तमुद्राविवेकः	१०२,३
88.	प्रतिष्ठाविधिः	8-860
	प्रतिष्ठाविध्युपदेशोपक्रमः	१-३
	प्रतिष्ठाङ्गमण्डपकल्पनप्रकारः	8-6
	प्रतिष्ठाङ्गकुण्डकल्पनप्रकारः	4-90

अध्याय:	विषय:	श्चोकसंख्या
	_{यनी} मुद्रालक्षणम्	३७-९
	ायीमुद्रालक्षणम् ।	३९-8१
	हनमुद्रालक्षणम्	४१,२
	ामुद्रालक्षणम् -	83
	मुद्रायाः प्राशस्त्यम्	88,4
	रालक्षणम्	84-0
	द्रालक्षणम्	४७-९
	द्रालक्षणम्	४९,५०
गदामु	द्रारुक्षणम्	५१,२
धनुर्भुद्	रालक्षणम्	५३
मुसल्स्	उ दालक्षणम्	५३,४
खङ्गमु	दालक्षणम्	५५,६
वनमार्वि	लेकामुद्रालक्षणम्	५६,७
वरदाभ	यदाख्यमुद्राद्वयलक्षणम्	५७,८
गरुडमु	द्रालक्षणम्	५९-६१
विष्वक	सेनमुद्रालक्षणम्	६२
अनन्तः	मुद्रालक्षणम्	६३
, चण्डमु	दालक्षणम्	€8
प्रचण्डर्	नुद्रालक्षणम्	६५
जयमुद्र	ालक्षणम्	६५
विजयम्	<u> द्र</u> ालक्षणम्	६६
गाङ्गमु	दालक्षणम्	६६
यामुनम्	द्रारुक्षणम्	६७
शङ्कानि	<u> घिमुद्रालक्षणम्</u>	६७
पद्मनिषि	घे(१)मुद्रालक्षणम्	६८
वस्नमुद्रा	लक्षणम्	ĘC
मुष्टिमुद्र	ा रु क्षणम्	६९
	ालक्षणम्	69

xxi

अध्याय:	विषय:	श्लोक संख्या
	गन्धमुद्रालक्षणम्	90
	पुष्पमुद्रालक्षणम्	90
	यज्ञोपवीतमुद्रालक्षणम्	७१
	आकल्पमुद्रालक्षणम्	७१,२
	धूपमुद्रालक्षणम्	७२,३
	दीपमुद्रारुक्षणम्	७३-५
	प्रतिमासुद्रालक्षणम्	७६,७
	स्वागतमुद्रालक्षणम्	७७,८
	प्रार्थना-ध्यानमुद्रयोः लक्षणम्	96
	यास <u>भ</u> द्रालक्षणम्	७९,८०
	धान्यहवनमुद्रालक्षणम्	८०,१
	आधारशक्तिमुद्रालक्षणम्	८२,३
	कूर्मकालाभिमुद्रालक्षणम्	C8
	अनन्तासनमुद्रालक्षणम्	८४-६
	पृथिवीमुद्रालक्षणम्	८६,७
	क्षीराब्धिमुद्रालक्षणम्	८७-९
	पङ्कजमुद्रालक्षणम्	८९
	धर्मा दिसुद्रालक्षणम्	९०-२
	धामत्रयमुद्रालक्षणम्	९३, 8
	हंसमुद्रालक्षणम्	98,4
	जयामुद्रालक्षणम्	९६,७
	सर्वार्थसाधनीमुद्रालक्षणम्	९८,९
	शक्तिमुद्रालक्षणम्	800-5
	अनुक्तमुद्राविवेकः	१०२,३
88.	प्रतिष्ठाविधिः	8-860
,	प्रतिष्ठाविध्युपदेशोपकमः	१-३
	प्रतिष्ठाङ्गमण्डपकल्पनप्रकारः	8-6
	प्रतिष्ठाङ्गकुण्डकल्पनप्रकारः	6-60

xxii

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
अष्टम	ङ्गलकल्पनम्	१०,१
प्रतिष्ठा	ङ्गाङ्करार्पणविधिः	१२,३
बिम्बर्	द्भ्यर्थकजलाधिवासविधिः	१३,४
जलाधि	वासप्रकार:	१४-३६
कृतजल	गिधवासस्य बिम्बस्य आलयप्रवेशनम्	₹0-88
प्रतिष्ठाः	ङ्ग भगवद्विज्ञा पनम्	४२-५
शिल्पिः	गालोत्थदोषशान्त्यर्थकस्य बिम्बस्नपनस्य प्रकारः	४५-५२
बिम्बनेः	त्रोन्मीलनप्रकारः	५३-८
नेत्रोन्मी	लनानन्तर घृता दिद्शेनम्	५८-६१
चृता दिव	इीनानन्तरस्नपनाचिनप्रकारः	६२,३
शयनाधि	वासप्रकार:	६३-८८
ध्यानाधि	वासप्रकारः	८९-११३
मन्त्रन्यार	तविधि:	११३
मन्त्रन्यास	गानन्तरार्चनादिक्रियाकलापः	११४-१३३
बिम्बप्रति	ष्ठापने स्थानविवेकः	१३३-८
रत्नादिन्य	गसप्रकार:	१३८-५६
पीठस्थाप	नप्रकार:	१५७
पीठोपरि	गरुडादिन्यास:	१५८
पीठदेवता	पूजनम्	१५९,६०
बिम्बप्रति।	ष्ठाप्रकार:	१६०-७०
प्रतिष्ठानन्त	तरं स्नपनम्	१७०,१
मन्त्रमूर्तिप्र	तिष्ठाप्रकार:	१७२-८४
प्रतिष्ठायां	प्रशस्तस्य कालस्य विवेचनम्	१८५-९०
. [मण्डलय	ागविधिः]	20-9
मण्डलपूजन	नविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	8
मण्डलविन्य		२-६
वासुदेवम	ण्डलकल्पनप्रकारः	६-२९
	लकल्पने प्रथमः पक्षः	६-१८;२ ३- ९
		110114-1

xxiii

अध्याय	विषय:	श्लोकसंख्या
	वासुदेवमण्डलकल्पने पक्षान्तरम्	१९-२३
	नारायणमण्डलकल्पने विशेषः	२९,३०
	भद्रकमण्डलकल्पनप्रकारः	30-8
	स्वस्तिकमण्डलकल्पनप्रकारः	₹8-८
	सौरसौम्यमण्डलयोः कल्पनश्रकारः	३९-8१
	पीठादिकं विना चक्राब्जमण्डलस्य, चक्रं विना	
	केवलस्य पद्ममण्डलस्य वा कल्पने विधिः	82
	मण्डलेषु वर्णसंयोजनप्रकारः	४३-५८
	वासुदेवमण्डले (प्रथमपक्षानुसारिणि) वर्णसंयोजनप्रकारः	४३-५७
	स्वस्तिकमण्डले वर्णसंयोजने विशेष:	५७
	सौरसौम्यमण्डलयोः वर्णसंयोजने विशेषः	५७,८
	मण्डलप्रमाणानुरोधेन रेखाप्रमाणविधिः	५९,६०
	वासुदेवमण्डले षडध्वन्यासप्रकारः	६१,२
	वासुदेवमण्डले देवतार्चनप्रकारः	६२-७३
	नारायणमण्डले देवतार्चने विशेष:	७३-८
१३.	विशेपदिवसपूजा[विधिः]	१-१२१
	दिवसविशेषहरिपूजनप्रकारविषयिका	
	काश्यपीया जिज्ञासा	१,२
	चातुर्मास्यपूजनप्रकारः	२-६४
	चातुर्मास्यपूजनविषयिका भगवद्विज्ञापना	२-८
	चातुर्मास्यपूजनोपक्रमः	९,१०
	चातुर्मास्यपूजने कुम्भाद्याराधनप्रकारः	११-२५
	चातुर्मास्यपूजने शयनोत्सवाङ्गकौतुकबन्धनप्रकारः	२६,७
	शयनोत्सवाङ्गधामप्रदक्षिणभ्रमणादिकियाकलापः	२७-३३
	शयनोत्सवाङ्गशयनकल्पनप्रकारः	३३-५
	शयनोत्सवे देवेशशायनप्रकारः	३५-५०
	देवेशशायनानन्तरपूजनप्रकारविवेकः	५०-६
	श्रावणशुक्कद्वाद्द्यां भगवतः पार्श्वपरिवर्तनविधिः	५७

xxiv

आधिनशुद्धद्वादश्यां भगवत आसनविधिः ५८,९ कार्तिकशुद्धद्वादश्यां भगवत उत्थापनविधिः ५८,९ उत्थानोत्सवाचरणप्रकारः ६० भगवति शयाने अनुष्ठेयानि व्रतानि ६१-४ श्रावणकृष्णाष्टम्यां श्रीकृष्णाराधनप्रकारः ६४-१०३ श्रीकृष्णाविभीवकालः ६५,६ श्रीकृष्णाजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करापणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करापणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्कर्मगदिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गक्षम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गक्षपनम् ७४,५ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गक्षपनम् ७४,६
उत्थानोत्सवाचरणप्रकारः ६० भगवित शयाने अनुष्ठेयानि व्रतानि ६१-४ श्रावणकृष्णाष्टम्यां श्रीकृष्णाराधनप्रकारः ६४-१०३ श्रीकृष्णाविभीवकालः ६५,६ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करार्पणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गः कौतुकबन्धनम् ६८-७१ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गकुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्तपनम् ७४,५ श्रीकृष्णस्य शयने शायनम्
भगवित शयाने अनुष्ठेयानि व्रतानि ६१-४ श्रावणकृष्णाष्टम्यां श्रीकृष्णाराधनप्रकारः ६४-१०३ श्रीकृष्णाविर्भावकालः ६५,६ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करार्पणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं कौतुकबन्धनम् ६८-७१ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं कुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं स्वपनम् ७५,६
श्रावणकृष्णाष्टम्यां श्रीकृष्णाराधनप्रकारः ६४-१०३ श्रीकृष्णाविर्भावकालः ६५,६ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करार्पणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं कौतुकबन्धनम् ६८-७१ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गकुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्त्रपनम् ७४,५
श्रीकृष्णाविर्भावकालः ६५,६ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करार्पणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं कौतुकबन्धनम् ६८-७१ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गकुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्नपनम् ७४,५ श्रीकृष्णस्य शयने शायनम् ७५,६
श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गङ्करार्पणे कालविवेकः ६७ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं कौतुकबन्धनम् ६८-७१ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गकुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्नपनम् ७४,५ श्रीकृष्णस्य शयने शायनम् ७५,६
श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गं कौतुकबन्धनम् ६८-७१ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गकुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्त्रपनम् ७४,५ श्रीकृष्णस्य शयने शायनम् ७५,६
श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गकुम्भादिपूजनम् ७२-४ श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्नपनम् ७४,५ श्रीकृष्णस्य शयने शायनम् ७५,६
श्रीकृष्णजन्मदिवसोत्सवाङ्गस्तपनम् ७४,५ श्रीकृष्णस्य शयने शायनम् ७५,६
श्रीकृष्णस्य शयने शायनम् ७५,६
ज्यानी प्रज्ञानी कं जायाला
तद्रात्रौ पूजकादीनां जागरणम् ७७,८
परेद्यः बालकृष्णपूजनम् ७८-८३
तदात्रौ इतिहासादिवाचनादिकियाकलापः ८३-९०
श्रीकृष्णाभिषिक्ततैलधारणफलविवेकः ९०,१
श्रीकृष्णस्नापनप्रकारः ९२,३
श्रीकृष्णस्य पूजनप्रकारः
श्रीकृष्णनिवेदितक्षीरपानफलविवेकः
श्रीकृष्णजन्मदिनोत्सवाचरणप्रकारः १०१-३
श्रीरामजन्मदिवसोत्सवाचरणप्रकारः १०४-९
श्रीलक्ष्मीनृसिंहजन्मदिनोत्सवाचरणप्रकारः १०९-११
कार्तिककृष्णद्वादश्यां भगवदर्चनप्रकारः ११२,३
कार्तिकपौर्णमास्यां दीपोत्सवाचरणवकारः ११३-९
भगवतो विशेषयजने निमित्तानि ११९-२१
अङ्करापणविधिः १-२५७
महोत्सवविषयिका काञ्यपीया जिज्ञामा
महोत्मवस्य निर्मादिभेदेन नैविष्णा
नैमित्तिकोत्सवरुक्षणम् ३-९

XXV

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	काम्योत्सवलक्षणम्	९,१०
	उत्सवदिनपरिमितिः	१०,१
	तीर्थवासरकल्पनविवेक:	१२,३
	बलिपदानाईस्थाननिर्देश:	१३-५
	यामाद्यङ्गालयादौ उत्सवयौगपद्ये कर्तव्यविवेकः	84-6
	महोत्सवकाले मानुषोत्सवाचरणनिषेधः	१८,९
	महोत्सवे निषिद्धः कालः	१९-२१
	महोत्सवाङ्गध्वजारोहणे कालनिर्देश:	२१,२
	महोत्सवे अङ्कुरार्पणकालः	२३
	उक्तदिने ध्वजारोहणविघे कर्तव्यविवेक:	28,4
	मेरीताडनाङ्करवापनयोः कालः	२५,६
	ध्यजपटलक्षणम्	२७,८
	ध्वजपटे गरुडलेखनप्रकारः	२९
	ध्वजपटे लेखनीयस्य गरुडस्य लक्षणम्	३०-८
	ध्वजपटे गरुडपार्धयोश्चामरादिलेखनम्	३९-8२
	पताकालक्षणम्	४२
	ध्वजपटगतस्य गरुडस्य नयनोन्मीलनम्	83,8
	ध्वजपटाधिवासप्रकारः	88-46
	ध्वजपटाधिवासाङ्गकुम्भाचनप्रकारः	42-8
	ध्वजपटे गरुडावाहनप्रकारः	48-0
	गरुडार्चनप्रकार:	५८-६६
	गरुडनिवेदितविनियोगः	६७,८
	गरुडनिवेदितभक्षणफलम्	६९
	ध्वजपटस्य वीथीषु अमणप्रकारः	७०-६
	ध्वजस्तम्भस्थापने स्थाननिर्देशः	७६,७
	ध्वजस्तम्भाईदारुविवेकः	७७,८
	ध्वजस्तम्भमानविवेकः	७९,८०
	ध्वजस्तम्भे मसूरकविनिवेशनविधिः	८ १

xxvi

अध्याय	: विषय:	श्लोकसंख्या
	मसूरकमानम्	८२
	मसूरकलक्षणम्	८३
	मसूरके ध्वजयष्टिनिवेशनप्रकारः	58
	वेणुक(मसूरक ?)संख्याविवेक:	ح 8
	ध्वजस्तम्भस्थापनप्रकारः	८५-८
	ध्वजस्तम्भे ध्वजरज्जुसंयोजनप्रकारः	८८,९
	ध्वजारोहणप्रकारः	९०,१
	ध्वजारोहणवेलायाम् उत्सवबेराचिनप्रकारः	९२-९
	व्यजारोहणानन्तरं गरुडाचेनम्	९९-१०६
	मगवते ध्वजदर्शनम् , देवताह्वानार्थं गरुडाय भगवदाज्ञा च	१०७,८
8	वजस्तम्भगतस्य गरुडस्य त्रिसन्ध्यमचनप्रकारः	१०९-११
3	भेरीताडनप्रकार:	१११-२५
à	वताह्वानप्रकारः	१२५-७३
दे	वताह्वाने गाथादिश्रावणबलिप्रदानादिविधिः	१२५-७
बु	मुदाह्वानप्रकारः	१२८-३३
	मुदाक्षाह्वानप्रकारः	१३३-६
पुष	ग्डरीकाक्षाह्वानप्रकारः	१३६-९
	मनाह्वानप्रकारः	१३९-४२
	ङ्कुकर्णोह्वानप्रकारः	१४२-५
स	र्भनेत्राह्वानप्रकारः	१84-७
	उखाह्वानप्रकारः	986-40
	गतिष्ठाह्वानप्रकारः	१५१-३
प्रशि	क्षेगर्भाह्यानप्रकारः	१५३-६
मान	नवाह्वानप्रकार:	840-8
कुर	<u> उदादिपियदशतालाः</u>	१६०,१
कुर	उदादिशियदशस्वराः	१६२,३
कुस	दादिभियदशरागाः	१६४,५
कुस	दादिभियदशनृत्तानि	१६६,७
		1111

xxvii

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	देवतान्तरप्रियतालादिविवेक:	१६८-७०
	दिव्यायुधाचाह्वानविधिः	१७०-३
	नित्योत्सवप्रतिमायाः वीथीभ्रमणप्रकारः	१७४,५
	महोत्सवे इन्द्रादिसांनिध्यप्रार्थनप्रकारः	१७६-८०
	महोत्सवावधौ तद्श्रामवासिनां श्रामान्तरगमननिषेधः	१८१,२
	महोत्सवे मङ्गलाङ्करवापकर्तुः कारणान्तरादशक्तौ तत्प्रति-	
	निधिविवेक:	१८३,४
	महोत्सवाङ्गाङ्करापणकालः	१८५
	अङ्कुरार्पणपात्राणां शरावादीनां संख्याविवेकः	१८६
	अङ्करार्पणपात्राणां पालिकानां लक्षणम्	१८७-९
	अङ्कुरार्पणपात्राणां घटिकानां लक्षणम्	१९०,१
	अङ्करार्पणपात्राणां शरावाणां रुक्षणम्	१९२
	अङ्करार्पणपात्राणामुपादानद्रव्यविवेकः	१९३
	अङ्कुरार्पणपात्रकल्पने उत्तमादिभेदत्रयनिर्देशः	१९४,५
	कर्मविशेषानुरोधेन अङ्कुरार्पणपात्राणां युग्मायुग्मसंख्यया	
	कल्पनविधि:	१९५
	अङ्कुरारोपणे मण्डपकल्पनप्रकारः	१९६-२०२
	अङ्करारोपणे मृतिकाम्रहणप्रकारः	२०३-१०
	अङ्कुरारोपणे पाालिकादिकल्पनप्रकारः	२११-२३
	पालिकादिषु मृदादिपूरणप्रकारः	२२३-५
	घटिकादिस्थापनप्रकारः	२२६-९
	अङ्कुरार्पणाङ्गभगवच्चतुःस्थानाचनप्रकारः	२३०-२
	मङ्गलाङ्करवापप्रकारः	२३३-४७
	अङ्करारोपणाङ्गबलिदानादिविधिः	२४८-५१
	अङ्करै: शुभाशुभपरीक्षणम्	२५१,२
	अङ्कुरारोपणकर्तुः कार्यान्तरेष्वशक्तौ तत्प्रतिनिधि-	
	विवेक:	२५२-४
	मङ्गलाङ्कररोपणे निमित्तानि	२५४-७

xxviii

अध्या	पः विषयः	श्लोकसंख्या
१८.	उत्सवविधिः	१-१८९
	उत्सवार्थकवीथीशोधनादिकार्यकलाप:	8-80
	यागमण्डपकल्पनप्रकारः	१०-२
	यागमण्डपे कुण्डकल्पनप्रकारः	१२-७
	तोरणसुक्सुवादिकल्पनविधिः	१८,९
	मण्डपाद्यलंकरणप्रकारः	२०,१
	आचार्यादिवरणादि	२१-३
	उत्सवारम्भदिवसे भगवत्स्वपनम्	78
	कौतुकबन्धनप्रकारः	२५-३७
	कौतुकबन्धनानन्तरं भगवच्छायनादि	३८-४०
	अङ्करवापनादिकियाप्रकारः	४०-६०
	उत्सवाङ्गकुम्भाचनप्रकारः	६१-७४
	उत्सवाङ्गहोमप्रकारः	७५-८६
	उत्सवाङ्गबलिदानप्रकारः	८६-९३
	उत्सवाङ्गधामप्रदक्षिणभ्रमणप्रकारः	९४-११५
	त्रामप्रदक्षिणभ्रमणानन्तरं मण्डपे भगवतः अवरोपणम्	११५,६
	अन्नमूर्त्युत्सर्गः	११७
	उत्सवदिनेषु ध्रुवबेरादीनामर्चनप्रकारः	११७-२३
	उत्सवदिनेषु भगवतो ग्रामादिवीथिषु परिक्रमणप्रकारः	१२४-६
	नलद्रोण्यवगाहनादिविधिः	१२७,८
	ग्गयोत्सवाचरणप्रकारः	१२९-३४
	उत्सवाङ्गदेशिकसभाजनप्रकारः	१३५-७
	थिंत्सवाचरणप्रकारः	१३८-४५
तं	थिंदिसवे देवेन सह निमज्जने फलम्	१४६,७
र्त	थित्सिवान्ते पुष्पयागाचरणप्रकारः	१४७-६३
	दात्रौ भगवत्स्रपनादिक्रियाकलापः	१६३-६
	म्न्यादीनां विसर्जनम्	१६६
100	जावरोहणप्रकारः	१६७,८

xxix

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	दण्डध्वजपटयोर्विनियोगः	१६९
	ब्रह्माद्युद्धासनपूर्वकं भगवतो गर्भगृहप्रवेशनं, गुरो:	
	स्वगृहगमनं च	१७०-२
	परेद्युः यजमानेन दक्षिणादिभिर्गुर्वादितोषणम्	१७३-९
	उत्सवाचरणफलम्	१८०-२
	पुष्पयागदिनादन्वग्दिने विष्वक्सेनपूजनप्रकारः	१८३-९
19.	स्नपनविधिः	१-१९३
	स्नपनविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	8
	स्रपने निमित्तानि	२-५
	उत्तम-मध्यम-अधमभेदेन स्नपनस्य त्रैविध्यम्	५,६
	स्नपनाङ्गाङ्करार्पणादिविधिः	9,८
	स्रपनबिम्बाभावे तत्प्रतिनिधिविवेकः	9,80
	स्रपनार्थकमण्डपकल्पनप्रकारः	१०-२
	स्नानवेदिकाकल्पनप्रकारः	१३-५
	स्नपनमण्डपार्लकरणप्रकारः	१६,७
	स्नपनोपकरणानां कटाहादीनामुपकरूपनन्नकारः	१८-२०
	अधमोत्तमस्नपनपकारः	२१-८२
	अधमोत्तमस्रपने कलशपीठकल्पनप्रकारः	२१-६
	स्नपनोपयोगिनां कुम्भानां लक्षणम्	२७-९
	धान्यपीठेषु कलशानामधिवासनप्रकारः	२९-३४
	कलरोषु स्नपनद्रव्यपूरणप्रकारः	३५,६
	धान्यपीठेषु कलशन्यासप्रकारः	३७-8३
	कलरोषु कूर्चन्यासादिप्रकारः	४४-६
	स्नानवेद्यां भगवदानयनप्रकारः	४६-९
	स्नपनाङ्गपुण्याह्वाचनादिक्रियाकलापः	89-48
	स्रपनप्रकार:	५४-६९
	निशाचूर्णाभिषेकप्रकारः	७०-२
	निकार्ने हम्मिष्टनिज्ञाचर्णधारणादिफलम्	७३-५

XXX

भष्यायः विषयः	श्लोकसंख्या
स्नपनानन्तरं भगवते अलंकारासनोपचारार्पणप्रकारः	७५,६
देशिकाय मात्रादानम्	७६,७
भगवते भोजनासनोपचारापणप्रकारः	99-9
आचार्यदक्षिणादानम्	८०,१
ऋत्विक्तोषणम्	८२
अधममध्यमस्रपनम्	८३
अधमाधमस्तपनम्	ح 8
पाद्यादिकुम्भेषु निक्षेप्याणां द्रव्याणां प्रमाणम्	८४-९९
पञ्चगव्यग्रहणप्रकारः	800-5
पञ्चगव्यसंयोजनप्रकारः	१०२
स्नपनार्थकपञ्चगव्ये दध्यादिप्रमाणम्	१०३,४
प्रोक्षणार्थकपञ्चगव्ये दध्यादिप्रमाणम्	808
प्राशनार्थकपञ्चगव्ये दध्यादिप्रमाणम्	१०४,५
स्नपने पञ्चगव्यादिप्रमाणम्	१०६,७
गृहार्चास्नपने पञ्चगव्यादिप्रमाणम्	१०७
पाद्यादिनिक्षेप्याणां द्रव्याणां सर्वेषामलामे द्रव्यविवेक	: १०८-१३
मध्यमोत्तमस्रपनप्रकारः	११३-२३
मध्यम्मध्यमस्नपनम्	१२३,४
मध्यमाधमस्तपनम्	१२४,५
उत्तमोत्तमस्रपनप्रकारः	१२५-३९
उत्तममध्यमस्नपनम्	१३९
उत्तमाधमस्तपनम्	880
उत्तमस्रपने संकोचविस्तारयोः कलशसंख्याविवेकः	१४०,१
वृतादिसपनद्रव्याधिदेवताः, तासां तत्तद्द्रव्यकुम्भेष्वर्चनं	च १४१-८
अष्टोत्तरशतकलशस्त्रपनप्रकारः	१४९-५८
एकोनपञ्चारात्कलरास्नपनप्रकारः	१५८-६१
पञ्चिविंशतिकलशस्त्रपनप्रकारः	0 E D - 19D

xxxi

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	सप्तदशकलशस्त्रपनप्रकारः	१७२-४
	षोडशकलशस्त्रपनप्रकारः	१७५-८१
	द्वादशकलशस्त्रपनप्रकारः	१८१-७
	नवकलशस्त्रपनप्रकारः	१८७-९
	पञ्चकलशस्त्रपनप्रकारः	१८९-९१
	एककलशस्त्रपनप्रकारः	१९२
	स्तपने गुरुदक्षिणाप्रमाणविवेकः	१९३
	दक्षिणादाने हेतुनिर्देश:	१९४
२०.	सहस्रकलशस्त्रपनविधिः	१-५९
	सहस्रकलशस्य महिमानुवर्णनम्	8-14
	सहस्रकलशस्त्रपनार्थं मण्डपकल्पनम्	६,७
	मङ्गलाङ्कररोपणादिविधिः	9,6
	कलशपीठकल्पनप्रकारः	८-१२
	ब्राह्मभागे स्नपनद्रव्यन्यासप्रकारः	१२-६
	दैविकभागे स्नपनद्रव्यन्यासप्रकारः	१६-९
	दैविकभागे दिक्षु कोणेषु च मध्यमकुम्भेषु	
	चन्दनादिस्नपनद्रव्याणामधिदेवताः, तासामर्चनं च	१९,२०
	मानुषभागे दिक्षु मध्यमकुम्भेषु स्नपनद्रव्यन्यासप्रकारः	२०,१
	मानुषभागे दिक्षु गुडोदकादिस्नपनद्रव्याधिदेवाः	
	तद्चनविविश्व	२१,२
	मानुषभागे कोणेषु मध्यमकुम्भेषु स्नपनद्रव्याणि,	
	तद्धिदेवाश्च	२३
	इन्द्राग्न्याद्यन्तरालगतमध्यमकुम्भेषु स्नपनद्रव्य-	
	न्यासः, तद्धिदेवताः, अधिदेवतार्चनविधिश्च	२४-७
	मानुषभागगतकुम्भान्तरेषु शुद्धोदकपूरणविधिः	२७,८
	ब्राह्मस्थाने मध्यनवके श्रीवत्सादिनिक्षेपविधिः	
	श्रीवत्साद्यर्चनविधिश्च	२८-३०
	ग्रहमुक्काम्बपने कस्भोद्धारे क्रमः	३०

xxxii

अध्या	यः विषयः	श्लोकसंख्या
	सहस्रकलशस्त्रपने बहूनामृत्विजां वरणम्	38
	सहस्रकलशस्त्रपनप्रकारः	३२-8७
	सहस्रकलशस्त्रपनान्ते हरिद्राचूर्णाभिषेकप्रकारः	86-40
	देवाभिषिक्तह रिद्राचूर्णधारणफलम्	48
	हरिद्राचूर्णभिषेकानन्तरालंकारभोजनासनोपचारापणप्रकारः	५२-६
	गुर्वादीनां दक्षिणादानम्	५७,८
	भगवदाराधनफलम्	५८-६०
२१.	प्रासादनिर्माणम् (णविधिः ?)	१-१२३
	देवालयनिर्माणविषयिका काश्यपीया जिज्ञासा	?
	देवालयनिर्माणस्य महिमानिर्देशः	२,३
	उपादानद्रव्यभेदेन देवालयस्य उत्तमादिभेदाः	8,4
	देवालयनिर्माणे प्रशस्तः कालः	५,६
	देवालयनिर्माणार्थकभूपरीक्षाप्रकारः	६-९
	दिङ्निर्णयार्थकशङ्कस्थापनप्रकार:	१०-२०
	निमित्तपरीक्षणपुर:सरं देवालयनिर्माणोपक्रम:	२०,१
	पददेवतानामर्चनम्	२२,३
	कृत्रिमा(बाला)लयकल्पनप्रकारः	२४-६
	गालालयपतिष्ठाप्रकारः	२६-३०
	गलालयार्चनादिक्रियाकलाप:	३१-8
	आद्येष्टकास्थापनप्रकार:	३५-8९
	जलावर्तपरीक्षणप्रकारः	४९-५१
	आलये तलसंख्यादिविवेकः	५२-६
3	ार्भगृहाद्यर्थे पदकल्पनम्	५७-६०
5	।सादस्य नागर-द्राविड-वेसरभेदाः	६०-२
े दे	वालयद्वारकल्पनप्रकारः	६२-६
Я	।सादद्वारप्रमाणनिर्देश:	६७
प्र	सादेषु मूर्तिस्थापनप्रकारः	६७-८९
P	थमतले स्थापनीया मूर्तयः	६७-७२

xxxiii

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	द्वितीयतले स्थापनीया मूर्तयः	७३-५
	तृतीयतले स्थापनीया मूर्तय:	७५-८
	चतुर्थतले स्थापनीया मूर्तय:	96-60
	पञ्चमतले स्थापनीया मूर्तयः	८१,२
	सप्तमतले स्थापनीया मूर्तयः	८३
	कर्णकूटेषु स्थापनीया मूर्तयः	78
	कोणहारान्तरयोः स्थापनीया मूर्तयः	८५
	सप्तस्विप तलेषु चतुर्दिक्षु स्थापनीया मूर्तयः	८५-९
	गोपुरेषु स्थापनीया मूर्तयः	८९,९०
	अधिष्ठाने कल्पनीया मूर्तयः	98
	भित्तिभागे लेखनीया मूर्तयः	९२
	देवालयं परितः वाहनालयादिकल्पने स्थाननिर्देशः	९३-८
	गर्भन्यासार्थकपात्र(फेला)कल्पनप्रकारः	९८-१०२
	गर्भभाजनस्य अभिषेचनप्रकारः	१०२-७
	गर्भभाजने द्रव्यन्यासप्रकारः	१०७-१०
	गर्भन्यासे यजमानवर्णानुरोधेन स्थानविवेकः	880-3
	गर्भन्यासप्रकारः	११३-२०
	मूर्घेष्टकादिस्थापनविधिः	१२०-२
	देवालयनिर्माणफलम्	१२२,३
२२.	बिम्बमानम् (नविधिः ?)	१-६८
	बिम्बनिर्माणे उपादानद्रव्यविवेकः	१,२
	शिलानां चातुर्विध्यम्	3
	बिम्बनिर्माणे याद्यायाद्यशिलाविवेकः	8,4
		. ५-२०
	पुमादिशिलानां विनियोगविवेकः	२०,१
	किन्याप्राणिविवेकः	
	प्रमाणानुरोधेन स्थितबिम्बानामुत्तममध्यमाधमात्मना वर्गीव	करणम् २५-३३
	प्रमाणानुरावन । रजरान । । । । । । । । । । । । । । । । । । ।	38
	आसानावन्त्रप्रमाणाप्रयाग	

xxxiv

अध्य	ायः विषय:	श्लोकसंख्या
	शयानबिम्बप्रमाणविवेकः	३५
	कर्मार्चादिप्रमाणविवेक:	३६-९
	कर्मार्चादिकल्पनप्रकारः	80-0
	स्थानकबिम्बे पीठकल्पनप्रकारः	४७-५३
	आसीनबिम्बे पीठकल्पनप्रकारः	५३-५६
	देवीबिम्बानामवस्थानविवेकः	५७-९
	प्रभाकल्पनप्रकारः	६०
	उत्तमदशतालानुसारेण बिम्बाङ्गोपाङ्गादिमानम्	६१-५
	अधमदशतालानुसारेण बिम्बाङ्गोपाङ्गमानम्	६५-८
२३.	जीर्णोद्धारविधिः	5-88
	प्रासादादिजीणोंद्धारविषयका काश्यपीया जिज्ञासा	?
	जीर्णानां बिम्बानां पुन:संधानविधि:	₹-8
	जीणींद्धारे प्रतिष्ठावद्धिवासादिविधिः	५,६
	सुकरसमाधानानां बिम्बानां त्यागे निषेध:	६,७
	अशक्यसमाधानानां लोहजानां बिम्बानां पुन:सृष्टिविधि:	9,0
	पुनःसष्ट्यनन्तरं देव्यन्तरसंयोजननिषेधः	८,९
	अविच्छिन्नपूजनानां देवीनां पुनरुद्वाहनिषेधः	९,१०
	प्रभादीनां वैकल्ये तत्समाधानमन्तरा अर्चननिषेधः	१०,१
	जीणींद्धारे जीणीविम्बगतशक्युद्धासनविधिः	११,२
	जीणींद्धारे वालालयकल्पनविधिः	१३,४
	त्यक्तबिम्बस्य भूसंगोपनादिविधिः	88
	प्रासादानां जीर्णोद्धारप्रकार:	88-0
	धामादीनामजीर्णानां स्थैर्यार्थकपुन:प्रकल्पने निषेध: फलं च	१७,८
	हीनलक्षणानां पासादादीनां जीणोंद्धारे लक्षणसंयोजनविधिः	१९
	पुनः प्रकरुपने बहुबेरैकबेरव्यत्यये निषेधः	२ ०
	पुनः प्रकल्पने देवीसंयोजने विवेकः	२१,२
	स्वयंव्यक्तपासादादौ जीर्णोद्धारे व्यत्यये निषेधः	22-8
	मानुषिविम्बादौ जीर्णोद्धारे मानादिव्यत्यये निषेधः फलं च	34-0
		THE RESERVE OF THE PARTY OF THE

XXXV

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	ऐष्टकाद्यालयानां जीर्णोद्धारे उपादानद्रव्यव्यत्यये विवेकः	२७,८
	जीर्णोद्धारे आलयरक्षार्थमुपपीठादिकल्पनविधिः, तत्रत्य-	
	परिवाराणां पुन:कल्पनविधिश्च	२९,३०
	नद्यादिजलरयैर्जीर्णानां नष्टानां वा गोपुरादीनामन्यत्र	
	प्रकल्पने विधि:	३०,१
	जीर्णोद्धारे मन्त्रादिव्यत्यये निषेधः फलं च	३२-४
	बहुबेरविध्यनुसारेण प्रतिष्ठितेषु विम्बेषु जीर्णेषु तत्समा-	
	धानप्रकार:	३५-४०
	संप्रोक्षणे निमित्तानि	80-3
	दोषाणां तारतम्यानुरोधेन संप्रोक्षणादिविधिः	83,8
२४.	पवित्रारोपण विधिः	8-805
	राजराष्ट्रादिप्रयुक्तभगवद्रचनदोषप्रविघातोपायविषयिका	
	काश्यपीया जिज्ञासा	१,२
	सांवत्सरिकदोषौघप्रायश्चित्तस्य पवित्रारोपणस्य महिमानुवर्णन	म् ३,४
	पवित्रारोपणे कालविवेक:	५,६
	पवित्रनिर्माणप्रकारः	६-१३
	मूलबेराद्यधिवासार्थकपवित्रे सूत्रग्रन्थिसंख्या	88
	मण्डलादिपवित्राणां प्रमाणविवेकः	१५
	चक्राञ्जमण्डलार्थकपवित्रप्रमाणादिविवेकः	१६-९
	कुम्भार्थकपवित्रे तन्तुप्रन्थिसंख्यानिर्देशः	१९,२०
	करकार्थकपवित्रे तन्तु य्रन्थिसंख्यानिर्देशः	२०,१
	कौतुकार्थकानि दशविधपवित्राणि	२१-३
	प्रमाणादिसंज्ञकानां कौतुकार्थकानां दशानां	
	पवित्राणां तन्तुम्रन्थिसंख्यादिनिर्देशः	२४-३३
	पीठार्थकपवित्रे तन्तुग्रन्थिसंख्यादिनिर्देशः	33,8
	अर्ध्यगत्राद्यर्थकगवित्रे तन्तुम्रन्थिसंख्यादिनिर्देशः	38,4
	विष्वक्सेनाद्यर्थकपवित्रे तन्तुम्रन्थिसंख्यादिनिर्देशः	३६,७
	चण्डाद्यथकपवित्रे तन्तुप्रन्थिसंख्यादिनिर्देशः	३८

xxxvi

अध्य	यः विष	गः	श्लोकसंख्या
	द्वारतोरणादिपवित्रे तन्	तुम्रन्थिसंख्यादिनिर्देशः	३९
	बिलपीठपवित्रे तन्तुसंख्य	पादिनिर्देश:	३९
	आचार्यादिपवित्रेषु तन्तु	य्रन्थिसंख्यादिनिर्देश:	80-8
	पवित्राणां य्रन्थिमध्यपूर	गशकार:	84
	पवित्रग्रन्थ्यन्तरालरञ्जन	प्रकार:	४६
	पवित्रारोपणाङ्गभगवद्विज्ञ	ापनप्रकार:	80-48
	पवित्रारोपणाङ्गाधिवासन	दिक्रियाकलाप:	48-90
	मूलविम्बादिषु पवित्रारोप	णप्रकार:	७१-९३
	पवित्रारोपणाङ्गगुर्वादिद्		9,8,4
	पवित्रारोपणाङ्गधामप्रदक्षि	राणभ्रमणविधिः	९६
	पवित्रावरोपणप्रकारः		९७,८
	अवरोपितानां पवित्राणां	विनियोग:	९८
	पवित्रावरोपणानन्तरं देवे	शस्त्रपनम्	९९
	पवित्रारोपणे फलम्		800
	कह्रारकुसुमद्मनीपत्रारोपण	ाविधिः	१०१,२
२५.	कहारकुसुमारोपणम् (णविधिः?)	१-१८६
	कह्रारकुसुमदमनीदलपूजन	विषयिका	
	काश्यपीया जिज्ञासा		8
		हारकुसुमारोपणमहिमानुवर्णनम्	२-२५
	विश्वामित्रेण स्वतेजोऽभिवृ	द्र्यर्थं पूर्वं कृतस्य	
	कहारकुसुमाचनस्य कीर्तन	Į į	२६-३०
	कहारकुसुमारोपणे कालनि	र्देश:	३ १-३
	कह्नारकुसुमारोपणे अधिका	रिनिर्देश:	₹₹,8
	कह्रारकुसुमारोपणे मङ्गलाङ्ग	हुरवापने कालविवेक:	३५
	कहारकुसुमारोपणे मण्डपार		३६-४१
	कह्रारकुसुमारोपणाङ्गकुम्भाव	यर्चनप्रकारः	४१-६
	nह्हारकुसुमारोपणाङ्गबलिद <u>ा</u>	नविधि:	80-6
	ह्यारकुसुमचयनप्रकारः	A PART OF THE PART	86-44
			STATE OF THE PARTY

xxxvii

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	कह्नारमालानिर्माणप्रकारः	५६-८४
	कह्णरमालानिर्माणे अधिकारिनिर्देश:	५६-८
	मूलबेरार्थककहारमालायाः प्रमाणं पुष्पसंख्या च	46,9
	उत्सवबेरार्थककह्वारमालायाः प्रमाणं पुष्पसंख्या च	49
	श्रीभूम्यर्थककहारमालायाः प्रमाणं पुष्पसंख्या च	६०
	कर्मार्चाद्यर्थककहारमालायाः प्रमाणं पुष्पसंख्या च	६०,१
	कुम्भाद्यर्थककहारमालायाः प्रमाणं पुष्पसंख्या च	६१,२
	ध्रुवबेरार्थककहारमालानामुत्तमादि भेदेन पञ्चविधत्वम्	६३,४
	ध्रुवबेरार्थककहारमालापञ्चककल्पनप्रकारः	६५-८
	ध्रुवबेरपीठार्थककहारमालाकल्पनप्रकार:	६८
	उत्सवबेरार्थककहारमालापञ्चककल्पनप्रकारः	६९,७०
	उत्सवबेरपीठार्थकोत्तमादिकहारमालाकल्पनप्रकारः	७१,२
	कर्माचीद्यर्थककह्रारमालाकल्पनप्रकारः	७३,४
	कुम्भाद्यर्थककह्वारमालाकल्पनप्रकारः	७४,५
À	कराकाद्यर्थककहारमालाकल्पनप्रकारः	७६-८४
	कह्रारमालाधिवासनप्रकारः	C8-C
	कहारकुसुमारोपणे भगवद्रिज्ञापनप्रकारः	८९-९६
	कह्नारकुसुमारोपणाङ्गकौतुकबन्धनप्रकारः	९६-९
	मण्डपे भगवत आनयनमर्चनं च	९९-१०५
	मण्डपे मण्डलादिकल्पनप्रकारः	१०६-३१
0	मण्डपे कुम्भाद्यचनप्रकारः	१३२,३
	मण्डपे भगवत्स्वापनप्रकारः	१३३,४
	मण्डपे भगवते अलंकारभोजनासनोपचारार्पणप्रकारः	१३५-४०
	मण्डपे देव्योरचनप्रकारः	880
	आचार्यदक्षिणादिदानविधिः	888
	कह्वारकुसुमहोमप्रकारः	185-8
	कह्नारकुसुमारोपणाङ्गबलिदानविधिः	884
	च्यानालागेपणप्रकारः	984-6

xxxviii

अध	यायः विषयः	श्लोकसंख्या
	कह्रारमालारोपणान्ते भगवच्छायनप्रकारः	१४८-५१
	तद्रात्रौ गुर्वादिजागरणविधिः	१५२
	परेद्यः प्रभाते भगवत उत्थापनमर्चनं च	१५३-६२
	कुम्भादिषु कहारमालारोपणप्रकारः	१६२-५
	कुमुदादिबलिदानविधिः	१६५-६
	देवाय धान्यपात्रादिप्रदर्शनं, धान्यपात्रादीनां	
	विनियोगविवेचनं च	१६६-८
	कुम्भादिष्वाहितानां देवतानामुद्वासनम्	१६८,९
	भगवतो गर्भगृहप्रवेशनप्रकारः	१६९-७१
	भगवत्क्षमापणप्रकारः	१७१-३
	आचार्यादिदक्षिणादानप्रकारः	१७३-७
	कह्रारमालानामपनयनं विनियोगश्च	१७८
	देवभुक्तोिज्झतमाल्यधारणफलम्	१७९,८०
	कहारकुसुमारोपणे फलम्	१८०-३
	आचार्यस्य गृहपापणप्रकारः	१८8-६
२६.	दमनारोपणविधिः	१-९१
	दमनारोपणमहिमानुवर्णनम्	१,२
	दमनारोपणे कालनिर्देश:	२,३
	दमनारोपणे अङ्करापणे कालविवेकः	8,4
	दमनीपत्रलवनप्रकारः	4-90
	दमनीपत्राणामानयनप्रकारः	१७-२१
	दमनीपत्रमालाकल्पनप्रकारः	₹१-8
	तोरणादिषु दमनीमालिकालम्बनविधिः	78-9
	मण्डपे मण्डलादिकल्पनप्रकारः	२८- ४९
	भगवतो मण्डपानयनप्रकारः	४९-५३
	मण्डपे भगवदर्चनविधिः	
	दमनारोपणाङ्गकौतुकबन्धनप्रकारः	43,8
	दमनारोपणाङ्गनिशाचूर्णघटाद्यर्चनप्रकारः	५४-६
	े भारत समीत स्था प्रीत तथाना नगीनगर	५६-६१

XXXIX

अध्याय:	विषय:	श्लोकसंख्या
	दमनारोपणाङ्गभगवत्स्रपनादिप्रकारः	६२,३
	दमनारोपणाङ्गहोमप्रकारः	६३-५
	दमनारोपणाङ्गबलिदानविधिः	६५
	द्मनीमालारोपणप्रकार:	६६-७६
	देवाय धान्यपात्रादिपदर्शनं, धान्यपात्रादीनां	
	विनियोगविवेचनं च	७७-९
	भगवतो गर्भगृहप्रवेशनप्रकारः	७९,८०
	भगवत्क्षमापणप्रकारः	< 6-8
	गुर्वादिदक्षिणादानप्रकारः	78-6
	दमनीपत्रपूजनफलम्	८९-९१
२७.	प्रायश्चित्तविधिः	१-६१
	भगवदाराधने कर्मादिलोपे प्रायश्चित्तविधिः	१,२
	प्रासादनारो प्रायाश्चित्तम्	२-४
	पीठविश्लेषे प्रायश्चित्तम्	4-9
	मण्डपनारो प्रायिधितम्	१०,१
	प्रासादद्वारभङ्गेः प्रायश्चित्तम्	१२
	प्रासादान्तः वल्मीकदर्शने प्रायश्चित्तम्	१२,३
	आलये अशनिपातादौ प्रायश्चित्तम्	१४,५
	नदीस्रोतसा आलयनारो प्रायध्यितम्	१५-९
	प्रतिमापतने प्रायश्चित्तम्	१९
	कुम्भमण्डलहानौ प्रायधित्तम्	२०
	महाध्वजहानौ प्रायश्चित्तम्	२१,२
	ध्वजतोरणहानौ प्रायश्चित्तम्	२३
	शूलस्थापनलोपे प्रायधित्तम्	28
	रत्नन्यासलोपे प्रायिधत्तम्	28,4
	अङ्करार्पणलोपे प्रायधित्तम्	२६,७
	अष्टमङ्गललोपे प्रायश्चित्तम्	२७,८
	एकाकालाचनलोपे प्रायश्चित्तम्	२८,९

XL

अध्यायः	विषय:	श्लाकसंख्या
	द्विकालार्चनलोपे प्रायश्चित्तम्	२९-३१
	त्रिकालादिपञ्चाहपर्यन्तार्चनलोपे प्रायिधत्तम्	३१,२
	पञ्चाहदिदशाहपर्यन्तार्चनलोपे प्रायश्चित्तम्	३२,३
	दशाहादिमासपर्यन्तार्चनलोपे प्रायश्चित्तम्	33,8
	षण्मासादूर्ध्वमर्चनलोपे प्रायिश्वतम्	38,4
	एकवर्षादित्रिवर्षपर्यन्तमर्चनलोपे प्रायश्चित्तम्	३५,६
	अग्निकार्यलोपे प्रायधितम्	३६,७
	उत्सवामिलोपे सन्ध्यातिक्रमणे च प्रायिधत्तम्	३७-९
	गुरावविनीते गुर्वन्तरनियोजनविधिः	39,80
	बलिदानलोपे प्रायश्चित्तम्	88
	एककालगलिदानलोपे प्रायधित्तम्	४२
	स्रुक्सुवलोपे प्रायश्चित्तम्	83
	आलये रक्तस्रीदर्शने प्रायधितम्	४४-६
	आलये चण्डालादिहीनदर्शने प्रायिधतम्	४६,७
	सूतिकाशौचयुक्तादिस्पर्शने प्रायश्चित्तम्	85
	चोरादिभिर्बिम्बोद्धारे प्रायिधत्तम्	४९-५१
!	प्रायश ्चित्ताचर णफलम्	५१,२
	विश्वामित्रसंहितोपसंहारः	५२-६
	पश्चरात्रोपदेशे अधिकारिविवेकः	५७
	पञ्चरात्रानुसारेण श्रीपतिमाराधितवतः काश्यपस्य	
	परमधामावाप्तिकीर्तनम्	५८-६१

30

विश्वामित्रसंहिता

प्रथमोऽध्यायः

अव्यक्तायाप्रमेयाय विशुद्धज्ञानहेतवे । श्रीमते श्रेयसां धाम्ने नमः पुसे परात्मने ॥ १ ॥ सिद्धाश्रमे श्रमहरे सिद्धसंघनिषेविते । आम्नायघोषैरनिशं मुनीनां मुखरीकृते ॥ २ ॥ वैखानसैर्वालखिल्यैः फेनपैरूप्मपैरपि। अश्मकृहैश्च मुनिभिर्दन्तोल्खलिभिर्दृते ॥ ३॥ सदा संफुलकहारकुमुदोत्पलसेविते। विकस्वराम्भोजगलन्मधुचन्द्रिकताम्बुभिः ॥ ४॥ *अन्त्यजैरतिशीनैश्च पूर्णेरशनमम्बुभि: ।* दृष्टमात्रश्रमहरै: सरोभि: समलङ्कृते ॥ ५ ॥ चूतचम्पकपुंनागनागकेसरकेसरै: । तमालतालहिन्तालकुन्दामलकतिन्दुकै: ॥ ६ ॥ कदम्बजम्बूजम्बीरवीरणोदुम्बरैरपि । भियालैर्नालि करेश्य वकुलै: पनसैरपि ॥ ७ ॥ कुन्दचन्दनमन्दारदेवदारुशतैस्तथा। सदाफलैः सदापुष्पैः सदापञ्जवशोभितैः ॥ ८॥ स्तत्रकस्तनभारेण संनताभिः समन्ततः ।

5-(b) ABK ° रशिन for ° रशन

7-(d) ABK ° स्तथा for ° रिप

नानालताभिः कान्ताभिराश्चिष्टैस्तरुणैरिव ॥ ९॥

विश्वामित्रसंहिता

उत्फुल्लपुष्पपटलीसौरभासारलम्पटैः । भ्रमद्भिरभितो भृङ्गेर्नदद्भिरिव कुण्ठितैः ॥ १०॥

मञ्जुलालापमधुरैः कोकिलाकितान्तरैः । मत्तबिहिणसन्नादैराह्वयद्भिरिवातिथीन् ॥ ११ ॥ दात्यूहैर्भृङ्गराजेश्च कोकिलैः कृकरैस्तथा । अन्येश्च विविधेर्जुष्टेरभितः पक्षिमण्डलैः ॥ १२ ॥

छायासु गोमयस्थासु (याक्तासु ?) सुखासीनैर्द्विजोत्तमै: । क्वचिद्वचाख्याननिपुणै: क्वचिदाम्नायपाठकै: ॥ १३॥

वावदूकैः क्वचिच्चैव क्वचित् पौराणिकैरपि । अन्यैश्च नानाशास्त्रज्ञैरधिदैवयुतैरपि ॥ १४ ॥

स्वादुपक्वफलोपेतै: पुष्पामोदितदिङ्मुखै: । एतैश्चान्येश्च विविधेस्तरुभि: परिवारितै: ॥ १५॥

गायद्भिः किंनरगणैः श्रोत्रेन्द्रियसुखावंहैः । *कोकै रावकुलैनित्यमाश्रिकाहच (ताभ्य ?)र्णभूतले ॥ १६॥

वराहपुरुषोत्खात * मुक्तासौरि भिरुच्छिते * (मुस्तासुरभितान्तरे ?) । हरिणैरर्धसंदष्टशप्पश्यामलितान्तरे ॥ १७॥

शार्द् लशाबैरापीतस्तनिभिगीभिरावृते । भल्लूककान्ताशमितसुनिदारकरोदने ॥ १८॥

शाखामृगसमारव्धशुष्यद्धान्यसमूहके । उच्चद्रुमफलेप्सूनामृषीणामभितः स्थिते (तैः १) ॥ १९ ॥

- 12-(b) ABK कूकरै for कृकरै
 - -(d) B मण्डले for मण्डले:
- 13-(a) ABK गोमयस्थाय for गोमयस्थाय
 - -(c) AB निरतै: for निपुणै:
- 16-(c) BM ° रावकुले for ° रावकुलै:
- _17-(b) A ° रुच्छृते for ° रुच्छ्रिते
- 18-(b) B ° स्तनिभिराश्रिते for ° स्तनिभिर्गौभिरावृते
- 19-(b) ABK ° शुष्यधान्यसमूहरे for शुष्यद्धान्यसमूहके

प्रथमोऽध्यायः

करिभिः कौतुकारब्धशाखावनमनिकये। शुकसङ्घातविस्तवेदपाठकसंशये ॥ २०॥ उत्सर्पिता झिधूमस्य *दमपावित दिङ्मुखे *। समासीनं द्विजवरैरर्च्यमानपदाम्बुजम् ॥ २१ ॥ अशेषवेदवेदान्तवाक्यसङ्मार्थदर्शिनम् । सांच्य(च्ये ?)योगे च निरतं सर्वशास्त्रोपनिष्ठितम् ॥ २२ ॥ संदीप्यमानं तपसा मोक्षकामिमवापरम् । ब्राह्मण्यं तपसा स्वेन समुपार्जितमूर्जितम् ॥ २३ ॥ द्धानं सर्वतीर्थेषु कृतस्वपनपावनम् । पञ्चरात्रमहाम्भोधिपारदृश्चानमञ्जसा ॥ २४ ॥ अशेषावभृथस्नानपवित्रितजटावनम् । लोकाचारविशेषज्ञं पञ्चकालपरायणम् ॥ २५ ॥ पुण्यतीर्थोद्धृतश्चेतमृत्साविरचितैर्शुभैः । ऊर्घ्वपुण्डेद्वीदशिमः सौम्यैरावृतविग्रहम् ॥ २६ ॥ स्वस्थानविधृता शेषपञ्चायुधविभूषितम् । सौम्यत्वेऽपि दुराधर्षं तेजोमण्डलमण्डितम् ॥ २७ ॥ क्षान्तं च दान्तमनघं सदा दीनानुकिम्पनम् । गाधिसूनुं महात्मानं विश्वामित्रं तपोधनम् ॥ २८॥ अभ्येत्य काश्यपो नाम कदाचिद्दषिसत्तमः। प्रणम्योपान्तिके तस्थौ शिएस्याधाय चाञ्जलिम् ॥ २९ ॥ ततस्तं भगवान् दृष्टा विश्वामित्रः समागतम् । विनयावनतं विंप्रं वाक्यमेतदुवाच ह ॥ ३०॥

²⁰⁻⁽c) KM विधृत for विस्त

²²⁻⁽b) BM ° दर्शनम् for दर्शनम्

⁻⁽d) ABK शास्त्रे च for शास्त्रोप.

²⁹⁻⁽d) M °स्यादाय for ° स्याधाय

विश्वामित्रः---

किचते कुशलं विश्व किचते वर्धते तपः। वर्धन्ते कतवः किचदिविच्छिन्नास्तवाश्रमे ॥ ३१॥ किचत् स्वाध्यायविच्छेदो जायते न तवानिशम्। गृहागतास्त्वतिथयो यथाकालं त्वया मुने ॥ ३२॥ अर्च्यन्ते किचदेतन्मे सर्वमाचक्ष्व प्रच्छतः।

काश्यप:---

भगवन् यत्त्वया पृष्टं सर्वमेतत्तथा मिय ॥ ३३ ॥ एवं यमनुगृह्णाति भवान् तस्याशुभं कुतः ।

विश्वामित्र:---

प्वं चोदित आसीनः शुभागमनकारणम् ॥ ३४॥
वक्तुमर्हसि तत्त्वेन वत्स काश्यपनन्दन ।
एवमुक्तः स मुनिना समासीनः कृताङ्गिलः ॥ ३५॥
शोकवेगसमाक्रान्तचेता वचनमत्रवीत् ।
पिठताः सकला वेदाः सरहस्या महामुने ॥ ३६॥
मीमांसाद्यानि शास्त्राणि वेदान्तानि यथार्थतः ।
पिठतानि मया सम्यगादिमध्यान्तसंगतम् ॥ ३०॥
व्यामुद्यतीव मे चेतो बहुशास्त्रनिरिक्षणात् ।
इदं निःश्रेयसकरमिति बुद्धौ न निश्चयः ॥ ३८॥
अद्यत्वे भगवान् सर्वं जानातीति तपोधनाः ।
सर्वे वदन्ति ते *वेदाज्ञानामृतमहोदिधः ॥ ३९॥
तस्मादिहागतोऽस्म्यद्य तत्त्वज्ञानबुभुत्सया ।
केनोपायेन भगवन् ! तरन्ति भवसागरम् ॥ ४०॥

³⁴⁻⁽a) M आसीनं for आसीन: 37-(c) AM यथा for मया

प्रथमोऽध्यायः

मादृशा ज्ञानहीनास्तु तन्द्रालुमनसो जनाः। प्रसीद सीदते मद्यं *नोयत्वं नृपसंनिधौ (१) * ॥ ४१ ॥ *करुणं चरणाम्भोजशरणाय विधत्स्व माम् *। संसारापारजलधौ मज्जतो मादशान् जनान् ॥ ४२ ॥ तत्त्वज्ञानष्ठवेनैव संतारयति यद्भवान् । अतस्त्वामद्य शरणं यातो येनाहमाप्नुयाम् ॥ ४३ ॥ अमृतत्वं वद्तु मे तमुपायं महामुने । एतावदुक्त्वा विरते तिसान् काश्यपनन्दने ॥ ४४ ॥ ध्यात्वा मुहूर्तं प्रोवाच प्रसन्नो गाधिनन्दनः। साधु साधु महापाज्ञ वत्स काश्यप सुस्थिर ॥ ४५ ॥ ईहशी ते समुत्पन्ना बुद्धिवयसि नृतने। इत्यसाकमतीवासीदानन्दमतिनिर्भरम् (१) ॥ ४६ ॥ हृद्यं सद्यं दातुं पारितोषिकमिच्छति । भवते भक्तियुक्ताय भवाम्भोनिधिभीरवे ॥ ४७॥ तसाद्भदामि ते वत्स निःश्रेयसकरं परम्। उपायः कथितः पूर्वं ब्रह्मणा मित्रियेप्सुना ॥ ४८॥ *पुराभावेतिभवता* तसाद्गीतो भृशं मुने। एवं निवृत्तिकर्तारमुपायं रुब्धुमञ्जसा ॥ ४९ ॥ तपसोप्रेण सुरसं(?) ब्रह्माणं समतोषयम् । ततः प्रसन्नो भगवान् ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ ५०॥ दयया दर्शनं देवो ददौ मह्यं दिदृक्षवे । ततो हर्षसमाविष्टहृदयो रचिताञ्जिलः ॥ ५१ ॥ प्रणम्य दण्डवद् भूमौ स्तोत्रमेतदुदैरयम् । नमस्ते सर्वजगतां स्रष्ट्रे जगति तस्थुषे ॥ ५२ ॥

⁴⁴⁻⁽b) M ततु. for तमु.
51-(cd)B. ततोहं विष्टहृदयो.....रिवता. for ततो हर्षसमाविष्टहृदयो रिवता.

विश्वामित्रसंहिता

अवते सत्त्वमाश्रित्य संहर्त्रे तामसाश्रयात्। अचिन्त्यायाप्रमेयाय नमस्ते परमात्मने ॥ ५३॥ अक्षरायाविकाराय भक्तानामार्तिनाशिने । नमस्तुभ्यं त्रिलोकेश त्रयीमय जगनमय ॥ ५८ ॥ अनघाघौघविध्वंसकारिणे मीढुषे नमः। सूक्ष्मसूक्ष्मतराव्यक्तकारिणे मीडुषे नमः ॥ ५५ ॥ स्थूलात् स्थूलतरान्यक्त सूक्ष्मात् सूक्ष्मतर प्रभो । व्योमवाय्वसिसलिलपृथिवीमयविग्रह ॥ ५६॥ भगवन् पाहि मां देव कृपया मक्तवत्सल । प्राणिनामन्तरात्मा यो हृद्येष्वधितिष्ठति (१) ॥ ५७॥ सत्यमित्येव विद्वद्भिः सर्वदा विनिगद्यते । सर्वीषधीर्यथाकालं प्रस्ते पृथिवी प्रभो ॥ ५८॥ रात्रिंदिवविभागेन यश्च सूर्यश्च चन्द्रमाः। *परतः पतितो योगातनतन्त्रौ गतक्कमौ * ॥ ५९ ॥ यश्च वायुः सदा जन्तून् प्राणयत्यनिशं चरन् । *त्वतोत्पन्न * भयादेतत् कियते कमलासन ॥ ६०॥ हिरण्यकेश भगवन् हिरण्यश्मश्रुसंयुतम् । आनखात् स्वर्णरूपं त्वां संपर्यन्ति हि योगिनः ॥ ६१ ॥ सरस्वतीप्राणनाथ जगन्मय जनातिंहन् । जय ज्ञानमयाचिन्त्य जय ज्ञेय महाप्रभो ॥ ६२ ॥ जयकारण सर्वस्य जयकारणकारण। जय विश्वामराधीश वेदवेद्य जयस्व च ॥ ६३॥

⁵⁸⁻⁽d) A प्रासूत for प्रसूते and प्रभा for प्रभो.

B. प्रभा: for प्रभो.

⁵⁹⁻⁽cd)A° स्तत्र for °तन B परितो for पतितो and °स्तन far °तन

⁶¹⁻⁽c) A नख्यात् for नखात् AB ° रूप for ° रूपं

⁶²⁻⁽d) B ° मय for महा.

⁶³⁻⁽d) AB जयाय for जयस्व

प्रथमोऽध्यायः

एवं स्तुवन्तं प्रणतमनाथं ऋपणं च माम् । प्रसन्नो भगवान् ब्रह्मा प्राह गम्भीरया गिरा ॥ ६४ ॥

ब्रह्मा---

उतिष्ठ ते प्रसन्नोऽहं वरं वरय सुत्रत । यद्यदिच्छिस तत्सर्व दास्यामि कथयस्व मे ॥ ६५ ॥ इत्युक्तोऽहं भगवता ब्रह्मणाव्यक्तजन्मना । परमां प्रीतिमासाद्य वाष्पकण्ठो व्यजिज्ञपम् ॥ ६६ ॥ यदि प्रसन्नो भगवान् मह्यं भक्तिमते भृशम् । उपायं कथयत्वद्य निःश्रेयसकरं परम् ॥ ६७ ॥ मया महीमिमां कृत्सां भ्रान्त्वा चिरमुपासिताः । आचार्या बहवस्तेभ्यो ठब्धं त्रैवर्गिकं फलम् ॥ ६८ ॥ तस्मात् संसारपाथोधेर्विषयम्राहसंकुलात् । तस्मादुद्धर्तुमिच्छामि तदुपायं वद प्रभो ॥ ६९ ॥

ब्रह्मा-

गाधिस्नो महाप्राज्ञ साध्वी ते मितरागता।
पुरा नारायणो देवः परमात्मा सनातनः॥ ७०॥
भ्त्वा हंसवपुर्देत्यान् हत्वा सर्वान् क्षणेन च।
प्रत्याहृत्य चतुर्वेदान् तेभ्यो मह्ममदात् प्रभुः॥ ७१॥
ततो मुदं परां प्राप्य नत्वा देवं जगद्गुरुम्।
व्यिजज्ञपिमदं वाक्यं कृत्वा शिरिस चाञ्जिलम्॥ ७२॥
वेदास्त्वया मे चत्वारो दत्ता दैत्यहृताः प्रभो।
एषामर्थं न जानामि संकीर्णत्वाच्च विस्तरात्॥ ७३॥
*एषां (ते?) निर्वाणफलदिम(दा इ?)त्यप्यासीन्न मे मितः ।
तस्मात् संक्षिप्य वेदानामर्थं निर्वाणहेतुकम्॥ ७४॥
कथयस्व दयाम्भोधे भगवन् मक्तवत्सलः।
एवमुक्तो मया देवः सर्वलोकेश्वरो हिरः॥ ७५॥

⁶⁹⁻⁽c) B ° दुत्तर्तु. for दुद्ध्तुं. 75-(c) AK महा for मया

प्राह गम्भीरया वाचा प्रसन्नेनान्तरात्मना । श्रीभगवानुवाच—

ब्रह्मन् निःश्रेयसकरं ज्ञेयानां ज्ञेयमुत्तमम् ॥ ७६ ॥ वेदार्थसारसर्वसं मम प्रीतिकरं परम् । पञ्चरात्राख्यममृतं कथयामि शृणुष्व मे ॥ ७७ ॥ इत्येवमुक्तवा भगवान् पञ्चरात्रमरोषतः । ततो (१) पिदिष्टवान् मद्यं तदिदानीं वदामि ते ॥ ७८ ॥ एतदुक्तवा तु वचनं स्वयंभू ठों कपावनः । पञ्चरात्राह्वयं ज्ञानं दिदेश मम सादरम् ॥ ७९ ॥ दत्वा पुनर्वाक्यमेतदुवाच कम ठासनः । अतः परं त्वयोक्तत्वात् भूमौ त्वन्नामधेयतः ॥ ८० ॥ विश्वामित्रीयमित्येव तन्त्रं तात भविष्यति । इत्युक्त्वान्तर्दधे देवो ब्रह्मा ठोकपितामहः ॥ ८१ ॥ तदाप्रभृति तज्ज्ञेयं हृदये मम वर्तते । सत्यात्रादशनाद् गृप्तं भवानच समागतः ॥ ८२ ॥ इदानीं भक्तियुक्ताय विनीताय च काश्यप । तुभ्यं ददामि तत्तन्त्रं श्रूयतामवधार्यताम् ॥ ८३ ॥ तुभ्यं ददामि तत्तन्त्रं श्रूयतामवधार्यताम् ॥ ८३ ॥

।। इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां [तन्त्रावतरणं नाम] प्रथमोऽध्यायः ॥

⁷⁶⁻⁽d) My. श्रेय उ. for ज्ञेयमु.

⁷⁹⁻⁽a) A एवमु. for एतडु.

⁻⁽b) AK भावन: for पावन:

⁸¹⁻⁽a) My ° त्येवं for ° त्येव

⁻⁽b) My त....तद् for तन्त्रं तात

⁸²⁻⁽a) My ज्ञात्वा for ज्ञेंय

⁻⁽d) B ° हत: My वृत: for गत:

⁸³⁻⁽d) M ° मिप for ° मव

द्वितीयोऽध्यायः

काश्यपः---

भगवन् पञ्चरात्राख्यं शास्त्रमस्तीति यत्त्वया । आख्यातं तस्य शब्दस्य कोऽर्थस्तित्कपरं मुने ॥ १ ॥ तस्य रूपं कतिविधं कीदृशो प्रन्थविस्तरः । एतत्सर्वे यथातत्त्वं संक्षेपात् कथ्यतां मम ॥ २ ॥

विश्वामित्रः--

श्रूयतामभिधास्यामि यत्पृष्टोऽसि त्वया मुने ।
पञ्चेन्द्रियाणि विषयाः पञ्चभ्तानि तद्गुणाः ॥ ३ ॥
पञ्चशब्दाभिधेयानि विद्वांसोऽप्याचचिक्षरे ।
रा इत्ययमपि प्रोक्तो धातुरादानवाचकः ॥ ४ ॥
विषयेन्द्रियभूतानामादातारश्च पञ्चराः ।

मनुष्याः पालनात्तेषां पञ्चरात्रमिति स्मृतम् ॥ ५ ॥

सांख्ययोगादयः पञ्च *रात्रा(त्री ?) * यन्तेऽस्य संनिधौ । तसाद्वा पञ्चरात्रार्थः प्रोच्यते सूरिसत्तमैः ॥ ६॥

अथवा रात्रयो यद्वत्* संनिधौ पञ्चताय वै*(१)। नीयन्ते तद्वदन्यानि शास्त्राण्येतस्य संनिधौ॥ ७॥

²⁻⁽b) My ब्रहि for प्रन्थ

⁻⁽c) M यत्तत् for एतत्

⁴⁻⁽b) My. °सो व्या for °सोऽप्या

⁻⁽d) M °रादाय for °रादान

⁵⁻⁽b) ABKM धातार for दातार

इति वा पश्चरात्रार्थो विद्वद्भिः कथ्यते द्विज । सर्ववेदान्तवेद्यस्य सर्वदेवेश्वरस्य च ॥ ८ ॥

विष्णोराराधनपरं शास्त्रमेतत् प्रकीर्तितम् । भवार्णवनिममानां पुंसां सिद्धिकरं परम् ॥ ९॥

वासुदेवस्य देवस्य परस्य परमात्मनः । परस्य परतो ज्योतेः परतत्त्वस्वस्त्रिपणः ॥ १० ॥

शास्त्रं भगवतो विष्णोः मुखाम्बुजविनिर्गतम् । पञ्चरात्राख्यममृतं पुण्यं पापविनाशनम् ॥ ११॥

यथा सर्वेषु देवेषु परो नारायणः स्मृतः । तथा सर्वेषु शास्त्रेषु पञ्चरात्रं परं स्मृतम् ॥ १२ ॥

पञ्चरात्रोक्तविधिना योऽर्चयेत् पुरुषोत्तमम् । तस्य सांसारिकं दुःखं न भवेन्नात्र संशयः ॥ १३॥

नारायणमुखाच्छूत्वा यथास्वमतिवैभवम् । *अवधार्य प्रवक्तॄणां भेदोऽनन्तस्य किहिचित्*॥ १४॥

*विद्यन्ते तत्र मेदानां(?) लोके कश्यपनन्दन *। तथापि तन्त्राण्यधुना प्राधान्येन स्मृतानि वै॥ १५॥

कथ्यन्ते कानिचिद्धिप्र शृणुष्वाविहतो मुने । विष्णुसिद्धान्तमात्रयं परमा विश्वसंहिता ॥ १६॥

सन्दकुमारं सत्याख्यं विश्वामित्रीयमित्यपि । प्राची सात्त्वतं च पौष्करं पुरुषोत्तमम् ॥ १७॥

⁸⁻⁽d) M वेदे for देवे.

⁹⁻⁽c) M महा° for भवा.

¹¹⁻⁽a) M स्वयं for शास्त्रं

¹⁷⁻⁽a) ABKM सत्वा° for सत्या, प्राप्त प्राप्त के प्राप्त के प्राप्त के विकास करते हैं

द्वितीयोऽध्यायः

श्रीप्रश्नं च महीप्रश्नं मायावैभविकं तथा। माहेन्द्रसंहिता पञ्चप्रशाख्यं श्रीकरं तथा ॥ १८॥ पद्मोद्भवं नारदीयं नलकूबरमित्यपि। त्रैलोक्यमोहनं तन्त्रं वासिष्ठं सनकं तथा ॥ १९ ॥ अहिर्बध्न्यं चान्द्रमसं तत्त्वसागरसंज्ञितम् । विष्वक्सेनं विहङ्गेन्द्रसंहिता भागवं तथा ॥ २०॥ पारमेश्वरमौपेन्द्रं मारीचं दक्षसंहिता । शौनकीयं पुष्टितन्त्रं कपिञ्जलमतः परम् ॥ २१ ॥ जैमिनं वामनं तन्त्रं ब्रह्मसिद्धान्तमेव च । वैयासं चैव हैरण्यं पाराशर्यं च शाम्बरम् ॥ २२ ॥ वीरमङ्गलिकं चैव प्रह्वादं मूलसंहिता। मार्कण्डेयं महालक्ष्मीसंहिता कापिलं तथा ॥ २३ ॥ ब्राह्मं नारायणाख्यं च याज्ञवल्क्यं नृकेसरि। सांवर्त श्रीकरं सौरं सौम्यं भागवतं तथा ॥ २४ ॥ बार्हस्पत्यं जामद्ग्न्यं याम्यसंज्ञात्मकं तथा । विष्णुसद्भावसंज्ञं च तेजोद्रविणमित्यपि ॥ २५॥

¹⁹⁻⁽a) M पाद्मो° for पद्मो.

²⁰⁻⁽a) My आहि° for अहि°

⁽b) ABKM. तन्त्र for तत्त्व

²¹⁻⁽cd) My. Om.

²²⁻My. Om.

⁻⁽d) KM सा. for शा.

²³⁻⁽a) K माज्ञलिकं for मञ्जलिकम् -(ab) My. Om.

12

धनदीयं च कौमारं विष्णुवैभविकं तथा। विष्णुपूर्वरहस्यं च तथैवानन्दसंज्ञितम् ॥ २६ ॥ हारीतं योगहृदयं तथैवोशनसाह्वयम् । परपौरुषसंज्ञं च पौलस्त्यं गौतमं तथा ॥ २७॥ शाकल्यं चापि जाबालं कात्यायनमतः परम् । औपगायनसंज्ञं च तथा वाल्मीकिसंहिता ॥ २८॥ बोधायनमथागस्त्यं काष्ण्यं शातातपं तथा। भारद्वाजं पैङ्गलं च त्रैलोक्यविजयं तथा ॥ २९ ॥ आग्नेयं वारुणं चैन्द्रं ब्रह्मनारदसंहिता । उमामहेश्वरं शुक्रं रुद्राख्यं पार्षसंहिता ॥ ३० ॥ संकर्षणं च प्रयुम्नं नन्दाख्यं शर्वसंहिता । प्राचेतसं राघवं च कल्किसंज्ञं तथैव च ॥ ३१ ॥ महासनत्क्रमाराख्यं रुद्राख्यं स्कन्दसंहिता । वाराहं मिहिराख्यं च तथैवामृतसंहिता ॥ ३२ ॥ इत्येवमुक्तं तन्त्राणां शतमष्टोत्तरं मुने । एतानि तन्त्रनामानि यो जानाति स मुक्तिभाक् ॥ ३३ ॥

²⁶⁻⁽a) My सनकं पञ्च for धनदींय च -(d) ABKM तथा चा° for तथैवा.

²⁷⁻⁽a) ABM योगि for योग

²⁸⁻⁽d) K संज्ञिता for संहिता

³⁰⁻⁽a) ABKM वैव for वैन्द्रं

⁽b) M संहिते for संहिता

⁽c) A °श्वरशुकं for °श्वरं शुकं BKM शुक्कं for शुकं

⁽d)-K रला° for रुद्रा.

³¹⁻⁽b) ABKM सर्व for शर्व

³⁻⁽c) ABKM वाराइ महिराख्यं for वाराई मिहिराख्यं

ह्यतीयोऽध्यायः

एतेषां ग्रन्थसंख्या च शतकोटिप्रमाणतः।

युगक्रमवशाद्विप्र वृद्धिं ह्यासं च गच्छिति॥ ३४॥

ब्रह्मणा पूर्वमाख्यातमयुतग्रन्थसंख्यया (?)।

तत्पुनर्मितमान्द्येन *मया पञ्चसहस्रकैः (?)*॥ ३५॥

श्रातव्यं तात वक्ष्यामि संक्षेपात् कश्यपात्मज।

सहस्रत्रयमानेन सुग्रहत्वाय सुव्रत ॥ ३६॥

एतत् श्रुत्वा गुरुमुखात् दीक्षामासाद्य यत्नतः।

कर्षणादिप्रतिष्ठान्तं सर्वं कर्म समाचरेत्॥ ३०॥

इह छोकेऽखिलान् भोगान् पुत्रपौत्रादिभिः सह।

भुक्त्वान्ते परमं दिव्यं पदं वैष्णवमाप्नुयात्॥ ३८॥

श्वित पञ्चरात्रे महोपिनषिद विश्वामित्रसंहितायां
 [पञ्चरात्रनिर्वचनं नाम] द्वितीयोऽध्यायः ॥

तृतीयोऽध्यायः

कार्यपः--

गुरुरेवं त्वया प्रोक्तो मुने किंठक्षणः स्मृतः ।

किं वा योनिःसमाचार(किंयोनिर्वा किमाचारः) स्तच्छिष्यश्चापि

कीदृशः ॥ १ ॥

विश्वामित्रः--

श्र्यतामभिधास्यामि गुरोर्छक्षणमुत्तमम् । ब्राह्मण्यां ब्राह्मणाज्जातो यथावत् साङ्गवेदवित् ॥ २ ॥

- 36-(b) ABKM शृणुष्व कशिपात्मज
 - -(c) ABKM सहस्रत्वं मयानेन
 - -(d) ABKM संग्रह° for सुग्रह°
- 38-(a) M कामान् for भोगान्
- 1-(b) ABKM My. लक्षणं स्मृतम् for ° लक्षणः स्मृतः
 - -(d) ABKM ° ष्यः क्वापि ks ° ब्यस्यापि for ° ब्यश्वापि

विश्वामित्रसंहितायां

कृतश्रमः शब्दशास्त्रे बहुशः प्रयतात्मवान् । न्यायशास्त्रे च निष्णातो वैशेषिकविचक्षणः ॥ ३ ॥ मीमांसापारदृश्चा च सांख्ये योगे च निष्ठितः । ज्योतिषामयने कल्पे शीक्षायां च विशारदः ॥ ४ ॥ निरुक्ते छन्दसां शास्त्रे वास्तुशास्त्रे तथैव च । सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञः प्रतिभानसमन्वितः ॥ ५ ॥ वेदान्तविश्रन्तमनाः कर्मणां च प्रयोगवित् ।

वेदान्तविश्रन्तमनाः कर्मणां च प्रयोगवित् । पञ्चरात्रार्थनिष्णातः पञ्चकालपरायणः ॥ ६॥

सृष्टिसंहारतत्त्वज्ञो लोकानां करुणाकरः । स्थिरधीर्मधुराभाषी विनीतः सत्यसंगरः ॥ ७॥

विमत्सरः प्रसन्नात्मा साधुर्वाम्मी जितेन्द्रियः। *उपेन्द्रियः*(१) पण्डितश्च पुण्यापुण्यविवेकभाक्॥ ८॥

प्रासादप्रतिमादीनां गुणदोषविशेषवित् । नित्यसायी गुद्धवासाः गुद्धवेषः गुभाश्रयः ॥ ९ ॥

दोषाभिष्वङ्गरहितो ज्ञानी नित्यं जितेन्द्रियः। विष्णोराराधनपरो हुतामिर्मन्त्रवित्तमः॥ १०॥

सर्वसंश्यसंछेता शिष्याणां शान्तमानसः । वैष्णवानागतान् दृष्ट्या ह्यभ्युत्थानाभिवादनैः ॥ ११ ॥

³⁻⁽a) ABK Ks. ° श्रत: for ° श्रम:

⁴⁻⁽d) M विशेषत: for विशारद:

⁵⁻⁽b) M वस्तु for वास्तु

⁻⁽c) ABKM न्याय for सर्व

⁶⁻⁽c) My ° रात्रादि for ° रात्रार्थ

⁸⁻⁽b) ABKM ° वांगिव° ks ° वांझी for ° वांग्मी

¹¹⁻⁽d) ABK Ks My चाम्युत्थाया. for सम्युत्थाना.

तृतीयोऽध्यायः

प्रतिप्रहीतार्चेनाभिरर्घ्याद्याभिः कुतूह्लात् । अनन्यचेताः सततं विष्णोर्भजनतत्परः ॥ १२ ॥

समयाचारनिरतः संविद्वामी गुरोः प्रियः ।

प्रेष्यवर्गाशनात् पश्चात् स्वयं भोक्ता सतां मतः ॥ १३॥

पराङ्मुखो निषिद्धेषु परमास्तिक्यसंयुतः ।

धृतोर्ध्वपुण्ड्: सततं शस्तया श्वेतमृतस्रया ॥ १४ ॥

शङ्खनकादिभिश्चिहै: स्वेषु स्थानेषु लान्छित:।

अन्यूनानतिरिक्तेश्च सर्वाङ्गैः समलङ्कृतः ॥ १५॥

आभिरूप्यगुणोपेतः प्रजारञ्जनतत्परः ।

एवं रुक्षणसंयुक्तो यः स आचार्य उच्यते ॥ १६ ॥

शिष्याणां रुक्षणं विच्म तच्छृणुष्व समाहितः।

त्रिषु वर्णेषु संभूतः प्रशस्तकुलसंभवः ॥ १७ ॥

अधीतसाङ्गवेदश्च नित्यसायी जितेन्द्रिय:।

श्रुतवृत्तोपसंपन्नः सत्यवाक् पाठतत्परः ॥ १८ ॥

आचार्यभक्तियुक्तश्च सुशीलः शाठचवर्जितः।

अलुब्धः संविभागी च कृतज्ञः सज्जनादतः ॥ १९॥

स्वदारमात्रसंतुष्टः शास्त्रश्रवणतत्परः ।

संवत्सरैस्त्रिभिर्वापि द्वाभ्यां वैकेन वा द्विज ॥ २०॥

परीक्षितः प्रसन्नात्मा विष्णुभक्तिसमन्वितः ।

अपर्युषितभोक्ता च जिह्वाचापलवर्जितः ॥ २१ ॥

संनिधौ च गुरोमोंनी भूमावेवोपवेशकः।

मातापित्रोध्य गुश्रुषुः श्रौतस्मार्तिक्रियापरः ॥ २२ ॥

¹³⁻⁽c) ABKM ° वर्गाविता: for ° वर्गाशनात्

⁻⁽d) ABKM समयज्ञ: ks स्वयमश्रन् for स्वयं भोक्ता

¹⁹⁻⁽b) My विरागी for सुशील:

²¹⁻⁽b) My परायण: for समन्वित:

गुरोः पत्न्यां गुरोः पुत्रे गुरुवद्वृत्तिसंयुतः । मित्राणामनभिद्रोही द्वेष्यसंगविवर्जितः ॥ २३ ॥

निषिद्धाचारविमुखो वृद्धानामभिवादकः । अभिकार्ये च निरतो गुरो वेंश्मन्यतिन्द्रतः ॥ २४ ॥

आराधको वैष्णवानां वेद्यानां ग्रुमलक्षणः।

धृतोर्घ्वपुण्ड्तिलकः सदा द्वादशनामभिः॥ २५॥

प्रशस्तोज्ज्वलवेषश्च शङ्ख्यकादिलाञ्छितः।

एवमादिगुणैर्युक्तः स्थिरधीः शिष्यं उच्यते ॥ २६ ॥

स्त्रियः शूद्राश्चानुलोमाः कल्याणगुणसंयुताः । यदि तानिप शिष्यत्वे गृह्णीयात् कृपया गुरुः ॥ २० ॥ बाधियीदिभिराचार्यो दोषैः कैश्चियुतो यदि ।

न स त्याज्यो भवेदेषं दीक्षितश्चक्रमण्डले ॥ २८॥

तद्गतं ज्ञानपौष्कल्यं दोषांश्च गुणतां नयेत्।

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्र विहितायां [गुरुशिष्यलक्षणं नाम] तृतीयोऽध्यायः॥

23-(a) M पित्रो: for पुत्रे

24-(c) Ks. My अग्नौ व्रतेन निवसन्

26-(d) ABKM सुन्हु. for स्थिर.

28-(a) AKs आधिव्याधि. for बाधियादि.

-(c) M सलज्ञो भवेशेष for स लाज्यो भवेदेष

My. सं for स

Colophon:- Ks आचार्यलक्षणो नाम for [गुरुशीष्यलक्षणं नाम]

14.

चतुर्थोऽध्यायः

काश्यपः--

भगवत्परमित्युक्तं तन्त्रमेतत् त्वया गुरो । किमर्थो भगवच्छब्दः कीदृशो भगवांश्च सः ॥ १॥

विश्वामित्रः--

वदामि भगवच्छब्दं शृणुष्व मुनिसत्तम । ज्ञानं निस्सीममैश्वर्यमनन्यपुरुषाश्रयम् ॥ २ ॥

सर्वातिशायिनी शक्तिः बलं सर्वोत्तमं तथा । अन्यैरहार्यं वीर्यं च तेजः सर्वोत्तरोत्तरम् ॥ ३ ॥

एतानि षडुदीर्यन्ते भगशब्देन काश्यप । यस्मित्रिमे गुणाः सन्ति स उक्तो भगवानिति ॥ ४ ॥

एकवक्त्रो द्विहस्तश्च गुद्धस्फटिकसंनिभः । अयुतादित्यवहीन्दुकोटिकोटिसमप्रभः ॥ ५॥

तेजोऽतिरेकाद् दुष्पेक्षः शङ्खचक्रधरः स्वयम् । कौस्तुभं वक्षसा बिभ्रत् श्रीवत्सश्रीनिकेतनः ॥ ६ ॥

पीताम्बरघरो नित्यं वनमालाविभूषितः । किरीटहारकेयूरकुण्डलोज्ज्वलविष्रहः ॥ ७॥

एवंरूपो वासुदेवो भगवानिति शन्दितः । हृत्पुण्डरीकमध्यस्थं यं ध्यायन्ति मुमुक्षवः ॥ ८॥

1-(a)ABKM पद for पर

-(c) My कश्चार्थी भगवच्छब्दे/कीदगर्थी भगशब्दः

3-(b) ABKM सर्वोत्तरं for सर्वोत्तमम्

4-(a) AKM षिड्डधीयन्ते for षड्डदीर्यन्ते

5-(a) ABKM स्तिस्रो for वक्त्री

V-3

गुणवैषम्यतोऽभ्वन् तसात् संकर्षणादयः।

कार्यप:---

गुणवैषम्यतो जाताः संकर्षणमुखा इति ॥ ९ ॥ आख्यातं भवता ब्रह्मन् तन्मे विस्तरतो वद ।

विश्वामित्र:---

पूर्वमुक्तं भगवतो *वासुदेवो ददत् त्रिधा *।। १०॥

अन्योऽभूद्रासुदेवाख्यः सृष्टिस्थित्यन्तकारकः । एकवक्त्रश्चतुर्वाहः शङ्कचक्रगदाब्जभृत् ॥ ११ ॥

श्रीवत्सं वक्षसा विश्रत् कौस्तुभं च प्रभोज्ज्वलम् । वनमालां तथा विश्रत् दिव्यामतिमनोहराम् ॥ १२ ॥

पीताम्बरधरः सौम्यः शिखिकण्ठोपमच्छविः। स्वातन्त्र्येण स्वकीयेन द्विधात्मानं चकार सः॥ १३॥

तयोर्भगवतोरेको विमलस्फटिकच्छविः। अन्यः कालाम्बुदाभासो नारायण इतीरितः॥ १४॥

वासुदेवात् ततो जज्ञे संकर्षणसमाह्वयः । तस्मात् प्रयुष्ट्रसंभ्तिरनिरुद्धस्ततोऽभवत् ॥ १५॥

एते सर्वे चैकवक्त्राश्चतुर्वाहुसमन्विताः। सर्विभिजीतिभिः सर्वेर्वासुदेवसमैर्युताः॥ १६॥

⁹⁻⁽ab) My. om.

¹⁰⁻⁽d) My, वासुदेवादयं श्रितात्

¹¹⁻⁽b) M कारण: for कारक:

¹³⁻⁽c) My. कायेन for कीयेन

⁻⁽d) My. चकासता for चकार सः

¹⁴⁻⁽d) A समाह्रय: for इतीरित:

¹⁵⁻⁽c) ABKM समभूत for संभूति।

चतुर्थोऽध्यायः

ज्ञानाधिक्यादभ्देवं संकर्षणसमाह्यः। प्रद्युमस्तु बलाधिक्यादेश्वर्याधिक्यतोऽभवत्॥ १७॥

अनिरुद्ध इमे सर्वे स्वैः स्वैः षड्भिर्गुणैर्युताः । चतुर्भुजाः सर्व एते प्रागुक्तायुधधारिणः ॥ १८॥

वासुदेवात् प्रथमतः त्रयो देवास्तु जिज्ञरे । चत्वारश्चाथ तन्नाम्ना कमादेते द्विजोत्तम ॥ १९ ॥

चत्वारोऽमी चतुर्भ्यश्च संभूतास्तु यथाक्रमम् । अधोक्षजो नृसिंहश्च वामनो भार्गवस्तथा ॥ २०॥

जनार्दन उपेन्द्रश्च हरिः कृष्णश्च नामतः । वासुदेवादेवादष्टेता मूर्तयोऽभवन् ॥ २१॥

ब्राह्मी तु प्रथमा मूर्तिः प्राजापत्या च वैष्णवी । दिव्या चार्षी मानुषी च सप्तमी कीर्तितासुरी ॥ २२ ॥

पैशाची चाष्टमी तासां मूर्तीनां दशमूर्तयः । मीनमुख्या द्विजश्रेष्ठ व्यूहे ह्युक्ता यथाक्रमम् ॥ २३ ॥

¹⁷⁻⁽d) ABKM °यदिधिको° for °यधिक्यतो°

¹⁸⁻⁽b) A सर्वै: for स्वै: स्वै: M. Om. गुणै: My. स्ववंगेष स-र्युता:

¹⁹⁻⁽a) My. तु प्रथमा: for प्रथमत:

⁻⁽b) K. वेदा for देवा

My सुजित्तरे for °स्तु जित्तरे

²¹⁻⁽c) My. °देव for ° हेव

²³⁻⁽a) My. स्वैरा च for पैशाची

⁽b) My मूर्तानां for मूर्तीनां -(cd) My °श्रेष्ठा व्यूहेभ्यस्या for °श्रेष्ठ व्यूहे ह्युक्ता

मत्स्यकूर्मवराहास्तु वासुदेवात् प्रजित्तरे ।

अच्युतादच्युतो भूत्वा वासुदेवाच जित्तरे ॥ २४ ॥

बभूत्रैलोक्यमोहाह्वौ दाशार्हः शौरिसंज्ञकः ।

अन्नाधिपतिनामा च पञ्चैता मूर्तयो द्विज ॥ २५ ॥

संकर्षणाद्धयमीवः शङ्खोदरनृकेसरी ।

वैकुण्ठमूर्तिराद्यस्तु मुकुन्दोऽथ वृषाकिषः ॥ २६ ॥

वराहश्च तथानन्दो नागराजश्च जित्तरे। सर्वासामेव मूर्तीनां मुहूर्तसमये द्विज ॥ २७ ॥

शङ्खनकगदापद्माद्यायुधानि सहैव तु । किरीटहारकेयूरकटकानि च जित्तरे ॥ २८॥

श्रियादयोऽथ देव(व्य?)स्तु श्रीवत्सा(त्सात् ?)दिव्यालाञ्छनाः(नात्?)। अजायन्ताथ गरुडः संजातो मूर्तिसंचयात् ॥ २९॥

वासुदेवादिकाद्वेदम् तिस्तद्वाहनात्मना । कुसुदः कुसुदाक्षश्च पुण्डरीकोऽथ वामनः ॥ ३०॥

राङ्कुकर्णः सर्पनेत्रः सुमुखः सुप्रतिष्ठितः । प्रक्षिगर्भो मानवश्च भूतनाथा अमी दश् ॥ ३१॥

सर्वैः पारिषदैः सार्घमनिरुद्धाङ्घ्रितोऽभवन् । सर्वतः पाणिपादाच सर्वतोऽक्षिशिरोमुखात् ॥ ३२ ॥

²⁴⁻⁽a) My मत्स्यः कूर्मी वराहस्तु

⁻⁽d) My °देवश्व for °देवाच

²⁵⁻⁽a) My बम्न: for बम्नू

⁽b) M समु/सिर for शौरि

²⁶⁻⁽cd) My °रायास्तु जित्तरे......for °रायस्तु मुकुन्दो°

²⁹⁻⁽a) A प्रिया° for श्रिया°

⁽b) श्रीवत्सो दिव्यलाष्टिछताः

⁻⁽d) M मूर्तसंजयात् for मूर्तिसंचयात्

³¹⁻⁽a) My कण्ठ for °कर्ण and सर्व े for सर्व े

चतुर्थोऽध्यायः

सर्वतः श्रुतिसंयुक्तादनिरुद्धात्मनः प्रभोः। अङ्गादासीत् जगत्सर्वे सदेवासुरमानुषम् ॥ ३३॥ इन्द्रवही च चत्वारो वेदाश्चाङ्गानि षट् तथा। अजायन्तास्य मुखतो चौर्मूर्भश्रक्षषो रवि: ॥ ३४ ॥ चन्द्रमा मनसो जातः श्रोत्रात् सर्वा दिशोऽभवन् । नामेरभूत्रमध्यास्य पद्भयां भूमिरजायत ॥ ३५॥ वायः प्राणात् तथा मृत्युरपानात् केशतोऽम्बुदः । क्षणाद्यः कालमेदाः शरीरादस्य जित्ररे ॥ ३६ ॥ ओषध्यो रोमकूपेभ्यो वनस्पतिभिरन्विताः। आसन् यज्ञाश्च बहवो दक्षिणासहिता द्विज ॥ ३७ ॥ ब्राह्मणा मुखतोऽभ्वन् बाह्वोश्च क्षत्रियास्तथा। उन्वेविरयास्तथा पद्भर्घां शूद्रा जाताः पृथक् पृथक् ॥ ३८॥ कृत्वैवं जगतः सृष्टिं क्षीरार्णवगतः प्रभुः। अनन्तभोगिपर्यक्के श्रीमूमिभ्यां समन्वितः ॥ ३९॥ सनन्दनाचैर्योगीनद्रैश्चिन्त्यमानो हृदम्बुजे । ब्रह्मेन्द्रशर्वप्रमुखैर्वन्यमानो मरुद्गणै: ॥ ४०॥ चण्डाचैद्वीरपालैश्च भूतेशैः कुमुदादिभिः। विष्वक्सेनगरुतमद्भयां सेव्यमानश्च सर्वदा ॥ ४१ ॥ रोते विष्णुरचिन्त्यात्मा भूतानामनुकम्पया । इत्येवं गुणवैषम्यात् मूर्तिभेदसमुद्भवः ॥ ४२ ॥ जगदुङ्कृतिसंयुक्तः प्रोक्तस्ते कश्यपात्मज । अतः परं महाप्राज्ञ किमन्यत् कथयामि ते॥ ४३॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां वासुदेवादिमृत्युंत्पत्ति कथनं नाम चतुर्थोऽध्यायः

Colophon:—ABKM. Om. वासुदेवादिमूर्त्युत्पत्तिकथनं ताम-

पञ्चमोऽध्यायः

कार्यप:---

अनिरुद्धाज्जगत्सृष्टिः साक्षाद्भगवतस्त्वया । उक्ता यत्स्जिति ब्रह्मा लोकानित्यनुशुश्रुम ॥ १ ॥ तत्सत्यं किमुतासत्यं महत् कौतूहलं हि मे । वर्तते ज्ञातुमधुना कथ्यतामखिलं गुरो ॥ २ ॥

[विश्वामित्र:--]

देवो नारायणः श्रीमान् क्षीरार्णवनिकेतनः । आदौ विनोदमन्विच्छन् स्वातन्त्रयेणात्मनः प्रभुः ॥ ३ ॥

अपः सृष्ट्वा स्वकं वीर्यं निद्धे तासु चोज्ज्वलम् । हैरण्यमण्डमभवद् रविकोटिसमप्रभम् ॥ ४ ॥

तस्मादभूत् स्वयं ब्रह्मा सर्वलोकिपतामहः । तं दृष्टवा भगवान् विष्णुलेकिसृष्ट्यर्थमादिशत् ॥ ५ ॥

तथेत्युक्त्वा पुनर्बह्या सनकादीन् तथास्जत् । तानुवाचाथ स ब्रह्मा प्रजाः सजत पुत्रकाः ॥ ६ ॥

इत्युक्ता अपि ते सर्वे तथा स्वायंभुवा द्विज । मनो न प्रवणं चकुः जगन्निर्माणकर्मणि ॥ ७ ॥

ते तु सर्वे समभवन् योगिनो विजितेन्द्रियाः । निर्ममा निरहंकारा रागद्वेषविवर्जिताः ॥ ८॥

विशुद्धसत्वाः सततं तत्त्वचिन्तापरायणाः । इत्येवं तेषु सर्वेषु *जगत्सृष्ट्यर्थमेषु च* ॥ ९॥

¹⁻⁽c) ABK सुजित ब्रह्माथ M सुजित ब्रह्मादौ for यत्सुजित ब्रह्मा

⁴⁻⁽a) AM अपास्जत् for अप: सृष्ट्रा

पश्चमीऽध्यायः

चुकोप भगवान् ब्रह्मा स्वतन्त्रान् स्वसुतान् प्रति । ततः कुद्धस्य देवस्य रुरुाटात् कुटिल्भुवः ॥ १०॥

प्रादुर्वभूव पुरुषो नीललोहितवर्णभाक्। नाम महां ददस्वेति सोऽरोदीत् पितुरप्रतः॥ ११॥

रुदन्तं तमथो हष्ट्वा व्याजहार प्रजापतिः। अरोदीरिति यत्तेन रुद्रनामा भविष्यसि॥ १२॥

द्विधा कुरु शरीरं ते पुत्रकेत्याह तं प्रमुः । ततो हृष्टमना रुद्रः शरीरं स द्विधाकरोत् ॥ १३ ॥

अर्धेन सोऽभवन्नारी नरोऽप्यर्धेन चाभवत् । तस्मात्तु मिथुनाज्ञाताः रुद्राणां कोटयोऽद्भुताः ॥ १४ ॥

चतुर्भुजाः शूलहस्तास्त्रिनेत्राः क्रूरमूर्तयः । प्रधानास्तेषु च मुने रुद्रा एकादशाभवन् ॥ १५ ॥ ब्रह्माथ रुद्रसृष्टिं तां व्यर्थां वीक्ष्य ततः प्रभुः । मरीचिमत्रिं पुलहं पुलस्यं च भृगुं तथा ॥ १६ ॥

दक्षं च मनसा देवसृष्ट्यर्थं निर्ममे पुनः । तैरेव सकलं सृष्टं जगत् स्थावरजङ्गमम् ॥ १७ ॥

इत्येवं जगतः सृष्टिं विधाय कमलासनः । ध्यानं परं समास्थाय पश्यन्नास्ते परं महः ॥ १८॥

इति ते ब्रह्मणः सृष्टिः कथिता द्विजसत्तम । ब्रह्मा हरो विष्णुरिति भेदो नैवास्ति कर्हिचित् ॥ १९॥

¹⁰⁻⁽a) My. चुकोश for चुकोप

¹⁴⁻⁽c) ABKM मिथुनं जातं for मिथुनाजाताः

⁻⁽d) M हदाण्यां for हदाणां ABKM °Sभवन् for °Sद्भुताः

¹⁷⁻⁽a) ABKM देव: for देव

गुणत्रयं समास्थाय भगवान् पुरुषोत्तमः ।
सृष्टिं स्थितिं संहतिं च जगतः कुरुते स्वयम् ॥ २० ॥
मूर्तीरास्थाय भगवान् ब्रह्मविष्णुशिवात्मिकाः ।
विना तेन तृणाप्रं च न किंचिचिल्तिं क्षमम् ॥ २१ ॥

काश्यप:---

किं गुणानां त्रयं प्रोक्तमधिष्ठाय च कं गुणम् । किं च रूपं समास्थाय किं कर्म कुरुते परः ॥ २२ ॥

विश्वामित्र:---

सत्त्वं रजस्तम इति गुणत्रयमुदाहृतम् ।
रजोगुणमधिष्ठाय ब्रह्मनामा स्जत्ययम् ॥ २३ ॥
सत्त्वमास्थाय विष्णवाख्यः पारुयत्यस्वरुं जगत् ।
तमस्संश्रयणादुद्ररूपी संहरति प्रजाः ॥ २४ ॥
स्रष्टिस्थितिविनाशानामेकमेव हि कारणम् ।

कार्यप:---

जानामि कस्माल्लोकोऽयमाविर्भवति सुत्रत ॥ २५॥ अन्ते च कस्मिन् वसति कथ्यतां द्विजपुंगव। प्रसादप्रवणं चित्तं मिय चेत्तद् द्विजोत्तम ॥ २६॥

विधामित्र:---

नारायणस्य द्वे रूपे पुरुषः प्रकृतिश्च ते । आत्मेच्छयानुप्रविश्य द्वितयं क्षोभयत्यसौ ॥ २७ ॥

²¹⁻⁽b) My, °त्मक: for °ित्मका:

²⁴⁻⁽c) ABKM तमसः शंकरो भूत्वा

⁻⁽d) ABKM उपसंहरति for ° रूपी संहरति

²⁶⁻⁽a) My विशति for वसति

पश्चमोऽध्यायः

अनादिरेषा प्रकृतिस्त्रिगुणा चाविनाशिनी । चराचरमिदं सूते जगत् पुरुषसंश्रयात् ॥ २८॥

गुणसाम्ययुतात् तस्मात् पुरुषेणाप्यधिष्ठितात् । अभूत् तत्त्वं महन्नाम गुणैस्तैस्त्रिविधं द्विज ॥ २९ ॥

तसादभूदहंकारः त्रिविधः संप्रकीर्तितः। वैकारिकस्तैजसश्च भूतादिश्चेति नामतः॥ ३०॥

वैकारिकात् सत्त्वयुतादहंकारात् बभूव ह । श्रोत्रत्वक्चक्षुजिह्यप्रघाणमिन्द्रियपञ्चकम् ॥ ३१ ॥

रजोयुक्तादहंकारात् तैजसात् पञ्च जज्ञिरे । कर्मेन्द्रियाणि वाक्पाणिपायूपस्थपदानि च ॥ ३२ ॥

तमोयुक्तादहंकारात् भूतादेः समजायत । शब्दतन्मात्रमेतस्माद् आकाशः संबभ्व ह ॥ ३३॥

आकाशात् स्पर्शतन्मात्रं वायुस्तस्मादभूद् द्विज । वायोश्य रूपतन्मात्रं क्रमेणाग्निमजीजनत् ॥ ३४ ॥

अग्नेश्च रसतन्मात्रं तस्मादापः प्रजित्तरे । अद्भग्नश्च गन्धतन्मात्रमभूत् तस्मादभून्मही ॥ ३५ ॥

आकाशस्य गुणः शब्द एक एव प्रकीर्तितः। वायोः स्पर्शश्च शब्दश्च द्वौ गुणौ परिकीर्तितौ ॥ ३६॥

²⁹⁻⁽c) ABKM महादादि for महन्नाम

^{?0-(}c) AKM वैकालिक for वैकारिक

³¹⁻⁽a) AKM वैकालिकात् for वैकारिकात्

⁻⁽b) A °दहं वै संबभूव ह। BKM °दहं संबभूव ह।

⁻⁽c) AKM जिह्नाख्या for जिह्नाप

⁻⁽d) My घ्राणाविन्द्रिय for घ्राणमिन्द्रिय

³⁴⁻⁽d) ABKM अभूत्सो° for क्रमेणा°

अमे: स्पर्शरच राब्दरच रूपं चेति गुणत्रयम् । चत्वारोऽपां गुणाः राब्दरूपस्पर्शरसाः स्मृताः ॥ ३७॥

भूमेः पञ्च गुणाः शब्दस्पर्शरूपरसा अपि । गन्धरच पञ्च भ्तानि जातान्येवं द्विजोत्तम ॥ ३८॥

नानावीर्याणि चान्योन्यसंसर्गेण विना स्वयम् । नाशकन् जगतः सृष्टौ तस्मात् संहतिमाययुः ॥ ३९॥

महदाद्या विशेषान्ताः प्रधानपुरुषेरिताः । अण्डमुत्पादयन्ति स्म ते सर्वे लोककारणम् ॥ ४०॥

देवस्य पद्मनाभस्य नाभौ हेममयं बृहत् । तस्मात् स्वयंभूर्भगवान् तेन सृष्टमिदं जगत् ॥ ४१॥

एवं यथा प्रकृतितो जगदासीचराचरम्। तथा तत्रैव विप्रेन्द्र लयमेति पुनः पुनः॥ ४२॥

> इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां [जगत्सृष्टिलयकथनं नाम] पश्चमोऽध्यायः॥

षष्ठोऽध्यायः

काश्यप:---

भगवन् कथ्यतां मह्यं गुरुणानेन किं खल्ल । शिष्येभ्य उपदेष्टव्यं कथं वा तेन गृह्यते ॥ १॥

विश्वामित्र:--

आचार्येणोपदेष्टन्या मन्त्राः प्रणवपूर्वकाः । प्रणवस्य समुद्धारः श्रूयतां प्रथमं द्विज ॥ २ ॥

प्रथमं विष्णुमुद्धृत्य श्रीधरं तदनन्तरम् । एकीकृत्याचरेदेतौ मन्दरं तदनन्तरम् ॥ ३॥

एष प्रणव इत्युक्तः परब्रह्मप्रवक्तृकः । एकाक्षरो मनुरयं प्छतोदात्तमिमं पठेत् ॥ ४ ॥

ऋषिर्वेद्या भवेदस्य देवीगायत्रसंज्ञितम् । छन्दोऽस्य प्रतिपाद्यं तु परमात्मा हरिः स्वयम् ॥ ५॥

बुद्धिस्तत्त्वं स्मृतं क्षेत्रं परमं पदमुच्यते । सितो वर्णः समुद्दिष्टः षडङ्गान्यपि मे शृणु ॥ ६ ॥

ज्ञानैश्वर्येऽथ(१)शक्तिश्च बलवीर्ये सतेजसी । नमः स्वाहा वषट् हुंफट् वौषडन्तानि तान्यपि ॥ ७॥

चतुर्थ्यन्तानि हृदये शिरसः शिखया सह । कवचास्रे सनयने क्रमेणैतेन विन्यसेत् ॥ ८॥

¹⁻⁽b) ABKM मुने for खलु

⁻⁽c) AK कं शिष्यं तूपदेष्टव्यम् My शिष्यं रूपनिदेष्टव्यम्

³⁻⁽c) A °कृत्यावरा° BM °कृत्यो वरो. for °कृत्याचरे.

⁴⁻⁽b) A °वर्त. for °वकतृ.

⁶⁻⁽a) BKM °त्वमृतं for स्वं हमृतम्

आद्यमेषां त्रयाणां स्यात् बीजं बिन्दुविभूषितम् । शक्तिं च तद्विदुः सर्वमेनं तत्त्वं जपेन्मनुम् ॥ ९ ॥ अविज्ञातऋषिच्छन्दोदेवताबीजशक्तयः ।

मन्त्राः सर्वे चाङ्गहीना निष्फला जपकर्मणि ॥ १०॥

तस्मात् सर्वे विदित्वैव जपकर्म समाचरेत्। प्रणम्य स्वगुरुं पूर्वे तद्गुरूंश्चान्वगस्य तु ॥ ११॥

मन्त्रमूर्त्यादिकान् पश्चात् नत्वैतज्जपमाचरेत् । प्रथमं व्यापकन्यासं वर्णन्यासमतः परम् ॥ १२ ॥

अङ्गन्यासं च तद्नु करयोर्वपुषि कमात् । कृत्वा जपविधिं सम्यगाचरेन्मुनिपुंगव ॥ १३ ॥

मातृकान्यासपूर्वस्तु सर्वमन्त्रजपः स्मृतः । शिरोमध्येऽथ वदने दृष्टिश्रोत्रनसायुगे ॥ १४॥

कपोलोष्ठोदरद्वन्द्वे ऊर्घ्वाधश्चास्यमध्यगे । अचः क्रमेण विन्यस्य करयोः पादयोरिष ॥ १५॥

संध्यमेषु क्रमान्न्यस्य हलां वर्गचतुष्टयम् । पश्चमं पार्धयोः पृष्ठे नाभौ च जठरे तथा ॥ १६॥

वक्षःकक्षापरगलकण्ठेष्विप चतुष्टयम् । यकारादि ततः पश्चाच्छकारादिचतुष्टयम् ॥ १७ ॥

⁹⁻⁽a) ABKM °मेतत् for °मेषां

⁻⁽c) My. उशक्तिबिन्दुसहितम्

⁻⁽d) My. एतत् ज्ञात्वा for °मेनं तत्त्वं

¹²⁻⁽b) ABKM एवैतान् for नत्वैतत्

¹⁵⁻⁽a) My. रद for °द्र

⁽b)- My. मध्यमे for मध्यगे

¹⁷⁻⁽b) ABKM कक्षे° for कण्ठे.

षष्ट्रोऽध्यायः

हृत्पाणिपादयुगले कक्षे हृदि मुखान्तरे। विन्यस्य मातृकामेव मूर्तिशक्तियुतां तु वा ॥ १८॥

जपः पुंसां समुद्दिष्टो वाग्देवीसंप्रसादकः । भाष्यं प्रणवमन्त्रस्य शृणुष्वेकमना द्विज ॥ १९॥

अकारार्थो भवेद्विष्णुर्भकारो जीववाचकः । अवधारणवाची स्यादुकारेण त्रयेण तु ॥ २०॥

जीवो नारायणस्यैवेत्ययमर्थो निरूपितः । लक्षत्रयं जपेन्मन्त्रं तद्धं तपेयेदपि ॥ २१॥

होमश्चापि तद्ध स्यादेवं कृत्वा ततो मनुः। सिद्धः स्यात् सिद्धिमात्रेण सर्वकर्म समाचरेत्॥ २२॥

शाकयावकमैक्षाशी त्रिसन्ध्यं स्नानमाचरेत्। कृतोर्ध्वपुण्ड्ः सततं देवतालयगोष्ठगः॥ २३॥

पर्वताग्रे नदीतीरे समुद्रतटसंश्रितः । अथवा बिल्वमूलस्थो जपकर्म समाचरेत् ॥ २४ ॥

एवं *प्रणवसिद्धस्य * है। हिकामुष्मिकं फलम् । करसंपुटसंस्थं स्यात् तस्मादेवं तु साधयेत् ॥ २५॥

एतस्मान्न परो मन्त्रः सर्वसिद्धिपदायकः । सर्वे वेदाः समुत्पन्नाः प्रणवान्मन्त्रनायकात् ॥ २६ ॥

अन्त्यकाले हिरं ध्यायन् वाचा प्रणवमुचरन् । योगशास्त्रोक्तमार्गेण यः शरीरं परित्यजेत् ॥ २७॥

¹⁸⁻⁽a) BKM तत्रादिवर्गतो युग्मे
22-(c) ABKM सिद्धमन्त्रेण for सिद्धिमात्रेण
23&24 My. Om.

²⁵⁻⁽c) M सुस्थं for संस्थं

स याति परमं धाम नारायणसमाह्वयम् । अथाष्टाक्षरमन्त्रस्य समुद्धारं वदान्यहम् ॥ २८॥

प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य भद्रपाणि सविष्णुकम् । ओतदेवयुतं दक्षं विष्रशं च सगोपनम् ॥ २९॥

विश्वात्मानं सादिदेवं शङ्खमादिसमन्वितम् । द्वितीयस्वरसंयुक्तं वनमाठीं (१) समुद्धरेत् ॥ ३०॥

अप्रमेयेन संयुक्तं चतुर्गतिमथोद्धरेत् । एवमष्टाक्षरो मन्त्र उद्धृतः सर्वसाधकः ॥ ३१ ॥

ओंकारादियुतं बीजमधेंन्दुकृतशेखरम् । शक्तिरायेति मन्त्रान्तोऽस्यान्तर्यामी मुनिः स्मृतः ॥ ३२ ॥

छन्दो गायत्रमुहिष्टं देवीपूर्वं च देवता । परमात्मा समुहिष्टः क्षेत्रं व्योम परं स्मृतम् ॥ ३३॥

*वर्णा(र्ण ?)ः ग्रुक्क(क्को ?) भवेदस्य * प्रत्यक्षरमृषीन् श्रृणु । गौतमश्च भरद्वाजो विश्वामित्र अनन्तरम् ॥ ३४ ॥

जमद्मिवसिष्ठौ च काश्यपा * मि (त्री ?) सकुम्भजौ * । ऋषयोऽष्टौ कमादेते वर्णानां समुदाहृताः ॥ ३५॥

गायञ्यादिविराडन्तच्छन्दोऽष्टकमुदाहृतम् । धरा ध्रुवश्च सोमश्च तथापोऽग्निर्जलेश्वरः ॥ ३६॥

²⁹⁻⁽c) My. °देह for °देव

³⁰⁻⁽d) M °मार्ल for °मालीं (?)

³²⁻⁽a) A व्रतं My. कृतं for युतम्

⁻⁽d) M. om. स्या

³³⁻⁽b) ABKM दैव° for देवी

³⁴⁻⁽a) A वर्णी: ग्रुक्तस्य वेदस्य M वर्णी: ग्रुक्त च वेदस्य My. वर्ण-क्यो भवेदस्य

³⁶⁻⁽c) ABK सुरद्रुमा ससोमौ च M सुरुद्रुमौ ससोमौ च

⁻⁽d) BKM जलेश्वरा: for जलेश्वर:

षष्टोऽध्यायः

प्रत्यूषः संप्रभासश्च देवान् प्रत्यक्षरं विदुः । क्षेत्राणि परमाकाशं सत्याद्यं लोकसप्तकम् ॥ ३७॥

*पृथिव्यन्तर्यु(न्तं व्यु ?) त्क्रमेण * वर्णानां क्रमवर्तिनाम् । तत्त्वान्यग्निर्वायुवियत् सूर्यो द्यौरथ चन्द्रमाः ॥ ३८॥

नक्षत्रसंघाः ऋमशो विद्युद्वर्णाष्टकस्य तु । नारा नराणां संघाता नराणां सूनवोऽथवा ॥ ३९ ॥

आपोऽथवा समुद्दिष्टाः तेषामयनमित्ययम् । आस्यन्ते वायनमिति तेन नारायणः स्मृतः ॥ ४०॥

तदीयोऽहं मदीयो न भवेयमिति चार्थना । अस्यार्थः कथितो विप्र नरस्तस्मै करोति वा ॥ ४१ ॥

दीक्षापूर्व गुरोर्रुब्ध्वा मन्त्रमेनं शुभेऽहिन । मार्गशीर्षे सिते पक्षे द्वादश्यां भक्तिपूर्वकम् ॥ ४२ ॥

नारायणं समाराध्य चकाब्जे मण्डलोत्तमे । नीलाम्बुदप्रतीकाशं पुण्डरीकायतेक्षणम् ॥ ४३ ॥

चतुर्भिर्बाहुकमलैः शङ्ख्यकगदाम्बुजम् । द्धानं सौम्यवपुषं नीलकुञ्चितमूर्धजम् ॥ ४४ ॥ ,

³⁷⁻⁽a) ABKM संभ्रमासं च for संप्रभासश्च

³⁸⁻⁽a) A °व्यन्तरव्युत्क्रमेण K °व्यन्तः उत्क्रमेण My. °व्यां तत्कृतैरेव for °व्यन्तव्युत्क्रमेण

⁻⁽c) ABMK विथ for वियत्

⁻⁽d) A सूपिशितीभृत् BKM सूपिशितिभृत्

⁴⁰⁻⁽c) A वायमिति तत् for वायनमिति

⁴¹⁻⁽a) B मदीयेन for मदीयो न

⁻⁽b) My. चार्थता for चार्थना

⁴⁴⁻⁽b) ABKM चक्रशङ्कगदाम्बुजे

वसानं पीतवसने पूर्णचन्द्रनिभाननम् । ताम्रोष्ठं चारुहसितं लसन्मकरकुण्डलम् ॥ ४५॥

श्रीवत्सं कौस्तुमं चैव विभ्राणं बृहतोरसा । मकुटाङ्गदहारादिसर्वाभरणम् षितम् ॥ ४६ ॥ वनमालां दधानं च सूर्यकोटिसमप्रभम् । रत्नसिंहासनासीनं लक्ष्म्या देव्या भुवा सह ॥ ४७ ॥

ध्यायन्नेवं शुचिर्भूत्वा जपेन्मन्त्रवरं सुधीः । हविष्याशी ब्रह्मचारी लक्षानष्टौ मुदान्वितः ॥ ४८॥

चतुर्रुक्षं तर्पयेच सुशुद्धोषसि काश्यप । लक्षद्वयं च जुहुयात् पायसेन तिलैस्तथा ॥ ४९ ॥

हविषाज्येन बिल्वोत्थसमिद्भिरिप नित्यशः। एवं कृतवतः पुंसो मन्त्रनाथः प्रसिध्यति ॥ ५०॥

सिद्धिसंसूचकांश्चेव सुस्वमानिप पश्यति । एवं संसाधितो मन्त्रः सर्वकामप्रदो भवेत् ॥ ५१ ॥

धर्मार्थकाममोक्षाणां यद्वाञ्छति तदेव तत् । नित्यं जपादौ कृत्वा त्रीन् प्राणायामाननन्यधीः ॥ ५२ ॥

करयोश्च शरीरे च व्यापकं प्रथमं न्यसेत्। न्यासश्च त्रिविधः प्रोक्तः स सृष्टिस्थितिसंहृतिः॥ ५३॥

दक्षिणाङ्गुष्ठमारभ्य वामाङ्गुष्ठान्तमेव यः । न्यासोऽयं सृष्टिसंज्ञः स्यात् व्युत्क्रमेण च संहृतिः ॥ ५४ ॥

अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तमुभयोः करयोस्तु यः । स्थितिन्यासश्च संप्रोक्तो गृहस्थस्तं समाचरेत् ॥ ५५ ॥

49-(a) ABKM चातु° for चतु° -(b) ABKM °द्धेऽम्भसि for °द्धोषसि 53-(d) My. सृष्टिश्च for ससृष्टि

षष्टोऽध्यायः

सृष्टिन्यासं ब्रह्मचारी संन्यासी संहृतिं न्यसेत्। देहे च शिर आरभ्य पादान्तः सृष्टिसंज्ञकः ॥ ५६ ॥ संहारो विपरीतः स्यात् नाभ्यादिहृद्यान्तकः। स्थितिन्यासः समुदितः त्रिष्वेकं न्यासमाचरेत् ॥ ५७ ॥ तर्जनीं दक्षिणकरादारभ्याणचतुष्टयम्। प्रणवाद्यन्तसंयुक्तं तत्किनिष्ठाविध न्यसेत् ॥ ५८॥ सबीजकं वामकरेऽप्येवमेव चतुष्टयम् । अङ्गुष्ठाभ्यामङ्गुलीनां मध्यपर्वसु विनयसेत् ॥ ५९ ॥ विन्यस्याङ्गानि च तथा करयोरुभयोरि । अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं विनयस्याङ्गानि वै दश ॥ ६०॥ रोषमङ्गद्धयं न्यस्येदङ्गुल्यमेषु विन्यसेत्। देहेऽपि व्यापकन्यासं कृत्वा वर्णाष्टकं पुनः ॥ ६१॥ नाभ्यधोगुह्यजान्वत्रपादपृष्ठेष्वपि क्रमात्। शिरोऽक्षियुगनासाम्रहृदयेष्वपि विन्यसेत् ॥ ६२ ॥ कनिष्ठाङ्गुष्ठशिरसि संयोज्य प्रथमं न्यसेत्। अङ्गुष्ठाभिश्चतस्रभिद्वितीयं न्यासमाचरेत् ॥ ६३ ॥ जानुनो नैतद्ग्रे स्यात् पाद्योः सममूरुभिः। *मूध्न्यीकया (१)* मध्यमया तर्जन्या सा च चक्षुषोः ॥ ६४ ॥ नासायानामिकाङ्गुष्ठशिरोभ्यां हृद्ये पुनः। अङ्गुष्ठतर्जनयमाभ्यामष्टवर्णानि विनयसेत् ॥ ६५ ॥

⁵⁹⁻⁽a) BKM My. सबिन्दुंक for सबीजकम्

⁶²⁻⁽a) ABKM ऽङ्ग्रह for गुह्य

⁶⁴⁻⁽c) मूर्चेन्यकया My. मूर्घि तया for मूध्न्यिकया

⁽d)-My. वै for सा

⁶⁵⁻⁽a) My. नासाग्रेऽनामि कुका क् गुष्ठी

⁻⁽b) My. नाभ्यां ··· ... । V--\$

वर्णषट्कं पञ्चशिखं प्रणवादि सजातिकम् । षट्स्वङ्गेषु क्रमान्न्यस्य ज्ञानादिगुणसंयुतम् ॥ ६६ ॥

उपाङ्गषट्कं जठरं पृष्ठबाहूरुजानुषु । पदद्वये नमोऽन्तं च विन्यसेत् सचतुर्थकम् ॥ ६७ ॥

सप्तमाष्टमवणीं द्वौ विन्यसेत्त्वङ्घिपृष्ठयोः । अस्त्रमन्त्रेण दिग्बन्धं कृत्वा पश्चाच तर्जनीम् ॥ ६८ ॥

अभिप्राकारमन्त्रेण त्रिः परिक्रम्य चोर्घ्वगम् । जपादीनि च कर्माणि कुर्यादेवमतन्द्रितः ॥ ६९ ॥

इति पञ्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां [अष्टाक्षरमन्त्रो-द्वारविधिर्नाम] षष्टोऽध्यायः॥

⁶⁶⁻⁽a) ABKM ° शिर: for °शिखं

⁽b) KM समादिमकम् for सजातिकम्

⁽d) My. ज्ञानदं for ज्ञानादि

⁶⁷_(d) A चतुर्थं for सचतुर्थं Colophon: K प्रणवायुद्धार: My. अष्टाक्षरमन्त्रोद्धारणं नाम for [अष्टाक्षर-

सप्तमोऽध्यायः

विश्वामित्र:---

श्रुयतां द्वादशार्णस्य मन्त्रराजस्य संविधिः। यस्य श्रवणमात्रेण मुच्यते सर्वपातकैः ॥ १ ॥ अभ्यर्च्य मातृकाचकादुद्धरेद् द्वादशाक्षरम्। उद्गीथमुद्धरेत् पूर्वं विष्नेशं विष्णुपूर्वकम् ॥ २ ॥ मन्द्रं चौदनयुतं सुभद्रं चाप्रमेयकम्। गद्ध्वंसं विष्णुशीर्षं वरुणं चादिसंयुतम् ॥ ३॥ संप्रसारणसंयुक्तमेकनेत्रमतः परम् । आदिदेवयुतं कुम्भमनन्तरमुदीरयेत् ॥ ४ ॥ सश्रीधरं पूर्णचन्द्रमत्रिं माधवसंयुतम् । मधुसूदनसंयुक्तं पीयूषात्मानमञ्चितम् ॥ ५ ॥ अप्रमेययुतं शङ्खमुद्धरेन्मुनिसत्तम । एवं द्वाद्शवर्णस्य मन्त्रवर्यस्य सुत्रत ॥ ६ ॥ विष्णुर्दण्डसमायुक्तो बीजमस्य प्रकीर्तितः। कुद्धोल्काय महोल्काय वीरोल्काय तथैव च ॥ ७ ॥ व्युल्काय च सहस्रादि उल्कायेति च पञ्चमः। तेजोल्काय च षष्ठः स्यादमिजायान्तिमा इमे ॥ ८॥

²⁻⁽a) B. चक्रमु° for चकादु°
M मान्त्रिकाचार्यमु° for मातृकाचकादु°

⁻⁽c) My उद्गीयं पूर्वमादाय

⁻⁽d) My मस्तकम् for पूर्वकम्

⁵⁻⁽d) My. °मन्वितम् for °मश्चितम्

⁶⁻⁽b) My. °मुचरेन्मनुसत्तमम्।

⁷⁻⁽cd) My. om.

⁸ My. om.

हृदयाद्यङ्गमन्त्राः स्युः षडेते मन्त्रसत्तमाः । अथवा द्वादशार्णस्य स्थानेषु द्वादशस्विप ॥ ९ ॥

इयं क्लिप्तिः परस्यैव वासुदेवस्य कीर्तिता । विभवादेः पुनर्वीजं भास्करः स गुणालयः ॥ १०॥

अर्धचन्द्रसमायुक्तं पुनरङ्गप्रकल्पनम् । द्वादशात्मानमुद्भृत्य वरुणेन समन्वितम् ॥ ११॥

आदिदेवं पञ्चबिन्दुं हषीकेशं च गोधनम् । अनिरुद्धमनुं चौर्वं षडिमान् दण्डिनः पठेत् ॥ १२॥

एते क्रमेण संयोज्या नत्यन्ताश्चाङ्गकरूपने । व्यूहादौ विष्णुरस्य स्यात् बीजदण्डेन संयुतम् ॥ १३ ॥

कुद्धोल्कादीनि वा बीजं वर्णद्वादशकं तु वा । बीजपक्षे द्वादशाङ्गः षडङ्गोऽन्यस्य मन्त्रराट् ॥ १४ ॥

त्रिषु पक्षेषु ब्रह्मिर्वासुदेवः स्वयं स्मृतः । छन्दश्च देवीगायत्रं देवतापि स्वयं भवेत् ॥ १५ ॥

सितो वर्णश्च तत्त्वं स्यात् बुद्धिः क्षेत्रं परं वियत् । बीजपक्षे द्वादशाङ्गे बीजानि द्वादशच्छिवः ॥ १६ ॥

⁹⁻⁽ab.) om.

⁹⁻⁽d) My. द्रन्द्रगेष्विप for द्वादशस्विप

¹⁰⁻⁽ab) My अयं तु विष्णु...,...वासुदेव-कथ्यते ।

⁻⁽c) My. °वादै: for °वादे:

⁻⁽d) My. गुहा° for गुणा°

¹¹⁻⁽b) M. कल्पने for कल्पनम्

¹²⁻⁽ab) My. ह्षीकेशं विष्टरं च गोधनं तदनन्तरम् ।

⁻⁽c) My. सर्वान् for चौर्व

⁻⁽d) My. षड्धामानं दण्ड....।

¹⁶⁻⁽c) M ° िष् for ° के

सप्तमोऽध्यायः

प्रणवाद्यं नमोऽन्तं च बीजान्ते नामसंयुतम् । न्यस्य पश्चाज्जपेन्मन्त्रं पूर्ववद्ध्यानसंयुतम् ॥ १७ ॥

करयोर्व्यापकं न्यस्य दशस्वङ्गुलिषु क्रमात् । विन्यस्य दशवर्णाश्च शिष्टं तं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ १८॥

*देवे *(हे ?)पि पूर्ववत् पञ्च वर्णान् विन्यस्य देशिकः । शिरसश्च चतुर्दिक्षु पूर्वादिषु चतुष्टयम् ॥ १९॥

विन्यस्य पूर्ववच्छेषं न्यसेद्वर्णत्रयं द्विज । पूर्वस्मात्तु विशेषोऽस्य देवः स्कटिकसंनिमः ॥ २०॥

रोषाहिभोगे विपुले सुखासीनो भवेत् स्वयम् । उभाभ्यां पार्श्वसंस्थाभ्यां देवीभ्यां सहितो विभुः ॥ २१॥

जपेद् द्वादशरुक्षं तु तद्र्धं तर्पणं भवेत्। तद्र्धं च भवेद्धोम एवं सिध्यति मन्त्रराट्॥ २२॥

द्वादशार्णसमोः मन्त्रो विद्यते न कदाचन । संकर्षणमनुं वक्ष्ये शृणु त्वमवधानतः ॥ २३ ॥

द्वादशार्णात् समुद्धृत्य प्रथमं सप्तवर्णकम् । चतुर्थ्यन्तं स्वनामैव पठेद्विन्यस्य वै द्विज ॥ २४ ॥

प्रद्युमस्यानिरुद्धस्याप्येवमेव विधिः स्पृतः । द्विषट्काक्षरवत् सर्वे ऋष्यादिकमुदीरितम् ॥ २५॥

¹⁹⁻⁽b) A वर्गान् for वर्णान्

²⁰⁻⁽b) AB द्विज: for द्विज

²¹⁻⁽a) My. विमले for विपुले

⁻⁽c) M पर for पार्श्व

²²⁻⁽a) M जपे द्वादशलक्षं स्यात्

²⁵⁻⁽b) M समाचरेत् for विधिः स्मृतः

अमिप्राकारमन्त्रस्य विधानं शृणु सर्वतः । वेदादीन् (दिं ?) पूर्वमुद्धृत्य विह्नं गोपे(प?)नसंयुतम् ॥ २६ ॥

सार्धचन्द्रं समुद्धृत्य भद्रपाणि समाधवम् । उद्धृत्य द्वादशाणीऽयमिश्राकारसंज्ञितः ॥ २७ ॥

सर्वमन्त्रसमारम्भे कृतोर्ध्वस्तां सतर्जनीम् । मूर्ध्नः परिसमुद्धृत्य भ्रामयेत् त्रिः प्रदक्षिणम् ॥ २८॥

गायच्या विष्णुपूर्वाया वर्णोद्धारक्रमं शृणु । उद्गीथं पूर्वमुद्धृत्य मन्त्रस्याष्टाक्षरस्य तु ॥ २९ ॥

*आद्यः *(द्यात् ?) परे पञ्चवर्णास्ततः कुम्भं सविष्णुकम्(?) । वैराजं मन्दरयुतं साप्रमेयमुदीरयेत् ॥ ३०॥

संप्रसारणसंयुक्तं दीप्तिमन्तं समुद्धरेत् । द्वादशाक्षरमन्त्रस्य पञ्च वर्णानुदाहरेत् ॥ ३१ ॥

धीमहीति पदं चोक्त्वा विजयं विष्णुसंयुतम् । भद्रपाणियुतं पश्चाद् वीरसेनयुतं पठेत् ॥ ३२ ॥

कुरुशं बन्धुसिहतं शान्तं सुमुखसंयुतम् । सश्रीधरं सर्गयुतं पठित्वा तदनन्तरम् ॥ ३३॥

पवित्रममिविष्णुभ्यासुद्धृत्य प्रेतनायकम् । वासुदेवसमाकान्तमित्रं प्रथमसंयुतम् ॥ ३४॥

चतुर्गतिं *साति(दि ?)देश *(व ?) मुक्त्वा वैराजमुद्धरेत् । केवलं (लो ?) विष्णुगायत्रीमनुरेवं समुद्धृतः ॥ ३५॥

²⁶⁻⁽d) BMy. अप्रिं गोपन° for विह्नं गोपे(प?)न°

³⁰⁻⁽a) M आद्या: पदे for आदा: परे

⁻⁽cd) My उदीरयेत्ततः.....मुदीरयेत् ॥

³¹⁻⁽ab) ABM समाप्तं दीप्तिमन्त्रान्तमुद्धृत्य तदनन्तरम् ।

³³⁻⁽c) ABM साधि for सर्ग

सप्तमोऽध्यायः

ऋषिर्वसास्य गायत्रं छन्दो विष्णुश्च देवता । कुद्धोल्कादीनि चास्य स्युः षडङ्गानि महामते ॥ ३६॥

शिरोल्लाटनयनद्वयश्रवणयुग्नके । मुखे कण्ठे च हृदये बाहुमूलयुगेऽपि च ॥ ३७॥

कूर्परद्वितये चैव मणिबन्धयुतेऽपि च। करयोरुदरे गुह्ये चोरुजङ्घापदद्वये ॥ ३८॥

विन्यसेत् क्रमशो वर्णान् वर्णवर्णानतः शृणु । हेमाभरक्तधूमाभसितासितसुपाटलाः ॥ ३९ ॥

श्वेतपीतारुणश्यामसितरक्तनिभाः कमात् । स्फटिकस्वर्णदुर्वर्णशशिरशिमसमं ततः ॥ ४०॥

पद्मिकञ्जल्कसंकाशं विद्रुमस्वर्णवर्णकम् । नक्षत्राभं तथा रक्तं तारावर्णं तथारुणम् ॥ ४१ ॥

रविबिम्बाभितयेते वर्णाः प्रोक्ता महामते । देवः पूर्वीक्तवद्ध्येयो विशेषो गरुडस्थितः ॥ ४२ ॥

इत्थं ध्यात्वा जपेत् प्रातः मध्याहे स्फटिकप्रियम् (प्रभम्?)। सायं च प्रातरेवं तु नवाम्बुदिनमं स्मरेत्॥ ४३॥

चतुर्विशतिरुक्षं स्यात् जपस्तर्पणहोमयोः । प्रमाणमध्यर्धमिति प्रोक्ता मन्त्रेश्वरा इमे ॥ ४४ ॥

चत्वारः साधके (चतुर्षु साधिते ?) प्वेषु साक्षाद्विष्णुर्भवेत् स्वयम्। श्रीकराष्टाक्षरमनोरुद्धारं कथयाम्यहम् ॥ ४५॥

उत्तरे श्रीधरं पूर्वं मायाबीजद्वयं भवेत् । उम्रात्मा कौस्तुभयुतो विष्णुशीर्षस्ततो भवेत् ॥ ४६ ॥

^{42 (}b) My मनो: for महा°

श्रीकरेति त्रयो वर्णाः पठितस्य ततोऽप्यनु । उच्चरेदयुगं पश्चादष्टार्णोऽयं मनूत्तमः ॥ ४७॥

सानलं द्वादशात्मानं महामायासमन्वितम् । आद्येन संयुतं बीजं मन्त्रस्यास्य प्रचक्षते ॥ ४८ ॥

कुद्धादीनि षडङ्गानि प्रजापतिमृषिं द्विज । अवेहि देवीगायत्रं छन्दो देवः श्रियः पतिः ॥ ४९॥

पूर्वाष्टाक्षरवत् सर्वं प्रत्यणं मुनिपूर्वकम् । छायायां कल्पवृक्षस्य सर्वभूषणधारिणम् ॥ ५०॥

गरुडस्य चतुर्बाहोः स्कन्धस्योपरि संस्थितम् । अष्टबाहुं किरीटादिसर्वाभरणमूषितम् ॥ ५१॥

सततं दिव्यगन्धादिविलेपनविभूषितम् । दक्षिणे चक्रमुसले बाणाङ्कराधरं भुजे ॥ ५२ ॥

वामे च शङ्कं सगदं धनुःपाशौ च बिअतम्। पीताम्बरधरं पूर्णचन्द्रवत् प्रियदर्शनम्॥ ५३॥

*गरुत्मन्तोपरि संस्थाप्य भुजाभ्यां पादपङ्कजे * (?) । *बिभ्राणं देवदेवस्य शेषपाणियुगेन च * ॥ ५४ ॥

पीयूषकुम्भं स - - (१) निक्षिप्तं दधतं सरेत्। देवीं लक्ष्मीं च देवस्य वामपादोरुसंभृताम् ॥ ५५ ॥

हेमवर्णा शुभां क्षौमवासिनीं दिव्यभूषणाम् । *स्थितिचश्चदिव्यपुष्प*(सततं दिव्यगन्धादि ?)विलेपनविभूषिताम्॥५६॥

⁴⁷⁻⁽b) My. पठितः स्यात्ततोऽप्यनुः ।

⁻⁽c) My. हीत्यन्तं चोद्धरेत् पश्चात्

⁵³⁻⁽cd) My. पीताम्बरं पूर्णचन्द्रस्रप्रसन्नमुंखं विभुम् । 54-65 ABM. Om.

पाशाङ्कराधरां सौम्यविग्रहां गीतयेनमनुम् । जपेद् द्वादशसाहस्रं वतस्थः संयतेन्द्रियः ॥ ५७ ॥ लक्ष्मीनारायणमनुं वक्ष्यामि शृणु सुव्रत । उच्यते *द्विषड्वर्ण*(डर्ण)स्य प्रथमं *सर्व*(प्त ?) वर्णकम् ॥ ५८ ॥ उद्धृत्य मूर्तिनामानि चतुर्थ्यन्तानि योजयेत् । बीजान्याद्याक्षराण्येवं तारबिन्द्युतानि च ॥ ५९ ॥ *अन्येषां द्वादशाणीं तु (१) पूर्व चत्वार ईरिता:*। *व्यूहाख्यायितरेषां (?) तु अष्टानां शृणु सुत्रत* ॥ ६० ॥ नारसिंहोऽघोक्षजश्च अच्यतः पुरुषोत्तमः। *जनादनोपेन्द्रहरि:*(?) कृष्णश्चाष्टौ प्रकीर्तिताः ॥ ६१ ॥ एतेऽष्टौ -- (१) वर्णानां प्रागुक्ता ये च पूर्ववत् । चतुर्थ्यन्त *स्वनाम्ने *(म्ने ?)व पश्चाद्वीजेन पूर्ववत् ॥ ६२ ॥ अङ्गानि च यथापूर्वं छन्दो गायत्रमुच्यते । ऋष्यादि पूर्ववत् सर्वे पुनश्चर्या च पूर्ववत् ॥ ६३ ॥ मत्स्यादिदशमूर्तीनां उक्त्वादौ वर्णसप्तकम्। उक्ता च मूर्तिनामानि ह्यायेत्यन्तिमे पदे ॥ ६४ ॥ बीजमाद्यर्ण एव स्यात् सामान्येन सबिन्द्कः ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां [द्वादशाक्षरादिमन्त्रोद्धारविधिर्नाम] सप्तमोऽध्यायः॥

अष्टमोऽध्यायः

काश्यप:---

L'i

भगवन् सर्वमन्त्राणामुद्धारस्तु त्वयेरितः । वर्णानां नामभेदा ये त्वयोक्ता मुनिपुंगव ॥ १ ॥ न वेद्यि तानहं सर्वानुपदेष्टुं त्वमहिसि । मयि प्रसादप्रवणं मानसं विद्धासि चेत् ॥ २ ॥

विश्वामित्र:---

वक्ष्यामि वर्णनामानि कमशो मुनिसत्तम ।
येषु ज्ञातेषु मन्त्राणामुद्धारः सुकरो मवेत् ॥ ३ ॥
सुसमे भूमिभागे तु शुद्धे विरहिते जनैः ।
प्रशस्ते वातरहिते प्रोक्षिते पञ्चगव्यकैः ॥ ४ ॥
दर्पणोदरसंकाशं चतुरङ्गुलमुच्छ्रितम् ।
हस्तद्वयप्रमाणं च चतुरश्रं विधाय च ॥ ५ ॥
स्थण्डिलं शुद्धदेशोत्थमृद्धिर्गोमयवारिणा ।
उपलिप्य च संप्रोक्ष्य प्रणवेन विलिप्य च ॥ ६ ॥
द्वादशाक्षरमन्त्रेण दशकृत्वोऽभिजप्य च ।
तन्मध्ये मातृकाचक्रमरैः षोडशभिर्युतम् ॥ ७ ॥
संयुक्तं नाभिनेमिभ्यां कृत्वा चन्दनवारिणा ।
शुभनक्षत्रयोगे तु सुमुहूर्ते द्विजोत्तम् ॥ ८ ॥

¹⁻⁽b) ABM °योदित: for °येरित:

⁻⁽d) B सत्तम for पुंगव

²⁻⁽ab) My Om.

⁻⁽c) BM प्रणय for प्रवणम्

⁶⁻⁽d) My सधूप्य for विलिप्य

⁷⁻⁽b) B My, विजप्य for Sभिजप्य

⁸⁻⁽d) My ° जन: for ° तम

अष्टमोऽध्यायः

स्नातः शुक्काम्बरयुगं परिधाय सुभूषितः । शुभचन्दनिलप्ताङ्गः शुक्रमाल्यविभूषितः ॥ ९ ॥ स्वदेहे मातृकां देवीं विन्यस्य गुरुचोदितः। बहवो मणय: सूत्रे यथा स्युर्द्विजसत्तम ॥ १०॥ तथैव तस्मिन्नाकारे वर्तते वर्णमालिका । सूतेति(?) कृत्वा मनसि वर्णचक्रं समालिखेत् ॥ ११ ॥ मध्ये प्रणवमालिख्य स्वरानप्यरभूमिषु । नाभिमध्ये तथा स्पर्शानादिनेमौ समालिखेत् ॥ १२ ॥ आदिवर्णप्रक्लप्ताङ्गां वर्णाभरणभूषिताम् । स्वरक्लप्तमुखाम्भोजां कवर्गककरद्वयाम् ॥ १३ ॥ टवर्गपाद्युगलां पवर्गविहितोद्राम् । यादिवर्णमयीं(१) देवीं वलक्षहृदयप्रभाम् ॥ १४ ॥ पाशाङ्कराधरां देवीं शुक्कवर्णविभूषिताम् । ध्यात्वैवं मातृकां देवीमर्चयेदर्घ्यपूर्वकै: ॥ १५ ॥ उपचारै: षोडशभिस्तथा वै मूलविद्यया। वर्णात्मानं च पुरुषं पूजयेचक्रमध्यमे ॥ १६ ॥ मन्त्रान् समुद्धरेत् पश्चाद् यथेष्टं भक्तिपूर्वकम् । वर्णानां नामधेयानि शृणुष्वावहितो द्विज ॥ १७ ॥ प्रणवो ब्रह्मकोशश्च ब्रह्म चोद्गीथ इत्यपि। तारकञ्चन्दसामादिरोंकारस्याभिधा इमाः ॥ १८ ॥

¹⁰⁻⁽d) My सूता द्विजोत्तम for स्युर्द्विजसत्तम
12-(d) A ° चादीन् प्रतिगणे न्यसेत् ॥
В ° न्यादीन् प्रथिगणे न्यसेत् ॥
М नादीन् पथगणे न्यसेत् ॥
14-(c) ABM यातुधातुमयी for यादिवर्णमयी

अकारश्चाप्रमेयश्च प्रथमो विष्णुरुच्यते । आकारश्चादिदेवश्च गोपनो मधुसूदनः ॥ १९॥ इकार इष्ट *इन्ध*(द्ध ?)श्च रामो *बन्ध*(न्धु ?)श्च कल्प्यते । ईकार: पञ्चबिन्दुश्च महामाया च वामन: ॥ २० ॥ *उकाराद्य - - व* (उकार उदयोदामौ ?) श्रीधरो भुवनाह्य: I ऊकारश्चोर्ध्वलोकेशो हृषीकेशो गुहालय: ॥ २१ ॥ ऋकार ऋत श्या माया श (धामा च ?) सत्यश्चेव तथा इश: । ऋकारो विष्टरो ज्वाला यो - (गी ?) दामोदरोऽपि च ॥ २२ ॥ लकारो गोप्तृनामा स्यात् केशवश्च महेश्वर: । ल्कारो दीर्घघोणस्तु नारायणसमाह्यः ॥ २३ ॥ एकारो माधव*स्त्री*—(स्ञ्यश्र: १) संप्रसारणनामक: । ऐकारो गोधनो वीरसेनो गोविन्द - - -(संज्ञक: ?) ॥ २४ ॥ ओकार ओतदेहश्च वासुदेवस्तथौदन:। औकार औषधश्चीर्वः संकर्षणसमाह्यः ॥ २५ ॥ अंकारोऽनु-(स्व ?)रश्चैव प्रद्युप्तः कपिलाक्षकः । अ:कारश्च कलान्तोपसर्गश्चैवानिरुद्धकः ॥ २६ ॥ ककारश्च करालश्च कमलो ब्रह्मसंज्ञक: । खकारश्चिकिनामा च खर्वी गरुडवाहनः ॥ २७॥ गकारश्च गद्ध्वंसी गदी पञ्चान्तकः स्मृतः। वकारो गजवाहश्च पञ्चात्मा पञ्च-(पद्मपा ?)णिक: ॥ २८ ॥ ङकार एकदंष्ट्रश्च शार्ङ्गपाणिः कपिध्वजः। चकारो वक्रतुण्डश्च खड्गधृक् प्रेतनायकः ॥ २९ ॥

¹⁹⁻⁽b) My प्रथमाक्षरमु° for प्रथमो विष्णु ६° -(c) A °श्चाति for °श्चादि 20-37 ABM, Om,

अष्टमोऽध्यायः

छकार छलविध्वंसी स्वच्छन्द: कुण्डली तथा। जकारो जन्महन्ता च मुस *ली - - - षि *(ककुभोऽपि ?) च ॥ ३०॥

झकारश्च झषाशी च सामवेद: सुवर्णक: ।

ञकार: पारापाणिश्च भृगुश्चन्द्रसित: स्मृत: ॥ ३१ ॥

टकारो हृद्याह्नादी पर्वतः खेटकी तथा।

ठकारस्तोमरो मेघी कौस्तुभो दुष्प्रभ: स्पृत: ॥ ३२ ॥

डकार: पुण्डरीकाक्ष: भूमिर्विह्नि(न ?) निकेतन: ।

ढकारो दृढकर्मा च पुष्पभद्रः प्रतर्दनः ॥ ३३ ॥

णकार: सुमुखश्चैव वनमाली प्रचण्डक: ।

तकार एकनेत्रश्च वैराजो विजयस्तथा ॥ ३४ ॥

थकार: सुप्रतिष्ठश्च रसात्मा सर्वरोधक: ।

दकारो वैधरो दृष्टिरत्रिः सर्वपुरान्तकः ॥ ३५ ॥

धकार: सुभग: पुण्यो धनदो मोहन - - (नाशन: ?)।

नकारो मा - - श(नुषेश ?)श्च विघ्नेशो भद्रपाणिक: ॥ ३६ ॥

पकारः पापहननः पवित्रः पश्चिमाननः ।

फकार: फल्गु (फुछ ?) नयन: शिखण्डी च विकर्मण:(क: ?) ॥ ३७॥

बकारो मतिमान् इस्वो * - - - वनेमि - - * (जृम्भल: कालनेमिजित्?)।

भ - - - (ल्लातको ?) भकारश्च सुभद्रः सूक्ष्मलोचनः ॥ ३८॥

मकारो माघवी दक्षो मन्दरः पाटलप्रियः।

यकारः पुरुषात्मा च शङ्को वायुश्चतुर्गतिः ॥ ३९॥

रेफोऽनलो महाज्वालो विश्वातमा सर्वदाहकः।

लकार: पुलहश्चैव माहेन्द्र: पीतवर्णक: ॥ ४० ॥

वकारो वरुणः कुम्भः पीयूषात्मा सुधारसः । शकारः शुभदो रूक्ष्मीः श्रीवत्सो वित्तवर्धनः ॥ ४१ ॥ षकारः कोधरूपी स्यादुग्रात्मा शत्रुदाहकः । सकारः पूर्णचन्द्रश्च कालात्मा शुक्कनामकः ॥ ४२ ॥ हकारो द्वादशात्मा स्याद् भास्करो दीप्तिसंस्कृतः । ळकारो डुण्डुभो गर्भो विष्कम्भो विषसंज्ञकः ॥ ४३ ॥ क्षकारो नृहरिः कूट अनन्तो गरुडात्मवान् । अनुस्वारो ध्रुवो बिन्दुश्चन्द्राधों यष्टिसंज्ञकः ॥ ४४ ॥ स्वाहाकारो हुतान्तश्च ठठेति परिकीर्तितः । नमस्कारो नितः प्रोक्तो वर्णसंज्ञा इति स्मृताः ॥ ४५ ॥

चक्रमध्यस्थवर्णानां देवताः क्रमशः शृणु । प्रणवस्य परब्रह्मा देवतेति निरूपितः ॥ ४६ ॥

सर्वकारणरूपत्वात् विष्णुस्तस्याधिदैवतम् । *द्वयार्णाद्या मधुद्रेष्या* देवताः परिकीर्तिताः ॥ ४७॥

*नवर्णाचाः केशवाद्याः चत्वारो देवताः स्पृताः । *त्रयोदशान्ता वर्णाद्या देवताः प्रवदामि ते ॥ १८॥

*चत्वारो वासुदेवाद्याः षोडशैते प्रकीर्तिताः ॥ । स्पर्शानां शृणु देवाः स्युः क्रमेण मुनिपुंगव ॥ ४९॥

विधिः सुदर्शनो वाणी शाङ्गी नन्दक इष्यते । गदायमौ च मुसली तथा चैवाङ्कुशो भृगुः ॥ ५०॥

⁴²⁻⁽d) A 到布 for 到萘

⁴⁴⁻⁽c) ABM अनुस्वारश्च बिन्दुश्च

⁻⁽d) My. चन्द्रोऽधीं for चन्द्राधीं

⁴⁷⁻⁽c) My. अरुवा मधुद्रेष्याचा

⁴⁹⁻⁽b) B ° शैशा for ° शैते

⁵⁰⁻⁽c) ABM गदयामी for गदायमी

नवमोऽध्यायः

सुमेरः कौस्तुभो भूमिर्वामनो वनमालिका । दंष्ट्री रसोऽत्रिर्धनदो विघ्नराजः पवित्रकः ॥ ५१ ॥ शिखण्डवान् जृम्भलश्च सुभद्रो दक्षदेवताः । यकारान्तस्थवाय्विमदेवेन्द्रवरुणाः स्मृताः ॥ ५२ ॥ ऊष्मणां श्रीः कोघरूपश्चन्द्रः सूर्यश्च देवताः ।

ऊष्मणा श्रीः क्रोधरूपश्चन्द्रः सूर्यश्च देवताः । भद्रो नृसिंह इत्येते कथिता देवताः क्रमात् ॥ ५३ ॥

> इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्र— संहितायां [वर्णसंज्ञाविधिनीम]अष्टमोऽध्यायः

नवमोऽध्यायः

कार्यप:---

दीक्षाया रुक्षणं ब्रूहि भगवन् मदनुग्रहात् (१)। तत्सर्वे विस्तरेणैव ब्रूहि मे भक्तवत्सरु ॥ १॥

विश्वामित्र:---

दीक्षां वक्ष्ये तु संक्षेपात् तच्छृणु द्विजपुंगव । आदित्ये मीनमेषेषुवृषनकेषुसंस्थिते ॥ २ ॥ पूर्वपक्षे शुमे ऋक्षे एकादस्यां तथा निशि । शुचौ देशे मनोज्ञे च कारियत्वा तु मण्डपम् ॥ ३ ॥

Colophon: My वर्णसंज्ञा नाम for [वर्णसंज्ञाविधिनीम].

3-(a) My ° ऽनुकूलक्षे for ग्रुमे ऋक्षे

⁵¹⁻⁽c) My. दृष्टि for दृष्ट्री

⁵²⁻⁽a) A श्वन्नलो B जुभूलो M श्वमृलो for जुम्भल:

⁻⁽c) BM यकारस्थत्व for यकारन्तस्थ My. वायुश्चैव तथा चामिः

⁻⁽d) My. देवेन्द्रो वरुणः स्मृतः ॥

⁵³⁻⁽c) ABM लक्षयेन्नृहरीत्येते

गोमयेन समालिप्य वेष्टयेहर्भमालया । वेदीं कुर्याच तन्मध्ये चतुईस्तप्रमाणतः ॥ ४ ॥

तालोत्से *धापरा चान्ये विस्तारायामतत्समा *: (१) । वेद्या: पश्चिमदिग्भागे कुण्डं कुर्याद्विधानत: ॥ ५॥

क्रमेण ब्राह्मणादीनामेवंलक्षणकं मुने । चतुष्कोणं तालयुग्ममनुकूलं द्विजस्य तु ॥ ६ ॥

वृतं कुर्यात् क्षत्रियस्य गोकर्णयुतसंयुतम् । चापाकारं च वैश्यस्य वितस्तिद्वयसंमितम् ॥ ७॥

त्रिकोणं शूद्रयोनेः स्यात् प्रादेशद्वयसंमितम् । विस्तारायामसदृशं तत्प्रमाणमितां तथा ॥ ८॥

त्रिमेखलां च कुर्वीत पश्चिमे योनिभूषिताम् । दशम्यां संभरेत् सर्वान् समिदादीन् समाहितः ॥ ९ ॥

मध्यंदिने ग्रुचिः स्नात एकभुक्तेन वर्तयेत् । एकादश्यां तिथौ स्नातः ग्रुद्धवासोयुगं दघत् ॥ १०॥

श्वेतगन्यानुलिप्ताङ्गः श्वेतमाल्यविभूषितः । भूषितश्च यथालञ्चेर्भूषणः समलंकृतः ॥ ११ ॥

सायंकाले तु संप्राप्ते कुर्याचैवाधिवासनम् । चतुर्षु द्वारदेशेषु पार्श्वयोः कलशद्वयम् ॥ १२ ॥

निधाय वेदिकामध्ये कुर्याचकाञ्जमण्डलम् । हेमादिनिर्मितं कुम्भं गालितोदकपूरितम् ॥ १३ ॥

⁵⁻⁽b) My °यामत: समा: for °यामतत्समा:

⁸⁻⁽d) ABM °णावरं for °णिमताम

⁹⁻⁽a) ABM मेखलं for मेखलाम्

⁻⁽b) ABM भूषितम् for भूषिताम्

¹⁰⁻⁽c) My प्रात: for स्नात:

¹¹⁻⁽d) My डम्भवर्जित: for समलंकृत:

नवमोऽध्यायः

विन्यस्तरत्नकनकं सकूर्चं सूत्रवेष्टितम् । वासोयुगलसंवीतं चन्दनक्षगलंकृतम् ॥ १४ ॥ अक्षतै: सुमनोभिश्च विकीर्णं च समन्तत:। यद्व्यनिर्मितः कुम्भस्तद्द्व्यात् कर्करी भवेत् ॥ १५ ॥ शतकृत्वोऽस्त्रमन्त्रेण कर्करीं चाभिमन्त्रयेत । वेदिकां परितः सिञ्चेत् धारयाच्छित्रया गुरुः ॥ १६ ॥ चकाञ्जस्येशदिग्भागे कुम्भस्थापनमाचरेत्। त्रीहीन् निधाय सुशुभान् कुम्भं तस्योपरि न्यसेत् ॥ १७ ॥ कुम्भस्यान्तः फलं तस्य फलानि परितो न्यसेत् । कलशं दक्षिणे पार्धे वामे च करकं न्यसेत् ॥ १८॥ कुम्भे च हरिमावाह्य पूजयेनमूलविद्यया। मण्डले च यजेद् देवमुपचारैश्च षोडशै: ॥ १९ ॥ सह सर्वै: परीवारै: शास्त्रचोदितवर्त्मना । पश्चिमे च हरिं देवं मण्डलादुक्तवत्र्मना ॥ २०॥ हरिं च लक्ष्मीभूमिभ्यां शयानं परिकल्प्य च। भोगैरर्घ्यादिभिः सैंवैनैवेद्यान्तैः समर्चयेत् ॥ २१ ॥ मथित्वामि च मूलेन कुण्डे तं विन्यसेद्गरः। तत्र सिद्धं चरुं कृत्वा तण्डुलै: सुसितै: गुभै: ॥ २२ ॥ चतुभगिकभागं तु मण्डलस्थाय विष्णवे । निवेद्य चैकं भागं तु कुम्भस्थाय निवेदयेत् ॥ २३ ॥

¹⁴⁻⁽d) ABM चन्दनै: समलंकृतम् ॥

¹⁹⁻⁽b) A पूरवे° for पूजवे° M करके पूरवेन्मुदा।

²⁰⁻⁽a) ABM ससर्वै: परिवारैश्व

²¹⁻⁽b) AB My शयनं for शयानम्

²²⁻⁽d) AM सुशितै: शितै: for सुसितै: शुभै:

जुहुयाद्मये भागं भागं भुज्जीत तत्स्वयम्। समियोऽष्टोत्तरशतं जुहुयान्मूलविद्यया ॥ २४ ॥ चरुं पुरुषसूक्तेन तावत्संख्यं हुनेद्भुधः । पूर्णीहुतिं विधायान्ते स्नातं शिष्यं जितेन्द्रियम् ॥ २५ ॥ वसानं चाहते शुम्रे वाससी भूषणोत्तमै: । भूषितं चानुलिप्ताङ्गं गुद्धमाल्यविभूषितम् ॥ २६ ॥ आहूय नववस्त्रेण नेत्रे बधीत वाग्यतः। गुरु: स्वदक्षिणे भागे प्राङ्मुखं चोपवेश्य तम् ॥ २७॥ अन्वारब्धस्तेन चैव घृतेन चरुणापि च। आहुतीर्द्वादश हुनेत् पृथक् पृथगनुक्रमात् ॥ २८ ॥ हता तिलै: सकुसुमैिस्त्रधा मूर्ध्न्यस्य चालभेत्। हुतभस्म समादाय सितमष्टाक्षरेण तु ॥ २९ ॥ ऊर्ध्वपुण्डं च विन्यस्य बध्वा प्रतिसरं करे। दक्षिणे चास्त्रमन्त्रेण प्राशयेत् पञ्चगव्यकम् ॥ ३०॥ प्रणवेन चरुं पश्चाद् भोजयेदात्मशुद्धये। दन्तकाष्ट्रेन दन्तांश्च शोधयित्वा क्षिपेच तत् ॥ ३१ ॥ तद्रप्रपतनस्थानं सम्यगालोकयेद्गरः । याम्यनैर्ऋत *वायव्यं * (व्ये?) यद्ग्रमशुभं हि तत् ॥ ३२ ॥ अन्यदिक्षु शुभं ब्रूयात् शान्तिहोमेन चाशुभम् । शमयेन्नारसिंहेन मनुनाष्ट्यताहुतीः ॥ ३३ ॥

²⁵⁻⁽d) M नित्यं for शिष्यम्

²⁷⁻⁽b) ABM नेत्रं for नेत्रे

²⁹⁻⁽b) B त्रियं मूर्धि चालमेत्। M सत्रयं मूर्धि चालपेत्।

³¹⁻⁽c) ABM दन्तकाष्ठे चन्दनेन

³³⁻⁽c) M शामये° for शमये° A नर° for नार°

⁻⁽d) My शतं for शता°

नवमोऽध्यायः

तिलानाचमयेच्छिष्यं देवस्यालोक्य पादयोः। गुरुश्च प्रणतो मूर्घा देवं विज्ञापयेत् ततः ॥ ३४ ॥ संसारपाशबद्धानां पशूनां पाश*मोक्षणे*(चने?)। त्वमेव शरणं देव गतिरन्या न विद्यते ॥ ३५॥ पाश*मोक्षण*(चन?)हेतुर्यस्वत्समाराधनात्मक: । तेनेमान् जन्मपारोन पाशितान् पशुजन्मनः ॥ ३६ ॥ विपाशयामि देवेश तदनुज्ञातुमईसि। इति विज्ञाप्य देवेशं शिष्यं सूत्रेण वेष्टयेत् ॥ ३७ ॥ कृत्वा दृढं कृष्णवर्णेस्त्रिसूत्रैस्त्रिगुणीकृतम् । पुनस्तत् त्रिगुणीकृत्य तं पादादि शिरोऽवधि ॥ ३८ ॥ पञ्चविंशतिवारांस्त वेष्टयेच्छिष्यदेहके। तत्संस्पृष्टोऽथ जुहुयात् सर्पिषाष्टोत्तरं शतम् ॥ ३९ ॥ पूर्णाहुति विधायाथ स्वमदर्शनसिद्धये। स्वमाधिपतिमन्त्रेण तावत्संख्यं हुनेद्भरः ॥ ४० ॥ माषौदनबिं दद्याद्भतेभ्यश्च समाहित:। शिष्यस्य नेत्रबन्धं च विस्रस्य च शरीरगम् ॥ ४१ ॥ आदाय मायासूत्रं तच्छरावे निक्षिपेद्थ । पिघाय तत्कुम्भपार्धे स्थापयित्वा द्विजोत्तम ॥ ४२ ॥ द्रभीन् संस्तीर्य तेष्वेनं स्थापयेत् प्राविछरो यथा । कुम्भमण्डलगं देवं तदा नोद्वासयेद्गरः ॥ ४३ ॥ प्रात: पृच्छेच शिष्यं तं स्वप्तस्य च राभाराभम् । शुभं चेद्दीक्षयेदेनमशुभं चेत्र दीक्षयेत् ॥ ४४ ॥

³⁸⁻⁽a) My त्रिवर्णेश्व for कृष्णवर्णे:

⁻⁽b) A °िद्वगुणी° for °िस्त्रगुणी°

⁴⁰⁻⁽c) My स्वप्ररूपेति for स्वप्राधिपति

⁴¹⁻⁽a) ABM °दनैर्बलि for °दनबलिम्

⁴²⁻⁽c) BMy विधाय दमै: १ पार्श्वे

विश्वामित्रसंहितायां

शान्तिहोमेन तच्छान्ति कृत्वा स्नात्वा शुचिस्ततः। सशिष्यः प्रविशेत्तत्र मण्डपे यागसंभृते ॥ ४५ ॥ ध्वजं च तोरणं चैव पूजयित्वा विधानतः। कुम्भमण्डलसंस्थं तं देवमभ्यर्च्य भक्तितः ॥ ४६ ॥ पायसादि निवेद्यान्नं प्रणम्यैव प्रदक्षिणम् । नेत्रबन्धं च शिष्यस्य कृत्वा पार्धे निवेश्य च ॥ ४७॥ देशिको मूलमन्त्रेण समिदाज्यतिलान् पृथक् । अष्टोत्तरशतं हुत्वा पूर्णान्तमवधानतः ॥ ४८ ॥ आदाय मायासूत्रं तत् छित्वा वै तत्त्वसंख्यया । संहारक्रमयोगेन *सामेषः(१) *पञ्चविंशतिः ॥ ४९ ॥ प्रकृत्यादीनि संस्मृत्य तत्त्वानि जुहुयाद्गरु: । पृथगष्टशतं वारानष्टकृत्वोऽथवा हुनेत् ॥ ५०॥ गुरुः स्वहृदयाम्भोजकणिकायां सुसंस्थितम् । ध्यात्वा नारायणं देवं परमात्मानमच्युतम् ॥ ५१ ॥ शिष्यस्य जीवं संस्मृत्य तस्मिन्नेव प्रवेशयेत् । शोषणादि विधायाथ शिष्यदेहस्य देशिकः ॥ ५२ ॥ पुनः स्वहृद्याञ्जं च सजीवं संक्रमय्य च। सृष्टिक्रमेण तत्त्वानि प्रकृत्या विनियोजयेत् ॥ ५३ ॥ सृष्टिकाले च तत्त्वानां जुहुयाच यथाक्रमम् । स्पृष्टा शिष्यशरीरं तु तन्मध्ये शिष्यसंयुतम् ॥ ५४ ॥

⁴⁵⁻⁽a) My शान्ति तु for तच्छान्तिम्

⁻⁽d) M मण्डले for मण्डपे

⁵²⁻⁽a) M संस्कृत्य for संस्मृत्य

⁵³⁻⁽a) My पुनश्च for पुन: स्व ; ° ज्जस्थं for ° ज्जं च

⁵⁴⁻⁽a) My चतुर्वारान् for च तत्त्वानां

नवमोऽध्यायः

ध्यात्वा तत्र स्थितं देवं वस्त्रेणामूलविद्यया । नेत्रबन्धं च *विन्य*(स्र?)स्य परिधायाम्बरान्तरम् ॥ ५५ ॥ पादौ प्रक्षालयत्वा तमाचमय्याथ चक्षुषी। वासोऽन्तरेण बध्वाथ स्वपार्ध संनिवेश्य च ॥ ५६ ॥ आसीनस्य प्राङ्मुखस्य शोधयेदध्वपद्धतिम् । कालाध्वानं पदाध्वानं भुवनाध्वानमन्वतः ॥ ५७ ॥ तत्त्वाध्वानं च तद्नु मन्त्राध्वानमनन्तरम् । वर्णाध्वानं च मतिमान् शोधयित्वा स्वविद्यया ॥ ५८॥ महाव्याहृतिभिः पूर्वमाज्यहोमं विधाय तु । हुत्वावशिष्टेनाज्येन शिष्यपादौ स्पृशेद्धरः ॥ ५९ ॥ हुत्वा ततस्तिलैनीभं स्पृशेत्तद्विशेषत:। पद्महोमं विधायास्य हृद्यं च समालमेत् ॥ ६०॥ तत्र हुत्वा च चरुणा संपृशेदस्य मस्तकम्। पृथगष्टरातं होमो महाव्याहृतिभिभवेत् ॥ ६१ ॥ ततो गृहीत्वा शिष्यस्य करं दक्षिणमात्मनः। दक्षिणेन करेणेव कृत्वा चैव प्रदक्षिणम् ॥ ६२ ॥ कुम्भमण्डलगं देवं नारायणमनन्यधी: । स्थित्वैव तस्मिन् द्वार्भागे हेमरत्नादिकैस्ततः ॥ ६३ ॥ कुसुमै: केवलैर्वास्य पूरयेदञ्जिलं बुध: । प्रक्षेपयेन्मण्डले तं यत्र पुष्पाञ्जलिश्च सः ॥ ६४ ॥ भूभागे पतितस्तत्तन्मूर्तिनामास्य निर्दिशेत्। नाम्नोऽन्ते तस्य शिष्यस्य केशवादिपदं भवेत् ॥ ६५ ॥ यद्वा भागवतो वापि तथा भद्वारकोऽपि वा। विप्रस्य क्षत्रियस्यापि नाम्नोऽन्ते देवशब्दकः ॥ ६६ ॥

⁶¹⁻⁽a) My ततश्च हुत्वा for तत्र हुत्वा च

विश्वामित्रसंहितायां

पालदासान्तमेवं स्यान्नाम वैश्यचतुर्थयो: । दिग्बन्धमो *क्षणं *(चनं ?) कृत्वा मण्डलं दर्शयेत्रतः ॥ ६७॥ स्थापितै: कलशैरेतं नवभिरूयधिकैस्तु वा । स्नापयित्वा नवं वासः परिधाप्य पदद्वयम् ॥ ६८॥ क्षालयत्वा ततश्चैनमाचमय्य द्विजोत्तम । गुरु: शिष्येण सहितो देवं ध्यायेत् समाहित: ॥ ६९ ॥ शिष्यस्य दक्षिणे कर्णे प्रणवाद्यङ्गसंयुतम् । ऋष्यादिसहितं मन्त्रं दद्यादष्टाक्षराह्वयम् ॥ ७०॥ द्वादशाणें च तद्नु मूर्तिमन्त्रान् यथाकमम्। एकं यथा गुरुर्दद्यात् तन्मन्त्रस्य वशेन च (?) ॥ ७१ ॥ शूद्राणां च तथा स्त्रीणामनुलोमभुवामपि । नमःस्वाहाहुंफडादिरहितं प्रणवेन च ॥ ७२ ॥ वर्जितं विष्णुनामैव चतुर्थ्यन्तं च पाठयेत्। गायत्रीं जपहोमं च आदद्याद् ब्राह्मणो मनुम् ॥ ७३ ॥ तत: शिष्य: स्वयं देवं कुम्भमण्डलगं हरिम् । आराधयेद्भरं पश्चात् प्रणतस्योत्थितस्य च ॥ ७४ ॥ कृताञ्जलिपुरस्यास्य शिष्यस्य शिरसि स्वयम् । चक्राब्जमण्डलं ध्यात्वा स्वहस्ते विष्णुहस्तकम् ॥ ७५ ॥ निक्षिप्य देशिकः पश्चादाचारानथ शिक्षयेत् । मन्त्रो नान्यस्य वक्तव्यो न प्रदर्श्याक्षमालिका ॥ ७६ ॥

⁶⁷⁻⁽a) My पादो for पाछ

⁻⁽c) My कुम्भस्य प्रोक्षणं कृत्वा

⁷⁰⁻⁽c) My लक्ष्म्यादि for ऋष्यादि

⁻⁽d) My °क्षरं द्वयम् for °क्षराह्वयम

⁷³⁻⁽c) My युक्तानां for होमं च

⁻⁽d) AB न द्या for आद्या. My द्याद्राह्मयन् मनुम्।

⁷⁵⁻⁽ab) My Om.

नवमोऽध्यायः

मुद्रां न द्रीयेत् खस्य मन्त्रसिद्धिं वदेन्न च। गुरोर्नाम न वक्तव्यमस्यादेशं न लङ्घयेत् ॥ ७७ ॥ सदासन्नं च शैष्ट्यं च पादुकां नापि लङ्घयेत्। दूषणं न गुरोर्ब्र्यात् नाचरेत्तस्य चाप्रियम् ॥ ७८ ॥ गुरुपुत्रकलत्रादौ गुरुवद्भक्तिमाचरेत्। मन्त्रं गुरुं देवतां च समबुद्धयाभिपूजयेत् ॥ ७९ ॥ नास्तिकान् न स्पृशेचैव नाभिभाषेत तै: समम्। गुरुदेवाभिपुरतः पादौ नैव प्रसारयेत् ॥ ८० ॥ देवार्चनमकृत्वा त न किंचिदपि भक्षयेत्। सन्ध्यासु तज्जयस्तोत्रप्रणामादीन् समाचरेत् ॥ ८१ ॥ वैष्णवांश्च यतीन् दृष्टा प्रणमेद्दण्डवत् क्षितौ । गच्छॅस्तिष्ठॅस्तथासीनो *भुञ्जन्* (?) स्वप्नपरायण: ॥ ८२ ॥ देवं नारायणं ध्यायेत् तद्गतेनान्तरात्मना । एवमादिसमा(दा ?)चारं शिष्यायोपदिशेद्भरः ॥ ८३ ॥ शान्तिहोमं ततः कृत्वा पूर्णीहुतिमथाचरेत्। अमेर्विसर्जनं कृत्वा कुम्भमण्डलगं हरिम् ॥ ८४ ॥ उद्घास्य प्रणतं शिष्यमाशीर्भिवधयेदुरुः । शिष्यश्च दद्यादुरवे गां भूमिं भूषणानि च ॥ ८५॥

- 77-(d) My °मस्य देशं न कीर्तयेत्॥
- 78-(a) A शौर्य for शैष्ट्यम् My तदासनहयय्या-
- 79-(b) My °मान् भवेत् for °माचरेत्
 - -(c) My देवतानां for देवतां च
- 81-(b) BMy °दिभ for °दिप
- 82-(c) My हिथतासीन: for °स्तथासीनो
 - -(d) My भुजन सन् स्वप्नमाचरन् ॥
- 84 My. Om.
- 85-(ab) My. Om.

विश्वामित्रसंहितायां

गजमश्चं च शिबिकां दासीदासगणं बहु। वित्तशाठ्यमकुर्वाणः स्वात्मानं च निवेदयेत् ॥ ८६ ॥ स्वशक्त्या भोजयेद्विपान् वैष्णवान् प्रतितर्प्य च। भुक्त्वावशेषं तद्नु तत्रैवासीत वाग्यतः ॥ ८७ ॥ आदित्यास्तमयात् पश्चात् स्वनुलिप्तः स्वलंकृतः। गुरोरनुज्ञया गेहं गच्छेदु बन्धुसमन्वित: ॥ ८८ ॥ दीक्षामेवं त यः कुर्याचकमण्डलसंनिधौं। स एव ब्राह्मणो विद्वान् स एवाश्रमिणां वर: ॥ ८९ ॥ स एतैर्नामभिर्वाच्य एकान्ती पाञ्चरात्रिक: । सूरिर्भागवतश्चैव सात्त्वतः पाञ्चकालिकः ॥ ९०॥ अन्याख्याभिर्न वाच्योऽयं यथैव प्राकृतो जनः । समयोऽथ समा(दा?)चारः स्वाध्यायद्रव्यसंग्रहौ ॥ ९१ ॥ शुद्धिः पूजा स्तुतिर्ध्यानं विधिरित्यष्ट्या मतः । योऽनेन विधिना तिष्ठेत् स भागवत इष्यते ॥ ९२ ॥ ज्ञानादिषङ्गणगणो भग इत्युच्यते द्विज । स यस्मित्रस्ति भगवान् स एव भगवान् हरिः॥ ९३॥ तदीये यः सुनिरतः स भागवतनामभाक् ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां दीक्षाविधिनीम नवमोऽध्यायः॥

- 87-(b) My प्रीतितोऽपि for प्रतितर्प्य
 - -(c) My हविष्यं for °वद्योधं
- 88-(c) ABM °रेवाथवा for °रनुज्ञया
- 91-(c) My योग: for योऽथ
- 92-(d) My उच्यते for इध्यते
- 93-(c) My यहिमन्नास्ते स भगवान्
- 94-(a) ABM तदीयो for तदीये

काश्यप:---

आराधनविधि ब्रह्मन् मम वक्तुं त्वमर्हिस । येन सम्यक् कृतेनाहं तरामि भवसागरम् ॥ १ ॥

विश्वामित्र:---

आराधनविधि वक्ष्ये शृणु कश्यपनन्दन । संसारपाशबद्धानां विमुक्तेर्हेतुमञ्जसा ॥ २ ॥ शुद्धेनैव हि कर्तव्या विष्णोराराधनिकया। स्नानेनापि भवेच्छुद्धिः शरीरस्य विचक्षण ॥ ३ ॥ तस्मात् स्नानं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वैकाग्रमानसः । स्नानं सप्तविधं प्रोक्तं वायव्यं पार्थिवं तथा ॥ ४ ॥ दिव्यं वारुणमाभ्रेयं मानसं मानत्रमित्यपि । गच्छन्तीनां गवां पादैरुद्यतां वायुना हृताम् ॥ ५ ॥ धूलिं संधारयेन् मूर्जा वायव्यं तत् प्रचक्षते । प्रशस्तवैष्णवक्षेत्रजातया श्वेतमृत्स्रया ॥ ६ ॥ मूर्तीनां केशवादीनां नामोचारणपूर्वकम् । ल्लाटादिषु यद्गात्रे कर्ध्वपुण्ड्स्य धारणम् ॥ ७ ॥ तत्पार्थिवं भवेत् स्नानं योगिवर्यैर्निषेवितम् । निरभ्रपटलव्योम्नि वर्षे जाते च सातपे ॥ ८॥ तेन संप्रावनं यत्यात् तद्दिव्यं स्नानमुच्यते । नद्यादिषु तटाकेषु सर्वेर्यदवगाहनम् ॥ ९ ॥

³⁻⁽a) My शुचि for शुद्धे°

⁻⁽c) M °नामि for °नापि

⁸⁻⁽c) ABM निरप्र° for निरम्र.

⁹⁻⁽c) My नदीषु च for नयादिषु

विश्वामित्रसंहितायां

स्नानं तु विधिवद्यत्तद्वारुणं परिचक्षते । समिद्भिर्गोमयै: स्वस्य हवने विहिते सति ॥ १०॥ तद्भस्म संगृह्य करे मन्त्रेणैवाभिमन्त्र्य च। यदूर्घ्वपुण्ड्करणमामेयं स्नानमेव तत् ॥ ११ ॥ पादौ प्रक्षाल्य चाचम्य धौतवासोयुगं दधत्। आसीनश्चासने शुद्धे प्राणानायम्य वाग्यतः ॥ १२ ॥ हृत्पुण्डरीकसंस्थस्य हरेर्यत् स्मरणं पुनः। करोति मानसं तत्स्यात् सानं सानेषु पूजितम् ॥ १३ ॥ आपो हि ष्ठेति मन्त्राणामुचारणपुरस्सरम् । कुशामै: शुचिभिस्तोयै: शोक्षणं यद्विधीयते ॥ १४ ॥ तन्मान्त्रं स्नानमित्यक्तं सप्तेतान्यदितानि ते। कृत्वापि वारुणं पूर्वमितरेषां विधिभवेत्।। १५॥ तस्मान्मयोच्यते स्नानं वारुणं तच्छुणु द्विज । नदीसरित्तटाकादि गत्वा दक्षिणतीरगः ॥ १६॥ उदकाञ्जलिभि: पूर्व तीरं संशोध्य तत्र च । निधाय तत्र स्नानीयं धौतं वस्त्रयुगं ततः ॥ १७॥ शुचेर्देशात् समानीय मृत्तिकां विभजेद् द्विधा । कुर्यादेकेन भागेन शरीरपरिशोधनम् ॥ १८॥ सानीयादिभिरन्यैश्च शिरः प्रमृति शोघयेत् । स्नात्वाचम्य मृदो भागं स्थापितं विन्यसेत् त्रिधा ॥ १९ ॥ एकं वामकरे कृत्वा एकं दिग्बन्धमाचरेत्। भागेनान्यतरेणैव लिम्पेद्गात्रं स्वकं पुनः ॥ २०॥

¹⁰⁻⁽a) My विधीयते यत्तत् for तु विधिवद्यत्तत्

¹⁴⁻⁽c) My द्विजा. for कुशा°

¹⁶⁻⁽d) A तीरकम् M तीरगम् for तीरगः

¹⁷⁻⁽b) ABM तीर्थ for तीरम्

¹⁹⁻⁽d) A तथा for त्रिधा

अवशिष्टेन वै पीठं तेन तीर्थस्य कल्पयेत्। तत्र गङ्गां समरेद्विष्णोर्वामपादाञ्जनिः स्ताम् ॥ २१ ॥ अर्ध्यादिकं निवेद्याथ समाहृत्य जलाञ्जलिम् । त्रीन् वारान् सप्त वा मन्त्रानुचार्य शिरसि क्षिपेत् ॥ २२ ॥ हृदि नारायणं देवं ध्यात्वा तत्पादपद्मयोः । अघो निवेश्य स्वशिरो यथाशक्ति जपेन्मनुम् ॥ २३ ॥ उत्तीर्य पश्चादाचम्य राद्धवासोयुगं द्धत्। कृतोर्ध्वपुण्डकरणो देवर्षिपितृरूपिणम् ॥ २४ ॥ ध्यायेद्देवं तर्पयित्वा स्वसूत्रोक्तेन वर्त्मना। विधायाहिकरोषं च कृत्वोपस्थानकं रवे: ॥ २५ ॥ आगत्य यागसदनं प्रक्षाल्य पदयोर्धुगम् । आ जानु हस्तयुग्मं च प्रक्षाल्या मणिबन्धनात् ॥ २६ ॥ आचम्य द्वारमाश्रित्य अङ्गन्यासपुरस्सरम् । पाणिभ्यां ताडनं चैव कृत्वा द्वारस्य संमुखम् ॥ २७ ॥ विधाय चामिप्राकारं तर्जन्या चोर्ध्वसंस्थया। कवाटं वायुमन्त्रेण समुद्धाट्यान्तरं वजेत् ॥ २८॥

²¹⁻⁽ab) ABM पीठं तत् तीर्थस्य परि° for वै पीठं तेन तीर्थस्य

²²⁻⁽a) ABM अस्यामध्ये for अर्घादिकं

⁽d) My मन्त्रमु° for मन्त्रानु°

²³⁻⁽a) ABM मनो for हृदि

²⁴⁻⁽c) ABM °करणं for °करणो

⁻⁽d) ABM तर्पणम् for रूपिणम्

²⁵⁻⁽a) BM My ध्यायेदेवं for ध्यायेदेवं

⁻⁽c) My होमं for शेषं

²⁷⁻⁽ab) My गत्वा द्वाराप्रं भक्तिभावपुरस्सरः for द्वारमाश्रित्य अन्नन्यासपुर-स्सरम

⁻⁽cd) ABM कृत्वा त्रिःकृत्वो द्वारसान्मुखम् for चैव कृत्वा द्वारस संमुखम्

देवव्रतं साम जपन् दक्षिणाङ्घिपुरस्सरम्। गन्धादिसंभार्यतं जप्त्वा वरुणमन्त्रकम् ॥ २९ ॥ द्वाःस्थानामर्चनं कृत्वा सर्वेषां मण्डपं वजेत् । सर्वमङ्गलसंयुक्तं रत्नकुद्दिमसंयुतम् ॥ ३०॥ सौवीरतोरणैश्चापि ध्वजैश्च समलंकृतम् । मणिकिङ्किणिमालाव्यं मणिपीठविचित्रकम् ॥ ३१ ॥ माणिक्यमालिका *भिश्च * (युक्तं?)लम्बमालाविराजितम् । एवं कर्तुमशक्तश्चेत् मनसैवं समरेद्वघः ॥ ३२ ॥ गत्वा च देवपुरतः पुण्डरीकाक्षविद्यया । प्रणम्य दण्डवद् भूमावुत्थाय रचिताञ्जलि: ॥ ३३ ॥ आरोप्य दीपनिकरं मालाद्यपि निरस्य च । पात्रप्रक्षालनं कृत्वा निर्गते परिचारके ॥ ३४ ॥ शुक्राम्बरयुगं बिअत् सर्वालंकारभूषित: । म्निमिर्विलेपनै: श्वेतैरलंकृतशरीरक: ॥ ३५ ॥ कर्ष्वपुण्डाणि विन्यस्य द्वादश श्वेतमृत्स्रया । देवस्य दक्षिणे पार्श्वे ब्रस्यादावासने ग्रुमे ॥ ३६ ॥ अस्त्रमन्त्रेण संशुद्धे स्वयमासीत वाग्यतः। बध्वा पद्मासनं वाथ स्वस्तिकासनमेव वा ॥ ३७॥ शङ्खकाहलसंमिश्रं तूर्यघोषं प्रवर्त्य च। तिरस्करिण्या द्वारं च निच्छिद्रमपिघाय च ॥ ३८॥

²⁹⁻⁽c) ABM गत्वा च तद्दार्युतम्

³¹⁻⁽a) ABM सौवर्णेस्तोरणैश्चित्रै:

³²⁻⁽d) My नर: for बुध:

³⁴⁻⁽a) ABM दीपं निरतं for दीपनिकरम्
38-(cd) My. Om.

संकल्प्य विद्वामारं तन्मन्त्रेणात्मनो बहि:। चक्रमन्त्रेण चाबध्य चक्रमुद्रां स्वरक्षणम् ॥ ३९ ॥ विधायेत्थं ततः कुर्यात् प्राणायामत्रयं क्रमात् । इत्थं स्वरक्षणं कृत्वा योगमुद्रां विधाय च ॥ ४० ॥ नाभिकन्दे चतुष्कोणे मण्डले वायसंज्ञिते। तद्धीजं मनसा ध्यात्वा तत्समुत्थेन वायुना ॥ ४१ ॥ धूमवर्णेन देहस्थं पाप्मानमपि शोष्य च। हृद्ब्जान्तिस्रिकोणस्थं विह्निबीजं विचिन्त्य च ॥ ४२ ॥ रक्तवर्णं तदुत्थामिज्वालाभिः कल्मषं दहेत्। पीताभं कण्ठदेशे च माहेन्द्रं चत्ररश्रकम् ॥ ४३ ॥ बीजं विधाय ज्वलनमुत्थितं वायुना सह । स्तम्भयेत् कुम्भकेनैव मूर्घि स्फटिकसंनिभम् ॥ ४४ ॥ वर्तुलं मण्डलं ध्यात्वा वारुणं तस्य मध्यभाक् । तद्वीजिन: स्तेनैव क्षालयेदमृताम्भसा ॥ ४५ ॥ आ पादादा च मूर्प्रश्च शरीरं सर्वतस्तत: । भूमिप्रभृतितत्त्वानि सावधानेन चेतसा ॥ ४६ ॥ संहारक्रमयोगेन कारणेषूपसंहरेत्। आ पादादा च जान्वन्तं पृथिवीस्थानमुच्यते ॥ ४७ ॥ तत्रस्थं पञ्चगुणितं पीताभं चतुरश्रकम् । घ्राणोपस्थसमायक्तं तन्मात्रालक्ष्यते ततः ॥ ४८ ॥ गन्धे संहत्य पश्चात्तमप्सु चैवोपसंहरेत् । आ जानो: *पायु *(नाभि?)पर्यन्तं *वायु *(अपां ?)स्थानं विदुर्बुधा:॥४९॥

⁴²⁻⁽d) My. विमृज्य for विचिन्त्य

⁴⁹⁻⁽c) M पाणि for *पायु *

⁻⁽d) My उपस्थानं for *वायु * (अपां ?) स्थानम्

तसाचतुर्गुणा आपः श्वेताश्चन्द्रार्घसंस्थिताः । रसनां पायुसंयुक्तां गन्धतन्मात्रया सह ॥ ५०॥ रसे संहत्य पश्चात् तं संहरेत् तेजिस द्विज । नाभेर्ह्हदयपर्यन्तं वहिस्थानं प्रकीर्त्यते ॥ ५१ ॥ तत्संस्थं त्रिगणं व्यश्रं पाटलं विह्नमुज्ज्वलम् । सरसं दृष्टिपादाभ्यां रूपे संहृत्य तत्पुनः ॥ ५२ ॥ वायौ संहत्य हृदयादा भ्रमध्यं मरुत्स्थिति:। तत्स्थं वायुं धूम्रवर्णं द्विगुणं रूपसंज्ञितम् ॥ ५३ ॥ संहत्य तत्स्पर्शगुणं खे चैव पुनराहरेत् । आ भूमध्याच्छिरोऽन्तं च गगनस्थानमुच्यते ॥ ५४ ॥ तत्स्थं शब्दगुणं नीलं श्रुतिवाक्सहितं ततः। संहरेत् स्पर्शसंयुक्तं शब्दतन्मात्रमध्यतः ॥ ५५ ॥ संहत्य शब्दतन्मात्रं सान्ते तचाप्यहंकृतौ । तां बुद्धौ प्रकृतौ तां च तां च जीवे सवासनाम् ॥ ५६ ॥ तं सूक्ष्मं नाभिचक्रस्थं सूर्यप्रतिमतेजसम् । पद्मसूत्रा*ह्*(भ ?)या नाड्या सूक्ष्मया च सुषुप्तया ॥ ५७ ॥

- 50-(c) A रसानां for रसनां My रसना पायुसंयुक्ता
- 51-(b) My तैजसं for तेजिस
 - -(c) My आपायो ह्दान्तं च
- 52-(b) My मण्डलम् for मुज्ज्वलम्
- 53-(a) BMMy पायौ for वायौ
 - -(c) ABMy वृत्तं for वर्णम्
- -(d) My संज्ञ्या for संज्ञितम्
 54-(ab) My स्पर्शके वायुं तावच for तत्स्पर्शगुणं खे चैव
 - -(d) My गहन for गगन
 - 55-(ab) A नीलश्रुत for नीलं श्रुति
 - -(b) BM श्रित for श्रुति
 - 57-(c) My सूत्रोभया for सूत्रा*ह* (भ?)या

वायुना कुम्भकेनोर्ध्व शनैरारोहयेत्ततः। निर्भिद्य ब्रह्मणो रन्ध्रं देहादूर्ध्वं विनिर्गतम् ॥ ५८॥ रविबिम्बं प्रविश्योर्ध्वमुत्थितं चाशरीरिणम् । परं ब्रह्म प्रविष्टं तं जीवं ध्यात्वा समाहित: ॥ ५९ ॥ विद्विजीने पादाग्रसंस्थितेनोज्ज्वलिविषा। योनिजं स्वशरीरं तु दग्धं सर्वं विचिन्त्य च ॥ ६०॥ ध्यायेत्रिवृत्तिबीजं खे चन्द्रकोटिसमप्रभम् । तदुत्थे चामृतमये जलधौ श्वेतपङ्कजम् ॥ ६१ ॥ ध्यात्वा त जीवं संभूतं परस्माद्वहाणो मुने । जीवाच प्रकृति तस्या बुद्धि बुद्धेरहंकृतिम् ॥ ६२ ॥ *तस्मान्म*(स्या म ?) नः समुत्पन्नं शब्दतन्मात्रमप्यतः। तस्माज्जातं वाक्श्रुतिभ्यां सहाकाशं विचिन्तयेत् ॥ ६३ ॥ शब्दैकगुणकाकाशात् स्परीतन्मात्रमुस्थितम् । युक्तं शब्दस्पर्शरूपेश्रक्षुःपादसमन्वितम् ॥ ६४ ॥ अमेश्य रसतन्मात्रं तस्मादापश्चतुर्गुणाः । सपायुजिह्याः संजातास्ताभ्यो वै गन्धमात्रकम् ॥ ६५ ॥ तसाच्छब्दस्पर्शरूपरसगन्धगुणैर्यु*तम्*(ताम् ?)। ब्राणोपस्थयुतां भूमिं समुत्पन्नां विचिन्तयेत् ॥ ६६ ॥ इत्थं शरीरमापाद्य पञ्चभूतसमुद्भवम् । पूर्वोक्तात् पङ्कजात् तस्मादमृतौषैः समुत्थितैः ॥ ६७ ॥

⁵⁸⁻⁽c) My विभिद्य for निर्भिद्य; रन्ध्रे for रन्ध्रम्

⁵⁹⁻⁽a) My प्रवेरयो° for प्रविरयो°

⁻⁽d) M दिवं for जीवं

⁶⁰⁻⁽b) ABM °नोत्थित for °नोज्ज्वल

⁶²⁻⁽a) M जीवसंभूतिं for जीवं संभ्तम्

⁶⁵⁻⁽c) My वायु for पायु

स्नापयित्वा निजं देहं शुद्धमप्राकृतं स्वकम् । समाराधनयोग्यं तद्धरेरिति विचिन्त्य च ॥ ६८ ॥ संस्मृत्याष्ट्राक्षरं मन्त्रं द्विषडक्षरमेव वा । त्रिषु न्यासेष्वेकतमं कृत्वाङ्गन्यासमादरात् ॥ ६९ ॥ ऋष्यादिप्रणवं कृत्वा नमःस्वाहान्तमेव वा । वर्णात्मानं वासुदेवं गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ॥ ७०॥ अर्चियत्वा ततो देवं हृदयाम्भोजसंस्थितम् । मानसैरुपचारैश्च होमान्तैरर्चयेत् क्रमात् ॥ ७१ ॥ ततो विज्ञाप्य देवेशं बाह्ययागं समाचरेत्। समाराधनवस्तूनि क्षालनीं जलपूरिताम् ॥ ७२ ॥ दक्षिणे स्थापयित्वा त वामे पार्धे गलन्तिकाम्। विष्णुगायत्रियार्घादिपात्राणि क्षालयेत् सुवी: ॥ ७३ ॥ अप्रे देवस्य सौवर्णं स्थापयित्वासनं तत:। क्षालयत्वा तदुपरि पादानि स्थापयेत् पुनः ॥ ७४ ॥ क्रमशस्तेषु पादेषु पात्राण्यपि निवेशयेत् । अभिकोणे न्यसेदर्घपात्रं दक्षिणपश्चिमे ॥ ७५ ॥ पाद्यपात्रं च विन्यस्य पात्रमाचमनार्थकम् । विन्यसेद्वायुकोणे तु स्नानीयं शांकरे पुनः ॥ ७६ ॥

⁷⁰⁻⁽a) My जपादि for ऋष्यादि.

⁻⁽b) ABM विह्नशालान्तमेव च।

⁷¹⁻⁽b) M विष्टरे for संस्थितम्

⁷³⁻⁽c) AB तानि for °ध्यादि एतानि विष्णुगायत्र्या

⁷⁴⁻⁽b) BM समन्तत: for °सनं तत:

⁻⁽d) BM पदानि for पादानि

⁷⁵⁻⁽a) ABM पात्रेषु for पादेषु

प्रोक्षणार्घस्य पात्रं च विन्यसेत् सर्वमध्यतः । सिद्धार्थमक्षतं चैव कुशायं तिलमेव च ॥ ७७ ॥ यवं गन्धं फलं पुष्पमध्यमष्टाङ्गमुच्यते । दूर्वी च विष्णुपर्णी च स्यामाकं पद्ममेव च ॥ ७८ ॥ पाचे द्रव्याणि चैतानि निक्षिप्य तदनन्तरम्। लवङ्ग जाति *त *(क ?) क्रोलद्रव्याण्याचमनीयके ॥ ७९ ॥ सिद्धार्थकादि सानीये पूर्ववत् कल्पयेद् बुधः। पात्राण्येतानि सर्वाणि पूरयेद्गालितोदकैः ॥ ८० ॥ हस्ते वामेतरे चकं द्वादशारं सस्र्यकम् । ध्यात्वा तद्रिमपुञ्जेन दहेद् द्रव्याणि तानि च ॥ ८१ ॥ वामे हस्ते सिते पद्मे चन्द्रं ध्यात्वा सुभास्वरम् । तदुत्थेरमृताम्भोभिर्ध्यात्वा सिक्तानि तानि च ॥ ८२ ॥ उभयोर्हस्तयोध्यीत्वा देवं नारायणं प्रभुम् । ताभ्यां द्रव्याणि पात्रेषु स्पृष्ट्वा सर्वेष्वनन्यधी: ॥ ८३ ॥ उचार्य विष्णुगायत्रीमभिमन्त्र्य सकृत् सकृत् । संप्रदर्श्य ततो मुद्रां सौरभेयीं तद्त्थया ॥ ८४ ॥ दुग्धस्य धारया तानि पूरितानि विचिन्त्य च। ओमर्च्यं कल्पयामीति पात्रमर्घ्यस्य संस्पृशेत् ॥ ८५ ॥

V-9

⁷⁸⁻⁽b) A °मष्टक° for °मष्टाङ्ग°
M °मष्ट स° for °मष्टाङ्ग°

⁸¹⁻⁽a) M वामकरे for वामेतरे

⁸²⁻⁽b) A ध्यात्वा शङ्कं for चन्द्रं ध्यात्वा

B ध्यात्वा - - सुभास्वरम् ।

M ध्यात्वा पात्रं for चन्द्रं ध्यात्वा

⁸³⁻⁽b) ABM ध्यायेत् for देवम्

⁽c) ABM तानि for ताभ्याम्

एवमन्यान्यिप स्पृष्ट्वा कल्पयामीति चोचरेत्।
पात्रान्तरेणार्ध्यपात्रात् किंचिदुद्धृत्य वारि च ॥ ८६ ॥
निवेश्य वामहस्ते च मूलमन्त्रेण मन्त्रयेत्।
सप्तकृत्वः पठेत्तेन तदादाय जलं पुनः ॥ ८७ ॥
कृचेंन तानि द्रव्याणि प्रोक्ष्य चात्मानमन्वतः।
कल्पयेद्देवदेवस्य योगपीठं समाहितः ॥ ८८ ॥
आधारशक्तिं प्रथमं कालामिं कूर्ममन्वतः।
अनन्तमुपिष्टाच सहस्रफणसंयुतम् ॥ ८९ ॥
तस्योपिर भुवं देवीं चतुरश्रां विचिन्त्य च ॥
तस्योपिरिष्टाद्धर्मादीन् पादानष्टौ प्रकल्पयेत् ॥ ९० ॥
धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमेश्वर्यं कोणदिक्षु च ॥
नपूर्वाश्चतुरोऽप्येतान् पूर्वाद्यासु ककुप्सु च ॥ ९१ ॥
सिताः पूर्वे च चत्वारः पाश्चात्या रक्तवर्णकाः।
पुरुषाकृतयः सर्वे सिंहवक्ताश्चतुर्भुजाः ॥ ९२ ॥

ध्यातव्याश्चार्चनीयाश्च चतुर्थ्यन्तैर्नमोऽन्वितै: । नामभि: प्रणवाद्येश्च मन्त्राः कल्प्या द्विजोत्तम ॥ ९३ ॥

एताश्चतसः पूर्वाद्यास्तासु देवचतुष्टयम् ।

अहंकारत्रयं पाशा गुणाः सत्त्वादयो गुणाः ॥ ९४ ॥

जीवात्मा पञ्चभूतात्मा तृलिका स्यात् तदूर्ध्वतः । विद्यादास्तरणं चामेर्मण्डलं सोमसूर्ययोः ॥ ९५ ॥

⁸⁷⁻⁽c) My फर्ल for पठेत्

⁻⁽d) My वपु: for पुन:

⁹⁵⁻⁽b) My कुलिःदः for त्लिका

⁻⁽c) A सास्तरणं BM चास्तरणं for °दास्तरणम्

*मण्डलानि (लं च ?) क्रमाद् ध्येया(यं ?) *स्तद्ध्वे द्वादशच्छदम् । स्मेरकेसरसंपूर्ण मध्ये कर्णिकया युतम् ॥ ९६ ॥ *दलद्वादश वि (के ?) ज्ञेया: * कमाद् द्वादशमूर्तय: I मोहिन्याद्याः पञ्चदश केसरेषु च शक्तयः ॥ ९७ ॥ कर्णिकायास्तु मूले स्यात् गुणयोनित्रयं मुने। गुणशक्तित्रयं मध्ये क्रमेणैवं विचिन्तयेत् ॥ ९८ ॥ भद्रासनं विधायेवं तस्मिन् देवं समर्चयेत्। पीठस्य दक्षिणे पार्धे ब्रह्मविष्णुशिवान् यजेत् ॥ ९९ ॥ गन्धपूष्पादिमिभीगैरिष्टा पार्थे तथोत्तरे। सनत्कुमारसनकसनन्दानर्चयेदपि ॥ १०० ॥ यजेत् पश्चिमपार्धे च दुर्गाविघ्नेशनारदान् । आत्मनो गुरुपङ्क्ति च पूजयित्वा विधानतः ॥ १०१ ॥ किंसिश्चित् क्षालिते पात्रे पूरिते चार्घ्यवारिणा । मूलमन्त्रेण हस्ताभ्यां ललाटे (ट ?)सममुद्धते ॥ १०२ ॥ आवाह्य मूलबिम्बात् दीपादीपवदच्युतम्। आगच्छपद्संयुक्तं चतुष्कृत्वा समुचरेत् ॥ १०३ ॥ मूलमन्त्रं जलं तच कर्माची शिरसि न्यसेत्। कूर्चेन तद्गतं देवं विचिन्त्य प्रणमेत् क्षितौ ॥ १०४ ॥

⁹⁶⁻⁽a) My °लादि for °लानि

⁹⁷⁻⁽a) AM दला for *दल

¹⁰⁰⁻⁽d) My द्दिजा: for दिप

¹⁰¹⁻⁽c) My पङ्कीश्व for पङ्क्ति च

¹⁰²⁻⁽a) ABM °श्चिदक्षये for °श्चित्क्षालिते

¹⁰³⁻⁽d) My °कृत्वः for कृत्वा ABM °द्धरेत् for °चरेत्

¹⁰⁴⁻⁽a) AM ज्वलन्तं च for जलं तच В मूलमन्त्रज्वलन्तश्च

उत्थाय स्वागतं ब्रूयात् पश्चान्सुद्रां च दर्शयेत्। सन्निधिं प्रार्थयेत्तत्र यावत्पूजावसानकम् ॥ १०५ ॥ आभिमुख्यं विघायास्य पुण्डरीकाक्षविद्यया । आसनं च विधायास्य मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ १०६ ॥ अर्चायां *देह(अङ्गः?)विन्यासं* मनत्रस्य विद्धीत च। विनैव तु करन्यासं शङ्खमुद्रां च द्रीयेत् ॥ १०७ ॥ सुरै: सिद्धै: सत्त्वनिष्ठैर्मनिभिश्चैव कारिते। आवाहनं न कुर्वीत स्थापिते निश्चले हरौ ॥ १०८॥ आवाहनं भवेदस्य संमुखीकरणं द्विज । कुण्डस्थितं हव्यवाहं होमकाले समागते ॥ १०९ ॥ उत्थापयेत्तथा देवमिज्याकाले प्रबोधयेत्। योगपीठ*पक्लप्तं च (क्लिपिश्च ?) मन्त्रन्यासश्च कारयप ॥ ११० ॥ इज्याकाले विधातन्ये स्थिरबिम्बे महामते । *दिक्षुर*(देवम १)र्घ्याम्बराकल्पपुष्पगन्धानुलेपने ॥ १११ ॥ स्थितं घ्यायेत् तथासीनं पाद्याचमनयोः पुनः। आसीनमभिषेके तु पद्मासननिवेशितम् ॥ ११२ ॥ धूपप्रदीपनैवेद्येष्वासीनं स्वस्तिकासने । अन्येष्वप्युपचारेषु तत्कर्मानुगुणं स्थितम् ॥ ११३ ॥ देवमाराधको ध्यायन् तत्तत्कर्म समाचरेत्। अर्चयामीति साम्नादौ विकिरेत् पुष्पसंपुटम् ॥ ११४ ॥

107-(a) ABM देव for *देह

109-(a) ABM °त्तस्य for °दस्य

110-(c) M प्रत्रतिः for *प्रक्लप्तम्*

111-(b) AM मते तथा B मते for महामते

-(c) My दिक्स्थिताभ्यां° for *दिश्चर*(देवम?)ध्यां°

114-(a) A ब्रह्मन् for प्यायन्

विज्ञापयेज्जगन्नाथं *कृत्वा*(ता ?) अलिपुट: स्थित:। प्रभो सर्वामराधीश विष्णो जिष्णो श्रियः पते ॥ ११५॥ यजाम्यर्घ्यादिभिभीगेस्त्वां जुषस्व कृपां मयि। इति विज्ञाप्य शिरसा प्रणम्याच्यं तु मूर्धनि ॥ ११६ ॥ दचात् पादाब्जयोः पाद्यं क्षिपेत् पाद्यप्रतिप्रहे । ध्यायेदाचमनस्याथ दाने देवं जलैईरिम् ॥ ११७॥ आचामन्तं पुनस्तच क्षिपेदम्भःपरिग्रहे । धूपं चागरुगन्धा छं देवदेवस्य दर्शयेत् ॥ ११८ ॥ सकर्पूरदशं दीपं देवदेवस्य दर्शयेत्। आवाहनार्ध्यधूपेषु परिवारस्य भोजने ॥ ११९ ॥ घण्टां संचालयेदीपदर्शने नैव चालयेत्। पुष्पाञ्जिलि च विकिरेत् प्रतिभोगं पदाञ्जयो: ॥ १२० ॥ मधुपर्कं दर्शयित्वा हस्ताभ्यां तत्पदाम्बुजे । गृहीत्वा शिरसा चैव प्रणमेद्भक्तिपूर्वकम् ॥ १२१ ॥ प्रणम्य दण्डवद् भूमौ देवं विज्ञापयेत्ततः । दासोऽहमस्मि ते देव सपुत्रः सपरिप्रहः ॥ १२२ ॥ नियुङ्क्ष्व मां यथाकामं कर्तन्येषु जगद्गरो । इत्थं विज्ञाप्य तद्नु परिवारान् प्रकल्पयेत् ॥ १२३ ॥ दलेष्वासनपद्मस्य प्राच्यादिषु यजेत् क्रमात्। श्रीवत्सं वनमालां च योगमायां च वैष्णवीम् ॥ १२४ ॥

¹¹⁵⁻⁽d) My. जगत् for श्रिय:

¹¹⁷⁻⁽d) M ध्याते देवे जले हरिम्।

^{. 118-(}a) ABM °मनं for °मन्तं

⁻⁽b) ABM प्रति for परि

¹¹⁹⁻⁽d) M °वार्य° for °वार°

विश्वामित्रसंहितायां

विमला सृष्टिशक्त्याह्वा तथा चोत्कर्षिणीति च। ज्ञानशक्तिः सत्यशक्तिरीशान्या ह्यनुकम्पका ॥ १२५ ॥ पितामही क्रमेणेताः स्पृता द्वादश शक्तयः। प्रथमावरणे दिक्ष प्रागादिषु यथाक्रमम् ॥ १२६ ॥ व्याप्तिः कान्तिश्च तृप्तिश्च श्रद्धाविचे दया क्षमा । अष्टेताः शक्तिपर्यन्ताः शक्तिचामरधारिणीः ॥ १२७ ॥ इष्ट्वा द्वितीयावरणे शङ्खनकादिधारिणः। प्राच्याद्यासु चतुर्दिक्षु पूजयेत् पुरुषानिमान् ॥ १२८ ॥ श्रीवाराहं नारसिंहं श्रीघरं च ह्याननम् । आमेयादिषु कोणेषु रामौ भार्गवराघवौ ॥ १२९ ॥ वामनं वासुदेवं च कमाद्षाविमे स्मृताः। आवृतौ च तृतीयायां पूजयेदायुधाष्टकम् ॥ १३० ॥ पाञ्चजन्यं च मुसलं चक्रं नन्दकमेव च। गदां शार्क्कं च पद्मं च वनमालां क्रमाद्यजेत् ॥ १३१ ॥ चतुर्थ्यामावृतौ पश्चात् कुमुदादीन् यजेत् क्रमात्। पञ्चमावरणे चैव दिक्पालानिन्द्रपूर्वकान् ॥ १३२ ॥ एवं विघाय गरुंड देवस्याभिमुखं स्थितम् । कृताञ्जलिकरद्वन्द्वं भौगैरर्घ्यादिभियंजेत् ॥ १३३ ॥ देवस्य दक्षिणे पार्धे श्रियं देवीं समर्चयेत्। वामे भूमिं यथादेवमिह चार्घ्यादिभिर्यजेत् ॥ १३४॥

¹²⁵⁻⁽ab) ABM °लोत्कर्षिणी ज्ञाना सत्येशाना अनुक्रमात् for °ला सिष्टशक्याह्वा तथा चोत्कर्षिणीति च ।

⁻⁽cd) ABM. अनुकम्पापितामह्यो शक्तिरेतास्तु द्वादश॥ 126-(ab) ABM. Om.

¹²⁷⁻⁽b) My. जया for द्या

बहिद्वितीयावरणात् सोमेशानदिगन्तरे । विष्वक्सेनं चतुर्बाहुं शङ्खचक्रथरं यजेत् ॥ १३५ ॥ पश्चाद्विज्ञापयेद् देवं गन्तुं स्नानासनं प्रति । उत्थितस्य प्रभोः पश्चात् पाद्के प्रणिधापयेत् ॥ १३६ ॥ इदं विष्णुरिति द्वाभ्यामृग्भ्यामारोपयेत्तयोः । उत्तिष्ठ ब्रह्मण इति प्रापयेत् स्नानवेदिकाम् ॥ १३७ ॥ भद्रं कर्णेभिरिति च वेदिकायां निवेशयेत । विष्णुगायत्रियार्घ्यं स्यात् पाद्यं विष्णु (त्रीणि ?) पदेति च ॥ १३८ ॥ आचामयेज्जगन्नाथं पश्चादापः पुनन्त्वित । शालिमात्राः प्रदर्श्याथ विष्णुगायत्रिया पुनः ॥ १३९ ॥ मधुपर्कं च दातव्यं जितं त इति मन्त्रत:। निवेदयेच ताम्बूलं मुखवासं च दापयेत् ॥ १४० ॥ दन्तधावनकं दद्यात् तद्विष्णोरिति विष्णवे । जिह्वानिर्लेहनं दद्यात् तद्विप्रास इति प्रभोः ॥ १४१ ॥ मुखप्रक्षालनं दद्याद् विष्णुगायत्रिया पुनः । निवेदयित्वा ताम्बूलं जितं त इति मन्त्रतः ॥ १४२ ॥ विकिरेत् पादपुष्पाणि पश्चादभ्यञ्जयेद्विभुम् । वामदेव्येन मन्त्रेण सर्ज तेनैव दापयेत् ॥ १४३ ॥ आदरीनं दर्शियत्वा कुर्यादुद्वर्तनं ततः। माषचूर्णेन च ततो विष्णोर्नुकमिति प्रभोः ॥ १४४ ॥

¹³⁵⁻⁽d) My. °कादिकं for °कधरम्

¹³⁷⁻⁽ab) My. Om.

¹³⁹⁻⁽ab) My. Om.

¹⁴⁰⁻⁽ab) ABM. Om.

¹⁴⁰⁻⁽c) ABM °यित्वा for °येच

¹⁴¹⁻⁽a) ABM दन्तानां धावनं for दन्तधावनकम्

¹⁴²⁻⁽c) ABM मधुपर्क च दातव्यम्

विश्वामित्रसंहितायां

न ते विष्णो इति ददेत्(?) शुद्धामलकवारि च। संक्षालनं गन्धतोयैरापो हि ष्ठादिमुचरेत् ॥ १४५ ॥ धान्यराशिस्थितैः सप्तदशकुम्भेश्च सेचयेत् । हिरण्यवर्णी हरिणीमित्यालेपो हरिद्रया ॥ १४६ ॥ विलिप्य कुङ्कमेनैव पुष्पसम्भिविभूष्य च । नीराज्य कलशाम्भोभिः क्षालयेत् पावमानिभिः ॥ १४७॥ परिधाप्याम्बरयुगं चन्दनेन विलिप्य च। ब्रह्म जज्ञानमिति च कया निश्चत्र आभुवत् ॥ १४८॥ स्रमिर्विभूष्य चार्घाद्यैर्यजेत परमेश्वरम् । सहस्रधारया स्नानं पुंसूक्तेन विधाय च ॥ १४९ ॥ अग्निर्भूर्धेति मन्त्रेण होतेनाङ्गानि *अई *(मार्ज ?)येत्। विधाय धौते द्वे वस्त्रे निर्मले परिधाप्य च ॥ १५०॥ प्रणवेन ब्रह्मसूत्रमुत्तरीयं प्रकल्प्य च । दत्वा चाचमनं तसाद्गमनं प्रार्थयेदनु ॥ १५१ ॥ प्रदाय पादुके देवमलंकारासनं नयेत्। तस्मिन् देवे सुखासीने यजेदर्घ्यादिना पुनः ॥ १५२ ॥ केशानगरुजैध्येर्पेर्धानं दिव इत्यचा । शोषियत्वाथ शुचिना चन्दनेन सुगन्धिना ॥ १५३॥ सकर्पूरेण तुहिनजलसंद्रावितेन च। इदं विष्णुं पठन् मन्त्रं विलि*प्य*(प्या ?)विरलं तनौ ॥ १५४ ॥ इरावतीतिमन्त्रेण पादयोरक्षतं क्षिपेत्। जितं त इति मन्त्रेण मकुटादिविभूषणै: ॥ १५५ ॥

¹⁵⁰⁻⁽b) My. °नाङ्गम्बुनिर्वृतिम् for °नाङ्गानि *अर्ह*(मार्जः?) येत् 151-(cd) My. दत्वाचमनमस्माच निर्गमं प्रार्थयेऽपि च। 154-(b) My. मुद्रान्वितेन for संद्रावितेन

विभूष्य घारयित्वा च विचित्राः सुमनस्रजः। तद्विष्णोरिति मन्त्रेण विष्णुगायत्रियाञ्जनम् ॥ १५६ ॥ निघाय चक्षुषोः पश्चादादर्शमपि दर्शयेत् । व्याहृतीभिर्जितं तेन धूपयेदगह्मत्थितै: ॥ १५७॥ धूपै: सुरभिगन्धेश्च दीपान् संदर्शयेत् पुन: । उद्दीप्यस्वेति मन्त्रेण तिलान् वै तण्डुलानपि ॥ १५८ ॥ वस्रं स्वर्णं च ताम्बूलं रत्नानि विविधानि च। फलानि गाश्च धान्यानि सवृतानि यथावसु ॥ १५९ ॥ गोमासं चैव पुरतो देवदेवस्य देशिक:। वैष्णवेभ्यः कृते त्वस्मिन् दाने राष्ट्रस्य भूपतेः ॥ १६० ॥ सुखहेतुभवेचैव प्राणिनां राष्ट्रवर्तिनाम् । तिरस्करिण्यपनयं कृत्वा भक्तानुकम्पया ॥ १६१ ॥ वाद्येत् सर्ववाद्यानि शङ्ककाहलनि:स्वनै: । श्रुङ्गेरिप च सौवर्णै: श्रवणानां सुखावहै: ॥ १६२ ॥ गापयेद्वायकैश्चेव नर्तकीभिश्च नर्तनम् । कारयेद्रथमातङ्गतुरङ्गशिबिकादिकान् ॥ १६३ ॥ द्शियेद्वाहनवरान् गरुडं च ध्वजोपरि । निवेश्य द्शीयत्वा तु छत्रं मुक्तामयं ततः ॥ १६४ ॥ *धेते च(तैश्च ?) वालव्यजने(नै:?) मायूरव्यजने* (नै:?) तथा । तालवृन्तैरपि क्षौमैवींजयेदभितो विभुम् ॥ १६५ ॥ ब्राह्मणैश्चत्रो वेदान् श्रावयेत् सषडङ्गकान् । कारयेत् स्तोत्रपठनं ब्राह्मणैर्वेद्वित्तमैः ॥ १६६ ॥ सौवर्णपात्रनिक्षिप्तैर्गव्याज्यपरिदीपितै: । आह्रतैद्विजवर्येश्च देवं नीराजयेदपि ॥ १६७ ॥

¹⁶²⁻⁽d) My. श्रवणानि सुखापयेत् ।

¹⁶⁵⁻⁽b) M मयूर for मायूर ; व्यजनं for व्यजने

भोजनासनयानाय देवं विज्ञापयेत् ततः। प्रदाय पादके पश्चात् भोजनासनमानयेत् ॥ १६८ ॥ तत्रासीनाय देवाय द्याद्ध्यं सपाचकम् । पश्चादाचमनीयं च मधुपर्कं निवेदयेत् ॥ १६९ ॥ प्रणवेन ततो दद्यात् ताम्बूलीवीटिकां तत: । धेनुं सवत्सां सौवर्णखुरशृङ्गविभूषिताम् ॥ १७०॥ पात्रस्थैरष्टभिर्धान्यैः सह मात्रां प्रदर्शयेत् । आचार्याय च तां दद्यात् पूजासंपूरणाय च ॥ १७१ ॥ अन्नं निवेदयेत् सिद्धं पायसाद्यं चतुष्टयम् । अपक्वैरतिपक्वैश्च यथायोगं प्रकल्पितै: ॥ १७२ ॥ फलै: सर्वर्तुसंभूतैर्मधुरादिसमन्वितै: । संप्रोक्ष्य चास्त्रमन्त्रेण परिषिच्य च वर्मणा ॥ १७३ ॥ प्रणवेनार्हणं दला दहनाप्यायनादिकम् । हिवषो दोषशान्त्यर्थं कारियत्वा प्रदक्षिणम् ॥ १७४ ॥ मुद्रां च सौरभीं कृत्वा द्रीयत्वा च भक्तित:। अर्घ्यपात्रस्थितं पुष्पं विन्यस्य च यथाक्रमम् ॥ १७५ ॥ विष्णुहस्तसमाख्यं च कृत्वा वामकरेण च। अन्वारव्यं दक्षिणेन श्रासमुद्रायुतेन च ॥ १७६ ॥ देवस्य त्वेतिमन्त्रेण करे देवस्य दक्षिणे। निर्वपेत् सावधानेन भक्तियुक्तेन चेतसा ॥ १७७॥ अध्यें धूपे च नैवेद्ये त्रिषु घण्टां निनाद्येत्। दत्वा च पावनं भक्तं पानीयं च सुसंस्कृतम् ॥ १७८॥

¹⁶⁸⁻⁽b) My. विमुं for देवम्

¹⁷⁶⁻⁽d) My. °िनवतेन for युतेन

¹⁷⁸⁻⁽b) M My, °वेदयेत् for °नादयेत्

⁻⁽c) ABM शस्तं for भक्तम्

दद्यादाचमनीयं च मृजेत् पाण्योश्च चन्दनम् । निवेदयेच ताम्बूलं कर्पूरेण समन्वितम् ॥ १७९ ॥ सरत्नतिलमात्रं च ह्याचार्याय पदापयेत । कर्मार्चीयां यदुदितं क्रियाजातं द्विजोत्तम ॥ १८० ॥ तत्सर्व ध्रवबेरादौ विद्धीत विचक्षणः। क्षमापयित्वा देवेशं भक्तिनम्रेण चेतसा ॥ १८१ ॥ परिवारांश्च गन्धाचैश्चतुर्भिः पूजयेद द्विज । स्तोत्राणि विज्ञाप्य पुनर्मूलमन्त्रं जपेद् बुध: ॥ १८२ ॥ अष्टोत्तरशतं वापि तदर्धं वा तदर्धकम् । अर्घ्यपात्रकरः पश्चात् विनिर्गत्याप्तिमण्डपम् ॥ १८३ ॥ तथा होमं विधायाथ गत्वा देवस्य संनिधौ। निवेद्य *तत्कर्म-न* (जातं ?) देवपादाम्बुजद्वये ॥ १८४ ॥ महोत्सवविधानेन परिवारबिं चरेत्। देवमुक्तोज्झितैभीगैविष्वक्सेनं च पूजयेत् ॥ १८५ ॥ विज्ञाप्य देवदेवाय प्रणमेदण्डवत् क्षितौ । आदाय चावशिष्टानि पूजावस्तूनि कृत्स्नशः ॥ १८६ ॥ गृहं गत्वा च तैर्द्रव्येहृद्याम्बुजसंस्थितम्। अर्चियत्वा जगन्नाथं कृतकृत्यः सदा भवेत् ॥ १८७ ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां [नित्याराधनक्रमविधिर्नाम] दशमोऽध्यायः॥

179-(b) ABM मुख for मृजेत् 180-(a) A रथमुज्वल B रसन्नतिज्वल M रसन्नुज्वल for सरत्नतिल°

182-(cd) ABM. Om.

183 ABM. Om.

184 ABM. Om.

Colophon :- My. निलाराधनकमो नाम for [निलाराधनकमिविधनीम].

एकाद्शोऽध्यायः

काश्यप:--

होमं कृत्वेति भगवान् भवता विहितं मम । तत्प्रकारो न संदिष्टः संक्षेपेणापि तं वद् ॥ १ ॥

विश्वामित्र:---

प्रकारमभिकार्यस्य शृणुष्वावहितो मुने । दीक्षाविघौ मोक्षणे च मतिष्ठोत्सवयोरिप ॥ २ ॥ प्रायश्चित्तेषु सर्वेषु स्नपनेषु विशेषतः। एवमादिषु चान्येषु सर्वेष्वपि च कर्मसु ॥ ३ ॥ सामान्येन वदाम्यद्य हवनं शृणु सुव्रत । पचनालयमासाद्य प्रक्षाल्य चरणावुमौ ॥ ४ ॥ आचान्तस्तस्य याम्यांशे कुण्डं कुर्यात् सलक्षणम् । एकहस्तसमायामं चतुरश्रं त्रिमेखलम् ॥ ५ ॥ ओष्ठनाभिसमायुक्तं विस्तारसदृशावटम् । मूर्घा तु पूर्वदिग्भागे त्वीशानाग्नेयकोणगौ ॥ ६ ॥ बाह् नैर्ऋतवायव्यकोणगं पदयोर्युगम् । जठरं कुण्डमध्यं स्याद्योनिर्योनिर्विधीयते ॥ ७ ॥ कुण्डपश्चिमदिक्संस्थमध्यास्यासनमुत्तमम् । सोत्तरीयः सोर्घ्वपुण्ड्ः शाङ्मुखो होममाचरेत् ॥ ८॥ कुण्डं संमार्ज्य चालिप्य गोमयेन सहाम्भसा । कुरौ: संमार्ज्य तैरेव प्रोक्षयेन्मूलविद्यया ॥ ९ ॥ केवले खण्डिले वापि हवनं विधिवचरेत्। आत्मनो दक्षिणे पार्श्वे विन्यसेत् पुष्पभाजनम् ॥ १०॥

⁴⁻⁽b) M सर्वेदा for सुवत,

पकादशोऽध्यायः

होमद्रव्याणि चान्यानि वामपार्धे निघापयेत् । सकुशाः समिधः स्थालीं चरोः पात्रं घृतस्य च ॥ ११ ॥ सुक्सुवौ परिधींस्तोयमक्षतानि च मेक्षणम् । व्यजनानि च दवीं च शुष्ककाष्ठसमुचयम् ॥ १२ ॥ अमेर्विहरणं चैव गन्धद्रव्यं सचूर्णकम् । न्यस्य द्वन्द्वानि चैतानि प्रयुञ्ज्यात् सति संभवे ॥ १३ ॥ लिखेत् प्रागायतास्तिस्रो रेखाः कुण्डस्य मध्यमे । उदीच्यश्च तथा तिस्रो लिखित्वा मूलविद्यया ॥ १४ ॥ दर्भद्वयं तद्विसञ्य पाणि प्रक्षाल्य चाम्यसा । मथितं लौकिकं वापि पावकं तत्र निक्षिपेत् ॥ १५ ॥ प्रणवेन विधृत्यामिं समूहा च परिस्तरेत्। त्रिभिस्त्रिभिर्दर्भखण्डै: प्रागुदङ्मूर्धभिस्तत: ॥ १६॥ द्रव्यासिमध्ये विन्यस्य प्रणीतामक्षतार्चिताम् । अपां पूर्णी ततः कूर्चं दर्भाभ्यां प्रपिधाय च ॥ १७॥ पादेशमात्रनिर्मेयं छेदनं तस्य च त्रिभिः। दर्भै: पवित्रैस्तैरेव प्रणीताञ्जलिमपयेत् ॥ १८ ॥ प्रोक्षणीमात्मनश्चाये सकूची तां च निक्षिपेत्। कूर्चे तत् करयोर्धत्वा साङ्गुष्ठानामिकायतः ॥ १९ ॥ त्रिरुत्पूय च कूर्चेन पुनराघारसंयुतम्। होमद्रव्याणि सर्वाणि प्रोक्षयेत् तज्जलेन च ॥ २०॥ स्पृशेच तानि द्रव्याणि स्वस्वनामाभिधाय च। प्रदक्षिणं स्रावयेच प्रोक्षणीवारि सर्वतः ॥ २१ ॥

¹²⁻⁽a) M पचतीं° for परिधीं°

⁻⁽c) M द्रव्यं for द्वीम्

¹⁶⁻⁽a) My. °ह्ला° for °धृला°

¹⁷⁻⁽c) My. सक्तुं च for कूर्चम्

विश्वामित्रसंहितायाम्

प्रणीतामम्भसापूर्य देवं तत्र सभाजयेत्। अमेर्दक्षिणदिग्भागे द्भैरास्तीर्य चासनम् ॥ २२ ॥ कूर्चे ब्रह्माणमावाद्य तद्ये विनिवेद्य च। इष्ट्रा गन्धादिभिर्द्रव्यैर्विष्णुगायत्रिया पुनः ॥ २३ ॥ तण्डुलानाढकमितान् स्थाल्यां निक्षिप्य शोध्य च। अमावधिश्रित्य च तां पाचयेचरुमञ्जसा ॥ २४॥ गालितं द्रावितं त्वाज्यमाज्यस्थाल्यां निरुप्य च। मूलमन्त्रेण दर्भाप्रयुगं विनयस्य तत्र च ॥ २५ ॥ उत्तरेणाभिमङ्गारेष्वारोप्याथ सवहिना । दर्भेण कृत्वा पर्यीम त्रीन् वारानवतार्य च ॥ २६ ॥ दर्भममौ विनिक्षिप्य घृतं स्वपुरतो न्यसेत् । त्रिरुत्पूयाथ कूर्च तमद्भिः स्प्रष्ट्वा च पावके ॥ २७ ॥ पहरेदमृतीकुर्यादाज्यं सुरभिमुद्रया । सभाजयेदिन्द्रमुख्यान् दिक्पालान् क्रमशस्ततः ॥ २८॥ स्क्रवावुष्णपयसा संक्षालय कुशकूर्चकम्। तेन तौ सुक्सुवौ मूळे मध्ये मूर्धि च संमृजेत् ॥ २९ ॥ कूर्चस्य मूलमध्यायैः क्रमेण मुनिपुंगव। अमौ निष्टप्य चोदीच्यामात्मनस्तौ निधाय च ॥ ३०॥ घृतं सुवेण चादाय सेचयेद्धोमवस्तुषु । संसिच्य चरुमाज्येन पात्रं चाप्यवरोप्य तम् ॥ ३१॥ पायसान्नं गुडान्नं च मौद्गं केवलमेव च। चरुं चतुर्विघं कुर्यात् चुल्यां वापि पचेचरुम् ॥ ३२॥

³¹⁻⁽c) A °सूज्य for °सिन्य ABM सर्व for चरु -(d) ABM च for तम्

पकादशोऽध्यायः

बिम्बे निवेद्यते यद्यत् तत्सर्व जुहुयाद्पि। प्रत्यगारभ्य परिधीन् उदक्संस्थान् निधापयेत् ॥ ३३ ॥ परिषिच्याथ परितः शिखीशानदिशि न्यसेत् । समिधं पुनरप्येकां प्रणीतोपरि विन्यसेत् ॥ ३४ ॥ निधाय मनसा ध्यायन् साक्षालक्ष्मीपति प्रभुम् । आज्याक्तानेकसंस्थात्रान् जुहुयात् सकृदेव च ॥ ३५ ॥ कुशकूर्चास्तृते वामे पाणावाज्यं निधाय च। प्राजापत्यमथैन्द्रं चाप्याघाराहुतिमाचरेत् ॥ ३६ ॥ आज्यभागं च जुहुयादाग्नेय्यां दक्षिणार्धके । सौम्यमुत्तरभागे च मध्ये व्याहृतिभिर्हुनेत् ॥ ३७॥ होमकाले सारेदिंग सप्तहस्तं द्विशीर्षकम्। पादत्रयेण संयुक्तं जिह्वासप्तकसंयुतम् ॥ ३८॥ वरदं शक्तिहस्तं च दधानं सुक्सुवावि । अभीतिदं चर्मधरं वामे चाज्यधरं करे ॥ ३९॥ काल्याख्या स्यां तु * (यास्तु ?) जिह्वा * यां * (या ?) मध्यमं स्थानमुच्यते । कृष्णवर्णा च सा ज्ञेया कराली रक्तवर्णिका ॥ ४० ॥ तत्स्थानं पूर्वदिग्भागे पीतवर्णा मनोजवा । सा दक्षिणदिशि ज्ञेया लोहिता विहविणिका ॥ ४१ ॥

³⁴⁻⁽c) ABM °धौ for °धम्

³⁷⁻⁽a) AB My. भागौ for भागम्

⁻⁽b) My. °णोर्घ्वके for °णार्धके

³⁸⁻⁽c) My. त्रयसमायुक्तं for त्रयेण संयुक्तम्

³⁹⁻⁽c) A साहुतिं चरुहस्तं च

B चरु for चर्म

M. साभूतिं चारुहस्तं च

⁴¹⁻⁽d) My. हाम्न for विह

विश्वामित्रसंहित।याम्

सा स्यात् पश्चिमदिक्संस्था धूम्रा चान्वर्थनामिका । सोमदिक्संस्थिता सा स्यात् श्वेतवर्णा स्फुलिङ्गिनी ॥ ४२ ॥ विह्नकोणगता सा स्यात् विश्वरूपाथ सप्तमी। बिम्बीफलरुचि: सा स्यादीशाननिलया च सा ॥ ४३ ॥ काल्यां शान्तिकहोमः स्यात् कराल्यां विजयो भवेत् । मनोजवा पृष्टिकरी लोहितायां वशीकृति: ॥ ४४ ॥ धूम्रायां मारणं कुर्यात् स्फुलिङ्गिन्यां समृद्धयः। विश्वरूपाह्यायां स्यादणिमादिमहाफलम् ॥ ४५ ॥ तिलानाधारसंमिश्रान् जुहुयाज्जलशान्तये । द्विषडणेन मन्त्रेण हुनेदृष्टशताहुती: ॥ ४६ ॥ पूर्णाहुत्यवसाने तु वैष्णवामि प्रकल्पयेत् । गर्भाघानादि कर्तव्यमग्ने: कर्म च वैदिकम् ॥ ४७॥ कुण्डे लक्ष्मीमृतुस्नातां सर्वाभरणभूषिताम् । देवं नारायणमपि ध्यात्वा सर्वाङ्गसुन्दरम् ॥ ४८ ॥ प्रथमेन तु बीजेन गर्भाधानं विधाय च। द्वितीयेन तु बीजेन कुर्यात् पुंसवनं ततः ॥ ४९॥ सीमन्तोत्रयनं कुर्यात् तृतीयेनैव साधकः। जातकर्म चतुर्थेन नामकर्म परेण तु ॥ ५०॥ षष्ठेनात्राशनं चौठं सप्तमेनोपनायनम् । अष्टमेन विधातव्यमष्टाक्षरमनोरयम् ॥ ५१ ॥ विधिः कमाद्विधातन्यो द्विषडर्गविधिं शृणु । चतुर्भिर्नवमायैस्तु बीजैः कुर्याद्यथाविवि ॥ ५२ ॥ प्राजापत्यं च सौम्यं च तथाग्नेयमनन्तरम् । वैश्वदेवकमे तानि चत्वारि च यथाक्रमम् ॥ ५३ ॥

⁵²⁻⁽cd) My. Om.

⁵³ My Om.

एकादशीऽध्यायः

वृतिबीजं च जुहुयाद् द्वादशाक्षरविद्यया। साङ्गेन सकलेनाथ मन्त्रेणाष्टोत्तरं शतम् ॥ ५४ ॥ ह्त्वा गन्धादिभिर्द्रव्यैः सकलैरिमर्मचयेत् । तन्मध्ये देवदेवस्य योगपीठं प्रकल्पयेत् ॥ ५५ ॥ सकुत्सकुच तन्मन्त्रैर्गव्येनाज्येन वै हुनेत्। तन्मध्ये हृदयाम्भोजादवतार्थ श्रियः पतिम् ॥ ५६ ॥ मन्त्रन्यासादि सकलं यथाविधि विधाय च । अर्घ्यादीनां षोडशानां भोगानां षोडशाहुती: ॥ ५७॥ क्रमेण परिवाराणामेवं हुत्वा सकृत् सकृत् । एवं कुर्योद्भगवतः सप्तार्चिषि सभाजनम् ॥ ५८ ॥ अनन्तरं च बिम्बादावाराधनविधियदि । वक्ष्यमाणेन जुह्यात् पालाशैः समिधादिकैः ॥ ५९ ॥ समिधस्तालमानाः स्युः कनिष्ठानहना अपि । स्थूलोद्वेगकरी हस्वा वृष्ट्यभावाय वै समित् ॥ ६० ॥ अतिवृष्टिकरी दीर्घा चर्महीनार्थनाशकृत्। भिन्ना कुलक्षयकरी क्षता भार्याविनाशनी ॥ ६१ ॥ क्षोभकृच सशाखा स्यात् पुराणा पुत्रनाशनी । बन्धुनाशकरी चार्द्रा सजन्तुः सर्वनाशकृत् ॥ ६२ ॥ निर्दोषाश्च घृताक्ताश्च होतव्याः समिधो मुने । चरं सद्घृतसंमिश्रं ग्राससुद्राप्रमाणतः ॥ ६३ ॥

⁵⁴⁻⁽ab) My. Om.

⁵⁵⁻⁽d) BM यज्ञ for योग

⁵⁶⁻⁽ab) My. Om.

⁵⁸⁻⁽b) ABM. कृत्वा for हुत्वा

⁶⁰⁻⁽d) M. पुष्टच° for बृष्टच्° V-11

आज्यं सुवेण जुहुयात् करेण सिमधो हुनेत्। पलाशपर्णेन चरुं केवलेन करेण वा ॥ ६४ ॥ अखिण्डतानि पुष्पाणि फलान्यपि हुनेद् द्विज । धान्यानां च तिलानां च तण्डुलानां च काश्यप ॥ ६५ ॥ प्रमाणमङ्गल्यग्रेस्तु यावत् सूद्धारमञ्जसा । तावत्ममाणं जुहुयाद् घृतेनाभ्यज्य मन्त्रवित् ॥ ६६ ॥ एवं यथोक्तविधिना हुत्वाथो देशिकोत्तमः। पञ्चोपनिषदा कुर्यात् प्रायिश्वतं घृतेन तु ॥ ६७ ॥ सदर्भसिमधं चैव सुचमाज्याभिपूरितम् (ताम् ?)। स्रवेण पिहितां तावनासिकायान्तमुद्धरेत् ॥ ६८॥ मूलमन्त्रेण जुहुयात् पूर्णीहुतिरियं भवेत्। दर्भान् सर्वान् समादाय विनियुक्तान् यथाक्रमम् ॥ ६९ ॥ *अद्यप्रमृति(१)सकलं * दुग्ध्वा निरवशेषतः । अनुयाजं तथाघारसिमधौ परिधीनपि ॥ ७० ॥ ऊर्घे हुत्वा प्रणीतां तु स्थापयेदात्मनः पुनः(रः?)। प्रोक्षणीजलमादाय प्रणीतामवसिच्य च ॥ ७१ ॥ पूर्वादि सोमपर्यन्तं जलं संसेचयेत् क्षितौ । पश्चिमेन तु निक्षिप्य तनुं संप्रोक्ष्य चात्मनः ॥ ७२ ॥ ब्रह्माणमपि चोद्वास्य परिषेकं विधाय च । अग्निमध्यगतं देवं स्वहृद्ज्जे समर्प्य च ॥ ७३ ॥

⁶⁶⁻⁽b) ABM स्याद्धार्य° for सूद्धार°

⁷⁰⁻⁽a) AB. प्रभूति for प्रमृति

⁻⁽c) M. आप्रयाजान् for अनुयाजम्

⁻⁽cd) My. Om.

⁷¹ My. OM.

⁷²⁻⁽ab) My, Om:

⁷³⁻⁽d) ABM हन्मध्ये for हद्दे जे

द्वाद्शोऽध्यायः

सुवं (चं?) जलेन संपूर्य बिहः कुण्डात्पदक्षिणम् ।
सेचियत्वाथ रोषेण प्रोक्ष्य चात्मानमेव च ॥ ७४ ॥
भस्मना तिलकं कृत्वा गृहीतार्घ्यः प्रविश्य च ।
धाम्नि देवस्य पादाब्जे हवनं तत् समर्प्य च ॥ ७५ ॥
यथाशक्ति मया देव यदमौकरणं तव ।
आराधनं तद्यथावद्गृहाण परमेश्वर ॥ ७६ ॥
इति विज्ञाप्य देवेशं दण्डवत् तं प्रणम्य च ।
कृतकृत्यो भवेदुक्तमिकार्यं मया तव ॥ ७७ ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायाम् [अग्निकार्यविधिर्नाम] एकादशोऽध्यायः॥

द्वादशोऽध्यायः ॥

विश्वामित्र:---

नित्योत्सविधिं ब्रह्मन् प्रवक्ष्यामि शृणुष्य(१)तम् । उत्सवं(वः१) त्रिविधं (धः१) प्रोक्तं (कः१) तन्त्रेऽस्मिन् ब्रह्मणा पुरा ॥१॥ पात्रस्थे तण्डुले प्रातरावाद्य परमेश्वरम् । परिक्रमेद् द्वादशिमः शक्तिभिः सहितो मुने ॥ २ ॥ अह्यो(त्रे१)मध्याह्ममये सायं कुसुमसंचये । अथवा त्रिषु कालेषु बल्यर्थं चारयेद् द्विज ॥ ३ ॥ बलिप्रदानस्य कृते सर्वेष्वावरणेष्विष । ध्रुवादावाद्य देवेशं बलिबिम्बे निवेश्य च ॥ ४ ॥ ध्रुवादावाद्य देवेशं बलिबिम्बे निवेश्य च ॥ ४ ॥

⁷⁴⁻⁽b) My कुण्डान् for कुण्डात्

⁷⁶⁻⁽b) My. विहितं for करणम्

⁷⁷⁻⁽cd.) M. Adds कृतकृत्यो भवेदुक्तं भगवन्तं प्रणम्य च after 77-ab and before 77-cd.

अर्चयेद्र्घ्यपूर्वाभिः सपर्याभिद्धिजोत्तम । ततः शुचिं द्विजवरं श्वेतवस्त्रोपधारिणम् ॥ ५ ॥ सोत्तरीयं च सोष्णीषं धृतद्वादशपुण्ड्कम् । वैष्णवं सुमुखं दान्तं युवानं जपतत्परम् ॥ ६ ॥ गरुत्मन्तं भावयित्वा *तन्मूर्धि विनिवेशयेत्* (बिलं तन्मूर्धि विन्यसेत्?)। शङ्ककाहरुनादाढ्यं तूर्यघोषपुर:सरम् ॥ ७ ॥ अन्येन स्वर्णभृङ्गारं धारयेद्धण्टया सह । अपरो धारयेत् पात्रं बलिद्रव्येण संयुतम् ॥ ८॥ गर्भगेहद्वारपार्श्वमासाद्याथ उद्मबरे। दक्षिणे वास्तुनाथस्तु द्विभुजो रक्तपात्रधृक् ॥ ९॥ श्वेतवस्त्रधरो हस्ते दक्षिणे सुरसंश्रय: । गदोद्यतकरो वास्तुनाथो ध्येयो द्विजोत्तम ॥ १०॥ क्षेत्रनाथं दण्डहस्तं नीलजीमृतसंनिभम्। समुष्टिकं वामहस्तं द्धानं वामपार्श्वगम् ॥ ११ ॥ वीक्षमाणं विभोवकत्रं ध्यात्वा द्वौ पूजयेद् द्विज । ऊर्ध्वोदुम्बरमध्यस्थां सर्वाभरणभूषिताम् ॥ १२ ॥ तप्तकार्तस्वरनिभां विद्रमप्रतिमाम्बराम् । पद्मकुम्भकरां पद्मसंस्थां द्वारिश्रयं यजेत् ॥ १३ ॥ बाह्ये गर्भगृहद्वारशाखामूले तु दक्षिणे। बद्धोष्णीषं सोर्घ्वपुण्ड्ं शुक्काम्बरघरं द्विज ॥ १४ ॥ हारकेयूरकटककुण्डलादिविभूषितम्। तरुणादित्यवर्णाभं चतुर्बाहुं च दक्षिणे ॥ १५॥ भुज(हस्त ?)द्वये चक्रधरमूर्ध्वहस्ते(?)गदामपि । श्रोणीतर्टनिषण्णां च विश्रान्तायां भुवस्तले ॥ १६ ॥

⁹⁻⁽d) My. नूल for रक्त

¹¹⁻⁽c) M. Adds समुष्टिकं वामहस्ते नीलजीमूतसंनिभम् before it.

द्वादशोऽध्यायः

ज्वलन्तं दधतं वामे शङ्कमूर्ध्वेऽक्षसूत्रकम्। अधश्च चण्डं ध्यात्वैवं पूजयेद् द्विजसतम ॥ १७॥ व्यत्यस्तभुजयुग्मं च प्रचण्डमपि पूजयेत्। गरुडं काञ्चननिभं कुटिलभूयुगोज्ज्वलम् ॥ १८॥ लम्बोदरं च वृत्ताक्षं सर्वाभरणभूषितम् । नीलाम्बरं पक्षयुग्ममण्डलेन विराजितम् ॥ १९॥ कृताञ्जिलं देवदेवसुमुखं(संमुखे ?) सम्यगर्चयेत् । अथाग्रमण्डपद्वारशाखाद्वयसुसंस्थितौ ॥ २०॥ पद्मगर्भनिभौ चण्डप्रचण्डसदृशौ भुजे। रक्ताम्बरादिसहितौ पूजयेद् गणनायकौ ॥ २१ ॥ उभौ धातृविधातारौ प्रथमावरणे तथा । कुमुदं पूर्वदिग्भागे नानावस्रादिभूषितम् ॥ २२ ॥ चतुर्भुजं दक्षिणकरद्वन्द्वे श्वेतं च चामरम् । मुद्रामभयसंज्ञां च सन्ये हारस्रजं तथा ॥ २३ ॥ तूष्णीं *मानस*संज्ञां च द्धानं च सभाजयेत्। कुमुदाक्षं विह्नकोणे व्यत्यस्तभुजयुग्मकम् ॥ २४ ॥ दक्षिणे पुण्डरीकं च वह्नचाभं गरुडध्वजम् । द्धानं नैर्ऋते चैव वामनं तद्वदर्चयेत् ॥ २५ ॥ पश्चिमे शङ्ककर्णं च पञ्चरागशरीरकम्। मायूरपिञ्छन्यजनधारिणं वायुकोणगम् ॥ २६ ॥

²³⁻⁽a) My. दक्षिणाङ्कं for दक्षिणकर

⁻⁽b) My. द्वे द्वे for द्वन्द्वे

²⁴⁻⁽a) A तूष्णीममान° for तूष्णीं *मानस°*

²⁵⁻⁽b) M. वर्णा° for वह्न्या°

सर्पनेत्रं च विधिवदर्चयेद् द्विजपुंगव। सोमे सुमुखसंज्ञं च श्यामं छत्रधरं भजेत् ॥ २७ ॥ स्प्रतिष्ठं तथेशाने ध्यात्वैवं च सभाजयेत् । अनुक्तं रोषमेतेषां कुमुदस्येव काश्यप ॥ २८ ॥ कर्घ्वपुण्डेण सर्वेऽपि ललाटस्थेन शोभिताः। तद्बाह्यद्वारपार्श्वस्थं जयं सविजयं यजेत् ॥ २९ ॥ चण्डप्रचण्डसदृशावुभावेतौ चतुर्भृजौ। पीतमाल्याम्बरघरौ *पीतोष्णीषशिरौ* (धरौ?) मुने ॥ ३० ॥ पश्चाद्पेन्द्रं प्राग्भागे विह्नकोणे च सत्तम । तेजोधरं दक्षिणे च दुरतिक्रमसंज्ञितम् ॥ ३१ ॥ नैऋते पश्चिमे चैव महाकर्ममहाहदौ । अगृधं वायुकोणे च वसुरेतसमुत्तरे ॥ ३२ ॥ वर्धमानं तथेशाने साक्षिणं गगनोपरि । अघोभागे च सर्वस्य आधारनिलयं क्रमात् ॥ ३३॥ एतान् स्फटिकवर्णाभान् वराभयकरान् यजेत् । अथवाक्षस्रजं चक्रं शङ्कं च गद्या सह ॥ ३४ ॥ करैश्चतुर्भिर्द्धतो मकुटादिविभूषितान् । ततस्तृतीयावरणद्वारपार्धिस्थितावुभौ ॥ ३५ ॥ यजेद्भद्रं सुभद्रं च यथा चण्डप्रचण्डकौ । इन्द्रं यजेत तदनु श्यामवर्णं चतुर्भुजम् ॥ ३६॥ सितद्विपस्थं कुलिशं बिभ्रतं तीक्ष्णधारकम् । *अजारुसं * (अजारुढं ?) रक्तवर्णं हुताशं शक्तिहस्तकम् ॥ ३७ ॥

²⁷⁻⁽a) A. सर्व[°] for सर्प[°]

⁻⁽d) M हरे: for भजेत

³²⁻⁽c) My °प्राद्यं for °गृह्यं

³⁶⁻⁽d) M पूर्वे स्थामं for स्थामवर्णम

³⁷⁻⁽c) ABM आहदं रक्तत्रणीमम्

द्वादशोऽध्यायः

यमं महिषसंस्थं तु कृष्णं दण्डकरं यजेत् । पेतासनं खङ्गधरं निर्ऋतिं चासितद्यतिम् ॥ ३८॥ वरुणं मकरारूढं मुक्ताभं पाशधारिणम् । वायुं हरिणमारूढं कृष्णध्वजपदाङ्कितम् ॥ ३९ ॥ शशिनं शशकारूढं श्वेतं शिशिरपर्वतम् । वृषारूढं प्रवालाभं शूलिनं त्र्यम्बकं यजेत् ॥ ४० ॥ कूर्मारूढं हलधरमधस्तान्नागराजकम्। ब्रह्माणं हंससंस्थं च चतुर्वक्त्रं स्मरन् यजेत् ॥ ४१ ॥ चतर्भजाः सर्व एते साक्षमालाः परं विभुम् । ध्यायन्त इति संस्मृत्य वराभयकरान् यजेत् ॥ ४२ ॥ अमरेशविरूपाक्षौ तथा गोपुरपार्थगौ । इष्ट्वा चतुर्थावरणे चक्राद्यायुधसंहतिम् ॥ ४३ ॥ वज्रं शक्ति च दण्डं च खड्गं पाशं ध्वजं तथा। शिशिरास्त्रं त्रिशूलं च क्रमेणैतानि पूजयेत् ॥ ४४ ॥ महागोपुरपार्श्वस्थौ शङ्खपद्मनिधी उभौ। राङ्कपद्मसमानाभौ राक्कमाल्याम्बरावृतौ ॥ ४५ ॥ निधिभाण्डसमारूढौ हस्वपाणिपदौ यजेत्। राङ्कपद्मधरावेतौ निधिहस्तावथापि वा ॥ ४६ ॥ इष्ट्रा भगवतो हेतीरष्टदिक्ष्वभिपूजयेत् । शङ्कं समुसलं चैव चक्रं नन्दकमेव च ॥ ४७ ॥

³⁹⁻⁽d) My. धूम्रामं शिशिरास्त्रणम् (?)।

⁴⁰⁻⁽ab) My. Om.

⁽c) ABM. दधानं वृषमारूढम्

⁴⁷⁻⁽ab) ABM हेतिमष्टदिश्च च काश्यप ।

⁻⁽d) My. चेहण्ड° for नन्दक°

गदां शार्कुं च पद्मं च वनमालां क्रमायजेत्। देवमारोप्य शिबिकां बलिदानाय नाथयेत् ॥ ४८ ॥ बलिप्रदानसमये तत्तद्रागांश्च गायकै: । गापयित्वा नर्तकीभिस्ततन्त्रतं च दर्शयेत् ॥ ४९ ॥ शङ्ककाहरुभेरीभिस्तूर्यघोषेण सर्वतः। बिधरीकृत्य ककुमो बलिदानविधिं चरेत् ॥ ५० ॥ ध्वजैश्छत्रैश्च विविधेस्तालवृन्तगणेरपि । चामरैर्घार्यमाणेश्च संछादितदिगन्तरम् ॥ ५१ ॥ कन्यकाभिर्विचित्राभिभूषिताभिश्च सर्वत: । वसानाभिश्च वासांसि पद्दांशुकमयान्यपि ॥ ५२ ॥ गन्धर्वराजसंकाशैर्गायकानां गणैरपि । पुरतः पृष्ठतश्चैव सेव्यमानो द्विजोत्तमैः ॥ ५३ ॥ पठद्भिश्चतुरो वेदान् संघराः सेवितः पृथक् । स्थाने स्थाने तु ताम्बूलं भक्ष्याणि विविधानि च ॥ ५४ ॥ फलानि च सुपक्वानि सापूपानि निवेद्य च। वेदविद्वयो गायकेभ्यो नर्तकीभ्यः प्रसाद्य च ॥ ५५ ॥ एवं सर्वत्र संचार्य गोपुरद्वारनिर्गमे । निवार्य तूर्यघोषादि शङ्कमेव निनादयेत् ॥ ५६ ॥ निर्गत्य च महापीठसमीपे धामसंमुखः। वाद्यवादिविशेषेण घोषयित्वा समन्ततः ॥ ५७॥ संक्षाल्य पीठमूर्धानं शुचिना गन्धवारिणा । आराघयित्वा तत्रापि विष्णुपारिषदेश्वरान् ॥ ५८ ॥ क्षिप्त्वा च पीठशिरसि बलिशेषमशेषयेत् । गायकैर्गापयित्वा च रागान् बहुविधानपि ॥ ५९ ॥

⁵⁰⁻⁽a) AB My. वंशी for मेरी

द्वादशोऽध्यायः

उपनृत्य समन्ताच नर्तकीभिः प्रदक्षिणम् । परीत्य वारत्रितयं धामान्तः प्रविशेत् पुनः ॥ ६० ॥ मुखमण्डपमासाद्य शिबिकामवरोप्य च । दत्वा च पादुके देवमासने चोपवेश्य तम् ॥ ६१ ॥ अर्घादिभिश्च सकलैभींगैराराधयेत् पुनः। उपहारान् बहुविधान् निवेद्यावसरोचितम् ॥ ६२ ॥ धामान्तर्देवदेवं तं शाकुनं सूक्तमुचरन् । प्रवेश्य च यथापूर्वमासने विनिवेश्य च ॥ ६३ ॥ अर्घ्यादि संप्रदायाथ बहिर्देवस्य संमुखम् (खे?)। गेयं नृत्तं बहुविधं दर्शयेत् पूजकोत्तमः ॥ ६४ ॥ अतिवृष्टिमहावातप्रभृतिक्षोभसंभवे । नित्योत्सवो न कर्तव्यो बलिमात्रं प्रदापयेत् ॥ ६५ ॥ चण्डप्रचण्डयोर्वापि केवलं निक्षिपेद्वलिम्। तयोर्द्वयोर्वा पुरतो मूलमन्त्रपुरस्सरम् ॥ ६६ ॥ नमो भूतेभ्य इत्युक्तवा सोदकं प्रक्षिपेद्बलिम्। बलिप्रदानकाले च संज्ञाभिः स्वाभिरेव च ॥ ६७॥ चतुर्थ्यन्तनमोऽन्ताभिः प्रणवाद्याभिरुतसुजेत् । स्वस्वमुद्रां प्रदर्श्येव नान्यथा विहितो विधि: ॥ ६८ ॥

> इति पञ्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां नित्योत्सवविधिर्नाम द्वादशोऽध्यायः॥

V-12

⁶²⁻⁽d) ABM. Om.

⁶³ ABM: Om.

⁶⁴⁻⁽abc) ABM. Om.

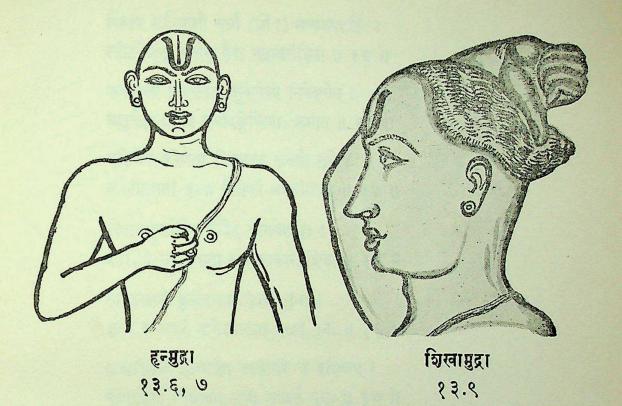
त्रयोदशोऽध्यायः

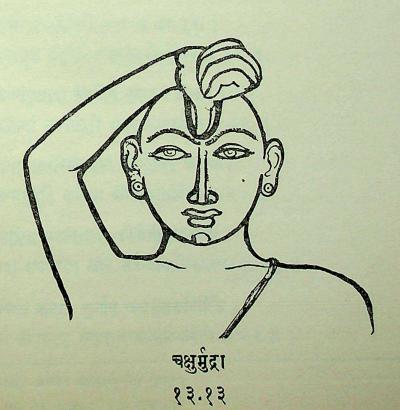
काश्यप:---

भगवन् मन्त्रमुद्राणां प्रभेदं *विनिबोध मे* (विनियोजनम्!)। वक्तुमहिसि सर्वज्ञ दया चेन्मयि वर्तते ॥ १॥

विश्वामित्र:---

अङ्गलीनां समावेशमेदो मुद्रेति कथ्यते । मुदं द्रावयते यसाद् दुष्टानां दर्शनात् क्षणात् ॥ २ ॥ ततो मुद्रेति कथिता मन्त्रतन्त्रविशारदै: । हिंसकानां निरसनं देवानां प्रीणनं भवेत् ॥ ३ ॥ कर्मादौ दर्शनादासां तस्मादेताः प्रदर्शयेत् । मन्त्रजातस्य संख्यानं यथागुप्तं विधीयते ॥ ४ ॥ तथैव मद्रां रहसि दर्शयेत्र जनायतः । करावुभौ च संक्षाल्य पञ्चगव्यैर्विशोध्य च ॥ ५ ॥ विलिप्य च शुभैर्गनधैमुद्रां पश्चात् प्रदर्शयेत् । मध्यमानामिकाङ्गुल्योर्मध्येऽङ्गुष्ठं समायतम् ॥ ६ ॥ प्रवेश्य हृद्ये मुष्टिं विधाय स्थापयेच ताम् । हृन्मुद्रैषा विधातव्या मन्त्राङ्गन्यासकर्माण ॥ ७ ॥ अधोमुखीं विधायैनां मस्तके विनिवेश्य च । हन्यादङ्गष्टशिरसा तर्जनीं शीर्षमुद्रिका ॥ ८॥ मुष्टिं कृत्वोध्वेगाङ्गुष्ठामङ्गुष्ठायं शिखोपरि । स्पर्शयेदियमाख्याता शिखामुद्रेति सूरिभिः ॥ ९ ॥ अङ्गष्टमुद्धृतं कृत्वा बध्वा मुष्टिं समुन्नताम् । प्रदेशिनीं किंचिद्यं नतां मुष्ट्यानया पुनः ॥ १०॥ वर्मबन्धं हृदा ध्यायेन्सुद्रेषा कवचात्मिका । अङ्गृष्ठं तर्जनी *पङ्क्त(१)तिस्मिर्भुष्टिबन्धनम् ॥ ११॥

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

त्रयोदशोऽध्यायः

विधाय तर्जन्यङ्गष्ठे मूर्झा (भ्रों ?) मण्डलवद्घहि: । स्फोटयेदिक्षु सर्वासु सेषा मुद्रास्त्रसंज्ञिता ॥ १२ ॥ अघोमुखीं शिखामुद्रां भ्रुवोर्मध्ये निवेशयेत्। चक्षुमुद्रेयमुद्दिष्टा कुर्यादङ्गे जिमाः कमात् ॥ १३ ॥ दक्षिणेन करेणेता विदध्यात् क्रमशो मुने। तर्जनीमुन्नतां कृत्वा तिसृणां मध्यसंगतम् ॥ १४ ॥ विधायाङ्गष्ठमेतेन स्वदेहं भ्रामयेद्वहि:। प्रदक्षिणं समाख्याता साभिप्राकारमुद्रिका ॥ १५॥ स्वदेहरक्षणं कुर्यादनया मुद्रया बुध: । कृत्वा सञ्यकरं नाभेरधस्तात् प्रस्ततं पुनः ॥ १६ ॥ उत्तानीकृत्य विन्यस्येत तस्योपरि च दक्षिणम् । योगमुद्रेति विख्याता सब्यं करतलं पुनः ॥ १७ ॥ नाभेरथोध्वविधिभिरन्तरं च करं पुनः। समाङ्गष्ठं तदुपरि स्थापयेद्द्रिजपुंगव ॥ १८ ॥ योगसंपुरमुद्रा स्यादियं मुद्रायुगं त्विदम् । योगिनां तत्त्वसंहारे समुत्पादनकर्मणि ॥ १९॥ योगाभ्यासविधौ शस्तं कुर्यात्तत्रैव कर्मणि । कुम्भमुद्रेति कथिता योगसंपुरमुद्रिका ॥ २० ॥ छिद्रिता घटसंस्थाना तथैवोर्घ्वमुखस्थिता । तया समाचरेत् स्नानं तर्जन्यानामिकाशिरः ॥ २१ ॥ संवेश्य क्रमशः कुर्यात् तथाङ्गष्ठकनिष्ठिके । इयं संहारमुदा स्यात् तत्त्वसंहतिकर्मणि ॥ २२ ॥

¹⁴⁻⁽d) ABM संज्ञितम् for संगतम्

¹⁵⁻⁽a) M. पिधाया° for विधाया°

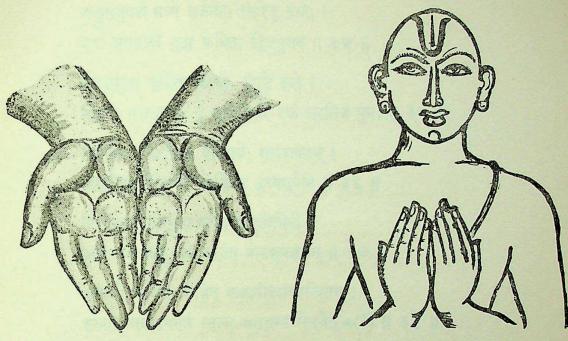
¹⁹⁻⁽c) ABM योगा° for योगि°

⁻⁽d) ABM °त्पादन for °त्पादन

उद्वासने देवतानामेतां मुद्रां प्रदर्शयेत् । अङ्गलीभिश्चतस्रभिः संहताभिश्च संहतिः ॥ २३ ॥ तर्जन्यां तु विमुक्तायां सृष्टिमुद्रेति तां विदुः। आवाहने देवतानां तत्त्वसृष्टी च सा मता ॥ २४ ॥ ज्ञानमुद्रा समाख्याता तर्जन्यङ्गुष्ठसंहति: । तत्त्वमुद्रेति च विदुरिमां पूर्वे तु सूरयः ॥ २५॥ *उत्तानयोर्ध्व(१)गतयो * ईस्तयोरुभयोरपि । मध्यमाभ्यां स्पृशेन्मध्यमेषा सा न्यासमुद्रिका ॥ २६॥ मन्त्रन्यासे तु मुद्रेयं ख्याता देवात्मिका ययो: । जपमुद्रां शृणु ब्रह्मन् अङ्गुष्ठाभ्यां करद्वये ॥ २७ ॥ तर्जन्योः संस्पृशेन्मध्यं विस्तृताः स्युस्तथेतराः । जपकालेषु सर्वेषु जपमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ २८ ॥ करद्वये समस्ताभिरङ्गलीभिद्विजोत्तम । सेयं पुटाकृतिः प्रोक्ता मुद्रा ब्राह्मी द्विजोत्तमैः ॥ २९ ॥ करद्वयेऽङ्गष्ठयुगं कनिष्ठातर्जनीयुगम्। संयोज्य श्लेषयेद्रप्रं विष्णुमुद्रामिमां विदु: ॥ ३०॥ रुद्रमुद्रेति कथिताप्यङ्गष्ठान्योऽन्यसंयुता । उभयाङ्गष्टमुद्रा सा कथिता तव सुत्रत ॥ ३१॥ करद्वयाभ्यां(येन ?) श्रवसी पिधायैकं प्रसारयेत्। दक्षिणं सा भवेन्सुद्रा पितृणामभिवादने ॥ ३२ ॥ विन्यस्य वामश्रवणे वामहस्ताङ्ग्लीस्तथा । प्रसारयेत् करं चान्यं विघराजस्य मुद्रिका ॥ ३३ ॥

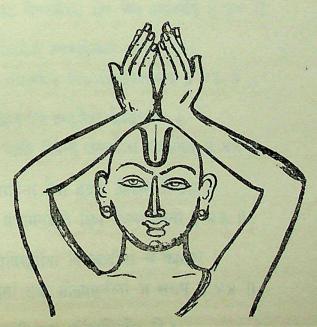
²⁶⁻⁽c) My मध्ये for मध्यम्

⁻⁽d) My. सैषा संन्यास for एषा सा न्यास

आवाहनग्रद्रा १३.४१, २

प्रणाममुद्रा (उपक्रमदशा) १३.४३

प्रणाममुद्रा (उपसंहारद्शा) १३.४३

त्रयोदशोऽध्यायः

अङ्गष्ठयुगलं मध्ये तर्जन्योः संहरेद् द्वयोः । एषा भागवती मुद्रा कथिता द्विजपुंगव ॥ ३४ ॥ वाराहमुद्रा कथिता करयो: संपुटे कृते । स्पृष्ट्वा (स्मृत्वा ?) तु दक्षिणकरे रक्तं सरसिजं पुन: ॥ ३५॥ त्रिकोणं मध्यतस्तस्य बीजममे: समुज्ज्वलम् । अवाचितं निधायैतं निक्षिपेद् द्रव्यमूर्धनि ॥ ३६ ॥ अग्नेरेषा भवेन्सुद्रा सर्वद्रव्यविशोधिनी । करे वामे सितं पद्मं स्मृत्वा षोडशपङ्कजम् ॥ ३७ ॥ तन्मध्ये शशिनं ध्यायेत् कलाषोडशकान्वितम् । तसात् स्रवन्तममृतं स्मृत्वा *तद्भस सेचयेत् *(?) ॥ ३८ ॥ पुनस्तद् त्थितं ध्यायेन्सुद्रैषाप्यायनी स्पृता । *अङ्गृष्ठतर्जनीयुग्मे कनिष्ठायुगलं तथा* ॥ ३९॥ श्लिष्टं प्रसार्थ संहत्य मध्यमं दक्षिणे करे। अनामिकां चेतरस्मिन् शेषं चैव प्रसारयेत् ॥ ४० ॥ मुद्रैषा सौरभेयी स्याच्छोधनी सर्ववस्तुन: । अञ्जलिं करयुग्मेन विधायेषद्विकासयेत् ॥ ४१ ॥ मुद्रैषावाहनकरी दृष्ट्वैतां देवतागणः। संनिधिं याति विपेन्द्र तस्मादेतां प्रदर्शयेत् ॥ ४२ ॥ विकाससहिता सेषा हृदये शिरिस स्थिता। ख्याता प्रणाममुद्रेति क्षिपं देवप्रसादिनी ॥ ४३ ॥ वासदेवादिमूर्तीनां विष्ण्वादीनां च काश्यप । सत्यादीनां तथा मीनप्रभृतीनां च सत्तम ॥ ४४ ॥ प्रसादनकरी मुद्रा सर्वेषामियमेव हि। मणिबन्धौ संगमय्य संप्रसार्य तथाङ्गुली: ॥ ४५ ॥

³⁸⁻⁽b) ABM लाष्ट्रितम् for °कान्वितम्

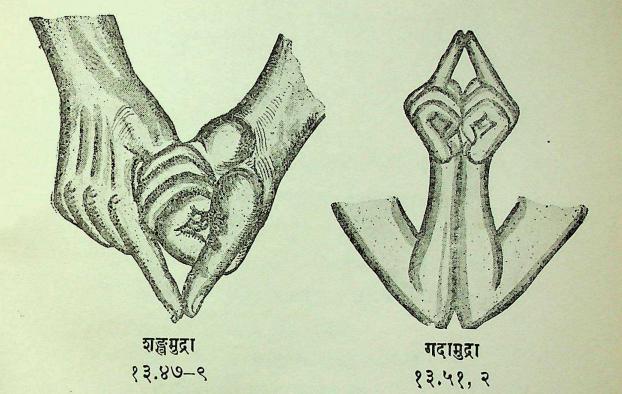
मध्ये तु कुञ्चितं कृत्वा तथा चाङ्गुष्ठयुग्मकम्। पातयित्वा ततः पृष्ठं स्पर्शयित्वा प्रसारयेत् ॥ ४६ ॥ पद्ममुद्रा भवेदेषा लक्ष्म्यादीन् संनिधापयेत्। सव्यहस्तस्य *मुष्टिस्तम * (मुष्टौ तु अ?) ङ्गुष्ठमितरस्य च ॥ ४७॥ निधायाङ्गष्ठतर्जन्योः(न्यौ?) संयोज्य प्रसृते समे । अपसव्यस्य तिस्रभिरन्याभिर्मुष्टिब्न्धनात् (नम्?) ॥ ४८ ॥ कारयेच्छङ्खसुदैषा ज्ञानमोक्षप्रदायिनी। तिर्यक् करद्वयं कृत्वा मणिबन्धावसानकम् ॥ ४९ ॥ अन्योन्यं स्याद्भिमुखं मण्डलीकृत्य काश्यप । भ्रामयेचकमुद्रैषा सर्वदुष्टनिवर्हिणी ॥ ५०॥ करद्वयेन मुष्टिं तु कृत्वाङ्गष्ठौ विनाम्य च। प्रसारयेदूर्ध्वमृजुं मध्यमायुगमञ्जसा ॥ ५१॥ अन्योऽन्यबन्धनं कुर्यादितराङ्ग्लयोरि । श्चेषयेत् कूर्परयुगं गदामुद्रा प्रकीर्तिता ॥ ५२ ॥ स्पृरोन्मध्यमया तर्जन्यमं सा धनुमुद्रिका(धनुषो मता ?)। वामाङ्गुष्ठमृजूकृत्य मुष्टिं बध्वेतराङ्गुली: ॥ ५३ ॥ बन्धयेच तदङ्गष्ठमितरेण क्रमेण च। प्रसार्थ च तद् कुष्ठं मुद्रा सा मुसलाह्या ॥ ५४ ॥ अङ्गृष्ठतर्जनीवर्जं तिसृभिर्मृष्टिबन्धनः(नम् ?)। नतात्रां तर्जनीं भूयस्तदङ्ग्ष्ठेन बन्धयेत् ॥ ५५ ॥ खङ्गमुद्रा भवेत् सा तु दुष्टवर्गनिवर्हिणी। लम्बयित्वा कर्युगमन्योऽन्यस्यामलात्मकैः ॥ ५६ ॥

⁴⁶⁻⁽a) My. कर्णिकाम् for कुश्चितम्

⁵³⁻⁽b) ABKM° धेनु° for धनु°

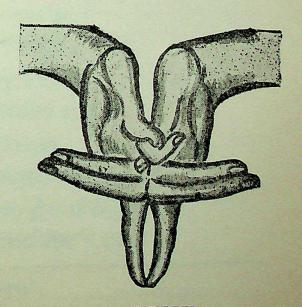
⁵⁴⁻⁽cd) My. om.

⁵⁶⁻⁽c) My. बन्ध[°] for लम्ब[°].

मुसलमुद्रा १३.५३, ४

गरुड**गुद्रा** १३.५९-६१

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

त्रयोदशोऽध्यायः

निबध्याङ्गष्ठयुग्मं तु संहरेद्वनमालिका । अपसन्यकरं स्प्ट(स्प ?)ष्टमात्मनस्तु पराङ्मुखम् ॥ ५७ ॥ पराङ्मुखं सञ्यकरं लम्बमानं प्रकल्पयेत्। वरदाभयदाख्यं तु मुद्राद्वयमिदं द्विज ॥ ५८ ॥ इन्द्रादीशानपर्यन्तमेतन्सुद्राद्वयं भवेत्। करद्वये पृष्ठयुगं संशिष्य च कनिष्ठिके ॥ ५९ ॥ बध्वा प्रसारयेद्यग्मं तर्जन्यो (न्यौ?) स्तुण्डसंनिभम् । अङ्गष्ठयुगलं पादयुगवल्लम्बयेदघः ॥ ६० ॥ इतराङ्गलियुग्मं तु चालयेत् पक्षसंनिभम्। एषा गरुडमुद्रा स्याद्विषसंहारकर्मणि ॥ ६१॥ अङ्गष्ठेन कनिष्ठादित्रयं संहत्य तर्जनीम् । दर्शयेन्मुद्रिका होषा विष्वक्सेनप्रसादिनी ॥ ६२ ॥ सर्वाङ्गली: संप्रसार्य नतात्रा विरलाश्च ताः । कृत्वोर्घ्वगामिनीः कुर्यादेषानन्तस्य मुद्रिका ॥ ६३ ॥ वामेन तर्जनीमूर्घ्वं संस्थाप्याङ्गष्ठकं पुनः । कनिष्ठादित्रयस्यामे स्थापयेचण्डमुद्रिका ॥ ६४ ॥ तथेतरकरे कुर्यात् प्रचण्डस्य च मुद्रिका । उत्थापयेद्वामहस्तमध्यमां जयमुद्रिका ॥ ६५ ॥ तथेतरकरे कुर्यान्मुद्रिका विजयाह्या। अनामिकां तथा वामाकुर्याद्गाङ्गस्य मुद्रिका ॥ ६६ ॥ इतरसान्मुनिस्तस्य(चामुनस्य?) मुद्रैषा परिकीर्तिता । शङ्खस्य निधिनाथस्य वामहस्तकनिष्ठिका ॥ ६७ ॥

⁵⁷⁻⁽c) My: ऊर्ध्वाङ्गुलं सव्यकर°

⁵⁸⁻⁽a) My. चापसन्यम् for सन्यकरम्

⁶¹⁻⁽a) My. उत्तरा° for इतरा°

⁶⁵⁻⁽ab) ABKM. om.

⁶⁶⁻⁽d) My. om.

⁶⁷⁻ My. om.

*पद्मं स्वेन रहस्वस्थो कनिष्ठोध्वीकृता भवेत् *। तथैवानामिकाङ्गुष्ठे कुर्याद्वस्त्रस्य मुद्रिका ॥ ६८॥

मुष्टिमुद्रा भवे न्मुष्टिर्वेष्टिताङ्गुष्ठिका भवेत्। स्नानमुद्रा विनिर्मुक्तानिष्ठान्ता (क्तकनिष्ठा?)ङ्गुष्ठमूर्घनि ॥ ६९॥

विमुक्तानामिकां तां च गन्धमुद्रां विदुर्बुधाः । विमुक्तमध्यमा सैव पुष्पमुद्रेति कीर्तिता ॥ ७०॥

यज्ञोपवीतमुद्रा स्यान्मध्यमाङ्गुष्ठमूर्घनि । अत्रपर्वसमायोगः कनिष्ठाङ्गुष्ठमूर्घनि ॥ ७१ ॥

विधानं पूर्वविन्यासात् सैषाकल्पस्य मुद्रिका । करावूर्घ्वीकृताङ्गुष्ठौ विधायान्याङ्गुलीगणम् ॥ ७२ ॥

कृतव्यतिकराम्रं तु कुर्यात् सा धूपमुद्रिका । संहृत्य वामहस्तस्य किनष्ठामूर्ध्वसंस्थिताम् ॥ ७३ ॥

विधाय मध्यमां पश्चादङ्गुष्ठं संहरेत्तथा । अनामिकातर्जनीभ्यां संहरेच कनिष्ठिकाम् ॥ ७४ ॥

करेण दक्षिणेनापि विहितायां तथैव च । दीपमुद्रां विदुः प्राज्ञा देवस्य प्रियकारिणीम् ॥ ७५ ॥

उपचारान्तराणां तु मुद्रैषा स्यात्कृताञ्जिलेः । अङ्गुष्ठमूर्ध्वगं स्थाप्य शेषाभिः कृतमुष्टिका ॥ ७६ ॥

प्रतिमामुद्रिका चैव श्रेया देवप्रियावहा । हस्तमुत्तानितं कृत्वा ऋमाद्वति(क्री?)कृताञ्जलिः ॥ ७७॥

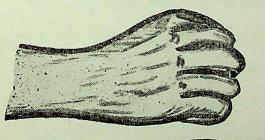
पृथक् कुर्यात् तथाङ्गुष्ठं सैषा स्वागतमुद्रिका । प्रार्थनामुद्रिका सेयं ध्यानमुद्रापि सा भवेत् ॥ ७८॥

ग्रासमुद्रा १३.७९, ८०

धान्यहवनग्रुद्रा १३.८०, १

आधारशक्तिसुद्रा १३.८२, ३

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

त्रयोदशोऽध्यायः

अपसन्यकरस्याग्रमङ्गलीपञ्चकस्य च । अन्वारब्धेनेतरेण परमान्ननिवेदनम् ॥ ७९ ॥ यासमुद्रां विदु: पाज्ञा: सदा देवप्रसादनी(नीम्?)। दीर्घीकृत्य कनिष्ठां च तर्जनीं चाप्युमे इमे ॥ ८० ॥ अङ्गष्ठं मध्यमानाममूर्घि संयोजयेद्पि । मुद्रैषा त्रीहिमुख्यानां धान्यानां हवने बुधैः ॥ ८१ ॥ आधारशक्तिपूर्वाणां मुद्रागणमथोच्यते । करद्वये मुष्टियुगं विधायाङ्गुष्टमध्यतः ॥ ८२ ॥ क्षेपयेद्वाममुष्टेः स्यादितरा दक्षिणोपरि । अस्पृष्टा स्यादियं मुद्रा संप्रोक्ताधारशक्तिजा ॥ ८३ ॥ व्यत्यस्ता कूर्मकालाभेर्मुद्रैषात् स्या प्रियंकरी । विधायाधोमुखं वाममध्यमापृष्ठगे उमे ॥ ८४ ॥ तर्जन्यनामिके कुर्यात् कुञ्चितो(ते ?)मध्यमामृजूम्। विधाय प्रस्तं कुर्यात् किनष्ठाङ्गिष्ठिके अपि ॥ ८५ ॥ अनन्तासनमद्रैषा नास्यां योजयते यतः । कराभ्यां मुष्टियुग्नं तु लग्नं कृत्वाङ्ग्लित्रयै: ॥ ८६ ॥ तर्जन्यङ्गुष्ठयुगलं प्राप्तलमं च मीलयेत्। पृथिवीमुद्रिकेषा स्याच्छ्णु क्षीराब्धिमुद्रिकाम् ॥ ८७ ॥ संश्लेष्य मणिबन्धौ च हाङ्गुष्ठं चाङ्गुलीगणम्। अन्योन्यसंमुखं कुर्यान्नखायै: सुषिरं मुने ॥ ८८ ॥ तन्मध्येऽङ्गुष्ठयुगलं निराधारं प्रचालयेत्। एषा सा मुद्रिका प्रोक्ता पङ्कजस्य पुरोदिता ॥ ८९ ॥

⁸⁰⁻⁽b) ABM. सा देवप्रियवाहिनी। 89-(ab) My. om. V-13

संयोज्य हस्तयुगलं तर्जनीभ्यां मुखे मुखे । *अमध्यके मस्तकं चेद्बद्धं कुर्यादितीदृशम् ॥ ९०॥ *तत्त्यक्तानामिकायुग्मं ततस्तं चोपसंहरेत् *। नियोजयेत् कनिष्ठे द्वे बद्धे चैकैकशस्तथा ॥ ९१ ॥ अङ्गुष्ठयुगलं लग्नं कुर्याद्धर्मादिमुद्रिका । क्रमेणैता विजानीहि निर्व्यासिङ्गेन चेतसा ॥ ९२ ॥ तर्जन्यङ्गुष्ठयुगलं मेलयेद्दक्षिणे करे। पश्चाच्छनै: शनै: कुर्यात् तद्बन्धस्य विकासनम् ॥ ९३ ॥ शाखाशङ्ख (संघ?) स्य च पुनः समुत्थानात् पृथग्भवेत् । धाम्नां त्रयाणां मुद्राः स्युरेता हंसस्य कथ्यते ॥ ९४ ॥ हस्तौ प्रसारितौ स्पृष्टौ विद्ध्याद् झिलर्यथा । एषा भावासनस्य स्यान्मुद्रा शुद्धा परात्मनः ॥ ९५ ॥ *सर्वा हस्ताद्यो वक्त्राद्गृहीत्वा मध्यमाङ्गुलिम् । दक्षिणस्य कनिष्ठस्य शेषाभिस्तिस्रभिर्मुने ॥ ९६ ॥ मुष्टिं विधाय चाङ्गुष्ठमुन्नतं कारयेद्भुधः। एषा मुद्रा जयानाम्ना निरुक्ता मन्त्रवित्तमै: ॥ ९७ ॥ अधोमुखे स्थिते वामे करे तत्पृष्ठसंस्थिते। दक्षिणे बद्धमुष्टिस्ते (ष्टौ तु ?) विष्णुं ध्यायेच्छ्रियः पतिम् ॥ ९८ ॥

⁹⁰⁻⁽d) A वन्धम् for बद्धम्

⁹¹⁻⁽d) A बन्धे for बद्धे

⁹²⁻⁽b) ABM. धर्मस्य for धर्मादि°

⁹⁴⁻⁽a) ABKM शाखस्य for शङ्ख (संघ ?)स्य

⁽b) ABM समर्थानाम् for समुत्थानात्

⁹⁵⁻⁽a) BM कुर्यात् for स्पृष्टी

⁹⁶⁻⁽a) M. सर्वे for सर्वा

⁹⁸⁻⁽b) संस्पृष्ट[°] for तत्पृष्ठ[°]

सर्वार्थसाधनी मुद्रा जयेत्येषापि कीर्तिता ।
गरुडोपरिसंस्थस्य देवस्येषा प्रियंकरी ॥ ९९ ॥
शक्तियुक्तस्य देवस्य मुद्रां शक्त्यात्मिकां शृणु ।
श्रुतानवामहस्तं तु प्रसार्य विरलाङ्गुलीः ॥ १०० ॥
श्रुर्यादाकुञ्चितपान्ताः तच्छाखाः सेतुबद्भवेत् ।
अङ्गुष्ठसंमुखं तासु लग्नाश्चाङ्गुलिमध्यतः ॥ १०१ ॥
हृद्याभिमुखीमेनां बन्नीयादियमेव सा ।
अन्यासामप्यनुक्तानां मुद्राणां द्विजपुंगव ॥ १०२ ॥
पद्ममुद्रां विदध्याद्वा यद्वा कुर्यादथाञ्जलिम् ॥
इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्र—
संहितायां [मुद्रालक्षणविधिर्नाम]त्रयोदशोऽध्यायः ॥

चतुर्दशोऽध्यायः

विश्वामित्र:--

प्रतिष्ठां शृणु विप्रषे देवदेवस्य शार्ड्जिणः । सर्वलोकेषु यद्वस्तु स्थावरं जङ्गमं तथा ॥ १ ॥ द्र्ष्टुं यच्छक्यते सर्वैः श्रोतुं वा द्विजसत्तम । तेषामन्तर्बिहरपि(१) व्यापकत्वेन सं(यः१)स्थितः ॥ २ ॥ तस्य विष्णोर्भगवतः प्रतिष्ठा कीदृशी भवेत् । तथा हि मन्दबुद्धीनां विश्वासायाभिधीयते ॥ ३ ॥ धाम्रस्तु पूर्वदिग्भागे दक्षिणे चोत्तरेऽथवा । पश्चिमे वापि कर्तव्यं मण्डपं(१) कोणदिक्ष्विप ॥ ४ ॥

¹⁰¹⁻⁽a) ABM °द्कुश्चितत्राताः for °दाकुश्चितप्रान्ताः

⁽c) ABM संमुखान्तासु for संमुखं तासु
Colophon:-My. मुद्रालक्षणं नाम for [मुद्रालक्षणविधिनीम]
1-(a) My. विप्रेन्द्र for विप्रर्षे

वर्जयेदन्तरालेषु मण्डपस्य विनिर्मितिम् । षट्त्रिंशद्भिर्युतं स्तम्भैर्यद्वा षोडशभिर्द्विज ॥ ५ ॥

द्वारैश्चतुर्भिः सहितं दर्भमालाभिवेष्टितम् । क्षौमपद्वितानाब्यं लम्बमुक्ताफलसजम् ॥ ६ ॥

द्वारपार्श्वयुगन्यस्ततोयपूर्णघटै(टं?) द्विज । लेपितं गोमयाम्भोभिः सुधारेखाविचित्रितम् ॥ ७॥

दीपमालापरिवृतं पुष्पमालाभिलम्बितम् । विभाजयेच तन्मध्यमेकाशीतिपदैः समैः ॥ ८॥

तन्मध्ये नवभिः कुर्यात् पदैर्वेदिं विधानतः । वेदिं च परितः कुर्यात् कुण्डानि द्विजसत्तम ॥ ९ ॥

चतुरश्रं तथा चापं वृत्तं पद्मं चतुर्दिशम् । मङ्गलान्यष्ट याज्ञीयैर्दुमैः कृत्वा च विन्यसेत् ॥ १०॥

मेरी च वृषभो नागश्चामरं केसरी तथा । पताका ध्वजदीपांश्च (दीपौ च?) मङ्गलान्यष्ट काश्यप ॥ ११ ॥

प्रतिष्ठादिवसात् पूर्वं नवमे सप्तमेऽपि वा । पश्चमे वापि दिवसे मङ्गलाङ्कररोपणम् ॥ १२ ॥

कुर्वीत विधिवद्रात्रिमुखे द्विजवरोत्तम । अधिवासदिनात् पूर्वे दिने मुनिवरोत्तम ॥ १३ ॥

बिम्बस्य गुद्धये कुर्यात् जलाधिवसनं द्विज । आचार्यो यजमानश्च मूर्तिपै: सहितस्तदा ॥ १४ ॥

स्नातः ग्रुक्काम्बरघरः स्वनुलिप्तः स्वलंकृतः । यजमानानुकूलक्षें मुहुर्ते शोभने सति ॥ १५॥

पुण्याहवाचनं कुर्यात् ब्राह्मणैर्वेदपारगैः । प्रोक्षणं पश्चगन्येन कृत्वा स्थानस्य शुद्धये ॥ १६॥

प्रविश्य कर्मशालायां प्रतिमामवलोक्य च । अस्त्रोदकेन संक्षाल्य पीठं रत्नशिलामपि ॥ १७॥ रथमारोप्य बिम्बं तत् सर्वमङ्गलसंयुतम् । तीर्थदेशं समासाद्य नदीं वा पार्श्ववर्तिनीम् ॥ १८॥ पवित्रमन्त्रं प्रजपेत् त्रीन् वाराँस्तस्य शुद्धये । क्षीराणवं जले तस्मिन् ध्यात्वा दारुमयं ततः ॥ १९॥ पर्यक्कं नववस्त्रेण संछन्नं विन्यसेत्तः। तस्मिन् प्राङ्मस्तकं देवं शाययेन्मूर्तिपैर्द्विजै: ॥ २०॥ प्रागादौ शयनाह्या कलशानष्ट विन्यसेत् । तेष्विन्द्रादीन् समभ्यर्च्य बिंठं च विकिरेत्ततः ॥ २१ ॥ कारयित्वा प्रपां तत्र तीरे वेदादि पाठयेत । गीतनृत्तादिभिश्चैव दिनशेषं नयेद्दिवज ॥ २२ ॥ रात्रो च दीपान् प्रज्वाल्य रक्षां तत्र विधाय च। गत्वा च मण्डलं तत्र विन्यसेद्विजपुंगव ॥ २३ ॥ चकाञ्जं स्वस्तिकं वापि तस्य प्रागुत्तरे द्विज । शालीनां दशभिभिरेस्तण्डलेश्च तद्धकै: ॥ २४ ॥ तिलैस्तदर्धसंख्येश्च मध्ये मध्ये पटास्तृतै: । विधाय राशि तस्योधें विन्यसेत् कुम्भमुत्तमम् ॥ २५ ॥ तन्तुजालेन संवेष्टय क्षौमाभ्यामभिवेष्टय च। निधाय कूर्च रत्नानि नव हे(हैं?)मं तथाम्बुजम् ॥ २६ ॥ विन्यस्य पलवाँश्वास्ये तद्वकत्रमपिधाय च । कुम्मे च मण्डले चैव देवमावाह्य पूजयेत् ॥ २७ ॥

¹⁷⁻⁽c) Ks. अष्टो° for अस्त्रो°

²¹⁻⁽cd) My. om.

^{22&}amp;23 My. om.

²³⁻⁽d) B. om. द्विजपुंगव।

²⁵⁻⁽b) ABM. पदास्थित: My. पदं स्थितै: for पटास्तृतै:

द्वारतोरणपूजां च पूर्ववत् सम्यगर्च्य(प्र्यं?) च । कुम्भमण्डलगे देवे पायसादि निवेद्य च ॥ २८॥ कुण्डे विह प्रतिष्ठाप्य हुत्वा चाष्ट्रसहस्रकम् । समिचरुघृतैश्चैव पूर्णामपि विधाय च ॥ २९ ॥ प्रतिष्ठितं(१) द्रव्यगणमशेषमधिवास्य च । गत्वा जलाशयं पश्चात् सर्वमङ्गलसंयुतम् ॥ ३०॥ पाठियत्वा चतुर्वेदान् गापयित्वा च गीतकान्। नर्तियित्वा च सरितो(गणिका?) जागरेण नये त्रिशाम् ॥ ३१ ॥ ततः प्रभातसमये गुरुमूर्तिपसंयुतः। स्नातः श्वेताम्बरघरः कृतपौर्वाह्निकिकत्रयः ॥ ३२ ॥ अलंकृतो यथापूर्व मण्डपं संप्रविश्य च । द्वारतोरणकुम्भादीनभ्यर्च्य विधिना ततः ॥ ३३ ॥ कुम्भस्थं विष्णुमभ्यर्च्य करकस्थं सुदर्शनम् । कुम्भाष्टके च परितः शकादीनभिपूज्य च ॥ ३४॥ मण्डलस्थं च देवेशं साङ्गं सपरिवारकम् । आराघयित्वा नैवेद्यपश्चिमैर्भोगसंचयै: ॥ ३५ ॥ विह्निध्यस्थितं देवं समिद्भिः सप्तिभः क्रमात् । इष्ट्वा विकीर्य पुरतो बॉर्ल द(ग?)त्वा जलाशयम् ॥ ३६॥ प्राप्तेऽपराहे तद्धिम्बं रथमारोप्य देशिकम्। अलंकृत्य च दिक्संस्थैर्वेदानध्याप्य च द्विजै: ॥ ३७॥ एकायनीं पुर:(नः?) शाखां पाठयित्वा च तां द्विजै:। श्रीसूक्तं भद्रसूक्तं च शाकुनं सूक्तमप्यथ ॥ ३८॥

²⁹ Ks. & My. om.

³⁰⁻⁽a) Ks. प्राति° for प्रति

My. प्रातिष्ठिकम् for प्रतिष्ठितम्

38-(b) ABM My. तद् for ताम्

पुंसूक्तं विष्णुसूक्तं च भगवत्प्रतिपादकान् । मन्त्रानि पठिद्धिश्च वैष्णवर्भगवन्मयै: ॥ ३९॥ शङ्खकाहरुसंमिश्रतूर्यघोषपुरस्सरम् । सिद्धार्थानस्त्रसंजप्तानाचार्यो मूर्तिपै: सह ॥ ४० ॥ विकिरन्नमतो यायात् सर्वविघोपशान्तये । यामं प्रदक्षिणं कुर्वन्नालयं संप्रवेशयेत् ॥ ४१ ॥ अवतार्य शनैर्बिम्बं रथमण्डलसंनिधिम् । जपन् नृसिंहस्य मनुं स्थापयित्वा तद्यतः ॥ ४२ ॥ विज्ञापयेन्मण्डलस्थं देवं तद्गतमानसः। त्वत्समाराधनार्थाय देवदेव श्रियः पते ॥ ४३ ॥ प्रकल्पितमिदं बिम्बं त्वद्धक्तहितकाम्यया । प्रतिष्ठां कर्तुमिच्छामि प्रसीद परमेश्वर ॥ ४४ ॥ विज्ञापनमिदं कृत्वा प्रणम्याष्टाङ्गसंयुतम् । प्राप्यानुज्ञां च पीठोर्घ्वे बिम्बं तदुपवेश्य च ॥ ४५ ॥ पुण्याहवाचनं कृत्वा द्वाःस्थानभ्यच्यं पूर्ववत् । कुम्भादिष्वपि चाराध्य हुत्वामौ च गुरूत्तमः ॥ ४६ ॥ कुण्डेषु मूर्तिपान् होतुं नियुज्य च समन्ततः। आसाद्य बिम्बनिकटं सर्वदुष्टनिवारणम् ॥ ४७ ॥ ज्वलत्यमं सहस्रारं ध्यात्वा तन्मन्त्रमन्त्रितान् । सिद्धार्थान् प्रतिमामूर्ज्ञि तन्मन्त्रेण विनिक्षिपेत् ॥ ४८ ॥ शिल्पिशालोत्थदोषाणां शान्त्यै स्नपनमाचरेत् । बिम्बस्य परितः कुम्भानष्टौ संस्थापयेद्गरः ॥ ४९ ॥

⁴⁷⁻⁽a) My. कुम्मेऽष्ट[°] for कुण्डेषु

⁻⁽d) ABM दृष्टि for दुष्ट

⁴⁹⁻⁽a) ABM जालो° for शालो°

आवेष्टय तन्तुभिर्वस्त्रयुग्मेनावेष्टय तान् बहि:। क्षीरं शुद्धजलं रत्नतोयं हेमाम्बु गन्धकम् ॥ ५०॥ फलपुष्पजले बीजतोयं पूर्वादि विन्यसेत्। हेतिराजेन कलशान् साङ्गानष्टाभिमन्त्रितान् ॥ ५१ ॥ तन्मन्त्रेणाभिषिञ्चेत् तं पूर्वादीशदिगष्टकम् (के?)। अनेन स्नपनेनैव शिल्पिदोषो विनश्यति ॥ ५२ ॥ ततश्च नववस्त्राभ्यां सदशाभ्यां च कौतुकम् । संवेष्टयित्वा दग्दानशयनं परिकल्पयेत् ॥ ५३ ॥ वेदिकोपरि शालीनां दशभारान् विकीर्य च। तस्योपरि पटं न्यस्य तण्डुलांस्तत्प्रमाणकान् ॥ ५४ ॥ तस्योपरिष्टाच तिलान् विकीर्य च पटोपरि । सोपधानं कुशान् न्यस्य तस्योपरि च कौतुकम् ॥ ५५ ॥ शाययित्वा प्राक्छिरसं स्वर्णसूच्या द्विजोत्तम: । अस्ताभिजप्तया नेत्रे प्रणवेनोहिखेन्सुने ॥ ५६ ॥ सनेत्रं मनसा ध्यायन् परमात्मानमात्मनि । ततः शिल्पिवरः स्नातः सिताम्बरधरः शुचिः ॥ ५७ ॥ नेत्रमन्त्रितशस्त्रेण नेत्रे प्रकटयेत् सुवी: । साम चान्द्रं वारुणं च सामगैः पाठयेद् द्विजैः ॥ ५८ ॥ हेमपात्रस्थितं पश्चाद् घृतं मधु च दर्शयेत्। नेत्रं प्रपूरयेत् ताभ्यां द्वादशाक्षरविद्यया ॥ ५९ ॥ वौषट्कारान्तयोर्ध्वस्थहन्मन्त्रेणामृतद्ववम् । ध्यात्वा चान्द्रमसं बिम्बं मस्तकोपरि च क्षुताम् ॥ ६०॥

⁵⁰⁻⁽d) A होमा° for हेमा°

⁵³⁻⁽c) ABM दिग् for हग्

⁵⁴⁻⁽c) ABM न्यस्योपरि तया गुद्ध°

⁵⁷⁻⁽a) My, °नेत्रमनुना for °नेत्र मनसा

ध्यात्वामृतस्य धारां च घेनुयुग्मं सवत्सकम् । सौवर्णखुरशृङ्गाळ्यं दर्शयेत् प्रतिमापुरः(१) ॥ ६१ ॥ ततस्तु कलशैर्देवं नवभिः स्नापयेदृद्विज । ततोऽलंकृत्य देवेशं मात्रान्तं परिपूज्य च ॥ ६२ ॥ निवेद्य पायसादीनि ताम्बूलं च निवेद्य च। रथमारोप्य तद्धिम्बं प्रासादं परितो नयेत् ॥ ६३ ॥ *सर्वमङ्गलसव्याघ्रत्वचं * विन्यस्य चोपरि । क्षोमवस्त्रं तथास्तीर्य हृन्मन्त्रोचारणादिकम् ॥ ६४ ॥ रोषरूपं च शयनं ध्यात्वा चैकाग्रमानसः। अर्घ्याचै: पूजयित्वा च शिर:पार्धे घटं न्यसेत् ॥ ६५ ॥ सुसूत्रं क्षौमवसितं शालिपीठोपरि स्थितम् । अर्घ्येण प्रोक्ष्य शयनं निदाणं श्रीयुतं तथा ॥ ६६ ॥ नतिप्रणवयुक्तेन स्वनाम्ना धूपपश्चिमम्। सभाज्य बिम्बं शयने प्राङ्मूर्धानं च शाययेत् ॥ ६७॥ अर्ध्यपूर्वेश्च धूपान्तैराराध्य प्रणिपत्य च । पीठं ब्रह्मशिलां चैव शालिपीठे पटास्तृते ॥ ६८ ॥ शायित्वा यथापूर्व प्रणवेन सभाज्य च । वाससा वर्मजप्तेन धूपितेनावगुण्ठ्य च ॥ ६९ ॥ अर्चामिन्येन वस्त्रेण छाद्येत् पीठिकामपि । प्रतिमापादपार्धस्थान् लाञ्छनान्(१)स्वस्वमन्त्रकै: ॥ ७० ॥ स्वस्थानसंस्थितान्(?)बुध्वा मूर्प्ति द्वादशवाचकम् । दामोदरात् केशवान्तमापादं द्वादशस्थले ॥ ७१ ॥

⁶²⁻⁽d) KKs. My. मन्त्रा° for मात्रा° V-14

विन्यस्य तच्छक्तिचयं तद्भद् व्यापकवत् पुनः। द्विषट्काणं च मूर्धान्तमप्ययाख्येन भावयेत् ॥ ७२ ॥ निश्चलं ज्ञानरूपं तत्कौतुकं प्रतिभाव्य च। प्रणिपत्य च तद्धिम्बं तदा कुण्डसमीपतः ॥ ७३ ॥ आज्यान्नतिलहोमं च प्रत्येकं पञ्चविंदाति:। कृत्वा पूर्णीहुर्ति दचादेशिको नियतात्मवान् ॥ ७४ ॥ एकायनाश्चतुर्दिक्षु जुहुयुर्व्यूहमनत्रकै: । कोणेषु वैष्णवा होमं कुर्युर्मन्त्रेश्च वैष्णवै: ॥ ७५ ॥ स्वशाखोक्तेस्तथा चामिकोणादिषु समाहित:। परं ब्रह्म स्वशक्त्येव सर्वशक्तिशरीरकै: ॥ ७६ ॥ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ हृदये द्वादशाक्षरम् । हृदयाङ्गसमायुक्तं ज्वलद्भूपं विभाव्य च ॥ ७७ ॥ भूतशुद्धिविधानेन संहारान्तं च कौतुकम् । विचिन्त्य परमां मूर्तिमापाद्य स्वयमेव च ॥ ७८ ॥ कुमुदादिगणेशांश्च रक्षार्थं तेष्वनुक्रमात् । आवाह्याभ्यर्चियत्वा च स्वै: स्वैर्मन्त्रैद्विजोत्तम ॥ ७९ ॥ ततो मूर्तिपसंयुक्तो गत्वा प्रासादमध्यतः। सर्वदुष्टोपशान्त्यर्थं प्रोक्षयेत् पञ्चगव्यकैः ॥ ८० ॥ हेतीशं क्षेत्रनाथं च पूजयेद्भपपश्चिमै: । आधारप्रमुखैर्मन्त्रैयोंगपीठान्तमर्चयेत् ॥ ८१ ॥

⁷²⁻⁽ab.) Ks, विन्यस्यास्य च शक्ती च यत्नात् पावकवस्पुनः ।

⁻⁽d) ABM कव्यांखन for °मप्ययाख्येन

⁷⁴⁻⁽a) Ks. My. आज्यं च for आज्यान°

⁷⁷⁻⁽c) ABM हृद्यंगमसंयुक्तम्

⁷⁸⁻⁽b) ABKs.M संहारं तच for संहारान्त च

परितः पूर्ववत्कुण्डानष्टौ संकल्प्य देशिकः। शान्त्यर्थं चक्रमन्त्रेण द्विषडर्णेन वा हुनेत् ॥ ८२ ॥ मूर्तिपाः स्वस्वमन्त्रेण जुहुयुः पूर्ववत् क्रमात् । प्रशमय्य ततो दोषान् प्रासादं चाधिवासयेत् ॥ ८३ ॥ प्रासादं(दो ?) देवदेवस्य प्रोच्यते तात्त्विकी तनः । तत्त्वानि विन्यसेत्पीठे यथा तत्त्वाधिवासकः(के ?) ॥ ८४ ॥ प्रकृत्यन्तानि पुरुषे बिम्बे त्वेवं प्रकीर्तितम् । अध्वषट्कं तथा ध्यात्वा वर्णं शिखरसंस्थितम् ॥ ८५ ॥ चातुरात्म्येन मन्त्रेण प्रणवां चेन देशिकः। कृत्वा च व्यापकन्यासं तिच्छरोऽन्तं मुनीश्वर ॥ ८६ ॥ समभ्यर्च्याथ हुत्वा च प्रोक्ष्य शान्त्युदकेन च । आपोहिष्ठादिभिर्मन्त्रै: पवित्रमनुनापि च ॥ ८७ ॥ गर्भगेहं प्राङ्गणानि प्रोक्षयेयुध्य मूर्तिपाः। शयनस्थानमासाच साष्टाङ्गं प्रणिपत्य च ॥ ८८ ॥ प्रतिमामूर्धि दत्वार्घ्य घूपान्तमभिपूज्य च। बिम्बस्य पादपार्थे तु बध्वा पद्मासनं गुरुः ॥ ८९ ॥ ध्यानाधिवासं कुर्वीत यथा तदवधारय। मूलाधारानुबद्धाभिनीडीभिर्दशिभेर्युतम् ॥ ९० ॥ अन्याभिस्तु शरीरस्थं व्याप्तं द्विजवरात्मज । प्रतिमायां तथा देवीं व्याप्तामेव विभाव्य च ॥ ९१ ॥ श्रोत्रादीन् स्वस्वविषयादात्मन्येवोपसंहरेत्। स्वहृत्पङ्कजमध्यस्थं ज्योतीरूपं विभाव्य च ॥ ९२ ॥

⁹⁰⁻⁽a) Ks. धान्या° for ध्याना°
My. नाडीन्यासं प्र° for ध्यानाधिवासम्
92-(d) ABM ऊन° for °ज्योती°

स्वहृत्यद्मोदरे देवं बिम्बस्थं परिभाव्य च । सूर्येन्द्रिमिप्रभां सूक्ष्मां सुषुम्नां स्वान्तरस्थिताम् ॥ ९३ ॥ बिम्बे चात्मनि च ध्यात्वा दक्षिणेन स्वदेहतः। बिम्बस्य वामपार्श्वेन प्रविश्य हृदयाम्बुजम् ॥ ९४ ॥ योगकाले यथा देव: स्वशरीरेऽनुभूयते । समाधिना निश्चलेन तथा तं परिभावयेत् ॥ ९५ ॥ कार्या तदेकता पश्चाद्यावद्विन्दति वै ततः। द्वैघं कृत्वा ततो यावत् विम्वं वामेन चात्मनः ॥ ९६ ॥ दक्षिणेनाथ हृदयं प्रविशेदु द्विजसत्तम । ततो हृत्यद्ममध्यस्थं ध्यात्वैवात्मानमात्मना ॥ ९७ ॥ ज्ञानस्वरूपममलं यावन्नाड्याश्च मध्यतः । स्वमन्त्रोचारणेनैव द्वादशान्तं द्विजोत्तम ॥ ९८ ॥ तत्संस्थितेन विभुत्ना भूत्वा सामरसः (१) स्वयम् । निष्पन्दस्पन्दतां गत्वा त्रजेत् स्वहृदयान्तरम् ॥ ९९ ॥ ततश्च बिम्बहृदयं यथापूर्व तथा व्रजेत् । कृत्वा तदैक्यं तत्रापि द्वादशान्तं ततो त्रजेत् ॥ १०० ॥ तत्रापि पूर्ववद् बुध्वा हृदयं संप्रविश्य च । तसानिर्गत्य हृदयात् प्रविशेत्पूर्ववर्त्मना ॥ १०१ ॥ आत्मह्न्मण्डकान्तः स्थमात्मानमनुभाव्य च । इत्थं कौतुकमध्यस्थं चैतन्यं परिभाव्य च ॥ १०२ ॥ इतरेतरेन्द्रवत्तेजः संबन्धमनुचिन्तयेत्। ब्रह्मानुसंघानमिदं कथितं द्विजसत्तम ॥ १०३॥ शब्दब्रह्मानुसंघानं शृणुष्वा(१)तः परं द्विज । परं सूक्ष्मं तथा स्थूलमितस्थूलं चतुर्विधम् ॥ १०४ ॥

⁹⁴⁻⁽b) My. तु for स्व

विद्धि बिम्बं चतु:शब्दो (ब्दै:?) यथा देहोऽव्ययस्तथा । शब्द एव स्वदेहं च बिम्बं च मुनिसत्तम ॥ १०५ ॥ विधिनाप्ययसंज्ञेन वैखर्यामुपसंहरेत । शब्दं तद्वेभवं पूर्वं परस्मिन् ब्रह्मणि द्विज ॥ १०६ ॥ निस्तरङ्गदशापन्नस्पृष्ट(सृष्टि?) मार्गेण तत्त्वयम् । परं ब्रह्म शब्दबिम्बं पूर्वविचिन्तयेन्मुने ॥ १०७ ॥ इत्थं शाब्दं स्वदेहं च कृत्वा तत्रैव विश्रमेत् । सांनिध्यार्थं ततो मन्त्रसंयोगं विद्धीत च ॥ १०८ ॥ सूर्यचन्द्रसहसाभं स्वहृत्पङ्कजमध्यगम् । स्वमन्त्रतन्त्रसंनाद्रह्मपेणाग्निस्फुलिंगवत् ॥ १०९ ॥ ब्रह्मरन्ध्रेणोर्ध्वगेन निर्गत्य च तनोः पुनः । प्रविश्चन्तं पुनस्तेन वर्त्मना स्वतनुं पुनः ॥ ११० ॥ ध्यात्वा च तत्स्थचैतन्ये देवतां संविभाव्य च। अचीरूपं च सकलमेवं व्याप्तं विभावयेत् ॥ १११ ॥ प्रथ्वीमन्त्रानुविद्धं च पीठं रत्नशिलामयम् । आधारशक्तिमन्त्रेण बिम्बेनैक्यं विभावयेत् ॥ ११२ ॥ विभाज्येत्थं ततो विप्र मन्त्रन्यासं समाचरेत्। न्यासेन रहितं वापि मन्त्रन्यासन(सं स?) माचरेत् ॥ ११३ ॥

¹⁰⁵⁻⁽a) A शुद्धि चतुर्विधः BM शुद्धिश्वतुर्विधः for विद्धि विम्बं चतुः° My. तद्धि for विद्धि

⁻⁽b) ABM देहेऽप्ययम् for देहोऽन्यय

¹⁰⁶⁻⁽a) KMMy. व्यय for ° प्यय

¹⁰⁸⁻⁽c) Ks. नमोमन्त्रम् for ततो मन्त्र°

¹¹⁰⁻⁽d) My. मनुम् for तनुम्

¹¹¹⁻⁽b) ABM. °नैव तां संविभज्य च।

⁻⁽d) ABM. व्याप्तिम् for व्याप्तम्

¹¹³⁻⁽c) Ks. बिम्बम् M. मन्त्रम् for वापि

⁻⁽cd) A मन्त्रममन्त्रन्यास° for वापि मन्त्रन्यासन

प्रणम्य दण्डवत् पश्चादात्मायनसमर्पणम् । विधायार्घ्यादिभिभीगैनैवेद्यान्तैः क्रमाद्यजेत् ॥ ११४॥ ततश्च वैद्याः परितो विपानेकायनादिकान् । दिग्विदिवसंस्थितान् कृत्वा मन्त्रानुद्धोषयेत्क्रमात् ॥ ११५ ॥ इतिहासपुराणानां स्तोत्राणामपि पाठकान्। वैष्णवान् परितः स्थाप्य तत्तद्धोषणमाचरेत् ॥ ११६ ॥ चतुर्दिक्ष चतुर्वेदपठनं कारयेद् द्विजै:। वीणावेणुरवैर्मिश्रान् गीतशब्दांश्च घोषयेत् ॥ ११७ ॥ नृतानां दर्शनं चैव कारयेत् परितः स्थितैः । यथाक्रमं मूर्तिधरैर्हवनं कारयेत्तथा ॥ ११८ ॥ प्रत्येकं शतसंख्याकं कृतानां कर्मणां द्विज । तत्त्वानां चैव शुद्धयर्थं हवनं कारयेन्मतम् ॥ ११९ ॥ आधारशक्तिमन्त्रेण रत्नाधारशिलाहुतिम् । भूतमन्त्रेण पीठस्य हवनं विधिवचरेत् ॥ १२०॥ पूर्णीहुतिं विधायान्ते शान्तितोयेन चोक्षणम् । बिम्बादीनां तथा कृत्वा विष्णुगायत्रिया पुनः ॥ १२१ ॥ अर्ध्यादिभोगैर्यजनं कृत्वा तत्पादगौ करो । त्वत्सभाजनसिद्धचर्थं त्वद्रूपं कल्पितं विभो ॥ १२२ ॥ संनिधायात्र देवेश यावदाभूतसंप्रवम् । त्वद्भक्तेविंहितां पूजां गृहाण परमेश्वर ॥ १२३ ॥ गतिस्त्वमेव परमा मज्जतां भवसागरे। विज्ञापनमिदं कृत्वा प्रणमेद्दण्डविक्षितौ ॥ १२४ ॥ कुम्भमण्डलगं देवमभ्यच्यं तद्नु द्विज । मन्त्राणां चैव च तथा न्यस्तानां तु विशेषतः ॥ १२५॥

¹¹⁴⁻⁽b) My. °दान्नायन for °दात्मायन

अर्चागतस्यापि विभोरेकसंधानकारणात् । घृतेन दभ्ना पयसा मधुना च क्रमाद् द्विज ॥ १२६ ॥ अङ्घिनाभीश्च हृदयं स्पृष्ट्वा मूर्धानमेव च। अनिरुद्धादिभिर्मन्त्रेईत्वान्ते शोक्षयेत्क्रमात् ॥ १२७ ॥ स्प्रष्ट्राङ्गानि समस्तेन तत्तदङ्गानि सर्वतः। संप्रोक्ष्य सर्वगात्राणि द्विषडणेन होमयेत् ॥ १२८ ॥ पूर्णीहुतिं ततो दद्यादाज्ये(१)नामाभिधाय च। प्रासाददिक्षु जुहुयुस्तन्मन्त्रेण बिंह हरेत् ॥ १२९ ॥ मूर्तिपाः कुमुदादींश्च पूजयेयुः समन्ततः । स्नात्वा प्रभाते ह्याचार्यो गत्वा यागनिकेतनम् ॥ १३०॥ प्रविश्याराध्य देवं च विज्ञाप्य तदुनुज्ञ्या । अर्घ्यादिपात्रसहितो गत्वा च भगवद्गृहम् ॥ १३१ ॥ क्षेत्रेशयजनं कृत्वा स्वमन्त्रेण द्विजोत्तम । हुत्वामिमाज्येन ततः पूर्णामपि विधाय च ॥ १३२ ॥ पासाददिक्षु जुहुयुस्तन्मन्त्रेणैव मूर्तिपाः। पश्चाद्गर्भगृहं गत्वा सप्तभागं समं द्विज ॥ १३३ ॥ मध्यं *बाह्यं * (ब्राह्यं ?)तु तद्याह्यं दैवमानुषमन्वतः । पैशाचं बाह्यगं स्थानं पैशाचादिपदत्रयम् ॥ १३४ ॥ परित्यज्यात्रतो वित्र पूजने चैकबेरके । न्यसेद्रत्तशिलां ब्राह्मे यद्वा ब्रह्मसुरान्तरे ॥ १३५ ॥ बहुबेरे तत्र कुर्यात् शृणु स्थापनमुत्तमम्। तत्र संस्थापने देवो भक्तानामपि वाञ्छितम् ॥ १३६ ॥ प्रददाति द्विजश्रेष्ठ संपदः सकलास्तथा । दैवे वा मानुषे वापि संघौ वाथ तयोर्मुने ॥ १३७ ॥

बहुबेरप्रतिष्ठानं यद्वा स्याच्छयनासनम् । कृत्वावटं ब्रह्मशिलामानात् किंचिदिवाधिकम् ॥ १३८॥ मध्ये तस्य द्विजवर द्वादशाङ्गलविस्तृतम् । कृत्वा मानं च तन्मात्रं तस्मिन् हेमादिनिर्मितम् ॥ १३९ ॥ अङ्गलीभिश्चतस्रभिरुत्रतं विततं तथा । हेमरतादिसंपूर्णं हेमपात्रं प्रजप्य च ॥ १४० ॥ प्रणवाद्यन्तसंस्थेन विन्यसेद्विष्णुपूर्वया । गायच्या पूरयेद्गर्तं सुधया कारयेद् दृढम् ॥ १४१ ॥ *ब्राह्मादितरसंज्ञेन(?)* शिलां तस्योपरि न्यसेत् । मध्ये नवाम्बुजं कुर्यात् कर्णिकास्ववटं खनेत् ॥ १४२ ॥ रतानि विन्यसेत् तेषु वज्रमैन्द्रे न्यसेदु बुधः। याम्येऽम्बुजे गारुडं च मुक्तां वारुणपङ्कजे ॥ १४३ ॥ पद्मरागं न्यसेत् सौम्ये स्फटिकं वह्निकोणके । सूर्यकान्तं नैर्ऋते च नीलं वायव्यपङ्कजे ॥ १४४ ॥ ऐशान्ये पुष्यरागं च मध्ये पद्मे च काश्यप । समस्तलोहरचितं पद्मं न्यस्य तदूर्ध्वतः ॥ १४५ ॥ *सौवर्णमभिवसुधासूर्यकान्तं(१)च वहिके *। नैर्ऋते चेन्द्रनीलं च वायव्ये पुष्यरागकम् ॥ १४६ ॥ ऐशान्यपद्मे वैद्भर्यं स्फटिकं मध्यपङ्कजे । रूप्यमैन्द्रे तथा याम्ये त्रपुं पश्चिमपङ्कजे ॥ १४७ ॥ कृष्णसीसमय:सारं या(सौ १)म्ये ताम्रं तु निक्षिपेत् । वहौ नैर्ऋत *एवं कं(?)कृष्णं यो(?)*वायुपङ्कजे ॥ १४८॥

¹⁴⁰⁻⁽a) A My, श्र तिस्मि° for श्रतस्मि°

^{–(}d) BKs. My. मेदा M देव° for हेम°
ABKs. M. My. °जल्प्य for ° जप्य

कांस्यमीशानपद्मे स्यात् स्वर्णं मध्यमपङ्कजे । सर्वलोहमयं पद्मं मध्यमाम्भोजमध्यतः ॥ १४९ ॥ विन्यस्य तस्योपरि च कच्छपं स्वर्णनिर्मितम् । देवीं च वसुधां न्यस्य नागराजं च रूप्यजम् ॥ १५०॥ प्रणवेनैव विन्यस्य सकलं वस्तुजालकम् । हरितालं छिन्नपिष्टमञ्जनं च सुराष्ट्रजम् ॥ १५१ ॥ ऐन्द्रादिदिक्ष हृदये मांसीं द्विजवरात्मज । वचां बिल्वं च विन्यस्य कोणेषु रजनीं पुन: ॥ १५२ ॥ सहदेवीं विष्णुपूर्वी क्रान्तामैन्द्रघां क्रमान्न्यसेत् । मध्यमे शङ्खपुष्पं च मूलमेषां च विन्यसेत् ॥ १५३ ॥ वासुदेवादिमन्त्रैस्तु दिक्षु कोणेषु निक्षिपेत्। कोणेष्वध्यक्षपूर्वेषु सर्वद्रव्याणि विन्यसेत् ॥ १५४ ॥ रत्नादीनामलामे तु मौक्तिकं स्वर्णमेव वा। रजतं वाथ विन्यस्य हुत्वाज्यपयसा द्विज ॥ १५५ ॥ गृहीत्वा प्रणवेनैव प्रागांच मध्यपश्चिमम् । संछाद्य नववस्त्रेण सुधयालिप्य देशिकः ॥ १५६ ॥ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः पीठं तस्योर्ध्वतो न्यसेत् । कारियत्वा च सुश्चिष्टं गर्ते पद्मं हिरण्मयम् ॥ १५७ ॥ तद्रधें गरुडं हैमं लघुरूपं निवेश्य च। पञ्चगव्यं फलं पुष्पमोषधीरिप विन्यसेत् ॥ १५८ ॥ मन्त्रेण द्वादशार्णेन पुनः पैठीयदेवताः। काळकूर्माद्यः पूज्यास्ततन्मन्त्रेरनुक्रमात् ॥ १५९ ॥ तैरेव हुत्वा गत्वा च समीपं कौतुकस्य च । नत्वा हृदयमन्त्रेण निरस्याच्छादितं पटम् ॥ १६० ॥

¹⁵⁰⁻⁽b) ABM स्ववेशम् for कच्छपम् V-15

भावयित्वा प्रबुद्धं च विभुं विज्ञापयेत्ततः । पुण्डरीकाक्ष भगवन् सर्वलोकहिताय च ॥ १६१ ॥

त्वद्भक्तानां विशेषेण विप्रादीनां महात्मनाम् । प्रासादे स्थापयामि त्वां विम्बरूपिणमञ्ययम् ॥ १६२ ॥

संनिधत्त्वात्र देवेश क्षमस्य च दयां कुरु । इत्थं विज्ञाप्य देवेशमुत्तिष्ठेत्यादिकं मनुम् ॥ १६३ ॥

पठन् बिम्बं समुत्थाप्य शयानं मूर्तिपै: सह । यानमारोप्य पुरत: शिवसंकल्पमुचरन् ॥ १६४ ॥

प्रदक्षिणं परिभ्राम्य वेदघोषादिभिः सह । अतो देवेतिमन्त्रेण प्रविश्याभ्यन्तरं द्विज ॥ १६५ ॥

पुण्याहवाचनं कृत्वा पौरुषं सूक्तमुचरन् । प्रणवद्वयमध्यस्थद्वादशाक्षरविद्यया ॥ १६६ ॥

मुहूर्ते सुशुभे प्राप्ते कुम्भीकृत्य हृदन्तरे । ध्यायन् विष्णुं परतरं परस्माच्छ्रीनिकेतनम् ॥ १६७॥

श्वम्र(म्रे ?)पीठस्य तां मूर्तिमचलां संनिवेश्य च । समसूत्रेण संस्थाप्य नतोन्नतिवशोषवित् ॥ १६८॥

वायुं विरेचयेत्पश्चाद्वाङ्मन्त्रेणैव मन्त्रवित् । द्विषडर्णेन दत्वार्घ्यमस्त्रेण हृदयेन च ॥ १६९॥

वज्रलेपितविम्बं तद् दृढं निश्चलतां नयेत्। ततः स्वमन्त्रगगनात् पूर्णचन्द्रमसाकृतिम् ॥ १७०॥

ध्यात्वा तत्त्र्यसुवौघेन प्रतिमामभिषिच्य च। ततस्तु नवभिः कुम्भैः स्नापयेत् परमेश्वरम् ॥ १७१॥

ततो निरुद्कीकृत्य गर्भगेहं समन्ततः । वस्रद्वयेन तद्धिम्बमघरोत्तरगेन च ॥ १७२॥

दृढं संवेष्ट्यित्वा च यथाशोभं च काश्यप। हृदयस्थं तु तिह्रम्यं तत्सूर्यशतदीधितिम् ॥ १७३ ॥ विचिन्तयेत् परं रूपं व्याप्तं तेनैव चिन्तयेत् । गर्भादिशिखरान्तं च बहिरन्तश्च तं(१)मुने ॥ १७४ ॥ अङ्गानां त्रिविधं षट्कं न्यसेद्रह्मशिलादिषु । मन्त्ररूपं तु यत्स्थूलं तत्राधारशिलाभवम् ॥ १७५ ॥ सूक्ष्मं ज्ञानादिगुणकं पीठयुक्तं तु तं समरेत्। *गुरूणां भागसंस्थं(?)* तत्परं बिम्बं च संस्मरेत् ॥ १७६ ॥ पीठदेशे पीठमन्त्रान् सर्वानेव निवेशयेत् । प्रतिमादेहसंस्थांश्च सर्वमन्त्रान् द्विजोत्तम ॥ १७७ ॥ तत्त्वन्यासदिकान् सर्वान् स्फुरतारकरूपवत् । विभाव्याथ लयायोक्तं विधाय च जगद्गुरुम् ॥ १७८ ॥ तत्पादाब्जयुगं पश्चात्कराभ्यामवलम्ब्य च । शिरो निवेश्य तत्रापि गुरुर्विज्ञापयेत् प्रभुम् ॥ १७९ ॥ भगवन् पुण्डरीकाक्ष शरणागतवत्सल । मया दत्तां मन्त्रमूर्तिप्रतिष्ठां स्वीकुरु प्रभो ॥ १८० ॥ सांनिध्यं कुरु देवेश त्वमत्र जगतः पते । ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि प्रभो कृतमिदं मया ॥ १८१ ॥ क्षमस्य कृपया देव कृपया परया मयि। वैष्णवाः पार्श्वगा ब्रूयुः करतालं विधाय च ॥ १८२ ॥ एवं स्तुतिवचः स्तोत्रैः स्तुवीत द्विजवरो (सः)त्तम । लक्ष्म्यादिशक्तिसहितं स्थापनं यदि काश्यप ॥ १८३ ॥

¹⁷⁵⁻⁽d) My. तद्दढाधारशैलगम्।
176-(c) Ks. My. गुणविभाग M गुरुणा भाग for गुरुणां भाग

विश्वामित्रसंहितायां

बिम्बेन सहितेनैव सर्व कर्म समाचरेत्। परिवारप्रतिष्ठानं यथास्थानं च कारयेत्॥ १८४॥

मासेषु चैत्रवैशाखज्येष्ठेष्वपि च फाल्गुने । पौष्करे तु विधातव्या प्रतिष्ठा मधुविद्विषः ॥ १४५॥

यजमानानुकूलेषु दिनेषु सुशुभेष्वपि । पुनर्वस्वोरुत्तरेषु रोहिण्यां श्रवणे तथा ॥ १८६ ॥

रेवतीपुष्यहस्तेषु तथाश्विन्यां द्विजोत्तम । सिते पक्षे तु पश्चम्यां दशम्यामपि वा द्विज ॥ १८७ ॥

त्रयोदस्यां पौर्णमास्यां तिथिष्वेतासु कारयेत् । सोमसौम्यगुरूणां च वाराः शुक्रस्य च द्विज ॥ १८८ ॥

प्रशस्ताः स्थापनविधौ श्रियो भर्तुर्मुनिश्वर । गुरौ शुक्ते च मतिमान(१)नस्तंगतयोर्द्वयोः ॥ १८९ ॥ स्थिरराशिषु चैव स्थात् प्रतिष्ठा मधुविद्विषः ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां प्रतिष्ठाविधिर्नाम चतुर्दशोऽध्यायः॥

पञ्चद्शोऽध्यायः

काश्यप:--

मण्डलस्य विधानं मे वक्तुमहिसि सांप्रतम् । सर्वकर्मसु देवस्य पूजनं यत्र कथ्यते ॥ १ ॥

विश्वामित्र:---

यज्ञवृक्षोत्थितै: काष्ठै: षडङ्गुरुघनान्वितै:। द्वादशाङ्गुलविस्तारैश्चतुर्भिश्चतुरश्रकम् ॥ २ ॥ कल्पयेन्मण्डलायामं विस्तारद्विगुणं मुने । कोणेष्वेतस्य चतुरो वृत्तांस्तालाष्टकायतान्(१) ॥ ३ ॥ संस्थापयेत्तदूर्धे तु तेषां दारुचतुष्टयम् । संनिवेश्य चतुष्कोणं तच्छुभे भूतले न्यसेत् ॥ ४ ॥ तन्मध्ये(ध्यं ?) पूरयेच्छुद्धमृदा मध्यं यथोन्नतम् । सुसमं कारयेत्तच दर्पणोदरवन्सुने ॥ ५ ॥ गोमयाम्भोभिरालिप्य मण्डलं तत्र विन्यसेत् । सूत्राणि सप्तदश च प्राञ्च्युदश्चि निपातयेत् ॥ ६ ॥ मेट्पश्चाशत्समधिकमेवं कोष्ठशतद्वयम् । षट्त्रिंशत्स्वेव कोष्ठेषु मध्ये शङ्कं निधाय च ॥ ७ ॥ सूत्रेण पञ्चवृत्तानि भ्रामयेत्तेषु मध्यतः । क्षेत्रं तु कर्णिकायाः स्याद्धहिबिम्बं च सूत्रतः ॥ ८॥ विभाजयेत् त्रिधा तेषां प्रथमा केसरावनी । दलक्षेत्रं द्वितीयं स्यान्नाभिक्षेत्रं तृतीयकम् ॥ ९ ॥ तत्सूत्रवर्त्मना कुर्याद् द्विविधं त्रिविधं तु वा। बहिर्मण्डलयुग्मं स्यानाभिक्षेत्राद्धहिद्विज ॥ १० ॥ अरस्थानं बहिनेमिभूरेकं मण्डलं भवेत्। अष्टाविंशतिकोष्ठैः स्यादासनं परितो बहिः ॥ ११ ॥

संभवेचतुरश्रं तु वीथिः कोष्टैरशीतिभिः। बहिः पङ्क्तियुगेन स्याचतुरश्रं च तद्घहिः ॥ १२ ॥ कोष्ठद्वादशकं चोर्घं शतं पङ्क्तचोर्द्वयोभवेत्। प्रतिदिक्केषु(१)कोष्ठेषु कुर्याद् द्वारचतुष्टयम् ॥ १३ ॥ पृथक् कोष्ठचतुष्केण पङ्क्तियुग्मेन काश्यप । प्रत्येकं शङ्कविध्यर्थं पुनः कोणचतुष्टये ॥ १४ ॥ मार्जयेत् कोष्ठयुग्मं तु पङ्क्तियुग्मे च काश्यप । प्रतिद्वारं तत्समीपे पार्श्वयुग्मे महामते ॥ १५ ॥ अर्धशोभाविधानाय बाह्यानन्तररथ्ययो: । कोष्ठद्रयं बहि:पङ्क्त्यामेकैकं तदनन्तरे ॥ १६ ॥ मार्जनीयं तु शोभार्थमेकैकं चान्यतो बहि: । कोष्ठत्रयं मार्जनीयं प्रत्येकं द्विजसत्तम ॥ १७॥ व्यत्यासेनोपशोभार्थमन्तरेकं बहिर्द्व(स्त्र ?)यम् । संमार्जनीयं कोष्ठानां विनियोगः प्रदर्शितः ॥ १८॥ यद्वा समन्ता — — (त्पीठादि ?)करणं च विना मृजेत् । विंशाधिकेन कोष्ठानां शतयुग्मेन काश्यप ॥ १९ ॥ आदिपङ्कजमानेन विधायावरणत्रयम् । चतुर्दिक्षु चतुर्द्वारं कल्पयेत् कश्यपात्मज ॥ २० ॥ यद्वा यथेष्टककुभि द्वारमेकं प्रकल्पयेत्। प्रत्यावरणमेवं च कुर्याद् द्वादशपङ्कजम् ॥ २१ ॥

¹⁶⁻⁽a) ABKM अय for अर्घ

¹⁷⁻⁽a) My. शेषाणाम् for शोभार्थम्

⁻⁽b) My, बहिरन्यत: for चान्यतो वहि:

⁻⁽c) A द्वयम् for त्रयम् 18 & 19 ABKM. om.

²¹⁻⁽a) ABKM. तदमीष्टदशिम: for यथेष्टककुभि

पश्चदशोऽध्यायः

एकैकं कोणदेशेषु द्वाराणां पार्श्वयोर्द्वयम् । दलद्वादशकोपेतं कर्णिकाकेसरान्वितम् ॥ २२ ॥ अर्धेनाद्यस्य पद्मान्यन्यानि कल्पयेत् । पद्मे तु मध्यमे कुर्याद्विन्दून् द्वादश काश्यप ॥ २३ ॥ कर्णिकायां केसरोर्ज्या शतं नवतिसंयुतम् (१)। रेखाणां च विधायाथ दलभूमौ चतुष्टय(दिशः)म् ॥ २४ ॥ कोणेषु च चतुर्विशदेखायुग्मं दले भवेत्। तत्सूच्याम्रं चितं(१) मध्ये कुर्यादुपदलान्यपि ॥ २५ ॥ अरक्षेत्रे प्रतिदिशमरे द्वे द्वे विदिक्ष च। तस्यैकैकमराणां स्याद् द्वादशैव द्विजोत्तम ॥ २६ ॥ पद्मपत्रसमानानि तुल्यानीन्दीवरच्छदैः। यद्वा यवोदराभानि मातुङङ्गाकृतीनि वा ॥ २७ ॥ पिपीलिकोद्राभानि यथान्योऽन्यसदंशि च। एतेषामपि मध्यानि तुल्यानि स्युः परस्परम् ॥ २८ ॥ एवंविधं प्रशस्तं स्याद्वासुदेवसमर्चने । नारायणार्चने पूर्वं बिम्बाद्याः कथिता मया ॥ २९ ॥ *अष्टावष्टौ तु कार्याणां सबीजनावनिर्भवेत्* (१)। षट्त्रिंशत्तन्तुकोष्ठानि मार्जनीयानि काञ्यप ॥ ३०॥

²³⁻⁽a) BKM ° नाद्येन for °नाद्यस्य

⁻⁽b) ABKM पश्चन्यासं प्र. for पद्मान्यन्यानि

²⁴⁻⁽d) My. चतुर्दश for चतुष्टय (दिश?)म्

²⁵⁻⁽cd) ABM तत्सूर्याग्रं च तन्मध्ये कुर्याहलयुतान्यपि ।

²⁹⁻⁽b) My, °भाजने for °मर्चने

³⁰⁻⁽ab) My. अष्टी कार्या केसराणां सषका ? नवतिर्भवेत् ।

⁻⁽b) AB. बीजा° for बीज़

विश्वामित्रसंहित।यां

ऋते नाभ्यादिना कार्यं पङ्कजं द्विजसत्तम । निधाय शङ्कं स्त्रेण समं द्वेधा प्रकल्पयेत् ॥ ३१ ॥ आद्यं स्यात् कर्णिकाभूमिद्वितीयं कल्पयेत् त्रिधा । तेष्वाद्यं केसरक्षेत्रं दलभूमिर्द्वितीयकम् ॥ ३२ ॥ अन्तरालं तृतीयं स्याद् द्वयोश्य दलपीठयो: । बिन्द्वादीन् द्वादशाष्टौ वा कुर्यात् कश्यपनन्दन ॥ ३३ ॥ एतत् स्यान्मण्डलं नामा भद्रकं सर्वकामदम् । स्वितकस्य चिकीर्षा चेन्मण्डलस्य द्विजोत्तम ॥ ३४ ॥ षट्त्रिंशत्कोण(ष्ठः)कान् मध्ये मार्जियत्वा निपातयेत् । एकाद्श च स्त्राणि पाच्यु(ञ्चचु?)दञ्चि च कारयप ॥ ३५ ॥ तेषु द्वे द्वे च संमृज्य मध्ये वीथि प्रकल्पयेत् । प्राच्यासुदीच्यामपि च पश्चाकुर्याद्विनिर्गमम् ॥ ३६ ॥ प्राच्यां यः(?) कोष्ठयुग्मेन बाह्यपङ्कावुदङ्मुखम् । प्राच्यां पश्चिमतश्चापि कल्पयेद्दक्षिणामुखम् ॥ ३७॥ उदीच्यायां (च्यां च?) तथोदक् स्यात्मत्यङ्मुखमपि द्विज । प्राच्यां च दक्षिणाग्रं स्यादित्थं स्वस्तिकमण्डलम् ॥ ३८॥ षट्तिं *रा: कोष्ठक: *(रात्कोष्ठकं?) क्षेत्रं पूर्वीक्तं कार्यप द्विधम् (द्विधा?)। मध्यतः पङ्कजं कुर्याच्छिष्टं कुर्यात् त्रिधा समम् ॥ ३९॥

³¹⁻⁽d) ABM द्विविधं सं॰ for समं द्वेधा

³³⁻⁽c) B. वीथ्यादि for बिन्हादीन्

³⁴⁻⁽c) MMy. जिहीषा for चिकीषा

³⁵⁻⁽a) ABM कोष्ठके for कोण(छ?)कान्

⁻⁽c) ABM °दशैक for °दश च

³⁶⁻⁽d) BM ° ग्तम् for ° ग्मम्

³⁸⁻⁽cd) ABM. om.

³⁹⁻⁽ab) ABM, om,

पश्चदशोऽध्यायः

तेषु द्वाभ्यां तु भागाभ्यां वृतं सूर्यस्य मण्डलम् । शिष्टेनैकेन भागेन बहि: स्यादन्तरालकम् ॥ ४०॥ एतत्स्यान्मण्डलं सौरं सौम्यमेव तदेव हि । मण्डलानां च सर्वेषां बाह्यपीठाद्यथापुरम् ॥ ४१ ॥ यद्वा विदध्यात् पीठादीन् विना चक्राम्बुजं द्विज । अथवा चऋरहितं पद्मं स्यात् केवलं द्विज ॥ ४२ ॥ शोभयेनमण्डलं पञ्चवर्णे रत्नै:(क्त?)सितादिभि:। अथवा चूर्णिते रत्नैलेहिर्वा धातुमिस्तथा ॥ ४३ ॥ यद्वा चन्दनकाश्मीरकोष्ठकादिभिरेव वा। अथवा पुरकैर्गन्धेः क्षुणौर्यज्ञतन्द्भवैः ॥ ४४ ॥ कृष्णै: शुक्रैरपि श्यामै: क्षण्णै: कौसुम्भपाटलै: । चूर्णिताभिर्हरिद्राभिः पुष्पैर्वा पञ्चवर्णकैः ॥ ४५ ॥ शाल्यादीनां तण्डलेवी पिष्टेनीहिभिरेव वा। यद्वर्णा कर्णिका विप्र तद्वस्तूद्भववर्णकै: ॥ ४६ ॥ सर्वत्राकारशोभां च कुर्यान्मुनिवरात्मज । कृष्णै: श्यामैरथ भवेदन्तरालाभिपूरणम् ॥ ४७ ॥ कर्णिकां शोभयेत्पीतैः सन्धीः शुक्केश्व शोभयेत् । रक्तेश्च कर्णिकारेखामसितैः केसरस्थलम् ॥ ४८ ॥ पूर्वभागं द्विधा कृत्वा भागं श्वेतैरथोत्तरम् । विरामं पीतरक्तेश्च श्वेतेश्च प्रतिकेसरम् ॥ ४९ ॥

44-(cd) My. Appear in place of 46 ab.

⁽c) AB स्फटिकेर्दग्धे: M, स्फटिकेर्दुग्धे: for पुरकेर्गन्धे:

⁴⁵⁻⁽a) ABM पक्वै: शुष्के° for कृष्णै: शुक्रै°

⁻⁽b) My. पृष्ट[°] for पार[°]

⁴⁶⁻⁽ab) My. Appear in place of 44 cd.

⁴⁸⁻⁽b) My. 飞春° for 现象°

V-16

कुर्याद्विन्दून् दलाग्राणि रक्तेरेव विभूषयेत्। सितरक्तेर्द्र लाद्यन्तान्यपि संभूषयेद् द्विज ॥ ५०॥ सितैश्च सर्ववलयं रक्तेर्वा परिशोभयेत् । यथाक्रमं नामिरेखाः स्यामैः पीतैश्च पाटलैः ॥ ५१ ॥ नाभिद्वन्द्वे श्यामपीतैः श्यामैरेवैकनाभिके । कृष्णैरराणामग्राणि पाटलैररसंहतिम् ॥ ५२ ॥ वलयं चाप्यरान्तः स्थमसितैश्चित्रयेदु द्विज । नेमिभागं द्विधा कृत्वा पूर्वभागं सितेतरै: ॥ ५३ ॥ सितैर्विचित्रयेच्छेषं नेमिभागं विचक्षणः । पीतै: पीठं पाटलैर्वा श्वेतर्वा परिभूषयेत् ॥ ५४ ॥ लतावितानपत्रादियुक्तां वीथीं च पाटलै:। रक्तैः श्रेतैस्तथा पीतैरुपशोभां विभूषयेत् ॥ ५५ ॥ रक्तेस्तथा पीतै: कृष्णैद्वीराणि शोभयेत्। यथासंख्यान् (ख्यं ?) ततः कोणानुत्तरादीन् सितेतरैः ॥ ५६॥ श्वेतै: शङ्कान् विद्याच स्वस्तिकं पाटलं भवेत् । अथवा पीतमेव स्याद्रक्तमादित्यमण्डलम् ॥ ५७॥

सितं मण्डलमिन्दोः स्यात्सर्वतश्चान्तरालकम् । कुर्याद्यथेष्टवर्णाभ्यां हस्तमात्रे च मण्डले ॥ ५८॥

रेखाणामुच्छ्यं कुर्यात्किनिष्ठाङ्गुलिसंमितम् । द्विगुणेऽनामिकामात्रं त्रिगुणे मध्यमासमम् ॥ ५९॥

चतुर्गुणे पञ्चगुणे तर्जन्यङ्गुष्ठसंमितम् । विधायेत्थं मण्डलं तु यथेष्टं पूजयेत्ततः ॥ ६०॥

मन्त्राध्वानं कर्णिकायां तत्त्वाध्वानं च केसरे । दलेषु वर्णाध्वानं च नाभौ च पदपूर्वकम् ॥ ६१ ॥

⁵⁹⁻⁽b) ABM °निमम् for °मितम्

पश्चदशोऽघ्यायः

अध्यानं च कलाध्वानमरेषु च विभावयेत्। नेम्यां च भुवनाध्वानं कर्णिकाबिन्दुषु द्विज ॥ ६२ ॥ द्वादशाक्षरवर्णानि(णास्तु ?) प्रत्येकं च सभाजयेत् । परमात्मानमावाह्य सकलीकृत्य च द्विज ॥ ६३ ॥ केसरेषु च लक्ष्म्यादीन् (द्या ?) दले द्वादशमूर्तयः। श्रीवत्साद्याः पूजनीयाः व्याप्त्याद्याश्च समन्ततः ॥ ६४ ॥ पूज्या दलान्तवलये विष्णुः स्यात्पूर्वनाभिगः। द्वितीयनाभिगो ब्रह्मा तृतीये च त्रियम्बक: ॥ ६५ ॥ मासपा द्वादशाञ्जे(रे ?)षु मत्स्याद्यास्तदनन्तरे । वलये नेमिवलये प्रथमे शङ्खपूर्वकाः ॥ ६६ ॥ हेतयः पूजतीयाः स्यः पीठकोणचतुष्टये । वाराहनारसिंहो च तथानन्तहयाननौ ॥ ६७ ॥ आमेयादि सभाज्याः स्युर्वीथ्यामिन्द्रादयः क्रमात् । चतुर्षु द्वारकोणेषु(१) चण्डाद्या द्वारपालकाः ॥ ६८ ॥ रथ्यायामीशकोणेषु (तु ?) विष्वक्सेनं सभाजयेत् । पूर्वद्वाराद्वहिर्देशे गरुत्मान् समुपस्थितः ॥ ६९ ॥ सुदर्शनो दक्षिणे च गदा द्वारे च वारुणे। उत्तरे पाञ्चजन्यश्च प्रथमायामथावृतौ ॥ ७० ॥ मासेशा विष्णुपूर्वाश्च पद्मेषु द्वादशस्वपि । अनन्तरावृतिस्थे च पद्मद्वादशके द्विज ॥ ७१ ॥ वासुदेवादिकाः कृष्णावसाना मूर्तयो द्विज। अन्त्यावरणपद्मेषु द्वादशादित्यपूजनम् ॥ ७२ ॥

⁶²⁻⁽b) My. °भाज° for °भाव°

⁶⁴⁻⁽b) My. शक्त° for मूर्त°

⁶⁶⁻⁽cd) A. om:

⁶⁷⁻⁽ab) A, om,

विश्वामित्रसंहितायां

आराधनं विधेयं स्याद्वासुदेवस्य काश्यप । मण्डलेऽस्मिन् महाभाग पश्चान्नारायणे यजेत् ॥ ७३ ॥

बिन्द्रष्टकेऽष्टाक्षराणि केसरेषु च शक्तयः। व्याप्त्याद्याः पूजनीयाः स्युर्लक्ष्म्याद्याश्च दलेषु च ॥ ७४ ॥

अरेषु पाञ्चजन्यः स्यात्पूजनीयः पृथकपृथक् । पद्माष्ट्रकेष त्रिषु च चतुर्विशतिमूर्तयः ॥ ७५ ॥

त्रिष्वावरणदेशेषु समाराध्याः पृथवपृथक् । इत्थंमृते मण्डलेऽस्मिन् नारायणमनन्यधीः ॥ ७६ ॥

आवाह्याराधयेचैनं सर्वदेवेश्वरं हरिम् । इत्थं मण्डलयागस्ते मयोक्तः काश्यपात्मज ॥ ७७ ॥

अतः परं च वक्तव्यमस्ति चेद्रक्तमहिस ।

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां [मण्डलयागविधिर्नाम] पञ्चदशोऽध्यायः॥

षोडशोऽध्यायः

काश्यप:---

भगवन् गाधितनय देवस्य हरिमेधसः। विशेषदिवसे पूजा विहिता यदि मे गुरों ॥ १ ॥ वक्तुमहिसि सर्वज्ञ करुणाकर सांप्रतम्। विश्वामित्र:---

देवदेवस्य विष्णोस्तु विशेषदिवसार्चनम् ॥ २ ॥

Colophon:—My, मण्डलविधानं नाम for [मण्डलयागविधिनमि]

⁷⁴⁻⁽c) ABM. श्रियादि for व्याप्त्याद्याः

⁷⁵⁻⁽a) My. अष्टारे for अरेषु

⁷⁸⁻⁽b) My. °िस्सन् for °िस्त

²⁻⁽a) K तत्त्व° for सर्व°

⁻⁽c) KMy. °त्त्वम् for °स्व

षोडशोऽध्यायः

शृणु सानुग्रहं चित्तं मदीयं त्विय वर्तते । मासे शुचौ सिते पक्षे दशम्यां द्विजपुंगव ॥ ३ ॥ कृत्वा प्रातस्तनं कार्यं स्नातः गुक्काम्बरावृतः । धृतोर्ध्वपुण्ड्रो भगवद्धाम गत्वा प्रणम्य च ॥ ४ ॥ विज्ञापयेज्जगन्नाथं देवदेवं श्रियः पतिम् । भगवन् सर्वजगतामावास करुणानिधे ॥ ५ ॥ वासुदेव श्रिय: कान्त सर्वाधार जगन्मय। चातुर्मास्ये विशेषेण पूजा या भवतोदिता ॥ ६ ॥ तया देव समाराद्धुमिच्छामि त्वां जनादेन। जुषस्व तां प्रसीद त्वं शरणागतवत्सरु ॥ ७ ॥ इति विज्ञाप्य देवेशं समाराध्य यथापुरम् । प्रणम्य दण्डवद् भूमौ स्तुत्वा स्तोत्रैरपि द्विज ॥ ८ ॥ प्राप्ते मध्याह्रसमये गत्वा च सरितं शुभाम् । तत्र मध्याहिकीं सर्वी तिक्तयां समवाप्य च ॥ ९ ॥ संपाश्य पञ्चगव्यं च देवस्य निकटं व्रजेत्। तत्रापि च यथापूर्व विधाय यजनं हरे: ॥ १० ॥ निर्गात्य मण्डपे तत्र यथापूर्व स्वलंकृतम् । वितानध्वजमुक्तासक्सुमसग्मिविभूषिते ॥ ११ ॥ यज्ञवृक्षोद्भवैश्वेव चतुर्भिस्तोरणैर्दते । कुम्भाष्टकेश्च परितः पार्धयोः संस्थितैर्दृते ॥ १२ ॥ चतुर्द्वारे तथा लिसे गोमयाद्भिः समन्ततः। चित्रिते च सुधाचूर्णैर्मध्ये चक्राब्जमण्डले ॥ १३ ॥

⁶⁻⁽c) A. चातुरात्म्यादिमेदेन
My. °स्यादिशेषेण for °स्ये विशेषेण
7-(b) My. मम चापलात् for त्वां जनार्दन

मण्डलेशानभागे च शालिभिस्तण्डुलैस्तिलै:। मध्ये मध्ये च विस्तीर्णै: पटै: युद्धै: समावृते ॥ १४ ॥ माहेन्द्रमण्डले लिप्ते कुम्भं च शुभलक्षणम् । तन्तुभिवेष्टितं चैव कालमण्डलवर्जितम् ॥ १५॥ वेष्टितं क्षौमयुग्मेन सुशुमेन नवेन च। सरतं च सहेमाञ्जं सकूर्चं च सपछवम् ॥ १६ ॥ सफलं सापिधानं च स्थापयित्वा समन्तत: । एवंविघं च करकं तस्य दक्षिणतो न्यसेत् ॥ १७ ॥ कुम्भाष्टकं च परितः स्थापयित्वाष्टदिक्ष्वथ । मण्डलस्योत्तरे भागे कुण्डं कृत्वा विधानतः ॥ १८ ॥ तन्मध्ये वेदिसंस्थं तं प्रतिष्ठाप्य हरिं पुन: । कुम्भे च मण्डले चैव देवमावाद्य पूजयेत् ॥ १९ ॥ अन्नं चतुर्विधं चैव निवेद्य परमात्मने । कुण्डसंस्थितदेवेशं समिद्धिः सप्तिः क्रमात् ॥ २०॥ आराध्य चरुरोषं च स्वयं प्राश्यापि वाग्यतः। अङ्करानपियिता च गत्वा देवस्य संनिधिम् ॥ २१ ॥ पूजियत्वा च देवेशं यथापूर्वमतिनद्रतः। मण्डपे च समागत्य जपस्तोत्रादिभिर्निशाम् ॥ २२ ॥ नीत्वा जागरणेनैव प्रभाते स्नानपूर्वकम् । विधारयन् सान्ध्यमपि चात्मनापि यतात्मवान् ॥ २३ ॥ आगत्य मण्डपं तत्र द्वारतोरणपूर्वकम् । सभाजनं विधायाथ कुम्भमण्डलयोरपि ॥ २४ ॥

¹⁴⁻⁽b) B सित: K शुभै: for तिलै:

²³⁻⁽d) ABM °न: त्रियमा° for °नापि यता° K यचात्मप्रियमा° for चात्मनापि यता° 24-(d) My. कुण्ड for कुम्भ

षोडशोऽध्यायः

निवेदनान्तं सकलं कियाजातं समाप्य च। विशेषयजनं कृत्वा देवदेवस्य वै हरे: ॥ २५ ॥ सायंकाले तु संपाप्ते कृत्वा सायंतनं विधिम् । आराध्य भगवन्तं च वासुदेवं सनातनम् ॥ २६ ॥ कराब्जे शयनार्चाया बध्वा मङ्गलकौतुकम् । आत्मनश्च करे बध्वा कौतुकं स्वर्णनिर्मितम् ॥ २७॥ प्रार्थियत्वा च तं देवं बहिनिर्गमनाय च। आरोप्य यानं देवेशं धाम नीत्वा पदक्षिणम् ॥ २८॥ आगत्य यागसदनं सौवर्णे विष्टरोत्तमे । मण्डलाभिमुखं देवमध्यास्याथ सभाजयेत् ॥ २९ ॥ परमात्रं निवेद्यैव कुम्भमण्डलयोरपि। हुत्वा चाष्टोत्तरशतं मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ३०॥ कुम्भाष्टके च परितः पूजियत्वेन्द्रपूर्वकान् । बिं च कुमुदादिभ्यो लोकपालेभ्य एव च ॥ ३१ ॥ दिक्ष्वष्टासु च विन्यस्य दिगीशेभ्यश्च सत्तम । स्थापयित्वा च कलशान् पञ्चविंशतिसंख्यकान् ॥ ३२ ॥ स्नापयित्वा च देवेशं शयने कल्पिते पुरा। शालीनां पश्चभिभी रैस्तण्डुलैश्च तिलैरपि ॥ ३३॥ विस्तीर्णप्रच्छदपटै: कल्पितै: कम्बलैरपि । नानावर्णेर्महार्घेश्च सोपधानचतुष्ट्यैः ॥ ३४ ॥ व्याघ्रचर्म समास्तीर्य तस्योध्वे क्षौमसंज्ञके । शाययित्वा जगन्नाथं रक्षार्थं चायुधाष्टकम् ॥ ३५ ॥

²⁵⁻⁽cd) ABM ° नान्तं तु कृत्वा देवस्य for °नं कृत्वा देवदेवस्य 26-(b) K. सन्ध्यादिकं स्वकम् for सायंतनं विधिम् 32-(b) ABM हेतीशेभ्यस्तथैव च । K. हेतीशे° for दिगीशे°

विश्वामित्रसंहितायां

संस्थाप्य पूजयित्वाथ मुखवर्जं च वाससा । देवमाच्छाद्य कुम्भं च शिर:स्थाने निवेश्य च ॥ ३६॥ नृत्तगीतादिभिश्चैव वेदानामपि घोषणै: । जागरेण नयेद्रात्रिमनक्षत्रेव काश्यप ॥ ३७॥ बाह्ये मुहुर्ते चोत्थाय कृत्वा *चैव प्रभातकम् * (प्राभातिकं तथा ?)। विधानं च स्वसूत्रोक्तं गत्वा यागार्थमण्डपम् ॥ ३८॥ द्वारावरणपूजादि सर्व परिसमाप्य च। स्थापयित्वाथ कलशान् पञ्चविंशतिसंख्यकान् ॥ ३९ ॥ कुम्भमण्डलगं देवमाराध्य च जगन्मयम् । करकस्थं च हेतीशं सभाज्य च सुदर्शनम् ॥ ४० ॥ कुम्भे चाष्टार्णमन्त्रेण हुत्वा चाज्यशताहुती: । उत्थाप्य शयनाद्देवं भवभञ्जकमव्ययम् ॥ ४१ ॥ वेद्यामानीय संस्नाप्य कल्हो: स्थापितैरपि । परिवेष्ट्य यथाशोमं विष्टरे चोपवेश्य च ॥ ४२ ॥ नीत्वा प्रदक्षिणं धाम कुर्यादुद्धोषणान्वितम् । प्रवेश्य भगवद्गेहं सर्वरत्नविचित्रिते ॥ ४३ ॥ बाल *योगे *(१)च पर्यङ्के मृद्वास्तरणसंस्कृते । चन्दनागरुकर्पूरधूपिते वासितेऽपि च ॥ ४४ ॥ सुगन्धिभिश्च कुसुमैरामोदितदिगन्तरे। उपधानसमायुक्ते महार्घक्षौमसंस्थिते ॥ ४५ ॥

³⁸⁻⁽b) ABM. °केतनम् for °भातकम्

⁴⁰⁻⁽b) K °मभिवाद्य for माराध्य च My मभिराध्य जगत्प्रभुम् ।

⁴¹⁻⁽d) ABM My, भजनकारणम् for भजकमञ्ययम्

⁴²⁻⁽c) ABM उपनीय K उपरिष्टात् for परिवेष्ट्य

⁴⁴⁻⁽b) My. ° स्तृते for °स्कृते

षोडशोऽध्यायः

शाययित्वाथ तं देवं क्षौमेणाच्छादितोप(द्य चोप ?)रि ।

रक्षां कृत्वाथ देवस्य हेतीशै: परित: स्थितै: ॥ ४६ ॥

कुमुदादिगणेशांश्च स्थापियत्वा समन्ततः ।

विज्ञाप्य देवदेवं तं गाथया वक्ष्यमाणया ॥ ४७ ॥

रुक्ष्मीनाथ जगन्नाथ सर्वरुंकैकसंश्रय ।

भक्तानामार्तिहरणे सर्वदा दीक्षित प्रभो ॥ ४८ ॥

योगनिद्रां निषेवस्य देव मासचतुष्टयम् ।

सर्वरुंकिहतार्थाय कृतार्थीकुरु मां प्रभो ॥ ४९ ॥

इति विज्ञापनं कृत्वा प्रणम्य च गृहं त्रजेत् ।

तस्मिन् दिने प्रभाते च करुयाणार्चां महामते ॥ ५० ॥

निर्गमय्य सभास्थाने सर्वशोभासमन्विते ।

विष्टरे संनिवेश्याथ पूजियत्वाभिषिच्य च ॥ ५१ ॥

महाहिविर्निवेद्याथ सर्वव्यञ्जनसंयुतम् ।

माघवं यानमारोप्य सर्वभूषणभूषितम् ॥ ५२ ॥

प्रदक्षिणं परिश्राम्य निवेश्य च यथापुरम् ॥ ५३ ॥

प्रदक्षिणं परिश्राम्य निवेश्य च यथापुरम् ॥ ५३ ॥

निर्गत्य स्वगृहं गत्वा सहितो वैष्णवैद्विजै: । भुक्त्वा यथेष्टं तेभ्यश्च दद्याच्छक्त्या च दक्षिणाम् ॥ ५४ ॥

आरभ्य तसाद्दिवसाच्छयानस्य मधुद्विषः । विशेषाराधनं कुर्यादुत्थानावधि काश्यप ॥ ५५ ॥

प्रतिमासं विधातव्यं सिते पक्षे श्रियः पतेः । द्वादश्यां देवदेवस्य चतुःस्थानसभाजनम् ॥ ५६ ॥

⁴⁹⁻⁽d) K. न: for माम्

⁵²⁻⁽c) K महाईम् for माधवम्

⁻⁽cd) My. om.

⁵⁴⁻⁽c) ABKM हुत्वा for भुक्त्वा

V-17

सिते पक्षे च नभसि द्वाद्श्यां परिवर्तनम् । पार्श्वयोदेवदेवस्य कारयित्वा सभाजयेत् ॥ ५७ ॥

ऐषस्य शुद्धद्वादश्यामासीनं च प्रकल्पयेत् । ऊर्जे मासि सिते पक्षे द्वादश्यां मधुसूदनम् ॥ ५८ ॥

चतुःस्थानेषु संपूज्य पूर्वोक्तेन विधानतः । उत्थाप्य च यथापूर्वं कलशैरभिषिच्य च ॥ ५९ ॥

अलंकृत्य निवेद्यान्तं सभाज्य च सुरेश्वरम् । सर्ववीथी: परिभ्राम्य मन्दिरान्तः(रं तु १) प्रवेशयेत् ॥ ६०॥

शयाने जगतां नाथे व्रतानि शृणु काश्यप । कुशोदकं पञ्चगव्यं प्रापणं चानुसेवनम् ॥ ६१ ॥

वर्ज्यानि शृणु विप्रादेर्दिवास्वापः पराशनम् । योषित्सेवा तैल्लसेवा कांस्यपात्रे च भोजनम् ॥ ६२ ॥

मांसारानममून्याहुर्वर्ज्यानि द्विजपुंगव । वैष्णवांश्च यथाराक्ति भोजयेदक्षिणामपि ॥ ६३ ॥

दद्यात्तेभ्यश्च तत्त्रीत्या प्रीतः स्यात् पुरुषोत्तमः । अथ कृष्णस्य विधिवदाराधनविधि शृणु ॥ ६४ ॥

श्रावणे मासि पक्षे च कृष्णेऽष्टम्यां प्रजापतेः । नक्षत्रे वसुदेवस्य देवक्यां भगवान् हरिः ॥ ६५ ॥

सर्वलोकहितार्थाय भूमेर्भारावतारणम् । कर्जुमाविरभूद् भूमौ मध्यरात्रे महामते ॥ ६६ ॥ तज्जन्मदिवसे पूजां स्रविशेषं समाचरेत् । तस्य पूर्वं सप्तमेऽहि पञ्चमे वाङ्करार्पणम् ॥ ६७ ॥

⁵⁸⁻⁽d) M, °सूदन: for °सूदनम् 59-(a) ABM पूज्य: स्यात् for ° संपूज्य

षोडशोऽध्यायः

विधाय मण्डपं कुर्याद्यथापूर्वमलंकृतम् । कुम्भमण्डलसंस्थानं यथापूर्वं विधाय च ॥ ६८॥ सप्तम्यामथ सायाहे समाराध्य जगद्गुरुम्। विज्ञाप्य देवदेवाय समाराधनकर्म तत् ॥ ६९ ॥ नवनीलघनच्छायहरेवी सर्वदेहिन: । चतुर्भुजस्य वा हस्ते देवकीतनुजन्मनः ॥ ७० ॥ स्वर्णत्रिनिष्ककं सूत्रं बध्वा मङ्गलकौतुकम्। आरोप्य यानं सौवर्णं परिभ्राम्य प्रदक्षिणम् ॥ ७१ ॥ आनीय मण्डपं तत्र जाम्बूनदमये शुभे। सिंहासने समारोप्य सभाज्य च यथाक्रमम् ॥ ७२ ॥ द्वारतोरणकुम्भानां मण्डलस्य च पूजनम्। विधायोक्तविधानेन नैवेद्यान्तं विधाय च ॥ ७३ ॥ कुण्डेश(च?) द्वादशार्णेन मन्त्रेण विधिवचरेत्। स्थापयित्वा च कलशान् पञ्चविंशतिसंमितान् ॥ ७४ ॥ स्नापयित्वा च तैर्देवं यथापूर्वं प्रकल्पिते । शालीनां दशभारेण तत्प्रमाणिश्च तण्डुलै: ॥ ७५ ॥ तिलेरपि समास्तीर्णेर्नानावर्णेश्च कम्बलै: । आस्तृते शयने देवं शायियता जगन्मयम् ॥ ७६ ॥ तत्समीपे समासीनो जितं त इतिपूर्वकै: । द्वादशार्णजपैश्चैव गीतनृत्तादिभित्तथा ॥ ७७ ॥ रजनीं जागरेणैव नीत्वा प्रातश्च तिहने। स्नातः शुक्काम्बरघरः स्रग्वी च समलंकृतः ॥ ७८ ॥

70-(a) K °नीतनटस्याथ for °नीलघनच्छाय M °नीत for नील 78-(b) ABMMy. °तुर्दिने for तद्दिने

-(d) ABM प्रह्वी for स्नग्वी

यागमण्डपमासाद्य द्वारपूजनपूर्वकम् । कुम्भमण्डलदेवस्य नैवेद्यान्तं सभाजनम् ॥ ७९ ॥ कृत्वा शयानं च विभुं पुण्डरीकायतेक्षणम् । श्यामलं बालवपुषं सुस्मिताधरमच्युतम् ॥ ८० ॥ उत्थाप्य जगतां नाथं मण्डपे विनिवेश्य च । महाहवि:प्रदानान्तं चतुःस्थानस्थितस्य च ॥ ८१ ॥ विधाय यजनं मूलबेरेऽपि सविशेषतः(१)। पूर्वीच द्विगुणैभोगैनैं वेद्यान्तैः सभाजनम् ॥ ८२ ॥ कृत्वा च दिवसं सर्वं निशापूर्वार्धमेव च। गीतैर्नृतैर्वेहुविधैर्वेदानां श्रावणेन च ॥ ८३ ॥ इतिहासपुराणानि(नां?) वाचनेन क्षपां नयेत् । अधरात्रे च संप्राप्ते पूजयित्वा सुरेश्वरम् ॥ ८४ ॥ स्नानवेदिं समानीय गन्धतैलं सुसंस्कृतम् । उपाकृतं शातकुम्भद्रोणीषु द्विजपुंगव ॥ ८५ ॥ शालितण्डुलभाराणां दशकै: कल्पिते भुवि । राशौ सुनिहिंत (ते?) पात्रे हेमक्लप्ते निषिच्य च ॥ ८६ ॥ पुण्याहं वाचियत्वा च वैष्णवैद्विजपूंगवै:। सशङ्कमेरीसंनादैदेवमूर्घि च सेचयेत् ॥ ८७॥ अवशिष्टं च सर्वेषां वैष्णवानां शिरस्विप । गायकानां नर्तकानां ताण्डवानां च सर्वशः ॥ ८८ ॥ देशान्त *रगतानां च * (रादागतानां ?) वेश्यानामपि सर्वशः। हनूमदादिभक्तेश्च सह मामन्दिरेष्वपि ॥ ८९ ॥

⁸⁶⁻⁽d) K °मज्य for °षिच्य

⁸⁷⁻⁽d) M देवम् for देव°

⁸⁹⁻⁽d) ABM °मदिशे° for मन्दिरे°

षोडशोऽध्यायः

निक्षिप्य हेमद्रोणीषु निषिश्चेत् परिचारकै: । ये धारयन्ति तत्तैलं शिरोभिर्मनुजा भुजि ॥ ९० ॥ नीरोगाः सुसमृद्धाश्च सर्वे ते यावदायुषम् । इह भोगान् परान् भुक्ता यान्ति चान्ते परं पदम् ॥ ९१ ॥ माषचूर्णेश्च देवस्य कल्पयित्वाङ्गमर्दनम् । तैलापनयनं कृत्वा गन्धामलकपूर्वकै: ॥ ९२ ॥ स्नापयित्वा तदन्ते च यथाशास्त्रं प्रकल्पिते । एकाशीतिघटाम्भोभिरभिषिच्य च तन्मयः ॥ ९३ ॥ यथाशोभमलंकृत्य कृष्णं यादवप्रावम् । बलभद्रेण सहितमथवा केवलं द्विज ॥ ९४ ॥ कुम्भमण्डलपूर्वादि पूजनं कारयेद द्विज। निवेद्य पायसादीनि सर्वाण्यत्रोत्तमानि च ॥ ९५ ॥ नवनीतं च सुबहु हेमपात्रे निवेद्य च। शुण्ठीपूर्वं (चूर्णं?) शर्करया मिलितं च निवेदयेत् ॥ ९६ ॥ क्षीरं घृतं च सुबहु कदल्यादिफलानि च। जाम्बवानि फला*न्यद्य(१) *यत्तत्संपाद्यते नरैः ॥ ९७ ॥ तत्सर्व देवदेवाय देवकीसूनवे द्विज। निवेदयेद्भक्तियुक्तः श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ ९८ ॥ क्षीरं निवेदितं तस्मै तिसमन् काले द्विजोत्तम । तावत्कालमनश्चन्त्यः स्नाताः गुद्धाम्बराः स्त्रियः ॥ ९९ ॥ पिबन्ति भिक्तसंयुक्ता वन्ध्याश्चेत्तनयान् बहून्। अरोगांश्च सुरूपांश्च विदुषो जनयन्ति ताः ॥ १००॥

⁹⁵⁻⁽b) My. °क: पूजये° for °नं कारये°

⁹⁷⁻⁽c) ABM, °वं च for ° वानि My जम्ब्वादीनि for जाम्बवानि

⁹⁸⁻⁽d) My. om.

⁹⁹⁻⁽a) My. om.

देवं च यानमारोप्य शिबिकादिं स्वलंकृतम् । प्रदक्षिणं परिभाग्य प्रामं मन्दिरमेव च ॥ १०१ ॥ सर्वमङ्गलसंयुक्तं तूर्यरावादिसंयुतम् । प्रवेशयेद्गर्भगृहं यथास्थानं निवेशयेत् ॥ १०२ ॥ ततः प्रभृति (त आरभ्यः) दिवसान् त्रीन्वा पञ्चाथ सप्त वा । उत्सवं कारयेद्विद्वान् यथाश्रद्धं यथावसु ॥ १०३ ॥ तथा वसन्तसमये मधुमासे द्विजोत्तम । सिते पक्षे नवम्यां च तारकेऽदितिदैवते ॥ १०४ ॥ पादुर्भूतं च मध्याहे मुहूर्तेऽभिजिति द्विज। देव्या च सीतया सार्ध लक्ष्मणेनानुजेन च ॥ १०५॥ आराधयेज्जगन्नाथं सर्वदेवेश्वरेश्वरम् । रामं दशरथाज्ञातं कौसल्यायां महामते ॥ १०६ ॥ रावणस्य वधार्थाय(र्थं तु?) राक्षसेशस्य काश्यप । संभूतं मानुषे लोके बाणबाहुं धनुर्धरम् ॥ १०७ ॥ बाणबाणासन्धरं राघवं लक्ष्मणात्रजम् । पूर्वोक्तेन विधानेन तस्मिन् काले समर्चयेत् ॥ १०८ ॥ इत्येवं तु भिदा पूर्वादवशिष्टं समें द्विज । तदे(थै!)व लक्ष्मीसहितं नृसिंहवपुषं हरिम् ॥ १०९ ॥ *हिरण्याक्षासुरगणं धरण्या चाङ्कसंस्थया* (?) । *सार्धमुद्धृतया देव्या(१)* यजेत्सर्वार्थसिद्धये ॥ ११०॥ तपस्याश्चयुजे वापि सिते लक्ष्मीघरं हरिम् । यजेत विधिना तेन पूर्वोक्तविधिना द्विज ॥ १११ ॥

¹⁰⁵⁻⁽b) My. शोमने for °sिमिजिति 107-(d) M. om.

¹⁰⁸⁻⁽a) M. om.

कार्तिके मासि च तथा पक्षे शुक्केतरे(१)द्विज। द्वादश्यां देवदेवेशं प्रबोध्य पुरुषोत्तमम् ॥ ११२ ॥ अर्चयेच यथा देवं कुम्भादिषु च काश्यप । कार्तिक्यां पौर्णमास्यां च सर्वदेवेश्वरं हरिम् ॥ ११३ ॥ आराध्य जगतां नाथं संचोदितविधानतः। दीपिका दुर्शयेचैव प्रदोषे रोषशायिने ॥ ११४ ॥ गोपुरेषु च सर्वेषु प्राकारवलयेषु च। द्वारदेशेषु सर्वेषु खात्वा(१)स्तम्भान् विशेषतः ॥ ११५॥ मण्डपेषु च सर्वेषु दीपानारोपयेत् प्रभोः। कल्पयित्वा च कूटादिमध्ये मध्ये च दीपिकाः ॥ ११६ ॥ गव्येनाज्येन चारोप्य देवदेवाय दर्शयेत्। मूलबेरस्य पुरतः पात्रं स्वर्णमयं द्विज ॥ ११७ ॥ गव्याज्याढकसंपूर्णं *फल(?)*तन्तुद्शावृतम् । धान्यराशौ तु संस्थाप्य तिसमन् दीपं च पूजयेत् ॥ ११८ ॥ अपूपादीनि सर्वाणि भक्ष्याण्यपि निवेदयेत् । मासर्क्षेषु च सर्वेषु विषुवायनयोस्तथा ॥ ११९ ॥ संक्रान्तिषु च सर्वेषु(सर्वासु ?) द्वादशीषु विशेषतः। श्रवणे च पुनर्वस्वोः फल्गुनीषूत्तरेषु च ॥ १२०॥ विशेषयजनं कार्यं विष्णोर्जिष्णोः सुरद्विषाम् ॥

> इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां विशेषदिवसपूजा[विधिर्नाम]षोडशोऽध्यायः॥

¹¹²_(b) My. सिते for °तरे

Colophon:—AK. om. विशेषदिवसप्जा

My. चातुर्मास्यादिविशेषयज्ञनं नाम for विशेषदिवसप्जा

काश्यप:---

7 1

श्रुतो नित्योत्सवविधिर्महोत्सवविधेर्मम । शुश्रूषा वर्तते ब्रह्मन् तं मे वक्तुं त्वमहिसि ॥ १ ॥

विश्वामित्र:---

महोत्सवस्त्रिधा प्रोक्तो नित्यो नैमित्तिकस्तथा। काम्यश्चेति मया प्रोक्तः प्रथमं ते द्विजोत्तम ॥ २ ॥ रामे च तिथिनक्षत्रे विषुवायनयोर्द्वयोः । संकल्पितावभृथकः सर्वदैवतसेवितः ॥ ३ ॥ ज्ञेयो नैमित्तिक इति निमित्ते सति कल्पित:। अनावृष्टौ सुदीर्घायां सति दुर्भिक्षसंभवे ॥ ४ ॥ पतितासु महोल्कासु रात्राविन्द्रधनु * दिशि * । दर्शने वालमीनानां श्वेतकाकस्य दर्शने ॥ ५ ॥ अशनीनां निपाते च दिग्दाहे भूमिकम्पने । देवतालयभेदे च पतने चैत्यमूरुहाम् ॥ ६ ॥ देवताप्रतिमानां च कम्पने मेदने तथा। महावाते महावृष्टौ महयुद्धविधानके ॥ ७ ॥ एवमादिषु सर्वेषु महोत्पातेषु सुवत । एतद्दोषप्रशान्त्यर्थं क्रियते यो महोत्सव: ॥ ८॥ स नैमित्तिकनामा स्यादुत्सवो मधुविद्विष: । यत्किचित्काममुद्दिस्य क्रियते यत्फ(यः फ ?) लार्थिभिः ॥ ९ ॥ स काम्य इति विज्ञेयो यथेष्टफलदायकः । नवाहः सप्तदिवसः पञ्चाहस्त्रिदिनाविधः ॥ १०॥

⁴⁻⁽b) My. कल्पनात् for कल्पितः 5-(b) My. विन्दुधनुर्दशौ for विन्द्धनुर्दिशः

यथाविभवविस्तारं प्रकल्प्यः स महोत्सवः । तदर्थं मनसा पूर्वमालोच्यैव प्रकल्पयेत् ॥ ११ ॥ अयने विष्वे वापि मासर्क्षेष्वथवा द्विज । पौर्णमास्याममायां वा रोहिण्यां श्रवणे तथा ॥ १२ ॥ प्रतिष्ठादिवसे वापि कल्पयेत्तीथवासरम् । श्रामे वा नगरे वापि पत्तने वा विशेषतः ॥ १३ ॥ बलिपदानं रथ्यास कारयेज्जनसंयते। यामादिरहिते धाम्नि बहिनींत्सवमाचरेत् ॥ १४ ॥ धाम्रोऽन्तरे वा कर्तव्यं सर्वेष्वावरणेषु च। यामाचङ्गे स्वतन्त्रे वा तथा ह्यालययोर्द्वयोः ॥ १५ ॥ उत्सवो यौगपद्येन न कार्यो द्विजपुंगव। वास्त्वङ्गदेवतानां च कल्याणं दोषवद्भवेत् ॥ १६ ॥ वर्तमानेऽन्यदेवानामुत्सवे वैष्णवं मत(ह ?)म् । कुर्याद्वैष्णवकल्याणे नान्यत्कार्य (?) कदाचन ॥ १७ ॥ सर्वासां देवतानां हि वासुदेवोऽधिदैवतम् । ध्वजारोहणपूर्वे तु वर्तमाने महोत्सवे ॥ १८॥ केशवस्यादिदेवस्य न कुर्यान्मानुषं महम्। अधिमासे सुराचार्ये शुक्रे चास्तमिते सति ॥ १९ ॥ नोत्सवं प्रथमं कुर्यात्कुर्याच्चेद्राजराष्ट्रयोः । जायते सुमहत्क्रे(हाक्के ?)शो मरणं चोपजायते ॥ २०॥

¹⁶⁻⁽c) K My. °इन्द्र for °नां च

¹⁹⁻⁽a) ABM °िच for °िद्

²⁰⁻⁽a) ABM नोत्सवः प्रथमः कल्प्यः

⁻⁽c) My. प्रजानां तु for जायते सु

⁻⁽d) My. वो for चो

V-18

द्वितीयादौ न दोषः स्यादुत्सवे प्रथमोदितः । तीर्थाङ्करार्पणदिनात् पूर्वमेकोनविंशके ॥ २१ ॥ दिने ध्वजारोहणं स्यादष्टाविंश(दशः)दिनेऽथवा । द्वादशाहेऽथवा कुर्याद्वैनतेयध्वजोच्छ्यम् ॥ २२ ॥

ध्वजारोहणनक्षत्रात्रवमे सप्तमेऽथवा । पञ्चमे वा दिने कुर्यादङ्कराणां समर्पणम् ॥ २३ ॥

उत्सवोक्तदिनात्पूर्वं कुतश्चित्कारणान्तरात् । ध्वजारोहणविष्ठश्चेदुत्पन्नो द्विजपुंगव ॥ २४ ॥

उत्सवारम्भदिवसे कुर्यादेव ध्वजोत्सवम् । रात्रौ संताडनं कुर्याद्भेयास्तु शुभलमके ॥ २५ ॥

मङ्गलाङ्करवापं च पालिकासु विधाय च । भेरीताडनतः पश्चाद् ध्वजमारोपयेतु वा ॥ २६॥

कार्पासं वसनं सूक्ष्मं शुक्कं दृढमथाहरेत् । हस्तैः षोडशभिर्वापि न्यूनैर्वापि समायतम् ॥ २७॥

दशहस्तायतं तस्माद्भविस्तारसंयुतम् । यद्वा यथोदितं कुर्याद्यथाविभवविस्तरम् ॥ २८॥

निर्णिज्यालिप्य च खर्ली संशोष्यापि विमृज्य च । तस्य मध्ये लिखेत् तार्क्यं पीताभं लक्षणान्वितम् ॥ २९ ॥

नवतालसमुत्सेवं द्विहस्तं च सकञ्चुकम् । पुष्पाञ्जलिधरं श्वेतवस्रवासितविग्रहम् ॥ ३०॥

दंष्ट्राकरालवदनं दधानं अकुटीयुत्त(ग ?)म् । जानुनोऽधः सुत्रणीभमा नाभेस्तुहिनप्रभम् ॥ ३१॥

²⁷⁻⁽b) K. सुरुशं दढमा° for शुक्कं दढमथा° -(d) My, त्रयूनै° for न्यूनै°

कुङ्कमारुणमा कर्णादा ललाटात् सितेतरम्। द्धानं नीलनासायं वामपादं च कुञ्चितम् ॥ ३२ ॥ पृष्ठे निविष्टं विभ्राणं बृहत्पक्षविराजितम् । आकाशोद्गमनोयुक्तं वृत्तरौदाक्षियुग्मकम् ॥ ३३ ॥ करण्डमकुटोपेतं ललाटालम्बितालकम् । हारादिसवीभरणभूषितं सुखविग्रहम् ॥ ३४ ॥ यज्ञसूत्रीकृतं शोणं बिभ्राणं वासुकिं तथा। वामदोर्दण्डकटकमनन्तं बिभ्रतं सितम् ॥ ३५ ॥ कार्कोटकं पीतवर्णं वक्षसा बिम्रतं सदा। धूम्राभं तक्षकं चैव बिम्राणं कटिसूत्रकम् ॥ ३६ ॥ रक्ताञ्जवर्णपद्माख्यं दक्षिणे श्रवसि स्थितम् । पिङ्गलं च महापद्मं वामकर्णे च बिश्रतम् ॥ ३७॥ शङ्कं च तुहिनप्रख्यं दधानं मस्तकोपरि । भ्रमराभं च गुलिकं द्धानं चाङ्गदीकृतम् ॥ ३८ ॥ पार्श्वद्वयोपरिष्टाच विलिखेचामरद्वयम् । अधोभागेऽम्बुसंपूर्णकुम्भं साङ्करपालिकम् ॥ ३९॥ विलिखेत्पार्श्वयोश्चैव दीपयुग्नं समुज्ज्वलम् । उपरिष्टालिखेच्छत्रं मुक्ताहारविभूषितम् ॥ ४० ॥ पार्श्वयोरुभयोश्चेव शङ्खं चकं सखङ्गकम् । शार्कं च बाणसहितं गदामि विलेखयेत् ॥ ४१ ॥ लिखेच पञ्चभिवर्णैः श्यामवर्णकमन्तरम् । ध्वजार्घपरिमाणा स्यात्पताका नैव चित्रिता ॥ ४२ ॥

³³⁻⁽b) ABKM पक्षविक्षेप for बृहत्पक्षवि° 34-(ab) ABKM. om.

जातेऽधिवाससमये निशीथिन्यां गुरुः स्वयम् । गत्वा च कारुशालायां नयनोन्मीलनिक्रयाम् ॥ ४३ ॥ शिल्पिना संविधायाथ शिल्पिनं परितोष्य च । विसञ्य तं स्वर्णमये पात्रे निक्षिप्य तं ध्वजम् ॥ ४४ ॥ तर्यवादित्रसहितं कृत्वा धामप्रदक्षिणम् । प्रवेश्य धामान्तरालं देवस्याये प्रदर्शयेत् ॥ ४५ ॥ यागमण्डपमानीय प्रतिष्ठोक्तकमेण तु । नयनोन्मीलनादीनि विधाय तदनन्तरम् ॥ ४६ ॥ जलपूर्णकटाहे तु छायामस्याधिवासयेत्। आदर्शस्य प्रतिकृतौ स्नपनं विद्धीत च ॥ ४७ ॥ अष्ठाविंशतिभिर्वापि तथा षोडशभिस्त वा । कलशै: पौरुषेणेव सूक्तेन सह मूर्तिपै: ॥ ४८ ॥ अर्घ्यादिपूजनं कुर्यात् स्वगायञ्या महामते । शालीनां दशभिभिरै: कल्पिते शयने शुमे ॥ ४९ ॥ तद्धैंस्तण्डुलैस्तस्योपरिष्टाच तद्धकै: । तिलैर्मध्ये तु विस्तीर्णै: शुमैर्वस्नै: समावृते ॥ ५० ॥ तस्योपरिष्टात् सुरुभैः कम्बलादिभिरास्तृते । शाययित्वा पटान्तःस्थं देवं गरुडह्मपिणम् ॥ ५१ ॥ तस्य दक्षिणपार्श्वे तु कुम्भं निर्दोषमत्रणम् । धान्यराशौ स्थापयित्वा करकं सुशुभं तथा ॥ ५२ ॥ विन्यस्य चाष्टकलशान् परितः सर्वदिक्ष्विप । कुम्मे गरुडमावाह्य करके च सुदर्शनम् ॥ ५३ ॥ कलरोप्यष्टसु तथा शकादीनपि पूजयेत्। विस्तार्य च गरूतमन्तं पटस्थं धामसंमुखम् ॥ ५४ ॥

⁵⁴⁻⁽b) K. चका° for शका°

आवाह्य तत्प्रतिकृतौ व्याहृतीभि: पतत्प्रभुम् । संनिधिं तत्र विप्रेन्द्र गाथया प्रार्थयेत च ॥ ५५ ॥ वेदमूर्ते नमस्तुभ्यं वैनतेय महाबल । महाबाहो संनिधत्त्व पटेऽस्मिँस्ते नमो नमः ॥ ५६ ॥ आहूत: कर्मसिद्धिं च विहगेश कुरुष्व न:। देवस्योत्सवसंपत्त्ये लोकाह्वानं विधत्स्व च ॥ ५७ ॥ इति विज्ञाप्य गरुडं गायत्र्या स्वीयया पुनः । अर्चियत्वार्घ्यपूर्वैस्तु निवेद्य च चतुर्विधम् ॥ ५८ ॥ नैवेद्यजातं सकलं कुम्भान्तः स्थं समर्च्य च। नैवेद्यान्ते गरुत्मन्तं पश्चात् स्तोत्रैः स्तुवीत च ॥ ५९ ॥ महाविष्णोर्वाहनाय ताक्ष्यीयामिततेजसे । संपेन्द्रमृत्यवे तुभ्यं गरुडाय नमोऽस्त ते ॥ ६० ॥ पक्षीन्द्राय नमस्तुभ्यं स्वाध्यायवपुषे नमः। विहगेन्द्र नमस्तेऽस्तु समुत्पाटितकल्पक ॥ ६१ ॥ आहृतामृतकुम्भाय जननीशापमोचिने । सुरासुरेन्द्रजयिने नागेन्द्राभरणाय च ॥ ६२ ॥ यदाघारमिदं सर्वं तदाधाराय ते नमः। रथन्तरं बृहत्साम यस्य पक्षावुभौ प्रभो: ॥ ६३ ॥ त्रिवृत्साम शिर: प्रोक्तं गायत्री यस्य चाक्षिणी । स्तोम आत्मा नमस्तेऽस्तु वामदेव्याङ्गसंपदे ॥ ६४ ॥

^{55—(}cd.) BM गरुडमुद्रया प्रार्थयेद् द्विज for विप्रेन्द्र गायया प्रार्थयेत च।

⁵⁶⁻⁽d) K पदे for पटे

⁵⁷⁻⁽d) A लोकनाथ for लोकाह्वानम् BM गाथानां संविधत्स्व नः।

⁶³⁻⁽c) ABM My. ब्रह्म for बृहत्°

⁻⁽d) K. पादा†for पक्षा°

नमः प्राणादिवायूनामीशानाय गरुत्मते । दोषानपनयाखण्डान् गुणानावह सर्वतः ॥ ६५ ॥ विन्नानि(१)जिह सर्वाणि(१) मामपि स्वात्मसात् कुरु । एवं स्तुत्वा जपेन्मन्त्रं गरुत्मन्तमनन्यधीः ॥ ६६ ॥ ब्रह्मघोषैस्तूर्यनादैर्जागरेण नयेनिशाम्। कवलीकृत्य नैवेद्यं तन्मन्त्रेरभिमन्त्र्य च ॥ ६७॥ योषिदुभ्यश्चेव वन्ध्याभ्यो दद्यान्मन्त्राभिमन्त्रितम् । ध्यात्वाच्युतं गरूतमन्तं क्षिपेदञ्जलिषु स्वयम् ॥ ६८ ॥ पिण्डान् स्त्रियो भक्षयित्वा बहुन् पुत्रानवाप्नुयु: । पात:काले गरूतमन्तमाराध्य च हवींषि च ॥ ६९॥ निवेद्य पटसंस्थं तं भूषयित्वाम्बरादिभि:। रथे वा हस्तिपृष्ठे वा शिबिकायामथापि वा ॥ ७०॥ आरोपयित्वा तद्धाम प्रामं चैव प्रदक्षिणम् । नयेन्मृदङ्गपटह भेरीघोषणपूर्वकम् ॥ ७१ ॥ शङ्ककाहरुचिह्नानां नादैर्बह् विधैरपि। वेदघोषैर्द्विजानां च गीतैर्नानाविधैरपि ॥ ७२ ॥ आघोष्य पुरतो देवान्नयेयुर्वाहनोद्वहाः। स्थानस्थानेषु गीतांश्च श्रावयित्वा पृथिविधान् ॥ ७३ ॥ द्शियत्वा च नृतानि खाद्यानि च फलानि च। मध्ये द्विजोत्तमाः सर्वे पालिकाः साङ्करा द्विज ॥ ७४ ॥ नयेयुर्मूर्धभिर्मुख्या वैष्णवा वशिनोऽपि च। नयेयुरुत्सवं बिम्बं गरुडस्यान्वगेव तम्(त्?) ॥ ७५॥

⁶⁵⁻⁽d) ABM °दा for °त: 66-(b) ABM ममापि for मामपि 72-(ab) My, om,

यजमानेच्छया कुर्यान्मङ्गलानि समन्ततः। बिलपीठात्रतो वापि गोपुराद्वहिरेव वा ॥ ७६ ॥ भूमौ खनेद् ध्वजस्तम्भं दारवं दोषवर्जितम् । बिहःसारेषु वृक्षेषु विदुः क्रमुकमुत्तमम् ॥ ७७ ॥ चन्दनादि प्रशस्तं स्यादन्तःसारेषु काश्यप । वर्ज्यं(ज्यों १) निःसारदारुद्धं(त्थः १) स्तम्भं (म्भः १)

पक्षीश्वरस्य तु ॥ ७८ ॥

आयामः शततालः स्याद्विंशन्यूनोऽपि वा भवेत्।
मानाङ्गुलप्रमाणेन स्तम्भस्य द्विजपुंगव ॥ ७९ ॥
उच्छ्रायेण समानो वा प्रासादस्य महामते ।
गोपुरोच्छ्रायमानो वा गरुडस्तम्भ उच्यते ॥ ८० ॥
आधाराणां मस्करस्य पीठानां त्रितयस्य तु ।
मूलेषु छिद्रयुक्तानामये स्याद्विनिवेशनम् ॥ ८१ ॥
द्वितालायामयुक्तानि पीठानि स्युमेहामते ।
तस्यार्थेन च विस्तीर्णान्येतदर्धयनानि च ॥ ८२ ॥
स्थूलानि मूलेष्वप्रेषु सूक्ष्माण्यपि च कारयेत् ।
अयुग्मं पीठयुग्मं तु छिद्रयुक्तं च मस्करम् ॥ ८३ ॥
छिद्रयित्वा निवेश्येव ध्वजयिष्टं द्विजोत्तम ।
वेणुकं नव वा सप्त पञ्च वा विनिवेशयेत् ॥ ८४ ॥

⁷⁶⁻⁽b) My. मण्डला° for मङ्गला°

⁸⁰⁻⁽cd) My. om.

⁸¹ My. om.

⁸²⁻⁽ab) My. om.

⁸³⁻⁽c) K. अग्रिमं पटयुक्तम् My. अश्री/ग्रि १मं पीठयुक्तम् for अयुग्मं पीठयुग्मम्

⁻⁽d) K. स for च My. थित्वा च सत्कृताम् for [°]युक्तं च मस्करम् 84-(c) ABM वैणवम् My. फणकम् for वेणुकम्

विश्वामित्रसंहितायां

ईदृशं तद् ध्व(तं ध्व ?)जस्तम्भमुत्तरे पीठपार्श्वके । वेदविद्भिद्धिजवरेंगुरुरानीय(नाय्य १)शाययेत् ॥ ८५ ॥ प्रागम्रमुत्तराग्नं वा स्तम्भं प्रक्षालयेत् पुनः । स्तम्भमन्लिङ्गकैर्मन्त्रे: प्रच्छाद्य च कुशैरपि ॥ ८६ ॥ ऊर्घाग्रैस्तु शुभैः स्तम्भं दामलिभिश्च वेष्टयेत् । अवटे लोहबीजादिशोभिते स्तम्भमीदृशम् ॥ ८७॥ स्थापयेद्रिष्णुसूक्तेन सुदृढं धामसंमुखम् । अङ्गष्टमात्रनाहेन(हं च?) पारोन(शं?) त्रिगुणेन (णमेव?) च ॥ ८८ ॥ ध्वजस्तम्भाग्रविवरे सुदृढं विनिवेशयेत्। अथवा स्तम्भमारुह्य ध्वजरज्जुं निवेशयेत् ॥ ८९ ॥ गुरु: सुशोभने लग्ने ध्वजमारोपयेदिति (दपि?)। पूर्वभागेऽथवा मध्ये सायाहे वापराहको ॥ ९० ॥ पौरुषेणैव मन्त्रेण बध्वा घण्टां पताकया । सुपर्णोऽसीतिमन्त्रेण ध्वजारोहणमाचरेत् ॥ ९१ ॥ तदारोहणवेलायां गुरुः स्नातः स्वलंकृतः । देवमुत्सवबेरस्थं स्थापयित्वास्य संमुखम् ॥ ९२ ॥ अलंकृते मण्डपे च वितानैमीं क्तिकै: राभै: । लिम्बताभिर्विचित्राभिर्मालिकाभिः समन्ततः ॥ ९३ ॥ परार्ध्ये: क्षौमपट्टैश्च वेष्टितस्तम्भसंचये: । गन्धोदकाद्येः सान्द्रं च संसेवितपुरोभुवि ॥ ९४ ॥ मुक्तपुष्पैर्वह्विधैर्गन्धामोदितदिङ्मुखैः। समन्तात् संप्रकीर्णेश्च साङ्करैः पालिकागणैः ॥ ९५ ॥

⁸⁵⁻⁽b) A मुक्तम् BM युक्तम् for मुत्त° K°मृत्तमम् for °मृत्तरे
ABM पीठात्रपार्श्वगे for °रे पीठपार्श्वके

सर्वतः संवृते मध्ये निक्षिप्ते कनकासने । सुखासीनाय देवाय सेविताय द्विजोत्तमै: ॥ ९६ ॥ अर्चिताय च गन्धाचैर्निवेद्यापूपपूर्वकम् । नानाविधं खाद्यगणं फलैर्बहुविधै: सह ॥ ९७ ॥ ताम्बूलवीटीबहुधा पाण्डराः प्रियदर्शनाः । तैलाधिवासितानेकपूगीफलसमन्विताः ॥ ९८ ॥ निवेद्य च द्विजाये(प्रये?)भ्यः सेवकेभ्यः प्रदाय च । उर्वशीमेनकारम्भासंनिभाभिः पृथक् पृथक् ॥ ९९ ॥ नतकीभिर्दर्शयित्वा नृत्तजातमनन्तरम् । स्तम्भमूले तु निर्माय गरुडं पततां वरम् ॥ १०० ॥ तन्मध्ये परितः स्तम्भं कल्पयित्वा सरोरुहम् । मूर्तिपै: सह पक्षीन्द्रस्तोत्रमन्त्रादिजापकै: ॥ १०१ ॥ पुण्याहवाचनं कृत्वा कुम्भं कलश(रक?)संयतम् । प्रोक्षयित्वा तदम्भोभिर्गरुडं बलसंयुतम् ॥ १०२ ॥ स्तम्भं चेन्द्रादिनाभ्यर्च्य मन्त्रोचारणपूर्वकम् । कलशस्थैर्जलै: प्रोक्ष्य विज्ञाप्य च गरुत्मते ॥ १०३ ॥ सर्वासुरगणोत्साहनिवारण(क?) खगेश्वर । पटेऽस्मिन् सन्निधाय त्वमुत्सवावभृथाविध ॥ १०४ ॥ पक्षविक्षेपमरुता विद्योघं विनिवारय । इति विज्ञापनं कृत्वा पृथुकापूपसंचयम् ॥ १०५ ॥

¹⁰⁰⁻⁽d) My. पटसंस्थितम् for पततां वरम्

¹⁰¹⁻⁽c) My. ेहै: for ेइ°

¹⁰²⁻⁽c) My: तथा° for तद°

⁻⁽d) My. पटसंस्थितम् for बलसंयुतम्

¹⁰³⁻⁽a) K. नाथानाम् for °नाभ्यव्ये

विश्वामित्रसंहितायां

अन्नं चतुर्विधं चैव घृताक्तं फलसंयुतम्। नानोपदंशसंयुक्तं नैवेद्यं विनिवेद्य च ॥ १०६ ॥ देवमारोप्य शिविकां नीत्वा ध्वजसमीपकम् । दर्शयित्वा च पतगमाह्वानार्थं दिवौकसाम् ॥ १०७॥ ब्रह्माण्डमध्यसंस्थानां सर्वेषामपि काश्यप । आज्ञापयित्वा देवेन पारोन च खगेश्वरम् ॥ १०८ ॥ आरोप्य स्तम्भिशरिस बध्वा पाशेन निश्चलम् । प्रवेश्य देवं धामान्तर्मण्डपादौ निवेशयेत् ॥ १०९ ॥ तदाप्रभृति पक्षीशं त्रिसन्ध्यासु च पूजयेत् । अर्घ्यादिभिनिवेद्यान्तंभींगजातैर्दिने दिने ॥ ११०॥ प्रदीपयेद निर्वाणप्रदीपं चास्य संनिधौ। मण्डपस्थाय देवाय निवेद्य च महाहवि: ॥ १११ ॥ होमान्तमर्चयित्वाथ रात्रावपि सभाज्य च। ध्वजपीठाय्रगां भूमिं गोमयेनोपलिप्य च ॥ ११२ ॥ चतुरश्रं सुधाचूणैं: शोभियत्वा च तत्र च। शालीनामष्टभिर्भारै: पीठिकां परिकल्प्य च ॥ ११३ ॥ तन्मध्ये कालचक्रं च लिखित्वा कालक्षिपणम् । पुरुषं पुण्डरीकाक्षं सभाज्य समनन्तरम् ॥ ११४ ॥ देवमाराध्य तत्रैव संमुखीनं निवेश्य च । अर्घ्यादिभिर्निवेद्यान्तैभेगिस्तमभिपूज्य च ॥ ११५ ॥ कृत्वा पूर्णावसानं च मेरीताडनमाचरेत्। तत्प्राच्यां शङ्कानिचयं वहिकोणे च काहलान् ॥ ११६॥

¹⁰⁹⁻⁽c) ABM प्रपायां देवमथवा

¹¹⁰⁻⁽b) BKM °ध्यां च प्र° for °ध्यासु च

¹¹²⁻⁽c) K My. °त्रतो for °त्रगाम्

¹¹⁶⁻⁽c) K My. निकरम् for निचयम्

दक्षिणे मर्दलं वंशान् नैऋते स्थापयेदपि । मृदङ्गं पश्चिमायां च झल्हरीं पश्चिमोत्तरे ॥ ११७॥ कांस्यतालसमायुक्तां विन्यस्य तदनन्तरम् । उत्तरस्यां च पटहान् सहस्वपटहान् न्यसेत् ॥ ११८ ॥ ऐशान्यां मडुकां दकासंयुतां विनिवेशयेत्। तत्पार्धे दक्षिणे स्थाप्य नर्तक्यो गायकानिप ॥ ११९ ॥ एवं क्रमेण संस्थाप्य यथाविभवविस्तरम् । मेरीं संप्रोक्ष्य वासोभ्यां वेष्टयित्वा समन्ततः ॥ १२०॥ आकाशं शब्दनिलयं भेर्या ध्यात्वा प्रपूजयेत् । ततः स्नातः पारशवः श्वेतवस्रसगन्वितः ॥ १२१ ॥ सपवित्रः सोपवीतः प्रविशेद्देवसंनिधिम् । अस्रेण तं प्रोक्षयित्वा मुहुर्ते शोभने गुरुः ॥ १२२ ॥ प्रक्षाल्य कोणं संप्रोक्ष्य ध्यायन् हयमुखं हरिम् । त्रीन् वारान् ताडियत्वाथ दत्वा पारशवाय तम् ॥ १२३ ॥ ततः पारशवः कोणमादाय पुरुषोत्तमम् । मेरीमध्ये चिन्तयित्वा श्रीमूमी पार्धयोर्द्वयोः ॥ १२४ ॥ ताडयेच यथाकामं द्रीयन् हस्तकौशलम्। देवतावाहनकरीं गाथां संश्रावयेद्विभुम् ॥ १२५॥ तत्काले देवसंघस्य प्रीणनाय तु गायकै: । तत्तद्भाथाश्च रागांश्च गीतानि श्रावयेत् पृथक् ॥ १२६ ॥ नृत्तगीतैश्च तृप्त्यर्थं तेषां नृत्तादि दर्शयेत् । विं प्रदाय तेभ्यश्च सर्वभोगसमन्वितम् ॥ १२७ ॥ देशिकः प्राङ्मुखो भूत्वा तच्छिण्यस्तस्रुतोऽपि वा । स्वरेणोचतरेणैव पठेदञ्जलिपूर्वकम् ॥ १२८॥

128-(c) K. °णोचेन तारेण for °णोचतरेणैन

विश्वामित्रसंहितायां

आगच्छतामरगणाः प्रागाशां येऽधिशेरते । विस्तपाश्च सुरूपाश्च सपर्यामुद्यतामिमाम् ॥ १२९ ॥ गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः कुमुदस्यानुयायिनः ।

महं त्विममुपायान्तु शीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः ॥ १३०॥

अनेन मन्त्रेणावाद्य कुमुदं सगणं तथा । अर्घ्यादिभिः समभ्यर्च्य पायसं च निवेदयेत् ॥ १३१ ॥

ततः शङ्करवैश्चैव काहलस्वनसंयुतैः । महद्भिस्तूर्यघोषैश्च तद्वाद्यश्रावणेन च ॥ १३२ ॥

तत्संगीतैश्च नृत्तेश्च भीणयेत्तं गणाधिपम् । ततश्चामेयकोणस्थं माङ्मुखः श्रावयेदिदम् ॥ १३३ ॥

आगच्छतामरगणा आमेय्या(यी १)मधिशेरते । भीमाभीममुखा रौद्राः सपर्यामुद्यतामिमाम् ॥ १३४ ॥

गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः कुमुदाक्षानुयायिनः । महं त्विममुपायान्तु प्रीतास्तेभ्यो ननोऽस्तु वः ॥ १३५ ॥

अनेन कुमुदाक्षं तमावाद्य गणनायकम् । यथापुरं तोषयित्वा याम्यां दिशि(म्याशायां?) ततः परम् ॥ १३६ ॥

आगच्छत पितृगणा याम्याशां येऽधिशेरते । दारुणारुणरूपाः स्युः सपर्यामुद्यतामिमाम् ॥ १३७॥

गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः पुण्डरीकानुयायिनः । महं त्विममुपायान्तु शीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः ॥ १३८॥

My. नृत्यै° for नृत्तै°

134-(a) BKM My. °नल for मर

137-(bc) A. om.

138-(d) A, om.

¹³²⁻⁽d) K. om.

¹³³⁻⁽a) K. om.

अनेन पुण्डरीकाक्षमावाद्य गणनायकम् । तोषयित्वा च गत्वा च यातुधानदिशं प्रति ॥ १३९ ॥ आगच्छत गणाः कूरा नैर्ऋत्यां(तीं?) येऽधिशेरते । क्रव्याशनाः कूरियः सपर्यामुद्यतामिमाम् ॥ १४० ॥ गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ता वामनस्यानुयायिनः। महं त्विममुपायान्तु प्रीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः ॥ १४१ ॥ इत्यावाह्य गणेशं तं वामनं पूजयेत्ततः । पश्चिमाञ्चां ततो गत्वा शङ्ककर्णं गणेश्वरम् ॥ १४२ ॥ आगच्छताहिपतयः प्रतीच्या(ची?)मधिशेरते । महाविषा दन्दशूकाः सपर्यामुचतामिमाम् ॥ १४३ ॥ गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः शङ्ककर्णानुयायिनः । महं त्विममुपायान्तु शीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः ॥ १४४ ॥ इत्यावाह्य तिमष्ट्वा च गत्वा वायुदिशं ततः। आयान्तु गन्धर्वगणा वायव्यां(वीं?) येऽधिशोरते ॥ १४५ ॥ सुदर्शना भीमवेगाः सपर्यामुचतामिमाम् । गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः सर्पनेत्रानुयायिनः ॥ १४६ ॥ महं त्विममुपायान्तु शीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः । अनेनावाह्य सगणं सर्पनेत्रं तु तोषयेत् ॥ १४७ ॥ उत्तरां ककुभं गत्वा सुमुखं तु गणाधिपम् । आगता(यात?) वै यक्षगणा उदीचीं येऽधिशेरते ॥ १४८ ॥ विरूपा दण्डहस्ताश्च संपर्यामुद्यतामिमाम् । गृहीत्वा पान्तु न स्तृप्ताः सुमुखस्यानुयायिनः ॥ १४९ ॥

¹⁴⁶⁻⁽d) BMMy. सर्व[°] for सर्पे[°] 147-(d) BKMMy. सर्वे[°] for सर्पे[°]

महं त्विममुपायान्तु शीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः। इति पूर्ववदावाह्य सुमुखं तोषयेत्ततः ॥ १५०॥ आयान्त्र(तः) पैशाचगणा ऐशान्यां(नीं ः) येऽधिशेरते । नानाकुत्सितरूपाश्च सपर्यामुद्यतामिमाम् ॥ १५१ ॥ गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः सुप्रतिष्ठानुयायिनः । महं त्विममुपायान्तु पीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः ॥ १५२ ॥ अनेन मन्त्रेणावाह्य संपूज्य च गणाधिपम् । मध्यं(ध्ये?)दिशः(शं?) स्थितो भूत्वा ततो गगनसंमुखः ॥ १५३॥ प्रक्षिगर्भं गणाध्यक्षमावाह्येनं जपेन्मनुम् । आगच्छत सिद्धगणा गगनं येऽधिशेरते ॥ १५४ ॥ शुचयः शुचिरूपाश्च सपर्यामुद्यतामिमाम् । गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः प्रक्षिगर्भानुयायिनः ॥ १५५ ॥ महं त्विममुपायान्तु शीतास्तेभ्यो नमोऽस्त वः । अनेन तोषयित्वा तं प्रक्षिगर्भं यथापुरम् ॥ १५६ ॥ अधस्तान्मानवाह्वानं कुर्वन् मन्त्रमिमं पठेत् । आगच्छातामरगणाः पृथिवीं येऽधिशोरते ॥ १५७ ॥ बहुरूपा बहुमुखाः सपर्यामुद्यतामिमाम् । गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ता मानवस्यानुयायिनः ॥ १५८ ॥ महं त्विममुपायान्तु प्रीतास्तेभ्यो नमोऽस्तु वः। इत्यावाद्य क्रमादेतान् तोषयेत्रृत्तपश्चिमम् ॥ १५९ ॥ समताळस्तथा मत्ततालो लाङ्गलिकस्तथा । मलतालो मङ्गलश्च जयतालश्च भद्रकः ॥ १६० ॥

150-(cd) AM. om. 151&152 AM. om.

160-(a) My. °तावधा for °था मत्त°

-(b) My. वै श्रिष्णी for लाङ्गलिक: M. °लक: for °िलक:

ब्करीसंज्ञकस्तालो ब्रह्मतालस्तथैव च ।
अनन्तताल इत्येते दशतालाः प्रकीर्तिताः ॥ १६१ ॥
कुमुदादिगणेशानां स्वरानिष शृणु द्विज ।
षड्जं(ड्ज?) ऋषभगान्धारो(रौ?) मध्यमः पञ्चमस्तथा ॥ १६२ ॥
रैवतश्च निषादश्च धैवतो मध्यमस्तथा ।
पञ्च पञ्च(मश्च?) क्रमेणैव (वं?) कथितास्ते दश स्वराः ॥ १६३ ॥
गान्धाररागः कौल्याख्यः कौशिको नटभाषिकः ।
श्रीकामदश्च तत्केशी दक्षरागस्तथैव च ॥ १६४ ॥
शालापाल्यभिधा(धो ?) रागो मेधरागश्च पञ्चमः ।
इत्येते कुमुदादीनां दश रागाः प्रकीर्तिताः ॥ १६५ ॥
विलासं सर्वतोभद्रं खेटकं चक्रमण्डलम् ।
कान्तारं कुष्टिमं पृष्ठकुष्टिमं किटबन्धनम् ॥ १६६ ॥
वामजानुर्ध्वनृत्तं च आद्यतं च द्वयं पुनः ।
एते नृत्तविशेषाश्च कुमुदादेः क्रमात् स्मृताः ॥ १६७ ॥

- 163-(a) K दैवतं चैव निषदो My. दैवतं चैव नृषदो
 - -(b) BMMy. दै for धै°

 K देवता मध्यत° for धैवतो मध्यम°
- 164-(a) BM को° for कौ.
 - -(b) AK नह for नट B नहराग° for नटभाषि°
 - -(c) ABM श्रीरामकौशिकीराग My, आ° for श्री°
- 165-(a) K तालापण्यभिषो for शालापाल्यभिषा (धो?)
 M शालवाय: for शालापाल्य.
 My. चालापाण्यमितो for शालापाल्यभिषा (धो?)
- 166-(b) ABM चैव for चक.
 - -(c) ABM °₹° for °₹Ң
- 167-(a) BM नात्तम् for नृत्तम्
 - -(b) ABKM °चं° for °च°

विश्वामित्रसंहितायां

अन्येषां सर्वदेवानां तालो भद्रः प्रशस्यते । भवेदरुडतालस्त पक्षीशस्य तु मध्यमः ॥ १६८ ॥ स्वरो रागस्तु गौडः स्याद्विष्णुकान्तं च नृत्तकम् । विद्वारेर्जयतालः स्यात्रृतं स्वस्तिकमुच्यते ॥ १६९ ॥ ऋषभस्तु स्वरः शोक्तो वरालीराग एव च। इत्थमावाहनं कृत्वा गणेशानां ततो गुरुः ॥ १७० ॥ आह्वानं दिव्यहेतीनामपि स्वेनैव कारयेत्। आवाह्यस्त तथा ब्रह्मा स्वलो(लिं?)कस्थेर्मुनीश्वरै: ॥ १७१ ॥ मरीचिप्रमुखै: सार्धं रुद्रश्च प्रमथेश्वर: । इन्द्रः सर्वैः सुरगणैर्गायन्या चाद्यदेवताः ॥ १७२ ॥ तन्महस्संनिधानार्थमाह्(ह्वा?)तव्याः प्रयत्नतः । इत्यावाह्य च सर्वेषां विधाय द्विजपुंगव ॥ १७३ ॥ प्रवेश्याभ्यन्तरं देवं सहर्त्विग्मिश्च मूर्तिपै:। मेर्यादिवादनज्ञैश्च गायकैर्नृत्त(र्नर्त १)कैरिप ॥ १७४ ॥ नित्योत्सवस्य प्रतिमामारोप्य 'शिबिकादिषु । सुदर्शनं वा परितो प्रामं नीत्वा प्रदक्षिणम् ॥ १७५ ॥ पूर्वोक्तेन क्रमेणैव दिशास विदिशास च। इन्द्रादीनां महे तस्मिन् प्रार्थियत्वा च संनिधिम् ॥ १७६ ॥ चतुर्मुखं ग्राममध्ये समावाह्य सभाज्य च । संनिधिं प्रार्थ्य रुद्रस्य सगणस्य च संनिधिम् ॥ १७७ ॥ संप्रार्थ्य मेरीं संताड्य गीतं नृत्तं प्रदर्श्य च । मध्ये मध्ये च गरुडतालं संशोध्य(१)देशिकः ॥ १७८॥

¹⁶⁹⁻⁽b) ABM My. °कान्तम् for °कान्तम्

⁻⁽c) ABM विव्रराट् जयतालं स्यात्

¹⁷⁰⁻⁽b) My, ° लो for °ල්ල

¹⁷⁶⁻⁽b) My, प्राकारेषु for दिशासु वि°

सप्तदशोऽध्यायः

अन्तः प्रविश्य गरुडध्वजस्तम्भस्य संनिधौ । सर्वदेवतसंनादं कारयित्वा च गायकः ॥ १७९ ॥ गापयित्वा सर्वगीतीर्नतेकीभिश्च नर्तनम् । कारयित्वा प्रविश्यान्तर्देवं विज्ञाप्य सादरम् ॥ १८० ॥ प्रणम्य स्वगृहं यायात् प्रसन्नो गुरुरात्मवान् । मेरीताडनवेलायां तन्नादश्रावको जनः ॥ १८१ ॥ नदीं तीर्त्वा न गच्छेतु न यायाद्योजनात् परम् । उत्सवावभृथं यावद् प्रामे तत्रैव संवसेत् ॥ १८२ ॥ मङ्गलाङ्करवापस्तु कृतो येन ध्वजोत्सवम् (वे ?)। स एवावभृथं यावदुत्सवस्य गुरुभवेत् ॥ १८३ ॥ तत्रागन्तुं न शक्तश्चेत् तत्सुतः शिष्य एव वा । अनुज्ञातस्तु यः कश्चिदह्ययाथ समापयेत् ॥ १८४ ॥ उत्सवारम्भदिवसात् पूर्विस्मन् सप्तमेऽहिन । मङ्गलाङ्करसंवापं कारयेदेशिकोत्तमः ॥ ॥ १८५ ॥ षट्त्रिंशतं पालिकानां शरावणां च तावती(तीम् ?)। तत्प्रमाणाश्च घटिकाः समानीय विचक्षणः ॥ १८६ ॥ पात्रेषु त्रिविधेष्वेषु वापयेनमङ्गलाङ्करान् । उत्सेधः पालिकानां स्याद्धस्तः सैकाङ्गलो मुने ॥ १८७ ॥ अङ्गल्यः षोडश भवेतासामाननविस्तृतिः। सप्ताङ्गरूप्रमाणं स्याद्विलं तालमथोऽपि वा ॥ १८८॥ अष्टाङ्गलं पादपीठं विस्तारः साङ्गलः करः। मोहिनीपुष्पसंकाशं पद्माभं तन्मुखं भवेत् ॥ १८९ ॥

V-20

¹⁸³⁻⁽c) A °त्र श्रुतो BM °त्र श्रितो for °वमृथम्

¹⁸⁴⁻⁽d) ABM °दनुयागम् for °दह्वायाथ

¹⁸⁸⁻⁽d) A बिलतालमितो भवेत्। BM बिलतालनतो भवेत्।

¹⁸⁹⁻⁽a) My. °पीठ for °पीठं

विश्वामित्रसंहितायां

पञ्चवक्तास्तु घटिका द्वाविंशत्यङ्गुलोच्छ्याः । मध्ये घटोपमाकाराः षडङ्गुलमितं भवेत् ॥ १९०॥

वक्त्रं तासां मध्यसंस्थं चतुरङ्गुरुसंमितम् । चतुर्दिक्षु मुखानां स्यात् प्रमाणं द्विजपुंगव ॥ १९१ ॥

उच्छ्रायस्तु शरावाणां विंशदङ्गुरुसंमितम्(तः ?) । विस्तारश्च वितस्तिः स्यात् त्रिधेवं पात्रकल्पना ॥ १९२ ॥

हैमं रौप्यं ताम्रजं वा कल्पयेत् पात्रसंचयम् । यथाविभवविस्तारं सर्वाभावे तु मृण्मयम् ॥ १९३ ॥

इत्थमष्टोत्तरशतमुत्तमा क्रुप्तिरुच्यते । मध्यमायां कल्पनायां प्रत्येकं षोडशं(१) भवेत् ॥ १९४ ॥

तद्र्धमधमं प्रोक्तं यथासंभवमेव वा । देवकर्मणि युग्माः स्युर्युग्मा मानुषे विधौ ॥ १९५ ॥

पालिका एव वा याद्या मङ्गलाङ्कररोपणे। सुशुभे विजने देशे कुर्यान्मण्डपमुत्तमम्॥ १९६॥

मङ्गलाङ्करवापार्थं स्तम्भैः षोडशभिर्युतम् । चतुर्द्वारं प्रतिद्वारं दुग्धवृक्षसमुद्भवैः ॥ १९७॥

भूषितं तोरणवरैर्दर्भमालासमादृतम् । परार्घ्यक्षौमनिचयैः(य १)प्रकल्पितवितानकम् ॥ १९८॥

वितानाधोलम्बिताभिर्मुक्तासम्भिर्विभूषितम् । क्षौमैर्महार्घैः (महार्घक्षौमः) संवीतस्तम्भसंचयमद्भुतम् ॥ १९९॥

¹⁹²⁻⁽d) ABM त्रिविधेवं प्रकल्पना ।

¹⁹⁴⁻⁽a) A इष्ट[°] for इत्य[°]

¹⁹⁶⁻⁽b) My. °वापने for °रोपणे

¹⁹⁷⁻⁽d) K. गन्ध for दुग्ध

सप्तदशोऽध्यायः

गोमयालेपिततलं सुधाचूर्णप्रकल्पितै:। रेखागणैरब्जकुलैर्विराजिततलं शुभै:॥ २००॥

प्रदीपनिकरैंबद्धं (युक्तं?) तैलसंपूर्णमिलकैः (१) । विभूषितं मुक्तपुष्पैराकीर्णं साक्षतैः सितैः ॥ २०१ ॥

ध्वजमालापरिवृतं धूपामोदितदिङ्मुखम् । प्रकल्प्य मण्डपवरमेवंविधमुदारधीः ॥ २०२ ॥

मृत्तिकाग्रहणं कुर्याच्छुभे लग्नेऽथ देशिकः। सशङ्खकाहलगणं तूर्यघोषनिनादितम्॥ २०३॥

वेदविद्धिर्द्धिजगणैः श्वेतसम्बस्त्रधारिभिः ।

ऊर्घ्वपुण्ड्रैद्वीदश्मिः श्वेतमृत्स्नाविनिर्मितैः ॥ २०४ ॥

विभूषिताङ्गसंघातै: शान्तैर्दान्तैर्जितेन्द्रियै: ।

महाभागवतैश्चेव *संमुख प्रागुदङ्मुख:*(१) ॥ २०५॥

सस्यानां पावनं शुद्धं गत्वा क्षेत्रमनुत्तमम् । शुचिस्तत्र खनित्रं च संक्षाल्याद्भिः समाहितः ॥ २०६ ॥

खात्वा वाराहमन्त्रं च (खनित्वा वाराहमन्त्रं?) पठेत् पात्रे हिरण्मये । निधाय च मृदं क्षौमैर्नवैराच्छाद्य शोभनै: ॥ २०७ ॥

पुष्पप्तग्भिरलंकृत्य गजस्यन्दनसंस्थितैः । ऋत्विग्भिर्वाहयेच्छत्रच्छायातः(धः?)संस्थितैर्द्विज ॥ २०८ ॥

विष्वक्सेनं समारोप्य स्यन्दने वा गजेऽथवा । शिविकायामथाश्वे वा यथादेवं विभूष्य च ॥ २०९ ॥

²⁰⁰⁻⁽b) ABM सक्तुचूर्णप्रकित्पतम् ।

My. सुधावर्णेः प्रकित्पतम् ।

206-(a) ABKM वापनम् for पावनम्

207-(b) ABM पठन् पात्रेऽभिमन्त्र्यं च ।

My. पठन् for पठेत्

विश्वामित्रसंहितायां

मुक्ताच्छत्रादिभिः सर्वैश्चामरैश्च सुशोभितम् । उद्यमानं द्विजवरैर्नयेत् सार्घं द्विजोत्तमः ॥ २१० ॥

बहुचै: शाकुनं स्कतं पठद्भि: सहितो मुने । श्रीस्कं पुरुषस्कतं च (पौरुषं स्कतं?) साम चोद्घोष्य सर्वत: ॥ २११॥

प्रामं प्रदक्षिणं कृत्वा धाम चापि परीत्य वै । प्रविक्य मण्डपवरं प्रागुक्तं(१) मूर्तिपान्वितः ॥ २१२ ॥

आचार्यो मूर्तिपैध्येव सर्वतः प्रावृतैर्सने(?)।

नवीनक्षौमवसनाः सोत्तरीयाः स्वलंकृताः ॥ २१३ ॥

उष्णीषघारिणो रत्नमुद्राशोभितपाणयः।

स्वनुलिप्ताः स्रिवणश्च कुण्डलालंकृताननाः ॥ २१४ ॥

पवित्रपाणयश्चैव सोर्ध्वपुण्डाः सुचेतसः । शादप्रक्षालनं कृत्वा स्वाचान्ता मूलविद्यया ॥ २१५ ॥

ग्रुकव्यासविषष्ठादिमुनिमुख्योपमा द्विजाः । संप्रोक्ष्याङ्करवापार्थे भूमिं शुद्धेन चाम्भसा ॥ २१६ ॥

अस्त्रमन्त्रप्रजप्तेन(प्तानिः) कुशाप्रस्थापितेन(तानिः) वा । सूत्राणि चन्दनक्षोदसिक्तानि स्फालयेत् क्रमात् ॥ २१७॥

प्राच्यादि प्रथमं सूत्राण्युदीच्यां द्वादश स्फुटम् । पातियत्वा पञ्चदश तथोदीच्यानि कल्पयेत् ॥ २१८ ॥

दिक्ष्वष्टासु तथा मध्ये द्वादशद्वादशैव तु । स्थापनीयाः पालिकाद्याः शतमष्टाधिकं क्रमात् ॥ २१९॥

⁻⁽b) My. °मेत: प्रमनो १ for °वंत: प्रावृतै:

⁻⁽c) B. संवीता: for वसना:

²¹⁵⁻⁽a) My. भारिण° for पाणय°

⁻⁽b) My. तेज° for चेत°

²¹⁶⁻⁽a) ABM My. कृतन्यासा for शुकव्यास

²¹⁷⁻⁽b) My. कूर्चा° for कुशा°

अङ्करार्पणे पालिकादिकल्पनम् (प्रथमः पक्षः) १७.२१८–२१

उ-

হা	হা	ন্ধ
হা	হা	হা
হা	हा	হা
হা	হা	হা
घ	घ	घ

इा	হা	হা
হা	হ্বা	इा
इा	হ্ন	बा
হা	क्रा	ছা

घा	হা	हा
ఫ	इा	घ
ভা	দ্বা	হা
घ्	ছ	দ্বা

	घ	घ	घ
q —	घ	घ	घ
	घ	घ	च
	घ	घ	च

ঘ	घ	घ
घ	स्व	ष
घ	घ	घ
घ	च	च

घ	घ	घ
घ	घ	घ
घ	घ	घ
घ	घ	घ

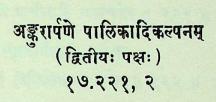
पू-

पा	पा	पा
पा	पा	प
पा	पा	पा
पा	चा	पा

पा	पा	पा
पा	पा	पा
पा	पा	पा
पा	पा	पा

पा	पा	पा
पा	पा	पा
पा	पा	पा
पा	पा	पा

द्-

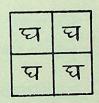

उ—

ఫা	इा
का	হ্বা

হা	वा
হ্বা	ञ

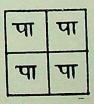
হা	হা
হা	হ্বা

घ	घ	
च	घ	पू

पा	पा
पा	पा

पा	पा
पा	पा

सप्तदशोऽध्यायः

ब्रह्मेन्द्रवरुणेषु स्याद् घटिकानां गणो मुने । स्थापयेद्वह्निर्ऋतियमभागेषु पालिकाः ॥ २२० ॥ शरावान् मारुतशशिरुद्रभागेषु कल्पयेत् । अथवा नवसूत्राणि प्राचीनानि प्रकल्पयेत् ॥ २२१ ॥ एकादशेतराणि स्यरुदीचीनानि काञ्यप। एतत्क्रमेण सर्वेषां विधिवत्स्थापनं भवेत् ॥ २२२ ॥ सर्वत्र पालिका वा स्यरन्याभावे द्विजोत्तम । क्षालयेद्विष्णुगायन्त्या पालिकादि क्रमेण च ॥ २२३॥ बिलमूलानि संपूर्य शष्पकाशतृणेईढम्। तद्रध्वं प्रथमं मृद्धिः पूरियत्वा ततोपरि(१) ॥ २२४ ॥ उपाहताभि: सरितो वाळकाभि: प्रपूरयेत् । चूर्णितैर्गोकरीषैश्च बिलरोषं प्रपूरयेत् ॥ २२५ ॥ कोष्ठान्यष्टरातान्यादौ प्रत्येकं शिवशालिभि: । वृत्तं वा चतुरश्रं वा विधायोपरि विन्यसेत् ॥ २२६ ॥ ब्रह्मादीशानपर्यन्तं प्रथमं घटिकागणम् । स्थापयेत् परमेष्ठ्याच्यमन्त्रेण प्रथमं द्विज ॥ २२७ ॥ विन्यसेद्विश्वमन्त्रेण शरावांस्तदनन्तरम् । सर्वेषां स्थापनं कुर्यात्पाङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ २२८ ॥ वासोभिर्वेष्टयेत् पश्चात् प्रत्येकं मूलविचया । अशक्तश्चेत् प्रतिगृहं छादयेद्वाससोपरि ॥ २२९ ॥ धान्यराशी शुभं कुम्भं तन्तुभिर्वेष्टितं नवम् । वेष्टितं क्षौमयुग्मेन गन्धोदकसुपूरितम् ॥ २३० ॥ निक्षिप्तनवरतं तु स्थापयेन्मूलविद्यया । बिम्बे च मण्डले कुम्भे पावकेषु चतुर्ष्विपि ॥ २३१ । स्थानेषु पूजयित्वाये भगवन्तम्नन्यधीः। अर्घ्याद्यं च निवेद्यान्तं देवदेवस्य संनिधौ ॥ २३२ ॥

विश्वामित्रसंहितायां

मङ्गलाङ्करवापं तु कुर्यादेशिकसत्तमः। अथवैकत्र कुम्भे वा देविमष्ट्वा द्विजोत्तम ॥ २३३ ॥ शालि(लीन् ?)मुद्गांश्च नीवारान् स्यामाकान् सपियङ्गकान् । तिलान् यवान् सगोधूमानन्यानि च याज्ञिकान् ॥ २३४ ॥ एकपात्रे विनिक्षिप्य हैमे महति शोमने । मूर्जि विन्यस्य तत्पात्रं धाम कृत्वा प्रदक्षिणम् ॥ २३५ ॥ कुर्यात् काहलशङ्खादिसंघोषणसमन्वितम् । अन्तः प्रविश्य देवस्य दर्शयित्वा च मण्डपम् ॥ २३६ ॥ प्रदक्षिणमथानीय पालिकाचैन्द्रभूतले । भारतण्डुलसंक्लप्ते पद्मेऽष्टदलसंचिते ॥ २३७ ॥ क्षीरेण क्षालयित्वा च प्रच्छाच नववाससा । पुण्याहघोषणं कृत्वा शङ्खतूर्यादिसंयुते(तम् ?) ॥ २३८ ॥ क्रमेण पालिकादीनामधिदेवान् यजेत च। ब्रह्माणं घटिकानां च पालिकानां च केशवम् ॥ २३९ ॥ शरावाणां त्रिणयनं घृतारोपणमाचरेत् । द्वारेषु तोरणगणान् ध्वजान् कुम्भाष्टकं तथा ॥ २४० ॥ गणनाथान् समभ्यर्च्य कुमुदादीन् यथाविधि । इन्द्रादीनिप चाभ्यर्च्य सोमकुम्मे सुधाकरम् ॥ २४१ ॥ आवाह्याभ्यर्च्य सप्ततं पायसं च निवेदयेत् । घृताहुतिशतं हुत्वा चतस्रः सिमधस्तथा ॥ २४२ ॥ व्यूहमन्त्रैश्च जुहुयात् सूक्तेन च तथा चरुम्। हुत्वा पूर्णो विघायाथ घृताहुतिशतं हुनेत् ॥ २४३ ॥

²⁴⁰⁻⁽d) K बाल. for ध्वजान्

²⁴²⁻⁽ab) My. सद्वृत्तं पद्मासनिविषेवितान् for सप्तं पायसं च निवेदयेत्

²⁴³⁻⁽a) My. हद्र for व्यूह

⁻⁽b) My. पुंस्कतेन तथार्चनाम् ।

सप्तदशोऽध्यायः

संस्पृक्य स्पर्शमन्त्रेण संपाताज्येन पालिकाम् । बीजपात्रे च संपातघृतरोषं विनिक्षिपेत् ॥ २४४ ॥ जप्त्वा(१)चाष्ट्रशतं वारान् सोममन्त्रमनन्यधीः । लमे सुशोभने पाप्ते ब्राह्मणानामनुज्ञया ॥ २४५ ॥ पालिकादिषु बीजानि वापयेन्मूलविद्यया । ब्रह्मादीशानपर्यन्तं वापयेत् सकलं गुरुः ॥ २४६ ॥ अन्येऽप्याचार्यसमत्या विदध्युर्बीजवापनम् । सिक्त्वा च पुष्पपयसा साधयेच विधानकै: ॥ २४७ ॥ बिंछं दत्वा च सर्वासु दिक्षु रक्षणकारणात्। कुमुदादिगणेशेभ्यो दिवानक्तं बिंहं ददेत् ॥ २४८ ॥ पायसेन प्रतिदिनं सोमराजं यजेत च । अनिर्वाणांस्तथा दीपान् कारयेच समाहितः ॥ २४९ ॥ द्विजेन्द्रांस्तोषयेत् प्राज्येस्ताम्बूलैः पूगिकाफलैः। यजमानः प्रयतेन गुरुं समभितोषयेत् ॥ २५० ॥ अङ्कराणां प्रवृद्ध्यर्थं हरिद्राभिर्निषेचयेत् । पीतेष्वङ्करजातेषु शुक्केषु च शुभं भवेत् ॥ २५१ ॥ अशुमं विपरीतेषु प्ररूढेषु परीक्षयेत् । यत्कर्मोद्दिश्य येनैवमङ्करारोपणं कृतम् ॥ २५२ ॥ आ समाप्तेः स एवास्य कर्मणः कारको भवेत् । तस्याशक्तिर्यदि भवेन्मरणं वाथ तत्सुतः ॥ २५३ ॥ तच्छिष्यो वा विद्ध्यात्तत् ऋत्विग्वा तदनुज्ञया । प्रतिष्ठायां च दीक्षायामुत्सवे धामनिर्मितौ ॥ २५४ ॥

²⁴⁵⁻⁽a) My. हु° for ज° 246-(d) My. निरुष्य for वापयेत्

विषुवे चायने चैव प्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ।
पवित्रारोपणे चेव कह्णारदमनोत्सवे ॥ २५५ ॥
वैशेषिकेषु चान्येषु शयनोत्थानयोरि ।
शान्तिके पौष्टिके चैव कर्मण्यारिव्सिते सित ॥ २५६ ॥
मङ्गलाङ्करसंवापं कुर्यादेवमतन्द्रितः ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां अङ्कुरापंणविधिनीम सप्तद्शोऽध्यायः॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥

विश्वामित्र:---

उत्सवारम्भदिवसात् प्रागेव प्रामवीथयः । संशोधनीयाः सर्वाः स्युरुद्धृत्यावकरानि ॥ १ ॥ सर्वेषु चत्वरेष्वेव कल्प्यास्तोरणराजयः । फलभारानताः कल्प्याः कदल्यः क्रमुका अपि ॥ २ ॥ वीथीमध्येषु सिकताः प्रसार्याः समता यथा । ध्वजैश्च दर्भमालाभिः प्रभा(पा १)भिः शोभयेदिपि ॥ ३ ॥ आष्ठुत्य गोमयाम्भोभिः ककुभश्च विशोधयेत् । भित्तयो गेहराजीनां पञ्चवर्णविचित्रिताः ॥ ४ ॥

Colophon:—K My. पाञ्च° for पञ्च
A. om. अङ्कुरापेणविधिनीम
BM. उत्सव for अङ्कुरापेण
K. ध्वजारोहणाङ्कुरारोपण° for अङ्कुरापेण

- 4-(b) K कुम्भागा अपि for ककुभश्र वि° My. कुम्भागानपि शोधयेत्
 - -(c) AM भित्तियोगेषु सर्वेषु

 B. भित्तयोगेषु सर्वेषु

 My. भित्तयोद्देंमराजीवः

वेदिकाः पूर्णकुम्भेश्च साङ्करैः पालिकागणैः। सर्वतो दीपिकामिश्च गन्धतैलाक्तवर्तिभिः ॥ ५ ॥ भूषिताः कमनीयाः स्यः क्षौमशोभितनीविकाः । उत्सवे देवदेवस्य सेवाकौतुकिनां नृणाम् ॥ ६ ॥ देशान्तरादागतानामन्नाचं कल्पयेदपि । गन्धोदकै: सुसंपूर्णा: कार्या: पानीयशालिका: ॥ ७ ॥ समागतेषु रोगाती भवेयुर्यदि तत्कृते । सर्वीषधीनां संभाराः संकल्प्याः स्युर्देढं द्विज ॥ ८ ॥ अपूर्वशयनार्थं(?) च मञ्चाः कार्याः सुशीतलाः । सर्ववस्तुषु(सुः?)संपूर्णाः कार्या विपणिवीथयः ॥ ९ ॥ कूपाः सर्वे निपानाढ्याः करणीयाः समन्ततः । आवृतौ प्रथमायां वा द्वितीयावरणेऽथवा ॥ १० ॥ यथावकाशं क्वींत महान्तं यागमण्डपम् । चतुर्द्वारसमायुक्तं विस्तारायामतः समम् ॥ ११ ॥ मण्डपस्य चतुर्दिक्षु प्रपां च परिकल्पयेत्। कुर्यान्मण्डपमध्ये तु वेदिं हस्तसमुच्छ्रिताम् ॥ १२ ॥ द्वित्रिहस्तसमायुक्तां तावद्विस्तारसंयुताम् । तस्याः पूर्वदिशो भागे चतुरश्रं प्रकल्पयेत् ॥ १३ ॥ कुण्डमाहवनीयाभेर्याम्ये च धनुराकृति । दक्षिणामेः प्रतीच्यां तु वृत्तं सभ्यं च कल्पयेत् ॥ १४ ॥

⁶⁻⁽a) KMy. करणी° for कमनी°

¹⁴⁻⁽a) BM यं° स्यात् for °याम्ने°:

⁻⁽b) AM. आमेध्याम् for याम्ये च

⁻⁽d) My. गाईपत्यस्य वृत्तकम् । My. Adds.....कुण्डं सभ्यस्य कल्पयेत् before 15 a.

सौम्यभागे त्रिकोणं स्यादैशान्यां चतुरश्रकम् । आग्नेय्यां वा प्रकर्तव्यमावसथ्यं तु (थ्यस्य ?) घिष्णियम् ॥ १५॥

एवं पञ्चामिसंयुक्तमुत्सवं विद्धीत वा । आवसथ्यविनाभूतचतुर्दिक्संस्थपावकम् ॥ १६॥

सभ्यावसथ्यरहितं यद्वाभित्रयसंमितम् । अथवाहवनीयाभिमेकं वा कल्पयेद् द्विज ॥ १७॥

क्षीरदुमैश्चतुद्विरे तोरणानि प्रकल्पयेत् । स्रुक्सुवौ कारयेद्रष्टमङ्गलानि यथापुरम् ॥ १८॥ तैरेव ऋत्विजां कल्प्यान्यासनानि मनीषिणा ।

तरव ऋत्विजा कल्प्यान्यासनानि मनािषणा । नानाविधानि होमार्थपात्राण्यपि च कारयेत् ॥ १९॥

मण्डपांश्च प्रपाश्चेव लेपयेद्गोमयाम्भसा । सुधाचूर्णेश्चित्रयित्वा क्षौमैरपि वितानयेत् ॥ २०॥

कौशेयक्षोमवसनैः स्तम्भानिष च वेष्टयेत्। आचार्याश्चतुरः पूर्वीन् वरयेत् षोडशर्त्विजः॥ २१॥

परिचारान् बहुविधान् स्वीकुर्यात् कर्मवानि । भूषयेत्तानभिनवैर्वासोभिः कटकादिभिः ॥ २२॥

भूषणैश्च यथावित्तमधिकारानुरूपतः । उत्तरीयैश्च सोष्णीषैरनुलेपनवस्तुभिः ॥ २३ ॥

उत्सवारम्भदिवसे तथान्यैः स्नापयेदपि । कुम्भैरष्टशतैर्देवं सर्वमङ्गलसंयुतम् ॥ २४ ॥

उत्सवारम्भदिवसात् पूर्विस्मिन् दिवसे गुरुः । देवस्य कौतुकं बध्वा देव्योश्च तदनन्तरम् ॥ २५ ॥

¹⁵⁻⁽a) My: वा for स्यात् 24-(c) ABM ° ष्टादशै ° for ° ष्टशतै °

हेम्रा निष्कप्रमाणेन सूत्रमेकं प्रकल्पयेत् । तद्र्घसंमितं सूत्रत्रयं निर्मापयेदपि ॥ २६ ॥ सौवर्णे राजते वापि पात्रे कलमतण्डले । भाराद्य(१)संमिते पूर्व स्वर्णसूत्रचतुष्टयम् ॥ २७ ॥ निधाय प्राजफलैरभिन्नै: शतसंमितै: । ताम्बूलानां दलै: सार्धं चतु:शतमितै: सह ॥ २८ ॥ कदल्यादिफलै: सार्ध साधारं न्यस्य मूर्धनि । आच्छाद्य क्षौमवस्त्रेण छत्रचामरसंयुतम् ॥ २९ ॥ दीपिकाशतसंयक्तं सवितानं च मूर्तिपः। बहुशो ब्राह्मणै: सूक्तं पठद्भि: शाकुनं पुन: ॥ ३० ॥ धाम प्रदक्षिणं नीत्वा बहिरावरणानि च। कुर्यान्मङ्गलदीपैश्च प्रविशेद्देवसंनिधिम् ॥ ३१ ॥ भतले गोमयजलैरालिपे चतुरश्रके। पूरिते शालिभारेण पात्रं विन्यस्य देशिकः ॥ ३२ ॥ पुण्याह्वाचनं कृत्वा यथाविधि सभाज्य च। गुर्रुगृहीत्वा सूत्राणि चन्दनक्षोदवारिणा ॥ ३३ ॥ साङ्गुष्ठेना(ष्ठया ?)नामिकया संमृज्यास्त्रेण देशिकः । बन्धयेदुत्सवार्चाया दक्षिणे पाणिपङ्कजे ॥ ३४ ॥ देव्योर्वामकरे बध्वा गुरोः सव्येतरे करे। एवं चतुष्टयं बध्वा प्रत्येकं शतसंमितम् ॥ ३५ ॥ स्पृष्ट्वा दक्षिणहस्तेन जपेदस्त्रमनुं बुधः। देवमर्घ्यादिभिश्चेष्ट्वा महापूपान् निवेदयेत् ॥ ३६ ॥ अपूपान् पृथुकाँ हाजान् फलानि विविधानि च। नृत्तगीतादिकं सर्वं देवस्याये विधाय च ॥ ३७ ॥

²⁷⁻⁽c) K °दिसंमतै: पूर्णै: for ° यसंमिते पूर्वम्

देवं विज्ञाप्य तत्स्थानादन्यत्र विनिवेश्य च । तत्राभिषेकप्रभृति नैवेद्यान्तं सभाज्य च ॥ ३८॥

प्रतिष्ठोक्तेन विधिना शयने स्वास्तृते शुभे । शाययित्वा च देवेशं शास्त्रादिपठनान्वितम् ॥ ३९ ॥

जागरेण निशां नीत्वा श्वोभूते उदिते रवौ । उत्तिष्ठेत्यादिमन्त्रेण देवमुत्थाप्य बह्वृचै: ॥ ४०॥

पठद्भिः शाकुनं सूक्तं सदेदं विष्णुरित्यृचम् । सौवर्णशिविकां देवमारोप्य प्रभया सह ॥ ४१ ॥

वाह्यित्वा द्विजवरैर्गरुत्मद्ध्यायिभिः प्रभुम् । सर्वमङ्गलसंयुक्तं सर्वावरणभूमिषु ॥ ४२ ॥

प्रदक्षिणेन संचार्य दुकूलास्तरणास्तृते । सौवर्णे सर्वरत्नाट्ये शाखासंचयशोभिनः ॥ ४३॥

अधस्तात्कल्पवृक्षस्य सिंहपादाष्टकान्विते । हैमे समस्तरत्नौधरचिते चासनोत्तमे ॥ ४४ ॥

आसयित्वा बहुविधजनसंघातमध्यतः । उत्सवार्थं समानीतं हेमरतसमन्वितम् ॥ ४५॥

कौरोयक्षौमकार्पासवासोनिकरसंयुतम् । पनसाम्रकदल्यादिफलसंपत्समन्वितम् ॥ ४६ ॥

• हतीकारवल्यादिसर्वव्यञ्जनसंयुतम् । सुपक्वनालिकेराव्यमुद्गमेद्विचित्रितम् ॥ ४७॥

गुलमूलैस्त बहुभिर्निश्चितैः कटकास्थितैः । शर्कराराशिभिस्तुङ्गैः सर्वतः समलंकृतम् ॥ ४८॥

³⁹⁻⁽b) K स्वास्त्रशोभिते My. वस्त्रशोभिते for स्वास्तृते ग्रुमे

⁴⁰⁻⁽a) K My. जाम्रदेव for जागरेण 42-(b) K गरुडाध्या° for गरुतमद्ध्या°

⁴⁸⁻⁽b) K 'चितं पटका' for 'श्वित: कटका' ABM पटका' for कटका'

सौरभ्य(१)निर्मलाकारचन्दनद्रमसंकुलम्। एलालवङ्गत(क ?)क्रोलजातिराशिसुशोभितम् ॥ ४९ ॥ हिमाम्ब्रपात्रसंपूर्णं वंशनालीषु संभृतै: । कर्प्रनिकरौषेश्च कुङ्कमैः पात्रसंचयैः ॥ ५० ॥ कस्तूरीभिर्मृगमदैस्तत्तद्भोजनसंचितै:। संपूर्णं प्राभृतगणमाहृतं सात्त्विकेर्गुणै: ॥ ५१ ॥ भूषितै: सर्वभूपालैर्नानादिग्भ्य: समाहृतम् । दर्शयित्वा दर्शनीयं जनानां विस्मयास्पदम् ॥ ५२ ॥ तोषयित्वा च देवेशं विनोदेरेवमादिभिः। गीतैर्नृतादिभिश्चैव तोषयित्वा जनार्दनम् ॥ ५३ ॥ स्नापयित्वा च कलशैरेकाशीतिमितैर्विभुम्। यथाविभवविस्तारं सर्वसंभारसंभृतै: ॥ ५४ ॥ अलंकृत्य च रत्नोघसंचितैर्भूषणोत्तमैः। सर्वव्यञ्जनसंयुक्तं निवेद्य च महाहविः ॥ ५५ ॥ कुम्भे च मण्डले देवमाराध्य पुरुषोत्तमम्। प्राप्तेऽपराह्नसमये गृहीत्वाङ्करमृत्तिकाम् ॥ ५६ ॥ विधिना पूर्वदृष्टेन विधायाङ्करवापनम् । यजमानेन सहितः पश्चादेशिकसत्तमः ॥ ५७ ॥ गत्वा च देवनिकटं साष्टाङ्गं प्रणिपत्य च। पार्थियत्वौत्सवं बिम्बं बध्वा मङ्गलकौतुकम् ॥ ५८ ॥

⁴⁹⁻⁽a) A सौत्रभ्यफलपूर्णेश्च
BM फलपूर्गेश्च for निर्मलाकार

^{–(}b) ABM द्रुनसंकुलसंयुतम् K. संयुतम् for संकुलम्

⁻⁽d) K. समन्वितम् for सुशोभितम्

⁵¹⁻⁽c) ABM संपूर्णप्रावृतगण

⁵²⁻⁽a) K My. ° तम् for °तै:

विश्वामित्रसंहितायाम्

स्नानबल्यर्थयोश्चेव बध्वा प्रतिमयोरपि । हेतिराजस्य च तथा कृत्वा कौतुकबन्धनम् ॥ ५९ ॥ पूर्ववत्कल्पितेऽन्यत्र शयने त्वधिवास्य तान् । सच उत्थाप्य चाराध्य धाम नीत्वा प्रदक्षिणम् ॥ ६० ॥ यागमण्डपमासाद्य स्नानबिम्बं सुद्रीनम् । आसने संनिवेश्येव वेदिकायां विधाय च ॥ ६१ ॥ पीठं धान्यमयं पूर्वचोदितक्रमयोगतः। घटान् प्रक्षालिताँस्तन्तुसंवृतान् नव पूरितान् ॥ ६२ ॥ गन्धोदकेन विन्यस्तरतान् क्षौमाभिवेष्टितान् । सर्वगन्धद्रव्ययुक्तान् स्वर्णनिष्कसमन्वितान् ॥ ६३ ॥ एवंविधं च करकं कृत्वा तेषां मुखेष्वपि । अश्वत्थद्लसंमिश्रान् कुराकूर्चान् निधाय च ॥ ६४ ॥ अपिधाय लतै(च तान् १)भूमौ धान्यराशिषु निक्षिपेत्। मध्यकुम्भं विनान्येषां वस्त्रमेकं दशान्वितम् ॥ ६५ ॥ दशहस्तायतं सूक्ष्मं सुक्षिष्टं परिकल्पयेत् । दिक्ष्वष्टासु स्थापयित्वा कुम्भानष्टौ प्रदक्षिणम् ॥ ६६ ॥ मध्ये सकरकं कुम्भं दशभारप्रमाणके । धान्यराशौ प्रतिष्ठाप्य मूलबेरं घटेऽर्चयेत् ॥ ६७ ॥ सुदर्शनं च करके वासुदेवादिकान् यजेत् । प्रधानदिक्संस्थे(संस्थिते ?)षु कुम्भेषु च यथाक्रमम् ॥ ६८॥ आमेयादिषु कोणेषु पुरुषं सत्यमच्युतम् । अनन्तं च समाज्यैव पायसादीन्(दि ?)निवेदयेत् ॥ ६९ ॥ हविश्चतुष्कं कुम्भेषु बलिबिम्बे च नित्यशः। मङ्गलान्यष्ट वासोभिर्वेष्टयित्वा पृथक् पृथक् ॥ ७० ॥ निवेशयेत्ततोऽधस्ताद्धान्यराशिषु च कमात्। शङ्कं चकं च लक्ष्मीं च पूर्णकुम्भं जलेन च ॥ ७१ ॥

श्रीवत्सं दर्पणं चैव स्वस्तिकं मत्स्ययोर्युगम् । एतानि मङ्गलान्यष्टौ विनिवेश्य यथाक्रमम् ॥ ७२ ॥

चतुर्दिश्च चतुर्वेदघोषणं कारयेत् क्रमात् । चतुरो वासुदेवादीन् ध्यात्वा प्राच्यादिषु क्रमात् ॥ ७३ ॥

अन्तिमे मूलबेरं च ध्यात्वा कोणेष्वनुक्रमात् । यावत्तीर्थावसानं च संनिधिं प्रार्थ्य देशिकै: ॥ ७४ ॥

वृतैश्चतुर्भिराचार्यो जुहुयादात्मपञ्चमैः । पञ्चस्वभिष्वपि तथा पायसापूपपूर्वकः ॥ ७५ ॥

तिलैस्त्रिभियवेश्चैव पृथगष्टोत्तरं शतम् । तत्तन्मन्त्रैर्हुने(१)तत्र देवताध्यानपूर्वकम् ॥ ७६ ॥

अष्टाविंशतिवारान् वा कुण्डेषु प्रागुपक्रमः । पायसं कृसरं गौल्यं हरिद्रान्नं च मौद्गकम् ॥ ७७ ॥

पृथगिमषु होतव्यं पुंसूक्तेन च पञ्चसु । ब्रह्मादिदेवतोद्देशात् परमान्नेन पञ्चमे ॥ ७८ ॥

नाम प्रोच्य चतुर्थ्यन्तं स्वाहान्तं जुहुयात् क्रमात् । परिवारपदोपेतं तत्तद्ध्यानपुरस्सरम् ॥ ७९ ॥

ब्रह्मा प्रजापती रुद्धाः सर्वे देवा यथाक्रमम् । छन्दांसि वेदा ऋषयो गन्धर्वाश्च सरीस्रपाः ॥ ८० ॥

यक्षाश्चाप्सरसो मासा वत्सरा देव्य एव च । सर्वशब्दादिकाश्चाब्धिपर्वता*श्चापिहा*(१)अपि ॥ ८१ ॥

भूतानि पश्चो वृक्षा ओषध्यः सवनस्पतीः(१) । औद्भिदाः (उद्भिदः १) स्वेदजाश्चेव साण्डजाश्च जरायुजाः ॥ ८२ ॥

⁷³⁻⁽b) ABM My. पारगान् घोष° for घोषणं कार°

⁷⁴⁻⁽b) ABKM: कुण्डे° for कोणे°

⁷⁶⁻⁽c) ABM ° न्मन्त्र for ° तत्र

भूरादयः सप्तलोकाः पाताला(१)अतलादयः(१)। चण्डादयश्चाप्येतेभ्यो जुह्यान्मूलविद्यया ॥ ८३ ॥ पूर्णाहुतिमिदं विष्णुरिति शोच्य समाचरेत्। पहरेन्नैव परिधीन् न दर्भाश्चीत्सवावधि ॥ ८४ ॥ देवान् नोद्वासयेचैव प्रत्यहं विह्वधारणम् । विद्धीत प्रतिदिनं जुहुयाच यथाविधि ॥ ८५ ॥ चतुष्टये त्रयेऽसीनां द्वयोरेकत्र वा स्मरेत् । यागमण्डपमारभ्य बलिदानं समाचरेत् ॥ ८६ ॥ सुदर्शनं च बल्यचीमन्नमूर्तिसमन्विताम् । आदाय च विनिष्कम्य तद्द्वारे कुमुदादिकान् ॥ ८७ ॥ अर्चियत्वा पुरो भूमा(मौ ?) शुचौ दद्याह्वलिं तत:। बलिपात्रं पुष्पपात्रमर्ध्यपात्रं च कर्तरीम् ॥ ८८ ॥ दीपपात्रं धूपपात्रं दीपांश्च परिचारकान् (काः ?)। एकैकशो गृहीत्वाग्रे गच्छन्त्व *न्यत्पुर:सरा: *(१) ॥ ८९ ॥ अन्नमूर्तिस्ततो गच्छेतस्मादर्वाक् सुदर्शनः। नित्योत्सवार्चा तद्नु क्रमेणानेन देशिकः ॥ ९०॥ दापयेच बर्लि कैश्चित् तद्योग्यः परिचारकैः। चण्डादिप्रथमं दद्याद् द्वारेष्वावरणेष्वपि ॥ ९१ ॥ दत्वा नित्योत्सव इव बिंठ दत्वा सभाज्य च । ग्राममध्यं समारभ्य ब्रह्मादीशान्तमचयेत् ॥ ९२ ॥ तत्तद्देशेषु सर्वेभ्यो बिलं दत्वावशोषितम्। महापीठे पारिषदान् सर्वानुद्दिश्य निक्षिपेत् ॥ ९३ ॥

⁸⁷⁻⁽b) K My. °न्वितम् for °न्विताम्

⁸⁸⁻⁽d) K. क्कें for कते

⁸⁸ My. om.

⁸⁹⁻⁽ab) My. om.

गुरु: सुलमे संप्राप्ते शयानं कौतुकं तथा। उत्तिष्ठेति पठन्मन्त्रमुत्थाप्य शयनाच्छुभात् ॥ ९४ ॥ स्वस्तिसूक्तमुखैर्विषे: सह निष्क्रम्य धामत: । रथन्तरं साम पठन् रथमारोपयेद् बुघ: ॥ ९५ ॥ कल्पद्रमसमायुक्तं हैमशैलिमवापरम्। गजोत्तमैश्चतुर्भिर्वा वाजिश्रेष्ठै: सुयोजितम् ॥ ९६ ॥ *पुर:स्थितं(१)*सारथिना नयेद्यन्त्रेण देशिक: । अथवा वेदपठनं कुर्वद्भिद्धिजपुंगवै: ॥ ९७ ॥ महापारो: सुबद्धेश्च नयेदाकृष्य तं रथम्। रथामावे गजं वाश्व शिबिकां वाधिरोपयेत् ॥ ९८ ॥ भद्रं कर्णेतिमन्त्रेण वाहनान्यधिरोपयेत् । हैमया प्रभया युक्तं पुष्पसम्भिरलंकृतम् ॥ ९९ ॥ सौवर्णेन विमानेन कूटाकारेण शोभितम्। आरोप्य यानप्रवरं तत्राभ्यर्च्य यथाविधि ॥ १००॥ देवदेवं ततस्तस्मै पृथुकापूपसंचयम् । ताम्बूलं च निवेद्याथ घृताक्तैर्दीपिकागणै: ॥ १०१॥ वृत: सर्वत्र निनदं वाहयेद् द्विजपुंगवै: । धवलाम्बरसंवीतैर्मू विष्टनसंयुतै: ॥ १०२ ॥ सकञ्जुकेर्द्धानैश्च चामरव्यजनानि च। तालवृन्तान्यनेकानि मौक्तिकातपवारणम् ॥ १०३ ॥ धूपपात्राणि बहुशो धारयद्भिः समन्ततः । पुरो यन्त्राधिरूढेन रचिताञ्जलिपाणिना ॥ १०४ ॥

97-(a) ABM पुरतः सारविधिना My. पुरः स्थितः सारथीनाम्

98-(c) ABM कुझरं वा for गजं वाश्वम्

99-(c) ABM हेनप्रमा च मं. K. हेनप्रभास° for हैनया प्रभया

102-(a) My. °स्य for °त्र

104-(c) BK My. याना for यन्त्रा°

V-22

विश्वामित्रसंहितायाम्

आरूढेन ध्वजवरं ताक्ष्यण च निषेवितम्। पश्चाच स्वर्णशिबिकारूढेन कनकोज्ज्वलम् ॥ १०५ ॥ वेत्रदण्डं दधानेन समुत्सारयतासरान् । सेव्यमानं दधानेन पादुके स्वर्णनिर्मिते ॥ १०६ ॥ उपान्युगले(लं ?) चैव प्रत्युप्तं रत्नराशिना। सौवर्णपात्रनिक्षिप्तान् (प्तं ?) बिश्राणै: शिरसा द्विजै: ॥ १०७ ॥ गजोत्तमसमारूढै: छत्रच्छायासु संस्थितै:। निषेव्यमाणं देवेशं नातिशीघं न लिम्बतम् ॥ १०८॥ पदिक्षणं नयेद्धामसर्वाभ(व?)रणभूमिषु । अधीयानैश्च चतुरो वेदान् साङ्गांश्च सर्वशः ॥ १०९ ॥ इतिहासपुराणानि पठद्भिः स्तोत्रपद्धतिम् । गायद्भिश्च हसद्भिश्च नृत्यद्भिश्च समन्तत: ॥ ११० ॥ भिन्नाश्च बहुधा भाषा भाषमाणैश्च सर्वशः। वावदूकैर्बहुविधैः सर्वशास्त्रेषु निष्ठितः ॥ १११ ॥ सांख्ययोगविभागज्ञैः शाब्दिकैस्तत्त्वचिन्तकैः । सांवत्सरगणैश्चैव परस्परजयोद्यतै: ॥ ११२ ॥ पश्चरात्रार्थनिपुणैः सेवितैः सात्त्विकद्विजैः। काषायवसनैध्येव यतिभिर्जपनिष्ठितै: ॥ ११३ ॥ एकदण्डधरैश्चैव त्रिदण्डधरणैरपि। म्रामवीथी: समन्ताच परिभ्राम्य प्रदक्षिणम् ॥ ११४ ॥ भवेशसमये चापि धाम्नः सर्वावृतीरपि। भदक्षिणं परिकम्य प्रविशेन्मण्डपोत्तमम् ॥ ११५॥

¹⁰⁵⁻⁽a) ABKM द्विजनर for ध्वजनरम् 106-(b) ABM जनान् for धुरान् 112-(b) K My. सात्विक: सत्तव° for शाब्दिकेस्तत्त्व°

तत्रावरोप्य देवेशं भद्रपीठे च धामनि । यागमण्डपमध्ये च विनिवेश्य सुदर्शनम् ॥ ११६ ॥ अन्नमूर्ति च बल्यर्थपीठे सकलमुत्रुजेत्। द्विगुणैध्रवबेरं च समाराधनवस्तुभिः ॥ ११७॥ अर्चयेत् प्रत्यहं चैव सावधानेन चेतसा । प्रभातायां तु शर्वर्यां मण्डपे सिंह विष्टरे ॥ ११८ ॥ उत्सवार्ची निवेश्येवमर्चयेद्कतवर्तमना । तिह्रम्बे स्नपनार्थे वा स्नपनं विद्धीत च ॥ ११९ ॥ एकबिम्बविधौ कुर्यान्म्लबिम्बेऽभिषेचनम् । स्नापयेच प्रतिदिनं यथाविभवविस्तरम् ॥ १२० ॥ निवेदयेदथ महाह विरुत्सवकौतके । गत्वा तु भूषणस्थानं भूषयेद्भूषणै: शुभै: ॥ १२१ ॥ दिवा देवं स्थिते यागसदने देशिकोत्तमः। मण्डलादिकमभ्यर्च्य निवेद्य च यथावसु ॥ १२२ ॥ पूर्ववद्भवनं कृत्वा विं दत्वा यथाविधि । म्रामवीथिषु बल्यर्ची नीत्वान्यत्सर्वमाचरेत् ॥ १२३ ॥ यथापुरं चोत्सवार्ची नयेदु श्रामादिके बहि:। देवस्य पार्श्वतो लक्ष्मीदेवीं पृथ्वीमुभे इमे ॥ १२४ ॥ अलंकत्य नयेत्सार्वं बहिर्ग्रामादिवीथिषु । देवस्यैकस्य वा कुर्यात् परिक्रमणमन्वहम् ॥ १२५ ॥ दिवसे दिवसे भूषाविशेषं कारयेदपि। गजाश्वादिषु यानेषु कृत्रिमेष्यधिरोहयेत् ॥ १२६ ॥

¹²²⁻⁽a) AK My. देवं तत्र for दिवा देवम्
-(cd) ABM. om.
123-127 ABM. om.

तत्तदारोहणादीनां(णदिने ?) जलद्रोण्यवगाहनम् । पूर्विस्मन्निप सायाहे कुर्यात् कौतुकबन्धनम् ॥ १२७॥ देवस्य सविशेषार्चा विदध्यादेशिकोत्तमः । दिवानक्तं च सर्वत्र बलिदानं समाचरेत् ॥ १२८ ॥ तीर्थोत्सवात्पूर्वदिने मृगयोत्सवमाचरेत् । तत्पूर्वदिवसे कार्यं जलद्रोण्यवगाहनम् ॥ १२९ ॥ तत्पूर्वावसरे देवं देवीभ्यां सह विष्टरे। हैमेऽधिरोप्य वीथीश्च शोभयित्वा विशेषतः ॥ १३०॥ परिभ्राम्य च सर्वत्र नयेदुद्यानवाटिकाम् । तत्रापि च विरोषाची कारयेत्तद्विचक्षणः ॥ १३१ ॥ गीतन्तादिकाः सर्वाः क्रीडाः संदर्शयेत्तथा । एवं प्रतिदिनं कुर्यात् सविशेषमहोत्सवम् ॥ १३२ ॥ आहृतं प्राभृतं सर्वं दर्शयेज्जनसंसदि । देवस्यानुमहं तेषां स्वयमाज्ञापयेत्तथा ॥ १३३ ॥ आलोक्य चाननाम्भोजं देवस्य सुसमाहित: । मत्वा च देवोऽहमिति प्रसादादि समाचरेत् ॥ १३४ ॥ एवमष्टास्वतीतेषु दिवसेषु महोत्सवे। जाते च तीर्थनक्षत्रे नवमेऽहिन देशिकम् ॥ १३५॥ आरोप्य स्यन्दनवरं भूषितं स(च ?)विशोषत: । म्रामादिवीथयः सर्वाः परिक्रम्य समन्ततः ॥ १३६ ॥ प्रवेशयेदालये तं मण्डपे चावतारयेत् । भद्रासने चोपवेश्य विधिवच सभाजयेत् ॥ १३७॥

¹²⁸⁻⁽ab) ABM. om.

¹³³⁻⁽a) BM ਸੁਝੂ° KMy. ਸ਼ਾਛ੍ਹ° for ਸ਼ਾਜ਼੍ਰ°

¹³⁴⁻⁽c) BKM My. °त्या for °त्वा

¹³⁵⁻⁽d) ABKM °कः for °कम

¹³⁷⁻⁽a) K My. °लयम् for °लये

तीर्थविम्बमलंकृत्य नवक्षीमयुगेन च। कौतुकं बन्धयित्वा च यानं हैममलंकृतम् ॥ १३८ ॥ आरोप्य चक्रानुगतं भक्तेरिप निषेवितम् । परिक्रम्योत्सवार्ची च धाम ग्रामं प्रदक्षिणम् ॥ १३९ ॥ नीत्वाथ सरितस्तीरं सरसस्तटमेव वा । जलघेरथवा तीरे मण्डपे पूर्वकारिते ॥ १४० ॥ अवतार्यासनवरे संनिवेश्य च कौतुकम्। चकादिसहितं तत्र पूजयित्वा विधानतः ॥ १४१ ॥ तीर्थविम्बस्य पुरतः कलशान् पञ्चविंशतिः। संस्थाप्य सप्तद्श वा स्नपनोक्तविधानतः १४२ ॥ अभिषिश्चेच कलरौर्देवं शास्त्रोक्तवर्मना । शिष्टै: सुद्र्शनं देवमभिषिश्चेच वारिभि: ॥ १४३ ॥ अभावे सरिदादीनां तेषामावाहनं बुधः। कारयित्वा तीर्थबिम्बं चक्रं भक्तांश्च देशिकः ॥ १४४ ॥ निमज्जयेचतुष्कृत्वा तटमुत्तार्य चासने । निवेश्य चाप्यलंकृत्य धाम चैव प्रवेशयेत् ॥ १४५ ॥ तत्काले सह देवेन ये निमर्ज्जन्ति मानवाः। तेऽनुभूय शुभं सर्वं सर्वजन्मसमार्जितम् ॥ १४६ ॥ सुदुष्प्रापं परं यान्ति पदमाचन्द्रतारकम्। देवं मण्डपमानीय सभाज्य च यथाविधि ॥ १४७ ॥ महाहविनिवेद्याथ प्रातःकाले समाहितः। भक्तैर्जनैर्बहुविधै: सेविते मण्डपोत्तमे ॥ १४८ ॥

¹⁴⁵⁻⁽b) ABM. स्वमूर्धनि निधाय च। 146-(c) K My. अनु° for तेऽनु°

विधाय मण्डपं(लं ?) चक्रपद्ममावरणान्वितम् । पुष्पेस्तत्कालसंभूतैः कृष्णेश्च तुलसीदलैः ॥ १४९॥ वर्णैः सितादिभिः सवैश्चित्रयित्वा च मध्यतः । सिंहपादाङ्किते भद्रपीठे च प्रभया युते ॥ १५०॥

औत्सवं बेरमादाय क्रमादर्घ्यादिर्भियजेत् । द्विषट्कमनुवर्णानि द्वादशानि(१) गुरुद्विज: ॥ १५१ ॥

पृथकपृथगुदाहृत्य यजेद्घ्यादिभिः क्रमात् । समस्तैरपि देवेशं यजेत्पुष्पैरनन्तरम् ॥ १५२ ॥

अङ्गानि च हृदादीनि संप्रोच्य कुसुमैर्यजेत् । भूषणानि क्रमादिष्ट्वा चक्राद्यान्यायुधान्यपि ॥ १५३॥

देवानावरणस्थांश्च समभ्यर्च्य स्वनामिः । मत्स्यादीनर्चयित्वाथ चतुर्विशतिमूर्तयः ॥ १५४॥

पूजाक्रमेण पुंसूक्तमुचार्य प्रत्यृचं तथा । नारायणानुवाकं च विष्णुसूक्तं च काश्यप ॥ १५५॥

देवपादाम्बुजद्वन्द्वे विक्षिपेकुसुमाञ्जलिम् । पञ्चोपनिषदैर्मन्त्रेः क्षिपेकुसुमसंचयम् ॥ १५६ ।

चतुर्दिक्षु चतुर्वेदपठनं कारयेद् द्विज । कोणेष्वेकायनीं शाखां तन्मयै: पाठयेदिप ॥ १५७॥

गीतैर्नुतैर्बहुविधैस्तोषयेच प्रभुं द्विज । पुष्पौषै: पञ्चवर्णाद्वैदेवेशमभिषेचयेत् ॥ १५८॥

अत्रं चतुर्विधं चैव देवाय विनिवेदयेत् । जुहुयात् समिदाद्यैध चतुर्भिमूलविद्यया ॥ १५९॥

¹⁵⁶⁻⁽b) Му. я. for fa°

⁻⁽c) A पद्योपनिषदश्चोक्त्वा BKM पद्योपनिषदांश्चोक्त्वा

पृथक् पृथक् चाष्टरातं देशिको मन्त्रवित्तमः ।
देवं प्रदक्षिणीकृत्य दण्डवत् प्रणिपत्य च ॥ १६० ॥
याने च देवमारोप्य प्रथमावरणस्थितम् ।
ब्रह्मादीनां च देवानां भक्तानां चापि चोत्सवम् ॥ १६१ ॥
प्राप्तानामनुसंधातुं गमनायालयं प्रति ।
अनुज्ञां देवदेवेन कारियत्वा प्रदक्षिणम् ॥ १६२ ॥
परीत्य सेवकैर्नित्यैः सार्धमालयमात्रजेत् ।
तद्राच्याः प्रथमे यामे नीत्वा खपनमण्डपम् ॥ १६३ ॥
कल्द्रौः स्नापित्वा तं निवेद्य च महाहविः ।
आसाद्य यागसदनं कृत्वा होमं यथाविधि ॥ १६४ ॥
शान्तिहोमं विधायाथ प्रायिधित्तार्थमप्यथ ।
सहस्रं वा शतं वारान् पञ्चोपनिषदा पृथक् ॥ १६५ ॥
हुत्वा पूर्णाहुतिं कृत्वा पश्चादिमं विसर्जयेत् ।
तोरणादिस्थितान् देवान् विस्तज्य तदनन्तरम् ॥ १६६ ॥

गत्वा ध्वजसमीपं च सभाज्य पतगेश्वरम् । निवेद्य च हवि: कृत्वा गरुत्मन्तं प्रदक्षिणम् ॥ १६७ ॥

उद्घासयेत् पटस्थं तं खगं संहृतियोगतः । ध्वजावरोहणं कृत्वा मध्यरात्रे च पाठयेत् ॥ १६८ ॥

दण्डं ध्वजपटं चैव स्वीकुर्यादेशिकोत्तमः । गरुडस्यातिमहति(ती ?) तृप्तिः स्याद् महणे हि सः (तयोः ?) ॥ १६९॥

पूर्वमावाहितान् देवान् तत्तत्थानेपु संस्थितान् । संप्रदाय बिलं तूर्य घोषयित्वा पृथक् पृथक् ॥ १७०॥

¹⁶²⁻⁽a) ABM प्राप्तान् ताननुसंघातुम् 166-(b) My. वर्जि° for सर्जि°

विश्वामित्रसंहितायाम्

ब्रह्माणमपि चोद्वास्य मूकैः परिजनैः सह । अष्टाक्षरजपं कुर्यात् गुरु म(म ?)न्वादिकं हरे:(?) ॥ १७१॥ विधाय देवं यानस्थमौत्सवं गर्भमन्दिरम्। प्रवेश्य विज्ञाप्य पुन: प्रणम्य स्वगृहं यजेत् ॥ १७२ ॥ प्रभातायां तु शर्वर्यां यजमानस्तु देशिकम्। वस्त्राभरणगन्धाद्यैरलंकृत्य सभाज्य च ॥ १७३ ॥ दत्वोत्तमस्वर्णशतनिष्कयुक्तां तु दक्षिणाम्। तदर्भ वा यथाशक्ति दत्वा च प्रणमेद्भरम् ॥ १७४ ॥ आचार्याणां तथान्येषां दशनिष्कप्रमाणतः । ऋत्विजां च तद्धं स्यादन्येषां च तद्धंकम् ॥ १७५॥ क्रमेण दक्षिणां दत्वा गायकाद्यान् जनानपि । स्वाणीम्बराचै: संतोष्य तत्तत्कर्मानुरूपत: ॥ १७६ ॥ द्र्मुत्सवमायातान् जनान् भागवतानपि । पूजयेदीप्सितैर्द्रव्येस्तत्तत्संतोषकारणात् ॥ १७७ ॥ दक्षिणा चापि दातव्या सर्वेभ्यो यागकर्मणि । *कर्मभ्यो दक्षिणाहीनो *(दक्षिणाहीनकर्मभ्यो ?) यागो निष्फल एव च 11 200 11

प्रत्यत प्रत्यवायाय यजमानस्य कल्पते । विभवानुगुणं तस्माद्दातव्या दक्षिणा बुधैः ॥ १७९ ॥ कारयेदुत्सवं यस्तु देवदेवस्य शार्ङ्गिणः । श्रद्धया दक्षिणायुक्तं साङ्गोपाङ्गं महामनाः ॥ १८० ॥ कुलं तारयते सर्वं यावदाभूतसंप्त्रवम् । अश्वमेघसहस्रेण यो यजेत समाहितः ॥ १८१ ॥

¹⁷¹⁻⁽d) M गुरुमञ्चादिकं हरेत् ॥ My. °रुम् for रु ABK °रेत् for °रे: 174-(ab) M दत्वोत्तमां स्वर्णशतनिष्कं स्याद्क्षिणां ततः । 177-(b) K भक्तान् for जनान्

यजेत यो भगवतो यागेन न समं फलम् । अतिरिच्येत भगवद्यागजं फलमुत्तमम् ॥ १८२ ॥ पुष्पयागदिनादन्विवसे तु यथापुरम् । नित्यार्चनं विधायाथ सायाहे देशिकोत्तमः ॥ १८३ ॥ देवं बहिर्निगमय्य मण्डपे विष्टरोत्तमे । मक्तावितानस्याधस्तानिवेश्य च सभाज्य च ॥ १८४ ॥ विष्वक्सेनं च देवस्य पुरतः संनिवेश्य च। हविनिवेदनान्तं च कारयेद्देवपूजनम् ॥ १८५ ॥ निवेद्यान्ते(निवेदितं ?) दिने तस्मिन् यद्यत् पायसपूर्वकम् । चतुर्विद्यं चान्नजातं पृथुकापूपसक्तवः ॥ १८६ ॥ ताम्बूलं चैतद्खिलं विष्वक्सेनाय दापयेत्। तत्सर्व पुरतो न्यस्य विष्वक्सेनस्य देशिकः ॥ १८७ ॥ तस्मै निवेद्य सकलमगाधेऽम्भसि निक्षिपेत् । पश्चात्सेनेशसहितं देवं स्थाने प्रवेशयेत् ॥ १८८ ॥ एष ते भगवद्यागः संक्षिप्तोऽभिहितो मया। अवघार्येममित्थं त्वं कृती स्याः कश्यपात्मज ॥ १८९ ॥

> इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायाम् उत्सवविधिर्नाम अष्टादशोऽध्यायः॥

¹⁸⁶⁻⁽a) K निवेद्यं तिहने for निवेद्यान्ते (निवेदितं ?) दिने

⁻⁽b) K द्यात् for यदात्

¹⁸⁹⁻⁽b) My. °ध्या° for प्तोऽ°BKM वि° for °ऽभि°

Colophon :—K. पाञ्च for पञ्च

एकोनविंशोऽध्यायः

काश्यप:--

बहुश: स्नपनं कार्यमिति प्रोक्तं त्वया गुरो । तस्य प्रकारं भगवन् संक्षिप्य त्वं प्रचक्ष्व मे ॥ १ ॥

विश्वामित्र:-

स्नपनस्य विधि ब्रह्मन् प्रवद्ध्यामि समाहितः । श्रोतुमहिसि चैतत् त्वं सावधानेन चेतसा ॥ २ ॥ विषुवायनयोर्युग्मे श्रहणे चन्द्रसूर्ययोः । व्यतीपाते च रोहिण्यां पुनर्वस्वोद्धिजोत्तम ॥ ३ ॥ उत्पातेषु च दृष्टेषु दुर्भिक्षे व्याधिपीडने । यजमानस्य जन्मर्क्षे शान्तिके पौष्टिके तथा ॥ ४ ॥ उत्सवाद्यन्तयोः स्नानं स्नपनं कारयेद् बुधः । स्नपनं त्रिविधं प्रोक्तमुत्तमं मध्यमं तथा ॥ ५ ॥ अधमं चेति शास्त्रज्ञैर्यथाविभवविस्तरम् । समयानुगुणं चैव त्रिष्वेकं कारयेद् बुधः ॥ ६ ॥ पृविस्मिन् दिवसे कुर्यादङ्कराणां समर्पणम् । बध्वा च कौतुकं पश्चादिधवासनमाचरेत् ॥ ७ ॥ उत्सवोक्तेन विधिना शयनादि प्रकल्पयेत् । सद्यो वा सकलं कुर्याद्विक्वं स्नपनपूर्वके ॥ ८ ॥ सद्यो वा सकलं कुर्याद्विक्वं स्नपनपूर्वके ॥ ८ ॥

⁴⁻⁽a) K My. उत्सवान्तेषु for उत्पातेषु च

⁻⁽b) K My. °यो: for °ने

⁶⁻⁽c) ABM. °तत् for °व

⁻⁽d) BM My. °वम् for °कम्

⁷⁻⁽d) K My. ° सं स° for सन°

⁸⁻⁽c) ABM °sfq for at

एकोनविंशोऽध्यायः

अलाभे पूर्वनिम्बस्य तैथिकं वाधिवासयेत्। औत्सवं बिम्बमथवा बल्यर्चामथवा द्विज ॥ ९ ॥ कर्माचीमथवा तत्र *न तेष्विप च कूर्चकम् (१)*। कुर्यात् प्रासादकस्यामे मण्डपं स्नपनार्थकम् ॥ १० ॥ विंशद्धस्तसमायामं तद्धेनैव विस्तृतम् । द्वारं चतुर्षु दिक्षु स्यात् प्रतिद्वारं च तोरणम् ॥ ११ ॥ विन्यसेत् कुम्भयुगलं संपूर्णं द्वारपार्धयोः । प्राच्यां वा मण्डपं कुर्यादवकाशोदये सति ॥ १२ ॥ त्रिधा विभक्ते तत्रापि पश्चिमें ऽशे प्रकल्पयेत् । हस्तोत्सेंधां चतुर्हस्तां वेदिकां स्नानकारणात् ॥ १३ ॥ तन्मध्ये चतुरश्रं वा वृत्तं वा चतुरङ्गलम् । समुन्नतं त्रितालेन विस्तारायामयोः समम् ॥ १४ ॥ अश्वभ्रभूमिकुल्यां च वेदिकोपरि कल्पयेत्। बेरान्तरासंभवे तु बहिवेंदिं न कल्पयेत् ॥ १५ ॥ मण्डपं सर्वतोदिकं(क्षु ?) क्षौमवस्त्रवितानयेत् । संवेष्ट्रय दर्भमालाभिर्लम्बयेन्मौक्तिकस्रजः ॥ १६ ॥ आलिप्य गोमयजलैश्चर्णै: सौवैश्व रेखयेत्। साङ्करा पालिका न्यस्य स्थापयेचापि दीपिकाः॥१७॥ कटाहं च जलद्रोणीं स्थापयेदीशकोणके। पूरयेद्गालितैः स्वच्छैः सलिलैश्च सुगन्धिमः ॥ १८॥

⁹⁻⁽c) K My. उ° for औ°

¹⁰⁻⁽c) ABM पुरतो for °कस्याप्रे

¹⁴⁻⁽d) ABM °तत्स° for °यो: स°

¹⁵⁻⁽a) ABM ° भ्रं भ्रमिकुल्यं for °भ्रभूमिकुल्याम्

¹⁶⁻⁽d) K My: °जम् for °जः

विश्वामित्रसंहितायाम्

ऋग्मिश्च पावमानीभिरभिमन्त्र्य सितै: शुभै: । शुचिभि: सर्ववद्नं वसनैरिपधाय च ॥ १९ ॥ पूजोपकरणं सर्वं विन्यसेच यथापुरम् । उपस्नानजलं पूर्णं दक्षिणे विन्यसेदिप ॥ २० ॥

पूर्वं स्याच(पूर्वस्यां च ?)न्दनार्द्राणि चतुर्दश निपातयेत् । प्राचीनानि स्फालयित्वा तथोदिश्च निपातयेत् ॥ २१ ॥

भवेयुरेवं कोष्ठानि शतमेकोनसप्ततिः । आयामो विस्तृतं चैव तेषां स्थाच्छोडशाङ्गुलम् ॥ २२ ॥

प्रत्येकमाढकेन स्या * द्विहीनं * (द्वीहीणां १) पीठकल्पनम् । तद्धितण्डुलै: कुर्यात् तिलैश्चापि तद्धिकै: ॥ २३॥

दिक्ष्वष्टासु च मध्ये च नवकं नवकं भवेत्। कलशास्पदकोष्ठानामेकाशीतिर्भवेत् पृथक् ॥ २४ ॥

शेषाणि मार्जयेदन्यान्यष्टाशीतिपदान्यपि । त्रीहिभि: प्रथमं पीठं तस्योपरि च तण्डुलै: ॥ २५ ॥

तदूर्घे च तिलै: कृत्वा क्रमेणैतेन पीठिकाम् । प्रतिपीठं कुशयुगं न्यस्तव्यं द्विजपुंगव ॥ २६ ॥

शातकुम्भमयाः कुम्भा राजता वाथ मृण्मयाः । पक्कविम्बफलप्रख्या रहिताः काल(छ ?)मण्डलैः ॥ २७ ॥

छिद्रेण च विनाभृताः शिलास्फोटविवर्जिताः । द्रोणपूरणयोग्याः स्युस्तद्र्धमथवा भवेत् ॥ २८ ॥

22-173 K. om:

²⁴⁻⁽a) A मध्ये चतुष्वष्टपु च. BKM मध्ये चतुष्वेष्टसु च

²⁷⁻⁽b) My. अथवा ताम्रमृण्मयाः ।

एकोनविंशोऽघ्यायः

तदर्धसंमिता वापि सर्वे स्युः कलशा द्विज। विष्णुगायत्रिया सर्वान् प्रक्षाल्य कलशांस्ततः ॥ २९॥ वामे करतले न्यस्य दक्षिणेनैव वेष्टयेत्। तन्त्रभिर्मन्त्रमुचार्य इन्द्रं नत्वेतिपूर्वकम् ॥ ३०॥ यवान्तरं तु तन्मध्ये मध्याङ्गलमथापि वा । एकान्तराङ्गुरुं(ङ्गुलान्तरं ?) वाथ विद्ध्याद् द्विजपुंगव ॥ ३१॥ पश्चिमे कलशस्थाने घान्यपीठं विधाय च। आस्तीर्य च कुशांस्तत्र प्रागुदिक्छरसस्ततः ॥ ३२ ॥ उचार्य प्रणवं तस्मिन् न्यसेत् कुम्भानधोमुखान् । पारमेष्ट्रयेन मन्त्रण दर्भानास्तीर्य देशिक: ॥ ३३ ॥ पुरुषेणार्ध्यतोयेन प्राङ्मुखः प्रोक्षयेततः । एषामपरि विश्वेन विकिरेदक्षतानपि ॥ ३४ ॥ कलशानधिवास्यैतान् निवृत्योत्तानयेत् क्रमात् । जुहुयाद्विष्णुगायत्र्या सर्पिषाष्टोत्तरं शतम् ॥ ३५॥ घृतेन हुतशेषेण *सिक्ताज्यस्नपनं तु वा (?)। कलशान् पूरयेद्यदात् पुरतो *ज्यादिभि: *(१) क्रमात् ॥ ३६॥ दिव्यकुम्भान् सप्तदश सर्वेणोद्धत्य विन्यसेत्। विष्णुगायत्रिया धान्यपीठेषु क्रमशो मुने ॥ ३७॥ उद्कुम्भांश्चतुःषष्टि द्वादशाक्षरविद्यया । उद्बुखः प्राब्युखो वा स्थापयेत् पीठिकोपरि ॥ ३८॥

³¹⁻⁽a) BKM यद्वा° for यवा°; °ध्यं for °ध्ये

⁻⁽b) BKM द्वुल्य° for ेनुल

³⁶⁻⁽b) BKM °नस्तु for °नं तु

⁻⁽d) BKM ofto for oto

³⁷⁻⁽a) BKM द्र° for दि°

मध्यमे नवके मध्ये घृतकुम्भं तु विन्यसेत्। उष्णोदकुम्भमैन्द्र तु क्रमेणैतेन विन्यसेत् ॥ ३९ ॥ अम्यादीशानपर्यन्तं रताम्भः फलवारि च ।

लोहाम्भो मार्जनजलं *शुद्धा(गन्धा ?) * म्ब्यक्षतवारि च ॥ ४०॥

यवोद्कं क्रमादेवं विन्यसेनमध्यमे घटे। अष्टकं तेषु कुम्भेषु क्रमादैन्द्रादि मध्यमे ॥ ४१ ॥

पाद्याम्भो द्वि चार्घ्याम्बु क्षीरमाचमनार्थकम् । क्षौद्रं च पञ्चगव्यं च काषायजलमेव च ॥ ४२ ॥

शेषान् घटाँश्रतः षष्टि शुद्धतोयैः प्रप्रयेत् । सप्तिः पञ्चभिर्वापि द्भैस्तिभिरथापि वा ॥ ४३ ॥

कृत(तान् ?) कूर्चानवागग्रान् सर्वकुम्भेषु निक्षिपेत् । महाकुम्भे चतुर्विशत्कुश(?)कूर्चं विनिक्षिपेत् ॥ ४४ ॥

घटांस्तांश्चक्रमनुना पिद्ध्याच शरावकै:। युवा सुवासा इत्याद्या *ऋचामु * (च उ ?) क्तवाम्बरै: कमात् ॥ ४५॥

वेष्टयेत् कण्ठदेशेषु श्वतैश्च सदशैरपि। वेदविद्भिस्त्रयीविद्यामधीयानैद्विजै: सह ॥ ४६ ॥

सार्धमृग्भिर्बहुचैश्च गच्छेद्देवसमीपतः। देवमुत्थाप्य ऋग्भिश्च गुरुरुतिष्ठमन्त्रतः ॥ ४७॥

रथन्तराख्यसाम्राथ ब्रह्मयानेऽधिरोपयेत । ब्राह्मणैरुपरिष्टाच स्नानवेदितलस्य च ॥ ४८॥

आरोपयित्वा देवेशं पुण्याहं वाचयेततः। अयुग्मर्द्धिजवर्येस्तान् शीणीया(शीणये ?)च स्वशक्तितः ॥ ४९ ॥

प्रतिद्वारं तोरणादि सर्वमभ्यर्च्य पूर्ववत् । गीतं नृतं च वाद्यं च कारयेद्वेदपाठनम् ॥ ५०॥

⁴¹⁻⁽c) My. विन्यस्य for कुम्मेषु

एकोनविंशोऽध्यायः

द्वारेषु यावत्कलशसंख्यं(?) तावद् वृतैर्हुनेत्(?) । चरुं च मूलमन्त्रेण तावत्संख्यं हुनेद्(?)पि ॥ ५१ ॥

कलशानचियित्वा च पुंसूक्तेन च देशिकः। देवमर्घ्यादिभिश्चेष्ट्वा कुर्याचाज्याधिरोपणम्॥ ५२॥

दन्तानां धावनं कृत्वा तैलमामलकं तथा । सोत्तरीयं च वसनं दत्वार्घ्याचैर्यजेत्पुनः ॥ ५३ ॥

इष्ट्वा दीपावसानं च कुम्भैः पाद्यजलादिकैः। आज्यकुम्भादिकैर्देवं स्नापयित्वा घटैः क्रमात्॥ ५४॥

दद्यात्करे देशिकस्य मूर्तिपः पाद्यकुम्भकम् । कुम्भादादाय कूर्चं तत् तेन ब्रह्मादितीर्थतः ॥ ५५ ॥

स्तापयेद्विष्णुगायव्या पाद्यान्भोभिः सुरेश्वरम् । तद्विष्णोरितिमन्त्रेण स्नापयेदर्ध्यवारिणा ॥ ५६ ॥

न ते विष्णोरि(इ ?)ति पुनः *स्नात्वा चा*(संस्नाप्या ?)चमनाम्भसा । स्नपनं पञ्चगञ्येन विष्णोः कर्मेतिमन्त्रतः ॥ ५७॥

द्धिकाविण्णेति(विण्ण ?)मन्त्रेण द्धा स्नपनमाचरेत् । पयोत्रतेन साम्ना स्यात् क्षीरकुम्भाभिषेचनम् ॥ ५८ ॥

मधुवातेति मधुना कषायस्तपनं पुनः । ओषध्य इति मन्त्रेण विद्यीत महासुने ॥ ५९ ॥

उष्णाम्बुस्नपनं कुर्यात् तद्विष्णोरितिमन्त्रतः । फलवार्यभिषेकं च फलिनीत्यनुवाकतः ॥ ६० ॥

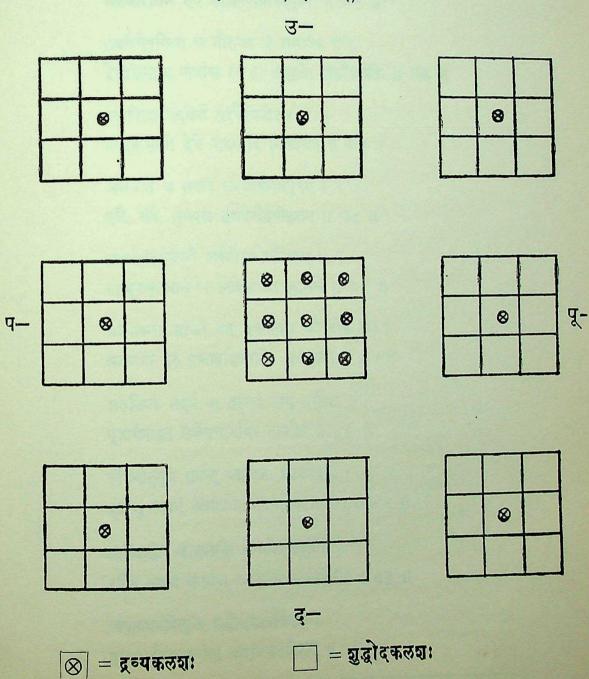
स्नापयेन्मार्जनजरुं शत्रो देवीरिति ब्रुवन् । स्नापयेदक्षतजरुः साविज्या देशिकोत्तमः ॥ ६१ ॥

रत्नाम्भसा च स्नपनं त्रातारमितिमन्त्रतः । महाव्याहृतिभिर्लीहं गन्धद्वारेति गन्धकम् ॥ ६२ ॥

यवाम्भसा च मन्त्रेण शतधारेति कल्पयेत्। घृतेन स्नपनं कार्यं घृतस्नातेतिमन्त्रतः ॥ ६३ ॥ यद्वा पुरुषसूक्तस्य ऋग्भिः षोडशभिः क्रमात् । इदं विष्णुरिति प्रोच्य यद्वाष्टार्णेन वा पुनः ॥ ६४ ॥ द्विषडणेन वा विष्णुगायच्या वापि कारयेत्। यद्वा तन्मृर्तिमन्त्रेण कुर्याद्देवाभिषेचनम् ॥ ६५ ॥ उष्णाम्भसा क्षालयेच घृतस्नाने कृते सित । उद्धारे पाद्यमुख्यानां मध्ये मध्येऽभिषेचयेत् ॥ ६६ ॥ अन्यै: राद्धोदकलशैरष्टाभिश्चाष्टभि: पृथक् । उपस्नानं त कुर्वीत देवस्याष्टाणिविद्यया ॥ ६७ ॥ प्रतिद्रव्यघटस्नाने प्रोतवस्रोत्तरीयके । अर्घ्यादिदीपपर्यन्तं कारयेदेशिकोत्तमः ॥ ६८॥ विष्णुगायत्रिया द्रव्यकलशोद्धतिरुच्यते । शुद्धोदकोद्धृतिं कुर्याद् द्विषडक्षरविद्यया ॥ ६९ ॥ निशातण्डुलभपीतोर्ध्य(१)भचूर्णेः संपूरयेत्रवैः। कलशान् सप्त वा पञ्च त्रीनेकं वाथवा भवेत् ॥ ७० ॥ स्थापयित्वा सापिधानान् कुम्भांस्तांस्तण्डुलोपरि । कूर्च निक्षिप्य कुम्भेषु आवाद्यार्थ्यैः सभाजयेत् ॥ ७१ ॥ श्रीसूक्तेनाभिषिश्चेच वासुदेवं सनातनम् । सहस्रधारया विष्णुं जलैरिव निषेचयेत् ॥ ७२ ॥ विष्णुदेहपरिभ्रष्टान् निशाचूर्णान् स्वमूर्धनि । *यो(ये ?) धारयेच(यु: ?)पुरुष*(षा ?)स्तिलकं चैव कुर्वते ॥ ७३ ॥

⁷⁰⁻⁽a) A. °ठो for °तो My. पीठोर्घे for पीतोध्वं -(b) My, पूर्णै। संपूर्णये° for चूर्णै: संपूर्ये°

अधमोत्तमस्नपने कलशकल्पनम् १९.२१-५, ३७-४३, ८२.

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

एकोनविंशोऽध्यायः

पिबन्ति पश्चात्पतिता[न्] देवदेवशरीरतः । वहन्ति च शिरोभिर्ये ते सर्वे क्षीणकल्मषाः ॥ ७४ ॥

अन्ते च परमं धाम प्रविशन्ति सनातनम् । अलंकारासने देवं नीत्वालंकारवस्तुभिः ॥ ७५ ॥

सकलैर्भ्षियत्वा च नीराज्य च सभाज्य च । देशिकेन्द्राय मात्रांश्च (च ?) तण्डुलै: खारिसंमितै: ॥ ७६ ॥

दापयित्वा तदर्धेर्वा तदर्धेरधमोत्तमः(१) । भोजनासनगे देवे पायसादि निवेदयेत् ॥ ७७ ॥

अन्नजातं च सकलं सर्वव्यञ्जनसंयुतम् । फलै: सर्वै: सुसंपन्नं हृचेर्दुग्यैर्द्रवीकृतम् ॥ ७८ ॥

चोष्योपवर्गसंपूर्णं सर्वभोज्यसमन्वितम् । ताम्बूलमुखवासं च निवेद्यासीत आसने ॥ ७९ ॥

*भगवन्तं प्रार्थिते यत् यजमानश्च कीर्त्यते * (?) । यजमानो गुरुं पश्चाद्दक्षिणाभिः सुतोषयेत् ॥ ८०॥

शतनिष्कं तदर्धं वा तत्पादं वाथ दक्षिणा । पूजार्थमाहृतं सर्वमाचार्यायेव दापयेत् ॥ ८१ ॥

स्वैश्वर्यानुगुणं सर्वान् ऋत्विजः शीणयेदिपि । इदं तु स्नपनं विद्याद्धमोत्तमसंज्ञिक(त १)म् ॥ ८२ ॥

द्वात्रिंशद्भिः कोणसंस्थैः केवलोदकपूरितैः । रहितं स्नपनं यत्स्यात् तत्स्यानमध्यमसंज्ञितम् ॥ ८३ ॥

अधमाधममित्युक्तं शुद्धोदघटवर्जितम् । पाद्यार्ध्याचामकुम्भेषु कषायफलयोरपि ॥ ८४ ॥

74-90. My. om.

80-(a) A भवन्तं प्रार्थ्यते यदात्

V-24

तथैवाक्षतगन्धाव्यघटेष्वपि पृथक् पृथक् । द्रव्याण्येषु क्षिपेदष्टौ तत्प्रमाणं शृणुष्व(१)मे ॥ ८५ ॥ तुलसी पद्मपू(दू ?)र्वाश्च(वें च ?) स्यामाकं विष्णुपण्यपि । अक्षतं बिल्वपर्णानि चन्दनं चाष्टमं भवेत् ॥ ८६ ॥ विना चन्दनद्रव्याणि(विनेव चन्दनद्रव्यं ?) भवेयुर्भृष्टिमात्रया । कुशाम्राक्षतसिद्धार्थं मात्रया परुसंमितम् ॥ ८७ ॥ निष्कत्रयं चन्दनं स्यात् तिलाश्च सयवा अपि । पुष्पाणि सुरभीणि स्युः फलं पक्वं भवेदिप ॥ ८८ ॥ मुष्टिमात्राणि शिष्टानि त(क ?)क्रोलं घनसारकम् । मुकुलं चम्पकस्यापि जातिरेलाफलान्यपि ॥ ८९ ॥ चन्दनं सलवङ्गत्वक् पुष्पाणि च पृथक् पृथक् । एकैकराः पलार्धं स्यात् परिमाणेन काश्यप ॥ ९० ॥ बिल्वं पलाशाखदिरशम्यश्वत्थकपित्थकाः । न्यप्रोधोद्रम्बरश्चेव(?) प्रोक्तान्येषां पृथक् पृथक् ॥ ९१ ॥ एताः पलप्रमाणाः स्युराम्रामलकबिल्वकाः । नालिकेरं बीजपूरं कदलीपनसाव(से अ?)पि ॥ ९२ ॥ मातुलुङ्गं च भिन्नानि फलान्यन्यानि निक्षिपेत् । प्रियङ्गुयवगोधूम्कुङ्कुमो(?)ष्टमशालयः ॥ ९३ ॥ वेणनीवारजाः प्रोक्तास्तण्डला मुष्टिमात्रकाः । काश्मीरं चन्दनं कोष्ठमिङ्गुद्युशिरमूलकम् ॥ ९४ ॥ मांसी मुरं च हीबेरं गैरिकं च पलं क्रमात्। वैड्सर्य पद्मरागं च प्रवालं पुष्यरागकम् ॥ ९५ ॥

⁹²⁻⁽d) My. कपित्थ for कदली

⁹⁴⁻⁽c) AB My. कु° for को°

⁹⁵⁻⁽a) A चन्द्र[°] for च ही. My. औ[°] for ही.

एकोनविंशोऽध्यायः

माणिक्यं ब्रह्मरागं च नीलं मरकतं तथा। वज्रं च नवरतानि कुम्भे तानि द्विजोत्तम ॥ ९६ ॥ हेम(स्वर्णे ?)रजतताम्रं च सीसं त्रपु सकांस्यकम् । कालायसं च सप्त स्युर्घटे क्षेप्यानि लोहके ॥ ९७ ॥ निष्कप्रमाणान्येतानि पृथक् पृथगिति द्विज । कुशाग्रं सहदेवी च सदाभद्रं शिरीषकम् ॥ ९८ ॥ हरिद्रास्त्र्यवर्तन्यौ मुष्टिमात्राणि मार्जने । त्रीहियवो वे<u>ण</u>्यवकुसुम्बानि यवोदके ॥ ९९ ॥ मृत्पात्रेऽभिनवे शुद्धे पश्चगव्यानि निक्षिपेत् । विष्णुगायत्रिया प्राह्मं गोम्त्रं गोशकृदसम् ॥ १००॥ गन्धद्वारेति गृह्णीयादाप्यायस्वेति वै पयः। द्धिकाविण्णेति द्धि ह्याज्यं शुक्रमसीति च ॥ १०१ ॥ गृहीत्वा पृथगेतानि विष्णुगायत्रियाथवा । पश्चोपनिषदा वापि योजयेन्सुनिसत्तम ॥ १०२ ॥ घृताइधि स्याद द्विगुणं त्रिगुणं च पयो भवेत्। गोम्त्रं षङ्गणं प्राहुश्चातुर्गुण्यं शकृद्रसम् (सः) ॥ १०३ ॥ मानमेतद्भवेत् स्नाने प्रोक्षणे सकलं समम्। समे गोमयगोमूत्रे तस्मात् स्याद्विगुणं दिघ ॥ १०४ ॥ सर्पिश्चतुर्गुणं तस्माद् घृतमष्टगुणं पयः । प्रमाणं पञ्चगव्यानां प्राशने द्विज ईरितम् ॥ १०५ ॥ पञ्चगव्यं द्रोणमानं तादृशं चाज्यमानकम् । तत्प्रमाणं दिध क्षीरं तावन्माक्षिकमेव हि ॥ १०६ ॥

^{98 &}amp; 99 My. om.

¹⁰⁰⁻⁽ab) My. om.

⁻⁽d) My. ध्रुवम् for रसम् 103-(d) My. ध्रुवम् for रसम्

स्याद्धमादकं स्याद्वा न्यूनं चेदासुरं भवेत्। स्नपनं(ने ?)तु गृहाचीयाः प्रस्थान्यूनं प्रकल्पयेत् ॥ १०७॥ असंभवेऽन्यद्रव्याणां दूवैंका पाद्यगा भवेत्। अर्घ्ये च सर्षपाः कल्यास्तथैवाचमनीयके ॥ १०८ ॥ त(क ?)क्लोलं सहदेवी स्यान्मार्जनाम्भसि चन्दनम्। गन्धतोये कषाये स्यादाश्वत्थं शीत उष्णकम् ॥ १०९ ॥ वज्रमेकं रतकम्भे कदल्येका फलोदके। लोहोदके हेम चैवमक्षते शालितण्डलम् ॥ ११० ॥ त्रीहिरेवं यवघटे शस्यते द्विजपुंगव । दध्यभावे भवेत्क्षीरं क्षीराभावे दिध समृतम् ॥ १११ ॥ मध्वभावे दिघ भवेदाज्याभावे तथा मध्। पश्चगव्येष्वलञ्चेपु घृतं केवलिमण्यते ॥ ११२ ॥ पश्चगव्येषु यस्य स्यादलाभः स्याद् घृतेन तत्। अतः परं मध्यमस्य स्नपनस्य विधि शृणु ॥ ११३ ॥ घटानां पूर्वमुक्तानां विहिते स्न(स्था ?)पने द्विज । संमृज्य पंक्तियुगलं बहि: कुर्यातु वीथिकाम् ॥ ११४ ॥ बहिषटास्पदं कृत्वा प्राच्यादिषु चतुर्ष्विप । घटानेकोनपञ्चारात् स्थापयेद् द्विजपुंगव ॥ ११५ ॥ चत्वारो द्रव्यकलशास्तेषु शुद्धजलाः परे। गुळ(ड ?)श्रेक्षुरसः पश्चान्नालिकेरजलं ततः ॥ ११६ ॥ शान्तिवारि क्रमादेतान् कुम्भान् पूर्वादि विन्यसेत्। गुळा(डा ?)भावे चेक्षुसारं तदभावे गुळं(डो ?) भवेत् ॥ ११७॥

¹⁰⁷⁻⁽b) ABKM यद्वा समं ततः for चेदासुरं भवेत्

¹⁰⁸⁻⁽c) BKM सर्विष: for सर्वेषा:

¹⁰⁹⁻⁽d) My. ° कम् for ° त्थम्

¹¹⁷⁻⁽c) My. च क्षौदं(दं?)स्यात् for चेखुसारम्

अभावे नालिकेरस्य गव्यं क्षीरं त गृह्यते । यवनीवारतुलसीवेणु — (स्तया ?)त् श्वेतसर्षपा(प ?): ॥ ११८ ॥ द्रव्याणि शान्तिकलरों सतिला....(तुलसी?) भवेत्।(द्रव्यं च १)मुष्टिमात्रं स्यादन्यत्कुड्डबमानकम् ॥ ११९ ॥ शेष(षा ?) लामे त तलसी याह्येका कश्यपात्मज । गुलो(डो ?)दकघटास्तै(चैस्तु ?)....(विहि ?) ते स्नपने तत: ॥ १२०॥ पाद्यद्रव्यादिभि.....(र्द्रव्येर्ट्टतान्तेर ?)भिषेचयेत । स्नपनं(मधुवातेतिमन्त्रेण गुडवारिणा ?) ॥ १२१ ॥ [मधु नक्तेतिमन्त्रेण स्नानं चेक्षुरसेन वै। नालिकेरजलसानं मधुमानितिमन्त्रतः ॥ १२१ a (१) ॥] शान्तिद्रव्यघटसानं वेदाहमिति कारयेत्। गुड....(शुद्धवारि ?)घटस्नानं जितं त इति चेष्यते ॥ १२२ ॥ मध्य.....(मोत्तममेवं ?)स्यात् स्नपनं मध्विद्धिषः । अतः परं प्रवक्षामि मध्यमे(मध्यमं विधिम् ?) ॥ १२३ ॥ *कूर्चो *(शुद्धो ?)दक-(वि ?)हीनो यश्चतुर्द्वयघटाप्नवः(?)। *मध्यमामथ(१)मारु ॥ (मध्यमाधममित्युक्तं १) सर्वशुद्धोदवर्जितम् 11 878 11 द्रव्यकुम्भेस्ततः सर्वैः (स्नपनं ?) परमेष्ठिनः । उत्तमं स्नपनं (वक्ष्ये यथावदवधारय ?) ॥ १२५॥ (प्राच्यादिषु चतुर्दिक्षु ?) कलशानां समर्पणम् । एतावत्कलशान् कोणदिश्च निक्षिप्य तेष्वपि ॥ १२६ ॥

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

¹¹⁸⁻⁽a) My. Adds (पलान्यशीतिरधं वा तदर्ध वा गुलं(डो?) भवेत्) after 117-d and before 118-a.

¹¹⁸⁻⁽cd) ABKM. om. 119-130 ABKM, om.

चन्द्नं कुङ्कमं कुष्ठमेतान्येकैकशः पलम्। *आढ घि ? का (?) तया तथा * ।। १२७ ।। केतकी चम्पकं मुष्टिः पुष्पा*ण्यष्ट*/ह्यष्टोः पृथक् पृथक् । अश्वत्थेन्द्रलतापद्ममेकपत्रं तथाम्बुजम् ॥ १२८ ॥ एतेषां (चापि प ?) त्राणां मुष्टिमात्रं पृथक् पृथक् । कलरो मङ्गलाख्ये तु द्रव्याण्येतानि निक्षिपेत् ॥ १२९ ॥ सर्वोषिघयं न्यस्येत्कोणे नैर्ऋतसंज्ञके । मुरा हरिद्रायुगलमांसीकुष्ठमयं फलम्(१) ॥ १३० ॥ वचा मुखा च कर्पूरं प्रत्येकं परुमात्रया । शतमूलं वचा शुण्ठी गोरण्डं बिल्वमूलकम् ॥ १३१ ॥ शतपूष्पा शतावर्या बला व्याघीद्वयं तथा । पिष्ट्वा पलमिताश्चेव मूलौषधिघटे न्यसेत् ॥ १३२ ॥ सर्वमङ्गळवस्तूनामलाभे चन्दनं भवेत्। असंभवे चौषधीनां सर्वासां कुष्ठमुच्यते ॥ १३३ ॥ चन्दनं सर्वगन्धानामलाभे चैकमेव वा(१)। अलामे सर्वमूलानां बलैकैव प्रशस्यते ॥ १३४ ॥ अधिदेवार्चनं कृत्वा पश्चात्कुम्भान् समुद्धरेत् । इन्द्रादीशानपर्यन्तमुद्धरेत् कुम्भसंचयम् ॥ १३५ ॥ मङ्गलाम्भोघटस्नानं विष्णोर्नुकमिति द्विज । सर्वीषधिघटस्नानमोषध्य इति मन्त्रतः ॥ १३६ ॥ नारायणानुवाकेन गन्धाम्भःस्नपनं हरे: । मन्त्रेण या ओषवीभिर्मूलकुम्भाभिषेचनम् ॥ १३७॥ अष्टाक्षरेण मन्त्रेण शुद्धोदकपरिष्ठृत: (प्रव: ?)। पाद्यादिघृतपर्यन्तं स्नापयेत् पूर्ववद्धरिम् ॥ १३८ ॥

एकोनविंशोऽध्यायः

एतच स्नपनं ब्रह्म(प्रोक्तं ?) ब्रह्मलूत्तमसंज्ञितम् । पाश्चात्य(१)शुद्धसलिलहीनमुत्तममध्यमम् ॥ १३९॥ हीनं शुद्धोदकैः सर्वेरुतमाधमसंज्ञितम् । संक्षेपकलशाश्चेव पञ्चविंशतिसंख्यकाः ॥ १४० ॥ त्रिसप्तत्यधिकं चतुःशतसंख्याश्च विस्तृतौ । घृतादिद्रव्यदेवांस्त्वं शृणुष्व(?)द्विजसत्तम ॥ १४१ ॥ वासुदेवश्च पुरुष: सत्यश्चाच्युत एव च। अनन्तः केशवाद्याश्च द्वादश क्रमशो मुने ॥ १४२ ॥ वाराहो नारसिंहश्च श्रीधरो हयवक्त्रकः । चत्वारो वासुदेवाद्या नारायणवसुन्धरे ॥ १४३ ॥ घृतमुण्णोद फलोद(१)मार्जनाक्षत (१) *। लोहगन्धोदकयवपाद्यार्ध्याचामवार्यपि ॥ १४४॥ पञ्चगव्यं दिघ क्षीरं मध्य क्षार(१) यवोदकम् । इक्षुसारं(रो ?) नालिकेरशान्तिमङ्गलवारि च ॥ १४५ ॥ सर्वीषध्यम्ब गन्धाम्ब मूलाम्भः केवलं जलम् । धान्याम्भश्च क्रमादेषां कुम्भानां देवता इमाः ॥ १४६ ॥ एतानेतेषु कुम्भेषु साङ्गपीठान् समर्चयेत्। सुद्रीनं(न: ?) चिक्रकाणां कूर्चानामस्त्रमेव च(?) ॥ १४७ ॥ विष्णुर्देवो वाससां स्यात् सर्वेषां वा जनार्दनः। एतानभ्यच्ययं कुर्वीत कलशैः स्तपनं हरेः ॥ १४८ ॥ इत्येतत्स्वपनं प्रोक्तं नवधा तव काश्यप । अष्टोत्तरशतै: कुम्भै: स्नपनं शृणु सुत्रत ॥ १४९ ॥

¹⁴⁵⁻⁽b) My. गुळो° for यवो° 148-(a) My. °व: for °साम् 149-(ab) ABKM om.

कलशस्थापनस्थानं त्रिधाऋत्य द्वयोर्द्वयोः । ब्रह्मदेवतयोः सूत्राण्येकादश निपातयेत् ॥ १५०॥

प्राच्योदीच्यादिप्रसक्तं मध्ये वा दिश्च चाष्टसु । चत्वारि चत्वारि पृथक् कुम्भस्थानानि वीथयः ॥ १५१ ॥

शिष्टानि कार्याण्येवं स्यात् षट्त्रिंशत्कोष्ठसंभवः । प्रमाणान् घटसंस्थेषु(?) विन्यसेन्मानुषे पदे ॥ १५२ ॥

स्थापयेदिक्षु चाष्टासु पृथङ् नवघटान् न्यसेत् । एवमधेत्तरशतं घटा स्थाप्या द्विजोत्तम ॥ १५३ ॥

चतुष्टयं घटानां स्थात् पदे ब्राह्मे तु मध्यमे । एकं त्याज्यं(?)त्रिकं शिष्टं शुद्धान्भोभिः प्रपूरयेत् ॥ १५४ ॥

दिन्ये पदे चाष्टदिक्षु चतुष्केष्यष्टसु कमात्। ऐन्द्रादीशानपर्यन्तमेकैकस्मिन् क्षिपेद् घटान् (टे ?) ॥ १५५॥

उष्णोदरत्नसिक्ठं फलाम्भो लोहवारि च । मार्जनं गन्धसिक्ठिमक्षताम्भो यवोदकम् ॥ १५६ ॥

मानुषे च यथापूर्वं पाद्याद्याः कलशाः पृथक् । अवशिष्टान् घटाञ्छुद्धतोयैः संपूरयेद् द्विज ॥ १५७ ॥

एतैः कार्यं यथापूर्वं स्नानं मधुघटादितः । श्रृणुष्वैकोनपञ्चाशद्घटैराष्ठावनं हरेः ॥ १५८॥

पातयेद्दशसूत्राणि प्राच्योदीच्यानि काश्यप । स्थापयेन्मध्यनवके नवकुम्भान् द्विजोत्तम ॥ १५९ ॥

ऐन्द्रादिषु बहिर्दिक्षु सौम्यान्तेपु पृथक् पृथक् । स्थापनीयं कुम्भषट्कं चतुष्कोणेषु च द्विज ॥ १६०॥

प्रत्येकं चतुरः कुम्भान् स्थापयेद्देशिकोत्तमः । अन्यानि कल्पयेद्वीथीः पूर्ववद् द्रव्यसंस्थितिः ॥ १६१ ॥

एकोनपश्चाशत्कलशस्नपने कलशकल्पनम्

१९.१५८-६१

= शुद्रोदकलशः = द्रव्यकलशः

एकोनविंशोऽध्यायः

पञ्चिविंशतिभिः कुम्भैः स्नपनं श्रूयतां द्विज । यथापूर्वं पातयित्वा सूत्राणां दशकं भुवि ॥ १६२ ॥

कोष्ठानां नवके मध्ये स्थापयेत् कलशान् नव । चतुर्दिक्षु च निक्षिप्य प्रत्येकं कलशत्रिकम् ॥ १६३॥

चतुष्कोणेपु चैकैककलशानां प्रकल्पनम् । चतुर्दिक्षु च पार्श्वस्थौ द्वौ च कुम्भौ तु केवलौ ॥ १६४ ॥

अष्टौ तान् वर्जयित्वान्ये द्रव्यकुम्भाः प्रचोदिताः । मध्यस्थकोष्ठनवकं द्रव्येः प्राग्वत् प्रपूरयेत् ॥ १६५ ॥

अथवा कलशान् पञ्चविंशति(?)र्गन्धवस्तुभिः। पूरवेद्वा क्रमातासां (?) शृणु द्विजवरोत्तम ॥ १६६॥

वीरणोदकसुश्वेतागरुकाश्मीरसंभवम् । कुष्ठं तगरुकोशीरकार्णं चागरुचन्दनम् ॥ १६७॥

बिहष्ठपङ्क्त्यश्चै(हीबेरपङ्कमे ?)तानि मध्यमे नवके नव । मध्याचैशान्तमेतानि घटेषु प्रक्षिपेद् द्विज ॥ १६८॥

तमालं श्वेतकुष्ठं च रजश्च सुरपर्णजम् । कर्पूरनागसुमनोघनचम्पककुड्मलम् ॥ १६९॥

प्रियङ्गवं केसरं च कालेयं ग्रन्थिपलवम् । मांसी खर्जूरसहिता शिलाजतु सशालकम् ॥ १७० ॥

देवदारुर्भुरा चैते(तैः?) बाह्याः (ह्यान् ?) षोडश पूरयेत् । *अथवा कोणदिकुम्भरहितं स्नापयेद्धरिम्* ॥ १७१ ॥

¹⁶⁷⁻⁽a) My. हरिचन्दन for वीरणोदक

¹⁶⁸⁻⁽a) AKM पङ्क for पङ्कत्य°

⁻⁽c) KM °ध्योदैः शान्ति °B My. °ध्यायैः शान्ति for ° मध्यायैशान्त° 171-(cd) My. om.

V-25

*यद्वा सप्तोत्तरै: कुम्भै रहितै: स्नापयेद्धरिम् * (१)। यद्वा सप्तोत्तरै: कुम्भैर्दशभि: स्नापयेद्धरिम् ॥ १७२ ॥ पातयित्वाष्टसूत्राणि प्राच्युदिश्चि च सुत्रत । तन्मध्ये च यथापूर्वं नवभिः कल्पयेद् घटैः ॥ १७३ ॥ दिक्ष्वष्टासु तथाष्टी च घटाः स्युद्धिजसत्तम । यथापूर्वे सप्तदशवस्तुभिः कल्पयेदिमान् ॥ १७४ ॥ अथ वा सत्रनवकं प्राच्योदीच्यां(?) निपातयेत् । मध्यमे तु चतुष्कोष्ठे कुम्भानां स्याचतुष्टयम् ॥ १७५॥ द्रौ द्रौ चतुर्दिशि स्यातां कोणेष्वेकैकमेव हि । रतं लोहं तथा गन्धमाज्यं चापि यथाक्रमम् ॥ १७६॥ आग्नेयादिषु कोणेषु मध्यस्थेष्वनुपूर्वशः । बाह्ये कोष्ठद्वये चैन्द्रे पाद्यार्थ्ये कुम्भसंस्थिति: ॥ १७७॥ वहौ दिधघटं(टो १) यान्यकुम्भे च द्वितयेऽपि च। आचामं पञ्चगव्यं च क्षीरं नुैर्ऋतकोणके ॥ १७८॥ पाश्चात्यघटयुग्मे तु साक्षताम्भस्तु मार्जनम् । वायुकोणे मधुघटं(ट: १) सौम्ययुग्मे कषायकम् ॥ १७९ ॥ कुशाम्भो यवकुम्भः स्याच्छर्वकोणे द्विजोत्तम । पाद्यादिषोडराघटानृग्भिः पुरुषसूक्तकैः ॥ १८० ॥ स्नापयेद्धिकुम्भैर्वा क्रमाद् द्वादशभिविभोः। स्नपनं मध्यमस्थेषु कुम्भेष्वथ चतुर्ष्विप ॥ १८१ ॥ रत्नेन लोहेन तथा गन्धेनैव च सर्पिषा । यथा दिक्ष्वष्टसु तथा कोष्ठेष्वारभ्य पूर्वतः ॥ १८२ 🖟 ॥

¹⁷²⁻¹⁷⁴ My. om.

¹⁷⁵⁻⁽ab) My. om.

एकोनविंशोऽध्यायः

पाद्यद्थ्यर्घ्यसपयः साचाममधुगव्यकः। फलाम्भसा च कुर्वीत स्नानं विष्णोरनुक्रमात् ॥ १८३ ॥ यद्वा द्वादशभिः स्नानं विष्णोः कुर्योद द्विजोत्तमः । अम्त्यादीशान(न्त ?)कोणे(ष्ठे ?)षु कोष्ठेनागरुणापि च ॥ १८४॥ य्रन्थिपलवबीजेन चन्दनाम्भोघटेन च। बहिरष्टासु पूर्वादिदिक्ष्वीशावधिकेषु(कासु ?) च ॥ १८५ ॥ काश्मीरजेन मांसीभ्यां तमालेन मरेण च। शैलेयसरपणीभ्यां चम्पकप्रसवेन च ॥ १८६ ॥ खर्जूरेण घटाम्भोभिः पूरितैः स्नापयेद्धरिम् । नवभिर्वा घटै: कुर्यानमध्ये दिक्ष्वष्टसु क्रमात् ॥ १८७ ॥ पाद्यद्ध्याज्यगो *क्षीरमा(१) *चाममधुपूरितै: । पञ्चगव्यफलाम्ब्वाचैरगरुतोयैरपि कमात् ॥ १८८ ॥ नवरत्नै: सुपूर्णैर्वा घटैर्नवभिना-(राष्ठ ?)व: । मध्ये चतुर्दिक्षु कुर्यादाप्ठवं पश्चभिष्टैः ॥ १८९ ॥ मणिप्रवालमुक्ताभिवज्जवैडूर्यकुम्भकै:। पञ्चलोहघटैर्वापि यद्वा पञ्चामृतैर्भवेत् ॥ १९० ॥ मधुना गुळ(ड ?)युक्तेन क्रमादाज्येन पूरितै: । दुधा च पयसा यद्वा पञ्चगव्यैः क्रमाद्भवेत् ॥ १९१ ॥ एकेन वा हरे: स्नानघटेन स्नापयेद्धरिम् ।

द्रव्यै: समस्तैर्व्यस्तैर्वा प्रागुक्तै: सघृतेन च(१) ॥ १९२ ॥

¹⁸⁴⁻⁽b) ABM. °जाग्रिम for °जोत्तम:

¹⁸⁸⁻⁽a) ABM °ध्यध्यं for °ध्याज्य ; सं for गो,

¹⁸⁹⁻⁽ab) ABM My. om.

¹⁹⁰⁻⁽d) AB ° बगते ° K ° बम्ते ° M ° बशते for ° बामते °

एकस्य कलशस्यैकनिष्कं स्याद्दक्षिणा गुरोः । तदर्घं वा तदर्घं वा यथावित्तानुरूपतः ॥ १९३ ॥ निष्फलं दक्षिणाहीनं स्नपनं फलकामिनाम् । तस्मात् फलार्थिभिर्देया दक्षिणाल्पापि काश्यप ॥ १९४ ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां स्नपनविधिर्नाम एकोनविंशोऽध्यायः॥

विंशोऽध्यायः

विश्वामित्र:---

कृत्वा वृत्रस्य निध(हन ?)नं देवेन्द्रो ब्रह्महत्यया । अभिमृतः परिश्रष्टः पदात् स्वस्मात् सह श्रिया ॥ १ ॥ आराध्य जगतामीशं नारायणमनन्यधीः । सहस्रकलशस्त्रानविधिना स्वपदं पुनः ॥ २ ॥ ल्ब्यवाँस्तद्विजश्रेष्ठ विधानं कथयाम्यहम् । अन्येऽपि बहवो देवं समाराध्य श्रियः पतिम् ॥ ३ ॥ अनेन विधिना कामान् दुर्लभानपि लेभिरे । एकाधिकैः सहस्रेस्तु कलशैरभिषेचनम् ॥ ४ ॥ संप्रीणनं भगवतः सर्वपापापनोदनम् । जयप्रदं पुष्टिकरं पुत्रसंपत्प्रदायकम् ॥ ५ ॥ आयामेन चतुःपष्टिहस्तयुक्तं द्विजोत्तम । तदर्धेन तु विस्तीर्णं मण्डपं कल्पयेन्मुने ॥ ६ ॥ द्वारतोरणकुम्भादिप्रकलिः पूर्ववद् भवेत् । प्रतिष्ठोक्तप्रकारेण मङ्गलाङ्कररोपणम् ॥ ७ ॥

³⁻⁽c) My. ° वा: for वम् 4-(b) K. ° वि for ° पि

विंशोऽध्यायः

बध्वा च कौतुकं शय्यां कृत्वा तत्राधिवासयेत् । कलशास्पदभूभागं पश्चविंशतिभेदतः ॥ ८॥ विभजेत् सूत्रपातेन ब्रह्मस्थाने तु मध्यमे । एकोत्तराशीतिघटस्थानं संकल्पयेत्ततः ॥ ९ ॥ तह्राह्ये दैविके भागे दिक्ष्वष्टसु पृथक पृथक्। दश सप्तोत्तरान् कुम्भान् स्थापयित्वा विचक्षण: ॥ १०॥ बाह्ये तु मानुषे भागे कृते षोडश वा पनः। घटानेकोनपञ्चाशत् प्रतिभागं निवेशयेत् ॥ ११ ॥ वीथी: प्रकल्पयेदेतदनुकूलं विचक्षण:। मध्यमे ब्रह्मभागे तु मध्यमे नवके द्विज ॥ १२ ॥ घृतोष्णोदकरताम्भः फललोहाम्बुमार्जनम् । गन्धाक्षतयवाम्बुनि विन्यस्य तदनन्तरम् ॥ १३ ॥ नवकेष्वष्टस प्राच्यादीशानान्तेष च क्रमात्। पाद्यार्घ्याचमनीयानि पञ्चगव्यं चतुर्दिशम् ॥ १४ ॥ मध्यकुमभेषु विन्यस्य कोणेषु च पयो दिघ । क्षौद्रं कषायं क्रमशो मध्यकुम्भेषु विन्यसेत् ॥ १५ ॥ शेषान् कुम्भाँश्रतुःषष्टि शुद्धाम्भोभिः प्रपूरयेत् । ऐन्द्रादिसप्तदशके चतुष्के मध्यमे घटे॥ १६॥ मलयोद्भवकाश्मीरकर्पूरोशीरकर्दमम् । कोणस्थसप्तदशके चतुष्के विन्यसेत् क्रमात् ॥ १७॥ तिलामलकसिद्धार्थतैलानि घनसारजम् । तैलं च रोषान् कलशानष्टाविंशच्छतं बुधः ॥ १८॥ पूरयेच्छुद्धपयसा चन्दनाद्यधिदैवतम् । पुरुषं सत्यमौपेन्द्रं नरनारायणावि ॥ १९ ॥

अच्युतं चानिरुद्धं च हरिकृष्णौ क्रमाद्यजेत् । मानुष्यैकोनपञ्चाशद्घटपुञ्जेषु मध्यमे ॥ २०॥ ऐन्द्रादिष चतुष्कस्थं गुळ(ड ?)मिक्षरसं तथा । नालिकेरजलं शान्तिवारि कुम्भे तु विन्यसेत् ॥ २१ ॥ वाराहो नारसिंहश्च श्रीधरो हयशीर्षक: । गुळा(डा ?)दीनां क्रमादेतानिधदेवान् सभाजयेत् ॥ २२ ॥ चतुर्षु कोणकुम्भेषु मङ्गलाम्भः प्रपूरयेत्। तत्रैव वासदेवाद्या मूर्तयस्तेषु देवताः ॥ २३ ॥ इन्द्रिमध्यभागेषु कुम्भसंघेषु च कमात्। हिमतोयं तिलाम्भश्च तण्डुलं तिलजं जलम् ॥ २४ ॥ वृष्टितोयं कुशाम्भश्च तुलस्यम्भः समुद्रजम् । क्रमशो विन्यसेन्मध्यकुम्भेषु द्विजसत्तम ॥ २५ ॥ केशवं माधवं चैव गोविन्दं विष्णुमेव च। मधुसूदनं वामनं च पद्मनाभमनन्तरम् ॥ २६ ॥ दामोदरमिमान् देवान् कुम्भेष्वष्टसु पूजयेत् । शेषान् सप्तदशा(शताः?)न् षष्टिकुम्भानष्टाधिकान् द्विज ॥ २७ ॥ गालितैर्गन्धसंयुक्तै: शुद्धाम्भोभि: प्रपूरयेत् । ब्राह्मे मध्यस्थनवके श्रीवत्सं वनमालया(लिकाम्?) ॥ २८ ॥ शङ्कं चक्रं गदां पद्मं खङ्गं शाङ्गे श्रियं तथा। द्रव्येहें मादिभि: कृत्वा क्रमानिक्षिप्य तेष्वपि ॥ २९ ॥ एतानेव यजेतेषु कुम्भेषु द्विजपुंगव। एन्द्रादिमध्यमान्तं तु कुम्भानामुद्धृतिर्भवेत् ॥ ३०॥

²⁵⁻⁽a) K. My. पु° for वृ°
27-(c) ABM सप्तद्शातान् for सप्तद्शा(शता ?)न् षष्टि
-(d) ABM कम् for कान्

विंशोऽध्यायः

सहस्रकलशस्नाने देशिको वृणुयाद्वहृन् । चतुरो द्विगुणान् वापि ऋत्विजो द्विगुणाँस्तथा ॥ ३१ ॥ पुण्याहवाचनं पूर्वं कृत्वान्वगिधदेवताः । इष्ट्वा पञ्चोपनिषदै: सहस्रं सर्पिषाहुती: ॥ ३२ ॥ मूलमन्त्रेण शान्त्यर्थं समिदाचैहुने(१)त्ततः। पूर्वीक्तेन क्रमेणैव कलशानिधवास्य च ॥ ३३ ॥ धान्यपीठेषु संस्थाप्य कूर्च निक्षिप्य तेष्वपि । अपिधाय च वासोभिर्वेष्टयित्वा समन्ततः ॥ ३४ ॥ वेदिकायां च देवेशमारोप्यार्घादिभिस्ततः । मूर्तिप: कुम्भमुद्धृत्य गुरोर्दद्यात् करे गुरु: ॥ ३५ ॥ कुम्भस्थं कूर्चमादाय *नावाक * रयुगेन च (१)। स्नापयेदेवदेवेशं पूर्वादिब्रह्मपश्चिमम् ॥ ३६ ॥ पाद्यं गायत्रिया विष्णोरर्घ्याम्भःस्नपनं विभोः । प्रतद्विष्ण्वितमन्त्रेण न ते विष्णोरि(इ?)ति प्रभुम् ॥ ३७ ॥ उपस्पर्शनपानीयैर्विष्णोः कर्मेतिमन्त्रतः । पञ्चगव्यैर्दिधिकाविण्ण(केतिः) संस्नायादभिषेचनम् ॥ ३८॥ पयोव्रतेन संस्नायात् क्षीरकुम्भाभिषेचनम् । मधुवातेति मधुना कषायजलसेचनम् ॥ ३९ ॥ ओषध्य इतिमन्त्रेण त्वं विष्णुरिति चोष्णकै: । फलाम्भ:स्नपनं कुर्यात् फलिनीत्यनुवाकतः ॥ ४० ॥ मार्जनाम्भोऽभिषेकः स्याच्छं नो देवीरिति द्विज। अक्षताम्भोऽभिषेकः स्यात् साविज्या द्विजसत्तम ॥ ४१ ॥ त्रातारमिति साम्ना स्याद्रत्नकुम्भजलाप्तवः । लोहस्नानं प्रकुर्वीत महाव्याहृतिभिस्तथा ॥ ४२ ॥

36-(b) A मा° for ना° KM °ल for °र्

गन्धवार्यभिषेकः स्याद्गन्धद्वारेतिमन्त्रतः । मन्त्रेण शतधारेण यववार्यभिषेचनम् ॥ ४३ ॥

घृतस्नानं विद्ध्याच घृतस्नातेति काश्यप । अष्टार्णविद्यया चापि द्वादशाक्षरविद्यया ॥ ४४ ॥

विष्णुगायत्रिया वापि स्नापयेत् कलशैर्हरिम् । उष्णाम्भसा क्षालयेच घृतस्नानादनन्तरम् ॥ ४५ ॥

द्रव्यकुम्भाष्ठवविधेर्मध्ये मध्ये च देशिकः । अभिषिञ्चेच्छुद्धजलैः शुद्धकुम्भाम्भसापि च ॥ ४६ ॥

प्रतिद्रव्यमुपस्नानं पोक्तं वस्त्रोत्तरीयके । दत्वार्घ्यादीनि दीपान्तान् (न्तं?) सभाज्यैवाभिषेचयेत् ॥ ४७॥

हरिद्राचूर्णकुम्भं च धाम नीत्वा प्रदक्षिणम् । आनीय देवपुरतस्तण्डुलेषु निधाय च ॥ ४८ ॥

श्रियं देवीं समभ्यर्च्य श्रीसूक्तेनाभिषेचयेत् । यथा पूर्णाहुतिहोंमे तथा स्नपनकर्मणि ॥ ४९॥

चूर्णाभिषेको विहितो देवदेवस्य शाङ्गिणः । महापातकयुक्तोऽपि न्यस्तचूर्णं स(तु १)धारयेत् ॥ ५० ॥

पूतात्मा यतिमुख्येस्तु समानो भवति द्विज: । प्रदक्षिणं विधायाथ प्रणम्य च पुन: पुन: ॥ ५१ ॥

सहस्रधारापाथोभिरभिषिच्य जगद्गुरुम् । अलंकारासनं नीत्वा देवदेवेश्वरं हरिम् ॥ ५२ ॥

⁴⁶⁻⁽a) BKM घृत for द्रव्य My. °भं पूर्व for °भाष्ठव

⁴⁷⁻⁽a) A °मपि for °मुप

⁵²⁻⁽b) My त्पतिम् for °द्युरुम्

विंशोऽध्यायः

अलंकृत्य च वासोभिर्विविधेर्भृषणिरिष ।
सुमनोमालिकाभिश्च विचित्राभिर्विभृष्य च ॥ ५३ ॥
इष्ट्वा च मात्रादानान्तं भोजनासनगे हरौ ।
चतुर्विधं च नैवेद्यं निवेद्य च महाहिवः ॥ ५४ ॥
हुत्वा पूर्णां विधायाथ यजमानस्य कामितम् ।
देवे(१)च दापियत्या च प्रदक्षिणनमस्कृती ॥ ५५ ॥
स्पूर्विदक्ष्व*(१)िष कुर्वीत देवं विज्ञाप्य पादुके ।
प्रदाय यानमारोप्य धाम्नोऽन्तः संप्रवेशयेत् ॥ ५६ ॥
यजमानश्च गुरवे दक्षिणां शतिनिष्ककाम् ।
अन्येभ्योऽिष तदर्धार्धसंमितां संप्रदाय च ॥ ५७ ॥
पूजियत्वा सदस्यांश्च वित्तश्रद्धानुरूपतः ।
इह भुक्त्वाखिलान् भोगानन्ते च परमं पदम् ॥ ५८ ॥
सपुत्रदारस्वजनः प्राप्नुयाद् द्विजपुंगव ।
एवमाराधनविधि यः कुर्याद् द्विजसत्तम ॥ ५९ ॥
उत्तारयेचािष ितृन् दश पूर्वान् दशावरान् ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां सहस्रकलशस्त्रपनविधिनीम विंशोऽध्यायः॥

एकविंशोऽध्यायः

काश्यप:---

देवालयस्य निर्माणं देवस्य च विनिर्मित(ति ?)म् । श्रोतुमिच्छामि भगवन् किंचित् संक्षिप्य *वक्ष्य*(चोच्य ?)ताम् ॥ १ ॥

विश्वामित्र:--

देवधाच्चो विनिर्माणप्रकारं शृणु काश्यप । यस्य श्रवणमात्रेण निर्माणफलमश्चते ॥ २ ॥ अश्वमेधादिभिर्यज्ञैरिष्ट्वा यत्फलमामुयात् । देवधामविनिर्माणसंकल्पेन लमेत तत् ॥ ३॥ शिलेष्टकाकाष्ठकृतमुत्तमाधममध्यमम् । शिला वै चोत्तमं मध्यमिष्टकारचितं द्विज ॥ ४ ॥ अधमं काष्ठरचितं क्षुद्रं मृण्मयमुच्यते । यजमानानुकूलर्क्षे शुभे चैवोत्तरायणे ॥ ५ ॥ शुभे योगे शुभे लग्ने भूमिभागस्य संग्रहम्। विधाय तत्र देवेशं वराहतनुमच्युतम् ॥ ६ ॥ प्रणम्य खातयेद्यावज्जलस्योद्गमनं भवेत् । शल्यादीनिप चोद्धत्य बहि: प्रक्षेपयेद् द्विज ॥ ७ ॥ शुभसंदर्शने सिद्धिरशुभे शान्तिमाचरेत्। सौदर्शनेन मन्त्रेण हुने(१)दष्टसहस्रकम् ॥ ८॥ वास्तुदेशस्थितान् देवान् पूजयेदवटे ततः। पाषाणवाळुकाद्येस्तं पूरयेदवटं ततः ॥ ९ ॥ दक्षिणेनोन्नतं कृत्वा निम्नमुत्तरतोऽपि च। तं देशं गोमयाम्भोभिः समीकृत्य विशोध्य च ॥ १०॥

²⁻⁽bcd) My. Om.

³⁻⁽abs) My. Om.

जुहुयान्मूलमन्त्रेण समिदाज्यचह्नन् पृथक । अष्टोत्तरशतं मन्त्री पुण्डरीकाक्षमन्त्रकम् ॥ ११ ॥ जिपत्वा वाचयेत्पश्चात प्रण्याहं ब्राह्मणोत्तमेः। स्थपतिस्थापकयुतो मतिमान् गणकै: सह ॥ १२ ॥ तन्मध्ये स्थापयेच्छङ्कमृजुं ग्रन्थिववर्जितम् । शङ्कद्विगुणविस्तारं तद्वहिर्मण्डलं लिखेत् ॥ १३ ॥ प्रात: सायं च यच्छाया मण्डलान्ते द्विजोत्तम । तत्र बिन्दुद्वयं कृत्वा प्राक्पत्यक् सूत्रयुग्मकम् ॥ १४ ॥ क्षिप्त्वा बिन्द्वन्तरे भ्राम्येत् कच्छपाननपुच्छवत् । प्रागुद्ग्दिग्द्वयं ज्ञात्वा समीकृत्य च तत्युनः ॥ १५ ॥ उत्तरार्धपरं सूत्रं द्विहस्तं भ्रामयेततः । त्रिहस्तं पञ्चहस्तं वा सप्तहस्तमथापि वा ॥ १६ ॥ अधिकं वा यथेष्टं तत्सूत्राणि स्फालयेत् पृथक्। दिक्सूत्रं भ्रामयित्वा च लाञ्छयेत् कोणसूत्रकम् ॥ १७ ॥ कोणदिक्संप्रसिद्ध्यर्थं कोणसूत्रं क्षिपेत्तः। सूत्रस्य वृत्तभ्रमणात् समतां परिकल्प्य च ॥ १८ ॥ सूत्रद्वयं समालम्ब्य कोटिं निर्णीय च द्विज । क्रमेणैव दिशश्याष्टौ निर्णयेच पृथक् पृथक् ॥ १९ ॥ तक्षव(वा ?)स्तुविधिज्ञेन चतुरश्रं विधाय च । निनादयेद एशङ्कन् निमित्तानि च लक्षयेत् ॥ २०॥

¹⁴⁻⁽c) AKM My. बीज for विन्दु

¹⁵⁻⁽a) ABKM बीजा° for बिन्द्र°

¹⁶⁻⁽b) My. स्वहस्तात् for द्विहस्तम्

¹⁸⁻⁽c) B सूत्रस्य/जलस्य for सूत्रस्य

²⁰⁻⁽a) My. कक्षायां तु for तक्षव(वा ?)स्तु

⁽c) My. °धान° for °नाद°

निमित्ते त रामे कार्यमरामे शान्तिमाचरेत्। सौदर्शनेन जुहुयान्मन्त्रेणाष्ट्रसहस्रकम् ॥ २१ ॥ बह्वयादियाम्यकोणान्तमष्टौ देवाः स्थिताः पदे । मारुतादीशपर्यन्तं तथैवाष्टौ पदे स्थिताः ॥ २२ ॥ अबाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः स्थिताः शिष्टाः पदेष्वपि । उक्तैः संख्यैः (१) समाराध्य यथान्यायं गुरुद्धिज ॥ २३ ॥ पूरयेचैव तं देशं वालुकाभिर्यथा समम्। आरमेत तत: प्राज्ञ अधमं *दारुणा च यम्* ॥ २४ ॥ गृहीतस्थानकं प्राच्यां दक्षिणे चोत्तरेऽपि वा । यथैवाभिमतस्थानं कुर्यात् कृत्रिममालयम् ॥ २५ ॥ प्राकारं परितः कृत्वा कुर्याद्ये च मण्डपम् । हैमं वा रूप्यमथवा तथौदुम्बरमेव वा ॥ २६ ॥ हस्वकायघरं देवं चतुर्बाहुधरं हरिम् । विधाय जलवासादि क्रमात् कृत्वाथ मण्डपम् ॥ २७ ॥ अधिवास्य तथा कृत्वा मूर्तिहोमं च शान्तिकम् । सुप्रभाते सुलमे च विमले च तथाम्बरे ॥ २८ ॥ पदिक्षणं धाम नीत्वा गर्भगेहं प्रवेशयेत्। एकहस्तसमायामविस्तारे तत्समोच्छ्रयम्(ये ?) ॥ २९ ॥ वेदिमध्ये च संस्थाप्य मूलमन्त्रेण देशिकः। निश्चलं स्थापयित्वा च तत्र देवं सनातनम् ॥ ३०॥ आदित्यमण्डलान्तःस्थं नारायणमनन्यघीः । आवाह्य च जितं तेन बिम्बमध्ये निवेशयेत् ॥ ३१ ॥

²³⁻⁽d) My ₹# ? for °€:

²⁴⁻⁽d) My. इ° for च

²⁵⁻⁽d) My कर्तब्य° for कृत्रिम°

एकविंशोऽध्यायः

संपूज्य च यथाशास्त्रं ततो विज्ञापयेदिदम् । यावद्धामसमाप्तिः स्यात् तावत्कालं सुरोत्तम ॥ ३२ ॥ अल्पगेहेऽत्र वस्तव्यमसात्रीत्या जनार्दन । इति विज्ञाप्य देवेशं दण्डवत् प्रणिपत्य च ॥ ३३ ॥ प्राप्ते चतुर्थदिवसे स्नापयित्वोत्तमेन तु । उत्सवं कारयित्वाथ तीर्थयात्रां च कारयेत् ॥ ३४ ॥ यजमानानुकूले तु शुभेऽहिन समाहितः। इष्टका द्वादशाष्ट्री वा चतस्रो वा शिवाः शिलाः ॥ ३५ ॥ गृहीत्वा शिक्ष(तक्ष ?)यित्वा च तक्षकै: शि(त ?)क्षित(ता ?)स्तत: । पञ्चगन्यै: क्षालयित्वा मण्डपे चाधिवासयेत् ॥ ३६ ॥ इष्टकानां दक्षिणतः कलशान् धान्यराशिषु । स्थापयित्वा विधानेन दिगीशान् पूजयेदथ ॥ ३७॥ कम्भं मध्ये च संस्थाप्य प्रागुक्तविधना द्विज । तन्मध्ये पूजयित्वाथ ब्रह्माणं कमलासनम् ॥ ३८॥ क्षीमै: रुद्धिनेवै: कुम्भै:(म्भं ?) कलशानिष्टका अपि । संवेष्ट्रयोत्तरतो विह्नमाधाय विधिना द्विज ॥ ३९ ॥ समीकृत्य चरून् हुत्वा पृथगष्टोत्तरं शतम्। देशिको मूलमन्त्रेण जागरेण नयेत्रिशाम् ॥ ४० ॥ उदिते विमले सूर्ये सुमुहूर्ते समागते । द्वारदेशं तु संकल्प्य दक्षिणेन समाहित: ॥ ४१ ॥ कुम्भोदकेनाभिषिच्य बाह्मणानुमतेष्टकाः । मनुना लोकपालानां कलशैरप्टभिः क्रमात् ॥ ४२ ॥

³⁹⁻⁽c) My. °ष्ट्यान्त° for °ष्ट्योत्त°

प्रासादमध्यगो भूत्वा जपेदष्टाक्षरं मनुम् । नरनारायणं देवं श्रिया सार्धं जगद्भरम् ॥ ४३ ॥ प्रणामं दण्डवत्कृत्वा प्रणवं मनुमुचरन् । द्वारदक्षिणभागे तु स्थापयेत् प्रथमेष्टकाम् ॥ ४४ ॥ वहिकोणं समारभ्य पादिक्षण्येन विन्यसेत्। ऐन्द्रामि(न्त ?)मिष्टकाश्चाष्टौ रक्षार्थं मन्दिरस्य च ॥ ४५ ॥ जपेत्सौदर्शनं मन्त्रमष्टोत्तरशतं सुधी: । अष्टाक्षरं च मन्त्रेशं वाराहं नारसिंहकम् ॥ ४६ ॥ जपेद्द्योत्तरशतं पृथक् पृथगुदार्धीः। भीणयित्वा च विप्रम्यान् शिलिपसंघं च तोषयेत् ॥ ४७ ॥ वासोभिर्भूषणैश्चेव साधनैर्धान्यराशिभि:। आचार्याय च ऋत्विग्भ्यः क्रमाइत्वा च दक्षिणाम् ॥ ४८ ॥ मेरीकाहलशङ्कादिवादकानपि तोषयेत्। श्वभमद्भिश्च संपूर्य रतेर्घान्यैश्च देशिकः ॥ ४९ ॥ गन्धाक्षतं च निक्षिप्य प्रणवं मन्त्रमुचरन् । परीक्षेत जलावर्त ग्रुमं चेज्जायते ग्रुमम् ॥ ५०॥ अशुमे जुहुयादग्नौ मनुनाष्टाक्षरेण तु । पूरियत्वावटं तच वालुकाभिः समन्ततः ॥ ५१ ॥ ततः प्रभृति तं देशं रक्षेचैकाग्रमानसः । हस्तत्रयं समारभ्य नवहस्तावधि द्विज ॥ ५२ ॥ हस्तैरयुग्मैः कुर्वीत क्रमादेकतलं द्विज । कुर्यात्ततश्च द्वितलं यत् त्रयोदशहस्तकम् ॥ ५३ ॥

⁴⁴⁻⁽a) My. प्रणम्य दण्डवद् भूमौ

^{48&#}x27; My. Om.

⁴⁹⁻⁽ab) My. Om.

एकविंशोऽध्यायः

हस्तैर्दशाधिकैर्वापि पञ्चोध्वैर्वास्तुभूमिकाम् । प्रासादस्याधिकं कुर्यात् षड्ढस्तं तु विशेषतः ॥ ५४ ॥ एवमा द्वादशतलादु विस्तारं विदधीत च। उत्तमं द्विगुणोच्छायं विस्तारादुच्यते द्विज ॥ ५५ ॥ सप्तधा विहिते चैव विस्ताराद् द्वादशाङ्गलम् । मध्यमं पाह्ररधममेकादशभिरंशकै: ॥ ५६ ॥ एवमा द्वादशतलादुत्सेधे विहिते सति। पदा च (निः) सूत्रपातेन विदधीत च षोडश ॥ ५७ ॥ चत्रपदं गर्भगेहं मध्यं स्याह्याद्यतस्ततः। भित्त्यर्थं द्वादशपदान्यन्यानि परिकल्पयेत् ॥ ५८ ॥ प्राच्योदीच्येश्च षट्सूत्रैः पञ्चविंशतिसंख्यया । पदानि स्युनवपदं गर्भगेहान्तरं भवेत् ॥ ५९ ॥ पदै: षोडशभि: कुर्याद्भित्ती: सर्वा: समन्तत: । प्रासादस्त्रिविधः प्रोक्तस्त्वाकृतीनां विभेदतः ॥ ६०॥ नागरं चतुरश्रं स्यादास्थूप्यन्तं द्विजोत्तम । प्रासादं कण्ठदेशान्तमष्टाश्रं द्राविळं(डं?) भवेत् ॥ ६१ ॥ वृत्तमाकण्ठदेशान्तं तद्वेसरमुदाहृतम् । आयामे चतुरश्रं च व्यायामे वर्तुरुं तथा ॥ ६२ ॥ चतुरश्रं तु वृत्तं वा चतुर्घा स्यात् पुनर्द्विज । कृत्वा तु धाम्नो विष्कम्भं पश्चभागविभाजितम् ॥ ६३ ॥

⁵⁶⁻⁽a) ABKM °यो for °धा

⁻⁽b) A °शांशकः for °शाङ्गुलम्
BKM विस्तारो द्वादशांशकः।

⁶¹⁻⁽d) ABM तु विळम्बयेत् for द्राविळं(डं?) भवेत्

⁶²⁻⁽a) ABM ° दात् for ° न्तम्

⁻⁽b) ABM ogo for ogo

तेषु त्रिषु विभागेषु सप्तधा त्रिभिरेव वा । अथवा नवभागेषु चतुर्भिर्वा प्रकल्पयेत् ॥ ६४ ॥ विस्तारं त्यादेशस्य यदा सर्भगदं दिन ।

विस्तारं द्वारदेशस्य यद्वा गर्भगृहं द्विज । कृत्वा त्रिधैकभागेन तद्धैकेन वा पुनः ॥ ६५ ॥

पञ्चस्वेकेन वा कुर्याद् द्वारदेशस्य विस्तृतिः(तिम्?)। विस्ताराद् द्विगुणं कुर्यादुत्सेघं भूसुरोत्तम।। ६६॥

प्रासादेष्वेवमेवाथ विहितं स्याद् द्विजोत्तम । मूर्तीनां स्थापनं वक्ष्ये समाहितमनाः शृणु ॥ ६७ ॥

आद्ये तले तूपरिष्टात् स्थापयेच चतुर्दिशम् । वाराहं नारसिंहं च श्रीधरं हयववत्रकम् ॥ ६८॥

चतुर्षु कोणदेशेषु गरुडं तन्निभाननम् । आसीनं वा स्थितं वापि कुर्यात्तत्तिहिगाननम् ॥ ६९ ॥

अथवा कोणदेशेषु कल्पयेत् सिंहमेव वा । कर्णकूटेषु शालासु तथा द्वारान्तरेष्विष ॥ ७०॥

कुमुदादीनुपेन्द्रादीन् सगणान् परिकल्पयेत् । सिद्धविद्याघरादींश्च नृत्यतो गायतोऽपि वा ॥ ७१ ॥

वाद्यवादनकारांश्च पश्यतोऽन्योन्यमेव तान् । कल्पयेद्भित्तिभागेषु शिल्पिशास्त्रविशारदः ॥ ७२ ॥

द्वितीये तु तले ब्रह्मन् शृणु देवान् पृथक् पृथक् । नरं नारायणं चैव हरिं कृष्णं यथाक्रमम् ॥ ७३ ॥

कल्पयेत्तचतुर्दिश्च पूर्वाद्युत्तरपश्चिमम् । अन्येषु चावकारोषु केशवादीन् सशक्तिकान् ॥ ७४ ॥

⁶⁹⁻⁽b) KMy. °हिगा° for °निभा° 70-(d) A भारा° My. °गारा° for द्वारा°

एकविंशोऽध्यायः

कल्पयेद् द्विजशार्दूल भित्तिभागेषु पूर्ववत् । तले तृतीये कुर्वीत चतुर्दिक्ष यथाक्रमम् ॥ ७५ ॥ पुरुषं सत्यमन् च तथाच्यतमनन्तरम् । अनन्तमपि कुर्वीत शेषेषु च यथापुरम् ॥ ७६ ॥ इन्द्रादींश्चैव लोकेशानादित्यान् द्वादशापि च। गन्धर्वाप्सरसंघं च सिंकनरमहोरगम् ॥ ७७ ॥ र्नतनादिकृतः कुर्यात् सर्वानपि समन्ततः । चतुर्थेऽपि तले विप्र स्थितं देवगणं शृण् ॥ ७८ ॥ पूर्वे वा वामनं कुर्याद्दक्षिणस्यां त्रिविक्रमम् । पश्चिमायां जामद्मि(ग्न्य ?)मुतरस्यामपि द्विज ॥ ७९ ॥ बलदेवं विदध्याच शेषेष्वपि समन्ततः। वैभवं देवसंघातं पद्मनाभादिकं द्विज ॥ ८० ॥ पञ्चमेऽपि तले कुर्याचतुर्दिक्ष्वपि काश्यप। सुद्रीनं पाञ्चजन्यं गदां पद्मं तथैव च ॥ ८१ ॥ मुधिभि: स्वायुघधरान् कृताञ्जलिपुटान् क्रमात् । अवशिष्टेषु देशेषु कृष्णस्यापि विचेष्टितम् ॥ ८२ ॥ सप्तमेऽपि तले कुर्याचतुर्दिक्ष यथाकमम्। वासुदेवादिकान् देवाँश्चतुरोऽपि महामुने ॥ ८३ ॥ कर्णकृटेषु धर्मादीन् पञ्जरेषु यथाक्रमम्। *महाँश्च*(?) चतुरो वेदान् कृतत्रेतादिकानपि ॥ ८४ ॥ दिव्यायुधानि कुर्जीत *हाराणा(?) *मन्तरेषु च। कोणेषु गरुडं कुर्यान्सुने सप्ततलेष्वपि ॥ ८५ ॥ सिंहानेव तथा कुर्याद्वीरसेनं सुषेणकम्। वीरनाथं सुभद्रं च भुजैः प्रासाद्धारिणौ ॥ ८६ ॥ V-27

कुर्याचतुर्दिशं विष चण्डादीन् द्वारपार्श्वतः । शङ्कपद्मनिधीन्(धी ?) कुर्यादेवं प्रासाददेवताः ॥ ८७॥

कारयेद् द्विजवर्यास्य प्रासादस्य चतुर्दिशम् । संभवेर्युयदि पुरा प्रथमादितलेष्विप ॥ ८८ ॥

तृतीयादितलेषुक्तदेवता एव कल्पयेत्। गोपुरेषु कृतेष्वेवं देवतान्यासमाचरेत्॥ ८९॥

प्रते(१)रूर्ध्वप्रदेशे तु भूतमालां विधापयेत् । हंसमालां च विप्राप्य यथेष्टं विद्धीत च ॥ ९०॥

अधिष्ठानेऽपि चाधस्तालोहिताक्षादि चाष्टकम् । चकादि चाष्टकं चैव कल्पयित्वा तदन्तरे ॥ ९१ ॥

आरमे(लिखेत् ?)द्वित्तिभागेऽपि पादुर्भावगणानपि । धामः समन्तात्कुर्वीत मालिकाविस्तृति द्विज ॥ ९२ ॥

कारयेत् खपनार्थं च तद्घहिर्मण्टपं द्विज । पानीयशालां कुर्वीत विशालां शीतकारिणीम् ॥ ९३ ॥

वारुणे वाहनस्थानं मारुते वासुमन्दिरम् । शयनस्योत्तरे स्थानमीशे कुसुनमण्डपम् ॥ ९४ ॥

तृतीयावरणे कुर्यादामेये नृत्तमण्डपम् । याम्ये गानालयं कुर्यात् समां निर्ऋतिकोणके ॥ ९५॥

वारुणे पुस्तकस्थानं वायौ धान्यालयं(यो ?)भवेत् । उत्तरस्यां दिशि भवेदधिकं(को ?) वैष्णवालयम् (य: ?) ॥ ९६ ॥

गोशालां मध्यतः कुर्यात् सोमेशानदिशि द्विज । मातॄणामालयं कुर्यात् प्रासादस्य च दक्षिणे ॥ ९७ ॥

⁹¹⁻⁽c) ABM गत्यष्टकं च for चाष्टकं चैव 93-(d) ABM 'रिणा for 'रिणीम्

एकविंशोऽध्यायः

महानसस्य च पुर: कूप: कार्यो विजानता । एवं विद्ध्यात्प्रासादं गर्भन्यासमथो शृणु ॥ ९८ ॥ हैमं रौप्यं तथा ताम्रपात्रमायसमेव वा । षोडशाङ्गलविस्तारमथवा द्वादशाङ्गलम् ॥ ९९ ॥ अष्टाङ्गलं वा कुर्वीत यथेष्टं द्विजपुंगव। विस्तारस्यो(मु?)च्छ्रंय कुर्यात् तदर्धेन द्विजोत्तम ॥ १००॥ वृत्तं वा चतुरश्रं वा चतुष्पादं द्विजाथवा । त्रिपादमथवा कुर्याद्यथेष्टं द्विजसत्तम ॥ १०१ ॥ अथवा गतनवकं विदधीत विचक्षणः। वेदिकां तत्पुर: कुर्यात् तामालिप्य च गोमयै: ॥ १०२ ॥ शालिभिर्मण्डलं कुर्यादृष्टभारप्रमाणकै:। तदर्धतण्डुलयुतं वस्नैराच्छाच चापि तत् ॥ १०३ ॥ कुम्भं चोपरि विन्यस्येदम्भःपूर्णं सरत्नकम् । पञ्चायुधं स्वर्णमयं कुम्भमध्ये च विन्यसेत् ॥ १०४ ॥ अर्चयेद्रन्धपुष्पाचैत्रहागीजेन देशिकः। परितस्तस्य कलशान् निधायाष्टौ सभाजयेत् ॥ १०५ ॥ इन्द्रादीशानपर्यन्तं कलशेष्वष्टकेषु च। क्षालयित्वा पञ्चगव्यैः पात्रं पूर्वं प्रकल्पितम् ॥ १०६ ॥ कलशै: कुम्भसिहतै: प्रणवेनाभिषेचयेत् । स्थण्डिलं पूर्ववत्कृत्वा वस्नैराच्छाद्य दर्भकै: ॥ १०७ ॥ तन्मध्ये वेष्टयेत्पात्रं(?) वेष्टयित्वाम्बरैरपि । अद्रेर्मुदादि स्वर्णं च न्यसेत्पात्रावटेष्वथ ॥ १०८ ॥

⁹⁹⁻⁽cd) & 100 KMy. Om.

¹⁰⁸⁻⁽a) My. °त्सू° for °त्पा°

⁻⁽c) AB अस्थे° KM अस्त्रे° for अद्रे°

⁻⁽d) ABM पात्रं घटे° for पात्रावटे°

सर्वेष च सवर्णादीन ध्यात्वा ब्रह्माणमत्र च । अष्टाक्षरं जपन् मन्त्रं प्रस्तेन स्पृशेच तत् ॥ १०९ ॥ देशिक: शीलसहितो जनान् सर्वान् विलम्ब्य च। गर्भगेहं प्रविश्याथ प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ ११०॥ दक्षिणे द्वारपार्धे तु भागौ द्वौ परिशिष्य च। तृतीयभागे विन्यस्य विशेषेणोरुमूलके ॥ १११ ॥ पहिकायां तु देवानां गर्भन्यासः प्रशस्यते । द्विजानां पहिकाधस्तात्रृपाणां कुमुदोपरि ॥ ११२ ॥ वैश्यानां कुमुदाधस्तातूर्याणां *जगतोपरि* (?)। गायन्या प्रोक्षणं कृत्वा वारुणे होममाचरेत् ॥ ११३ ॥ स्वनामा केशवादींश्च घृतेन जुहुयात्तत:। इन्द्रादीन् ब्रह्मपर्यन्तान् पृथगष्टाहुतीर्हुनेत् (१) ॥ ११४ ॥ हुत्वा व्याहृतिभिश्चान्ते शास्त्रचोदितवर्तमना । वैष्णवं शिल्पशास्त्रज्ञं क्रियासु कुशलं गुरु: ॥ ११५ ॥ एवंगुणसमायुक्तं *शृणुयाद् *द्विजपुंगव (१)। संपाताज्येन सिक्त्वाथ मूलविद्यां जपन् सुधी: ॥ ११६ ॥ अपिधाय च तत्पात्रं प्रणवेन समाहितः। दक्षिणाङ्गुष्ठशिरसा स्पृशन्नष्टाक्षरं जपेत् ॥ ११७ ॥ प्राङ्मुखः सेचने तत्र सारन् भूमिं कृताञ्जिलः। इमां गाथां जपेन्मन्तरूपिणीं देशिकोत्तमः ॥ ११८ ॥

110-(c) ABM Om.

112-(ab) ABM Om.

- -(c) ABM को धें स्यात् for °काधस्तात्
- -(d) ABM राज्ञां च for नृपाणाम्
- 113-(a) ABM च जगत्यू ध्वें for कुमुदाधस्तात्
 - -(b) ABM जननोध्वंत: for *जगतोपरि*
- 118-(a) My. सजन: for सेचने

द्वाविंशोऽध्यायः

सर्वभ्तधरे कान्ते पर्वतस्तनमिण्डते ।
समुद्रपरिधानीये देवि गर्भ समाश्रय ॥ ११९ ॥
अनेन विधिना रात्रौ गर्भन्यासं समाचरेत् ।
मूर्धेष्टकां विधायाथ शिल्पशास्त्रोक्तवर्त्मना ॥ १२० ॥
स्थूपिकां संनिवेश्याथ स्थापयित्वा शिखाघटम् ।
वर्णकेर्लपयित्वा च प्रासादं चापि सर्वतः ॥ १२१ ॥
पूजयित्वा गुरुं पूर्वं पूजयेच्छिल्पिनं बुधः ।
प्रासादं यो विधानेन वासुदेवस्य कारयेत् ॥ १२२ ॥
सर्व कुलं समुद्धृत्य विष्णुलोके सुपूज्यते ॥

इति पञ्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसहितायां प्रासादनिर्माणं(णविधिः?)नाम एकविंशोऽध्यायः॥

द्वाविशोऽध्यायः

विश्वामित्र:--

बिम्बस्य रुक्षणं वक्ष्ये द्रव्यसंग्रहसंयुतम् ।
मणिजं लोहजं शैलं त्रिविधं बिम्बमुत्तमम् ॥ १ ॥
वज्रं च पद्मरागं च *वालवायो*(?)द्भवं तथा ।
ताम्रजं पैत्तलं चेव लोहान्येतानि सुन्नत ॥ २ ॥
शिला चतुर्विधा ज्ञेया वर्णयोगान्महामते ।
वारुणी च तथामेयी माहेन्द्री वायवीति च ॥ ३ ॥
तासु वै द्विविधा प्राह्या माहेन्द्री वारुणी तथा ।
आमेय्याख्या शिला चेव वायव्या[ख्य]शिला तथा ॥ ४ ॥

¹²³⁻⁽b) ABKMy. स for स 2-(b) K My. पालवायेद्भवा: for *वालवायो*द्भवम् (?) 4 ABM. om.

वर्ज्या स्यादु द्विविधा ब्रह्मन् गर्भादीनपि वर्जयेत् । दृष्ट्वाथ शैलं विधिवद्धिवासनमाचरेत् ॥ ५ ॥ शैलस्य पश्चिमे भागे गोमयेन विलेपयेत । पुरतस्तस्य शैलस्य षड्भारै: स्थण्डिलं द्विज ॥ ६ ॥ कारयित्वा च तन्मध्ये न्यस्य कुम्भं सलक्षणम् । कलशानष्ट परितो दिक्ष्वष्टासु प्रकल्प्य च ॥ ७ ॥ यथापुरं कुम्भमध्ये हेमरलादिकं न्यसेत्। क्षौमाभ्यां वेष्टयित्वा च तत्र ब्रह्माणमर्चयेत् ॥ ८॥ कलरोषु तथेन्द्रादीनचियत्वा विचक्षण: । क्रुरभ्तप्रशान्त्यर्थं सर्वदिक्षु बिंह हरेत् ॥ ९ ॥ चतुर्दिशं विदध्याच होममष्टशताह्ती: । जुहुयान्मूलमन्त्रेण समिदाज्यचरूनपि ॥ १०॥ कारियत्वा च पुण्याहवाचनं द्विजपुंगवै: । पश्चादवहितो भूत्वा मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ ११ ॥ ओं नमः सर्वलोकाय विष्णवे प्रभविष्णवे । विश्वाय विश्वरूपाय स्वमाधिपतये नमः ॥ १२ ॥ उत्सार्य च जनान् सर्वान् मन्त्रं चोदीरयेदिमम् । यक्षरक्षःपिशाचाश्च येऽत्र तिष्ठन्ति नित्यशः ॥ १३ ॥ ते सर्वेऽप्यपगच्छन्त संनिधत्तां सदा हरि:। अभिधायोत्तमाकारं स्वमं पश्येतथा निशि ॥ १४ ॥ यजमानेन सहितो देशिको मुनिपुंगव। यदि पश्येच्छुभं स्वप्नं शिलां गृह्णीत सुस्वराम् ॥ १५ ॥ वर्जयेद्युभे दृष्टे प्रभाते चोत्थितो द्विज । अदृष्टेऽपि च गृह्धीयादिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ १६ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः

आचार्यः शिल्पिभः सार्वं गत्वा भूमिं विलोकयेत् । ऐन्द्राचम्रा शिला माह्या तथोध्वीमापि चोत्तमा ॥ १७॥ कोणदिक्छिरसो वर्ज्या त्राह्या लक्षणसंयुता: । उत्पाट्यं शैंलं मतिमान् कुम्भै: समभिषिच्य च ॥ १८॥ कलशैश्च ततः स्नाप्य वस्त्रैरावेष्ट्य तत्र च। अभ्यर्च्य मूलमन्त्रेण गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ॥ १९॥ गृहीत्वा लक्षणोपेतां शिलां होमं प्रकल्पयेत् । पुंस्रीनपुंसकाख्या च शिला च त्रिविधा मता ॥ २०॥ पुंछिङ्गेन तथा बेरं स्त्रिया वै पीठिका भवेत्। इत्येवं बिम्बक्लिप्तिः स्याद्यतेरपि च कारयेत् ॥ २१ ॥ प्रतिमायाः प्रवक्ष्यामि प्रमाणं सविशेषतः । गेहं च बिम्बानुगुणं विद्ध्यान्मन्त्रवित्तमः ॥ २२ ॥ यजमानानुरूपं स्थात् प्रमाणं तस्य काश्यप । चतुरङ्गलमारभ्य चतुरङ्गलगृद्धितः ॥ २३ ॥ यावद ष्टोत्तरशतमङ्गलीनां भवेद् द्विज । बिम्बं सौवर्णकं कार्यमत ऊर्ध्वं न कारयेत् ॥ २४ ॥ रूप्यताम्रशिलाबिम्वं यत्तद्धामाश्रयं भवेत् (१)। गर्भगेहप्रमाणा या प्रतिमा सोत्तमा भवेत् ॥ २५ ॥ नवभागादेकहीना मध्यमा प्रतिमा द्विज। पञ्चभागादेकहीना अधमा विद्धि काश्यप ॥ २६ ॥ गर्भविस्तारमाने तु सर्वदा(प्तधा?) विजितेन्द्रियः। गृहीत्वा पञ्चभागे(गं?)तु पञ्चभागात् त्रिभागकम् ॥ २७ ॥

²²⁻⁽d) ABM My. °त्त° for °न्म° 26-(b) B अधमा विधि काश्यप। -(cd) B. om.

त्रिभागेभ्यो द्विभागं वा श्रेष्ठं मध्याधमं विदुः। द्वारप्रमाणमुदितं पादाधीधिकमेव वा ॥ २८॥ उत्तमाधममध्यानां प्रमाणमिति कीर्तितम्। शुद्धद्वारसमानं वा पादाधिकमथापि वा ॥ २९॥

अध्यर्धद्वारदेशं स्यादुत्तमाधममध्यमम् । शुद्धद्वारप्रमाणे तु द्वयष्टभागविभाजिते ॥ ३०॥

उत्तमं त्वेकभागं स्याद् द्विभागं मध्यमं भवेत् । अथवा स्तम्भमानेन कौतुकं कारयेद् बुधः ॥ ३१ ॥

स्तम्भादध्यर्धमानं वा बिम्बं कुर्यान्महामते । स्थानकस्योच्छ्यं विद्धि द्वारमासन(नस?)मानकम् ॥ ३२ ॥

नवभागैकहीनं वा पञ्चभागैकहीनकम् । उत्तमाधममध्यं स्यात् स्थानकोच्छ्रायमित्यपि ॥ ३३ ॥

आसनस्य द्विजश्रेष्ठ विद्धि मानं महामते । द्वारार्धमिषकं पादादिषकं वा तथापि च ॥ ३४ ॥

निबोघ शयनं विप्र द्वाराद् द्विगुणमेव च । अध्यर्थ वापि कुर्वीत न्यूनाधिक्यं न कारयेत् ॥ ३५ ॥

यथाकामं प्रकुर्वीत स्थानयानासनादिकम् । मूलबेरस्यानुगुणं कर्मार्चा विद्धीत च ॥ ३६॥

द्वादशाङ्गुलमानं वा न्यूनं वा चतुरङ्गुलैः । कर्मबेरं विदध्याच बलिबेरं तथैव च ॥ ३७॥

तत्प्रमाणं विद्ध्याच यात्राया द्विजसत्तम । कृत्रिमाल्यविम्बं स्याद्ष्याङ्गुलमिति द्विज ॥ ३८ ॥

³⁴⁻⁽c) BKM My. °थवा for °धिकम् 37-(d) ABM, विधि for बलि

द्वाविंशोऽध्यायः

यागबेरचतुर्भागं त्रिभागं वापि कारयेत्। कल्पयेत् स्नानबिम्बं च द्वितालोच्छ्रायसंयुतम्॥ ३९॥

शङ्खन्त्रकगदापद्मचतुर्रुक्षणलिक्षतम् । यथालक्षणसंयुक्तं पीठिकोपरि विन्यसेत् ॥ ४०॥

मूर्तीनामेव सर्वासां कर्मार्चा स्याचतुर्भुजा । विम्वं सुशोभनं चैव प्रसन्नं पूज्यमेव च ॥ ४१ ॥

ध्रुवबेरसमुच्छ्रायं त्रिधा भक्त्वाथवा द्विज । चतुर्धा वा मुनिश्रेष्ठ तेष्वेकोच्छ्राय(यिश)का भवेत् ॥ ४२ ॥

कल्याणकौतुकस्यैवमुत्सवार्चाप्रमाणतः । तृतीयांशेन वा कुर्याचतुर्थाशेन वा पुनः ॥ ४३ ॥

कर्माची बहुबेरस्य क्रमोऽयं परिकीर्तितः । एकबेरे तद्धी तु तत्तुर्यौशाधिकापि वा ॥ ४४ ॥

उत्सवार्चा तृतीयांशा(श?)समुच्छ्राया त्रिधा भवेत् । शयनासनस्थानविधौ ध्रुवार्चा विहिता यथा ॥ ४५ ॥

तथाविधानि कार्याणि कर्मार्चावसृतीन्यपि । शयाने ध्रुवबेरे तु स्थितं वासीनमेव वा ॥ ४६ ॥

कर्मादिकौतुकं कुर्यान्नित्यकल्याणकौतुकम् । सर्वत्रैव स्थितं कुर्यात् पीठक्छितं मुने शृणु ॥ ४७ ॥

बिम्बांयामे त्रिधा क्छप्ते कार्यमेकेन पीठकम् । उपानहादिभिर्युक्तं पञ्चांशैर्वर्तुलं शुभम् ॥ ४८ ॥

विस्तारतुलितायामं चतुरश्रं मनोहरम् । तृतीयांशे सुसंक्लप्तप्रभाशङ्कृद्वयं द्विज ॥ ४९ ॥

³⁹_(d) A °ਜਿ° for °यु° 44_(a) K ਕਲਿ for ਕहੁ V—28

पीठोच्छायं त्रिधा कृत्वा कुर्यादेकेन पङ्कजम् । युक्तं दलैद्वीदशिभरष्टाभिवी यथेच्छया(कम् १) ॥ ५०॥ तद्च्छायद्लं कुर्यान्मध्यमे शुभकणिकम्। उपच्छद्युतं चैव फुछपङ्कजसंनिभम् ॥ ५१ ॥ अङ्घ्रिमानं दलोपेतं केवलं वाथ पङ्कजम्। पीठं वा पद्ममथवा *सुषि *युक्तं(१) तु कारयेत् ॥ ५२ ॥ स्थिताचीपीठसंक्लप्तिरुदितेयं द्विजोत्तम । चतुरश्रायतं वापि स्याद्रतायमथापि वा ॥ ५३ ॥ प्रतिमांशोच्छ्यं वापि तत्तृतीयांशमेव वा । आसीनस्य भवेत्पद्मं दुर्लेबहुभिरन्वितम् ॥ ५४ ॥ मनोज्ञया *तया *(१) युक्तं विपुलं वाथवा द्विज । प्रसन्याङ्घि तु संकुच्य लम्बयित्वेतरं पुनः ॥ ५५ ॥ यथोक्तमासनं देवं समध्यासितस्रस्थितम् । आधारलम्बितस्याग्रे कल्पयेत् पङ्कजं द्विज ॥ ५६ ॥ देवस्य दक्षिणे पार्श्वे लक्ष्मीं वामे वसन्धराम् । आसीने कल्पयेद्देव्यावासीनस्य द्विजोत्तम ॥ ५७ ॥ विम्बषट्कस्य कर्मादेः श्रीभूम्यौ पार्धगे सदा । एकासनस्थितस्यामे(१)देवेन पृथगेव वा ॥ ५८ ॥ रुक्ष्मीं स्थितां वा संकल्प्य वामाङ्घिं लम्बयेत वा । अथासीनां तथा पृथ्वीं स्थितस्योमे अभिस्थिते ॥ ५९ ॥ बिम्बानुसारतो वृत्ता प्रभां वृत्तायतां तु वा । मनोहरां विदध्याच तेजोराशिभिरन्विताम् ॥ ६०॥

⁵¹⁻⁽a) ABKM ° त for °द°

⁵⁶⁻⁽b) My. °सीत उच्छितम् for °सितसुरिथतम्

⁻⁽c) My. रं लम्बित: शास्त्र for °रलम्बितस्याम्रे

⁵⁹⁻⁽ab) My. om:

⁻⁽c) My. श्रियम् for तथा

द्वाविंशोऽध्यायः

प्रतिमामानमधुना शृणु काश्यप सुत्रत ।

एकाङ्गुलं स्यादुष्णीषं केशान्तं स्यात् त्रियङ्गुलम् ॥ ६१ ॥

ततः प्रभृति षट्तिंशद्यवमानं भवेद् द्विज ।

दक्त्यूत्रान्तं तु तद्वत्त्यान्नासापुटयुगान्तिमम् ॥ ६२ ॥

चुबुकान्तं च तद्वत् स्यात् केशान्तादि द्विजोत्तम ।

चुबुकान्तं वक्त्रमानमष्टोत्तरशतं यवम् ॥ ६३ ॥

आद्याङ्गुलं स्यात् त्रिस्थानमूरुमानं द्विजोत्तम ।

षड्विंशत्यङ्गुलोच्छ्रायस्तद्वज्जङ्घोच्छ्रयो भवेत् ॥ ६४ ॥

अविशिष्टांशमानं स्यात्ततदुक्तमथ शृणु ।

दशतालेऽधमे वक्त्रं मतं शतयवं द्विज ॥ ६५ ॥

तद्वदेव भवेत् स्थानत्रयमुरू शतद्वयम् ।

यवानां कथितं जङ्घा तावदुच्छ्रायसंयुता ॥ ६६ ॥

गलं(लो १) जानु च गुलं च प्रत्येकं चतुरङ्गुलम् ।

उच्छ्रायमानं विम्बस्य कथितं द्विजपुंगव ॥ ६७ ॥

अनिर्वा(१)हत्वात् सूक्ष्मं ते मया चाभिहितं द्विज ॥

अनिर्वा(१)हत्वात् सूक्ष्मं ते मया चाभिहितं द्विज ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां विम्वमानं(नविधिः ?)नाम द्वाविंशोऽध्यायः॥

⁶²⁻⁽b) My. °देव for ° यव

⁶³⁻⁽a) My. बिम्बे कान्तं वक्त्रमानम्

⁶⁵⁻⁽a) A °हं स° for °हांश°

⁻⁽b) A °दुत्तमामथ च for °तत्तदुक्तमथ

⁶⁶⁻⁽b) A °ਲ° BM °ਜ° for °ਨ੍

⁶⁷⁻⁽abc) ABM om.

⁶⁸⁻⁽a) ABM °सुवा° for °निविं°

Colophon: -My, om, पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायाम्

त्रयोविंशोऽध्यायः

काश्यप:---

प्रासादानां च विम्बानां जीर्णानां गाधिनन्दन । उद्धारं भगवन् मह्यं वक्तुमहिसि सांप्रतम् ॥ १ ॥

विश्वामित्र:---

स्वायंभवं च(वीनां ?) दिव्यानामार्षीणां चैव काश्यप । मानुषीणां भगवतः प्रतिमानां द्विजोत्तम ॥ २ ॥ मणिजानां च बिम्बानां हानिरङ्गेषु चेदृ द्विज । यद्यदङ्गं विहीनं स्यात्तद्वेन्ना च महामते ॥ ३ ॥ समाघातव्यमेव स्यान्न त्याज्यं द्विजप्राव । शैलजानामपि तथा समाधानं विधीयते ॥ ४ ॥ समाघानेऽङ्गमात्रस्य सृष्टौ साकल्यतोऽपि वा । बिम्बमध्यस्थितां शक्ति यथापूर्व विधाय च ॥ ५ ॥ अधिवासादिकमीदि प्रतिष्ठावत् समाचरेत् । बिम्बानि संस्थितान्येव शक्यन्ते यदि काश्यप ॥ ६ ॥ समाधानं ततः कुर्यात्र त्यजेत् सर्वथा द्विज । कौतुकं लोहजं जीर्ण द्रावयित्वा पुन: स्जेत् ॥ ७ ॥ पुनःसृष्टौ त जातायां जीर्णवेषस्य काश्यप । प्राचीना यदि विद्यन्ते देव्यस्ताभिश्च तं प्रभुम् ॥ ८॥ *संयोजने *(येत् ?) पुनर्नान्या देव्यः कार्या द्विजोत्तम । अविच्छेदो यदि भवेत् तासां पूजनकर्मणि ॥ ९ ॥

⁴⁻⁽bcd) K. om. 5 & 6-(a) K. om. 7-(c) K. सक्तम् for जीर्णम्

त्रयोविंशोऽध्यायः

उद्घाहं न पुनः कुर्यादिति शास्त्रविदां मतम् । वैकल्यं यदि संजातं प्रभापद्मासनादिषु ॥ १०॥ *हेतु*(ति १)ष्विप न यष्टव्यमसमाधाय तत्पुनः। घटे वा मूलबेरे वा शक्तिं तद्विम्बसंस्थिताम् ॥ ११ ॥ उद्घास्य कारयेतेषां समाधानं द्विजोत्तम । संप्रोक्ष्य च विधातव्यं पूजनं स्याद्यथापुरम् ॥ १२ ॥ शैलजं वस्तुजं बिम्बं जीर्ण यदि भवेन्सुने। बालालयं कल्पयित्वा शक्तिं विन्यस्य तत्र च ॥ १३ ॥ आराधयेच तत्त्यवतं खनेद्भमौ जलेऽथवा । निक्षिपेदृ द्विजवयींग्रे पासादे च विधि शृणु ॥ १४ ॥ शैथिल्ये यदि(सति ?) संजाते प्रासादस्य महामते । बालालये स्थापयित्वा देवं सपरिवारकम् ॥ १५ ॥ तत्रैव पूजयेद्यावद्धामसंपादनं भवेत्। धाम्नि जीर्णे न जीर्णे च ध्रुवे तद्धामसंस्थितम् ॥ १६ ॥ नान्यत्रोद्वासयेज्जीर्णं समादध्यात् पुनर्द्विज । धामादेरङ्गहानौ च न जातायां न कल्पयेत् ॥ १७ ॥ अजीर्णे च पुन: स्थैयेबुद्ध्या तत् कल्पयेचिदि । यजमानस्य तस्याश्च सान्वयस्य च नाशनम् ॥ १८॥ पुरा प्रमादादुच्छायं प्रासादादि कृतं यदि(?)। पुनर्रुक्षणसंयुक्तं कल्पयेद् द्विजपुंगव ॥ १९ ॥ पुनः प्रकल्पनविधौ बहुबेरैकबेरयोः । यथापुरं कल्पयेत व्यत्यासं नैव कल्पयेत् ॥ २० ॥

¹⁶⁻⁽d) KMy. °वम् for °वे

¹⁸⁻⁽b) My. स्थैर्भ विष्युक्तं कारयेदादि

¹⁹⁻⁽a) My. °जा° for °दा°

पूर्व देवीविनाभूतं भूय:क्ल्सौ कृतं यदि । बहुबेरं तथा तस्य देवीभ्यां सह वा विना ॥ २१ ॥ यथाबुद्धि विधातव्यं यजमानस्य सुत्रत । प्रासादं(दो?) बिम्बमथवा स्वयंव्यक्तममानुषम् ॥ २२ ॥ पूर्वं लक्षणहीनं च(चेत्?)जीणीं द्धारेऽपि तं(तत्?)तथा। अन्यथा नैव कर्तव्यं कृते दोषो महान् भवेत् ॥ २३ ॥ स्थितयानशयानेषु विम्बेषु च यथापुरम्। अमानुषेषु कर्तव्यमनघैरेवमेव हि ॥ २४ ॥ मानुषेषु यथेच्छातः पुनःसृष्टौ न दोषभाक् । यद्वस्तु यच यन्मानं यादृशं देवनिर्मितम् ॥ २५ ॥ विमानं तादृगेवाथ जीणींद्धारेऽपि नान्यथा । मोहात् प्रकल्पयेत्त*च अ*(चेद?)न्यथा राजराष्ट्रयो: ॥ २६ ॥ दोषाय जायते विप्र यथापूर्व प्रकल्पयेत् । ऐष्टकं मृण्मयं वा चेन्मानुषं वाषिमेव वा ॥ २७ ॥ धाम जीर्ण यदि भवेत पुनस्तिच्छलयापि वा । अथवेष्टकया कुर्यात् तत्र दोषो न विद्यते ॥ २८ ॥ रक्षार्थमुपपीठादि कल्पयन् वर्धयेद्वहि:। तत्रस्थान् परिवारांश्च स्थापयेत् कल्पयेत्पुनः ॥ २९ ॥ तत्र दोषश्च न भवेत्तत्तंरक्षणार्थिनः। जीर्णे भवेद्यदि पुनर्गोपुरं पीठमेव वा ॥ ३० ॥

²¹⁻⁽a) My. °व° for °वी°

²²⁻⁽d) K My. °क्तं च for °क्तम°

²⁴⁻⁽d) K My. ° व्यं मानवै° for ° व्यमनघै°

²⁶⁻⁽a) ABKM ताम्रजे for ताहगे°

²⁸⁻³⁰ A. om.

नद्यादीनां जलरयैर्नष्टं वा चलितं तु वा । धाम बिम्बादि तत्स्थानात् पुनरन्यत्र (तुः) कल्पयेत् ॥ ३१ ॥ येन मन्त्रेण या मूर्तियोद्दरोनाधिकारिणा । कल्पिता तादृशीमेव मूर्तीनां(र्ति तु ?)परिकल्पयेत् ॥ ३२ ॥ मूर्तिस्तन्त्रं च मन्त्रं च तादृशं चैव देशिकः। जीर्णोद्धारे पूर्वविधौ फलं तुल्यं द्वयोर्भवेत् ॥ ३३ ॥ व्यत्यये कल्प्यमाने तु अमूर्तिनात्रा(तीनाम?) धिकारिणाअ । क्षयो भवेदतिमहान् राजराष्ट्रनृणामपि ॥ ३४ ॥ जीणींद्वारे कल्प्यमाने बहुबेरे प्रतिष्ठिते । स्नापयेत् कर्मबिम्बं च वेदिकायां च शाययेत् ॥ ३५॥ न कार्यो जलसंवासो नयनोन्मीलनं विना । संहारसृष्टी च विना ह्यन्यत्सर्व समाचरेत् ॥ ३६ ॥ आसाद्य ध्रुवबेरेण सर्व विप्र प्रकल्पयेत्। बालालयं विधायाथ तद्राञ्यां प्रार्थ्य सादरम् ॥ ३७ ॥ आवाह्य तद्गतां शक्ति कुम्भे तद्धान्यमस्तके । स्थापयित्वा समभ्यर्च्य प्राप्ते काले च देशिकः ॥ ३८ ॥ निवेश्य मूळबेरे तां शक्तिं शास्रोक्तवर्त्मना । *कुम्भपातौ *(?) विदोषेण परिवारान् प्रकल्पयेत् ॥ ३९ ॥ तदन्ते चोत्सवं कुर्यात् स हि शान्तिविधिः स्पृतः । प्रासादे प्रतिमायां च प्रभापीठादिकेऽपि च ॥ ४० ॥

³²⁻⁽d) ABM द्वितीये कल्पने भवेत्॥

³³⁻⁽a) ABM मन्त्रेण तत्रैव for ° स्तन्त्रं च मन्त्रं च

⁻⁽d) ABM त° for ह

³⁴⁻⁽b) My. मूर्तीनां त्रा(१)धिकारिणा

³⁷⁻⁽b) ABKM विप्र: for विप्र

³⁹⁻⁽c) A पात्रौ for पातौ

⁴⁰⁻⁽a) ABM ° हेशे for °दन्ते

अङ्गभङ्गादिदोषाणां कृते संधानकर्मणि । जातायामपि विच्छितौ पूजायाश्चेव काश्यप ॥ ४१ ॥ अस्पृश्यस्पर्शने जाते विण्मूत्ररुधिरादिभिः । स्पर्शनाद् दूषणे जाते धाम्रो बिम्बस्य वा द्विज ॥ ४२ ॥ संप्रोक्षणं विधातव्यमिति शास्त्रस्य निश्चयः । दोषाणां तारतम्येन प्रोक्षणं स्वपनं हरेः ॥ ४३ ॥ होमं च कारयेद्विद्वान् शान्त्यर्थं सर्वकर्मणाम् ॥

> इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां जीर्णोद्धारविधिनीम त्रयोविंशोऽध्यायः॥

चतुर्विशोऽध्यायः

काश्यप:---

भगवन् वैष्णवे यागे क्रियमाणेऽपि नित्यशः । राजराष्ट्रादिदोषेण विष्ठश्चेज्ञायते गुरो ॥ १ ॥ तद्दोषप्रविघाताय किं कार्यं मानवैर्भवि । मय्यनुग्रहबुद्धिश्चेत्तन्मे वक्तुं त्वमर्हसि ॥ २ ॥

विश्वामित्र:---

आराधने भभवतः क्रियमाणे द्विजोत्तमैः । मन्त्रलोपे क्रियालोपे शान्त्यर्थे श्रूयतां विधिः ॥ ३ ॥

K. विभो: for गुरो

¹⁻⁽d) A °रो: for °रो

²⁻⁽a) K. My. प्रति° for प्रवि°

⁻⁽b) K. °र्यमनघै° for °र्य मानवै°

³⁻⁽b) ABKM # for of:

⁻⁽d) My. °ते for °ताम्

चतुर्विशोऽध्यायः

सांवत्सरिकदोषौघपायश्चित्तं वदाम्यहम् । पवित्रारोपणं नाम सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ४ ॥ वर्षे वर्षे तु कर्तव्यमाराधनमिदं परम् । श्रावणे मासि वा कार्यं यद्वा भाद्रपदेऽपि वा ॥ ५ ॥ ***ऐष्वा(षा ?)दिमासा: सर्वत्र पवित्रारोपणं न च(?)* ।** निर्मितान् विप्रकन्याभिस्तन्तून् कार्पासजानपि ॥ ६ ॥ कौरोयानथवा कीतान् समान् दोषविवर्जितान्। मुद्गमाषादिभिश्चर्णै: संमिश्रं क्षालयेज्जलै: ॥ ७ ॥ राचिभिश्च प्रसनेश्च राद्धेष फलकादिष । निधाय शोषयेद्विद्वानातपे शोधि(षि ?)तांस्ततः ॥ ८॥ परीक्ष्य तृणरोमाणि निरस्य च समाहित: । त्रिगुणीकृत्य च पुनिश्चिगुणानिप कारयेत् ॥ ९ ॥ चतुर्गणीकृत्य च तान् मातुलुङ्गफलोपमान् । विधाय स्थापयेत् पूर्वं मृत्पात्रेषु नवेषु च ॥ १० ॥ गोमयालेपिते शुद्धे भूतले सुसमे शुभे। प्रमाणानुगुणं शङ्कद्वयं यज्ञदुमोद्भवम् ॥ ११ ॥ निधाय शङ्कोरारोप्य तद्वत्कुर्यात्प्रवर्त (वित्र?)कम् । स्नातै: शुक्काम्बरधरैर्वेदविद्धि: समाहितै: ॥ १२ ॥

⁶⁻⁽a) K. एष्वादिनासिकः सर्वम् My. °सः for °साः

⁻⁽b) K My. °हणं परम् for °पणं न च

⁸⁻⁽b) K. सिद्धे° for शुद्धे°

⁻⁽d) ABM My. °ध्य for °धि°

⁹⁻⁽a) K. °क्ष्यारुण° for °क्ष्य तृण°

¹⁰⁻⁽a) K. चितान् for च तान्

⁻⁽c) ABM My. °धिना for °धाय

¹²⁻⁽b) My विद्युत्त° for प्रवर्त्त° (वित्र ?)

धृतोर्ध्वपुण्डै: कुशलैर्वेष्णवैरविकत्थनै: । उद्ङमुखः प्राङ्मुखेर्वा कारयेतु पवित्रकम् ॥ १३ ॥ सूत्रैरष्टोत्तरशतं(१) द्वात्रिंशङ् न्थिसंयुतम् । मूलबेरादिकानां स्यादिधवासार्थमीदृशम् ॥ १४ ॥ मण्डले पद्ममानं स्यात् कुम्भे तत्कुम्भमानकम् । मेखलामानकं कुण्डे पवित्रमधिवासकम् ॥ १५॥ चक्राञ्जमण्डलस्थेषु पद्मनाभ्यरनेमिषु । तत्समानि च कुर्वीत पवित्राणि वहिर्दृते(तौ?) ॥ १६ ॥ तत्समानं पवित्रं स्याद् प्रनिथतन्तुविधि शृणु । तन्तुंश्चतुःशतं विद्धि प्रनथयः सप्तविंशतिः ॥ १७॥ पादोना तन्तुसंख्या स्याद् द्रिगुणा प्रनथयो द्विज । तन्तुसंख्या शतयुगं यन्थयस्त्रिगुणात्म(तिम?)काः ॥ १८॥ बाह्यवृत्ते(ह्यावृतौ?) ततस्ताश्च चतुःशतमितास्तथा । प्रनथयः पञ्चगुणिताः कुम्भस्याष्टोत्तरं शतम् ॥ १९॥ तन्तवो प्रनथयश्च स्युश्चतुर्विशतिसंख्यकाः । करके तन्तवः कार्या एकाशीतिप्रमाणकाः ॥ २०॥ सप्तविंशतिसंख्याका प्रनथयः करकेऽपि च। कौतुकानां पवित्राणि दश तानि कमाच्छृणु ॥ २१ ॥ प्रमाणगन्धालंकारपवित्रत्रयमुत्तमम् । मध्यमं चाधममिति त्रीणि पश्चात् किरीटकम् ॥ २२ ॥

¹⁵⁻⁽d) My. °येत् for °कम्

¹⁶⁻⁽b) ABKM °स्त for °र्°

⁻⁽d) My. °हि: सतै: for °हिंबृते (तौ ?)

²⁰⁻⁽b) My, स्यु: सप्तिवं° for स्युश्चतुर्वि°

²¹⁻⁽a) KMy, °ता for °का

⁻⁽d) K श्णु द्विज for कमाच्छ्रणु

²²⁻⁽a) My. प्रन्थालंकारा for गन्धालंकार

चतुर्विशोऽध्यायः

श्रीवत्सं कौस्तुभं चैव वनमाला त्रयं तथा। इत्थं दशपवित्राणि तन्तुग्रन्थिकमं शृणु ॥ २३ ॥ नाभ्यन्तं प्रथमं सूत्रमष्टोत्तरशतं विदुः। द्वात्रिंशत् स्याद् प्रनिथसंख्या गन्धाख्यं हृदयाविध ॥ २४ ॥ अशीतितन्तवस्तस्य मन्थयः पञ्चविंशतिः। अलंकारपवित्रं तु जङ्घामध्योक्तमायतम्(१) ॥ २५ ॥ तन्तवोऽष्टोत्तरशतं द्वात्रिंशद् य्रन्थयो मताः। उत्तमाख्यपवित्रस्य सूत्रसंख्या चतुःशतम् ॥ २६ ॥ य्रन्थयोऽष्टोत्तरशतं जानुमध्यान्तमायतम्(१)। मध्यमस्य च तन्तूनां शतानि त्रीणि काश्यप ॥ २७ ॥ अशीतिग्रन्थयो ज्ञेया ऊरुमध्यं तदायति:(१)। अधमस्य शते द्वे तु तन्तवः परिकीर्तिताः ॥ २८ ॥ प्रन्थयस्तस्य षष्टि: स्युर्नाभिमध्यं तदायति:(१)। किरीटाख्यपवित्रस्य तन्तवः स्युश्चतुःशतम् ॥ २९ ॥ किरीटमेव मानं स्याद् द्वात्रिंशद्ग्रन्थयोऽस्य च । श्रीवत्साख्यपवित्रस्य तन्तवः स्युश्चतुःशतम् ॥ ३० ॥ ग्रन्थयः सप्तविंशत् (१) स्याद्भा(स्युर्हा १)रान्तं तत्प्रकल्पनम् । कौस्तुभस्य शते द्वे तु तन्तूनां परिकीर्तिते ॥ ३१ ॥ द्वात्रिंशद् प्रनथयः कार्याः स्तनमध्यं तदायतिः(१) । वनमालाह्वयस्य स्युस्तन्तवोऽष्टसहस्रकम् ॥ ३२ ॥ प्रमाणं चरणायामं ग्रन्थिसंख्या न विद्यते । पीठस्य च पवित्रं स्यात् पञ्चविंशतिस्त्रकम् ॥ ३३ ॥

²³⁻⁽d) MMy. तत्र for तन्तु

²⁴⁻⁽d) ABMMy. हृदयावधिकं द्विज

²⁷⁻⁽b) BK °ति: for °तम्।?)

³¹⁻⁽b) ABKM धारान्ताम् for भा(स्युहि ?)रान्तम्

द्शभिप्रेन्थिभिर्युक्तं तदायामसमन्वितम् । अर्घ्यपात्रे धूपदीपपात्रे घण्टाक्षमालयो: ॥ ३४ ॥ सर्वेष्वष्टोत्तरशतं सूत्राणि ग्रन्थयोऽपि च । यथाशोमं प्रकल्प्याः स्युरायामो द्वादशाङ्गुलः ॥ ३५ ॥ विष्वक्सेनस्य तार्क्यस्य दिक्पालानां च कार्यप । दिग्देवतानां च तथा दुर्गाविभेशयोरपि ॥ ३६ ॥ ब्रह्मशंकरयोश्चापि तन्तवोऽष्टोत्तरं शतम् । द्वात्रिंशद् ग्रन्थयः प्रोक्ता हस्तायामो(?) द्विजोत्तम ॥ ३७ ॥ चण्डादीनां च सर्वेषां सप्तविंशतिसूत्रकम् । हस्तमानं प्रकर्तव्यं यथाशोभमपि द्विज ॥ ३८॥ द्वारतोरणकुम्भानां तद्वदेव पवित्रकम् । कर्णिकायामसदृशं बलिपीठपवित्रकम् ॥ ३९ ॥ आचार्याणां यतीनां च नाभ्यन्तपरिलम्बितम् । अष्टोत्तरशतै: सूत्रैर्बहुभिर्यन्थिभिर्युतम् ॥ ४० ॥ ऋत्वजां पूजकानां च वैष्णवानां तथैव च । सूत्रैरेकोत्तराशीतिमितैर्नाभ्यन्तलम्बतम् ॥ ४१ ॥ राज्ञामष्टोत्तरशतै रचितं तन्त्रभिर्द्विज । निर्मितं तूलगर्भैश्च ग्रन्थिभिः शोभितं यथा ॥ ४२ ॥ नाभ्यन्तलम्बतं कार्यमन्येषामनुजीविनाम् । एकाशीतिप्रमाणैश्च सूत्रै: कार्यं द्विजोत्तम ॥ ४३ ॥ वैश्यादीनां च कुर्वीत चतुर्विशतितन्तुभि:। विभवे सित सर्वेषां पवित्राणां तु विस्तृतिः (१) ॥ ४४ ॥

³⁴⁻⁽a) ABMMy. बहु° for द्श°

⁻⁽c) ABMMy. धूपपात्रे for धूपदीप°

⁽d) ABMMy: घण्टायामक्षसूत्रके ॥

चतुर्विशोऽध्यायः

मणिमक्ताप्रवालाचैलेहिः स्वर्णादिभिस्तथा। तद्भावे च तूलैर्वा यन्थिमध्यं प्रपूर्य च ॥ ४५ ॥ सूत्रैर्प्रन्थ्यन्तरालानि यथाशोभं तु रञ्जयेत्। विभवे सति संकोचो नैव कार्यो विजानता ॥ ४६ ॥ पवित्रेष कृतेष्वेवं शास्त्रचोदितवर्त्मना । निक्षिप्य हेमभाण्डेषु महत्सु बहुषु द्विज ॥ ४७ ॥ अथवा मृण्मयेष्वेव राभेषु राचिषु द्विज । वस्रखण्डेश्च वक्त्राणि सूत्रैर्बध्वा दृढेरपि ॥ ४८ ॥ पूर्वपक्षे दशम्यां च सायाहे मूर्तिपै: सह । सहैव यजमानेन प्रविश्य सदनं हरे: ॥ ४९ ॥ आराधयित्वा देवेशं भक्त्या विज्ञापयेत् स्वयम् । प्रणतः प्राञ्जलिभूत्वा गाथामेतामुदीरयेत् ॥ ५० ॥ भगवन् नृहरे तस्मिन् नित्यपूजाविधौ तव । न्यूनातिरेकजनितदुरितोत्सारणक्षमम् ॥ ५१ ॥ सर्वासां संपदां चैव समुत्पादनहेतुकम् । पवित्रारोह(प?)णं नाम समाराधनमुत्तमम् ॥ ५२ ॥ चिकीषामि जगन्नाथ विधिना चोदितेन तत्। कारयित्वा त्वविघ्नेन जुषस्व दयया मिय ॥ ५३ ॥ इत्थं विज्ञापनं कृत्वा प्रणम्यालयमध्यतः। निर्गत्य मण्टपवरं स्वनुलिप्तं स्वलंकृतम् ॥ ५४ ॥ वितानध्यजमालाभिर्दभमालापरिष्कृतम् । द्वारपार्श्वेषु(श्वेसु?)विन्यस्तपूर्णकुम्भयुगं द्विज ॥ ५५ ॥

⁴⁶⁻⁽d) K. द्विजोत्तम for विजानता 51-(ab) ABM om. 55-(d) ABMMy. °तम् for °गम्

चक्राञ्जमण्डलं तत्र कारियत्वा विधानतः । मण्डलस्य समीपे तु दर्भानास्तीर्य देशिकः ॥ ५६ ॥

आसीनः प्राङ्मुखस्तिष्ठन् संकल्प्योपवसेत्ततः । जाम्रदेव नयेत्तत्र रात्रिं जपपरस्तदा ॥ ५७॥

एकादश्यां निशादौ तु कारयेद्धिवासनम् । प्रतिष्ठोक्तेन विधिना विधायाङ्कुररोपणम् ॥ ५८ ॥

बन्धनं कौतुकस्यैव कृत्वा कल्याणकौतुकम् (के?)। तोरणाद्यचनं कृत्वा मण्टपे दिग्विदिश्च च ॥ ५९॥

ऋगादिवेदांश्चतुरो द्विजाप्रयेवेदिवित्तमैः । शाखामेकायनीं चापि विद्वद्भिरिमघोष्य च ॥ ६०॥

मेरीपटहकांस्यादि घोषयित्वा समन्ततः । कारयित्वा च गीतादीन् सर्वमङ्गलसंयुतम् ॥ ६१ ॥

शालीनां दशभिभीरै: कृत्वा माहेन्द्रमण्डलम् । पवित्रभाण्डमितलं तत्र संस्थाप्य देशिक: ॥ ६२ ॥

पुण्याहघोषणं कृत्वा दहनाप्यायनादिकैः । विशोध्य धूपयित्वा तु कालागरुसमुद्भवैः ॥ ६३ ॥

कलरौश्चन्दनाचैश्च घनसारैश्च सर्वतः । सर्वतो गन्धपुष्पेश्च सुराुमैरभिषिच्य च ॥ ६४ ॥

क्षौमरिभनवैस्तानि पात्रण्यावेष्ट्य काश्यप । चक्रमुद्रां दर्शयित्वा सभाज्यास्त्रेण मण्टपम् ॥ ६५ ॥

⁵⁷⁻⁽b) ABMMy. संस्त° for °सेत्त°

⁻⁽d) ABKM °र: स° for °रस्त°

⁶⁰⁻⁽b) ABK. °म्रै° for °ट्यै°

⁻⁽c) ABM °मय्यायतिम् K °मेकायिनम् for °मेकायनीम्

⁻⁽d) ABM °तद्रद्भि K तद्विद्भि for विद्रद्भि °

चतुर्विशोऽध्यायः

संवेष्ट्य सूत्रैरीशानीं दिशमारभ्य सर्वत: । उपरिष्टान्मण्टपस्य ध्यात्वास्त्रेशं सुदर्शनम् ॥ ६६ ॥ भूतले सगदं पद्मं पाञ्चजन्यं दिशास्विप । छिद्रान्वेषणदक्षाणां भूतानां शान्तये पुनः ॥ ६७ ॥ बिल माषौद्नेनैव विकीर्य च समन्तत: । स्नापयित्वौत्सवं बिम्बमुपवीतावसानकम् ॥ ६८॥ सभाज्य मण्टपे चैव समानीय द्विजोत्तम । निवेद्य च हविस्तत्र समाप्याराधनं हरे: ॥ ६९ ॥ कर्करीसहिते कुम्भे हविरन्तं सभाज्य च। हव्यवाहगतं देवं तर्पयित्वा हुतेन च ॥ ७० ॥ पवित्रभूषणं सर्वे चतुःस्थानस्थितस्य च। पृथक् पृथक् पात्रगतं पुरतो विनिवेश्य च ॥ ७१ ॥ जपन्निदं विष्णुरितिमन्त्रं मङ्गलसंयुतम् । आसाद्य मूलबिम्बं तु पवित्रं मूलमन्त्रत: ॥ ७२ ॥ तस्मिन् विन्यस्य सर्वत्र क्रमादचीसु देशिकः। पवित्रभूषणन्यासं विधाय तदनन्तरम् ॥ ७३ ॥ सूत्रेश्च पश्चवर्णाचै:(ढ्यै: १)पासादं चापि वेष्टयेत् । तां रात्रिं सकलां नीत्वा जाग्रदेव जपादिकै: ॥ ७४ ॥ प्रभाते मण्डपायस्थं नीत्वा स्नानार्थवेदिकाम् । स्नापयित्वा च विधिना भूषयित्वा ततः परम् ॥ ७५ ॥

⁷²⁻⁽c) K °चार्थी for °साय

⁽d) AM पूर्व for मूल

⁷³⁻⁽a) ABM °श्वस्य for °न्यस्य

⁷⁴⁻⁽a) K पूतवर्गाळी: for पञ्चवर्णायै:(ळी:?)

⁷⁵⁻⁽a) KM मण्टपात्रस्थान् for मण्डपात्रस्थम्

नीत्वा च मण्डलं तत्र पूजयेद्दीपपश्चिमम् । कुम्भादीनपि चाभ्यर्च्य निवेद्यानं चतुर्विधम् ॥ ७६ ॥ हुत्वा च पायसादीनि पुंसूक्तेन पृथक् पृथक् । बहुभि: सतिलेलीजैधूपैरगरुभिस्तत: ॥ ७७॥ समिद्भिराज्यैर्जुहुयात् पृथगष्टशताहुती: । सांवत्सरोक्ते सुभगे मुहूर्ते देशिकोत्तमः ॥ ७८ ॥ मण्डलं भूषयेत्पूर्वं पवित्रैभूषणोत्तमे: । मण्डलाङ्गानि च तथा पद्मादीनि यथातथम् ॥ ७९ ॥ कुम्भादीनपि चाभ्यर्च्य निवेद्यानं चतुर्विधम् । कुम्भस्थे(म्मे च ?) करके देवे कुण्डे वा तोरणादिषु ॥ ८० ॥ तत्कुम्भेषु च सर्वेषु भूषणानि यथाक्रमम् (१)। मण्डलस्थं जगन्नाथं परीत्याथ प्रदक्षिणम् ॥ ८१ ॥ सर्वमङ्गलसंयुक्तं मन्दिरान्तः प्रवेश्य च । स्नपनादिनिवेद्यान्तं विधाय च सभाजनम् ॥ ८२ ॥ मूलाचीदीनि सर्वाणि बिम्बान्यपि पवित्रकै: । अलंकत्याथ निर्गत्य चण्डादीनामपि द्विज ॥ ८३ ॥ परिवारगणानां च पवित्राणि निधाय च । ब्रह्मादीनामपि तथा सेनानीतार्क्ययोरपि ॥ ८४ ॥ बलिपीठावसानानां सर्वेषामपि काइयप । विष्णुगायत्रिया यद्वा तथेदं विष्णुरित्यपि ॥ ८५ ॥

⁷⁶⁻⁽c) K °निभतोऽ° for °निप चा°

⁷⁷⁻⁽b) K. ससूत्रण for पुंसूक्तेन

⁻⁽d) K °था for °त:

⁷⁸⁻⁽b) My. °गदश° for °गप्ट°

⁷⁹⁻⁽d) ABKM °य for °त्

⁸⁰⁻⁽c) ABMMy. कुम्भं सकरकं देवम्

⁻⁽d) ABMMy. °ण्डम् for °ण्डे

अष्टाक्षरेण वा यद्घा द्वादक्षरविद्यया । पवित्राणि प्रदायाथ देशिको मूर्तिपैर्युत: ॥ ८६ ॥

प्रविश्य विष्णोः सदनं यजमानः समाहितः । अञ्जलौ रत्ननिचयं हैमं वा पुष्पसंचयम् ॥ ८७ ॥

निवेश्य स्तोत्रपठनं कुर्वन्नेव पदाब्जयोः । विकीय तानि रत्नानि हैमानि कुसुमान्यिप ॥ ८८॥

मनुजानामि तथा पवित्राणि कृतानि च । वस्त्राण्यपि च विज्ञाप्य देवं गृह्णीत देशिकः ॥ ८९ ॥

ऋत्विग्भ्यः पूजकेभ्यश्च वेदविद्भ्यश्च दापयेत्। विहितानि पवित्राणि दृष्ट्वा देवमुखाम्बुजम्॥ ९०॥

विज्ञापयेदिमां गाथां सर्वदेवक्षमापिणीम् । देवदेव जगन्नाथ दयाम्भोधे मया कृतम् ॥ ९१ ॥

गृहाणाराधनिमदं सर्वभोगप्रपूरणम् । स्वातन्त्र्येण मया नैतद्विहितं जगतां निधे ॥ ९२ ॥

किं तु त्वत्येरितमतिः किमु वान्यत् क्षमस्य मे । इत्थं विज्ञाप्य देवेशं प्रणिपत्य क्षमापयेत् ॥ ९३ ॥

यजमानश्च गुरवे तस्मिन् काले पशून् भुवः । गृहं च धनधान्याद्यं दद्यात् प्रीतेन चेतसा ॥ ९४ ॥

अन्येभ्यः सहकारिभ्यस्तत्तत्कर्मानुरूपतः । देया च दक्षिणा तेषां मनःप्रीतिर्यथा भवेत् ॥ ९५ ॥

अपराह्ने च देवेशं नीत्वा धाम प्रदक्षिणम् । सर्वमङ्गलसंयुक्तं मन्दिरान्तः प्रवेशयेत् ॥ ९६ ॥

⁹¹⁻⁽b) KMy. °दोषक्षमां पराम् for देवक्षमापिणीम् V-30

सप्त त्रीन् पञ्च दिवसान् समतीत्यावरोहणम् ।
पौरुषं स्क्तमुचार्य तथा साम रथन्तरम् ॥ ९७ ॥
त्रिष्ठपर्णं मूलमथ पिवत्राण्यवरोपयेत् ।
गुरवे तानि देयानि प्रीणनार्थं मधुद्धिषः ॥ ९८ ॥
कुम्भस्थं मण्डलस्थं च विह्नस्थं च हिर्रे पुनः ।
विसञ्य देवस्य ततः स्नपनं चापि कारयेत् ॥ ९९ ॥
अनेन विधिना विप्र पिवत्रारोह(पृश)णं हरेः ।
कुर्वन् फलान्यनन्तानि प्रामोत्येव न संशयः ॥ १०० ॥
अनेन विधिना विप्र कह्नारकुसुमान्यि ।
तथा दमन्याः पत्राणि देवस्यारोपयेद् द्विज ॥ १०१ ॥
सांवत्सरिकभोगानां पूरणार्थं श्रियः पतेः ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां पवित्रारोपणविधिनीम चतुर्विशोऽध्यायः॥

⁹⁷⁻⁽a) ABK °रात्रं त्रि M त्रिरात्रम् for त्रीन् पञ्च

⁻⁽b) AB °त्य च for °त्याव°
KM °त्य च रोहि for °त्यावरोह°

⁹⁸⁻⁽a) AB सुपर्णमूलमथवा

⁹⁹⁻⁽a) ABKM बद्दास्य कुम्भसं° for कुम्भस्थं मण्डल°

⁻⁽b) ABKM मण्डलस्थम् for विहस्थं च

¹⁰⁰ ABKM. Om.

पञ्चविंशोऽध्यायः

काश्यप:---

भगवन् करुणावास कहारकुसुमार्चनम् । दमनीदलपूजां च वक्तुमहीसि मे गुरो ॥ १ ॥

विश्वामित्र:---

कहारकुसुमै: पूजां लक्ष्मीमर्तुर्वदाम्यहम्। सावधानेन मनसा तच्छ्रणु द्विजपुंगव ॥ २ ॥ प्राम्बरीषो नामाभूद्राजर्षिधीर्मिकोत्तमः। चक्रवर्तीश्वर *श्वके *(१) सद्वीपां सागराम्बराम् ॥ ३ ॥ विजित्य सकलामुवीं स राजा धर्मतः प्रजाः। रञ्जयामास सकलाः प्रजाः स्वा इव भूपतिः ॥ ४ ॥ अद्रीनेन कार्याणामन्येषां यज्ञपूरुषम् । तोषयामास बहुभिर्यज्ञैः संपूर्णदक्षिणैः ॥ ५ ॥ एकोनमश्चमेधानां शतं चक्रे महामनाः। कर्तुं शततमं यज्ञं तुरंगं स विसृष्टवान् ॥ ६ ॥ स्वैरं चरन्तमश्चं तममात्यैर्बहुभिर्वृतम्। पश्यतां रक्षिणां शको गूढमूर्तिर्जहार ह ॥ ७ ॥ रक्षिणोऽन्विष्य सर्वत्र तुरगादर्शनेन *तम्* (तुः)। विषण्णवद्ना भूत्वा भूमिपालं व्यजिज्ञपन् ॥ ८॥ पश्यतां सावधानेन(ना ?) अ(प्य ?)साकं ते (तु ?) तुरंगमः । अदर्शनं गतो देव करणीयं वद प्रभो ॥ ९ ॥ इति श्रुत्वा गिरं तेषामम्बरीषो महीपतिः। ऋत्विक्पुरोहिताचार्यानाह्रयेदं वचोऽत्रवीत् ॥ १०॥

⁷⁻⁽d) AKM My. तम् for इ

मध्ये तुरंगमो नष्टः किं कृत्यं वदत द्विजाः। इत्युक्तास्ते गिरं चेमामूचुर्द्विजवरा द्विज ॥ ११ ॥ अन्विष्यतां द्विजसुतः किधत् तेन यजामहे । इत्युक्तो भूमिपालस्तु द्विजसूनुं स्वकैर्धनै: ॥ १२ ॥ *विकीया(?)*नीतवान् मार्गे मया नीत: कुमारक: I मह्यं निवेदयामास यथावृत्तं मयापि सः ॥ १३ ॥ पालितः शिष्यतां प्राप्तः शुनःशेपः स वै द्विजः । राजापि निर्विण्णमना वसिष्ठमिद्मुक्तवान् ॥ १४ ॥ यज्ञ * विद्यार्थ (१) * मानीतो मया विप्रकुमारकः । सोऽपि त्रातो भगवता विश्वामित्रेण धीमता ॥ १५ ॥ यज्ञ: सफलतां प्राप्तत्थापि मम चेतिस । विप्रो विशसनार्थाय मयानीत इति द्विज ॥ १६ ॥ वर्तते विचिकित्सा तु प्रायश्चित्तं समादिश । इति पृष्टः स भगवान् वसिष्ठो मुनिसत्तमः ॥ १७॥ अम्बरीषं महाराजमुक्तवान् द्विजसत्तम । असाद्वाक्येन नृपते यत्त्वया द्विजबालकः ॥ १८॥ आनीतस्तव दोषोऽत्र न भविष्यति भूमिप । तथापि विचिकित्सा ते वर्तते यदि चेतसि ॥ १९॥ ब्रह्महत्यापहं राजन् श्रूयतां व्रतम्तमम्। धन्यं यशस्यमायुष्यमारोग्यजनकं महत् ॥ २०॥ विष्णोः प्रीतिकरं सर्वसंपदासेककारणम् । विशेषेण श्रियो देव्याः प्रीणनं तद्वतोत्तमम् ॥ २१ ॥

⁻⁻¹⁵⁻⁽d) BM मेघया for धीमता 20-(d) BKM °नम् for ° कम्

पञ्चविंशोऽध्यायः

सदा धारयते देवी मही कहारसूनकम्। द्विधाभूता स्थिता शक्तिरेकैकं(व १)मधुविद्विषः ॥ २२ ॥ श्रीमही रूप मेदेन तस्मादृभूम्या करे धृतम्। कह्वारं भगवत्प्रीतिकारणं तत्सभाजय ॥ २३ ॥ एवमुक्तो भगवता वसिष्ठेन महीपति:। कह्नौरेर्देवदेवेशमर्चियत्वा श्रियः पतिम् ॥ २४ ॥ ऐहिकान् सकलान् भोगान् भुक्त्वान्ते वैष्णवं पदम्। *गच्छेदत:*(?) प्रवक्ष्यामि तव तेजोऽभिवृद्धये ॥ २५ ॥ मयाप्याराधितो देव: कहारै: पुरुषोत्तम: । ब्राह्मण्यं तपसा लब्धं यदा कश्यपनन्दन ॥ २६ ॥ तदा मां ब्रह्मणः पुत्रो वसिष्ठो भगवान् ऋषिः। ब्रह्मर्षिस्त्वमसीत्युक्त्वा तव तेजोभिवृद्धये ॥ २७ ॥ कहारैर्यज तं देवं विष्णुं जिष्णुं सनातनम् । इत्युक्त्वा तद्विघिं भूयः कथियत्वा मुनीश्वरः ॥ २८॥ जगामादर्शनं भूयस्तच्छ्त्वाहमपि द्विज । जी(ची?)र्णवांस्तु व्रतेनैव तदुक्तेनैव वर्त्मना ॥ २९ ॥ सकृदेतेन चीर्णेन व्रतेन द्विजसत्तम(?)। तच्छृणुष्वा(१)वधानेन व्रतं सर्वार्थसाधनम् ॥ ३०॥ ऋतुराजे वसन्ते वा तथा शरदि वा द्विज । ज्येष्ठे वा श्रावणे वापि मासे पौषेऽथ फाल्गुने ॥ ३१ ॥

²⁶⁻⁽d) ABM My. °या for दा

²⁹⁻⁽c) ABM चीर्णवान् व्रतपर्यन्तम्

⁻⁽d) K My. एतदुक्तेन for तदुक्तेनैव

³⁰⁻⁽a) My. जी° for ची°

³¹⁻⁽c) ABM श्रे° for ज्ये°

⁻⁽d) ABM My. ° ह्ये for ° षे BKM My. फ ° for फा°

पूर्वपक्षे तु पश्चम्यां द्वादशीपूर्णयोरपि । रोहिणीश्रवणादित्येषूत्तरासु तथैव च ॥ ३२ ॥ यजमानानुकूलेषु मासक्षीदिषु च द्विज । त्रैवर्णिकेष्वेकतमो यजमानोऽपि काश्यप ॥ ३३ ॥ प्रार्थितो यजमानेन देशिकः कारयेदिमम् । कह्नारं भगवद्यागं सांवत्सरिकमुत्तमम् ॥ ३४ ॥ आराधनदिनात्पूर्व नवमे सप्तमेऽपि वा । तृतीये वाथ सद्यो वा मङ्गलाङ्कुरवापनम् ॥ ३५ ॥ तसादारभ्य कुर्वीत विशेषयजनं हरे: । मण्डपादिष्वलंकारविधिः कार्यो विशेषतः ॥ ३६ ॥ सर्वा * श्र वृतयो * (श्रेवावृती: १) धाम्नो श्राममध्यं च सर्वत: । तोरणै: केत्रमालाभि: पताकाभिश्च सुत्रत ॥ ३७ ॥ अलंक्यीत प्रयत्नेन यथा दिव्या भवन्त्यमी । संकल्पित्दिनात् पूर्वदिवसे तु प्रकेतनम् ॥ ३८ ॥ समाप्य सकलं कर्म सर्वमङ्गलसंयुतम् । कारयेद्वापिकां खात्वा(?) तस्याः पश्चिमतः प्रपाम् ॥ ३९ ॥ चतुःस्तम्भयुतामष्टस्तम्भैर्युक्तामथापि वा । विधाय स*विधानां तं* (वितानां तु?) समीकृत्य च भूतलम् ॥ ४० ॥ विलिप्य गोमयेनाथ सुघाचूर्णेविचित्र्य च । तन्मध्ये पश्चभारेण शालीनां चतुरश्रकम् ॥ ४१ ॥ विधायोपरि विस्तीर्य क्षौमं भारद्वयं पुन: । तण्डुलानां विनिक्षिप्य भारयुग्मं तदूर्ध्वतः(१) ॥ ४२ ॥

³⁷⁻⁽a) ABM सर्वस्वावृत्तयो for सर्वा *श्व वृतयो *

⁴⁰⁻⁽c) BM; \(\delta^\circ\) for \(\delta^\circ\)

⁴²⁻⁽a) ABM °स्ता for °स्ती°

पश्चविंशोऽध्यायः

वस्त्रोपरि तिलान् भारातीतान् निक्षिप्य देशिकः। तत्कृते चतुरश्रेऽथ कुम्भं गन्धाम्बुप्रितम् ॥ ४३ ॥ तन्त्वेष्टितसर्वाङ्गं क्षौमयुग्माभिवेष्टितम् । निक्षिप्य कुशकूर्चान्तं नवरत्नसुसंयुतम् ॥ ४४ ॥ तन्मध्ये पृथिवीं देवीमावाह्याध्यीदिना यजेत्। परितश्चाष्टकलशानिन्द्रादींस्तेषु पूजयेत् ॥ ४५ ॥ सुदर्शनं च करके सर्वविद्यप्रशान्तये। निवेदयेत पायसं च मनुना पार्थिवेन तु ॥ ४६ ॥ दत्वा च क्षेत्रपालाय तत्प्राच्यां पायसेन तु । बलिदानं च परित: शकादीनां तथा बलिम् ॥ ४७ ॥ दत्वा पूर्वादिशर्वान्तं भूमिर्भूमनेतिस्कततः(कम्?)। अधीयानोऽपि चिनुयात् पुष्पाणि सुशुभान्यपि ॥ ४८ ॥ शङ्खकाहलतूर्यादिनृत्तगीतसमन्वितम् । वापि(टिः)काया नृतनानि गृह्णीयात् कुसुमान्यपि ॥ ४९ ॥ वैष्णवाश्चापि गृह्णन्तु तृष्णीं पुष्पाणि सर्वशः। सौवर्णे पात्रनिचये स्थापयित्वा पिधाय च ॥ ५०॥ पुष्पाणि च समाहृत्य कुम्भस्य स्थापयेत्पुरः । देव्याश्चोद्वासनं कृत्वा क्षामियत्वा च देशिकः ॥ ५१ ॥

⁴³⁻⁽a) My. तलात् for तिलान् AK °र My. °रम् for °रा°

⁻⁽b) AK मि for ती° My. ततो for °तीतान्

⁴⁶⁻⁽a) K °लशे for °रके

⁴⁸⁻⁽d) My. °भगा for °शुभा°

⁵⁰⁻⁽d) ABM °िप च द्विज K यथाविधि for पिधाय च

⁵¹⁻⁽a) K ग्रुम° for च स°

⁻⁽b) K My. कुम्मे संस्थापयेत्पुनः ।

⁻⁽c) ABM My. ब्यो° for ब्या°

⁻⁽d) My. स्रो° for क्षा°

गजस्कन्धाधिरूढेश्च वाहयेद् द्विजसत्तम । छत्रच्छायासु चानीतै: पठद्भि: स्वस्तिस्कतकम् ॥ ५२ ॥ अधीयानैश्च पुरतो विप्नैर्वेदचतुष्टयम् । शङ्खकाहरुचिह्नानां(१) संनादस(न१)पुर:सरम् ॥ ५३ ॥ तूर्यघोषैश्च पुरतो बधिरीकृतदिङ्मुखम् । पताकाभिर्विचित्राभिश्छादितातपसंचयम् ॥ ५४ ॥ धाम प्रदक्षिणं कृत्वा गीतनृत्तान्वितं पुरः । देवागारं प्रविश्येव ध्रुवबेरपुरोसुवि ॥ ५५ ॥ स्थापयित्वा च देवाय दरीयेत् कुसुमान्यपि । निर्गमय्य बहि: पुष्पं मण्डपे संनिवेश्य च ॥ ५६ ॥ स्नाते: राक्नाम्बरधरै: सोष्णीषेवे प्णवेरपि । धृतोर्घ्वपुण्डैर्विप्राचैर्मालाकर्मणि कोविदै: ॥ ५७ ॥ कारयेद्विविधा मालास्तत्तहेरप्रमाणतः। अधिवासम्रजं कुर्यादाद्यामानाभिलम्बिताम् ॥ ५८ ॥ मूलबेरस्य कुसुमै: कुर्यात् पञ्चशतैर्द्विज । अष्टोत्तरशतै: कुर्यात् कौतुकस्यौत्सवस्य च ॥ ५९ ॥ तदर्धेन स्रजं कुर्याद्देव्योः श्रीभूमिसंज्ञयोः । कर्मीर्चाप्रभृतीनां तु पञ्चविंशतिभिः स्रजम् ॥ ६०॥ आनाभिलम्बतां कुर्याद्यथाहारविभूषणम् । कुम्भमण्डलकुण्डानामधिवासस्रजं द्विज ॥ ६१ ॥ पञ्चाराद्भिः पृथक् कुर्यात् कुसुमैद्विजपुंगव । अधिवासस्रजः कुर्यादेवं द्विजवरोत्तम ॥ ६२ ॥

^{55 (}d) ABM विभो: for भुवि

⁵⁶⁻⁽b) K °ियत्वा for येत् कु° My. ° यन् for येत्

⁵⁷⁻⁽b) K प्रावृतात्मकै: for वैष्णवैरिप

⁶²⁻⁽b) My. सत्तम for पुंगव

पश्चविंशोऽध्यायः

तहिनस्रक्प्रमाणानि प्रोच्यन्ते शृण् तान्यपि । बेराणां तु ध्रुवादीनां प्रत्येकं पञ्चमालिकाः ॥ ६३ ॥ उत्तमा मध्यमा चैव तथैवाधमसंज्ञिका । किरीटवनमालाख्ये पञ्चेव स्युर्द्विजोत्तम ॥ ६४ ॥ उत्तमां मूलवेरस्य कुर्यादृष्टसहस्रकै: । कुसुमैर्जानुपर्यन्तां मध्यमामष्टभिः शतैः ॥ ६५ ॥ ऊरुमध्यावलम्बां तु शृण् चापि कनीयसीम् । षड्भि: शतैश्च पुष्पाणां नाभिलम्बां प्रकल्पयेत् ॥ ६६ ॥ किरीटमालां कुर्वीत पुष्पेरप्टोत्तरै: शतै: । चतु:सहस्रे: कुर्वीत वनमालां द्विजोत्तम ॥ ६७ ॥ आपादलम्बिनीं श्रक्षणां वृत्तायां द्विजसत्तम । पीठस्य चापि कुसुमैरष्टोत्तरशतैः स्रजम् ॥ ६८ ॥ कल्याणकौतुके कुर्यादुत्तमां पश्चभिः शतैः। चतु:शतैर्मध्यमां च त्रिशतैरधमां स्रजम् ॥ ६९ ॥ पञ्चाशद्भिश्च कुसुमै: किरीटल्लजमादरात्। विद्ध्याद्वनमालां च कुसुमै: पश्चिम: शतै: ॥ ७० ॥ पीठस्यापि प्रकुर्वीत स्रजमष्टशतैर्द्रिज । उक्ते उत्तममध्याख्ये स्रजावधमसंज्ञिताम् ॥ ७१ ॥ त्रिद्वयेकशतसंख्याकै: कुसुमै: क्रमशो मुने । प्रमाणं पूर्ववत्प्रोवतमेतासां कुसुमस्रजाम् ॥ ७२ ॥ बेराणं कर्मपूर्वाणां पुष्पैरष्टशतौद्धिज । तद्धैरथवा कुर्यात् तद्धैरिप वा मुने ॥ ७३ ॥

⁶⁷⁻⁽d) My. °मालाझजं तथा for ° मालां द्विजोत्तम 68-(b) K पुंगव for सत्तम 73-(d) ABK °थ° for °पि V-31

तिस्रो द्वे वा तथैका वा यथासंभवमेव वा । कुम्भमण्डलकुण्डान्तर्वितिनः पुरुषस्य च ॥ ७४ ॥ शतद्वयेन पुष्पाणामुत्तमा स्यातु मालिका । अध्यर्धशतपुष्पेस्तु मध्यमा परिकीर्तिता ॥ ७५ ॥ कुम्भवत् करकस्यापि प्रमाणं परिकीर्तितम् । तत्स्थानपरिवाराणामेकैकं कुसुमं भवेत् ॥ ७६ ॥ पद्मनाभ्यन्त(र)नेमीनां श्रितानां चक्रमण्डलम् । तत्प्रमाणस्थितं कार्ये शतं द्वित्रिचतुर्गुणै: ॥ ७७॥ पुष्पै: कार्या: स्रजो बाह्ये तत्प्रमाणाश्च मालिका: । चतु:सहस्नै: पुष्पाणां मालिका द्विजपुंगव ॥ ७८ ॥ प्रभायाः कौतुकानां स्युमीलास्ततत्प्रमाणकाः। उत्सवार्चाप्रभायास्तु सहस्रद्वयसंख्यकै: ॥ ७९ ॥ पुष्पैर्माला विधातव्या सेनापक्षीशयोरपि । चण्डादीनां च सर्वेषामिन्द्रादीनां च कारयेत् ॥ ८० ॥ प्रत्येकं मालिका: कार्या: पुष्पेस्त्रिशतमै(निमते ?)र्मुने । अन्येषां परतन्त्राणां विम्बानामपि काश्यप ।। ८१ ।। अष्टोत्तरशतैरेवमलंकुर्याद्विचक्षण: । आनामिलिम्बताः कार्या हाराकारा द्विजोत्तम ॥ ८२ ॥ अनेन वर्तमना कार्याः पुष्पाणां संभवे सति । असंपत्तौ तु पुष्पाणामर्वैः पादैरथापि वा ॥ ८३ ॥

⁷⁵⁻⁽b) ABKM °स्तास्तु for स्यातु ; काः for °का

⁻⁽d) ABKM °मा: for मा; °ता: for °ता

⁷⁶⁻⁽a) My. °स्य for °वत्

⁷⁷⁻⁽a) AB °रं नेमि M रं नेमिम् for नेमीनाम्

⁻⁽b) AB श्रुतानां च कमण्डलुम् । KM स्तुतानां च कमण्डलुम् ।

पश्चविंशोऽध्यायः

यथासंभवमेव स्यात् कियामेतां न लोपयेत्। मालागणं विधायेत्थमभ्युक्ष्य हिमवारिणा ॥ ८४ ॥ स्वर्णपात्रेषु विनयस्य सितै: सूत्रैर्नवाम्बरै: । विधाय चक्रमुद्रां च कृत्वास्त्रेणाभिपूज्य च ॥ ८५ ॥ चकाञ्जपूर्वभागे तु पश्चभिः शालिभारकैः। *भू पूरं(१) * करुपयित्वैव तदू ध्वे नववाससा ॥ ८६ ॥ आस्तृते तण्डलान् न्यस्य भारद्वयमितानपि। तद्धें वाससास्तीणें तिलभारान् विनिक्षिपेत् ॥ ८७ ॥ चतुरश्रं विधायाथ तिलैस्तस्योपरि न्यसेत् । पुष्पपात्राणि सर्वाणि संवेष्ट्य च नवाम्बरै: ॥ ८८ ॥ गरु: स्नात: शचि: सम्बी नवसूत्राम्बरद्वय: । चन्दनेन विलिप्ताङ्गो हिमवार्याष्ठ्रतेन च ॥ ८९ ॥ हारकेयूरकटककुण्डलाचेरलंकुतः। सोत्तरीयः सितोष्णीषः स्वर्णयज्ञोपवीतिमा(तवाः)न् ॥ ९० ॥ सपवित्रः साङ्गळीयो रत्नमुद्राविम्षितः । श्वेतमृत्स्नाविरचितैरूर्वपुण्डैरलंकृतः ॥ ९१ ॥ केशवाद्याख्यसंयुक्तेदिशिकद्विजसत्तमै:। यजमानेन सहितः ऋत्विग्भिर्भूषितैर्वरैः ॥ ९२ ॥ धामान्तः संप्रविश्यैव देवं विज्ञापयेत्ततः । प्रणम्य दण्डवद् भूमौ कृताञ्जलिपुटः स्थितः ॥ ९३ ॥ भगवन् आर्तिहरण भक्तानां पुरुषोत्तम । कहारकुसुमेर्देव त्वद्धितैरचयाम्यहम् ॥ ९४ ॥ *द्यामिप(१) *च सर्वेश तदनुज्ञातुमहिसि ।

विडम्बनानि मे देव क्षान्त्वा पूजां जुषस्व मे ॥ ९५ ॥

⁸⁹⁻⁽b) ABKM °क्सा° for °त्रा° 94-(d) ABKM °ह° for °द्धि°

इति विज्ञाप्य लक्ष्मीशं सविशोषं सभाज्य च । निवेद्य च हविः कृत्स्नं पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥ ९६ ॥ निष्कैस्तु दशिम: कुर्यात् कौतुकं ध्रवविश्रहे । त्रिभिर्निष्के: सुवर्णस्य विम्बे कल्याणसंज्ञिते ॥ ९७ ॥ कौतुकं दक्षिणकरे बध्वा देव्योग्रीरपि । प्रत्येकं निष्कमानेन कौतुकानि विधाय वै ॥ ९८ ॥ करेषु बध्वा च पुनस्तथा देवं प्रणम्य च। आरोप्य शिबिकां नीत्वा सर्वीभरणभूषितम् ॥ ९९ ॥ देवं मण्डपमासाच पूर्ववद्वस्त्रभूषितम् । स्वनुलिंस सुधाचूर्णविचित्रिततलं तथा ॥ १००॥ वितानध्वजमुक्तास्रम् षितोध्र्वप्रदेशकम् । कह्णारमालासंवीतस्थूणागणविराजितम् ॥ १०१॥ प्रलम्बिताभिः सर्वत्र कह्वारस्रिभिरुज्ज्वलम् । कह्वारपृष्परचितविमानवरशोभितम् ॥ १०२ ॥ चत्र्ष द्वारदेशेष विनिवेशिततोरणम् । प्रतितोरणसंक्लप्ततत्त्रक्चन्दनमालिकम् ॥ १०३ ॥ तस्मिन् यानादवारोप्य सिंहपादाष्टकोज्ज्वले । कहारपुष्परचितकल्पद्रमविभूषिते ॥ १०४ ॥

⁹⁷⁻⁽ab) ABM. om.

¹⁰⁰⁻⁽a) BK याग °for देवम्

¹⁰¹⁻⁽a) My. °िस: for स्नग्°

¹⁰³⁻⁽c) My. °क्षि° for क्ल.°

¹⁰⁴⁻⁽d) ABM दाम for दुम K. शोभिते for भूषिते

पश्चविंशोऽध्यायः

लम्बमानाभिरभितः कहारलग्भिरुज्ज्वले । विष्टरे विनिवेश्याथ देवं चात्र सभाजयेत् ॥ १०५॥

आगत्य देशिकवरः पूर्वमेवात्र मण्डपे। मण्डलं कारयेद्विद्वान् ऋत्विभ्भिः सहितो मुने ॥ १०६ ॥ चकाळ्जं स्वस्तिकं वाथ भद्रकं वा द्विजोत्तम । मण्डलस्य बहि: कुर्यादैशान्ये धान्यसंचये(यम्?) ॥ १०७ ॥ स्थापयेच महाकुम्भं सूत्रवेष्टितमुत्तमम्। क्षौमयुग्मेन संवीतं सूक्ष्मेन सदशेन च ॥ १०८॥ नवरतानि तन्मध्ये निक्षिप्य श्चिवारिणा । पूरयेचन्दनादीनां गन्धानां चापि संचयम् ॥ १०९ ॥ तत्तोये विन्यसेद्विद्वान् कुश(शान् ?) कूर्च च विन्यसेत् । करकं चापि संवेष्ट्य पूरियत्वा सरत्नकम् ॥ ११० ॥ कूर्च च विन्यसेनमन्त्री कुम्भं दक्षिणतो न्यसेत्। एवं विधायाष्टकुम्भान् मण्डलस्याष्टदिक्ष्विष ॥ १११ ॥ स्थापयित्वाभिकुण्डं च कुर्यादुत्तरतो द्रिज। परितो द्वारपार्श्वेष कुम्भानेवं विधाय च ॥ ११२ ॥ कुम्भानष्टौ च विन्यस्य सर्वान् कुम्भांश्चतुर्दिशि। संवेष्ट्य वस्त्रयुग्मेन वेष्टियित्वा सरत्नकान् ॥ ११३ ॥ सकूर्चान् मध्यनिक्षिप्तसौवणीष्टमहायुधान् । कृत्वा सर्वेषु कुम्भेषु महाश्वत्थसमुद्भवान् ॥ ११४ ॥

¹⁰⁵⁻⁽b) ABM कुसुमैद्विज for ° स्रामिरुज्ज्वले

⁻⁽c) K ° र्यैव for ° र्याथ

⁻⁽d) ABM नेतृसभाजनम् for चात्र समाजयेत्

¹⁰⁷⁻⁽c) K °zq° for °ਫਲ°

¹⁰⁹⁻⁽d) K °दीनां विकर्दमैः for °नां चापि संचयम्

पल्लवानिप विन्यस्य कलशान् स्थापयेत्ततः । अष्टोत्तरशतं वाय तथैकाशीतिमेव वा ॥ ११५॥ धान्यराशिषु विन्यस्य शास्त्रोक्तेनेव वर्त्मना । सकूर्चान् सापिधानांश्च पूरितान् गन्धवारिभिः ॥ ११६ ॥ छाद्यित्वैव वासोभिः शयनं कल्पयेत् पुनः । चतुरश्रे तु भूभागे गोमयाम्भोविलेपिते ॥ ११७॥ चूर्णे: सुधामयै: सूक्ष्मैर्विचित्रिततलोद्रे । दशभारेण शालीनां चतुरश्रं प्रकल्प्य च ॥ ११८ ॥ तस्योपरिष्टादास्तीर्य सुशुभं वसनं नवम् । तस्योपरि च विन्यस्य शालितुल्यप्रमाणकान् ॥ ११९ ॥ तण्डुलांश्च तदूर्घ्व(घें ?) तु तस्य(?) विस्तारयेत् पटम् । तिलानिप च तन्मध्ये निक्षिपेत् पूर्वसंमितान् ॥ १२० ॥ क्षौमेणाच्छाच तान् पश्चादुपरिष्टात् कृतान(न्य ?)पि । विचित्राणि सुसूत्राणि वासांस्यास्तीर्य चोपरि ॥ १२१ ॥ मूर्वोपधानं विन्यस्य पादयोरपि पार्श्वयो: । पाणिपादविनिक्षेपयोग्यानि मृदुतूलकै: ॥ १२२ ॥ किएतान्युपधानानि विन्यस्य च तदूर्ध्वत: । प्रच्छाद्य सूक्ष्मवसनैर्दिक्ष्वष्टस्वष्टकुम्भकान् ॥ १२३ ॥ स्थापयित्वा च पूर्वीक्तविधानेन गुरूतमः। परितः स्थापयित्वा च मङ्गलाङ्करपालिकाः ॥ १२४ ॥ धूपयेत् परितो धूपैश्चन्दनैश्चागहत्तमै: । मुद्गान् माषांस्तिलांश्चीव गोधूमान् सकुलुत्थकान् ॥ १२५ ॥

¹²⁰⁻⁽a) ABM My. °लानधिकान् र्वम् for °लांश्व तद् र्वं (ध्वं ?)तु 121-(b) K भ्व तानिप for °त्कृतान(न्य ?)पि

⁻⁽c) K °क्ष्मा° for °त्रा°

पऋविंशोऽध्यायः

निष्पावान् राजमाषांश्च सर्षपान् यवसंयुतान् । ब्रीहीनपि च विन्यस्य प्रत्येकं शिवसंमितान् ॥ १२६ ॥ फलानि कदलीनां च पनसानां च काश्यप। चूतानां नालिकेराणां लिकुचानां च सत्तम ॥ १२७ ॥ निधाय मातुलुङ्गानां ऋमुकाणां फलान्यपि । ताम्बूलदलपूगं च हरिद्राः सरसा अपि ॥ १२८ ॥ मङ्गलान्यष्ट परितः श्रीवत्सं वनमालिकाम् । मत्स्ययुगं पूर्णकुम्भं स्वस्तिकं दर्पणं तथा ॥ १२९ ॥ शुद्धं चकं च निष्केण स्वर्णस्य च पृथक् पृथक् । कारयित्वा च संस्थाप्य देवं विज्ञाप्य देशिक: ॥ १३० ॥ आसीनो देवपुरतः कृत्वाङ्गन्यासपूर्वकम् । अर्घ्यादीनां च पात्राणां स्थापनं च विधाय च ॥ १३१ ॥ कलशानचियित्वा च कुम्भसंनिहितं हरिम्। आराध्य मण्डलस्यं च कुण्डेऽप्तिं विनिवेश्य च ॥ १३२ ॥ देवं संपूज्य विधिवन्मन्त्रासनपुरिक्तयाम् । समर्प्य स्नानवेद्यां(दिं ?)च देवमध्यास्य पूजनम् ॥ १३३ ॥ विधाय च कमादेवं स्नापयेत् कलशोदकै: । सहस्रधारापयसाप्यभिषिच्य विधाय च ॥ १३४ ॥ नीराजनिक्रयां चैवमलंकारासनं नयेत्। भूषियत्वा च या(मा ?)त्रान्तं संपूज्य च यथाविधि ॥ १३५॥ भोज्यविष्टरगं देवं सभाज्यार्घ्यादिना ततः। मधुपर्कं निवेद्याघ ताम्बूलं विनिवेद्य च ॥ १३६ ॥

¹²⁶⁻⁽a) ABM ऋजु° for राज°

¹³²⁻⁽c) ABM °q° for °ਲ° My. °ਲਂ ਚੜ° for °ਲस्थं ਚ

¹³³⁻⁽b) K मन्त्रन्यासपुर:सरम्।

⁻⁽c) K °चर्य for ° पर्य

सवत्सं घेनुयुगलं सम्भिश्च समलंकृतम् । हेमसंकल्पित्खुरं शृङ्गवेष्टितमचितम् ॥ १३७॥ आचार्याय पदायाथ दत्वा धान्याष्टकं ततः। कुम्भमण्डलबिम्बेषु पञ्चवर्णान्नसंचयम् ॥ १३८॥ निवेद्य लेह्यपेयानि विनिवेद्य महाहवि: । अपूपसहितं पश्चात् ताम्बूलं मुखवासनम् ॥ १३९ ॥ विनिवेद्य च सर्वेषां बेराणां च विशेषत: । देव्योश्च सर्वभोगाढ्यं विधाय च सभाजनम् ॥ १४० ॥ तिलान् वस्त्रं सुवर्णं च सरतं तण्डुलानपि । ताम्बूलं घृतपात्रं च दत्वाचार्याय दक्षिणाम् ॥ १४१ ॥ ततः कुण्डसमीपं च गत्वावाद्य च पावके । देवं समिद्घृतचरुहोमं च सुविधाय च ॥ १४२ ॥ कहारकुसुमैराज्यसं १ कें शुहुयाततः । अष्टोत्तरसहस्रेश्च शान्तिहोमं विधाय च ॥ १४३ ॥ भस्मना तिलकं कृत्वा देवसुद्वास्य चायिगम्। गत्वा सकाशं देवस्य हवनं च समर्प्य च ॥ १४४ ॥ बिलं च दत्वा परितः कुमुदादिगणस्य च। संप्रार्थ्य देवदेवेशमानीय कुसुमलजः ॥ १४५ ॥ शङ्खकाहलतूर्यादिनादयुक्तं पृथक् पृथक् । कुम्मे च मण्डले चैव कुण्डे चैकेकशः सजः ॥ १४६ ॥ अधिवासाय विहिता विनिवेश्योत्सवेऽपि च । विम्बे देव्योश्च धामान्तर्गत्वा मूलादिकेष्वपि ॥ १४७ ॥

¹³⁹⁻⁽c) ABM My, 'पं वि' for 'पस' 140-(c) ABM My, भोगसर्वा' for सर्वभोगा' 141-(d) ABM, च न्यायसादरम् for 'चार्याय दक्षिणाम्

पश्चविंशोऽध्यायः

बिम्बेषु विनिवेश्याथ पुनर्गत्वा च मण्डपम् । देवं क्षमापयित्वा च शयने चाधिरोपयेत् ॥ १४८ ॥ तत्रस्थस्य च देवस्य देवीभ्यां सहितस्य च। धान्यपात्रादिसकलान् द्शीयत्वा पृथिविधान् ॥ १४९ ॥ यथापुरं संनिवेश्य शयने चापि शाययेत्। श्रीभूमिसहितं देवं प्राङ्मूर्घानं द्विजोत्तम ॥ १५० ॥ कम्बलै: सितरक्ताचैर्देवाहैरवकुण्ठ्य च। दिक्ष्वष्टासु स्थापयित्वा हेतीश्वकादिकाः पृथक् ॥ १५१ ॥ यजमानेन सहितो जायदेव नयेत्रिशाम्। स्तोत्रंश्च वेदघोषेश्च गीतैर्नृतेश्च देशिकः ॥ १५२ ॥ प्रभाते गुरुरुतथाय स्नात्वा नित्यविधि द्विज । समापय्य ततो गत्वा देवपार्श्वं च देशिकः ॥ १५३ ॥ प्रणम्य देवमुत्थाप्य विष्टरे चोपवेश्य च । कुम्भमण्डलकुण्डानामचनं सुविधाय च ॥ १५४ ॥ अर्घ्यादिमधुपर्कान्तं देवं च स्नानवेदिकाम्। अधिरोप्य ततः कुम्भैः स्नापयित्वाधमोत्तमैः ॥ १५५ ॥ अलंकृत्य यथापूर्वं विष्टरे विनिवेश्य च । अर्चियत्वा यथापूर्वं हवींषि विनिवेद्य च ॥ १५६ ॥ महाहविश्च दशभिस्तण्डुलानां कृतं तथा । भारै: सर्वफलोपेतै: सर्वन्यञ्जनसंयुतै: ॥ १५७ ॥

148-(c) My विज्ञा° for क्षमा°

V-32

¹⁵¹⁻⁽b) ABM My. °राच्छाचैवा° for °देवाहैर°

¹⁵²⁻⁽b) ABM My. °गरेण for °म्रदेव

¹⁵⁵⁻⁽a) ABM अर्घादीनि निवेद्यान्तम्

K दीपपर्यन्तम् for मधुपकन्तिम्

¹⁵⁷⁻⁽b) ABKM ° तेन च for °तं तथा

⁻⁽d) My. °तै: for °तम्

ष्ठतैर्वृतेन गन्येन गालितेन शुभेन च। अपूपपृथुकाद्येश्च खाद्यवर्गे: सुसंस्कृतै: ॥ १५८ ॥ निवेदयित्वा बिम्बानां ध्रवादीनां च सत्तम । अमी च हुत्वा विधिवत् सिमधः सप्त देशिकः ॥ १५९ ॥ पूर्णामपि विधायाथ देवाय विनिवेद्य च। समये शोभने प्राप्ते यजमान्युभावहे ॥ १६०॥ अर्चियत्वा यथाकुम्भं कुण्डमण्डलगं हरिम् । *बर्हिम*(बिह्नमः)ध्ये स्थितं देवं विम्बस्थमपि तं प्रभुम् ॥ १६१ ॥ अर्चियत्वा विधानेन द्वारतोरणपूर्वकम् । कुम्भस्य कल्पिता मालाः सकला विनिवेश्य च ॥ १६२ ॥ मण्डलस्य च कुम्भस्य मालाः सर्वा द्विजोत्तम । कल्याणकौतुकं चैव परिभूष्य विधाय च ॥ १६३ ॥ बलिपीठावसानं च भूषियत्वा समन्ततः। प्रासादं चापि तत्संस्थं देववृन्दं च देशिक: ॥ १६४ ॥ पवित्रेरिव मालाभिः परिभूप्य समन्ततः । क्सुदादिगणं सर्विमिन्द्रादीनिप सर्वतः ॥ १६५ ॥ तर्पयित्वा बहुविधैर्विलिभिर्वास्तुदेवताः। धान्यपात्राणि सर्वाणि मङ्गलानि तथाष्ट च ॥ १६६ ॥ फलानि च समस्तानि ताम्बूलीपूगिकाश्च ताः। देवाय दर्शयित्वा तत्सकलं देशिक: स्वयम् ॥ १६७ ॥

¹⁵⁸⁻⁽a) ABK ° ਜੋਂ ਝੂ° M. ° ਜ਼ਬੂ° for ° ਜੋਂ ਝੂੰ°

⁻⁽b) My. °भोदकैः for °भेन च

¹⁶⁰⁻⁽d) ABM My. न: ग्रुभान्वित: for °नशुभावहे

¹⁶²⁻⁽d) ABKM °द्य for °र्य

¹⁵⁶⁻⁽b) ABM °ਵ੍ਹ for °ਿਲ

पश्चिंचोऽध्यायः

शयनादि समस्तं च गृह्णीयात् स्वयमेव तत् । कुम्भमण्डलकुण्डादिसंस्थितं देवतागणम् ॥ १६८ ॥ उद्वास्य पुष्पयागोक्तविधिना कुम्भपूर्वकम् । वाहने देवदेवेशं रथादावधिरोप्य तम् ॥ १६९ ॥ ग्रामं वा धाम वा सर्व परिभ्राम्य प्रदक्षिणम् । गर्भगेहान्तरं नीत्वा देवं कुम्भस्थवारिणा ॥ १७० ॥ प्रोक्षयित्वा ततस्तत्र देवं सम्यङनिवेश्य च। संप्रार्थ्य देवदेवेशं यजमानेन संयुतः ॥ १७१ ॥ गृंहाण देवदेवेश कहार्क्सुमै: कृताम् । त्वद्दत्तेभींगनिचये: संपूर्णां सर्वकामदाम् ॥ १७२ ॥ इति विज्ञाप्य देवेशं प्रणिपत्य क्षमापयेत् । तिसम् काले च गुरवे यजमानस्तु दक्षिणाम् ॥ १७३ ॥ *द्यानिष्करातं स्वर्णमितं *(१) यद्वा तद्धिकम् । पशून् गृहाणि ग्रामांश्च वस्त्राणि विविधान्यपि ॥ १७४ ॥ अन्येभ्यश्चापि ऋत्विभ्यः सहकारिजनाय च । तत्तत्कार्यानुरूपेण प्रद्यादक्षिणामपि ॥ १७५॥ गायकेभ्यो नर्तकेभ्यो वेदविद्भ्यश्च सर्वतः। वादकेभ्यश्च तूर्याणामुपकारिभ्य एव च ॥ १७६ ॥ संप्रीणनार्थं निष्काणि वस्राणि विविधान्यपि । प्रदापयेद्यथाशिकत वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ १७७॥ प्रभातायां रजन्यां च पूजाया अवसानके। अपनीय च माल्यानि वैष्णवेभ्यः प्रदापयेत् ॥ १७८॥

¹⁷⁴⁻⁽b) KMy. °ताम् for °तम्

¹⁷⁶⁻⁽c) ABM का° for त्°

⁻⁽d) K. °वासिजनाय for °कारिभ्य एव

¹⁷⁸⁻⁽b) ABM My, °वसरे सति for अवसानके

ये घारयन्ति शिरसा देवभुक्तोज्झितानि तु । माल्यानि तानि ते सर्वे दुष्कृतं सप्तजनमजम् ॥ १७९ ॥

अवधूय प्रपद्यन्ते विष्णुलोकं पुनर्नराः । यः कारयति विप्रेन्द्र पूजामेतां मधुद्धिषः ॥ १८० ॥

अकिंचनोऽपि लभते पृथ्वीराज्यमकण्टकम् । भुक्ता च विविधान् भोगानिह लोके सुदुर्लभान् ॥ १८१ ॥

गजाश्वरथनागा(?) ढ्यान् पुत्रपौत्रसमन्वितान् । यशसा भुवनं सर्वं धवलीकृत्य मानवः ॥ १८२ ॥

पितॄनपि समुत्तार्थ दश पूर्वान् दशावरान् । देहान्ते परमं धाम प्राप्नोत्यपुनरागतिम् ॥ १८३ ॥

आचार्यमपि तं देवभुक्तोच्छिष्टसगादिभिः। अलंकृत्य गजाश्वादियानमारोप्य चाय्रतः॥ १८४॥

मेरीकाहलशङ्कादिवाद्यघोषपुरःसरम् । वेदविद्विद्विजश्रेष्ठैः सेव्यमानं समन्ततः ॥ १८५ ॥

छत्रचामरसंयुक्तं कृत्वा ग्रामप्रदक्षिणम् । प्रवेशयेत् स्वकं गेहं सर्वमङ्गलसंयुतम् ॥ १८६ ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां कह्वारकुसुमारोपणं (णविधिः?) नाम पश्चविंशोऽध्यायः॥

षड्विंशोऽध्यायः

विश्वामित्रः--

दमनारोपणविधिं वक्ष्यामि द्विजसत्तम । यद्नुष्ठानतो विप्र ऐहिकामुष्मिकं फलम् ॥ १ ॥ अवाप्य चान्ते परमं पदमामोति मानवः । चैत्रे मासे तु वैशाखे सितपक्षे विशेषतः ॥ २ ॥ द्वादश्यां पौर्णमास्यां च दमनीदलपूजनम्। कर्तव्यं तद् द्विजश्रेष्ठ तत्प्रकारोऽच वक्ष्यते ॥ ३ ॥ संकलिपतदिनात्पूर्वं नवमे सप्तमेऽपि वा । पश्चमे वा तृतीये वा दिवसेऽङ्कररोपणम् ॥ ४ ॥ कारयित्वा च पूर्वोक्तविधानेन महासुने। एकाद्द्यां प्रभातेऽथ सान्ध्यं कर्म समाप्य च ॥ ५ ॥ स्नातः शुक्काम्बरधरः सर्वाभरणभूषितः । पवित्रितकरः शुक्कविलेपनविभूषितः ॥ ६ ॥ गत्वोद्यानं सहर्त्विग्भियजमानेन संयुतः। गत्वा दमनवाटीं तु तस्याः पश्चिमतो मुने ॥ ७ ॥ चतुःस्तम्भां प्रपां कृत्वा वितानेन पिनध्य(ह्य ?) च । संवेष्ट्य दर्भमालां च तस्याधो वेदिकां ततः ॥ ८॥ चतुरश्रं कल्पयित्वा गोमयेनोपलिप्य च । तस्योपरि विनिक्षिप्य त्रीहिभारचतुष्टयम् ॥ ९ ॥ आस्तीर्य तस्योपरि च पटमास्तीर्य तण्डुलान् । तदर्घानथ विस्तीर्य तस्योपर्यम्बरोध्वतः ॥ १०॥

⁶⁻⁽b) My. ° वभूषण for ° वाभरण

⁷⁻⁽a) My. °त्वागारम् for °त्वोद्यानम्

⁸⁻⁽b) ABM My, 'नमिप बध्य for 'नेन पिनध्य(हा ?)

तिलांसतद्रधीन् विन्यस्य तदूर्ध्वं(धर्वे ?) विन्यसेद् घटम् । तन्त्रवेष्टितसर्वाङ्गं विन्यस्तनवरत्नकम् ॥ ११ ॥ क्षौमयुग्मेन संवेष्ट्य कुशकूर्च तु विन्यसेत्। ताइ विधं च करकं तस्य दक्षिणतो न्यसेत् ॥ १२ ॥ कम्भाष्टकं च विन्यस्य तस्य दिक्ष्वष्टसु कमात् । कुम्मे प्रयुक्तमभ्यर्च्य करके च सुदर्शनम् ॥ १३ ॥ कुम्भाष्टके च परितः शकादीनर्चयेत् कमात् । पायसान्नं निवेद्याथ चोत्तरे हव्यवाहनम् ॥ १४ ॥ आधायाज्येन हत्वाथ चाष्टोत्तरशताहतीः । प्रद्युन्नेनैव मन्त्रेण पश्चात् क्षेत्रेशमर्चयेत् ॥ १५ ॥ पायसान्नेन च बिं दिक्ष्वष्टस विनिक्षिपेत्। आचार्यो मूर्तिपै: सार्घ मनुं प्रयुन्नमुचरन् ॥ १६॥ ल्रुता दमनपत्राणि स्वर्णपात्रेष निक्षिपेत । तानि पताणि कुम्भस्य पुन(र:) संस्थाप्य भूतले ॥ १७॥ तदम्भसा च संप्रोक्ष्य वाहयित्वा दिजोत्तमैः। उचरञ्छाकुनं सूक्तं बह्वृचैद्विजपुंगव ॥ १८ ॥ अन्यैरपि च विप्राप्रयै: स्वशाखामुखराननै: । संयुतस्तूर्यघोषेण बधिरीकृत्य दिग्वधूः ॥ १९॥ छत्रचामरकेतृनां संघैराच्छाद्य चाम्बरम् । सर्वमङ्गलसंयुक्तं प्रविश्य सदनं हरे: ॥ २०॥ देवस्य(वाय ?) दर्शयित्वा च पुष्पमण्डपमानयेत् । शुचिभिद्धिजवर्येश्च निपुणैर्मालिकाविधौ ॥ २१ ॥

¹³⁻⁽b) AM. दिख्न यथाकमम् for दिक्ष्वष्टसु कमात्
BK दिक्ष्वष्टसु यथाकमम् ।
21-(b) ABM पुनर् My. पूर्व for पुष्प

पड्विंशोऽध्यायः

कह्नारवत्प्रमाणेन कल्पयेन्मालिकागणम् । उत्तमादिक्रमेणेव तत्तह्रेरानुसारतः ॥ २२ ॥ कुम्भमण्डलकुण्डानां स्थील्यं हस्तप्रमाणकम् । चण्डादीनामपि तथा तार्क्यसेनेशयोरपि ॥ २३ ॥ कह्वारदामवद्दैर्घ्यं स्थील्यं हस्तप्रमाणकम्। तोरणानां च सर्वेषां *दमनीदलमालया*(?) ॥ २४ ॥ कारयेनमध्यतो लयां शुभां दमनमालिकाम्। वितानं परितो मालां लम्बयेद्दमनीं शुभाम् ॥ २५ ॥ मन्दिरं मण्डपं चैव वेष्टयेद्दमनीलजा । दमनीदामभि: कुर्याद्विमानमपि मण्डपम् ॥ २६ ॥ स्थूणादमनमालाभिर्वेष्टयेत्तासु लम्बयेत् (१)। मण्डपं परितः कुर्योदुद्यानिमव पूर्ववत् ॥ २७ ॥ मण्डपे मण्डलं कुर्याद्यथापूर्वं द्विजोत्तम । तस्यैशान्ये च दिग्भागे कुम्भं धान्यस्य संचये ॥ २८ ॥ करकं च यथापूर्वं वेष्टितं तन्तुभिः शुभैः। वेष्टितं क्षौमयुग्मेन निक्षिप्तनवरत्नकम् ॥ २९ ॥ घटाष्टकं च विन्यस्य दिक्ष्वष्टास्विप तिद्विधम् । मण्डलस्यापि परितः स्थापयित्वा घटाष्टकम् ॥ ३०॥ सर्वे कुर्यात् कुम्भसंघं महाघटविधानतः। चृताश्वतथदलाढ्यं च विद्धीत द्विजोत्तम ॥ ३१ ॥ शयनं देवदेवस्य कल्पयित्वा च पूर्ववत्। शालीनां भारदशकं पूर्वमास्तीर्य भूतले ॥ ३२ ॥ आच्छाद्याभिनवै: सूक्ष्मै: सदशैरंशुकेरपि । तण्डुलैरपि तस्योध्वें तन्मानैरपि कल्प्य च ॥ ३३ ॥

²²⁻⁽a) K. °रोघ for °रवत 25-(b) My: वन्दन for दम्न

तिलैस्तदुपरिष्टाच तत्संख्यातै(१)द्विजोत्तम । कल्पयित्वा च शयनं क्षौमानास्तीर्य चोपरि ॥ ३४ ॥ कम्बलानुपरिष्टाच विचित्रांस्तस्य चोपरि । आच्छाद्य तत्र परितो यथापूर्व घटाष्टकम् ॥ ३५ ॥ सतन्तुकं सकौशेयं सरतं च सपछवम् । सकूर्चं धान्यपीठस्थं यथापूर्वमुदाहृतम् ॥ ३६ ॥ पात्रष्वष्टस् धान्यानि प्रत्येकं भारसंख्यया । स्थापयित्वा च कद्लीपनसाम्रफलान्यपि ॥ ३७॥ नालिकेरी(?)मातुलुङ्गपूगीफलयुतान्यपि । ताम्बूल(लं ?) पूगिकाभिश्च घटेषु विनिवेश्य च ॥ ३८॥ आर्द्रो हरिद्रा: पात्रस्थं मङ्गलाष्टकमेव च । प्रत्येकं निष्कमानेन विहितं कनकेन च ॥ ३९॥ मण्डलोत्तरदिग्भागे विह्नुकण्डं विधाय च। समेखरुं सयोनिं च कुम्भैरष्टाभिरावृतम् ॥ ४०॥ सतन्तुभिश्च सक्षौमरन्तर्विन्यस्तर्त्नकै: । सपछवै: सकूर्चेश्च सविता(सापिधा ?)नै: समन्तत: ॥ ४१ ॥ चतुर्षु द्वारदेशेषु मण्डपस्य च पार्श्वयोः । घटानष्टौ यथापूर्वं तन्तुभिः संवृतानिष ॥ ४२ ॥ प्रत्येकं वस्त्रयुग्मेन वेष्ट्रयित्वा सरत्नकान् । स्थापयेत् कलशान् सम्यक् पूर्वस्यां दिशि काश्यप ॥ ४३ ॥ प्रत्येकं धान्यपीठेषु शतमष्टोत्तरं तु वा । एकाशीतिमथैकोनपञ्चाशतमथापि वा ॥ ४४ ॥ पूरितान् गन्धतोयेन सकूर्चान् सापिधानकान् । सूक्ष्मेर्नवैश्च सुश्रक्ष्णेरम्बरेः कलशानिष ॥ ४५ ॥

षड्विंशोऽध्यायः

छाद्यित्वा च सद्रव्यान् यथापूर्वमुदीरितम् । वासांस्यप्यहतान्यत्र कुम्भादिषु महामते ॥ ४६ ॥ नानाकौरोयवल्कानि (१) यदि संप्रोक्ष्य वेष्टयेत् । फलानि यदि संक्षाल्य रोमाण्यपि परीक्ष्य च ॥ ४७ ॥ आतपे शोषयित्वा च विनियुञ्ज्याद द्विजोत्तम । दमनीमालिकासंघं पात्रेषु विनिवेश्य च ॥ ४८ ॥ मृर्तिपैरानयित्वा(१)च धान्योपरि निवेश्य च। आचार्यो मूर्तिपयुतः स्नातः शुक्काम्बरावृतः ॥ ४९ ॥ सगन्धिना चन्दनेन विलिप्ताङ्गः सुभूषितः। धृतोर्ध्वपुण्डः सोष्णीषः श्वेतमाल्यपरिष्कृतः ॥ ५० ॥ सोत्तरीयः पवित्राढ्यः साङ्गलीयकभूषणः। लाञ्छितश्चकराङ्काचैर्दिञ्येरायुधपश्चकैः ॥ ५१ ॥ यजमानेन सहितः सायाहे मन्दिरान्तरम् । प्रविश्य देवं विज्ञाप्य बिम्बमीत्सवमादरात् ॥ ५२ ॥ आरोप्य शिबिकां धाम परिभ्राम्य प्रदक्षिणम् । आनीय मण्डपं देवमारोप्योत्तमविष्टरे ॥ ५३ ॥ सभाजयित्वा चार्घ्याद्यैः पुण्याहं वाचयेत्ततः । देवस्य कौतुकं हेमनिष्केण रचितं शुभम् ॥ ५४ ॥ देव्योरपि तद्धेन पृथङ्निर्माय काश्यप । आचार्यस्यार्धनिष्केण रचितं बन्धयेत्ततः ॥ ५५ ॥ क्रमेणानेन बध्नीयात् कौतुकानां चतुष्टयम्। द्वारदैवतपूर्वं च पूजां निर्वर्त्य देशिकः ॥ ५६ ॥

⁵¹⁻⁽a) My. °पबीत: for °त्तरीय:

⁵³⁻⁽a) ABMMy. °कायां च for ° कां धाम

⁵⁵⁻⁽c) M °थ for °धं

V-33

कलशानचियत्वा च निशाचूर्णघटं ततः। कलशोत्तरदिग्भागे ताण्डुलद्रोणमूर्धनि ॥ ५७ ॥ निहितं कूर्चसहितं मध्यवेष्टितवस्रकम् । तत्रावाह्य श्रियं देवीं समाराध्य विधाय च ॥ ५८ ॥ कुम्भान्तःस्थं जगन्नाथं नैवेद्यान्तं समर्च्य च । मण्डलेऽपि समाराध्य देवं लक्ष्मीपतिं प्रभुम् ॥ ५९ ॥ निवेद्य पायसं तस्मै कुण्डेऽग्निं संनिधाय च। गर्भाघानादिसंस्कारगणं सर्वं समाप्य च ॥ ६०॥ देवं सभाज्य तद्नु मन्त्रासनविधानतः। निवेद्य मधुपर्कं च वेदिं समिधरोप्य च ॥ ६१ ॥ तत्राप्याराध्य कलशैः स्नापयित्वा विधानतः । अलंकृत्य जगन्नाथं निवेद्यानं चतुर्विधम् ॥ ६२ ॥ मुखवाससमायुक्तं ताम्बूलं संनिवेद्य च। विह्नमध्यगतं देवमभ्यर्च्य विधिना ततः ॥ ६३ ॥ समिद्धिः सप्तभिर्द्धत्वा दमनं घृतसंष्ठ्रतम् । अष्टोत्तरसहस्रं च हुत्वा पूर्णी विधाय च ॥ ६४ ॥ देवेशमर्चियत्वा च हवनं विधिना कृतम् । इन्द्रादीनां च पुरतो बलिं दत्वाष्टदिक्ष्विप ॥ ६५ ॥ अधिवासनमालां च कुम्भमण्डलयोरिप । सशक्तिकस्य देवस्य मूलबेरादिकस्य च ॥ ६६ ॥ एकैकां संनिवेश्याथ शयने च जगदगुरुम्। शाययित्वा च संपाश्य हुतशेषं चरुं ततः ॥ ६७ ॥ तदादिभिर्विनोदैश्च स्वाध्यायपठनैः सह । गेयनृत्तादिभिश्चेव जागरेण निशां नयेत् ॥ ६८ ॥

⁵⁹⁻⁽d) K वीम् for वम् ; भथ for पतिम्

पड्विंशोऽध्यायः

ततः प्रभाते सुस्नातः परिधायांशुकं नवम् । यथापूर्वमलंकृत्य मण्डपान्तः प्रविश्य च ॥ ६९ ॥ कत्वा न्यासादिसकलमध्यीदि परिकल्प्य च। द्वारेषु पूजनं कृत्वा तिष्ठन्नासीन एव वा ॥ ७० ॥ अचियत्वा च सकलान् कुम्भमण्डलगं विभुम्। आराध्य च निवेद्यान्तमिसंस्थं जगद्गुरुम् ॥ ७१ ॥ सभाजयित्वा देवं च संपूज्य स्नापयेत् क्रमात् । अलंक्रत्य ततो देवं निवेद्य च महाहवि: ॥ ७२ ॥ देव्योरपि निवेद्यात्रं पायसादि चतुर्विधम्। मूलबेरादिबिम्बेषु सविशेषं सभाजनम् ॥ ७३ ॥ विधाय च निवेद्यान्तं हुत्वा सप्तसमिद्गणम्। मुहूर्ते शोभने प्राप्ते यजमानसुखावहे ॥ ७४ ॥ कुम्भे च मण्डले चैव कुण्डे चार्चास्विप द्विज । मूलादिषु समस्तेषु देव्योरिप पृथक् पृथक् ॥ ७५ ॥ प्रदाय दमनीमालां देवं विज्ञाप्य देशिकः। कुम्भमण्डलविहस्थं देवमुद्रास्य वै द्विज ॥ ७६ ॥ धान्यपात्राणि सर्वाणि मङ्गलाष्टकमेव च । फलानि च समस्तानि दर्शयित्वा च विष्णवे ॥ ७७ ॥ आचार्याय प्रद्याच धान्यसंचयमेव च । क्षौमाणां निचयं सर्वमन्यचानीतमत्र च ॥ ७८ ॥ तत्सर्वे देशिकः कृत्वा चात्मसात् स्वगृहं नयेत्। देव(बेर ?)मुत्सवसंज्ञं च वाहने विनिवेश्य च ॥ ७९ ॥

⁷¹⁻⁽a) K कलशान् for सकलान् 74-(d) ABMMy. °नः सहायवान् for °नसुखावहे

सर्वालंकारसंयुक्तं परिभ्राम्य प्रदक्षिणम् । प्रवेशयेदालयान्तः स्वस्थाने विनिवेशयेत् ॥ ८० ॥ यजमानेन सहितः ऋत्विग्भिरपि देशिकः। प्रणम्य देवदेवस्य पादाञ्जयुगलं द्विज ॥ ८१ ॥ गृहीत्वा पाणियुग्मेन देवं विज्ञापयेदिदम् । उत्सवं देवदेवेश दमनीदलकल्पितम् ॥ ८२ ॥ अस्मासु दयया देव गृहाण परमेश्वर । इति विज्ञापनं कृत्वा सर्वदेवाधिदैवतम् ॥ ८३ ॥ प्रसाद्य देवदेवेशं वर्धयेदेनमाशिषा । यजमानोऽपि गुरवे दक्षिणां प्रतिदापयेत् ॥ ८४ ॥ शतनिष्कं तद्धे वा वासांसि विविधानि च । रत्नोर्मिकाः पशून् कामान् गृहाणि सुमहान्त्यपि ॥ ८५ ॥ क्षमापयेत् संप्रदाय ऋत्विग्भ्यश्च तद्धिकम् । परिचारकविप्राणामन्येषां सहकारिणाम् ॥ ८६ ॥ सदस्यानां सेवकानां गीतनृत्तरतात्मनाम् । मेर्यादिवादकानां च तत्तत्कर्मानुरूपत: ॥ ८७ ॥ प्रदापयेद्धनगणं वस्त्रीघं धान्यसंचयम् । वितीय भोजयेद्विद्वान् यथाशक्ति महामते ॥ ८८ ॥ कारयेत् प्रतिवर्षे यो दमनीपत्रपूजनम् । देवस्य वासुदेवस्य श्रद्धया परया युतः ॥ ८९ ॥ तस्य सिध्यन्ति सकलाः संपदस्तत्प्रसादतः। इह प्राप्य परामृद्धि पितृनुत्तार्य सर्वत: ॥ ९० ॥

⁸⁰⁻⁽d) K My. स्वासने for स्वस्थाने

⁸⁴⁻⁽b) ABM °व for °न°

⁸⁸⁻⁽c) My. °की° for °ती°

सप्तविंशोऽघ्यायः

पूर्वानप्यप(व ?)रान् सप्त स्वदेहस्य समन्ततः । प्राप्तुयाद्वैष्णवं धाम सर्वयोगीन्द्रदुर्रुभम् ॥ ९१ ॥

> इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां दमनारोपणविधिनीम षड्विंशोऽध्यायः॥

†सप्तविंशोऽध्यायः

विश्वामित्र:---

शृणु काश्यप सर्वेषां प्रायिधितं च कर्मणाम् । यागकर्मसु सर्वेषु विहीनेषु द्विजिषम् ॥ १ ॥ प्रायिधित्तं विधातव्यिमिति शास्त्रस्य निश्चयः । प्रासादनाशे संजाते कृत्वा बालालयं बुधः ॥ २ ॥ तत्र विन्यस्य कर्मार्चां कारियत्वा यथापुरम् । आलयं तत्र देवस्य प्रतिष्ठां संविधाय च ॥ ३ ॥ पुण्याहं कारियत्वाथ संप्रोक्ष्य च जगद्गुरुम् । स्नापियत्वोक्तमार्गेण ब्राह्मणान् भोजयेदिष ॥ ४ ॥ पीठविश्लेषणे जाते लाक्षासज्जरसं तथा । गुग्गुलं कुरुविन्दं च गुलं(इं?) तैलं च गैरिकम् ॥ ५ ॥ अष्टभागािभवृद्धेस्तु क्रमादेभिः सुवेष्टितैः । संश्लेष्य सुदृढं कृत्वा वालुकािभश्च पूरयेत् ॥ ६ ॥

91-(a) My. सर्वान् पूर्वान् परान् for पूर्वानप्यप(व ?)रान्

See Appendix—I for the full text.
Also see Appendix—II for a different
version entitled विशाखोत्सवनिर्णय:
wich appears as the 26th chapter.

Colophon:—K My. फलपूजा° for दमनारोपण. †ABM Omit this chapter. 1-(d) My. °हिते° for °हीने°

⁻⁽d) K My. Add 27 verses after दुलंभम् and before the colophon.

सर्वाङ्गेषु च देवस्य चन्दनै *र्नवपन्तकै: *(१)। कर्पूरागरुकाश्मीरहिमाम्भोमिश्रितैर्द्धिज ॥ ७ ॥ संलिप्य वेष्टियत्वा च नवक्षौमयुते(गे?)न च । पुण्याहवाचनं कृत्वा विधाय स्नपनं हरे: ॥ ८॥ स्वतन्त्रे चेदिशाहोमं कृत्वा होमं सभाज्य च। भोजयित्वा द्विजाम्यांश्च दक्षिणां दापयेदपि ॥ ९ ॥ विनष्टे मण्टपे कृत्वा मण्टपं तद्यथापुरम्। कारियत्वा च पुण्याहं स्नापियत्वा हिरं तत: ॥ १०॥ हुत्वा च मूलमन्त्रेण शतमष्टाधिकं तथा। भोजयित्वा द्विजांस्तत्र दद्यातेभ्यश्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥ प्रासादद्वारभङ्गे वा संभवेऽयं (१) विधिभवेत् । वल्मीकदर्शनेनै(चैश)व प्रासादस्यान्तरे द्विज ॥ १२ ॥ आमूलात् खनयित्वा तं प्रदेशं पूरयेदपि । वल्मीकमृद्धिः गुद्धाभिः कारयेत् स्नपनादिकम् ॥ १३ ॥ आलयेऽशनिपाते च विह्नदाहे च पूर्ववत् । कारियत्वा प्रदेशं तं संप्रोक्ष्य स्नपनं तथा ॥ १४ ॥ कारियत्वा वैष्णवानां भोजनादीनि दापयेत्। नदीस्रोतःसमावेगात् पतिते धाम्नि काश्यप ॥ १५ ॥ वर्जियित्वा तु तं देशं शुभे देशे च मन्दिरम् । कारियत्वा प्रतिष्ठाप्य तत्र देवं श्रिय: पतिम् ॥ १६ ॥ प्रतिष्ठोक्तेन विधिना शेषमन्यत् समाचरेत् । *प्रतिष्ठाहीनबेरस्य स्थापनं सार्वकालिकम्* (?) ॥ १७ ॥

⁷⁻⁽b) My. °र्णवपञ्च° for °र्णवपन्त°

⁹⁻⁽a) K च for. चेत्

¹²⁻⁽a) K भागेष° for भन्ने वा

¹⁵⁻⁽b) K °दिविधा भवेत् for °दीनि दापयेत्

⁻⁽d) My. °रितो for °तिते

सप्तविंशोऽध्यायः

*तत्पूर्वे ब्राह्मणविधिं गृहीत्वा स्थापयेदिप * (१)। कालातिपातशान्त्यर्थं हुत्वा चाप्टसहस्रकम् ॥ १८॥ नयनोन्मीलनादन्यत् कृत्वा संस्थापयेच तम् । प्रतिमायास्तु पतने जाते सद्यः समाचरेत् ॥ १९ ॥ कुण्डमण्डलहीने तु कारयेत् पुनरेव तत्। हुत्वा जितं त(ते?)मन्त्रेण शतमष्टाधिकं चरेत् ॥ २०॥ महाध्वजविहीने तु चिह्ने वा पतितेऽपि वा। पतिंत सम्यगादाय चिह्नं संत्यज्य देशिकः ॥ २१ ॥ पुनरन्यत् स्थापयित्वा हुनेद्(१)ष्टसहस्रकम्। स्नपनादि यथापूर्व शेषमन्यत् समाचरेत् ॥ २२ ॥ ध्वजतोरणहानौ तु पुनः कृत्वा तु तद्द्विकम्। पुण्याहवाचनस्नानप्रमृत्यन्यत् समाचरेत् ॥ २३ ॥ शूलस्थापनहीनं चेच्छूलं कुर्यात्पुनः स्थिरम् । रत्नन्यासविहीनं चेत् कृत्वा रत्नाधिवासनम् ॥ २४ ॥ कृत्वा च पीठमूले तु निक्षिप्य सुदृढं यथा । कारियत्वा च सुधया स्नपनादि समाचरेत् ॥ २५ ॥ अङ्कुरार्पणहीनं चेदङ्कुरानर्पयेत् पुनः । अप्ररूढं यदि त्याज्यं रक्ते श्यामे च वापयेत् ॥ २६ ॥ सर्वत्र स्वपनादीनि कारयेच विचक्षणः। अष्टमङ्गलहीनं चेत् कारयित्वा पुनर्द्विज ॥ २७ ॥ पुण्याहवाचनं कृत्वा प्रोक्षयेत् कुशवारिणा । समाराधनहींने तु कालमेकं मधुद्रिष: ॥ २८॥

¹⁹⁻⁽d) K °मुद्धरेत् for °माचरेत्

²¹⁻⁽a) My. महद्ध्वज for महाध्वज

⁻⁽b) K = for a

द्विगुणं कारयेद्धीमान् नैवेद्यावाहनादिकम् । द्विकालहानौ स्वपनं नवकुम्भैविधाय च ॥ २९ ॥

द्विगुणं पूजयेचैव हविरादि च कारयेत् । एकपूजनहानौ च दशभिः सप्तभिश्श(श्र १)तम् ॥ ३०॥

करुशै: स्नापयित्वा च हवनादि समाचरेत् । तदूर्ध्व पञ्चदिवसपर्यन्तं पञ्चविंशतिम् ॥ ३१ ॥

कलशं स्थापयित्वा च स्नपनादीन् समाचरेत्। पुनर्दशाहपर्यन्तं पञ्चाशद्भिष्ठेद्विज ॥ ३२ ॥

देवेशं स्नापयित्वा च हवनादि समाचरेत्। तदूर्ध्वं मासपर्यन्तमेकाशीतिघटैर्द्विज ॥ ३३ ॥

विधाय स्नपनं रोषं यथापूर्वं समाचरेत् । मासषट्काधिके हीने समाराधनकर्मणि ॥ ३४ ॥

संप्रोक्षणं विधातव्यमिति शास्त्रस्य निश्चयः । अब्दत्रिद्वयहीने च प्रतिष्ठां कारयेद् द्विज ॥ ३५ ॥

अमिकार्ये पुनर्हींने पुनः संस्कारमाचरेत् । हुत्वा चाष्टोत्तरशतं व्याहृतीभिर्घटैरपि ॥ ३६ ॥

नवभि: स्नापयेद्देवं शेषं पूर्ववदाचरेत् । उत्सवामौ विरहिते सन्ध्यातिक्रमणेऽपि च ॥ ३७॥

पञ्चितिराद्धरजलैः(?) स्नापयित्वा हरिं प्रभुम् । पुण्याहवाचनादीनि यथापूर्वं समाचरेत् ॥ ३८॥

³²⁻⁽d) My. °ज: for °ज

³⁴⁻⁽c) My. °दिकं for °धिके

³⁵⁻⁽c) K °त्रयेत्र for त्रिद्दय°

³⁷⁻⁽d) My. om.

³⁸⁻⁽a) My. om.

सप्तविंशोऽध्यायः

सन्ध्यातिक्रमणेऽप्येष विधिः स्याद् द्विजपुंगव । अविनीते गुरौ सर्व कर्म तेन न कारयेत् ॥ ३९ ॥ अन्यमानीय च गुरुं समीचीनं समाचरेत्। अज्ञानाद्यत्कृतं कर्म तद्गुरुश्च समाचरेत् ॥ ४० ॥ बलिप्रदानहानौ च बलि कुर्याचथापुरम्। *अष्टोत्तरशतैहींमै * भूलमन्त्रेण कारयेत् ॥ ४१ ॥ एककालं बलेहीनी द्विगुणं च बिलं हरेत्। कुर्याच पूर्ववच्छेषमिति सन्तः प्रचक्षते ॥ ४२ ॥ विहीने सुक्सुवे(?)चैव सुक्सुवं(वौ ?) प्रविधाय च । होमस्रपनमुख्यानि यथापूर्व तु कारयेत् ॥ ४३ ॥ रक्तस्त्रीद्शेने धाम्नि *खात्वा(?)तं देशमावसे:*(?)। सिकताभिश्च संपूर्व पञ्चगव्यै: समुक्ष्य च ॥ ४४ ॥ एकाशीतिघटसानं दिनानि त्रीणि पञ्च च। पुण्याहं च समाघोष्य भोजयेद् ब्राह्मणानिप ॥ ४५ ॥ दिने दिने च जुहुयाद ष्टोत्तरसहस्रकम्। चण्डालप्रभृतीनां च हीनानां दर्शने सति ॥ ४६ ॥ शुद्धाम्भसा कुशाय्रेण प्रोक्षयित्वा प्रमुं द्विज । हुनेद(१) ष्टोत्तरशतमष्टार्णेन द्विजोत्तम ॥ ४७॥ सूतिकाशौचयुक्तेश्चाप्यन्त्यजैः स्पर्शने सति । एकाशीतिघटै: स्नाप्य शेषं पूर्ववदाचरेत् ॥ ४८॥ चोरादिभिर्गजैर्वापि विम्बोद्धारे कृते सति । पूर्ववत्कारयित्वा च प्रतिष्ठामपि सत्तम ॥ ४९ ।।

⁴⁴⁻⁽b) K °घे: for °से: V-34

दिशाहोमं च मन्त्रस्य स्नानं त्यक्त्वा समाचरेत् ।
प्रतिष्ठोक्तक्रमाचैव(मेणेव ?) स्नपनादि समचरेत् ॥ ५० ॥
संप्रोक्षणे विधिरयं प्रोक्तो द्विजवरात्मज (?) ।
य इत्थमाचरेद्यस्तु(?) प्रायिश्वतं समाहितः ॥ ५१ ॥

सर्वान् कामानिहावाप्य प्राप्तोत्यन्ते परं पदम् । इति ते सर्वमाख्यातं यन्मया ब्रह्मणो मुखात् ॥ ५२ ॥

श्रुतं तसात् समुद्धृत्य सारं संक्षेपतो मुने । पञ्चरात्रामृताम्भोधि मथित्वा सारसंग्रहः ॥ ५३ ॥

प्रोक्तो मयायं तस्मात्त्वमेतच्छुत्वावधार्य च । अनेन विधिना देवं प्रपन्नार्तिहरं हरिम् ॥ ५४ ॥

समाराधय देवं त्वं प्रायश्चित्तात्मनः पदम् । गुह्याद् गुह्यतमं म(त १)न्त्रं सारात्सारतरं मुने ॥ ५५ ॥

सप्तविंशतिभिः शोक्तमध्यायैः कश्यपात्मज । विश्वामित्रीयनाम्नेतन्त्रयोक्तत्वात् प्रथां गतम् ॥ ५६ ॥

नाशिष्याय प्रदातव्यं न संसारनिवासिने । वैष्णवाय प्रदातव्यसुपसन्नाय धीमते ॥ ५७ ॥

इति श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठः काश्यपः सुप्रसन्नधीः । प्रणम्य भगवन्तं तं विश्वामित्रं तपोनिधिम् ॥ ५८ ॥

कृताञ्जलिपुटो भूत्वा ध्यायन् नारायणं प्रभुम् । खमाश्रमं समासाद्य भिततयुक्तेन चेतसा ॥ ५९ ॥

⁵⁰⁻⁽c) K °कम चैन for °कमाचैन (°मेणैन?)

⁵¹⁻⁽c) My. यन्मर्थ°(?) for य इत्थ°

⁵⁴⁻⁽a) K कृतो for प्रोक्तो

⁵⁷⁻⁽d) My. ogo ofor ogo

त्यक्तान्यसर्वव्यासंगः वाङ्मनःकर्मभिः सदा । पञ्चकालरतो भूत्वा समाराध्य श्रियः पतिम् ॥ ६० ॥

अवाप्य (प?) परमं धाम यतो नावर्तते पुनः ॥

इति पश्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां प्रायश्चित्तविधिर्नाम सप्तविंशोऽध्यायः॥

॥ हरिः ओम्॥

CRITICAL NOTES

[References are to verse numbers:]

CHAPTER No. 1

- 5-(ab) Are corrupt and unintelligible in all the Mss.
- 13-(a) All the readings appear obscure. Could it be as गोमयाकास (?)
- 16-(c) Is corrupt and unintelligible in all the Mss.
 - -(d) Readings of all the Mss. appear obscure. Could it be as °माश्रिताभ्यर्णभूतले (?)
- 17-(b) Is not intelligible. Could it be as मुस्तासुरभितान्तरे (?)
- 39-(cd) Are not intelligible in all the Mss.
- 41-(d) Is not clear in all the Mss.
- 42-(ab) Are corrupt and not intelligible in all the Mss.
- 49-(a) Is not intelligible in all the Mss.
- 52-(b) All the Mss. read मेतमुदीरयम्, which is wrong. So we corrected it as °मेतदुदैरयम्.
- 59-(cd) Are not intelligible in all the Mss.
- 74-(ab) Are not clear in all the Mss. Could these be as एते निर्वाणफलदा इस्रप्यासीभ्र° (?)

CHAPTER No. 2

- 14-(cd) Are not intelligible in all the Mss.
- 15-(ab) Are not intelligible in all the Mss.

CHAPTER No. 3

- 1-(c) Is corrupt in all the Mss. Could it be as किंगोनिव किमाचार: (?)
- 22-(ab) ABKM read these after 19 ab and before 19 cd while Ks. & My. read after 21 cd and before 22 cd.

- 10-(d) Is not intelligible in all the Mss.
- 24-(cd) Are not intelligible in all the Mss.

CRITICAL NOTES

29-(ab) Readings of all the Mss. are corrupt. Could these be as श्रियादयोऽय देन्यस्तु श्रीवत्साद्दिन्यलाञ्छनात् (१)।

CHAPTER No. 5

9-(d) Is not intelligible in all the Mss.

CHAPTER No. 6

- 34-(a) Is corrupt in all the Mss. Could it be as वर्ण: गुक्रो भवेदस्य (१)
- 35-(b) Is not clear in all the Mss. Could it be as कार्यपात्री सकुम्भ जौ(?)
- 38-(a) Is not clear in all the Mss. Could it be as पृथिव्यन्तं व्युत्क्रमेण (१)
- Is not intelligible in all the Mss. 64

CHAPTER No. 7

- 26, 27. It appears that some of the verses dealing with अमिप्राकारमन्त्र are missing, since these two verses are not giving the entire form of अग्निप्राकारमन्त्रः
- 35-(a) Word सातिदेश does not suit the context. Could it be as सादिदेव, which denotes 'आ' कार ?
- 45-(a) Is corrupt. Could it be as चतुर्ध साधितेष्वेषु (?)
- 54-65 Appear in My. only.
- Not intelligible; has been retained unaltered. 54
- Is corrupt and appears obscure. Could it be सततं 56-(c)दिव्यगन्धादि (१)
- Not intelligible; has been retained unaltered. 60

- 20-37 & 38-(abc) Appear in My. only.
- 47-(c) Not intelligible in all the Mss.; has been retainep unchanged.
- 48 & 49-(ab) Not clear in all the Mss.
- 53-(c) Not clear in all the Mss.

CHAPTER No. 9

5-(ab) Appear unintelligible in all the Mss.

CHAPTER No, 10

- 49-(cd) Readings of all the Mss. are not correct. Could it be as नाभिपर्यन्तमपां स्थानम् (?)
- 96-(a) Readings of all the Mss. are corrupt. Could it be as मण्डलं च कमाद्व्येयम् (?)
- 97-(a) Readings of all the Mss. are corrupt. Could it be as दलद्वादशके ज्ञेया: (?)
- 107-(a) All the Mss. read देहिनिन्यासं which does not appear appropriate. Could it be as अङ्गिनन्यासम् (?)
- 111-(c) Readings of all the Mss. appear obscure. Could it be as देवमध्यि (?)

CHAPTER No. 11

70-(a) Is not clear in all the Mss.

CHAPTER No. 12

- 3 Is not intelligible in all the Mss.
- 7-(b) Is not clear for want of the object; it may be reconstructed as बिलं तन्मूधि विन्यसेत् (?)
- 20-(b) Word सुमुखं doesn't suit the context. Could it be as संमुखे (?)
- 23-(a) Metrical rule has not been followed here.
- 30-(d) Is corrupt in all the Mss. Could it be as पीतोष्णीयभरी
 मुने (?)
- 37-(c) Word अजाहसं makes no sense. Could it be as अजारूढं (?)

- 1-(b) Is corrupt in all the Mss. Could it be as प्रभेदं विनियोजनम्। (?)
- 11-(cd) Are unintelligible in all the Mss; have been retained unaltered;

CRITICAL NOTES

- 26-(a) Is corrupt in all the Mss; has been retained unaltered.
- 38-(d) Is not clear in all the Mss.
- 39-(cd) Are not intelligible in all the Mss.
- 67-(a) Is not intelligible in all the Mss.; Could it be as इतरस्माद्यामुनस्य (?)
- 68-(ab) Are not intelligible in all the Mss.
- 69-(cd) Are corrupt in all the Mss. Could these be as स्नानमुद्रा विनिर्मुक्तकनिष्ठाङ्ग्रष्टमूर्धनि । (?)
- 90-(cd) & 91-(ab) Are not intelligible in all the Mss.
- 94-(a) Is not intelligible in all the Mss.; Could it be as शाखा-संघस्य च पुन: (?)
- 95-(ab) Are not intelligible in all the Mss.

CHAPTER No. 14

- 11-(c) Is corrupt in all the Mss. Could it be as पताका ध्वजदीपो च (?)
- 64-(a) Is corrupt in all the Mss.; has been retained unaltered.
- 134-(a) Is corrupt in all the Mss.; Could it be as मध्यं ब्राह्मं तु तद्प्राह्मम् (?)
- 142-(a) Is unintelligible in all the Mss.
- 146-(ab) Are not intelligible in all the Mss.
- 148-(b) Word याम्ये doesn't suit the context. Could it be as सौम्ये (?)
 - -(c) Is not intelligible in all the Mss.
- 176-(d) Are not intelligible in all the Mss.
- 183-(b) Metrical rule has not been followed here. Could it be as स्तुवीत द्विजसत्तम (?)

CHAPTER No. 15

- 25-(cd) Are not intelligible in all the Mss.
- 30-(ab) Are not intelligible in all the Mss.

CHAPTER No. 16

38-(b) Readings in all the Mss. appear unintelligible. Could it be as ऋत्वा प्रामातिक तथा। (?)

- 97-(c) Is corrupt in all the Mss. has been retained unaltered:
- 103-(a) Metrical rule has not been followed here. Could it be as तत आरभ्य (?)
- 108-(a) Appears as repetition of 107d; has been retained as it appears in most of the Mss.
- 110 Not intelligible in all the Mss.

CHAPTER No. 17

- 5-(b) Is corrupt in all the Mss.; has been retained unaltered.
- 136-(d) Is corrupt in all the Mss.; Could it be याम्याशायां तत: परम् (?)
- 137-(a) Metrical rule has not been followed here.
- 154-(c) Metrical rule has not been followed here.
- 207-(a) Is corrupt in all the Mss.; Could it be as खनित्वा वाराह-मन्त्रम् (?)
- 211-(c) Metrical rule has not been followed here. Could it be as श्रीसूक्तं पौरुषं सूक्तं (?)
- 213-(ab) Are not intelligible in all the Mss.; have been retained unaltered.

CHAPTER No. 18

- 68-(c) Metrical rule has not been followed here; Could it be as प्रधानदिक्संस्थितेषु (?)
- 82-(b) Is corrupt in all the Mss.; has been retained unaltered.
- 97-(a) Is corrupt in all the Mss.; has been retained unaltered.
- 149-(a) Word मण्डपम् doesn't suit the context. Could it be as मण्डलम् (?)
- 178-(c) Is corrupt in all the Mss.; Could it be as दक्षिणाहीन-कर्मभ्यों (?)
- 186-(a) Corrupt in all the Mss, ; Could it be as निवेदितं दिने तस्मिन् (?)

- 21-(a) Is not intelligible in all the Mss.; Could it be as प्रेंस्यां चन्दनादिण (?)
- 36-(b) Is not intelligible in all the Mss.

- -(d) Is not intelligible in all the Mss,
- 40-(d) Word शुद्धाम्बु doesn't suit the context. Could it be as गन्धाम्बु (?)
- 58-(a) Metrical rule has not been followed here. Could it be as दिधकाविण्णमन्त्रेण (?)
- 80-(ab) Appear unintelligible in all the Mss.; have been retained unaltered.
- 87-(a) Metrical rule has not been followed here. Could it be as विनैव चन्दनद्रव्यम् (?)
- 97-(a) Matrical rule has ot been fallowed here. Could it be as स्वर्ण रजतताम्रं च (?)
- 118-(cd)-131 (ab) Appear in My. only. Though it is not possible to make out the lacuna on the basis of the Mss. available, we have suggested the appropriate matters in place of lacuna, in consultation with other Pancharatra texts.
- 127,128-(ab) Verses 127, 128 ab should actually find their places immediately after 131 ab. As has already been noted, verses 118 cd-131 ab are found missing in all Mss. except My. But My., it seems to us, has misplaced the lines noted above Cf. Pādmasamhitā (चर्यापाद 8. 157-60). Thus in accordance with the subject dealt with here, the sandal, saffron etc. should be placed in the गन्धोदकलश subsequent to placing of सर्वाष्यिष्ट. It may also be noted here that all details relating to the materials which are to be placed in गन्धोदकलश are not given in the text Cf: Pādmasamhitā (चर्यापाद 8. 157-60).
- 141-(a) Metrical rule has not been followed here.
- 144-(a) Metrical rule has not been followed here.
- 172-(ab) Appear unintelligible; have been retained unaltered.
- 188-(d) Metrical rule has not been followed here,

CHAPTER No. 20

38-(c) Metrical rule has not been followed here. Could it be as पश्चगब्येदेधिकति (?)

V__35

CHAPTER No. 21

- 24-(d) Appears unintelligible in all the Mss.; has been retained unaltered.
- 82-(d) Verses 81, 82 describe the deities to be installed on the 5th story (पञ्चनतल). Subsequently one would have expected the 83rd verse to begin with a similar description on the 6th story (पञ्चल). But, all the Mss. begin 83 a as सप्तमेडिप तले.......This means that the description on the 6th story is wanting in all the Mss.

CHAPTER No. 22

- 55-(a) Appears unintelligible in all Mss.; has been retained unaltered.
- 61-7 It deserves mention in this connection that the मध्यमद-शताल section of the बिम्बनान is missing, since after describing the उत्तमद्शताल all Mss. describe अधमद्शताल. All Mss. are silent on this point. Therefore, the portion containing मध्यमदेशताल might have been lost in the later transition.

CHAPTER No. 23

- 34-(b) Appears unintelligible in all the Mss.; has been retained unaltered.
- 39-(c) Appears unintelligible in all the Mss.; has been retained unaltered.

CHAPTER No. 24

6-(ab) Appear unintelligible in all the Mss.; have been retained unaltered.

- 30-(ab) Appear unintelligible in all the Mss.; have been retained unaltered.
- 76-(a) It appears that half a verse dealing with अधमा (मालिका) is missing after 75 d and before 76 a.
- 86-(c) Appears unintelligible in all the Mss.; has been retained unaltered.

CRITICAL NOTES

- 161-(c) Appears unintelligible in all the Mss.; Could it be as विह्नमध्ये स्थितं देवम् (?)
- 174-(a) Is corrupt in all the Mss.; has been retained unaltered.

CHAPTER No. 26

24-(d) Appears unintelligible in all the Mss.

- 7-(b) Appears unintelligible.
- 17-(cd) Appear unintelligible.
- 18-(ab) Appear unintelligible.
- 44-(b) Is corrupt; has been retained unaltered.
- 51-(ab) Appear unintelligible.

APPENDIX-I

[The following additional verses are found at the end of 26th chapter in K & My Mss.]

फलैरपि विधातव्यं प्रीणनं मध्विद्विष: । ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे द्वादश्यां फलपूजनम् ॥ १ ॥ कारयीत द्विजश्रेष्ठ भुक्तिमुक्तिफलपदम् । अथवा पञ्चदस्यां वा श्रवणे वा द्विजोत्तम ॥ २ ॥ अंकुरानर्पयित्वाथ यथापूर्व शुभेऽहिन । कदलीनां च चूतानां पनसानामपि द्विज ॥ ३ ॥ फलानि नालिकेराणां मातुल(लु?)ङ्गफलान्यपि । र्क्जूराणामपि तथा द्राक्षाणां च तथैव च ॥ ४ ॥ फलानि कुरुविन्दानां बदराणां च संचयम् । जम्बूनां बर्बराणां च साधकान्यपि(१) यानि च ॥ ५ ॥ फलानि तानि सर्वाणि यथालब्धानि सर्वज्ञः । आहृत्य सर्वाण्येकत्र स्थापयित्वा द्विजोत्तम ॥ ६ ॥ विधाय *पेटिका वेत्री हढा श्रद्भणा महत्तरी* (?)। तासु पर्णानि निक्षिप्य फलानि द्विजसत्तम ॥ ७ ॥ स्नातानां वेदविद्षां स्रिसताम्बरधारिणाम् । निक्षिप्य मूर्घि सुमनः सर्वमङ्गळसंयुतम् ॥ ८ ॥ विष्वक्सेनं च पुरतो वाहनेऽप्यधिरोप्य च । शृङ्गानां काहलानां च राङ्गानां नादसंयुतम् ॥ ९ ॥ मेरीपटहकांस्यानां तथा मर्दलढकयो: । झछरीणां च संघोषैरापूरितदिगन्तरम् ॥ १० ॥

²⁻⁽a) K. °ियत्वा for °यीत

⁵⁻⁽d) My. स्वालकान्यान्यानि for साधकान्यपि यानि

APPENDIX_I

गायकीनृत्त(नर्त?)कीभिश्च विषे: स्वाध्यायतत्परै: । छत्रचामरसंयुक्तध्वजीघैः विहिताम्बरम् ॥ ११ ॥ य्रामं प्रदक्षिणं नीत्वा शकटेष्वधिरोप्य च । प्रविश्य मन्दिरस्यान्त * मण्टपोपरि निक्षिपेत् * (१) ॥ १२ ॥ सुरुक्षणे गोमयालिपे सुधाचूर्णविचित्रिते। पटानास्तीर्य सुश्रक्षणान् श्वेतानविरलानपि ॥ १३ ॥ तेष्वारोप्य फलौघं च रक्षां तेषां विधाय च । तदाप्रभृति कुर्वीत मण्डपालंकृतिं द्विज ॥ १४ ॥ वितानक्लिप्तिप्रभृति सर्व निर्माय पूर्ववत् । द्वारेषु तोरणादीनि यथापूर्व प्रकल्प्य च ॥ १५ ॥ कुम्भमण्डलकुण्डादि सर्व संकल्प्य च द्विज। वितानं परित: कृत्वा *निज्ञान्तं * मण्डपोपरि ॥ १६ ॥ एकाद्द्यां पुनदेवं विज्ञाप्यानीय मण्डपम् । तत्र सर्वं यथापूर्वं स्नपनं स्वापनादिकम् ॥ १७ ॥ कारयित्वा च देवस्य जायन्त्रीत्वा निशां च ताम्। द्वादरयां कम निर्माय सन्ध्योपासनपूर्वकम् ॥ १८॥ फलानि सर्वाणि ततः पृथक् संकल्प्य राशिशः। महाभिजनसंयुक्तं विष्रै: शुद्धैर्जितेन्द्रियै: ॥ १९ ॥ उष्णीषसहितास्यैश्च (१) जिह्वाचापल्यवर्जितै: । निस्त्वकरणयोग्यानि निस्त्वचं(श्चि?) परिकल्प्य च ॥ २० ॥ यथावस्थितरूपेण शोधनार्हाणि शोधयेत्। क्षालनाहीणि सँक्षाल्य कदलीदलसंचये ॥ २१ ॥ महाहवि:प्रकारेण राशिशः परिकल्प्य च । हैमेष्विप च विन्यस्य पात्रेषु फलसंचयम् ॥ २२ ॥

¹²⁻⁽d) My. वेशने for निक्षिपेत् 17-(d) K, स्ना° for स्वा°

यथापुरं कल्पयित्वा महाहिवरिप द्विज ।
विम्वानि मूलपूर्वाणि सिवरोषं सभाज्य च ॥ २३ ॥
पृथक् पृथक् फलौधं च सर्वेभ्यो विनिवेदयेत् ।
कुम्भमण्डलकुण्डेभ्यो निवेद्य च यथापुरम् ॥ २४ ॥
हैमपात्रेषु विन्यस्तं फलराशिं पृथक् पृथक् ।
निवेद्योत्सविम्बाय तन्महाहिविषोर्युगम् ॥ २५ ॥
हुत्वा फलानि च पुनः पृथगष्टोत्तरं शतम् ।
सेनेशपूर्वकं पश्चाद्वैष्णवेभ्यो यथाक्रमम् ॥ २६ ॥
प्रदाय फलसंघं च देवमारोप्य यानके ।
सर्वमङ्गलसंयुक्तं परिभ्राम्य प्रदक्षिणम् ॥ २७ ॥

इति श्रीपञ्चरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां फलपूजाविधिनीम षड्विंशोऽध्यायः॥

APPENDIX-II

The 26th chapter of the critical edition presented here, is entitled दमनारोपणनिधि: according to ABKM My. But the paper transcript of Shri. Asuri Srinivasa Iyyangar, Melkote, Mysore, contains the following 13 verses in the 26th chapter under the title निशाखोत्सन निर्णय:—

अथातः संप्रवक्ष्यामि विशाखोत्सवनिर्णयम् । सर्वपापप्रशमनं सर्वकामफलपदम् ॥ १ ॥ वैशाखस्य सिते पक्षे विशाखा पौर्णमीयता । उत्तमोत्तममेवोक्तं विचारं तु न कारयेत् ॥ २ ॥ विशाखऋक्षहीनेऽपि केवलायां तिथौ भवेत । विशाखोत्सवमेवोक्तं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३ ॥ सौरमासं प्रशस्तं स्याचान्द्रपक्षमशस्तकम् । सौरे सर्वसमृद्धिः स्याचान्द्रे सर्वविनाशनम् ॥ ४ ॥ देवकार्याणि सर्वाणि सौरमासेषु कारयेत । चूतादीनां समस्तानां फलान्याहृत्य देशिकः ॥ ५ ॥ पाचयेद गुडमिश्रं तु अमरीचैजीरकान्वितम्। नालिकेरफलोपेतमेलाकपूरिमिश्रितम् ॥ ६ ॥ पाचयेत क्षीरमिश्रं तु महाहविसमन्वितम्। देवस्य पुरतो भूमौ कलशान् स्नापनार्थकान् ॥ ७ ॥ स्थापयित्वा विधानेन स्नापयेत् पुरुषोत्तमम्। अलंकारासनं नीत्वा भोगैर्दीपान्तमाचरेत् (१) ॥ ८॥ भोज्यासनं ततः कृत्वा मधुपर्कपुरःसरम् । चूतादिफलसंयुक्तं यथाकामं प्रदापयेत् ॥ ९ ॥

⁴⁻⁽a) हि for स्यात्

⁻⁽d) °電° for °電1°

⁵⁻⁽b) g for °g

महाहिविनिवेद्याथ ताम्बूलादीन् निवेदयेत् । अलंकृत्य तु देवेशं यानमारोप्य बन्धयेत् ॥ १०॥ शङ्खतूर्यसमायुक्तं छत्रचामरसंयुतम् । सर्वमङ्गल्रसंयुक्तं ग्रामं नीत्वा प्रदक्षिणम् ॥ ११॥ देवागारं प्रवेश्याथ अर्ध्यपाद्यादिनार्चयेत् । इति संक्षेपतः प्रोक्तो विशाखोत्सवनिर्णयः ॥ १२॥ सर्वकामप्रदो नॄणां राजराष्ट्रविवर्धनम् । वर्षे वर्षे तु कर्तव्यं विशेषयजनं मुने ॥ १३॥

इति श्रीपाऋरात्रे महोपनिषदि विश्वामित्रसंहितायां विशाखोत्सवनिर्णयो नाम षङ्विंशोऽघ्यायः (?)॥

INDEX-1

अष्टोत्तरशततन्त्राणि

विश्वामित्रसंहिताया द्वितीयाध्याये (श्लो. १६-३३) अष्टोत्तरशतं पञ्चरात्र-तन्त्राणि परिगणितानि । तान्यत्र अकारादिवर्णकमानुरोधेन प्रदर्शन्ते ।

तन्त्राण पारगाणताान ।	तान्यत्र अकारादिवणक्रमानुरोधनः	मद्श्यन्ते ।
क्रमसंख्या	तन्त्रनाम	श्लोक:
1	अमृतसंहिता	३२
2	अहिर्बुध्न्यतन्त्रम्	२०
3	आगस्त्यतन्त्रम्	२९
4	आभेयतन्त्रम्	३०
5	आत्रेयतन्त्रम्	१६
6	आनन्दतन्त्रम्	२६
7	उमामहेश्वरतन्त्रम्	३०
8	उशनस्तन्त्रम्	२७
9	ऐन्द्रतन्त्रम्	३०
10	औपगायनतन्त्रम्	२८
11	औपेन्द्रतन्त्रम्	२१
12	कपिञ्जलतन्त्रम्	२१
13	कल्कितन्त्रम्	38
14	कात्यायनतन्त्रम्	२८
15	कापिलतन्त्रम्	२३
16	काष्ण्यतन्त्रम्	२९
17	कौमारतन्त्रम्	२६
18	गौतमतन्त्रम्	२७
19	चान्द्रमसतन्त्रम्	२०
20	जया[ख्य]संहिता	१७
21	जाबालतन्त्रम्	२८
22	जामद्ग्न्यतन्त्रम्	२५
23	जैमिनतन्त्रम्	२२
24	तत्त्वसागरतन्त्रम्	२०
25	तेजोद्रविणतन्त्रम्	२५
V—36		

क्रमसंख्या	तन्त्रनाम	स्होक:
26	त्रैलोक्यमोहनतन्त्रम्	१९
27	त्रैलोक्यविजयतन्त्रम्	२९
28	द्धसंहिता	२१
29	धनदीयतन्त्रम्	२६
30	नन्दतन्त्रम्	38
31	नलकूबरतन्त्रम्	१९
32	नारदीयतन्त्रम्	१९
33	नारायणतन्त्रम्	78
34	नृकेसरितन्त्रम्	28
35	पञ्चप्रश्नतन्त्रम्	१८
36	पद्मोद्भवतन्त्रम्	१९
37	परपौरुषतन्त्रम्	२७
38	प्रमसंहिता	१६
39	पाद्मतन्त्रम्	१७
40	पारमेश्वरतन्त्रम्	२१
41	पाराशर्यतन्त्रम्	२२
42	पार्षसंहिता	३०
43	पुरुषोत्तमतन्त्रम्	१७
44	पृष्टितन्त्रम्	२१
45	पैङ्गलतन्त्रम्	२९
46	पौलस्त्यतन्त्रम्	२७
47	पौष्करतन्त्रम्	१७
48	प्रद्युम्नतन्त्रम्	38
49	प्रह्लाद्तन्त्रम् 	२३
50	<u> प्राचेतसतन्त्रम्</u>	38
51	बार्ह्स्पत्यतन्त्रम्	२५
52	बोधायनतन्त्रम्	२९
	्रम्हांनारदसंहिता - महांनारदसंहिता	३०
53	14111/4/116/11	

	INDEX—I	283
क्रमसंख्या	तन्त्रनाम	खोक:
54	व्रह्मसिद्धान्तत <u>न</u> त्रम्	२२
55	ब्राह्मतन्त् <u>त</u> म्	28
56	भागवततन्त्रम्	78
57	भारद्वाजतन्त्रम्	२९
58	भागवतन्त्रम्	२०
59	महालक्ष्मीसंहिता	२३
60	महासनत्कुमारतन्त्रम्	३२
61	महीप्रश्ततन्त्रम्	१८
62	मायावैभ विकतन्त्रम्	१८
63	मारीचतन्त्रम्	२१
64	मार्कण्डेयतन्त्रम्	२३
65	माहेन्द्रसंहिता	१८
66	मिहिरतन्त्रम्	३२
67	मूलसंहिता	२३
68	याज्ञवल्क्यतन्त्रम्	78
69	याम्यतन्त्रम्	२५
70	योगहृदयतन्त्रम्	२७
71	राघवतन्त्रम्	38
72	रुद्रतन्त्रम्	३०
73	रुद्रतन्त्रम् (१)	३२
74	वामनतन्त्रम्	२२
75	वाराहतन्त्रम्	३२
76	वारुणतन्त्रम्	३०
77	वाल्मीकिसंहिता	२८
78	वासिष्ठतन्त्रम्	१९
79	विश्वसंहिता	१६
80	विश्वामित्रीयतन्त्रम्	१७
81	विष्णुरहस्यतन्त्रम्	रह
THE RESERVE TO SECURITION OF THE PERSON NAMED IN COLUMN TWO IS NOT THE PERSON NAMED IN COLUMN TWO IS NAMED IN COLUMN TWO		

n	Q	A
Δ	O	±

क्रमसंख्या	तन्त्रनाम	श्लोक:
82	विष्णुवैभविकतन्त्रम्	२६
83	विष्णुसद्भावतन्त्रम्	२५
84	विष्णुसिद्धान्ततन्त्रम्	१६
85	विष्वक्सेनतन्त्रम्	२०
86	विहङ्गेन्द्रसंहिता	२०
87	वीरमङ्गलिकतन्त्रम्	२३
88	वैयासतन्त्रम्	२२
89	श्रवंसहिता	३१
90	शाम्बरतन्त्रम्	२२
91	शाकल्यतन्त्रम्	२८
92	शातातपतन्त्रम्	२९
93	शुक्रतन्त्रम्	३०
94	शौनकीयतन्त्रम्	२१
95	श्रीकरतन्त्रम्	१८
96	श्रीकरतन्त्रम् (१)	28
97	श्रीप्रश्नतन्त्रम्	१८
98	मंकर्षणतन्त्रम्	३१
99	सत्यतन्त्रम्	१७
100	सनकतन्त्रम्	१९
101	सनत्कुमारतन्त्रम्	१७
102	सांवर्ततन्त्रम्	28
103	सात्त्वततन्त्रम्	१७
104	सौम्यतन्त्रम्	28
105	सौरतन्त्रम्	28
106	स्कन्दसंहिता	३२
107	हारीततन्त्रम्	२७
108	हैरण्यतन्त्रम्	22
	rc	

[तन्त्राणि ९४ + संहिताः १४ = १०८]

INDEX—2 (Part I) वर्णसंज्ञाः

विश्वामित्रसंहिताया अष्टमाध्याये [श्लो. १८-४५] ओंकारादिवर्णानां संज्ञाविरोषा निर्दिष्टाः।

लशाविरा	१। ।पाएटाः ।	
वर्णः	संज्ञा:	श्लोकसंख्या
ओम्	प्रणवः, ब्रह्मकोशः, ब्रह्म, उद्गीथः, तारकः, छन्दसामादिः ।	१८
अ	अप्रमेय:, प्रथम:, विष्णु:।	१९
आ	आदिदेवः, गोपनः, मधुसूदनः।	१९
इ	इष्टः इन्धः(-द्धः ?), रामः, बन्धः (-न्धुः?) ।	२०
ई	पञ्चबिन्दुः, महामाया, वामनः ।	२०
उ	उद्यः(१), उद्दामः(१), श्रीधरः, भुवनाह्वयः ।	२१
ु क	ऊर्ध्वलोकेशः, हृषीकेशः, गुहालयः।	२१
羽	ऋतयामाया (ऋतधामा?), सत्यः, अङ्गुशः ।	२२
ॠ	विष्टरः, ज्वाला, यो(गी ?), दामोदरः ।	२२
ऌ	गोप्ता, केशवः, महेश्वरः ।	२३
ॡ	दीर्घघोणः, नारायणः ।	२३
ए	माधवः, (ज्यश्रः ?), संप्रसारणः ।	28
ऐ	गोधनः, वीरसेनः, गोविन्दः।	28
ओ	ओतदेहः, वासुदेवः, ओदनः।	२५
औ	औषधः, और्वः, संकर्षणः।	२५
अं	अनुस्व(स्वा ?)र:, प्रद्युंन्न:, किपलाक्षक: ।	२६
अ;	कलान्तः, उपसंगः, अनिरुद्धः ।	२६
क	करालः, कमलः, ब्रह्मा ।	२७
ख	चक्री, खर्व:, गरुडवाहन:।	२७
ग	गद्ध्वंसी, गदी, पञ्चान्तकः ।	२८
घ.	गजवाह:, पञ्चात्मा, पञ्च(द्म ?)पाणिक: ।	२८
ङ	एकदंष्ट्रः, शाङ्गपाणिः, कपिध्वजः ।	२९
च	वक्रतुण्डः, खङ्गधृक्, प्रेतनायकः ।	29
छ	छलविध्वंसी, स्वच्छन्दः, कुण्डली ।	३०
ज	जन्महन्ता, मुसली, (ककुभ: ?)।	३०
झ	झषाशी, सामवेदः, सुवर्णकः ।	३१

वर्णः	संज्ञाः	श्लोकसंख्या
স	पाशपाणिः, भृगुः, चन्द्रसितः ।	38
2	हृद्याह्रादी, पर्वतः, खेटकी ।	३२
3	तोमरः, सेघी, कौस्तुभः, दुष्प्रभः।	३२
ड	पुण्डरीकाक्षः, भूमिः, वहि(न ?)निकेतनः ।	३३
ढ	हढकर्मा, पुष्पभद्रः, प्रतदेनः ।	३३
ण	सुमुखः, वनमाली, प्रचण्डकः ।	38
त	एकनेत्रः, वैराजः, विजयः।	38
थ	सुप्रतिष्ठः, रसात्मा, सर्वरोधकः ।	३५
द	वैधरः, दृष्टिः, अत्रिः, सर्वपुरान्तकः ।	३५
घ	सुभगः, पुण्यः, धनदः, मोहन(नाशन ?)ः।	३६
न	मा(नुषे १)शः, विष्नेशः भद्रपाणिकः ।	३६
प	पापहननः, पवित्रः, पश्चिमाननः ।	३७
फ	फल्गु(फुछ १)नयनः, शिखण्डी, विकर्मण(क १)ः।	३७
ब	मतिमान्, इस्यः, (जुम्भलः ?), (कालनेमिजित् ?):।	३८
भ	(भल्लातकः ?), सुभद्रः, सूक्ष्मलोचनः ।	३८
म	माधवी(व: १), दक्षः, मन्दरः, पाटलित्रयः।	३९
य	पुरुषात्मा, शङ्कः, वायुः, चतुर्गतिः ।	39
र	अनलः, महाज्वालः, विश्वात्मा, सर्वदाहकः ।	80
ल	पुलहः, माहेन्द्रः, पीतवर्णकः ।	80
व	वरुणः, कुम्भः, पीयूषात्मा, ृसुधारसः ।	88
श	शुभदः, रुक्ष्मीः, श्रीवत्सः, वित्तवर्धनः ।	88
ष	क्रोधरूपी, उम्रात्मा, शत्रुदाहकः ।	४२
स	पूर्णचन्द्रः, कालात्मा, शुक्रः ।	82
ह	द्वादशात्मा, भास्करः, दीप्तिसंस्कृतः ।	४३
ळ	डुण्डुभः, गर्भः, विष्कम्भः, विषः ।	83
क्ष	नृहरि:, कूट:, अनन्त:, गरुडात्मवान् ।	88
नुस्वार:	ध्रुवः, बिन्दुः, चन्द्रार्घः, यष्टिः ।	88
	हुतान्तः, ठठः ।	४५
मस्कार:	नितः।	84

INDEX-2 (Part II)

वर्णसंज्ञाः

विश्वामित्रसंहितानुसारेण अङ्कुशादिसंज्ञाविशेषैरभिधीयमाना वर्णाः [विश्वा. ८. १८-४५] ।

संज्ञा	संज्ञी	स्रोकसंख्या
अङ्कुरा:	来	२२
अत्रि:	द	३५
अनन्तः	क्ष	88
अनल:	र	80
अनिरुद्ध:	अ:	२६
अनुस्व(-स्वा-१)रः	अं	२६
अप्रमेय:	अ	१९
आदिदेव:	आ	१९
इन्ध(-द्धः):	इ	२०
इष्ट:	इ	२०
उग्रात्मा	ष	8२
उदय: (?)	उ	२१
उद्गीथ:	ओम्	१८
उद्दाम:(१)	उ	२१
उपसर्गः	अ:	२६
ऊर्घ्वलोकेशः	उ.	२१
ऋतयामाया (ऋतधामा?)	来	२२
एकदंष्ट्:	ङ	२९
एकनेत्र:	त	38
ओतदेह:	ओ	२५
ओद्न:	ओ	२५
और्व:	औ	२५
औषध:	औ	२५

विश्वामित्रसंहिता

संज्ञा	संज्ञी	श्लोकसंख्या
(ककुभ: [?])	ज	३०
कपिध्वजः	ङ	२९
कपिलाक्षकः	अं	२६
कमल:	क	२७
कराल:	क	२७
कलान्तः	अ:	र६
(कालनेमिजित्?)	ब	३८
कालात्मा	स	४२
कुण्डली	छ	३०
कुम्भ:	व	88
कूट:	क्ष	88
केशवः	ऌ	२३
कौस्तुभ:	ठ	३२
कोधरूपी	ष	85
खङ्गधृक्	च	२९
खर्वः	ख	२७
खेटकी	Z	३२
गजवाह:	घ	२८
गद्ध्वंसी	ग	२८
गदी	ग	२८
गरुडवाहन;	ख	२७
गरुडात्मवान्	क्ष	88
गर्भ:	ਲ	४३
गुहालय:	ऊ	२१
गोधन:	ऐ	28
गोपन:	आ	१९
गोप्ता	ल	र ३
गोविन्दः	रे	78
	STORY TO SERVE THE SERVE	

संज्ञा	संज्ञी	श्लोकसंख्या
चक्री	ख	२७
चतुर्गतिः	य	३९
चन्द्रसितः	স	३१
चन्द्रार्धः	अनुस्वार	88
छन्दसामादिः	ओम्	१८
छलविध्वंसी	छ	३०
जन्महन्ता	ज	३०
(जुम्भल: ?)	ब	३८
ज्वाला	来	२२
झषाशी	झ	३१
ठठ:	स्वाहा	84
डुण्डुभ:	ಹ	83
तारकः	ओम्	१८
तोमरः	8	३२
(त्र्यश्र: ?)	ए	28
दक्ष:	म	३९
दामोदरः	ॠ	२२
दीर्घघोण:	ॡ	२३
दीप्तिंसस्कृत:	ह	83
दुष्प्रभः	ठ	३२
दृढकर्मा	ढ	३३
दृष्टि:	द	३५
द्वादशात्मा	ह	83
धनद:	घ	३६
ध्रुव:	अनुस्वार	88
नतिः	नमस्कार	84
नारायणः	ॡ	२३
नृहरि:	क्ष	88
V—37		

संज्ञा	संज्ञी	श्लोक पंख्या
पञ्च(-द्म?)पाणिकः	घ	२८
पञ्चबिन्दुः	र्इ	२०
पञ्चात्मा	घ	२८
पञ्चान्तक:	ग	२८
पर्वतः	Σ	३२
पवित्रः	ч	३७
पश्चिमाननः	q	३७
पाटलिय:	म	३९
पापहननः	q	३७
पाशपाणिः	স	38
पीतवर्णकः	रु	80
पीयूषात्मा	व	88
पुण्डरीकाक्ष:	ड	३३
पुण्य:	घ	३६
पुरुषात्मा	य	39
पुलह:	ਲ	80
पुष्पभद्र:	ढ	३३
पूर्णचन्द्र:	स	४२
प्रचण्डक:	ण	38
प्रणव:	ओम्	१८
प्रतर्दन:	ढ	33
प्रथम:	अ	१९
मयुन्न:	अं	रेद
भेतनायक:	च	२९
फल्गु(फुछ ?)नयन:	फ	३७
बन्ध(न्धु);	ξ	20
बिन्दु:		88
ब्रह्म	अनुस्वार ओम्	
	<u>બાપ</u>	26

संज्ञा	<u> </u>	
	पं ज्ञी 	श्लोकसंख्या
ब्रह्मकोश:	ओम्	१८
ब्रह्मा	क	२७
भद्रपाणिकः	न	३६
(भल्लातक: ?)	भ	३८
भास्करः	ह	83
भुवनाह्यः	उ	२१
भूमि:	ड	३३
भृगु:	স	38
मतिमान्	ब	36
मधुसूदन:	आ	१९
मन्दर:	н	३९
महाज्वाल:	र	80
महामाया	देश	२०
महेश्वर:	ऌ	२३
माधव:	y	28
माधवी(व: ?)	н	३९
मा (नुषे ?)शः	न	३६
माहेन्द्र:	. ਲ	80
मुसली	ज	३०
मेघी	ठ	३२
मोहन(नाशन ^१):	घ	३६
यष्टि:	अनुस्वार	88
यो(-गी ?)	ॠ	२२
रसात्मा	थ	३५
राम:	इ	. २०
लक्ष्मी;	श	88
वकतुण्डः	च	२९
वनमाली	ण	38

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

संज्ञा	संज्ञी	श्लोकसंख्या
वरुण:	a	88
वहि(न ?)निकेतनः	ड	३३
वामनः	देश	२०
वायु:	य	३९
वासुदेव:	ओ	२५
विकर्मण:(क: ?)	फ	३७
विघेश:	न	३६
विजय:	त	38
वित्तवर्धन:	श	88
विश्वात्मा	₹ .	80
विष:	ਲ	83
विष्कम्भ:	ಹ	83
विष्टर:	ॠ	२२
विष्णु:	अ	१९
वीरसेन:	· Ì	28
वैघर:	द	३५
वैराज:	त	38
शङ्खः	य	३९
शत्रुदाहक:	ष	४२
शाङ्गिपाणिः	ङ	२ ९
शिखण्डी	ጥ	३७
35 :	H	४२
शुभद:	श	86
श्रीघर:	ਰ	२१
श्रीवत्स:	হা	88
संकर्षण:	औ	२५
संप्रसारण:	y	२४
सत्य:	*	२२

INDEX—2 (Part II)

संज्ञा	संज्ञी	श्लोकसंख्या
सर्वदाहकः	₹	80
सर्वपुरान्तकः	द	३५
सर्वरोधकः	थ	३५
सामवेद:	झ	38
सुधारसः	q	88
सुप्रतिष्ठः	थ	३५
सुभग:	ध	३६
सुभद्र:	भ	३८
सुमुख:	ण	38
सुवर्णकः	झ	38
सूक्ष्मलोचनः	भ	३८
स्वच्छन्दः	ন্ত	३०
हुतान्तः	स्वाहा	84
हृदयाहादी	2	३२
हृषीकेश:	उ .	२१
इस्व:	ब	३८

मुद्राः

विश्वामित्रसंहितायाः अस्याः त्रयोदशे अध्याये अधोनिर्दिष्टाः सप्तसप्तिर्मुदाः समुपवर्णिताः ।

ऋमसंख्या	मुद्रायाः संज्ञा	मुद्रासंवन्धिनः श्लोकाः
8	अभिमुद्रा	34-0
2	अभिप्राकारमुद्रा	१४,५
3	अनन्तमुद्रा	६३
8	अनन्तासनमुद्रा	८४-६
ч	अभयद्मुद्रा	५७,८
ξ	अभिवादनमुद्रा	३२
9	अस्त्रमुद्रा	११,२
6	आकल्पमुद्रा	७१,२
9	आधारशक्तिमुद्रा	८२,३
१०	आप्यायनीमुद्रा	३७-९
88	आवाहनमुद्रा	88,3
१२	उभयाङ्ग्रष्टमुद्रा	38
१३	कवचमुद्रा	१०,१
\$8	कुम्भमुद्रा	२०,१
१५	कूर्मकालाभिमुद्रा	८ 8
१६	क्षीराव्धिमुद्रा	८७-९
१७	खङ्गमुद्रा	५५,६
१८	गदामुद्रा	५१,२
१९	गन्धमुद्रा	90
२०	गरुडमुद्रा	५९-६१
र१	गाङ्गमुद्रा	६६
२२	यासमुद्रा	७९,८०
२३	चक्रमुद्रा	89,40

क्रमसंख्या	मुद्रायाः संज्ञा	मुद्रासंवन्धिन: श्लोकाः
28	चक्षुर्भुद्रा	१३
२५	चण्डमुद्रा	48
२६	जपमुद्रा	२७,८
२७	जयमुद्रा	६५
२८ .	जयामुद्रा	९६,७
२९	ज्ञानमुद्रा	२५
३०	तत्त्वमुद्रा	२५
3 ?	दीपमुद्रा	७३-५
३२	धनुरीदा	५३
३३	धर्मादिसुद्रा	९०-२
38	धान्यहवनमुद्रा	८०,१
३५	धामत्रयमुद्रा	९३,४
३६	धूपमुद्रा	७२,३
३७	ध्यानसुद्रा	96
३८	न्यासमुद्रा	२६
३९	पङ्कजमुद्रा	८९
80	पद्ममुद्रा	84-9
88	पद्मनिधिमुद्रा	६८
82	पुष्पमुद्रा	90
83	पृथिवीमुद्रा	८६,७
88	प्रचण्डमुद्रा	६५
४५	प्रणाममुद्रा	8३
88	प्रतिमासुद्रा	७६,७
80	प्रार्थनामुद्रा	20
86	ब्राह्मीमुद्रा	२९
४९	भागवतीसुद्रा	38
40	मुष्टिमुद्रा	६९
	मुसलमुद्रा	43,8
48	3/1/3/1	

क्रमसंख्या	मुद्राया: संज्ञा	मुद्रासंबन्धिन: श्लोका:
५२	यज्ञोपवीतमुद्रा	७१
५३	यामुनमुद्रा	६७
48	योगमुद्रा	१६,७
५५	योगसंपुटमुद्रा	१७-९
५६	रुद्रमुद्रा	३१
५७	वनमालिकामुद्रा	५६,७
46	वरदमुद्रा	५७,८
49	वस्त्रमुद्रा	६८
६०	वाराहमुद्रा	३५
६१	विघराजमुदा	३३
६२	विजयमुद्रा	६६
६३	विष्णुमुद्रा	३०
६ 8	विष्वक्सेनमुद्रा	६२
६५	शक्तिमुद्रा	१००-२
६६	शङ्खमुदा	80-6
६७	शङ्खनिधिमुद्रा	६७
६८	शिखामुद्रा	9
६९	शीर्षमुद्रा	6
90	संहारमुद्रा	२१,२
७१	सर्वार्थसाधनीमुद्रा	९८,९
७२	सृष्टिमुद्रा	२३,४
७३	सौरभेयीमुद्रा	३९-8१
98	स्नानमुद्रा	६९
७५	स्वागतमुद्रा	७७,८
७६	हंसमुद्रा	98,4
<u>७७</u>	ह्न्मुद्रा	६,७

()

मन्त्रानुक्रमणिका

मन्त्रोद्धारे विश्वामित्रसंहितायां निर्दिश्यमाना मन्त्राः।

मन्त्रनाम	मन्त्रस्वरूपम्	अष्याय:	श्लोक:
अग्निप्राकारमन्त्रः	ओं रां नमः पराय कालानलाय नमः (१)	9	२६,७
अच्युतमन्त्रः	ओं नमो भगवते अच्युताय।	9	६१,२
अघोक्षजमन्त्र:	ओं नमो भगवते अधोक्षजाय।	9	६१,२
अनिरुद्धमन्त्र:	ओं नमो भगवते अनिरुद्धाय ।	७	२५
अष्टाक्षरमन्त्र:	ओं नमो नारायणाय ।	६	२९-३१
उपेन्द्रमन्त्रः	ओं नमो भगवते उपेन्द्राय।	9	६१,२
कल्किमन्त्र:	ओं नमो भगवते कल्किरूपाय।	9	£8
कूर्ममूर्तिमन्त्र:	ओं नमो भगवते कूर्मरूपाय।	9	€8
कृष्णमन्त्रः	ओं नमो भगवते कृष्णाय ।	9	६१,२
कृष्णमूर्तिमन्त्र:	ओं नमो भगवते कृष्णरूपाय ।	9	£ 8
जनार्दनमन्त्रः	ओं नमो भगवते जनादनाय।	9	६१,२
जामद्ग्न्य(राम)			
मूर्तिमन्त्र:	ओं नमो भगवते जामद्ग्न्य(राम)रूपाय	0	६४
द्वादशाक्षरमन्त्रः	ओं नमो भगवते वासुदेवाय ।	9	२-६
नारसिंहमन्त्रः	ओं नमो भगवते नारसिंहाय ।	9	६१,२
नारसिंह मूर्तिमन्त्रः	ओं नमो भगवते नारसिंहरूपाय ।	9	£8
पुरुषोत्तममन्त्रः	ओं नमी भगवते पुरुषोत्तमाय ।	9	६१,२
प्रणवमन्त्रः	ओम् ।	६	3,8
प्रद्युन्नमन्त्रः	ओं नमो भगवते प्रचुन्नाय ।	9	२५
बलभद्र(राम)			
मूर्तिमन्त्रः	ओं नमो भगवते बलभद्र(राम)रूपाय।	9	E 8
मत्स्यमूर्तिमन्त्रः	ओं नमो भगवते मत्स्यरूपाय ।	9	E 8
राघव(राम) मूर्तिमन्त्रः	ओं नमो भगवते राघव(राम)रूपाय।	v	, ६४
मू।तमन्तः न् <u>वारा</u>	न्त्रः ओं नमो भगवते लक्ष्मीनारायणाय ।	,	७ ५८,९
रुक्ष्मानारायणम ् V—3 8	ल: जा नेना चनात उत्तात त्रात ।		
7-30			

मन्त्रनाम	मन्त्रस्वरूपम्	अध्याय:	श्लोक:
वराहमूर्तिमन्तः	ओं नमो भगवते वराहरूपाय।	0	६४
वामनमूर्तिमन्त्रः	ओं नमो भगवते वामनरूपाय।	. 0	£8
विष्णुगायत्री	ओं नारायणाय विदाहे, वासुदेवाय धीमहि,		40
	तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ।	O	२९-३५
श्रीकराष्ट्राक्षरमन्त्रः	(अस्पष्टस्वरूपोऽयं मन्त्रः)	9	84-0
संकर्षणमन्तः	ओं नमो भगवते संकर्षणाय ।	9	२३,४
हरिमन्त्रः	ओं नमो भगवते हरये।	v	ξ <i>ξ</i> , <i>ξ</i>

विश्वामित्रसंहितायां वैदिका मन्ताः।

मूलम्	मन्त्रः (आद्यभागः)	अध्याय: श्लोक:
ऋ. ८.४४.१६	अग्निर्मूर्घा दिवः ककुत्	१० १५०
ऋ. १.२२.१६	अतो देवा अवन्तु नः	१४ १६५
तै. आ. १०.२३.	१ आपः पुनन्तु पृथिवीम्	१० १३९
邪. १०.९.१.	आपो हि ष्ठा मयोभुव:	१०.१४,१४५; १४.८७
邪. १.९१.१६	आप्यायस्य समेतु ते	१९. १०१
素. १.२२.१७	इदं विष्णुवि चक्रमे	१०. १३७, १५४;
		१८.४१,८४; १९.६४;
		२४.७२,८५
邪. ६.४.७	इन्द्रं न त्वा शवसा देवताः	१९. ३०
飛. ७.९९.३	इरावती घेनुमती हि भूतम्	१०. १५५
来, १.80.8	उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	१०.१३७; १४.१६३;
4		१८.४० ; १९.४७
तै. आ. १०.१.४	उद्दीप्यस्य जातवेदः	१०.१५८
飛. १०.९७.२२	ओषघयः सं वदन्ते	१९.५९,१३६;२०.४०
乘. 8. 38.8	कया निश्चत्र आभुवत्	20.286
ऋ. (खि.)५.८७.९.	गन्धद्वारां दुराधर्षाम्	१९.६२.१०१; २०.४३
ऋ, ६,७०,१	वृतवती भुवनानामभि-	१९.६३; २०.४४
	श्रियोवीं (१)	

मूलम्	मन्त्रः (आद्यभागः)	अध्याय: श्लोक:
ऋ. १.२२.२ १	तद्विप्रासो विपन्यवो १	.0.282
乘. १.२२.२०	तद्विष्णोः परमं पदम्	१०.१४१,१५६;
		१९.५६,६०
報. ६.8७. ११	त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रम्	१९.६२; २०.४२
罪. १.२२.१८	त्रीणि पदा वि चक्रमे	१०.१३८
乘. २.१. ३	त्वं विष्णुरुरुगायो नमस्यः	२०.४०
ऋ. ४.३९.६	द्धिकाव्णो अकारिषम्	१९.५८,१०१;२०.३८
乘. ७.९९. २	न ते विष्णो जायमानो	१०.१४५;१९.५७;
	न जातः	२०.३७
乘. ९.७३.३	पवित्रवन्तः परि वाचमासते	१४.८७
琛. १.१५४.२	प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्येण	२०.३७
अ. ४.१.१	ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्	१०.१४८
ऋ. १.८९.८	भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः	१०.१३८; १८.९९
तै. सं. १.५.३.१;४.१		२५.४८
報. १.९०. ७	मधु नक्तमुतोषसो	१९.१२१ (a) (?)
羽. १.९०.८	मधुमान्नो वनस्पतिः	१९.१२१ (a) (?)
邪. १.९०.६	मधु वाता ऋतायते	१९.५९; २०.३९
ऋ. ६.७.१	मूर्धानं दिवो अरतिम्	
तै. सं. २.४.१४.१	यत्र यन्ति स्रोत्यास्ति जतं ते(?)	
	75.97	१२२;२१.३१;२७.२०
ऋ. १०.९७.१५	याः फलिनीयी अफला	१९.६०; २०.४०
乘. १०.९७.१	या ओषधी: पूर्वा जाता:	१९.१३७
乘. ३.८.४	युवा सुवासाः परिवीत आगात	
ऋ. १.२२.१९	विष्णोः कर्माणि पश्यत	१९.५७; २०.३८
乘. १.१५8. १	विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचम्	१०.१४४; १९.१३६
वा. सं. ३१.१८	वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्	१९.१२२
泵. १०.९.8	शं नो देवीरभिष्टये	१९.६१; २०.४१
ऋ. ३.२६.९	शतघारमुत्समक्षीयमाणम्	१९.६३; २०.४३

300

विश्वामित्रसंहिता

म्लम् मन्त्रः (आद्यभागः) अध्यायः श्लोकः वा. सं. १.३१; ४.१८ शुक्रमसि ज्योतिरसि १९.१०१ वा. सं. १२.४;१७.७२ सुपर्णोऽसि गरुत्मान् १७.९१ ऋ. (खि) ५.८७.१ हिरण्यवर्णां हरिणीम् १०.१४६

विश्वामित्रसंहितायां वैदिकानि सूक्तानि

सूक्तम्

अध्याय:-श्लोक:

नारायणानुवाकः १८.१५५; १९.१३७

पुरुषसूक्तम् ९.२५; १०.१४९; १४.३९; १७.२११;

१८.७८, १५५; १९. ५२, ६४, १८०;

28.00, 90

भद्रसूक्तम् १४.३८

विष्णुसूक्तम् १४.३९; १७.८८; १८.१५५

शकुनसूक्तम् १२.६३; १४.३८; १७.२११; १८. ३०,

४१; २६. १८

श्रीसूक्तम् १४.३८; १७.२११; १९.७२; २०.४९

स्वस्तिसूक्तम् १८.९५; २५.५२

विश्वामित्रसंहितायां संज्ञाविशेषैर्निर्दिश्यमाना मन्त्राः।

संज्ञा अध्याय:-श्लोक:

अब्लिङ्गकमन्त्रः १७.८६

गायत्री (सावित्री) १७.६४ ; १९.६१ ; २०.४१

चक्रमन्त्रः १०.३९; १४.८२; १९.४५

त्रिवृत्साम १७,६४

त्रिसुपर्णमूलमन्त्रः २४.९८

देवव्रतसाम १०.२९ निवृत्तिः १९.३५

पञ्चोपनिषदाः ११.६७; १८.१५६, १६५;

१९.१०२; २०.३२

संज्ञा	अध्याय:-स्टोक:		
पयोव्रतसाम	१९.५८ ; २०.३९		
परमेष्ठिमन्त्र:	१७.२२७ ; १९.३३		
पुरुष:	१७.९१ ; १९.३४		
बृह त्साम	१७.६३		
रथन्तरसाम	१७.६३ ; १८.९५ ; १९.४८;		
	78.90		
वरुणमन्त्र:	१०.२९		
वामदेव्यमन्त्रः	१०.१४३		
वायुमन्त्र:	१०.२८		
विश्वमन्त्र:	१७.२२८ ; १९.३४		
सर्व:	१९.३७		
सौदर्शनमन्त्रः	२१.८, २१, ४६		

पारिभाषिकपदानां लघुटिप्पणी

Short Notes on some Technical terms

[विश्वामित्रसंहितायां तत्त्वशास्त्र - देविक्रिया-विम्बनिर्माणादिसंबिन्धनां मुख्यानां कितपयानामेव परिभाषिकपदानां रुघुविवरणम् उपरुभ्यते । तद्त्र संख्याप्राधान्यानुरोधेन क्रोडीकृत्योपद्द्र्यते ।]

क्रमसं	ख्या पारिभाषिकपदम्	लघुविवरणम्	मूलम् अध्याय: श्लोक:
१.	अहंकार: (त्रिविध:)	१. वैकाारिक:	4.30
		२. तैजसः	,,
		३. भूतादिः	,,
₹.	उत्तमबिम्बम् (त्रिविधम्)	१. मणिजम्	२२.१
		२. लोहजम्	"
		३. शैलम्	,,
₹.	न्यासः (त्रिविधः)	१. सृष्टिन्यासः	६.५३
		२. स्थितिन्यासः	,,
		३. संहतिन्यासः	"
8.	अर्चनस्थानानि (चत्वारि)	१. बिम्बम्	१७.२३१
		२. मण्डलम्	"
		३. कुम्भः	"
	8	४. पावकः	"
4.	चरुः (चतुर्विधः)	१. पायसान्नम्	११.३२
		२. गुडान्नाम्	"
		३. मौद्गान्तम्	"
		४. केवलानम्	"
ξ.	विम्यम् (चतुर्विधम्)	१. परम्	88.808
		२. सूक्ष्मम्	27
		३. स्थूलम्	22
		४. अतिस्थूलम्	97

			मूलम्
क्रमसंख्या	पारिभाषिकपदम्	लघुविवरणम्	अध्यायः श्लोकः
9.	व्यूह: (चतुर्विध:)	१. वासुदेवः	8.88
		२. संकर्षणः	8.24
		३. प्रद्युम्न:	"
		४. अनिरुद्धः	"
۷.	शिला (चतुर्विधा)	१. वारुणी	२२.३
		२. आमेयी	"
		३. माहेन्द्री	"
		४. वायवी	"
۹.	कर्मेन्द्रियाणि (पञ्च)	१. वाक्	५.३२
		२. पाणी	"
		३. पादौ	"
		४. पायुः	, ,,
		५. उपस्थम्	"
20.	ज्ञानेन्द्राणि (पञ्च)	१. श्रोत्रे	५.३१
		२. त्वक्	٠,
		३. चक्षुषी	"
		४. जिह्य	"
		५, घ्राणम्	, ,, ,
22.	पूजापात्राणि (पश्च)	१. अर्घ्यपात्रम्	१०.७५
, , ,		२. पाद्यपात्रम्	१०.७६
		३. आचमनपात्रम्	"
		४. स्नानीयपात्रम्	"
		५. प्रोक्षणार्घ्यपात्रम्	००.०७
१२.	भूतानि (पश्च)	१. आकाराः	५.३३
11.	dance (,)	२. वायुः	4.38
		३. अमिः	"
		४. आपः	५.३५
		५. પૃથિવી	"
2 2 3			

æni.	्या पारिभाषि कप	दम् लघुविवरणम्	मूलम्
			अध्यायः श्लोकः
१२.	मूर्तयः (पञ्च)	१. ब्रज्ञूः २. त्रैलोक्यमोहः	8.74
		३. दाशार्हः	"
		४. शौरिः	"
		५. अन्नाधिपतिः	"
0.00			"
\$8.	अध्वानः (षट्)	१. कालाध्या	9.40
		२. पदाध्वा	"
		३. भुवनाध्वा	"
		४. तत्त्वाध्वा	९.५८
		५. मन्त्राध्वा	"
		६. वर्णाध्वा	"
१५.	गुणाः (षट्)	१. ज्ञानम्	8.2
		२. ऐश्वर्यम्	"
		३. शक्तिः	8.3
		४. बलम्	"
		५. वीर्यम्	"
		६. तेज:	,,
१६.	बेराणि (षट्)	१. कर्मबेरम्	२२.३६
		२. बलिबेरम्	२२.३७
		३. यात्राबेरम्	२२.३८
		४. कृत्रिमालयबेरम्	"
		५. स्नानबेरम्	२२.३९
		६. यागबेरम् (१)	
20.	अग्निजिह्याः (सप्त)	१. काली	११.80
	("")	२. कराली	
			99 29
		३. मनोजवा	88.88
		४. लोहिता	"
		५. धूम्रा	११.४२

		म्लम्
कनसंख्या पारिभाषिकपदम्	लघु विवर्ण म्	अध्यायः श्लोकः
	६. स्फुलिङ्गिनी	११.४२
	७. विश्वलपा	११.४३
१८. स्नानम् (सप्तविधम्)	१. वायव्यम्	80.8
	२. पार्थिवम्	"
	३. दिन्यम्	१०.५
	४. वारुणम्	"
	५. आम्नेयम्	"
	६. मानसम्	"
	७. मान्त्रम्	"
१९. अर्घ्याङ्गानि (अष्टौ)	१. सिद्धार्थः	००.०७
	२. अक्षतः	,,
	३. कुशायम्	"
	४. तिल:	"
	५, यवः	१०.७८
	६, गन्धः	"
	७. फलम्	,,,
	८. पुष्पम्	"
२०. आयुषानि (अष्टी)	१. पाञ्चजन्यः	१०.१३१ ; १२.४७
	२. मुसलम्	"
	३. चकम्	"
	४. नन्दकः	"
	५. गदा	,, १२.८८
	६. शार्ङ्गम्	. ,, ,,
	७. पद्मम्	,, ,,
	८. वनमाला	
२१. धान्यानि (अष्टौ)	१. शालिः	" " १७.२३४
५१. पान्याग (जधा)	२. मुद्रः	
	२. असः ३. नीवारः	"
	रं गानारः))

विश्वामित्रसंहिता

		-	afran a	मूलम्
क्रमसंख्या	वारिभाषिकपदम्		घुविवरणम्	अध्यायः श्लोकः
			ञ्यामाकः	१७.२३४
			प्रिय <u>ङ्</u> गः	"
		977	तिल:	"
			यव:	"
			गोधूम:	"
२२. पुरुषाः	(विद्येश्वराः !) (अष्टी)	१.	वाराह:	१०.१२९
			नारसिंह:	,,,
		₹.	श्रीघर:	"
		8.	हयाननः	"
		ч.	भागवरामः	"
		ξ.	राघवराम:	,,
		9.	वामनः	१०.१३०
		۷.	वासुदेव:	,,
२३. मङ्गल	गनि (अष्टौ)	٧.	मेरी	28.22
			वृषभ:	,,
		₹.	नागः	"
		8.	चामरम्	"
			केसरी	,,
		ξ.	पताका	,,
			ध्वज:	,,
			दीप:	"
28.		2.		१८.७१ ; २५.१३०
	5)		चक्रम्	,, ; ,,
			लक्ष्मी: or	,, ; —
			वनमालिका	-; २५.१२९
		9	पूर्णकुम्भ:	१८.७१; "
		ч.		१८.७२; "
			दर्पणः	
	CC 0 Shri Vinin Kumar Co	Eq.	aqui;	

क्रमसंख्या	पारिभाषिकपदम्	लघुविवरणम्	मूलम् अध्यायः स्त्रोकः
		७. स्वस्तिकः	१८.७२ ; २५.१२९
	,	८. मत्स्ययुग्मम्	" ; "
२५. मूर्त	यः (अष्टौ)	१. अधोक्षजः	8.20
		२. नृसिंह:	,,
		३. वामनः	"
		४. भागवः	,,
		५. जनार्दनः	8.28
		६. उपेन्द्रः	,,
		७. हरिः	"
		८. कृष्णः	"
२६.	"	१. त्राह्मी	8.22
		२. प्राजापत्या	"
		३, वैष्णवी	"
		४. दिव्या	"
22.79		५. आर्षी	, (a) 11 m
		६. मानुषी	"
		७, आसुरी	,,
		८. पैशाची	8.23
२७. योग	पीठपादाः (अष्टौ)	१. धर्मः	१०.९१
		२. ज्ञानम्	"
		३. वैराग्यम्	"
		४. ऐश्वर्यम्	59
		५. अधर्मः	"
		६. अज्ञानम्	"
		७. अवैराग्यम्	"
		८. अनैश्वर्यम्	3)
२८. विधय:	(अष्टौ)	१, समय:	9.91
		२, समा(दा !)	चारः भ

विश्वामित्रसंहिता

				मूलम् ्
क्रमसंख्या	पारिभाषिकपदम्	ल	घुविवरणम्	अध्यायः श्लोकः
म्मा तल्ला	STATE TO	₹.	स्वाध्यायः	9.98
		8.	द्रव्यसंग्रह:	"
		ч.	ग्रुद्धिः	९.९२
		ξ.	पूजा	"
		9.	स्तुति:	"
		٤.	ध्यानम्	"
२९. शकि	वामरघारिण्यः (अष्टौ)	٧.	व्याप्तिः	१०.१२७
		₹.	कान्तिः	"
		₹.	तृप्तिः	"
		8.	श्रद्धा	"
		ч.	विद्या	"
		ξ.	दया (जया ?)	"
		9.	क्षमा	"
		۷.	शक्तिः	"
३०. तालाः	(दश)	१.	समताल:	१७.१६०
		₹.	मत्तताल:	"
		₹.	लाङ्गलिकताल:	"
		8.	मलतारु:	"
		ч.	मङ्गलताल:	"
		ξ.	जयताल:	"
		9.	भद्रकताल:	"
		۷.	दक्सरीताल:	१७.१६१
		٩.	ब्रह्मताल:	"
		20.	अनन्ततालः	"
३१. नृत्तानि	ं (दशविधानि)	१.	विलासम्	१७.१६६
		₹.	सर्वतोभद्रम्	"
		₹.	खेटकम्	"
	CC-0. Shri Vipin Kumar C	Sol. Deo	चक्रमण्डलम् band. In Public Domain.	n

क्रमसंख्या पारिभाषिकपदम्	लघुविवरणम्	मूलम् अध्यायः श्लोकः
	५. कान्तारकुद्दिमम्	१७.१६६
	६. पृष्ठकुद्दिमम्	
	७. कटिबन्धनम्	"
	८. वामजानूर्ध्वम्	,, १७.१ <i>६७</i>
	९. आद्यतम् (१)	
	१०. द्वयम् (१)	"
३२. पवित्राणि (दशविधानि	१. प्रमाणम्	" २ ४. २२
कौतुकोपयोगीनि)	२. गन्धः	
	३. अलंकारः	"
	४. उत्तमम्	77
	५. मध्यमम्	"
	६. अधमम्	"
	७. किरीटकम्	"
	८. श्रीवत्सः	"
	८. श्रायत्तः	28.23
		"
	१०. वनमाला	"
३३. भूतनाथाः (दश)	१. कुमुदः	8.30
	२. कुमुदाक्षः	"
	३. पुण्डरीकः	"
	४. वामनः	"
	५. शङ्कर्णः	8.38
	६. सर्पनेत्रः	,,
	७. सुमुखः	"
	८. सुप्रतिष्ठितः	"
	९, प्रक्षिगर्भः	"
	१०. मानवः	"
३४. रागाः (दश)	१. गान्धारः	१७.१६४
	२. कौल्यः	. 11
	३. कौशिकः	"

			मूलम्
क्रमसंख्या	पारिभाषिकपदम्	लघुविवरणम्	अध्यायः श्लोकः
		४. नटभाषिकः	१७.१६४
		५. श्रीकामदः	"
		६. तत्केशी	"
		७. दक्षः	"
		८. शालापालिः	१७.१६५
		९. मेघरागः	"
		१०. पश्चमः	"
३५. स्वराः	(दश)	१. षड्जः	१७.१६२
		२. ऋषभः	"
		३. गान्धारः	"
		४. मध्यमः	"
		५. पश्चमः	,,
		६. रैवत:	१७.१६३
		७. निषाद:	"
		८. धैवतः	"
		९. मध्यम: (!)	"
		१०, पश्चमः (१)	"
३६. शक्तय	: (द्वादश)	१. श्रीवत्सः	१०.१२४
		२. वनमाला	"
		३. योगमाया	"
		४. वैष्णवी	"
		५. विमला	१०.१२५
		६. सृष्टिशक्तिः	"
		७. उत्कर्षिणी	, ,,
		८. ज्ञानशक्तिः	"
		९. सत्यशक्तिः	,,
		१०, ईशान्या	"
		११. अनुकम्पका	"
		१२. पितामही	१०.१२६

श्लोकानुक्रमणिका

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
अ		
अंकारोऽनु-(स्व ?) रश्चैव	6	२६
अकारश्चाप्रमेयश्च	,,	१९
अकारार्थी भवेद्धिष्णु-	ξ	२०
अिंकचनोऽपि लभते	२५	१८१
अक्षतेः सुमनोभिश्च	9	१५
अक्षरायाविकाराय	8	48
अखण्डितानि पुष्पाणि	88	६५
अमिकार्य पुनर्हीने	२७	३६
अभिपाकारमन्त्रस्य	9	२६
अभिप्राकारमन्त्रेण	Ę	६९
अमिर्मूर्धेतिमन्त्रेण	१०	१५०
अमे: स्पर्शश्च शब्दश्च	ч	३७
अमेरेषा भवेन्मुद्रा	१३	३७
अमेर्विहरणं चैव	88	१३
अग्नेश्च रसतन्मात्रम्	ч	३५
"	20	. ६५
अम्न्यादीशानपर्यन्तम्	१९	80
अम्रे देवस्य सौवर्णम्	१०	७४
अङ्कराणां प्रवृद्ध्यर्थम्	१७	२५१
अङ्करार्पणहीनं चे-	२७	२६
अङ्गन्यासं च तदनु	Ę	१३
अङ्गभङ्गादिदोषाणाम्	२३	88
अङ्गानां त्रिविधं षट्कम्	68	१७५
अङ्गानि च यथापूर्वम्	9	६३
अङ्गानि च हृदादीनि	१८	१५३

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
अङ्गन्जीनां समावेश-	१३	२
अङ्गरीभिश्चतस्यभि-	88	880
अङ्गल्य: षोडश भवे-	१७	१८८
अङ्गष्ठं मध्यमानाम-	१३	< 8
अङ्गृष्ठतर्जनीवर्जम्	१३	५५
अङ्गष्ठमुद्धृतं कृत्वा	१३	१०
अङ्गष्ठयुगलं मध्ये	१३	३४
अङ्गष्टयुगलं लग्नम्	१३	९२
अङ्गष्ठादिकनिष्ठान्त-	Ę	५५
अङ्गेष्ठेन कनिष्ठादि-	१३	६२
अङ्घिनाभीश्च हृदयम्	88	१२७
अङ्घ्रिमानं दलोपेतम्	२२	५२
अच्युतं चानिरुद्धं च	२०	२०
अजीणें च पुन: स्थैर्य-	२३	१८
अतः परं च वक्तव्य-	१५	20
अतिवृष्टिकरी दीर्घा	88	६१
अतिवृष्टिमहावात-	१२	६५
अथवा कलशान् पश्च-	१९	१६६
अथवा कोणदेशेषु	२१	90
अथवा गर्तनवकम्	२१	१०२
अथवा मृण्मयेष्वेव	28	85
अथवा रात्रयो यद्वत्	२	9
अथ वा सूत्रनवकम्	१९	१७५
अदरीनेन कार्याणा-	२५	ч
अद्यत्वे भगवान् सर्वम्	2	३९
अद्यप्रभृति(?) सकलम्	88	9.
अधमं काष्ठरचितम्	28	4
अधमं चेति शास्त्रज्ञै-	19	Ę
	, ,	

INDEX_6

स्रोकाद्यपाद:	अध्याय:	खोक:
अधमाधममिलुक्तम्	१९	۲8
अधस्तात् कल्पवृक्षस्य	१८	88
अधस्तान्मानवाह्वानम्	१७	१५७
अधिकं वा यथेष्टं तत्	२१	१७
अधिदेवार्चनं कृत्वा	१९	१३५
अधिवासनमालां च	२६	६६
अधिवासादिकर्मादि	२३ .	Ę
अधिवासाय विहिता	२५	१४७
अधिवास्य तथा कृत्वा	२१	२८
अधिष्ठानेऽपि चाधस्ता-	२१	९१
अधीतसाङ्गवेदश्च	3	१८
अधीयानैश्च पुरतो	२५	५३
अधोमुखीं विधायैनाम्	१३	6
अधोमुखीं शिखामुद्राम्	१३	१३
अधोमुखे स्थिते वामे-	१३	९८
अध्यर्धद्वारदेशं स्या-	२२	३०
अध्वानं च कलाध्वानम्	१५	६२
अन्धाघौघविध्वंस-	8	५५
अनन्तरं च बिम्बादा-	99	49
अनन्तासनमुद्रैषा	१३	८६
अनादिरेषा प्रकृति-	ч	२८
अनिरुद्ध इमे सर्वे	8	१८
अनिरुद्धाज्जगत्यृष्टिः	ч	8
अनिर्वा(१)हत्वात् सूक्ष्मं ते	२२	६८
अनेन कुमुदाक्षं त-	१७	१३६
अनेन पुण्डरीकाक्ष-	80	१३९
अनेन मन्त्रेणावाह्य	१७	१३१
"	१७	१५३
V—40		

V-40

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
अनेन वर्त्मना कार्याः	२५	८३
अनेन विधिना कामान्	२०	8
अनेन विधिना रात्रौ	२१	१२०
अनेन विधिना विप	28	१००
,, ,,	28	१०१
अन्तः प्रविश्य गरुड-	१७	१७९
अन्तरालं तृतीयं स्याद्	१५	३३
अन्तिमे मूलवेरं च	१८	७४
अन्ते च कस्मिन् वसति	ч	२६
अन्ते च परमं धाम	१९	७५
अन्नं चतुर्विधं चैव .	१६	२०
" "	१७	१०६
" "	१८	१५९
अन्नं निवेदयेत् सिद्धम्	१०	१७२
अन्नजातं च सकलम्	१९	20
अन्नमूर्ति च बल्यर्थ-	१८	११७
अन्नमूर्तिस्ततो गच्छे-	१८	९०
अन्यदिक्षु ग्रुभं ब्र्यात्	9	३३
अन्यमानीय च गुरुम्	२७	80
अन्याख्याभिर्न वाच्योऽयम्	9	9.9
अन्यामिस्तु शरीरस्थम्	88	98
अन्येन स्वर्णभृङ्गारम्	१२	6
अन्येऽप्याचार्यसंमत्या	१७	२४७
अन्येभ्यः सहकारिभ्य-	28	९५
अन्येभ्यश्चापि ऋत्विग्भ्यः	२५	१७५
अन्येषां द्वादशाणां तु (१)	9	६०
अन्येषां सर्वदेवानाम्	१७	१६८
अन्यै: गुद्धोदकलशै-	१९	६७

अन्येरि च विप्राग्र्येः १६ १९ अन्योत्यं स्यादिभिम्रसम् १३ ५० अन्योत्यं स्यादिभिम्रसम् १३ ५० अन्योत्यं स्यादिभिम्रसम् १३ ५० अन्योत्यं स्यादिभम्रसम् १३ ५२ अन्योऽभद्गास्त्रस्ति चित्रस्त विविष्य १ ५० अन्यर्केरितिशीतिश्च १ ५० अन्वर्य्यतां द्विजस्तः १५ १२ अपः स्पृथा स्वकं वीर्यम् ५ १३ अपः स्पृया स्वकं वीर्यम् ५ १३ अपः स्पृया च तत्पात्रम् १३ ७९ अपिधाय च तत्पात्रम् १३ ७९ अपिधाय च तत्पात्रम् १३ ७९ अपिधाय च तत्पात्रम् १३ ७९ अप्राचीति सर्वाणि १६ १९९ अप्पान् प्रथुकाँह्यज्ञान् १८ ६५ अप्र्यात्रस्यार्थं ११ च १८ ९ अप्रमेयवृतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयवृतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयवृतं संयुक्तम् १३ अवाद्याः प्रथ्विपर्यन्ताः ११ २३ अमावे नाहिकेरस्य १९ ११८ अमावे सरिदादीनाम् १८ अभिषिश्चेच कठशे- १८ अभिषिश्चेच कठशे- १८ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाद्येः १४ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाद्येः १४ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाद्येः १४ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाद्येः १४ अभ्यर्च्य मातृकाचका- १८ अभ्यर्च्य मातृकाचका- १८ अभ्यर्व्य काश्यपो नाम १८ अभरेशविष्वप्राक्षी १२ अभ्रयर्व्य काश्यपो नाम	श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
अन्योन्यं स्यादमिमुखम् अन्योन्यं स्यादमिमुखम् अन्योन्यं स्यादमिमुखम् अन्योन्यं स्यादमिमुखम् अन्योन्यं स्यादमिमुखम् अन्योन्यं स्यादम् अन्यं स्यादम् स्यायम् अन्यं स्यायम्यम्यम् अन्यं स्यायम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्यम्य	अन्येरपि च विप्राप्रयै:	२६	88
अन्योऽभ्द्रह्मसुदेवास्यः	अन्योन्यं स्यादभिमुखम्	१३	
अन्त्यकाले हर्रि ध्यायन् अन्त्यकाले हर्रि ध्यायन् अन्त्यकेरितिशीतैश्च अन्तर्यकेरितिशीतैश्च अन्तर्यकेरितिशीतैश्च अन्तर्यकेरितिशीतैश्च अन्तर्यकेरितिशीतैश्च अन्तर्यकेरितिशितिश्च अपः स्ट्रिया स्वकं वीर्यम् अपः अपः स्ट्रियः अपः अपः स्ट्रियः अभावे नाल्किकेरस्य अभावे नाल्किकेरस्य अभावे नाल्किकेरस्य अभावे सरिदादीनाम् अभिषञ्जेच कल्हो- अभीष्टं चिन्तिश्वाथ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पायैः अभ्यर्च्य गन्धपुष्पायैः अभ्यर्च्य गानुकाचका- अभ्यत्य काञ्चयो नाम १२९	अन्योन्यबन्धनं कुर्या-	१३	५२
अन्त्यजैरतिशीतैश्च १ ५ ५ अन्वारव्धस्तेन चैव १ २८ अन्वारव्धस्तेन चैव १ २८ अन्वारव्धस्तेन चैव १ १२ अन्वारव्यतां द्विजस्रतः १५ १२ अपः सृष्ट्वा स्वकं वीर्थम् ५ ४ १ अपराह्वे च देवेशम् १४ ९६ अपराव्वे च देवेशम् १३ ७९ अपिधाय च तत्पात्रम् १३ ७९ अपिधाय च तत्पात्रम् ११ १९ अपृपादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपृपात् पृथुकाँह्वाजान् १८ ६५ अपृ्पात् पृथुकाँह्वाजान् १८ ९७ अपृ्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेययेन संयुक्तम् ६ ११ २३ अमावे नालिकेरस्य १९ ११८ अमावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अमीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाचैः १४ ९३ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाचैः १४ अभ्यर्च्य काश्यपो नाम १ १९ अभ्यर्व्य काश्यपो नाम	अन्योऽभ्द्रासुदेवाख्यः	8	88
अन्वारब्धस्तेन चैव अन्वण्यतां द्विजसुतः अपः सप्ट्वा स्वकं वीर्यम् अपराह्णे च देवेश्यम् अपराह्णे च देवेश्यम् अपराह्णे च देवेश्यम् अपस्व्यसव्यक्तरस्याय- अपिधाय च तत्पात्रम् अप्पादीनि सर्वाणि अप्पादीनि सर्वाणि अप्पादीनि सर्वाणि अप्पूर्वश्यनार्थं (१) च अप्र्वेशयनार्थं (१) च अप्रमेयेवन संयुक्तम् अवाद्याः पृथ्वपर्यन्ताः अभावे नालिकेरस्य अभावे नालिकेरस्य अभावे सरिदादीनाम् अभिषिञ्चेच कल्शे- अभीष्टं चिन्तयित्वाथ अभ्यर्च्यं गान्धपुष्पाद्यैः अभ्यर्च्यं मातृकाचका- अभ्येत्य काश्यपो नाम १९ अभरेशविक्तपाक्षौ १२ अभरेशविक्तपाक्षौ	अन्त्यकाले हरिंध्यायन्	Ę	२७
अन्विष्यतां द्विजसुतः २५ १२ अपः सष्ट्वा स्वकं वीर्यम् ५ 8 अपराह्णे च देवेशम् २८ ९६ अपसन्यसन्यकरस्याय- १३ ७९ अपिधाय च तत्पात्रम् २१ ११७ अपिधाय ठतै(च तान् ?) भूमौ १८ ६५ अपृपादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपृपान् प्रथुकाँहाजान् १८ ३७ अपृर्वशयनार्थ (?) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेययं संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः प्रथ्वपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नाठिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४४ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अभिष्ठेचेच कठशै- १८ १४३ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाद्यैः १४ ७७ अभ्यर्च्य काश्यपो नाम	अन्त्यजैरतिशीतेश्च	8	ч
अप: सप्ट्या स्वकं वीर्यम् अपराक्षे च देवेशम् अपराक्षे च देवेशम् अपस्व्यसव्यक्तरस्याग्र- अपिधाय च तत्पात्रम् अपिधाय च तत्पात्रम् अप्पादीनि सर्वाणि अपूपान् पृथुकाँहाजान् अपूपान् पृथुकाँहाजान् अपूर्वशयनार्थं (१) च अपूर्वशयनार्थं (१) च अप्र्वशयनार्थं (१) च अप्र्वशयनार्थं (१) च अप्र्वशयनार्थं (१) च अभमेयेन संयुक्तम् अवाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः अभावे नालिकेरस्य अभावे नालिकेरस्य अभावे सरिदादीनाम् अभिषिञ्चेच कल्शे- अभीष्टं चिन्तयित्वाथ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः अभ्यर्च्य गानृकाचका- अभ्यर्व्य काश्यपो नाम १२ अभिरेशविद्धपाक्षौ	अन्वारब्धस्तेन चैव	9	२८
अपराक्षे च देवेशम् १३ ०९ अपिधाय च तत्पात्रम् २१ ११७ अपिधाय च तत्पात्रम् ११ ११७ अपिधाय छतै(च तान् १) भूमो १८ ६५ अपूपादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपूपान् पृथुकाँछाजान् १८ ३७ अपूर्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नाळिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अभिषिश्चेच कळशे- १८ १४३ अभिष्टेचेच कळशे- १८ १४३ अभिष्टेचेच नत्वित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य गान्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य नात्वाचका- १४ १५७ अभ्यर्च्य नात्वाचका- १४ १५७ अभ्यर्च्य नात्वाचका- १४ १५७ अभ्यर्च्य काञ्च्यो नाम	अन्विष्यतां द्विजसुतः	२५	१२
अपसन्यसन्यकरस्याय- अपिधाय च तत्पात्रम् अपिधाय च तत्पात्रम् अपिधाय कतै(च तान्?) भूमो १८ ६५ अपूपादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपूपान् पृथुकाँछाजान् १८ ३७ अपूर्वशयनार्थं (?) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- अपमेयेन संयुक्तम् अवाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः अभावे नालिकेरस्य अभावे सरिदादीनाम् अभिषिश्चेच कल्हरो- अभीष्टं चिन्तयित्वाथ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाचैः अभ्यर्च्य मातृकाचका- अभ्येत्य काश्यपो नाम १२ १२	अप: सृष्ट्वा स्वकं वीर्यम्	ч	8
अपिधाय च तत्पात्रम् २१ ११७ अपिधाय ठतै(च तान् १) भूमौ १८ ६५ अपूपादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपूपान् पृथुकाँछाजान् १८ ३७ अपूर्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः पृथ्वपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नाठिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अभिषिञ्चेच कठशै- १८ १४३ अभिष्ठेचेच कठशै- १८ १४३ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ ७७ अभ्यर्च्य गानृकाचका- १८ २९ अभ्यर्च्य काश्यपो नाम १ २९ अमरेशिविष्ठपाक्षौ	अपराह्ने च देवेशस्	28	९६
अपिधाय छतै (च तान् १) भूमौ १८ ६५ अपूपादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपूपान् प्रथुकाँ हाजान् १८ ३७ अपूर्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः प्रथ्विपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नालिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ ७५ अभ्यर्च्य गानुकाचका- अभ्येत्य काञ्च्यो नाम १ २९ अमरेशाविक्षपाक्षौ	अपसव्यसव्यकरस्याग्र-	१३	७९
अपूर्णादीनि सर्वाणि १६ ११९ अपूर्णान् पृथुकाँहाजान् १८ ३७ अपूर्वशयनार्थं (?) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नालिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अभिषिश्चेच कल्ह्ये- अभीष्टं चिन्त्रित्वाथ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाचैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- अभ्येत्य काश्यपो नाम १ २९ अमरेशविह्नपाक्षौ १२	अपिधाय च तत्पात्रम्	२१	११७
अपूर्णान् पृथुकाँहाजान् १८ ३७ अपूर्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अपूर्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अश्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नालिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४३ अभिषिश्चेच कल्ह्ये- १८ १४३ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गान्धपृष्पाचेः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- ७ २ अभ्येत्य काञ्च्यपो नाम १ २९ अभ	अपिधाय लतै(च तान्?) भूमौ	१८	६५
अपूर्वशयनार्थं (१) च १८ ९ अप्रमेययुतं शङ्ख- ७ ६ अप्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः पृथ्वपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नािलकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४४ अभिषिश्चेच कलशे- १८ १४३ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाचैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- १२ २९ अभरेशविख्नपाक्षौ १२ ४३	अपूपादीनि सर्वाणि	१६	११९
अप्रमेययुतं शङ्ख- अप्रमेयेन संयुक्तम् अवाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः अभावे नालिकेरस्य अभावे नालिकेरस्य अभावे सरिदादीनाम् अभिषिञ्चेच्च कल्रहो- अभीष्टं चिन्तयित्वाथ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाचैः अभ्यर्च्य मातृकाचका- अभ्येत्य काश्यपो नाम १२ ४२ ४३	अपूपान् पृथुकाँलाजान्	१८	३७
अप्रमेयेन संयुक्तम् ६ ३१ अबाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नालिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४४ अभिषिञ्चेच्च कल्हरो- १८ १४३ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- ७ २ अभ्येत्य काञ्च्यो नाम १ २९ अमरेशिविह्यपाक्षौ	अपूर्वशयनार्थं (१) च	१८	9
अवाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः २१ २३ अभावे नािलकेरस्य १९ ११८ अभावे सिरिदादीनाम् १८ १४४ अभिषिञ्चेच्च कल्हेौ- १८ १४३ अभिष्टेच्च कल्हेौ- १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- ७ २ अभ्येत्य काह्यपो नाम १ २९ अमरेहाविह्नपाक्षौ १२ ४३	अप्रमेययुतं शङ्ख-	v	६
अभावे नालिकेरस्य १९ ११८ अभावे सरिदादीनाम् १८ १४४ अभिषिञ्चेच्च कल्हें।- १८ १४३ अभिषिञ्चेच्च कल्हें।- १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाचैः १४ १५७ अभ्यर्च्य गानृकाचका- ७ २ अभ्येत्य काङ्यपो नाम १ २९ अमरेशविद्धपाक्षौ १२ ४३	अप्रमेयेन संयुक्तम्	ξ	38
अभावे सरिदादीनाम् १८ १४४ अभिषिञ्चेच कल्हें।- १८ १४३ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्येः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचक्रा- ७ २ अभ्येत्य काञ्चपो नाम १ २९ अमरेशिविह्नपाक्षी १२ ४३	अबाद्याः पृथ्विपर्यन्ताः	२१	२३
अभिषिञ्चेच करुरो- १८ १४२ अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- ७ २ अभ्येत्य कार्यपो नाम १ २९ अमरेशविरूपाक्षौ १२ ४३	अभावे नालिकेरस्य	१९	११८
अभीष्टं चिन्तयित्वाथ १४ ७७ अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचक्रा- अभ्येत्य काश्यपो नाम १ २९ अभरेशविह्नपाक्षौ १२ ४३	अभावे सरिदादीनाम्	१८	588
अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैः १४ १५७ अभ्यर्च्य मातृकाचका- अभ्येत्य काश्यपो नाम अमरेशविह्यपाक्षौ १२ ४३	अभिषिञ्चेच कलशै-	१८	१४३
अभ्यर्च्य मातृकाचका- ७ २ अभ्येत्य काश्यपो नाम १ २९ अमरेशविरूपाक्षौ १२ ४३	अभीष्टं चिन्तयित्वाथ	\$8	७७
अभ्येत्य काश्यपो नाम १ २९ अभ्येशविष्कपाक्षौ १२ ४३	अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाचै:	\$8	१५७
अभ्येत्य काश्यपो नाम १ २९ अमरेशविह्नपाक्षौ १२ ४३	अभ्यर्च्य मातृकाचका-	9	२
अमरेशविष्क्रपाक्षौ १२ ४३		8	२९
		१२	४३
		8	88

ऋोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
अम्बरीषं महाराज-	२५	१८
अयने विषुवे वापि	१७	१२
अरक्षेत्रे प्रतिदिश-	१५	२६
अरस्थानं बहिर्नेमि-	१५	88
अरेषु पाश्चजन्यः स्यात्	१५	७५
अर्ध्यपूर्वेश्च धूपान्तै-	68	६८
अर्घ्यादिकं निवेद्याथ	१०	२२
अर्घ्यादिपूजनं कुर्यात्	१७	88
अर्घ्यादिभिश्च सकलै-	१२	६२
अर्घ्यादिभोगैर्यजनम्	88	१२२
अर्घ्यादिमधुपर्कान्तम्	२५	१५५
अर्घ्यादि संप्रदायाथ	१२	48
अर्घ्ये धूपे च नैवेद्ये	१०	२७८
अर्चियित्वा च सकलान्	२६	७१
अर्चियत्वा ततो देवम्	80	७१
अर्चियत्वा पुरो भूमा(भूमौ ?)	86	66
अर्चयित्वा यथाकुम्भम्	२५	१६१
अर्चियित्वा विधानेन	२५	१६२
अर्चयेच यथा देवम्	१६	११३
अर्चयेत् प्रत्यहं चैव	१८	११८
अर्चयेदर्घ्यपूर्वाभि:	१२	, , , , , , , , , , , , , , , , , , ,
अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यै-	₹ १	१०५
अर्चागतस्यापि विभो-	68	१२६
अर्चामन्येन वस्रेण	88	90
अर्चायां देह(अङ्गः ?)विन्यासम्	१०	१०७
अर्चिताय च गन्धाद्यै-	१७	९७
अर्च्यन्ते कचिदेतन्मे		
अर्धचन्द्रसमायुक्तम्	8	३३
	9	88

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
अर्धशोभाविधानाय	१५	१६
अर्धेन सोऽभवन्नारी	ч	68
अर्धेनाद्यस्य पद्मस्य	१५	73
अलंकुर्यात् प्रयतेन	२५	३८
अलंकृते मण्डपे च	१७	९३
अलंकृतो यथापूर्वम्	68	३३
अलंकृत्य च रत्नौघ-	१८	५५
अलंकृत्य च वासोभि-	२०	५३
अलंकृत्य नयेत् सार्धम्	१८	१२५
अलंकृत्य निवेद्यान्तम्	१६	६०
अलंकृत्य यथापूर्वम्	२५	१५६
अलाभे पूर्वबिम्बस्य	१९	9
अल्पगेहेऽत्र वस्तव्य-	२१	३३
अवतार्य शनैर्विम्बम्	68	82
अवतार्यासनवरे	१८	888
अवते सत्त्वमाश्रित्य	8	५३
अवधूय प्रपद्यन्ते	२५	१८०
अवशिष्टं च सर्वेषाम्	१६	66
अवशिष्टांशमानं स्या-	२२	६५ '
अवशिष्टेन वै पीठम्	१०	२१
अवाप्य चान्ते परमम्	२६	२
अवाप्य(प ?)परमं धाम	२७	६१
अविज्ञातऋषिच्छन्दो-	ξ	१०
अञ्यक्तायाप्रमेयाय	8	8
अशनीनां निपाते च	१७	६
अशीतिग्रन्थयो ज्ञेया	28	२८
अशीतितन्तवस्तस्य	28	२५
अशुभं विपरीतेषु	१७	२५२

श्लोकाद्यपाद:		अध्याय:	श्लोक:
अशुभे जुहुयादमौ		२१	५१
अशेषवेदवेदान्त-		?	२२
अशेषावभृथस्नान-		8	२५
अश्वभ्रभूमिकुल्यां च		१९	१५
अश्वमेघादि भिर्यज्ञै-		२१	३
अष्टभागाभिवृद्धैस्तु		२७	६
अष्टाक्षरेण मन्त्रेण		१९	१३८
अष्टाक्षरेण वा यद्वा		28	८६
अष्टाङ्ग्रंच पादपीठम्		१७	१८९
अष्टाङ्गुलं वा कुर्वीत		२१	200
अष्टावष्टौ तु कार्याणाम्		१५	३०
अष्टाविंशतिभिर्वापि		80	85
अष्टाविंशतिवारान् वा		१८	७७
अष्टोत्तरशतं वापि		१०	१८३
अष्टोत्तरशतैरेव-		२५	८२
अष्टौ तान् वर्जयित्वान्ये		१९	१६५
असंभवेऽन्यद्रव्याणाम्		१९	१०८
अस्त्रमन्त्रप्रजप्तेन(प्तानि ?)		१७	२१७
अस्त्रमन्त्रेण संशुद्धे		१०	३७
अस्पृश्यस्पर्शने जाते		२ ३	82
अस्मासु दयया देव		२६	८३
अहिर्वुध्न्यं चान्द्रमसम्		२	120
अहो(न्ने?) मध्याहसमये		१२	, ą
	आ		
आकारं। शब्दनिलयम्		१७	१२१
आकाशस्य गुणः शब्द		4	३६
आकाशात् स्पर्शतन्मात्रम्		ч	38
आख्यातं भवता ब्रह्मन्		Q	१०
			5

श्लोकाद्यपाद:	अध्यायः	श्लोक:
आगच्छत गणाः कूरा	१७	580
आगच्छत पितृगणा	१७	१३७
आगच्छतामरगणाः	१७	१२९
,, गणा	१७	१३४
आगच्छताहिपतय:	१७	१४३
आगत्य देशिकवर:	२५	१०६
आगत्य मण्डपं तत्र	१६	28
आगत्य यागसदनम्	१०	२६
" "	१६	२९
आग्नेयं वारुणं चैन्द्रम्	२	३०
आमेयादिषु कोणेषु	१८	६९
" "	१९	१७७
आभ्रेयादि सभाज्याः स्यु-	१५	६८
आघोष्य पुरतो देवा-	७७	७३
आचम्य द्वारमाश्रित्य	१०	. २७
आचान्तस्तस्य याम्यांशे	88	ч
आचामन्तं पुनस्तच	80.	288
आचामयेज्जगन्नाथम्	१०	१३९
आचार्यः शिलिपभिः सार्धम्	२२	१७
आचार्यभक्तियुक्तश्च	३	१९
आचार्यमपि तं देव-	२५	5 < 8
आचार्याणां तथान्येषाम्	१८	१७५
आचार्याणां यतीनां च	28	80
आचार्याय प्रद्धाच	२६	७८
आचार्याय प्रदायाथ	२५	१३८
आचार्येणोपदेष्टन्या	Ę	२
आचार्यो मूर्तिपश्चैव	१७	२१३
आच्छाद्याभिनवैः सूक्ष्मैः	२६	३३

स्रोकायपाद:	अध्याय:	श्होक:
आज्यं सुवेण जुहुयात्	88	६४
आज्यमागं च जुहुया-	88	३७
आज्यान्नतिलहोमं च	68	७४
आतपे शोषयित्वा च	२६	85
आत्मह्न्मण्डलान्तःस्थ-	68	१०२
आदर्शनं दर्शयित्वा	90	688
आदाय मायासूत्रं त-	9	४२
,, ,, तत्	9	88
आदित्यमण्डलान्त:स्थम्	२१	३१
आदित्यास्तमयात् पश्चात्	9	66
आदिदेवं पञ्चिबन्दुम्	9	१२
आदिपङ्कजमानेन	१५	२०
आदिवर्णप्रक्लप्ताङ्गाम्	6	१३
आद्यं स्यात् कणिकाभूमि-	१५	३२
आद्यः(द्यात् ?) परे पश्चवर्णा	9	३०
आद्यमेषां त्रयाणां स्यात्	Ę	. 9
आद्याङ्ग्रंह स्यात् त्रिस्थान-	२२	६४
आद्ये तले तूपरिष्टात्	२१	६८
आधायाज्येन हुत्वाथ	२६	१५
आधारशक्ति प्रथमम्	१०	69
आधारशक्तिपूर्वाणाम्	? ३	८२
आधारशक्तिमन्त्रेण	\$ 8	120
आधाराणां मस्करस्य	80	28
आनाभिलम्बितां कुर्या-	२५	६१
आनीतस्तव दोषोऽत्र	२५	
आनीय मण्डपं तत्र		१९ ७२
आपादलम्बिनीं श्रद्गणाम्	१६	
आ पादादा च मूर्झश्च	२५	६८
	१०	४६

स्रोकायपाद:	अध्याय:	স্ভান্ধ:
आपोऽथवा समुद्दिष्टाः	Ę	80
आपो हि ष्ठेति मन्त्राणा-	१०	68
आष्ट्रत्य गोमयान्भोभिः	१८	8
आभिमुख्यं विधायास्य	१०	१०६
आभिरूप्यगुणोपेत:	3	१६
आमूलात् खनयित्वा तम्	२७	१३
आयान्तु(त ?)पैशाचगणा	१७	१५१
आयामः शततारुः स्या-	१७	७९
आयामेन चतुःषष्टि-	२०	६
आरमे(लिखे ?)द्भित्तिभागेऽपि	२१	९२
आरभ्य तस्माद्दिवसा-	१६	५५
आराधको वैष्णवानाम्	3	२५
आराधनं विधेयं स्या-	१५	७३
आराधनदिनात् पूर्वम्	२५	३५
आराधनविधि ब्रह्मन्	१०	?
आराधनविधि वक्ष्ये	१०	2
आराधने भगवतः	78	3
आराधयित्वा देवेशम्	48	40
आराघायेच तत्त्यक्तम्	२३	68
आराधयेज्जगन्नाथम्	१६	१०६
आराध्य चरुरोषं च	१६	२१
आराध्य जगतां नाथम्	१६	558
आराध्य जगतामीशम्	२०	२
आरूढेन ध्वजवरम्	१८	१०५
आरोपयित्वा तद्धाम	१७	98
आरोपयित्वा देवेशम्	१९	86
आरोप्य चकानुगतम्	१८	१३९
आरोप्य दीपनिकरम्	१०	. 38
V—41		

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
आरोप्य शिबिकां धाम	२६	५३
आरोप्य स्तम्भिश्चरसि	१७	१०९
आरोप्य स्यन्दनवरम्	१८	१३६
आर्द्रा हरिद्राः पात्रस्थम्	२६	३९
आलयेऽशनिपाते च	२७	88
आलिप्य गोमयजलै-	१९	१७
आलोक्य चाननाम्भोजम्	१८	१३४
आवाहनं भवेदस्य	90	१०९
आवाह्य तत्मतिकृतौ	१७	५५
आवाद्य तद्गतां शक्तिम्	२३	३८
आवाह्य मूलिशमातु	१०	१०३
आवाह्याभ्यर्च्य सचृतम्	१७	282
आवाह्याराधयेचैनम्	१५	७७
आवेष्ट्य तन्तुभिर्वस्र-	88	40
आसनस्य द्विजश्रेष्ठ	२२	38
आ समाप्तेः स एवास्य	१७	२५३
आसयित्वा बहुविध-	१८	84
आसाद्य ध्रुवबेरेण	?3	30
आसीनः प्राङ्मुखस्तिष्ठन्	28	40
आसीनस्य प्राङ्मुखस्य	9	40
आसीनो देवपुरत:	२५	
आस्तीर्य तस्योपरि च		१३१
आस्तृते तण्डुलान् न्यस्य	7 €	80
आहूतः कर्मसिद्धिं च	२५	20
आह्य नवबस्रेण	80	५७
आहतं प्रामृतं सर्वम्	8	२७
आह्तामृतकुम्भाय	१८	१३३
भाह्यानं दिव्यहेतीना-	१७	६२
4	70	१७१
		THE PARTY OF THE P

10 4 1

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
इ		
इकार इष्ट इन्ध(द्धः)श्च	4	२०
इज्याकाले विधातन्ये	१०	888
इतरस्मान्मुनिस्तस्य(द्यामुनस्य ?)	१३	६७
इतराङ्ग्लियुग्मं तु	१३	६१
इतरेतरेन्द्रवत्तेज:—	18	१०३
इति ते ब्रह्मणः सृष्टिः	ч	88
इति वा पञ्चरात्रार्थी	२	6
इति विज्ञापनं कृत्वा	१६	40
इति विज्ञाप्य गरुडम्	१७	46
इति विज्ञाप्य देवेशम्	88	७७
" " "	१६	6
" " "	२५	१७३
इति विज्ञाप्य लक्ष्मीशम्	२५	९६
इति श्रुत्वा गिरं तेषा-	२५	१०
इति श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठः	२७	46
इतिहासपुराणानाम्	88	११६
इतिहासपुराणानि(नाम् ?)	१६	۲8
इतिहासपुराणानि	१८	११०
इत्थं ध्यात्वा जपेत् प्रातः	0	83
इत्थं विज्ञापनं कृत्वा	28	48
इत्थं शरीरमापाच	१०	६७
इत्थं शाब्दं स्वदेहं च	88	१०८
इत्थमष्टोत्तरशत-	१७	१९४
इत्यावाह्य गणेशं तम्	१७	१४२
इत्यावाह्य तमिष्ट्रा च	20	१४५
इस्युक्ता अपि ते सर्वे	ч	9
इत्युक्तोऽहं भगवता	8	६६

श्लोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
इत्येतत् स्नपनं प्रोक्तम्	१९	१४९
इत्येवं जगतः सृष्टिम्	4	१८
इत्येवं तु भिदा पूर्वा-	१६	१०९
इत्येवमुक्तं तन्त्राणाम्	२	३३
इत्येवमुक्त्वा भगवान्	8	७८
इदं विष्णुरिति द्वाभ्या-	१०	१३७
इदानीं भक्तियुक्ताय	8	८३
इन्द्रवही च चत्वारो	8	38
इन्द्रामिमध्यभागेषु	२०	28
इन्द्रादींश्चैव लोकेशा-	२१	७७
इन्द्रादीशानपर्यन्तम्	२१	१०६
" " न्त -	१३	49
इयं क्लिप्तिः परस्यैव	9	20
इरावतीतिमन्त्रेण	80	१५५
इष्टकानां दक्षिणतः	28	30
इष्ट्रा च मात्रादानान्तम्	२०	48
इष्ट्रा दीपावसानं च	१९	48
इष्ट्रा द्वितीयावरणे	१०	१२८
इष्ट्रा भगवतो हेती-	१२	80
इह लोकेऽखिलान् भोगान्	र	36
ch		
ईदृशं तद्घ्व(तं घ्व ?)जस्तम्भ-	१७	64
ईदशी ते समुप्तना	8	४६
3		• •
उकारादय व (उकार उदयोहामी ?)	6	20
उचार्य प्रणवं तस्मिन्		28
उचार्य विष्णुगायत्री-	१९	33
उच्छ्रायस्तु शरावाणाम्	80	C8
	१७	९२

— जोग सामने ना	3
उच्छ्रायेण समानो वा १७ ८०	
उत्तमं त्वेकभागं स्याद् २२ ३	?
उत्तमां मूलबेरस्य २५ ६	4
उत्तमाधममध्यानाम् २२ २	९
उत्तमा मध्यमा चैव २५ ६	8
उत्तरां ककुमं गत्वा १७ १४	6
उत्तरार्धपरं सूत्रम् २१ १	६
उत्तरेणाभिमङ्गारे- ११ २	ξ
उत्तरे श्रीधरं पूर्वम् ७ ४	६
उत्तानयोध्वेगतयो- १३ २	६
उतानीकृत्य विन्यस्येत् १३ १	0
उत्तारयेचापि पितृन् २० ६	0
उत्तिष्ठ ते प्रसन्नोऽहम् १ ६	4
उत्तीर्य पश्चादाचम्य १०	8
उत्थापयेत्तथा देव- १० ११	0
उथाप्य जगतां नाथम् १६ ५	18
उत्थाय स्वागतं ब्रूयात् १० १५	04
उत्पातेषु च दृष्टेषु १९	8
	१०
	२१
उत्सवाद्यन्तयोः स्नानम् १९	ч
उत्सवारम्भदिवसात् १७ १	८५
१८	8
28	२५
,, ,, उत्सवारम्भदिवसे १७	२५
96	28
ः ः इत्सवार्ची निवेश्यैव-	१९
उत्सवाची तृतीयांशा(श-१)	84

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
उत्सवोक्तदिनात् पूर्वम्	७९	28
उत्सवोक्तेन विधिना	१९	(
उत्सवो यौगपद्येन	१७	१६
उत्सार्थ च जनान् सर्वान्	२२	23
उदकाञ्जलिभिः पूर्वम्	१०	20
उद्कुम्भाँश्चतुःषष्टि	१९	36
उदिते विमले सूर्ये	२१	88
उदीच्यायां(च्यां च?) तथोदक् स्यात्	१५	३८
उद्भृत्य मूर्तिनामानि	9	५९
उद्घासने देवताना-	१३	23
उद्घासयेत् पटस्थं तम्	१८	१६८
उद्घास्य कारयेत् तेषाम्	२३	१२
उद्रास्य पुष्पयागोक्त-	२५	१६९
उद्घास्य प्रणतं शिष्य-	9	24
उद्घाहं न पुनः कुर्या-	२३	80
उपचारान्तराणां तु	१३	ं ७६
उपचारै: षोडशमि-		१६
उपनृत्य समन्ताच	१२	ξ 0
उपस्पर्शनपानीयै-	२०	३८
उपाङ्गषट्कं जठरम्	ξ	६७
उपानद्युगले(लं ?) चैव	१८	१०७
उपाहताभिः सरितो	? 9	
उभयोर्हस्तयोर्ध्यात्वा	20	२२५ ८३
उभौ धातृविधातारौ	१२	
उप्णाम्बुस्नपनं कुर्यात्		२२
उष्णाम्भसा क्षालयेच	१९	ξ o
उप्णीषधारिणो रल-	89	६६
उष्णोदरत्नसिकलम्	80	288
	१९	१५६

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
₹		
ऊरुमध्यावलम्बां तु	२५	६६
ऊर्च्चे हुत्वा प्रणीतां तु	88	७१
ऊर्घ्वपुण्डूं च विन्यस्य	9	३०
ऊर्घ्वपुण्ड्राणि विन्यस्य	१०	३६
ऊर्घ्वपुण्ड्रेण संवेऽपि	१२	२९
ऊर्घाग्रेस्तु शुभैः स्तम्भम्	१७	८७
ऊष्मणां श्री: क्रोधरूप-		५३
来		
ऋकार ऋतयामाया(धामा च ?)	- (२२
ऋगादिवेदांश्चतुरो	28	६०
ऋग्भिश्च पावमानीभि-	१९	१९
ऋतुराजे वसन्ते वा	२५	38
ऋते नाभ्यादिना कार्यम्	१५	38
ऋत्विग्भ्यः पूजकेभ्यश्च	28	९०
ऋत्विजां पूजकानां च	२४	88
ऋषभस्तु स्वरः शोक्तो	१७	१७०
ऋषिर्वह्मा भवेदस्य	६	ч
ऋषिर्विह्यास्य गायत्रम्	9	३६
ऋष्यादिप्रणवं कृत्वा	१०	90
ल		
ल्कारो गोप्तृनामा च	6	२३
ए		
एकं वामकरे कृत्वा	१०	२०
एककालं बलेहीं नौ	२७	४२
एकदण्डधरेश्चेव	१८	888
एकपात्रे विनिक्षिप्य	१७	२३५
एकबिम्बविधौ कुर्या-	१८	१२०

स्रोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
एकवक्त्रो द्विहस्तश्च	8	4
एकस्य कलशस्यैक-	१९	१९३
एकादशेतराणि स्यु-	१७	२२२
एकादश्यां निशादौ तु	78	46
एकायनाश्चतुर्दिक्षु	5.8	७५
एकायनीं पुरः(न: ?) शाखाम्	\$8	३८
एकारो माधवस्त्री-(स्त्र्यश्र; ?)	6	28
एकाशीतिघटस्नानम्	२७	84
एकेन वा हरे: स्नान-	१९	१९२
एकैकं कोणदेशेषु	१५	२२
एकैकां संनिवेश्याथ	२६	६७
एकोनमधमेघानाम्	२५	Ę
एतच स्नपनं ब्रह्म(प्रोक्तं ?)	१९	१३९
एतत् श्रत्वा गुरुमुखात्	2	३७
एतत् स्यान्मण्डलं नाम्ना	१५	38
एतत् स्यान्मण्डलं सौरम्	१५	88
एतदुक्ला तु वचनम्	,	७९
एतस्मान्न परो मन्त्र:	ξ.	२६
एताः पलप्रमाणाः स्यु-	१९	९२
एतानि षडुदीर्यन्ते	8	8
एतानेतेषु कुम्भेषु	१९	१४७
एतानेव यजेत् तेषु	२०	३०
एतान् स्फटिकवर्णाभान्	१२	38
एताश्चतसः पूर्वाद्या-		98
एते क्रमेण संयोज्या	१०	१३
एतेषां ग्रन्थसंख्या च		
एतेषां (चापि प १)त्राणाम्	2	38
एतेऽष्टौ (१) वर्णानाम्	. 89	१२९
• (०) वनामाय्	9	. ६२

स्रोकाद्यपाद:	अघ्याय:	श्चोक:
एते सर्वे चैकवक्त्राः	8	१६
एतै: कार्यं यथापूर्वम्	29	१५८
एवं क्रमेण संस्थाप्य	१७	१२०
एवं गुणसमायुक्तम्	२१	११६
एवं पञ्चाभिसंयुक्त-	१८	१६
एवं प्रणवसिद्धस्य	Ę	२५
एवं यथा प्रकृतितो	4	४२
एवं यथोक्तविधिना	११	६७
एवं यमनुगृह्णाति	8	38
एवंरूपो वासुदेवो	8	6
एवंविधं च करकम्	१८	€8
एवंविधं प्रशस्तं स्या-	१५	२९
एवं विधाय गरुडम्	१०	१३३
एवं सर्वत्र संचार्य	१२	५६
एवं स्तुतिवच:स्तोत्रै:	\$8	१८३
एवं स्तुवन्तं प्रणत-	8	£8
एवमन्यान्यपि स्पृष्ट्वा	80	८६
एवमष्टास्वतीतेषु	१८	१३५
एवमादिषु सर्वेषु	90	6
एवमा द्वादशतला-	२१	40
" " द्	२१	५५
एवमुक्तो भगवता	२५	२४
एष ते भगवद्यागः	१८	१८९
एष प्रणव इत्युक्तः	Ę	8
एषां(ते ?) निर्वाणफलदम्(दाः ?)	8	98
ţ		
ऐन्द्रादिदिश्च हृदये	48	१५२
ऐन्द्रादिषु चतुष्कस्थम्	२०	२१
V—42		

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
ऐन्द्रादिषु बहिर्दिक्ष	१९	१६०
ऐशान्यपद्मे वैडूर्यम्	\$8	१४७
ऐशान्यां मड्डुकां ढका-	१७	११९
ऐशान्ये पुष्यरागं च	\$8	१८५
ऐषस्य गुद्धद्वादश्या-	१६	46
ऐष्वा(षा ?)दिमासाः सर्वत्र	78	ξ
ऐहिकान् सकलान् भोगान्	२५	२५
ओ		
ओंकारादियुतं बीजम्	Ę	३२
ओं नमः सर्वलोकाय	२२	१२
ओकार ओतदेहश्च		२५
ओषध्य इति मन्त्रेण	२०	80
ओषध्यो रोमकूपेभ्यो	8	३७
ओष्ठनाभिसमायुक्तम्	88	Ę
औ		4
औत्सवं बेरमादाय	१८	01.0
क		१५१
ककारश्च करालश्च	(210
कचित् ते कुशलं विप्र		२७
कचित् स्वाध्यायविच्छेदो	8	38
कटाहं च जलद्रोणीम्	?	३२
कथयस्व दयाम्भोघे	88	१८
कथ्यन्ते कानिचिद्विप	8	७५
कदम्बजम्बूजम्बीर-	2	१६
कदल्यादिफलै: सार्धम्	8	9
कनिष्ठाङ्गृष्ठशिरसि	१८	२९
कन्यकाभिर्विचित्राभि-	Ę	६३
पन्यकामावाचत्रााम- कपोलोष्ठोदरद्वन्द्वे	१२	42
. नगाणश ादरद्वन्द्व	Ę	१५

श्लोकाद्यपाद:	अघ्याय:	श्लोक:
कम्बलानुपरिष्टाच	२६	३५
कम्बलै: सितरक्ताचै-	२५	१५१
करकं च यथापूर्वम्	२६	२९
करण्डमकुटोपेतम्	१७	38
करद्वयाभ्यां(येन ?) श्रवसी	१३	३२
करद्वयेऽङ्गुष्ठयुगम्	१३	३०
करद्वयेन मुधि तु	१३	49
करद्वये समस्ताभि-	१३	२९
करयोश्च शरीरे च	ξ	५३
करयोर्व्यापकं न्यस्य	0	१८
काराञ्जे शयनार्चाया	१६	२७
करिभिः कौतुकारव्ध-	8	२०
करुणं चरणाम्भोज-	?	४२
करेण दक्षिणेनापि	१३	७५
करेषु बध्वा च पुन-	२५	९९
करैश्चतुर्भिर्द्घतो	१२	३५
कर्करीसहिते कुम्भे	28	90
कर्णकूटेषु धर्मादीन्	२१	58
कर्णिकां शोभयेत् पीतैः	१५	89
कर्णिकायां केसरोर्व्याम्	१५ .	२४
कर्णिकायास्तु मूले स्यात्	80	९८
कर्मादिकौतुकं कुर्या-	२२	80
कर्मादौ दर्शनादासाम्	१३	8
कर्मार्चा बहुबेरस्य	२२	88
कर्मार्चामथवा तत्र	१९	80
कलशं बन्धुसहितम्	9	३३
कलशं स्थापयित्वा च	२७	३२
कलशस्थापनस्थानम्	18	१५०

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्चोक:
कलशानधिवास्यैतान्	१९	३५
कलशानचियत्वा च	१९	५२
" "	२५	१३२
" "	२६	५७
कलरोषु तथेन्द्रादी-	२२	9
कलरोष्यष्टसु तथा	१७	48
कल्शेः कुम्भसहितैः	२१	७०९
कलरौ: स्नापयित्वा च	२७	38
कलरौ: स्नापयित्वा तम्	१८	१६४
कलरौश्च तथा स्नाप्य	२२	१९
कलरोधन्दनाचैश्र	78	E8
कल्पद्रुमसमायुक्तम्	१८	९६
कल्पयेत् तचतुर्दिक्षु	२१	७४
कल्पयेद् द्विजशार्द्रल	28	७५
करपयेन्मण्डलायामम्	१५	३
करिपतान्युपधानानि	२५	१२३
कल्याणकौतुकस्यैव-	२२	83
कल्याणकौतुके कुर्या-	२५	६९
कस्तूरीभिर्मृगमदै-	१८	48
करिंमश्चित् क्षालिते पात्रे	१०	१०२
कहारकुसुमै: पूजाम्	२५	, ,
कहारकुसुमैराज्य-	२५	१४३
कहारदामवद्दैर्घ्यम्	२६	78
कहारवत्प्रमाणेन	२६	22
कहारैर्यज तं देवम्	२५	26
कांस्यतालसमायुक्ताम्	80	
कांस्यमीशानपद्मे तु	\$8	288
गरियत्वा च तन्मध्ये		886
	33	

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
कारयित्वा च पुण्याह-	२२	११
कारयित्वा च पूर्वीक्त-	२६	4
कारयित्वा प्रपां तत्र	88	२२
कारयित्वा वैष्णावानाम्	२७	१५
कारयेच्छङ्कमुद्रैषा	१३	86
कारयेत् प्रतिवर्षं यो	२६	८९
कारयेत् स्नपनार्थं च	२१	९३
कारयेदुत्सवं यस्तु	१८	१८०
कारयेद् द्विजवर्यास्य	२१	66
कारयेद् विविधा माला-	२५	46
कारयेन्मध्यतो लग्नाम्	२६	२५
कार्कोटकं पीतवर्णम्	१७	३६
कार्तिके मासि च तथा	१६	११२
कार्पासं वसनं सूक्ष्मम्	१७	२७
कार्या तदेकता पश्चात्	88	९६
काल्यां शान्तिकहोमः स्यात्	88	88
काल्याख्यायां तु (यास्तुः) जिह्वायां(याः)	88	80
काश्मीरजेन मांसीभ्याम्	१९	१८६
किं गुणानां त्रयं प्रोक्त-	4	२२
किं तु त्वत्येरितमतिः	28	९३
किरीटमालां कुर्वीत	२५	६७
किरीटमेव मानं स्याद्	२४	३०
कुङ्कुमारुणमा कर्णा-	80	३२
कुण्डं संमाज्ये चालिप्य	88	9
कुण्डपश्चिमदिक्संस्थ-	88	6
कुण्डमण्डलहीने तु	२७	२०
ुकुण्डमाहवनीयाग्ने-	१८	\$8
्कुण्डे लक्ष्मीमृतुस्नाताम्	88	. 86

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
कुण्डे विह प्रतिष्ठाप्य	\$8	२९
कुण्डेश (च) द्वादशाणिन	१६	98
कुण्डेषु मूर्तिपान् होतुम्	\$8	80
कुन्दचन्दनमन्दार-	?	6
कुमुदादिगणेशांश्च	\$8	७९
" " "	१६	80
कुमुदादिगणेशानाम्	१७	१६२
कुमुदादीनुपेन्द्रादीन्	.48	७१
कुम्भं चोपरि विन्यस्ये-	२१	808
कुम्भं मध्ये च संस्थाप्य	२१	३८
कु म्भमण्डलकुण्डानाम्	२६	२३
कुम्भमण्डलगं देवं	9	६३
कुम्भमण्डलगं देव-	\$8	१२५
" " "	१६	80
कुम्भमण्डलपूर्वादि-	१६	९५
कुम्भवत् करकस्यापि	२५	७६
कुम्भस्थं कूर्चमादाय	२०	३६
कुम्भस्थं मण्डलस्थं च	78	99
कुम्भस्थं विष्णुमभ्यर्च्य	88	38
कुम्भस्यान्तः फलं तस्य	, 9	१८
कुम्भादीनिप चाभ्यर्च्य	78	60
कुम्भानष्टौ च विन्यस्य	२५	११३
कुम्भान्तःस्थं जगन्नाथम्	२६	
कुम्भाष्टकं च परितः		49
कुम्भाष्टकं च विन्यस्य	१६	१८
कुम्भाष्टके च परितः	२ ६	१३
	१६	३१
" " " कुम्भे च मण्डले चैव	२६	\$8
	२६.	७५

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
कुम्भे च मण्डले देव-	१८	५६
कुम्भे च हरिमावाह्य	9	१९
कुम्भे चाष्टार्णमन्त्रेण	१६	88
कुम्भोदकेनाभिषिच्य	२१	82
कुर्यात् काहलशङ्कादि-	१७	२३६
कुर्याचतुर्दिशं विप्र	२१	८७
कुर्यादाकुञ्चितपान्ताः	१३	१०१
कुर्याद्विन्दून् दलाग्राणि	१५	40
कुर्वीत विधिवद्रात्रि-	88	१३
कुलं तारयते सर्वम्	१८	१८१
कुशकूर्चास्तृते वामे	११	३६
कुशाम्भो यवकुम्भः स्या-	१९	१८०
कुसुमे: केवलैर्वास्य	9	६४
कूपाः सर्वे निपानाढ्याः	१८	१०
कूर्च च विन्यसेन्मन्त्री	२५	१११
कूर्चस्य मूलमध्यायै:	88	३०
कूचेंन तानि द्रव्याणि	80	22
कूचें ब्रह्माणमावाह्य	88	२३
कूर्ची(शुद्धो ?)दक—(वि ?)हीनो य-	१९	१२४
कूर्यरद्वितये चैव	9.	३८
कूर्मीरूढं हरुधरम्	१२	88
कृत(तान् ?) कूर्चानवागप्रान्	१९	88
कृतव्यतिकराग्रं तु	१३	७३
कृतश्रम: शब्दशास्त्रे	3	३
कृताञ्जिल देवदेव-	१२	२०
कृ ताञ्जलिपुटस्यास्य	9	७५
कृताञ्जलिपुरो भूत्वा	२७	49
कृत्वा च दिवसं सर्वम्	१६	८३

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	स्टोक:
कृत्वा च पीठमूले तु	२७	२५
कृत्वा दृढं कृष्णवर्णे-	9	३८
कृत्वा न्यासादि सकल-	२६	90
कृत्वा पूर्णावसानं च	१७	११६
कृत्वा पातस्तनं कार्यम्	१६	8
कृत्वा वृत्रस्य निध(हन ?)नम्	२०	8
कृत्वा शयानं च विभुम्	१६	60
कृत्वैवं जगतः सृष्टिम्	8	३९
कृष्णसीसमय:सारम्	88	885
कृष्णै: राक्कैरपि स्यामै:	१५	84
केतकी चम्पकं मुष्टिः	१९	१२८
केवले स्थण्डिले वापि	. 88	१०
केशवं माधवं चैव	२०	२६
केशवस्यादिदेवस्य	१७	१९
केशवाद्याख्यसंयुक्तै-	२५	९२
केशानगरुजेधूपै-	१०	१५३
केसरेषु च लक्ष्म्यादीन्(द्या ?)	१५	E8
कोणदिविछरसो वर्ज्या	??	26
कोणदिक्संप्रसिद्ध चर्थम्	२१	26
कोणेषु च चतुर्विश-	१५	२५
कोष्ठद्वादशकं चोर्ध्वम्	१५	१३
कोष्ठानां नवके मध्ये	88	१६३
कोष्ठान्यष्टशतान्यादौ	80	२२६
कौतुकं दक्षिणकरे	२५	96
कौरोयक्षौमकार्पास-	१८	४६
कौरोयक्षौमवसनै:		
कौरोयानथवा क्रीतान्	१८	२१
कमशस्तेषु पादेषु	28	
0.11	१०	७५

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
क्रमेण दक्षिणां दत्वा	१८	१७६
क्रमेण परिवाराणा-	88	46
क्रमेण पालिकादीना-	१७	२३९
क्रमेण ब्राह्मणादीना-	9,	ξ
क्रमेणानेन बधीयात्	. २६	५६
कुद्धादीनि षडङ्गानि	9	86
क्रुद्धोल्कादीनि वा बीजम्	9	\$8
क्षकारो नृहरिः कूट	6	88
क्षमस्य कृपया देव	\$8	१८२
क्षमापयेत् संप्रदाय	२६	८६
क्षान्तं च दान्तमनघम्	?	२८
क्षालयत्वा ततश्चेन-	9	६९
क्षिप्त्वा च पीठिशिरसि	१२	५९
क्षिप्त्वा बिन्द्वन्तरे भ्राम्येत्	२१	१५
क्षीरं घृतं च सुबहु	१६	९७
क्षीरं निवेदितं तस्मै	१६	99
क्षीरदुमैश्चतुर्द्धा रे	१८	१८
क्षीरेण क्षालयित्वा च	१७	२३८
क्षेत्रनाथं दण्डहस्तम्	१२	88
क्षेत्रेशयजनं कृत्वा	68	१३२
क्षेपयेद्वाममुष्टे: स्या-	१३	८३
क्षोभकृच सशाखा स्यात्	88	६२
क्षौमयुग्मेन संवेष्ट्य	२६	१२
क्षौमेणाच्छाद्य तान् पश्चा-	२५	१२१
क्षौमे: शुद्धैनव: कुम्भै:(म्भम् ?)	28	३९
क्षौमैरभिनवैस्तानि	28	६५
ख		
खङ्गमुद्रा भवेत् सा तु	१३	५६
V—43		

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
खर्जूरेण घटाम्भोभिः	१९	१८७
खात्वा वाराहमन्त्रं च (खनित्वा वाराहमन्त्रम्	?) १७	200
ग		
गकारश्च गद्ध्वंसी	6	२८
गजमश्चं च शिविकाम्	9	८६
गजस्कन्धाधिरुदेश्च	२५	५२
गजाश्वरथनागाड्यान्	२५	१८२
गजोत्तमसमारूढै:	१८	१०८
गणनाथान् समभ्यर्च्य	१७	288
गतिस्त्वमेव परमा	88	१२४
गत्वा च देवनिकटम्	१८	46
गत्वा च देवपुरतः	१०	३३
गत्वा ध्वजसमीपं च	१८	१६७
गत्वोद्यानं सहर्त्विग्भि-	२६	9
गदां शाङ्गे च पद्मं च	१२	85
गन्धद्वारेति गृह्णीया-	१९	१०१
गन्धपुष्पादिभिभोंगै-	20	800
गन्धर्वराजसंकाशै-	82	ं ५३
गन्धवार्यभिषेकः स्या-	२०	४३
गन्धाक्षतं च निक्षिप्य	२१	40
गन्चे संहत्य पश्चात्त-	१०	89
गन्धोदकेन विन्यस्त-	१८	६३
गरुडस्य चतुर्बाहो:	9	48
गरुत्मन्तं भावयित्वा	१२	.,
गरुत्मन्तोपरि संस्थाप्य (१)	9	48
भिगेहं प्राङ्गणानि	88	66
र्भगेहद्वारपार्श्व-	१२	9
भीविस्तारमाने तु	१ २	२७
"我们就是一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个一个	11	1

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
गलं(लो ?) जानु च गुल्कं च	२२	६७
गव्याज्याढकसंपूर्णम्	१६	११८
गन्येनाज्येन चारोप्य	१६	११७
गाधिसूनो महापाज्ञ	?	90
गान्धाररागः कौल्याख्यः	१७	१६४
गापयित्वा सर्वगीती-	१७	१८०
गापयेद्गायकैश्चैव	80	१६३
गायकेभ्यो नर्तकेभ्यो	२५	१७६
गायव्यादिविराडन्त-	ξ	३६
गायत्र्या विष्णुपूर्वाया	O	२९
गायद्भिः किनरगणैः	8	१६
गालितं द्रावितं त्वाज्य-	११	२५
गालितैर्गन्धसंयुक्तैः	२०	२८
गीतनृत्तादिकाः सर्वा	१८	१३२
गीतैर्नृतैर्बहुविधे-	१८	१५८
गुणत्रयं समास्थाय	ч	२०
गुणवैषम्यतोऽभ्वन्	8	9
गुणसाम्ययुतात् तस्मात्	4	२९
गुरु: सुलमे संप्राप्ते	१८	68
गुरु: सुशोभने लग्ने	१७	९०
गुरु: स्नात: ग्रुचि: सम्वी	२५	८९
गुरुः स्वहृदयाम्भोज-	9	५१
गुरुपुत्रकलत्रादौ	9	७९
गुरुरेवं त्वया प्रोक्तो	3	8
गुरो: पत्न्यां गुरो: पुत्रे	३	२३
गुलमूलेस्तु बहुभि-	१८	89
गृहं गत्वा च तेर्द्रव्यै-	१०	१८७
गृहाण देवदेवेश	२५	१७२

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्होक:
गृहाणाराघनमिदम्	28	९२
गृहीतस्थानकं प्राच्याम्	२१	२५
गृहीत्वा पाणियुग्मेन	२६	८२
गृहीत्वा पान्तु नस्तृप्ताः	१७	१३०
n n n	१७	१३५
. ,, ,, ,,	१७	१३८
" " "	१७	\$88
" " "	१७	१५२
,, ,, नस्तृप्ता	१७	888
गृहीत्वा पृथगेतानि	१९	१०२
गृहीत्वा प्रणवेनैव	\$8	१५६
गृहीत्वा रुक्षणोपेताम्	२२	२०
गृहीत्वा शिक्ष(तक्ष ?)यित्वा च	२१	३६
गोम्रासं चैव पुरतो	१०	१६०
गोपुरेषु च सर्वेषु	१६	११५
गोमयाम्भोभिरालिप्य	१५	ξ
गोमयालेपिततलम्	१७	200
गोमयालेपिते शुद्धे	२ ४	22
गोमयेन समालिप्य	9	8
गोशालां मध्यतः कुर्यात्	२१	९७
अन्थयः सप्तविंशत् (१) स्या(स्यु?)-	28	38
प्रन्थयस्तस्य षष्टिः स्यु-	78	२९
अ न्थयोऽष्टोत्तरशतम्		
मन्थिप छवबीजेन	28	२७
यामं परीत्य सर्वत्र	१९	१८५
यामं प्रदक्षिणं कृत्वा	१६	५३
पामं वा घाम वा सर्वम्	१७	२१२
गसमुद्रां विदुः प्राज्ञाः	२५	१७०
9, 11(11)	?3	60

स्टोकाद्यपाद:		अध्याय:	श्लोक:
5	7		
घटांस्तांश्चक्रमनुना		१९	४५
घटानां पूर्वमुक्तानाम्		88	888
घटाष्टकं च विन्यस्य		२६	३०
घण्टां संचालयेदीप-		१०	१२०
घृतं सुवेण चादाय		22	38
घृतमुष्णोद्फलोद (?)		१९	588
घृतस्नानं विद्ध्याच		२०	88
घृताद्द्घि स्याद् द्विगुणम्		१९	१०३
घृतेन हुतशेषेण		१९	३६
घृतोष्णोदकरत्नाम्भः		२०	१३
	ङ		
ङकार एकदंष्ट्रध		٤.	२९
	च		
चक्रमध्यस्थवर्णानाम्		۷	४६
चक्राञ्जं स्वस्तिकं वाथ		२५	७०७
चकाञ्जं स्वस्तिकं वापि		88	28
चक्राञ्जपूर्वभागे तु		२५	८६
चक्राब्जमण्डलं तत्र		28	५६
चकाञ्जमण्डलस्थेषु		28	१६
चक्राब्जस्येशदिग्भागे		9	१७
चण्डप्रचण्डयोर्वापि		१२	६६
चण्डप्रचण्डसदृशा-		१२	३०
चण्डादीनां च सर्वेषाम्		78	३८
चण्डाचैद्वीरपालैश्च		8	88
चतुःस्तम्भयुतामष्ट-		२५	80
चतुःस्तम्भां प्रपां कृत्वा		२६	6
चतःस्थानेष संपूज्य		१६	40

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	ऋोक:
चतुरश्रं कल्पयित्वा	२६	9
चतुरश्रं तथा चापम्	\$8	१०
चतुरश्रं तु वृत्तं वा	28	६३
चतुरश्रं विधायाथ	२५	66
चतुरश्रं सुधाचूणैः	१७	११३
चतुर्गतिं साति(दि १)देश(व १)-	9	३५
चतुर्गुणीकृत्य च तान्	78	१०
चतुर्गुणे पञ्चगुणे	१५	ξ0
चतुर्थ्यन्तनमोऽन्तामिः	१२	६८
चतुर्थ्यन्तानि हृद्ये	Ę	6
चतुर्थ्यामावृतौ पश्चात्	१०	१३२
चतुर्दिक्षु चतुर्वेद-	68	११७
" "	28	७३
" "	१८	१५७
चतुर्दिशं विद्ध्याच	२२	80
चतुर्द्वारे तथा लिसे	१६	१३
चतुर्भागैकभागं तु	9	23
चतुर्भिर्बाहुकमलै;	ξ	88
चतुर्भुजं दक्षिणकर-	१२	२३
चतुर्भुजाः शूलहस्ता-	4	१५
चर्जिजाः सर्व एते	१२	82
चतुर्मुखं ग्राममध्ये	80	१७७
चतुर्रुक्षं तर्पयेच		88
चतुर्विशतिलक्षं स्यात्	६	
चतुर्षु कोणकुम्भेषु		88
चतुर्षु कोणदेशेषु	२०	२३
चर्छ् द्वारदेशेषु	28	६९
	२५	१०३
"	२६	४२

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	खोक:
चतुष्कोणेषु चैकक-	१९	१६४
चतुष्टयं घटानां स्यात्	१९	१५४
चतुष्टये त्रयेऽग्नीनाम्	१८	८६
चतुष्पदं गर्मगेहम्	२१	46
चत्वार: साधके(चतुर्षु साधिते?)प्वेषु	9	84
चत्वारो द्रव्यकलशा-	१९	११६
चत्वारोऽमी चतुभ्यश्च	8	२०
चत्वारो वासुदेवाद्याः	6	88
चन्दनं कुङ्कुमं कुष्ठ-	१९	१२७
चन्दनं सर्वगन्धाना-	१९	१३४
चन्दनं सलवङ्गत्वक्	199	90
चन्दनादि प्रशस्तं स्या-	१७	96
चन्द्रमा मनसो जातः	8	३५
चरुं पुरुषसूक्तेन	9	२५
चातुरात्म्येन मन्त्रेण	\$8	८६
चिकीर्षामि जगन्नाथ	28	५३
चुकोप भगवान् ब्रह्मा	ч	80
चुबुकान्तं च तद्भत् स्यात्	२२	६३
चूतचम्पकपुंनाग-	8	६
चूर्णाभिषेको विहितो	२०	40
चूर्णे: सुवामयै: सूद्रमै-	२५	११८
चोरादिभिर्गजैर्वापि	२७	86
चोष्योपवर्गसंपूर्णम्	१९	७९
छ		
छ कार३छलविध्वंसी	6	३०
छत्रचामरकेतूनाम्	२६	२०
छत्रचामरसंयुक्तम्	२५	१८६
छन्दो गायत्रमुद्दिष्टम्	६	३३

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
छादयित्वा च सद्रव्यान्	२६	४६
छादयित्वैव वासोभिः	२५	११७
छायासु गोमयस्थामु(याक्तासु ?)	8	१३
छिद्रयित्वा निवेश्यैव	१७	<8
छिद्रिता घटसंस्थाना	१३	28
छिद्रेण च विनाभूताः	१९	२८
ज		
जगदुद्भितिसंयुक्तः	8	83
जगमाद्रीनं भूय-	२५	२९
जनार्दन उपेन्द्रश्च	8	28
जपः पुंसां समुद्दिष्टो	ξ	१९
जपन्निदं विष्णुरिति	28	७२
जिपत्वा वाचयेत् पश्चात्	२१	१२
जपेत् सौदर्शनं मन्त्र-	38	४६
जपेद्ष्योत्तरशतम्	28	80
जपेद् द्वादशलक्षं तु	9	22
जप्ता(?)चाष्टरातं वारान्	१७	२४५
जमद्मिवसिष्ठौ च	· ξ	३५
जयकारण सर्वस्य	8	६३
जलपूर्णकटाहे तु	१७	80
जागरेण निशां नीत्वा	१८	80
जातेऽधिवाससमये	१७	
गानुनो नैतद्ये स्यात्		83
नीर्णोद्धारे कल्प्यमाने	É	ξ 8
नीवात्मा पञ्चभूतात्मा	२३	३५
तीवो नारायणस्यैवे-	१०	९५
हियादमये भागम्	६	२१
हुयान्मूलमन्त्रेण	9	28
0 1 dent 101	78	88

स्रोकायपाद:	अध्याय:	स्टोक:
जैमिनं वामनं तन्त्रम्	2	२२
ज्ञातव्यं तात वक्ष्यामि	२	३६
ज्ञानमुद्रा समाख्याता	१३	२५
ज्ञानस्वरूपममलम्	88	96
ज्ञानादिषड्गुणगणो	9	९३
ज्ञानाधिक्यादभूदेवम्	8	१७
ज्ञानैश्वर्येऽथ (१) राक्तिश्च	Ę	9
ज्ञेयो नैमित्तिक इति	१७	8
ज्वलत्प्रमं सहस्रारम्	\$8	85
ज्वलन्तं दघतं वामे	१२	१७
झ		
झकारश्च झषाशी च	6	3 ?
2		
टकारो हृदयाहादी	6	३२
टवर्गपाद्युगलाम्	6	18
ह		
डकार: पुण्डरीकाक्ष:	6	३३
ढ		
ढक्करीसंज्ञकस्तालो	१७	१६१
ण		
णकारः सुमुखश्चैव	6	38
त		
तं सूक्ष्मं नाभिचकस्थम्	१०	५७
त(क ?)कोलं सहदेवी स्या-	१९	१०९
तक्षव(वा १)स्तुविधिज्ञेन	28	२०
तच्छिष्यो वा विदध्यात्तत्	१७	२५४
	१६	६७
तज्जन्मदिवसे पूजाम् तण्डुलांश्च तदूर्घ्व(ध्वें ?) तु	२५	१२०
तण्डुलाख तदूव्य(प्य :) छ V—44		

. ्र श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	' छो क:
तण्डुलानाढकमितान्	\$ \$	78
तत: कुण्डसमीपं च	२५	१४२
ततः पारशवः कोण-	१७	१२४
ततः प्रभातसमये	\$8	३२
ततः प्रभाते सुस्नातः	२६	६९
ततः प्रभृति तं देशम्	२१	42
ततः प्रभृति (त आरभ्य ?) दिवसान्	१६	१०३
ततः प्रभृति षट्त्रिंश-	२२	६२
ततः शङ्खरवैश्वेव	१७	१३२
ततः शिष्यः स्वयं देवम्	9	७४
ततश्च नववस्नाभ्याम्	68	५३
ततश्च विम्बहृद्यम्	68	200
ततश्च वेद्याः परितो	68	११५
ततस्तं भगवान् दृष्ट्या	8	३०
ततस्तु कलशेंदेवम्	88	६२
ततो गृहीत्वा शिष्यस्य	9	६२
ततो निरुद्कीकृत्य	68	१७२
ततो मुदं परां प्राप्य	8	७२
ततो मुद्रेति कथिता	१३	३
ततो मूर्तिपसंयुक्तो	\$8	60
ततो विज्ञाप्य देवेशम्	१०	७२
तत्काले देवसंघस्य	१७	१२६
तत्काले सह देवेन	86	१४६
तिकुम्भेषु च सर्वेषु	28	د و
तत्वदारोहणादीनाम् (णदिने ?)	१८	१२७
तत्त्देशेषु सर्वेभ्यो		
ाचोये विन्यसेद्विद्वान्	१८	९३
त्यक्तानामिकायुग्मम्	२५	११०
	१३.	९१

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
तत्पादाञ्जयुगं पश्चात्	\$8	१७९
तत्पार्थिवं भवेत् स्नानम्	१०	6
तत्पूर्वं ब्राह्मणविधिम्	२७	१८
तत्पूर्वावसरे देवम्	१८	१३०
तत्प्रमाणं विद्ध्याच	२२	36
तत्र दोषध्य न भवे-	२३	३०
तत्र विन्यस्य कर्मार्चाम्	२७	३
तत्रस्थं पञ्चगुणितम्	80	85
तत्रस्थस्य च देवस्य	२५	888
तत्र हुत्वा च चरुणा	9	६१
तत्रागन्तुं न शक्तश्चेत्	१७	858
तत्रापि पूर्ववद् बुध्या	18	१०१
तत्राप्याराध्य कलशै:	२६	६२
तत्रावरोप्य देवेशम्	१८	११६
तत्रासीनाय देवाय	१०	१६९
तत्रैव पूजयेद्याव-	२३	१६
तत्त्वज्ञानप्रवेनैव	?	83
तत्त्वन्यासादिकान् सर्वान्	68	१७८
तत्त्वाध्वानं च तदनु	9	46
तत्संगीतेश्च नृतेश्च	१७	१३३
तत्संस्थं त्रिगुणं च्यश्रम्	१०	५२
तत्संस्थितेन विभुना	88	९९
तत् सत्यं किमुतासत्यम्	ч	2
तत्समानं पवित्रं स्याद्	78	१७
तत्समीपे समासीनो	१६	90
तत्सर्व देवदेवाय	१६	९८
तत्सर्व देशिकः कृत्वा	२६	७९
तत्सर्व ध्रुवबेरादौ	80	१८१

श्चोकायपादः	अध्याय:	<i>श</i> ्चोक:
तत्सूत्रवर्त्मना कुर्याद्	१५	१०
तत्स्थं शब्दगुणं नीलम्	१०	५५
तत्स्थानं पूर्वदिग्भागे	28	88
तथा वसन्तसमये	१६	808
तथाविधानि कार्याणि	२२	४६
तथा होमं विघायाथ	१०	\$58
तथेतरकरे कुर्यात्	१३	६५
तथेतरकरे कुर्या-	१३	६६
तथेखुक्त्वा पुनर्ब्रह्मा	4	Ę
तथैव तस्मिन्नाकारे	6	22
तथैव मुद्रां रहित	१३	4
तथैवाक्षतगन्घाट्य-	१९	64
तद्रम्पतनस्थानम्	9	32
तदन्ते चोत्सवं कुर्यात्	२३	80
तदम्भसा च संप्रोक्ष्य	२६	28
तद्रधमघमं प्रोक्तम्	20	१९५
तद्र्घसंमिता वापि	१९	२९
तदर्घेन स्रजं कुर्या-	२५	ξo
तद्र्धेंस्तण्डुलैस्तस्यो-	१७	40
तदादिभिविंनोदैश्च	२६	६८
तदाप्रभृति तज्ज्ञेयम्	8	८२
तदाप्रभृति पक्षीशम्	80	220
तदा मां ब्रह्मण: पुत्रो	२५	२७
तदारोहणवेलायाम्		93
तदीये यः धुनिरतः	१७	
तदीयोऽहं मदीयो न	9	98
तदुच्छ्रायदलं कुर्यात्	Ę	88
तदूर्ध्वे गरुडं हैमम्	२२	48
W. 112 6114	\$8	१५८

INDEX_6

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
तदूर्ध्वे च तिलै: कृत्वा	१९	२६
तद्गतं ज्ञानपौष्कल्यम्	3	२९
तद्दिनस्रक्प्रमाणानि	२५	६३
तद्दोषप्रविघाताय	28	२
तद्वाह्ये दैविके भागे	२०	१०
तद्भस संगृह्य करे	१०	88
तद्वदेव भवेत् स्थान-	२२	६६
तन्तवो ग्रन्थयश्च स्यु-	78	२०
तन्तवोऽष्टोत्तरशतम्	28	२६
तन्तुजालेन संवेष्ट्य	68	२६
तन्तुवेष्टितसर्वाङ्गम्	२५	88
तन्मध्ये कालचकं च	१७	888
तन्मध्येऽङ्गुष्ठयुगलम्	१३	८९
तन्मध्ये चतुरश्रं वा	१९	68
तन्मध्ये नवभिः कुर्यात्	68	8
तन्मध्ये परितः स्तम्भम्	१७	808
तन्मध्ये(ध्यं ?) पूरयेच्छुद्ध-	१५	4
तन्मध्ये पृथिवीं देवी-	२५	84
तन्मध्ये वेदिसंस्थं तम्	१६	१९
तन्मध्ये वेष्टयेत् पात्रम्	28	१०८
तन्मध्ये शशिनं ध्यायेत्	१३	३८
तन्मध्ये स्थापयेच्छङ्क-	२१	83
तन्मन्त्रेणाभिषिञ्चेत् तम्	68	५२
तन्महःसंनिधानार्थ-	१७	१७३
तन्मान्त्रं स्नानमिखुक्तम्	80	१५
तपसोत्रेण सुरसम्	8	40
तपस्याश्चयुजे वापि	१६	888
तप्तकार्तस्वरनिभाम्	१२	१३

स्रोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
तमालं श्वेतकुष्ठं च	१९	१६९
तमोयुक्तादहंकारात्	ч	३३
तया देव समाराद्ध-	१६	9
तयोर्भगवतोरेको	8	88
तर्जनीं दक्षिणकरा-	Ę	46
तर्जन्यङ्गुष्ठयुगलम्	१३	20
n n n	१३	९३
तर्जन्यनामिके कुर्यात्	१३	24
तर्जन्यां तु विमुक्तायाम्	१३	28
तर्जन्योः संस्पृशेन्मध्यम्	१३	22
तर्पयित्वा बहुविधै-	२५	१६६
तसाचतुर्गुणा आपः	१०	40
तस्माच्छञ्दस्पर्शस्त्रप-	१०	६६
तस्मात् संसारपाथोधे-	,	६९
तस्मात् सर्वं विदित्वैव	ξ	28
तस्मात् स्नानं प्रवक्ष्यामि	१०	8
तसादभूत् स्वयं ब्रह्मा	, y	ч
तसादभूदहंकार:	ч	₹°
तसादारभ्य कुर्वीत	२ ५	३६
तसादिहागतोऽस्म्यद्य	8	80
तसाद्रदामि ते वत्स		86
तसान्म(स्या म?)नः समुत्पन्नम्	8	
तसान्मयोच्यते स्नानम्	१०	६३
तस्मिन् यानादवारोप्य	१०	१६
तस्मिन् विन्यस्य सर्वत्र	२५	808
तस्मे निवेद्य सकल-	7 8	७३
तस्य दक्षिणपार्श्व तु	१८	228
तस्य स्वपं कतिविधम्	१७	५२
पर अर परातावधम्	2	3

क्षोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
तस्य विष्णोभगवतः	88	3
तस्य सिध्यन्ति सकलाः	२६	90
तस्योपरि भुवं देवीम्	80	90
तस्योपरिष्टाच तिलान्	68	५५
तस्योपरिष्टादास्तीर्य	२५	288
तस्योपरिष्टात् सुशुभैः	१७	५१
ताडयेच यथाकामम्	१७	१२५
ताम्बूलं चैतदखिलम्	१८	१८७
ताम्बूलवीटीर्बहुधा	१७	९८
तालोत्सेघपरा चान्ये	9	4
तासु वे द्विविधा याद्या	२२	8
तिलांस्तद्धीन् विन्यस्य	२६	88
तिलानाघारसंमिश्रान्	११	४६
तिलानाचमयेच्छिष्यम्	9	38
तिलान् वस्त्रं सुवर्णं च	२५	888
तिलामलकसिद्धार्थ -	२०	१८
तिलैरपि समास्तीणैं -	१६	७६
तिलैस्तदर्धसंख्यैश्च	58	२५
तिलैस्तदुपरिष्टाच	२६	38
तिलैस्निभिर्यवैश्चैव	१८	७६
तिस्रो द्वे वा तथैका वा	२५	98
तीर्थबिम्बमलंकृत्य	. १८	१३८
तीर्थविम्बस्य पुरतः	१८	१४२
तीर्थोत्सवदिनात् पूर्व-	१८	१२९
तुलसीपद्मपू(दू ?)र्वाश्च(वें च ?)	१९	८६
तूर्यघोषेश्च पुरतो	२५	48
तूर्यवादित्रसहितम्	१७	. 84
तूष्णीं मानससंज्ञां च	. १२	28

श्लोकाद्यपादः	अघ्याय:	श्लोक:
तृतीयादितलेषुक्त-	28	८९
तृतीयावरणे कुर्या-	२१	९५
तेजोतिरेकाद्ष्प्रेक्षः	8	६
ते तु सर्वे समभवन्	ч	6
तेन संप्रावनं यत् स्यात्	१०	9
तेषु त्रिषु विभागेषु	28	83
तेषु द्वाभ्यां तु भागाभ्याम्	१५	80
तेषु द्वे द्वे च संमृज्य	१५	३६
ते सर्वेऽप्यपगच्छन्तु	२२	58
तरेव ऋत्विजां कल्प्या-	१८	१९
तैरेव हुत्वा गत्वा च	88	१६०
तोषयित्वा च देवेशम्	१८	५३
त्यक्तान्यसर्वव्यासंगः	२७	६०
त्रयोदश्यां पौर्णमास्याम्	88	228
त्रातारमिति साम्ना स्या-	२०	82
त्रिकोणं मध्यतस्तस्य	? ३	३६
त्रिकोणं शूद्रयोनेः स्यात्	9	6
त्रिद्वयेकरातसंख्याकै:	२५	७२
त्रिधा विभक्ते तत्रापि	१९	१३
त्रिभागेभ्यो द्विभागं वा	२ २	२८
त्रिमेखरां च कुर्वीत	9	९
त्रिरुत्यूय च कूचेंन	88	२०
त्रिवृत् साम शिरः भोक्तम्	80	६४
त्रिषु पक्षेषु ब्रह्मर्षि-	9	१५
त्रिष्वावरणदेशेषु		७६
त्रिसप्तत्यधिकं चतु:-	१५	888
त्रिसुपर्ण मूलमथ	१९	९०८
वद्भक्तानां विशेषेण	78	
करण मा (त्रम्) प्रम	\$8	१६२

स्टोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
थ		
थकारः सुप्रतिष्ठश्च	4	३५
द		
दं ष्ट्राकरालवदनम्	१७	38
दक्षं च मनसा देव-	ч	१७
दक्षिणाङ्गुष्ठमारभ्य	Ę	48
दक्षिणा चापि दातव्या	१८	१७८
दक्षिणे द्वारपार्थे तु	२१	188
दक्षिणेन करेणैता	१३	18
दक्षिणेनाथ हृदयम्	88	९७
दक्षिणेनोन्नतं कृत्वा	२१	80
दक्षिणे पुण्डरीकं च	१२	२५
दक्षिणे मर्दलं वंशान्	१७	११७
दक्षिणे स्थापयित्वा तु	80	७३
दण्डं ध्वजपटं चैव	१८	१६९
दत्वा च क्षेत्रपालाय	२५.	80
दत्वा नित्योत्सव इव	१८	९२
दत्वा पुनर्वाक्यमेत-	8	60
दत्वा पूर्वादिशर्वान्तम्	२५	85
दत्वोत्तमस्वर्णशत-	१८	808
द्यात् करे देशिकस्य	86	५५
दचात् तेभ्यश्च तत्रीत्या	१६	48
दद्यानिष्कशतं स्वर्ण-	२५	808
द्यात् पादाञ्जयोः पाद्यम्	१०	११७
द्यादाचमनीयं च	१०	१७९
द्धानं सर्वतीर्थेषु	8	58
द्धिका विण्णेति(विण्ण १)मन्त्रेण	१९	46
दन्तधावनकं दद्यात्	80	185
V/ 45		

क्षोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
दन्तानां घावनं कृत्वा	१९	५३
दमनारोपणविधिम्	र ६	9
दयया दर्शनं देवो	8	49
द्यामपि(?)च सर्वेश	२५	९५
दर्पणोदरसंकाशम्	٤	4
दर्भद्वयं तद्विसज्य	88	१५
दर्भमभौ विनिक्षिप्य	88	२७
दर्भान् संस्तीर्थ तेष्वेनम्	9	83
दर्शयित्वा च नृतानि	१७	७४
दर्शयेद्वाहनवरान्	१०	१६४
दलद्वादश वि(के ?)ज्ञेया:	१०	९७
दलेष्वासनपद्मस्य	१०	१२४
दशभिर्यन्थिभिर्युक्तम्	78	38
दशहस्तायतं तस्मा-	१७	२८
दशहस्तायतं सूक्ष्मम्	१८	६६
दात्यृहैर्भृङ्गराजैश्च	8	१२
दापयित्वा तद्वैर्वा	१९	७७
दापयेच बिंठ कैश्चित्	१८	९१
दामोदरिममान् देवान्	२०	२७
दिक्ष्वष्टासु च विन्यस्य	१६	37
दिक्ष्वष्टासु तथा मध्ये	१७	२१९
" " "	१९	28
दिक्ष्वष्टासु तथाष्टी च	86	१७४
दिने दिने च जुहुया-	२७	४६
दिने ध्वजारोहणं स्या-	१७	22
दिवसे दिवसे भूषा-	१८	१२६
दिवा देवं स्थिते याग-	१८	१२२
दिव्यं वारुणमामेयम्		571
	१०	

स्रोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
दिन्यकुम्भान् सप्तद्श	१९	३७
दिन्यायुधानि कुर्वीत	२१	24
दिन्ये पदे चाष्टदिक्षु	१९	१५५
दिशाहोमं च मन्त्रस्य	२७	40
दीक्षां वक्ष्ये तु संक्षेपात्	9	2
दीक्षापूर्व गुरोर्लञ्जा	ξ	82
दीक्षामेवं तु यः कुर्या-	9	68
दीक्षाया लक्षणं ब्रूहि	9	8
दीपपात्रं धूपपात्रम्	१८	29
दीपमालापरिवृतम्	68	6
दीपिकाशतसंयुक्तम्	१८	३०
दुग्धस्य धारया तानि	१०	24
दृढं संवेष्टियत्वा च	88	१७३
देवं च यानमारोप्य	१६	१०१
देवं नारायणं ध्यायेत्	9	८३
देवं बहिर्निर्गमय्य	१८	858
देवं मण्डपमासाद्य	२५	800
देवं विज्ञाप्य तत्स्थाना	१८	३८
देवं संपूज्य विधिव—	२५	१३३
देवं सभाज्य तद्नु	२६	६१
देवताप्रतिमानां च	१७	9
देवदारुर्भुरा चैते(तै: ?)	१९	१७१
देवदेवं ततस्तस्मै	१८	१०१
देवधाम्नो विनिर्माण-	२१	२
देवपादाम्बुजद्वन्द्वे	१८	१५६
देवमाराधको ध्यायन्	१०	258
देवमाराध्य तत्रैव	१७	११५
देवमारोप्य शिबिकाम्	29	200
Least Americal	The second second	

श्लोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
देवव्रतं साम पठन्	१०	२९
देवस्य त्वेतिमन्त्रेण	१०	१७७
देवस्य दक्षिणे पार्श्वे	80	१३४
,, ,, ,,	२२	40
देवस्य(वाय ?) दर्शयित्वा च	२६	२१
देवस्य पद्मनाभस्य	4	88
देवस्य सविशेषार्चाम्	28	१२८
देवानावरणस्थांश्च	१८	१५४
देवान् नोद्वासयेचैव	१८	८५
देवार्चनमकृत्वा तु	9	< 8
देवालयस्य निर्माणम्	२१	8
देवे(हे ?)पि पूर्ववत् पञ्च	9	१९
देवेशं स्नापयित्वा च	२७	३३
देवेशमर्चियत्वा च	२६	६५
देवो नारायणः श्रीमान्	ч	३
देव्योरपि तदर्धेन	२६	५५
देव्योरपि निवेद्यान्नम्	२६	७३
देव्योर्वामकरे बद्घ्वा	१८	३५
देशान्तरगतानां च (रादागतानाम् ?)	१६	८९
देशान्तरादागताना-	१८	9
देशिकः प्राङ्मुखो भूत्वा	१७	१२८
देशिक: शीलसहितो	२१	११०
देशिको मूलमन्त्रेण	9	89
दोषाभिष्वङ्गरहितो	३	१०
दोषाय जायते विप	२३	२७
द्रव्यकुम्भाप्नवविधे-	२०	४६
द्रव्यकुम्भैस्ततः सर्वैः	१९	१२५
द्रव्यामिमध्ये विन्यस्य	88	१७
1 11 11	, ,	1000

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	रलोक:
द्रव्याणि शान्तिकलरो	१९	११९
द्रष्टुं यच्छक्यते सर्वै:	68	२
द्रष्टुमुत्सवमायातान्	१८	१७७
द्वाःस्थानामर्चनं कृत्वा	१०	३०
द्वात्रिंशद्ग्रन्थयः कार्याः	78	३२
द्वात्रिंशद्भिः कोणसंस्थैः	१९	८३
द्वादशाक्षरमन्त्रेण	6	9
द्वादशाक्षरवणीनि(णीस्तु ?)	१५	६३
द्वादशाङ्गुलमानं वा	२२	३७
द्वादशाणे च तद्नु	9	७१
द्वादशार्णसमो मन्त्रो	9	२३
द्वादशार्णात् समुद्धृत्य	9	28
द्वादश्यां पौर्णमास्यां वा	२६	3
द्वारतोरणकुम्भादि-	२०	9
द्वारतोरणकुम्भानाम्	१६	७३
" "	28	३९
द्वारतोरणपूजां च	68	२८
द्वारपार्श्वयुगन्यत्त-	68	9
द्वारावरणपूजादि-	१६	३९
द्वारेषु यावत्कलश-	१९	48
द्वारैश्चतुर्भिः सहितम्	\$8	Ę
द्विगुणं कारयेद्धीमान्	२७	२९
द्विगुणं पूजयेचैव	२७	३०
द्विजेन्द्रांस्तोषयेत् प्राज्यै-	१७	२५०
द्वितालायामयुक्तानि	१७	८२
द्वितीयादौ न दोष: स्या-	१७	२१
द्वितीये तु तले ब्रह्मन्	२१	७३
द्वित्रिह्स्तसमायुक्ताम्	१८	१३

स्त्रोकाद्यप।दः	अध्याय:	श्लोक:
द्विघा कुरु शरीरं ते	ч	१३
द्विषडणेंन वा विष्णु-	१९	६५
द्रौ द्रौ चतुर्दिशि स्याताम्	18	१७६
घ		
धकारः सुभगः पुण्यो	6	३६
धनदीयं च कौमारम्	२	२६
धर्म ज्ञानं च वैराग्य-	80	98
धर्मार्थकाममोक्षाणाम्	Ę	५२
धान्यपात्राणि सर्वाणि	२६	७७
धान्यपीठेषु संस्थाप्य	२०	38
धान्यराशिषु विन्यस्य	२५	११६
धान्यराशिस्थितै: सप्त-	१०	१४६
धान्यराशौ शुभं कुम्भम्	१७	२३०
धाम जीण यदि भवेत्	२३	२८
धाम प्रदक्षिणं कृत्वा	२५	५५
धामप्रदक्षिणं नीत्वा	१८	38
धामान्तः संप्रविश्येव	२५	९३
धामान्तर्देवदेवं तम्	१२	६३
धाम्नस्तु पूर्वदिग्मागे	68	8
धान्नोऽन्तरे वा कर्तव्यम्	१७	१५
वीमहीति पदं चोक्त्वा	,	३ २
यूपपात्राणि बहुशो	१८	808
यूपप्रदीपनैवेद्ये-	१०	११३
प्पयेत् परितो धूपै-	२५	१२५
पैः सुरभिगन्वैश्च	80	
व्रवर्णेन देहस्थम्		१५८
ष्रायां मारणं कुर्यात्	१०	82
छि संघारयेन्मूर् धा	88	४५
dail.	80	8

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	स्टोक:
धृतोर्घ्वपुण्ड्रै: कुशलै-	78	१३
ध्यातव्याश्चार्चनीयाश्च	१०	९३
ध्यात्वा च तत्स्थचैतन्ये	18	888
ध्यात्वा तत्र स्थितं देवम्	9	44
ध्यात्वा तत्स्थसुघौघेन	68	१७१
ध्यात्वा तु जीवं संभूतम्	१०	६२
ध्यात्वा मुहूर्तं प्रोवाच	8	४५
ध्यात्वामृतस्य धारां च	58	६१
ध्यानाधिवासं कुर्वीत	\$8	९०
ध्यायन्नेवं शुचिभूत्वा	६	85
ध्यायेद्देवं तर्पयित्वा	१०	२५
ध्यायेन्निवृत्तिबीजं खे	१०	६१
<u>ध्रुवबेरसमुच्छ्रायम्</u>	२२	४२
ध्वजं च तोरणं चैव	9	8६
ध्वजतोरणहानौ तु	२७	२३
ध्वजमालापरिवृतम्	१७	२०२
ध्वजस्तम्भाग्रविवरे	80	८९
ध्वजारोहणनक्षत्रा-	१७	२३
ध्वजैर्छत्रैश्च विविधै-	१२	५१
न		
न कार्यो जलसंवासो	२३	३६
नक्षत्रसंघाः क्रमशो	६	३९
नतिप्रणवयुक्तेन	68	६७
न ते विष्णो इति ददेत् (१)	१०	१८५
न ते विष्णोरि(इ ?)ति पुनः	१९	40
नदीं तीर्त्वा न गच्छेतु	१७	१८२
नद्यादीनां जलस्यै-	२३	38
नमः प्राणादिवायूना-	१७	६५

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

श्लोकायपादः	अध्याय:	रहोक:
नमो भूतेभ्य इत्युक्ता	१२	६७
नयनोन्मीलनादन्यत्	२७	. 88
नयेयुर्मूर्घभिर्मुख्या	१७	७५
नर्तकीमिर्दरीयत्वा	१७	800
नर्तनादिकृतः कुर्यात्	-२१	50
नवकेष्वष्टसु प्राच्या-	२०	58
नवतालसमुत्सेघम्	१७	३०
नवनीतं च सुबहु	१६	९६
नवनीलघनच्छाय-	१६	90
नवभागादेकहीना	२२	२६
नवभागैकहीनं वा	२२	३३
नवभिः स्नापयेद्देवम्	२७	३७
नवरत्नानि तन्मध्ये	२५	१०९
नवरत्नै: सुपूर्णेर्वा	१९	१८९
नवर्णाद्याः केशवाद्याः	6	85
न वेद्मि तानहं सर्वा-	4	र
नागरं चतुरश्रं स्या-	२१	६१
नानाकौरोयवल्कानि	२६	80
नानावीर्याणि चान्योन्य-	ч	३९
नान्यत्रोद्वासयेज्जीर्णम्	२३	१७
नाभिकन्दे चतुष्कोणे	१०	88
नाभिद्वन्द्वे स्यामपीतैः	१५	५२
ना मेरथोर्घ्वविधिम-	१३	१८
नाभ्यधोगुह्यजान्वग्र-	E	६२
नाभ्यन्तं प्रथमं सूत्र-	28	२४
नाभ्यन्तलंबितं कार्य-	28	४३
नाम प्रोच्य चतुर्थ्यन्तम्	25	७९
नारसिंहोऽघोक्षजश्च	· · · ·	६१
		No. of Contract of

श्लोकायपाद:	अध्याय:	रूोक:
नारायणं समाराध्य	ξ	83
नारायणमुखाच्छ्रत्वा	2	88
नारायणस्य द्वे रूपे	ų	२७
नारायणानुवाकेन	१९	१३७
नालिकेरी(१) मातुलुङ्ग-	२६	३८
नाशिष्याय प्रदातव्यम्	२७	40
नासात्रानामिकाङ्गुष्ठ-	ξ	६५
नास्तिकान् न स्पृशेच्चैव	9	60
निक्षिप्तनवरत्नं तु	१७	२३१
निक्षिप्य देशिक: पश्चा-	9	७६
निक्षिप्य हेमद्रोणीषु	१६	९०
नित्योत्सवविधि ब्रह्मन्	१२	8
नित्योत्सवस्य प्रतिमा-	१७	१७५
निधाय चक्षुषो: पश्चा-	१०	१५७
निधाय पूराजफलै-	१८	२८
निधाय मनसा ध्यायन्	88	३५
निधाय मातुछङ्गानाम्	२५	१२८
निधाय वेदिकामध्ये	9	१३
निधाय राङ्कोरारोप्य	28	१२
निधायाङ्ग्रष्ठतर्जन्योः(न्यौ ?)	१३	85
निधिभाण्डसमारूढौ	१२	88
निबध्याङ्गष्ठयुग्मं तु	१३	५७
निबोध शयनं विप	२२	३५
निमज्जयेचतुष्कृत्वा	१८	१८५
निमित्ते तु शुभे कार्य-	२१	38
नियुंक्ष्य मां यथाकामम्	१०	१२३
निरुक्ते छन्दसां शास्त्रे	3	4
निर्गत्य च महापीठ-	१२	40
V-46		

स्रोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
निर्गत्य मण्डपे तत्र	१६	88
निर्गत्य स्वगृहं गत्वा	१६	48
निर्गमय्य सभास्थाने	१६	49
निर्णिज्यालिप्य च खलीम्	१७	२९
निर्दोषाश्च घृताक्ताश्च	99	६३
निवेदनान्तं सकलम्	१६	२५
निवेदयित्वा बिम्बानाम्	२५	१५९
निवेदयेदथ महा-	१८	१२१
निवेद्य च द्विजाग्रे(प्रये ?)भ्यः	90	99
निवेद्य पटसंस्थं तम्	90	90
निवेद्य पायसं तस्मै	२६	६०
निवेद्य पायसादीनि	\$8	६३
निवेद्य लेह्यपेयानि	२५	१३९
निवेद्यान्ते (निवेदितं ?) दिने तस्मिन्	१८	१८६
निवेशयेत् ततोऽधस्ता-	१८	७१
निवेश्य मूलबेरे ताम्	२३	३९
निवेश्य वामहस्ते च	१०	८७
निवेश्य स्तोत्रपठनम्	28	22
निशातण्डुलपीतोर्घ्व (?)	१९	. 00
निश्चलं ज्ञानरूपं तत्	88	७३
निषिद्धाचारविमुखो	3	28
निष्कत्रयं चन्द्नं स्यात्	१९	11
निष्कप्रमाणान्येतानि	१९	९८
निष्कैस्तु दशिः कुर्यात्	२ ५	९७
निष्पावान् राजमाषांश्च	२५	१२६
निष्फलं दक्षिणाहीनम्	88	868
निस्तरङ्गदशापन्न-	68	800
निहितं कूर्चसहितम्		46
	र६	

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	स्टोक:
नीत्वा च मण्डलं तत्र	28	७६
नीत्वा जागरणेनैव	१६	२३
नीत्वाथ सरितस्तीरम्	१८	580
नीत्वा प्रदक्षिणं घाम	१६	83
नीराजनिकयां चैव-	२५	१३५
नीरोगाः सुसमृद्धाश्च	१६	98
नृत्तगीतादिभिश्चैव	१६	३७
नृत्तगीतैश्च तृप्त्यर्थम्	. 80	१२७
नृत्तानां दर्शनं चैव	68	११८
नेत्रमन्त्रितशस्त्रेण	68	46
नैर्ऋते पश्चिमे चैव	१२	३२
नैवेद्यजातं सकलम्	१७	49
नोत्सवं प्रथमं कुर्यात्	१७	२०
q		
पकारः पापहननः	۷	३७
पक्षविक्षेपमरुता	१७	१०५
पक्षीन्द्राय नमस्तुभ्यम्	१७	६१
पञ्चगव्यं दिघ क्षीरम्	१९	१४५
पञ्चगव्यं द्रोणमानम्	१९	१०६
पश्चगन्येषु यस्य स्या-	१९	११३
पञ्चमेऽपि तले कुर्या-	२१	८१
पञ्चरात्रार्थनिपुणैः	१८	११३
पञ्चरात्रोक्तविधिना	2	१३
पञ्चवक्त्रास्तु घटिका	80	१९०
पञ्चिवंशतिभिः कुम्भैः	88.	१६२
पञ्चिवंशतिवारांस्तु	9	३९
पञ्चविंशद्घटजलैः	२७	३८
पञ्चशब्दाभिधेयानि	2	8

श्लोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
पञ्चस्वेकेन वा कुर्याद्	२१	६६
पञ्चाराद्भिः पृथक् कुर्यात्	२५	६२
पञ्चाराद्गिश्च कुसुमै:	२५	90
पष्टिकायां तु देवानाम्	२१	११२
पठद्भिः शाकुनं सूक्तम्	१८	88
पठद्भिश्चतुरो वेदान्	१२	48
पठन् बिम्बं समुत्थाप्य	\$8	१६४
पतितासु महोल्कासु	१७	ч
पदैः षोडशिभः कुर्या-	२१	६०
पद्मं स्वेन रहस्वस्थो (?)	१३	६८
पद्मिकञ्जल्कसंकाशम्	9	88
पद्मगर्भनिभौ चण्ड-	१२	28
पद्मनाभ्यन्त(र ?)नेमीनाम्	२५	७७
पद्मपत्रसमानानि	१५	२७
पद्ममुद्रां विद्ध्याद्वा	१३	१०३
पद्ममुद्रा भवेदेषा	१३	80
पद्मरागं न्यसेत् सौम्ये	88	688
पद्मोद्भवं नारदीयम्	2	१९
पयोव्रतेन संस्नायात्	२०	३९
परमान्नं निवेद्यैव	१६	३०
पराङ्मुखं सव्यकरम्	१ ३	46
पराङ्मुखो निषिद्धेषु	3	58
परार्घ्यै: क्षौमपट्टैश्च	१७	98
परिचारान् बहुविधान्	26	२२
परितः पूर्ववत् कुण्डान्	\$8	८२
परित्यज्याम्रतो विम	58	१३५
परिधाप्याम्बरयुगम्	20	586
गरिश्राम्य च सर्वत्र	86	१३१
	10	141

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
परिवारगणानां च	28	۲8
परिवारांश्च गन्धाचै-	१०	१८२
परिषिच्याथ परितः	22	38
परीक्षितः प्रसन्नात्मा	3	78
परीक्ष्य तृणरोमाणि	28	9
परीत्य सेवकैर्नित्यै:	१८	१६३
पर्यक्कं नववस्त्रेण	68	२०
पर्वताग्रे नदीतीरे	Ę	28
पल्लवानिप विन्यस्य	२५	११५
पवित्रपाणयश्चैव	१७	२१ ५
पवित्रभूषणं सर्वम्	78	७१
पवित्रमिनिष्णुभ्या-	O	38
पवित्रमन्त्रं प्रजपेत्	6.8	१९
पवित्रेषु कृतेष्वेवम्	28	80
पवित्रैरिव मालाभिः	२५	१६५
पश्चादुपेन्द्रं प्राग्भागे	१२	38
पश्चाद्विज्ञापयेद्देवम्	१०	१३६
पश्चिमे कलशस्थाने	१९	३२
पश्चिमे शङ्ककर्णं च	१२	२६
पश्यतां सावधानेन(ना ?)	२५	9
पाञ्चजन्यं च मुसलम्	१०	१३१
पाठियत्वा चतुर्वेदान्	68	38
पातयित्वाष्टसूत्राणि	१९	१७३
पातयेद्शस्त्राणि	१९	१५९
पात्रस्थे तण्डुले पात-	१२	२
पात्रस्थैरष्टभिर्घान्यै:	80	१७१
पात्रेषु त्रिविधेष्वेषु	१७	१८७
पात्रेष्वष्टसु धान्यानि	२६	३७

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
पादोना तन्तुसंख्या स्याद्	78	१८
पादौ प्रक्षालयित्वा त-	9	4६
पादौ प्रक्षाल्य चाचम्य	१०	१२
पाद्यं गायत्रिया विष्णो-	२०	३७
पाद्यद्घ्यर्घसपय:	१९	१८३
पाद्यद्ध्याज्यगोक्षीर-	१९	१८८
पाद्यद्रव्यादिभि (र्द्रव्यै- ?)	१९	१२१
पाद्यपात्रं च विन्यस्य	१०	७६
पाद्याम्भो दिध चार्घ्याम्बु	१९	82
पाद्ये द्रव्याणि चैतानि	१०	७९
पायसादि निवेद्यान्नम्	9	80
पायसान्नं गुडान्नं च	88	. 32
पायसान्नेन च बलिम्	२६	१६
पायसेन प्रतिदिनम्	१७	289
पारमेश्वरमौपेन्द्रम्	२	28
पार्श्वद्वयोपरिष्टाच	१७	३९
पार्श्वयोरुभयोध्यैव	१७	88
पालदासान्तमेवं स्या-	9	६७
पालिका एव वा ग्राह्या	१७	१९६
पालिकादिषु बीजानि	१७	२४६
पालितः शिष्यतां प्राप्तः	२५	88
पाशमोक्षण(चन?)हेतुर्य-	9	3 ६
पाशाङ्कराधरां देवीम्	6	१५
पाशाङ्कराधरां सौम्य-	9	५७
पाश्चात्यघटयुग्मे तु	१९	१७९
पिण्डान् स्त्रियो भक्षयित्वा	१७	६९
पेतामही क्रमेणैताः	१०	१२६
पेतृनपि समुत्तार्थ		१८३
	२५	101

श्लोकाद्यपाद:	अघ्याय:	न्छोक:
पिपीलिकोदराभानि	१५	२८
पिबन्ति पश्चात्पतिता[न्]	१९	98
पिबन्ति भिक्तसंयुक्ता-	१६	800
पीठं धान्यमयं पूर्व-	१८	६२
पीठदेशे पीठमन्त्रान्	88	१७७
पीठविश्चेषणे जाते	२७	ч
पीठस्यापि प्रकुर्वीत	२५	७१
पीठोच्छ्रायं त्रिधा कृत्वा	२२	40
पीताम्बरघरः सौम्यः	8	१३
पीताम्बरघरो नित्यम्	8	७
पीयूषकुम्भं स (?)	9	44
पुंलिङ्गेन तथा बेरम्	२२	२१
पुंस्कतं विष्णुस्कतं च	68	३९
पुण्यतीर्थोद्धृतश्चेत-	8	२६
पुण्याहं कारयित्वाथ	२७	8
पुण्याहं वाचयित्वा च	१६	८७
पुण्याहघोषणं कृत्वा	28	६३
पुण्याहवाचनं कुर्यात्	88	१६
पुण्याहवाचनं कृत्वा	88	४६
1) 1) - 1)	68	१६६
,, ,, ,,	१७	१०२
" " "	१८	३३
" " "	२७	२८
पुण्याहवाचनं पूर्वम्	२०	३२
पुन:प्रकल्पनविधौ	२३	२०
पुन:सृष्टौ तु जातायाम्	२३	6
पुनः स्वहृद्याब्जं च	9	५३
पुनरन्यत् स्थापयित्वा	२७	२२

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
पुनस्तदुत्थितं ध्याये-	१३	39
पुर: स्थितं(१)सारिथना	१८	९७
पुरा प्रमादादुच्छ्रायम्	२३	१९
पुराभावेतिभवता	?	88
पुराम्बरीषो नामाभू-	२५	३
पुरुषं सत्यमनु च	२१	७६
पुरुषेणार्घ्यतोयेन	१९	38
पुष्पयागदिनादन्व-	१८	१८३
पुष्पस्रग्भिरलंकृत्य	90	२०८
पुष्पाणि च समाहृत्य	२५	५१
पुष्पै: कार्या: स्रजो बाह्ये	२५	20
पुष्पैर्माला विधातव्या	२५	60
पूजयित्वा गुरुं पूर्वम्	२१	१२२
पूजयित्वा च देवेशम्	१६	२२
पूजयित्वा सदस्यांश्च	२०	46
पूजाक्रमेण पुंसूक्तं-	१८	१५५
पूजोपकरणं सर्वम्	१९	२०
पूज्या दलान्तवलये	१५	६५
पूतात्मा यतिमुख्येस्तु	२०	५१
पूरयेचैव तं देशम्	२१	28
पूरयेच्छुद्धपयसा	२०	१९
पूरितान् गन्धतोयेन	२६	84
पूर्णामपि विधायाथ	२५	१६०
पूर्णीहुर्ति ततो दद्या-	88	१२९
पूर्णोहुर्ति विधायाथ	9	80
पूर्णीहुतिं विधायान्ते	28	१२१
पूर्णाहुतिमिदं विष्णु-	१८	78
पूर्णाहुत्यवसाने तु	28	80

		000
श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	खोक:
पूर्व देवीविनाभूतम्	२३	२१
पूर्व लक्षणहीनं च (चेत्?)	२३	२३
पूर्व स्याच(पूर्वस्यां च ?)न्दनाद्रीण	१९	२१
पूर्वदिक्ष्व(१)पि कुर्वीत	२०	५६
पूर्वपक्षे तु पञ्चम्याम्	२५	३२
पूर्वपक्षे दशम्यां च	78	86
पूर्वपक्षे शुभे ऋक्षे	9	३
पूर्वभागं द्विधा कृत्वा	१५	86
पूर्वमावाहितान् देवान्	१८	१७०
पूर्ववत् कल्पितेऽन्यत्र	१८	६०
पूर्ववद्भवनं कृत्वा	१८	१२३
पूर्विसमन् दिवसे कुर्या-	१९	9
पूर्वादि सोमपर्यन्तम्	88	७२
पूर्वानप्यप(व ?)रान् सप्त	२६	९१
पूर्वाष्टाक्षरवत् सर्वम्	9	५०
पूर्वे वा वामनं कुर्या-	. 38	७९
पूर्वीक्तेन ऋमेणैव	१७	१७६
पृथक् कुर्यात् तथाङ्गुष्ठम्	83	20
पृथक कोष्ठचतुष्केण	१५	88
पृथक् पृथक् चाष्टरातम्	28	१६०
पृथक् पृथगुदाहत्य	१८	१५२
पृथगिमषु होतव्यम्	१८	96
पृथिव्यन्तर्ज्यु(न्तं व्यु ?)त्क्रमेण	६	३८
पृथ्वीमन्त्रानुविद्धं च	\$8	११२
पृष्ठे निविष्टं बिभ्राणम्	१७	३३
पैशाची चाष्टमी तासाम्	8	२३
पौरुषेणैव मन्त्रेण	१७	98
प्रकल्पितमिदं बिम्बम्	\$8	88

स्टोकाधपादः	अध्याय:	<i>र</i> छोक:
प्रकारमिकार्यस्य <u> </u>	28	२
प्रकृत्यन्तानि पुरुषे	\$8	24
प्रकृत्यादीनि संस्मृत्य	9	40
प्रक्षाल्य कोणं संप्रोक्ष्य	१७	१२३
प्रणम्य खातयेद्याव-	28	9
प्रणम्य दण्डवत् पश्चा-	88	888
प्रणम्य दण्डवद्भूमौ	8	५२
" "	80	१२२
प्रणम्य देवमुत्थाप्य	२५	१५४
प्रणम्य स्वगृहं यायात्	20	१८१
प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य	Ę	२९
प्रणवाद्यं नमोऽन्तं च	9	१७
प्रणवाद्यन्तसंस्थे न	88	585
प्रणवेन चरुं पश्चाद्	9	38
प्रणवेन ततो दद्यात्	१०	200
प्रणवेन ब्रह्मसूत्र-	80	१५१
प्रणवेन विधृत्यामिम्	28	१ ६
प्रणवेनाईणं दत्वा	१०	808
प्रणवेनैव विन्यस्य	48	१५१
प्रणवो ब्रह्मकोशश्च	4	85
प्रणामं दण्डवत् कृत्वा	२१	88
प्रणीतामम्भसापू र्य		
प्रतिप्रहीतार्चनाभि-	88	22
प्रतिद्रव्यघटस्नाने	₹	१२
प्रतिद्रव्यमुपस्नानम्	१९	६८
निद्वारं तोरणादि	२०	80
गतिमांशोच्छ्यं वापि	१९	40
तिमामानमधुना	२२	48
જાય ન ન મા લુ ના	२२	६१

स्रोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
प्रतिमामुद्रिका चैव	१३	99
प्रतिमाम् भि दत्वार्घ्यम्	88	८९
प्रतिमायाः प्रवक्ष्यामि	22	22
प्रतिमासं विधातव्यम्	१६	५६
प्रतिष्ठां शृणु विप्रर्षे	68	. 8
प्रतिष्ठादिवसात् पूर्वम्	88	१२
प्रतिष्ठादिवसे वापि	१७	१३
प्रतिष्ठितं(?) द्रव्यगण-	18	३०
प्रतिष्ठोक्तेन विधिना	१८	३९
"	२७	१७
प्रते(?) रूर्ध्वप्रदेशे तु	२१	९०
प्रत्युत प्रत्यवायाय	१८	१७९
प्रत्यूषः संप्रभासश्च	Ę	३७
प्रत्येकं चतुरः कुम्भान्	१९	१६१
प्रत्येकं धान्यपीठेषु	२६	88
प्रत्येकं मालिकाः कार्याः	२५	68
प्रत्येकं वस्रयुग्मेन	२६	83
प्रत्येकं शतसंख्याकम्	68	११९
प्रत्येकमाढकेन स्या-	१९	२३
प्रथमं विष्णुमुद्धृत्य	Ę	3
प्रथमेन तु बीजेन	88	86
प्रदक्षिणं धाम नीत्वा	२१	२९
प्रदक्षिणं नयेद्धाम-	१८	१०९
प्रदक्षिणं परिभ्राम्य	68	१६५
प्रदक्षिणमथानीय	१७	२३७
प्रदक्षिणेन संचार्य	१८	.83
प्रद्दाति द्विजश्रेष्ठ	18	१३७
प्रदापयेद्धनगणम्	२६.	22.

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
प्रदाय दमनीमालाम्	२६	७६
प्रदाय पादुके देव-	१०	१५२
प्रदीपनिकरैर्बद्धम्(र्युक्तम् ?)	१७	२०१
प्रदीपयेदनिर्वाण-	१७	222
प्र द्युन्न स्यानिरुद्धस्या-	9	74
प्रभातायां तु शर्वयीम्	१८	१७३
प्रभातायां रजन्यां च	२५	१७८
प्रभाते गुरुरुत्थाय	२५	१५३
प्रभाते मण्डपात्रस्थम्	28	७५
प्रभायाः कौतुकानां स्यु-	२५	७९
प्रमाणं चरणायामम्	28	३३
प्रमाणगन्धालंकार-	२ ४	२२
प्रमाणमङ्गुल्यग्रेस्तु	88	६६
प्रलम्बिताभिः सर्वत्र	२५	१०२
प्रविश्य कर्मशालायाम्	88	१७
प्रविश्य विष्णोः सद्नम्	28	20
प्रविश्याराध्य देवं च	\$8	१३१
भवेशयेदालये तम्	१८	१३७
प्रवेशसमये चापि	१८	११५
प्रवेश्य हृदये मुष्टिम्	१३	.0
प्रवेश्याभ्यन्तरं देवम्	१७	१७४
प्रशस्ताः स्थापनविघौ	\$8	१८९
मशस्तो ज्ज्वलवेषश्च	,	. २६
नक्षिगर्भं गणाध्यक्ष-	१७	१५४
नसादनकरी मुद्रा	१३	, ४५
साद्य देवदेवेशम्	२६	78
हरेदमृतीकुर्या-	88	२८
कारं परितः कृत्वा		२६
4, 4,700 6,111	28	11

<i>न</i> होकाद्यपाद ः	अध्या य ः	खोक:
प्रागप्रमुत्तराग्रं वा	१७	८६
प्रागादौ शयनाद्वाह्ये	88	२१
प्राङ्मुखः सेचने तत्र	२१	११८
प्राच्यां यः (१) कोष्ठयुग्मेन	१५	३७
प्राच्यादि प्रथमं सूत्रा-	90	२१८
(प्राच्यादिषु चतुर्दिक्षु ?)	१९	१२६
प्राच्योदीच्यादिप्रसक्तम्	१९	१५१
प्राच्योदीच्येश्च षट्सूत्रै:	२१	५९
प्राजापत्यं च सौम्यं च	88	५३
प्रातः पृच्छेच शिष्यं तम्	9	88
प्रातः सायं च यच्छाया	२१	68
प्रादुर्बभूव पुरुषो	4	88
प्रादुर्भूतं च मध्याहे	१६	१०५
प्रादेशमात्रनिर्मयम्	88	१८
प्राप्ता ना मनुसन्धातुम्	१८	१६२
प्राप्ते चतुर्थदिवसे	२१	38
प्राप्तेऽपराहे तद्धिम्बम्	\$8	३७
प्राप्ते मध्याह्नसमये	१६	8
प्रायश्चित्तं विधातव्य-	२७	२
प्रायश्चित्तेषु सर्वेषु	88	3
प्रार्थियत्वा च तं देवम्	१६	२८
प्रार्थितो यजमानेन	२५	38
प्रासादं(दो ?) देवदेवस्य	68	58
प्रासाददिक्षु जुहुयु-	18	१३३
प्रासादद्वारभङ्गे वा	२७	१२
प्रासाद्प्रतिमादीनाम्	3	9
प्रासादमध्यगो भूत्वा	२१	83
प्रासादानां च बिम्बानाम्	२३	8

श्लोकाद्यपादः		अध्याय:	श्लोक:
प्रासादे ^{ष्} वेवमेवाथ		२१	६७
प्राह गम्भीरया वाचा		8	७६
प्रियङ्गवं केसरं च		१९	200
प्रोक्तो मयायं तस्मात् त्व-		२७	48
प्रोक्षणार्घ्यस्य पात्रं च		१०	७७
प्रोक्षणीमात्म नश्चा प्रे		28	१९
प्रोक्षयित्वा ततस्तत्र		२५	१७१
प्छुतैर्घृतेन गन्येन		२५	१५८
	দ		
फलपुष्पजले बीज-		\$8	48
फलानि कदलीनां च		२५	१२७
फलानि च समस्तानि		२५	१६७
फलानि च सुपक्वानि		१२	५५
फलै: सर्वर्तुसंभूते-		१०	१७३
	ब		
बकारो मतिमान् हस्वो		6	36
बद्ध्वा च कौतुकं शय्याम्		२०	4
बद्ध्वा प्रसारयेद्युग्मम्		१३	६०
बन्धनं कौतुकस्यैव		28	49
बन्धयेच तद्ङ्गुष्ठ-		१३	48
बभूत्रैलोक्यमोहाह्वौ		8	२५
बलदेवं विद्ध्याच		२१	60
बिंह च दत्वा परितः		 २५	१४५
बिं दत्वा च सर्वासु		१७	286
बिंह माषौदनेनेव		48	६८
विरिपीठावसानं च		२५	१६४
मिलिपीठावसानानाम्		(8	64
ालिमदानं रथ्याद्ध		9	58

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
बलिप्रदानसमये	१२	88
बलिप्रदानस्य कृते	१२	8
बलिपदानहानौ च	20	88
बहिर्घटास्पदं कृत्वा	88	११५
बहिद्धितीयावरणात्	80	१३५
बहिष्ठपङ्क्त्यश्चै(ह्वीबेरपङ्कमे १)तानि	89	१६८
बहुबेरप्रतिष्ठानम्	88	१३८
बहुबेरे तत्र कुर्यात्	68	१३६
बहुरूपा बहुमुखाः	१७	१५८
बहुश: स्नपनं कार्य-	१९	. 8
बह्चै: शाकुनं स्क्तम्	१७	788
बाणबाणासनघरम्	१६	१०८
बाधिर्यादिभिराचार्यो	3	२८
बार्हस्पत्यं जामदग्न्यम्	२	२५
बालयोगे(?)च पर्यङ्के	१६	88
बाह् नैर्ऋतवायव्य-	88	9
बाह्यवृत्ते(ह्यावृतौ?) ततस्ताश्च	78	१९
बाह्ये गर्भगृहद्वार-	१२	68
बाह्ये तु मानुषे भागे	२०	. 88
बिन्द्रष्टकेऽष्टाक्षराणि	- 84	७४
बिम्बषट्कस्य कर्मादेः	२२	46
बिम्बस्य लक्षणं वक्ष्ये	२२	8
बिम्बस्य शुद्धये कुर्यात्	68	18
बिम्बानुसारतो वृत्ताम्	२२	६०
बिम्बायामे त्रिधा क्लिसे	22	85
बिम्बे चात्मिन च ध्यात्वा	88	68
बिम्बेन सहितेनैव	68	858
बिम्बे निवेद्यते यद्यत्	११	३३

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक:
बिम्बेषु विनिवेश्याथ	२५	885
बिलम्लानि संपूर्य	१७	२२४
बिल्वं पलाशखदिर-	१९	99
बीनं विधाय ज्वलन-	१०	88
बीजमाद्यर्ण एव स्यात्	9	६५
बुद्धिसतवं स्पृतं क्षेत्रम्	Ę	Ę
बृहतीकारवल्यादि-	१८	80
बेराणां कर्मपूर्वीणाम्	२५	७३
बोघायनमथागस्त्यम्	२	२९
ब्रह्मघोषैस्तूर्यनादै-	१७	६७
ब्रह्मणा पूर्वमाख्यात-	२	३५
ब्रह्मरन्घ्रेणोर्ध्वगेन	68	११०
ब्रह्मराङ्करयोध्यापि	२४	३७
ब्रह्महत्यापहं राजन्	२५	२०
ब्रह्माणमपि चोद्वास्य	88	७३
" " "	१८	१७१
ब्रह्माण्डमध्यसंस्थानाम्	१७	१०८
ब्रह्माथ रुद्रसृष्टिं ताम्	4	१६
ब्रह्मादीशानपर्यन्तम्	१७	२२७
ब्रह्मा प्रजापती रुद्रा:	१८	60
ब्रह्मेन्द्रवरुणेषु स्या-	१७	२२०
ब्राह्मं नारायणाख्यं च	२	48
ब्राह्मणा मुखतोऽभ्वन्	8	३८
ब्राह्मणैश्चतुरो वेदान्	80	१६६
ब्राह्मादितरसंज्ञेन(?)	. \$8	१४२
ब्राह्मी तु प्रथमा मूर्तिः	8	२२
ब्राह्मे मुद्र्ते चोत्थाय	१६	३८

INDEX-6

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
भ		
भगवत्परमित्युक्तम्	8	9
भगवन् आर्तिहरण	२५	98
भगवन् कथ्यतां मह्मम्	Ę	8
भगवन् करुणावास	२५	8
भगवन् गाधितनय	१६	8
भगवन् नृहरे तस्मिन्	. 28	५१
भगवन् पञ्चरात्राख्यम्	2	8
भगवन् पाहि मां देव	8	40
भगवन् पुण्डरीकाक्ष	68	१८०
भगवन् मन्त्रमुद्राणाम्	१३	8
भगवन् वैष्णवे यागे	28	8
भगवन् सर्वमन्त्राणाम्	6	8
भगवन्तं प्रार्थिते यत्	१९	60
भद्रं कणेंतिमन्त्रेण	१८	९९
भद्रं कर्णेभिरिति च	१०	१३८
भद्रासनं विधायैवम्	80	९९
भवेयुरेवं कोष्ठानि	१९	२२
भसाना तिलकं कृत्वा	88	७५
" " "	२५	688
भावयित्वा प्रबुद्धं च	88	१६१
भिन्नाश्च बहुधा भाषा	१८	१११
भुज(हस्त १)द्वये चक्रधर-	१२	१६
भूतले गोमयजलै-	१८	३२
भूतले सगदं पद्मम्	78	६७
भूतशुद्धिविधानेन	\$8	96
भूतानि पशवो वृक्षा	१८	८२
भूत्वा हंसवपुर्दैत्यान्	1. 2. 4.	७१
V—48		

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	श्लोक
भूभागे पतितस्तत्त-	9	६५
भूमे: पञ्चगुणा: शब्द-	ч	३८
भूमौ खनेद्ध्वजस्तम्भम्	१७	७७
भूरादयः सप्त लोकाः	. 86	८३
भूषणैश्च यथावित्त-	१८	२३
भूषितं तोरणवरै-	१७	१९८
भूषिताः कमनीयाः स्युः	१८	ξ
भूषितै: सर्वभूपालै-	१८	५२
भेरीकाहलशङ्खादि-	२१	88
" "	२५	१८५
मेरी च वृषभो नाग-	88	88
भेरीपटहकांस्यादि	28	६१
भोजनासनयानाय	१०	१६८
भोज्यविष्टरगं देवम्	२५	१३६
	н	
मकारो माधवी दक्षो	(३९
मङ्गलाङ्करवापं च	१७	२६
मङ्गलाङ्करवापं तु	80	२३३
मङ्गलाङ्करवापस्तु	१७	१८३
मङ्गलाङ्करवापार्थम्	80	१९७
मङ्गलाङ्करसंवापम्	१७	२५७
मङ्गलान्यष्ट परितः	२५	१२९
मङ्गलाम्भोघटस्नानम्	१९	१३६
मञ्जुलालापमधुरै:	, ,	22
मणिजानां च बिम्बानाम्	२३	3
मणिप्रवालमुक्ताभि-	88	१९०
मणिमुक्ताप्रवालाद्यै-	78	84
मण्डपं सर्वतोदिकं (क्षु ?)	** १ ९	१६
(3.)	\$5	14

INDEX_6

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
मण्डपस्य चतुर्दिक्षु	26	. १२
मण्डपांश्च प्रपाश्चैव	१८	२०
मण्डपे मण्डलं कुर्या-	२६	२८
मण्डपेषु च सर्वेषु	१६	११६
मण्डलं भूषयेत् पूर्वम्	28	७९
मण्डलस्थं च देवेशम्	68	३५
मण्डलस्य च कुम्भस्य	२५	१६३
मण्डलस्य विधानं मे	१५	*
मण्डलानि (लं च ?) क्रमाद् ध्येया: (यम्?)	80	९६
मण्डले पद्ममानं स्यात्	28	१५
मण्डलेशानभागे च	१६	68
मण्डलोत्तरदिग्भागे	२६	80
मत्स्यकूर्मवराहास्तु	8	28
मत्स्यादिदशमूर्तीनाम्	9	ξ8
मथित्वामिं च मूलेन	9	२२
[मधुनक्तेतिमन्त्रेण ?]	88	१२१a(?)
मधुना गुळ(ड१)युक्तेन	१९	१९१
मधुपर्कं च दातव्यम्	80	880
मधुपर्क दर्शयित्वा	80	१२१
मधुवातेति मधुना	१९	५९
मध्यंदिने शुचि: स्नात	9	80
मध्यं बाह्यं (ब्राह्मं?) तु तद्प्राह्मम्	88	, १३४
मध्यकुम्भेषु विन्यस्य	२०	१५
मध्यमे नवके मध्ये	88	३९
मव्य(मोत्तममेवं?) स्यात्	. 88	१२३
मध्ये तस्य द्विजवर	18	१३९
मध्ये तु कुञ्चितं कृत्वा	१३	8€
मध्ये तुरंगमो नष्टः	२५	११

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
मध्ये प्रणवमालिख्य	6	१२
मध्ये सकरकं कुम्भम्	१८	६७
मध्यभावे दिध भवे-	१९	११२
मनुजानामपि तथा	78	८९
मनोज्ञया तया(?) युक्तम्	२२	44
मन्त्रन्यासादि सकलम्	88	40
मन्त्रन्यासे तु मुद्रेयम्	१३	२७
मन्त्रमूर्त्यादिकान् पश्चात्	Ę	१२
मन्त्राध्वानं कर्णिकायाम्	१५	६१
मन्त्रान् समुद्धरेत् पश्चात्	4	१७
मन्त्रेण द्वादशार्णेन	88	१५९
मन्दरं चौदनयुतम्	७	३
मन्दिरं मण्डपं चैव	२६	२६
मयाप्याराधितो देवः	२५	२६
मया महीमिमां कृत्स्नाम्	8	६८
मरीचित्रमुखैः सार्धम्	१७	१७२
मलयोद्भवकाश्मीर-	२०	७९
महं त्विममुपायान्तु	१७	१४७
" " "	१७	१५०
" " "	१७	१५६
" " "	१७	१५९
महदाद्या विशेषान्ताः	ч	80
महागोपुरपार्श्वस्थी	१२	84
महाध्वजविहीने तु	२७	२१
महानसस्य च पुर:	28	96
महापारौ: सुबद्धेश्च	१८	९८
महाविष्णोर्वाहनाय	20	६०
तहाव्याहृतिभिः पूर्व-	9	प९
	A 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	

श्लोकाद्यपादः	अध्याय:	स्टोक:
महासनत्कुमाराख्यम्	2	३२
महाह विनिवेद्याथ	१६	५२
", ", "	१८	885
महाहविश्च दशभि-	२५	१५७
महोत्सवविधानेन	१०	१८५
महोत्सवस्त्रिधा प्रोक्तो	१७	२
मांसाशनममून्याहु-	१६	६३
मांसी मुरं च हीबेरम्	१९	९५
माणिक्यं ब्रह्मरागं च	88	९६
माणिक्यमालिकाभिश्च (युक्तम्?)	80	३२
मातुछङ्गं च भिन्नानि	88	९३
मातृकान्यासपूर्वस्तु	६	68
मादशा ज्ञानहीनास्तु	8	88
मानमेतद्भवेत् साने	१९	608
मानुषे च यथापूर्वम्	१९	१५७
मानुषेषु यथेच्छातः	२३	२५
मार्जनाम्भोऽभिषेकः स्या-	२०	86
मार्जनीयं तु शोभार्थ-	१५	१७
मार्जयेत् कोष्ठयुग्मं तु	१५	. १५
माषचूर्णेश्च देवस्य	१६	९२
माषौदनबिं दचाद्	9	88
मासपा द्वादशाब्जेषु	१५	६६
मासेशा विष्णुपूर्वीश्च	१५	७१
मासेषु चैत्रवैशाख-	68	१८५
माहेन्द्रमण्डले लिसे	१६	१५
मीमांसाद्यानि शास्त्राणि	8	३७
मीमांसापारदृश्वा च	3	8
मुक्तपुष्पैर्बहुविधे-	१७	९५
9 9		

श्लोकायपादः	अध्य	ाय: श्लोक
मुक्ताच्छत्रादिभिः सर्वै-	20	
मुखप्रक्षालनं दद्याद्	१०	882
मुखमण्डपमासाच	१२	६१
मुखवाससमायुक्तम्	२६	E 3
मुद्रां च सौरभीं कृत्वा	१०	१७५
मुद्रां न दर्शयेत् स्वस्य	9	90
मुद्रैषावाहनकरी	१३	82
मुद्रैषा सौरमेयी स्या-	१३	88
मुष्टिं कृत्वोर्घगाङ्गुष्ठा-	१३	9
मुष्टिं विघाय चाङ्ग्रिष्ठ-	१३	90
मुष्टिमात्राणि शिष्टानि	१९	८९
मुष्टिमुद्रा भवेन्मुष्टि-	? ३	६९
मुह्तें सुगुभे प्राप्ते	18	१६७
मूर्तिपाः कुमुदादींश्च	88	१३०
मूर्तिपाः स्वस्वमन्त्रेण	88	ر غ
मूर्तिपैरानयित्वा (?) च	२६	89
मूर्तिस्तन्त्रं च मन्त्रं च	२३	३३
मूर्तीनां केशवादीनाम्	20	9
मूर्तीनामेव सर्वासाम्	÷ ? ?	
मूर्तीरास्थाय भगवान्	4	88
मूर्धभिः स्वायुधधरान्		२१
मूर्घोपघानं विन्यस्य	28	८२
मूलवेरस्य कुसुमै:	२५	१२२
मूलमन्त्रं जलं तच	२५	49
मूलमन्त्रेण जुहुयात्	80	608
मूलमन्त्रेण शान्त्यर्थम्	88	६९
मूलाचीदीनि सर्वाणि	२०	३३
मृतिकाम्रहणं कुर्या-	28	८३
मनावेद्धान् ।	१७	२०३
मृत्पात्रेऽभिनवे शुद्धे	१९	800

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
य		
यक्षाश्चाप्सरसो मासा	१८	د ۶
यजमानश्च गुरवे	२०	५७
" "	78	68
यजमानानुकूले तु	२१	३५
यजमानानुकूलेषु	\$8	१८६
" "	२५	३३
यजमानानुरूपं स्यात्	२२	२३
यजमानेच्छया कुर्या-	१७	७६
यजमानेन सहित:	२६	५२
" "	२६	८१
,, सहितो	२२	614
" "	२५	१५२
यजाम्यर्ध्यादिभिर्भोगै-	80	११६
यजेत यो भगवतो	१८	१८२
यजेत् पश्चिमपार्धे च	१०	१०१
यजेद्भद्रं सुभद्रं च	१२	३६
यज्ञः सफलतां प्राप्त-	२५	१६
यज्ञविद्यार्थ(१)मानीतो	२५	१५
यज्ञवृक्षोत्थितैः काष्ठैः	१५	२
यज्ञवृक्षोद्भवेश्यैव	१६	१२
यज्ञसूत्रीकृतं शोणम्	१७	३५
यज्ञोपवीतसुदा स्या-	१३	७१
यथाकामं प्रकुर्वीत	२२	३६
यथापुरं कुम्भमध्ये	२२	6
यथापुरं चोत्सवार्चाम्	१८	१२४
यथापुरं संनिवेश्य	२५	१५०
यथाबुद्धि विधातव्यम्	२३	77

अध्याय:	श्लोक:
१८	25
१७	22
28	७६
१६	98
२५	58
3	१२
२२	५६
१७	६३
8	६७
१५	88
१९	858
१९	E8
9	६६
१५	28
	82
	१७२
	१९
	34
	96
	३१
	E 3
	88
	६०
	३९
	४६
	७९
	६१
१८ Public Domain	१६१
	१८ ११ ६ ५ २ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

श्लोकायपाद:		अध्याय:	श्लोक:
यावद्ष्टोत्तरशत-		२२	28
ये घारयन्ति शिरसा		२५	१७९
येन मन्त्रेण या मूर्ति-		२३	32
योगकाले यथा देव:		88	94
योगनिद्रां निषेवस्व		१६	86
योगसंपुटमुद्रा स्या-		23	१९
योगाभ्यासविधौ शस्तम्		१३	20
योषिद्भ्यश्चैव वन्याभ्यो		20	६८
	₹		
रक्तवण तदुत्थामि-		१०	४३
रक्तस्रीद्शेने धाम्न		२७	88
रक्ताब्जवर्णपद्माख्यम्		१७	३७
रक्षार्थमुपपीठादि		२३	२९
रक्षिणोऽन्विष्य सर्वत्र		२५	6
रजनीं जागरेणैव		१६	96
रजोयुक्तादहंकारात्		4	३२
रलादीनामलाभे तु		68	१५५
रत्नानि विन्यसेत् तेषु		88	883
रताम्भसा च स्नपनम्		१९	६२
रत्नेन लोहेन तथा		१९	१८२
रथन्तराख्यसाम्नाथ		१९	89
रथमारोप्य बिम्बं तत्		\$8	१८
रथ्यायामीशकोणेषु (तु?)		१५	६९
रविबिम्बं प्रविश्योध्व-		80	५९
रविबिम्बाभमित्येते		9.	४२
रसे संहत्य पश्चात् तम्		80	48
राज्ञामष्टोत्तरशतै		28	82
रात्रिंदिवविभागेन		8	५९
V—49			

श्लोकायपादः	अध्याय:	खोक:
रात्रौ च दीपान् प्रज्वाल्य	\$8	२३
रावणस्य वधार्थाय (र्थं तु ?)	१६	१०७
रुद्नतं तमथो दृष्ट्वा	ч	१२
रुद्रमुद्रेति कथिता-	१३	३१
रूप्य ताम्रशिलाबिम्बम्	२२	२५
रेखाणामुच्छ्यं कुर्यात्	१५	५९
रेफोऽनलो महाज्वालो	4	80
रेवतीपुष्यहस्तेषु	68	१८७
रैवतश्च निषादश्च	१७	१६३
रू		
लक्ष्मीं स्थितां वा संकल्प्य	२२	49
लक्ष्मीनाथ जगन्नाथ	१६	85
लक्ष्मीनारायणमनुम्	9	46
लतावितानपत्रादि-	१५	44
लब्धवाँसाद्द्विजश्रेष्ठ	२०	3
लम्बमानाभिरभित:	२५	१०५
लम्बोदरं च वृत्ताक्षम्	१२	१९
लिखेच पञ्चभिवेणैं:	१७	82
लिखेत् प्रागायतास्तिलो	88	88
छत्वा दमनपत्राणि	२६	१७
व		
वकारो वरुण: कुम्भ:	2	88
वक्तुमहिसि तत्त्वेन	8	३५
वक्तुमहिसि सर्वज्ञ	१६	र
वक्त्रं तासां मध्यसंस्थम्	80	१९१
वक्षः कक्षापरगल-	Ę	80
वक्ष्यामि वर्णनामानि	4	3
नचा मुस्ता च कर्पूरम्		
417	१९	१३१

स्रोकाद्यपाद:	अध्यायः	श्लोक:
वज्रं च पद्मरागं च	२२	2
वज्रं शक्तिं च दण्डं च	१२	88
वज्रमेकं रत्नकुम्भे	१९	११०
वज्रलेपितबिम्बं तद्	88	१७०
वदामि भगवच्छब्दम्	8	२
वनमालां द्धानं च	Ę	80
वरदं शक्तिहस्तं च	११	३९
वराहपुरुषोत्खात-	8	१७
वराहश्च तथानन्दो	8	२७
वरुणं मकरारूढम्	१२	३९
वर्जयित्वा तु तं देशम्	२७	१६
वर्जयेदन्तरालेषु	68	4
वर्जयेद्शुभे दृष्टे	२२	१६
वर्जितं विष्णुनामैव	9	७३
वर्ज्यानि शृणु विप्रादे-	१६	६२
वर्ज्या स्याद्द्विविधा ब्रह्मन्	२२	4
वर्णषट्कं पञ्चशिखम्	६	६६
वर्णाः (र्णः?) शुक्क (क्को ?) भवेदस्य	Ę	38
वणै: सितादिभि: सर्वै-	१८	१५०
वर्तते विचिकित्सा तु	२५	१७
वर्तमानेऽन्यदेवाना-	१७	१७
वर्तुलं मण्डलं ध्यात्वा	80	84
वर्धमानं तथेशाने	१२	३३
वर्मबन्धं हृदा ध्याये-	१३	११
वर्षे वर्षे तु कर्तव्य-	48	4
वलयं चाप्यरान्तःस्थ-	१५	५३
वसानं चाहते शुत्रे	9	२६
वसानं पीतवसने	६	४५
वस्त्रं स्वर्णं च ताम्बूलम्	80	१५९

श्लोकायपादः	अध्याय:	स्टोक:
वस्तोपरि तिलान् भारा-	२५	४३
वह्निकोणं समारभ्य	२१	४५
विह्नकोणगता सा स्यात्	88	83
वहिबीजेन पादाय-	१०	६०
विह्नमध्यस्थितं देवम्	48	३६
वहौ दिघघं (टो ?) याम्य-	१९	१७८
वह्रचादियाम्यकोणान्त-	२१	22
वादयेत् सर्ववाद्यानि	१०	१६२
वाद्यवादनकारांश्च	२१	७२
वामजानूर्ध्वनृतं च	१७	१६७
वामनं वासुदेवं च	१०	१३०
वामे करतले न्यस्य	१९	30
वामे च शङ्खं सगदम्	·	५३
वामेन तर्जनीमूर्ध्वम्	१३	E 8
वामे हस्ते सिते पद्मे	१०	८२
वायुं विरेचयेत् पश्चा-	68	१६९
वायुः प्राणात् तथा मृत्यु-	,	३६
वायुना कुम्भकेनोर्ध्वम्	80	46
वायौ संहत्य हृद्या-	१०	५३
वाराहमुद्रा कथिता	१३	३५
वाराहो नारसिंहश्च	१९	१ 8३
"	20.	२२
गरुणे पुस्तकस्थानम्	28	
गरुणे वाहनस्थानम्		९६
विदूकै: क्वचिचैव	78	68
ाष्ट्रदेव श्रियः कान्त	8	\$8
पुदेवश्च पुरुषः	१६	६
स्र देवस्य देवस्य	१९	१४२
41114	2	80

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
वासुदेवात् ततो जज्ञे	8	१५
वासुदेवात् प्रथमतः	8	१९
वासुदेवादिकाः कृष्णा-	१५	७२
वासुदेवादिकाद्वेद-	8	30
वासुदेवादिमन्त्रेस्तु	68	१५४
वासुदेवादिमूर्तीनाम्	१३	88
वासोभिर्भूषणैश्चैव	२१	85
वासोभिर्वेष्टयेत् पश्चात्	१७	२२९
वास्तुदेशस्थितान् देवान्	२१	9
वाहियत्वा द्विजवरै-	१८	४२
विंशद्भस्तसमायामम्	88	88
विकाससहिता सैषा	१३	83
विकिरन्नमतो यायात्	88	88
विकिरेत् पादपुष्पाणि	१०	१४३
विक्रीया(?)नीतवान् मार्गे	२५	१३
विघानि(?)जिह सर्वाणि (?)	१७	६६
विचिन्तयेत् परं रूपम्	68	१७४
विजित्य सकलामुर्वीम्	२५	8
विज्ञापनिमदं कृत्वा	\$8	४५
विज्ञापयेज्जगन्नाथम्	80	११५
"	१६	4
विज्ञापयेदिमां गाथाम्	28	98
विज्ञापयेन्मण्डलस्थम्	68	83
विज्ञाप्य देवदेवाय	१०	१८६
वितानध्वजमालाभि-	28	44
वितानध्वजमुक्तासग्-	२५	१०१
वितानाधोलम्बताभि-	१७	१९९
विद्धि बिम्बं चतुःशब्दो (ब्दैः ?)	, ,	१०५
विश्व विश्व विदेशिक्त (क्दे र)		

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	श्लोक:
विद्यन्ते तत्र भेदानाम् (१)	२	१५
विधानं पूर्वविन्यासात्	१३	७२
विधाय च कमाद्देवम्	२५	१३४
विधाय च निवेद्यान्तम्	२६	७४
विधाय चामिप्राकारम्	१०	२८
विघाय तर्जन्यङ्गुष्ठे	१३	१२
विघाय देवं यानस्थ-	१८	१७२
विधाय मण्डपं कुर्या-	१६	६८
विधाय मण्डपं(लं ?) चक्र-	१८	१४९
विधाय मध्यमां पश्चा-	१३	७४
विधाय यजनं मूल-	१६	८२
विधाय स्नपनं शेषम्	२७	38
विधायाङ्गुष्ठमेतेन	१३	१५
विधायेत्थं ततः कुर्यात्	१०	80
विधायोपरि विस्तीर्य	२५	82
विधि: क्रमाद्विधातव्यो	११	५२
विधि: सुद्रीनो वाणी	6	40
विधिना पूर्वहष्टेन	86	40
विधिनाप्ययसंज्ञेन	68	१०६
वेनष्टे मण्टपे कृत्वा	२७	80
वेना चन्दनद्रव्याणि (विनैव चन्दनद्रव्यम् ?)	१९	20
वेनिवेद्य च सर्वेषाम्	२५	580
वेन्यसेत् कुम्भयुगलम्	88	
नेन्यसेत् कमशो वर्णान्	6	१२
वेन्यसे द्विश्वमन्त्रेण 		३९
न्यित्तरत्नकनकम्	१७	२२८
न्यस्य चाष्टकलशान्	8	88
	१७	५३
न्यस्य तच्छक्तिचयम्	88	७२

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
विन्यस्य तस्योपरि च	88	१५०
विन्यस्य पलवाँश्वास्ये	68	२७
विन्यस्य पूर्ववच्छेषम्	9	२०
विन्यस्य वामश्रवणे	१३	३३
विन्यस्याङ्गानि च तथा	Ę	६०
विपाशयामि देवेश	9	३७
विभजेत् सूत्रपातेन	२०	9
विभाजयेत् त्रिधा तेषाम्	१५	9
विभाव्येत्थं ततो विप्र	68	११३
विभूषिताङ्गसंघातै:	१७	२०५
विभूष्य धारयित्वा च	१०	१५६
विमत्सरः प्रसन्नात्मा	३	6
विमला सृष्टिशक्त्याह्य	१०	१२५
विमानं ताहगेवाथ	२३	२६
विमुक्तानामिकां तां च	१३	90
विरूपा दण्डहस्ताश्च	१७	886
विलासं सर्वतोभद्रम्	80.	१६६
विलिखेत् पार्श्वयोश्चैव	20.	80
विलिप्य कुङ्कमेनैव	90	880
विलिप्य गोमयेनाथ	२५	88
विलिप्य च शुभैर्गन्धै-	83	६
विशुद्धसत्वाः सततम्	4	9
विशेषयजनं कार्यम्	१ ६	१२१
विश्वात्मानं सादिदेवम्	६	३०
विश्वामित्रीयमित्येव	8	८१
विषयेन्द्रियभूताना-	2	ч
विषुवायनयोर्धुग्में	१९	३
विषुवे चायने चैव	१७	२५५
	THE RESERVE THE PERSON NAMED IN	The second second

श्लोकायपादः	अध्याय:	স্ভীক:
विष्णुगायत्रिया द्रव्य-	१९	६९
विष्णुगायत्रिया वापि	२०	४५
विष्णुदेहपरिभ्रष्टान्	१९	७३
विष्णुर्दण्डसमायुक्तो	9	७
विष्णुर्देवो वाससां स्यात्	१९	\$85
विष्णुहस्तसमाख्यं च	१०	१७६
विष्णोः प्रीतिकरं सर्व-	२५	28
विष्णोराराधनपरम्	2	9
विष्वक्सेनं च देवस्य	१८	१८५
विष्वक्सेनं समारोप्य	१७	२०९
विष्वक्सेनस्य तार्क्यस्य	78	३६
विस्तारं द्वारदेशस्य	२१	६५
विस्तारतुलितायामम्	२२	88
विस्तीर्णप्रच्छद्पटै:	१६	38
विहीने सुक्सुवे(?) चैव	२७	83
वीक्षमाणं विभोविक्तम्	१२	१२
वीथी: प्रकल्पयेदेत-	२०	१२
वीथीमध्येषु सिकताः	१८	३
वीरणोदकसुश्वेता-	१९	१६७
वीरमङ्गिलिकं चैव	, ,	23
वृतः सर्वत्र निनद्म्	१८	१०२
वृतिबीजं च जुहुयात्	23	
वृतैश्चतुर्भिराचार्यो		48
वृत्तं कुर्यात् क्षत्रियस्य	१८	હ ા હ
वृत्तं वा चतुरश्रं वा	9	
वृत्तमाकण्ठदेशान्तम्	28	१०१
वृष्टितोयं कुशाम्भश्च	38	६२
वेणुनीवारजाः प्रोक्ता-	२०	२५
्य गमारचा; आका-	१९	98

		Ou
स्रोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
वेत्रदण्डं दधानेन	25	१०६
वेदमूर्ते नमस्तुभ्यम्	१७	५६
वेदविद्धिर्द्धिजगणै:	१७	208
वेदान्तविश्रान्तमनाः	3	ξ
वेदार्थसारसर्वस्वम्	9	99
वेदास्त्वया मे चत्वारो	9	७३
वेदिका: पूर्णकुम्भैश्च	१८	ч
वेदिकायां च देवेश-	२०	३५
वेदिकोपरि शालीनाम्	\$8	48
वेदिमध्ये च संस्थाप्य	२१	३०
वेद्यामानीय संस्नाप्य	१६	83
वेष्टयेत् कण्ठदेशेषु	१९	४६
वेष्टितं क्षौमयुग्मेन	१६	१६
वैकारिकात् सत्त्वयुता-	ч	38
वैखानसैर्वालखिल्यै:	8	३
वैशेषिकेषु चान्येषु	१८	२५६
वैश्यादीनां च कुर्वीत	28	88
वैश्यानां कुमुदाधस्ता-	२१	११३
वैष्णवांश्च यतीन् दृष्ट्वा	9	८२
वैष्णवाश्चापि गृह्णन्तु	२५	40
वौषट्कारान्तयोर्ध्वस्थ-	88	६०
व्यत्यये कल्प्यमाने तु	२३	38
व्यत्यस्तभुजयुग्मं च	१२	१८
व्यत्यस्ता कूर्मकालाग्ने-	१३	۲8
व्यत्यासेनोपशोभार्थ-	१५	26
व्याघ्रचर्म समास्तीर्थ	१६	३५
व्याप्तिः कान्तिश्च तृप्तिश्च	.80	१२७
व्यामुद्यतीव मे चेतो	8	३८
V—50		

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंदिता

श्लोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
व्युल्काय च सहस्रादि	G	6
व्यूहमन्त्रैश्च जुहुयात्	१७	२४३
ब्रीहिरेवं यवघटे	१९	???
श		
शक्तियुक्तस्य देवस्य	१३	200
शङ्ककर्णः सर्पनेत्रः	8	3 ?
शङ्कं चकं गदां पद्मम्	२०	२९
शङ्कं चक्रं च निष्केण	२५	१३०
शङ्कं च तुहिनप्रख्यम्	१७	३८
शङ्खकाहलचिह्नानाम्	90	७२
शङ्खकाहलतूर्यादि-	२५	86
""	२५	१४६
शङ्खकाहरुभेरीभि-	१२	40
शङ्खकाहरूसंमिश्रम्	१०	३८
शङ्क्षकाहलसंमिश्र-	88	80
शङ्कचकगदापद्म-	२२	80
शङ्खचकगदापद्मा-	8	२८
शङ्खनकादिभिश्चिहै:	३	१५
शतकृत्वोऽस्त्रमन्त्रेण	9	१६
शतद्वयेन पुष्पाणा-	२५	७५
शतनिष्कं तद्र्भं वा	१९	د و
" "	२६	64
शतपुष्पा शतावर्या	१९	१३२
शब्दब्रह्मानुसन्धानम्	\$8	208
शब्दैकगुणकाकाशात्	20	ं६४
शयनं देवदेवस्य	२६	३२
शयनादि समस्तं च	२५	१६८
ययाने जगतां नाथे	१६	E ?
	19	41

		000
स्रोकायपाद:	अध्याय:	स्टोक:
शरावाणां त्रिणयनम्	१७	280
शरावान् मारुतशशि-	१७	२२१
शशिनं शशकारूढम्	१२	80
शाकयावकभैक्षाशी	Ę	२३
शाकल्यं चापि जाबालम्	२	२८
शाखामृगसमारव्य-	8	१९
शाखाशङ्ख (संघ ?)स्य च पुनः	१३	68
शातकुम्भमयाः कुम्भा	19	२७
शान्तिद्रव्यघटस्नानम्	199	१२२
शान्तिवारि क्रमादेतान्	१९	११७
शान्तिहोमं ततः कृत्वा	9	58
शान्तिहोमं विघायाथ	28	१६५
शान्तिहोमेन तच्छान्तिम्	9	84
शाययित्वाथ तं देवम्	१६	88
शाययित्वा प्राक्छिरसम्	\$8	५६
शाययित्वा यथापूर्वम्	68	६९
शार्द्रलशाबैरापीत-	8	? ८
शालापाल्यभिधा(धो ?) रागो	१७	१६५
शालि(लीन् १)मुद्गांश्च नीवारान्	१७	२३४
शालितण्डुलभाराणाम्	१६	८६
शालिभिर्मण्डलं कुर्या-	२१	१०३
शालीनां दशभिभीरै:	28	६२
शाल्यादीनां तण्डुलैर्वा	१५	88
शास्त्रं भगवतो विष्णोः	२	??
शिखण्डवान् जुम्भलश्च	6	42
शिरोललाटनयन-	9	३७
शिला चतुर्विधा ज्ञेया	२२	3
शिलेष्टकाकाष्ट्रकृत-	38	*

स्रोकाद्यपाद:	अघ्याय:	<i>र</i> होक:
शिल्पिना संविधायाथ	१७	58
शिल्पिशालोत्थदोषाणाम्	\$8	86
शिष्टानि कार्याण्येवं स्यात्	, १९	१५२
शिष्यस्य जीवं संस्मृत्य	9	५२
शिष्यस्य दक्षिणे कर्णे	9	90
शिष्याणां लक्षणं विचम	. 3	१७
शुकव्यासवसिष्ठादि-	10.000	२१६
शुक्काम्बरयुगं विश्रत्	20	३५
शुक्कै रक्तेस्तथा पीतै:	१५	५६
शुचयः शुचिरूपाश्च	१७	१५५
ग्रुचिभिश्च प्रसन्नैश्च	28	
शुचेर्देशात् समानीय	2.0	26
गुद्धाम्भसा कुशाग्रेण	२७	80
गुद्धिः पूजा स्तुतिध्यीनम्	9	९२
शुद्रेनैव हि कर्तव्या	20	· 3
शुभसन्दर्शने सिद्धि-	7.2	
गुमे च तिथिनक्षत्रे	20	३
शुमे योगे शुमे लमे	32	Ę
शूद्राणां च तथा स्त्रीणा-	,,	७२
शूलस्थापनहीनं चे-	२७	28
शृणु काश्यप सर्वेषाम्	२७	8
शृणु सानुग्रहं चित्तम्	१६	
रोते विष्णुरचिन्त्यात्मा	8	3
रोषमङ्गद्धयं न्यस्ये-		87
ोषरूपं च शयनम्	Ę.	६१
षि(षा १)लामे तु तुलसी	***** \$ 8	६५
षाणि मार्जयेदन्या-	१ ९	१२०
षान् कुम्भाँश्चतुःषष्टि	१९	२५
CC-0. Shri Vipin Kumar Col. D	eoband. In Public Domain.	१६

		28.
श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	रलोक:
रोषान् घटाँश्चतुःषष्टि	१९	83
शेषाहिभोगे विपुले	v	28
शैथिल्ये यदि (सति ?) संजाते	२३	१५
शैलजं वस्तुजं बिम्बम्	२३	१३
शैलस पश्चिमे भागे	22	ξ
शोकवेगसमाकान्त-		३६
शोभयेन्मण्डलं पञ्च-	१५	४३
श्रावणे मासि पक्षे च	१६	६५
श्रियं देवीं समभ्यच्य	२०	89
श्रियादयोऽथ देव(व्य?)स्तु	8	२९
श्रीकरेति त्रयो वर्णाः	U	७७
श्रीप्रश्नं च महीप्रश्नम्	2	१८
श्रीमहीरूपभेदेन	२५	२३
श्रीवत्सं कौस्तुभं चैव	Ę	४६
" "	२४	२३
श्रीवत्सं द्र्णं चैव	१८	७२
श्रीवत्सं वक्षसा विभ्रत्	8	१२
श्रीवाराहं नारसिंहम्	20	१२९
श्रीसूक्तेनाभिषिश्चेच	१९	७२
श्रुतं तसात् समुद्धृत्य	२७	५३
श्रुतो नित्योत्सवविधि-	१७	2
श्र्यतां द्वादशार्णस्य	9	?
श्र्यता मभिघास्यामि	२	3
"	3	२
श्रोत्रादीन् स्वस्वविषया-	\$8	९२
श्चिष्टं प्रसार्थ संहत्य	१३	80
श्वत्र(भ्रें?)पीठस्य तां मूर्ति-	68	१६८
श्वेतगन्धानुलिसाङ्गः	9	199

स्रोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
श्वेतपीतारुणश्याम-	9	80
श्वेतवस्त्रघरो हस्ते	१२	१०
श्वेते च (तैश्व?) वालव्यजने (नै:?)	१०	१६५
श्वेतै: शङ्कान् विद्ध्याच	१५	40
ष		
षकारः क्रोधरूपी स्या-	2	४२
षट्त्रिंशः कोष्ठकः (शत्कोष्ठकं?) क्षेत्रम्	१५	३९
षट्त्रिंशतं पालिकानाम्	१७	१८६
षट्त्रिंशत्कोण(ष्ठ?)कान् मध्ये	१५	३५
षट्पञ्चाशत्समधिक-	१५	v
षष्ठेनान्नारानं चौलम्	28	49
स		
संकर्षणं च प्रद्युम्नम्	२	3 ?
संकर्षणाद्धयम्रीवः	8	२६
संकल्पितदिनात् पूर्वम्	२६	8
संकल्प्य वहिप्राकारम्	१०	३९
संकान्तिषु च सर्वेषु(र्वासुः)	१६	१२०
संक्षाल्य पीठमूर्घानम्	१२	46
संदीप्यमानं तपसा	8	२३
संघ्यप्रेषु क्रमान्न्यस्य	Ę	१६
संध्यातिक्रमणेऽप्येष	२७	३९
संनिधत्त्वात्र देवेश	88	१ ६३
संनिधायात्र देवेश	\$8	१२३
संनिधौ च गुरोमौंनी	, 3	22
तपूज्य च यथाशास्त्रम्	२ १	32
प्रसारणसंयुक्तम्	9	3 ?
,, ,, क्त-	6	8
प्रार्थ्य मेरीं संताड्य	90	
CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public		१७८

स्रोकाद्यपाद:	अध्याय:	खोक:
संप्रास्य पश्चगव्यं च	१६	20
संप्रीणनं भगवतः	२०	4
संप्रीणनार्थं निष्काणि	२५	१७७
संप्रोक्षणं विधातव्य-	२३	83
"	२७	३५
संप्रोक्षणे विधिरयम्	२७	49
संभवेचतुरश्रं तु	१५	१२
संयुक्तं नाभिनेमिभ्याम्		-
संयोजने (येत् ?) पुनर्नान्या	२३	9
संयोज्य हस्तयुगलम्	१३	९०
संलिप्य वेष्टयित्वा च	२७	6
संवेञ्य क्रमशः कुर्यात्	१३	२२
संवेष्ट्य सूत्रैरेशानीम्	78	६६
संश्वेष्य मणिबन्धौ च	१३	22
संसारपाशबद्धानाम्	9	३५
संस्थापयेत् तदूर्ध्वे तु	१५	8
संस्थाप्य पूजयित्वाथ	१६	३६
संस्पृश्य स्पर्शमन्त्रेण	१७	288
संस्मृत्याष्टाक्षरं मन्त्रम्	20	६९
संहारक्रमयोगेन	80	80
संहारो विपरीत: स्यात्	ξ	५७
संहत्य तत्स्पर्शगुणम्	80	48
संहत्य शब्दतन्मात्रम्	80	५६
स एतैर्नामभिर्वाच्य	9	९०
सकञ्चुकेर्द्धानैश्च	१८	१०३
सकपूरदशं दीपम्	१०	188
सकपूरेण तुहिन-	१०	१५४
सकलैर्भूषयित्वा च	18	७६

स

श्लोकायप।दः	अध्याय:	<i>र</i> होक:
स काम्य इति विज्ञेयो	१७	१०
सकूर्चान् मध्यनिक्षिप्त-	२५	\$ 58
सकृत् सकृच तन्मन्त्र-	28	५६
सक्रदेतेन चीर्णेन	२५	30
सततं दिव्यगन्घादि-	9	५२
सतन्तुकं सकौरोयम्	२६	३६
सतन्तुभिश्च सक्षौमै-	२६	88
सत्यमित्येव विद्वद्भिः	8	46
सत्त्वं रजस्तम इति	4	२३
सत्त्वमास्थाय विष्ण्वाख्यः	ч	78
सदर्भसमिघं चैव	28	६८
सदस्यानां सेवकानाम्	२६	20
सदा धारयते देवी	२५	२२
सदा संफुछकहार-	8	8
सदासन्नं च शैष्ट्यं च	Š	७८
सनकुमारं सत्याख्यम्	2	१७
सनन्दनाचैयोंगीन्द्रै-	8	80
सनेत्रं मनसा ध्यायन्	88	५७
स नैमित्तिक नामा स्या-	80	8
सपवित्रः साङ्गलीयो	२५	98
सपवित्रः सोपवीतः	१७	१२२
सपुत्रदारस्वजनः	२०	49
सप्त त्रीन् पञ्च दिवसान्	78	
सप्तघा विहिते चैव		९७
तप्तमाष्टमवर्णी द्वौ	र १	५६
त्राप्तमेऽपि तले कुर्या-	Ę	६८
प्राम्यामथ सायाहे	२१	८३
प्रविंशतिभिः शोक्त-	१ ६	६९
Walter Shills	२७	५६

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	खोक:
सप्तविंशतिसंख्याका	78	2 8
सफलं सापिधानं च	१६	? ? 9
सबीजकं वामकरे	Ę	49
सभाजयित्वा चार्घ्याचै:	२६	48
समाजयित्वा देवं च	२६	७२
सभाज्य मण्टपे चैव	28	E 9
सभ्यावसथ्यरहितम्	१८	90
समतालस्तथा मत्त-	१७	१६०
समभ्यर्च्याथ हुत्वा च	68	20
समयाचारनिरत:	3	१३
समागतेषु रोगार्ता	१८	6
समाधातन्यमेव स्या-	२३	8
समाधानं तत: कुर्या-	२३	9
समाधानेऽङ्गमात्रस्य	२३	ч
समाप्य सकलं कर्म	२५	३९
समाराधय देवं त्वम्	२७	५५
समिद्धिः सप्तिभिर्द्धत्वा	२६	६४
समिद्भिराज्यैर्जुहुयात्	28	90
समिधस्तालमानाः स्युः	88	६०
समीकृत्य चरून् हुत्वा	२१	80
स याति परमं धाम	Ę	२८
सरत्रतिलमात्रं च	१०	१८०
सरस्वतीप्राणनाथ .	8	६२
सर्पनेत्रं च विधिव-	१२	२७
सर्पिश्चतुर्गुणं तसाद्	१९	१०५
सर्वं कुर्यात् कुम्भसंघम्	२६	38
सर्व कुछं समुद्धृत्य	२१	१२३
सर्वकारणरूपत्वात्	6	99
7 61		

श्लोकाग्रपादः	अध्याय	: श्लोक
सर्वतः श्रुतिसंयुक्ता-	8	३३
सर्वतः संवृते मध्ये	१७	९६
सर्वत्र पालिका वा स्यु-	१७	२२३
सर्वत्र स्नपनादीनि	२७	२७
सर्वत्राकारशोभां च	१५	७४
सर्वभूतघरे कान्ते	२१	११९
सर्वमङ्गलवस्तूना-	१९	१३३
सर्वमङ्गन्छसंयुक्तम्	१६	१०२
""""	78	८२
सर्वमङ्गलसन्याघ-	68	Ę 8
सर्वमन्त्रसमारम्भे	9	22
सर्वलोकहितार्थीय	१६	६६
सर्वसंशयसंछेता	3	22
सर्वाङ्गुली: संप्रसार्य	१३	ξ 3
सर्वाङ्गेषु च देवस्य	२७	9
सर्वातिशायिनी शक्तिः	8	3
सर्वान् कामानिहावाप्य	२७	५२
सर्वार्थसाघनी मुद्रा	१ ३	९९
सर्वालंकारसंयुक्तम्	२६	(0
सर्वाश्च वृतयो (श्रीवावृती: ?) घान्नो	२५	३७
सर्वोसां देवतानां हि	१७	१८
सर्वासां संपदां चैव	7 8	५२
तर्वासुरगणोत्साह-	१७	
वर्ग हस्तादयो वक्ता-		608
र्विषु चलरेष्वेव	१३	९६
र्वेषु च सुवर्णादीन्	१८	2
र्वष्वष्टोत्तरशतम्	28	१०९
ीं: पारिषदे: सार्धम्	78	३५
	8	३२

श्लोकायपाद:	अध्याय:	श्लोक:
सर्वोषधिघटं न्यस्ये-	88	१३०
सर्वोषध्यम्बु गन्धाम्बु	१९	१४६
सवत्सं धेनुयुगलम्	२५	१३७
सश्रीघरं पूर्णचन्द्र-	9	પ
सस्यानां पावनं शुद्धम्	१७	२०६
सहदेवीं विष्णुपूर्वीम्	48	१५३
सह सर्वै: परीवारै:	9	२०
सहस्रकलशस्ताने	२०	38
सहस्रधारापाथोभि-	२०	५२
सांख्ययोगविभागज्ञै:	१८	११२
सांख्ययोगादयः पञ्च	र	६
सांनिध्यं कुरु देवेश	68	१८१
सांवत्सरिकदोषौघ-	78	8
सांवत्सरिकभोगानाम्	२४	१०२
साङ्गेष्ठेना(ष्ठया ?)नामिकया	१८	38
सानलं द्वादशात्मानम्	9	89
सामान्येन वदाम्यद्य	88	8
सायंकाले तु संप्राप्ते	9	१२
))))))	१६	२६
सार्धचन्द्रं समुद्धृत्य	9	२७
सार्धमृग्भिर्बह्वचैश्च	१९	80
सा स्यात् पश्चिमदिवसंस्था	88	४२
सिंहानेव तथा कुर्या-	२१	. ८६
सितं मण्डलमिन्दोः स्यात्	१५	46
सितद्विपस्थं कुलिशम्	१२	३७
सिताः पूर्वे च चत्वारः	80	९२
सिते पक्षे च नभसि	१६	५७
सितैर्विचित्रयेच्छे षम्	१५	48

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

ऋोकाद्यपादः	अध्याय	रहोक:
सितैश्च सर्ववलयम्	१.५	५१
सितो वर्णश्च तत्त्वं स्यात्	७	१६
सिद्धार्थकादि स्नानीये	१०	۷۰
सिद्धाश्रमे श्रमहरे	8	2
सिद्धिसंसूचकांश्चैव	Ę	५१
सीमन्तोन्नयनं कुर्यात्	28	40
सु खहेतुर्भवेचैव	१०	१६१
सुगन्धिना चन्दनेन	२६	40
सुगन्धिभश्च कुसुमै-	१६	४५
सुद्रीनं च करके	१८	६८
" " "	२५	४६
सुदर्शनं च बल्यर्चा-	१८	20
सुदर्शना भीमवेगाः	१७	१8 ξ
सुदर्शनो दक्षिणे च	१५	90
सुदुष्प्रापं परं यान्ति	86	880
सुप्रतिष्ठं तथेशाने	१२	२८
सुमेरः कौस्तुभो भूमि-		48
सुरै: सिद्धै: सत्त्वनिष्ठै-	१०	805
सुसमे भूमिभागे तु	6	
सुसूत्रं क्षौमवसितम्		8
सूक्ष्मं ज्ञानादिगुणकम्	88	६६
रूतिकाशौचयुक्तेश्चा-	\$8	१७६
ज़्रद्वयं समालम्ब्य	२७	85
त्रेण पश्चवृत्तानि	२१	१९
त्रैरष्टोत्तरशतम् (१)	१५	6
त्रैर्भन्थ्यन्तरालानि	28	\$8
त्रैश्च पश्चवर्णाद्यैः(ह्यैः ?)	28	8६
र्यचन्द्रसहस्राभम्	78	७४
ग निर्माणम्	18	१०९

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	खोक:
सृष्टिकाले च तत्त्वानाम्	9	48
सृष्टिन्यासं ब्रह्मचारी	Ę	५६
सृष्टिसंहारतत्त्वज्ञो	ર	9
सृष्टिस्थितिविनाशाना-	ч	२५
सोत्तरीयं च सोष्णीषम्	१२	Ę
सोत्तरीय: पवित्राढ्य:	२६	49
सौम्यभागे त्रिकोणं स्या-	१८	१५
सौरभ्य(१)निर्मलाकार-	१८	86
सौवर्णपात्रनिक्षिप्तै-	20	१६७
सौवर्णमिमवसुधा-	68	१४६
सौवर्णेन विमानेन	१८	800
सौवर्णे राजते वापि	१८	२७
सौवीरतोरणैश्चापि	90	38
स्तबकस्तनभारेण	8	9
स्तम्भं चेन्द्रादिनाभ्यर्च्य	१७	१०३
स्तम्भाद्ध्यर्धमानं वा	२२	३२
स्त्रिय: शूद्राश्चानुलोमा:	3	२७
स्थण्डिलं शुद्धदेशोत्थ-	6	६
स्थानेषु पूजियत्वाग्रे	१७	२३२
स्थापयित्वाभिकुण्डं च	२५	११२
स्थापयित्वा च देवाय	२५	५६
स्थापयित्वा च पूर्वीक्त-	२५	१२४
स्थापयित्वा सापिधानान्	- 38	९०
स्थापयेच महाकुम्भम्	२५	१०८
स्थापयेदिक्षु चाष्टासु	१९	१५३
स्थापयेद्विष्णुस्कृतेन	१७	22
स्थापितै: कलशैरेतम्	9	६८
स्थितं ध्यायेत्तथासीनम्	१०	११२

श्लोकाद्यपाद:	अघ्याय:	श्लोक:
स्थितयानशयानेषु	२३	78
स्थिताचीपीठसंक्छित-	२२	५३
स्थिरराशिषु चैव स्यात्	88	१९०
स्थूणा दमनमालाभि-	२६	२७
स्थूपिकां संनिवेश्याथ	२१	१२१
स्थूलात् स्थूलतराव्यक्त	2	५६
स्थूलानि मूलेष्वग्रेषु	१७	८ ३
स्नपनस्य विधि ब्रह्मन्	१९	2
स्नातः शुक्काम्बरधरः	58	१५
" "	२६	Ę
स्नातः शुक्काम्बरयुगम्	6	9
स्रातै: शुक्काम्बरघरै:	२५	40
स्नानं तु विधिवद्यत्त-	90	90
स्नानवर्ल्यर्थयोश्चैव	१८	49
स्नानवेदिं समानीय	१६	64
स्नानीयादिभिरन्यैश्च	१०	१९
स्नापयित्वा च कलशै-	26	48
स्नापयित्वा च तैदेवम्	१६	७५
स्नापयित्वा च देवेशम्	१६	३३
स्नापयित्वा तदन्ते च	१६	९३
स्नापयित्वा निजं देहम्	80	६८
स्नापयेद्धिकुम्भैर्वा	१९	१८१
स्नापयेद्विष्णुगायञ्या	19	५६
स्नापयेन्मार्जनजलम्	88	6 8
ध्रशेच तानि द्रव्याणि		
पृशेनमध्यमया तर्ज-	११	28
पृष्ट्वाङ्गानि समस्तेन	१३	५३
प्रष्टुश दक्षिणहस्तेन	88	१२८
A. T. L. CHA	१८	३६

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

INDEX_6

श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	रहोक:
स्याद्धमाढकं स्याद्वा	१९	१०७
स्रिमिर्विभूष्य चार्घाद्यै-	80	186
सुक्स्वावुष्णपयसा	88	36
सुक्सुवौ परिधींस्तोय-	88	83
सुवं(चं ?) जलेन संपूर्य	88	98
स्वतन्त्रे चेद्दिशाहोमम्	20	9
स्वदारमात्रसंतुष्ट:	3	२०
स्वदेहरक्षणं कुर्या-	१३	१६
स्वदेहे मातृकां देवीम्	2	१०
स्वनाम्ना केशवादींश्च	२१	558
स्वरो रागस्तु गौड: स्या-	80	१६९
स्वर्णत्रिनिष्ककं सूत्रम्	१६	642
स्वर्णपात्रेषु विन्यस्य	२५	64
स्वशक्त्या भोजयेद्विप्रान्	9	20
स्वशाखोक्तैस्तथा चामि-	88	७६
स्वस्तिस्क्मुखैविषै:	१८	९५
स्वस्थानविधृतारोष-	8	२७
स्वस्थानसंस्थितान्(?)बुद्ध्वा	68	७१
स्वहृत्पद्मोद्रे देवम्	88	९३
स्वादुपक्वफलोपेतै:	8	१५
स्वायंभुवं च (वीनां ?) दिव्यानाम्	२३	२
स्वाहाकारो हुतान्तश्च	4	84
स्वैरं चरन्तमधं त-	२५	9
स्वैधर्यानुगुणं सर्वान्	88	८२
€ €		
हकारो द्वादशाला स्याद्	6	83
हरिं च लक्ष्मीभूमिभ्याम्	9	२१
हरिद्राचूर्णकुम्भं च	२०	89

श्लोकायपादः	अध्याय:	श्लोक:
ह रिद्रासूर्यवर्तन्यौ	१९	99
हविश्चतुष्कं कुम्भेषु	१८	७०
हविषाज्येन बिल्वोत्थ-	Ę	40
हस्ते वामेतरे चक्रम्	१०	68
हस्तेरयुग्नै: कुर्वीत	२१	५३
हस्तैर्दशाधिकैर्वापि	२१	48
हस्तौ प्रसारितौ स्पृष्टौ	१३	९५
हारकेयूरकटक-	१२	१५
" "	२५	९०
हारीतं योगहृदयम्	२	२७
हिमाम्बुपात्रसंपूर्णम्	१८	40
हिरण्यकेश भगवन्	8	६१
हिरण्याक्षासुरगणम्	१६	220
हीनं शुद्धोदक: सर्वे-	१९	880
हुत्वा गन्धादिभिर्द्रव्यैः	88	44
हुत्वा च पायसादीनि	78	७७
हुत्वा च मूलमन्त्रेण	२७	99
हुत्वा ततस्तिलैर्नाभिम्	9	ξ 0
हुत्वा तिलै: सकुसुमै-	9	२९
हुत्वा पूर्णी विधायाथ	२०	५५
हुत्वा पूर्णीहुर्ति कृत्वा	१८	१६६
हुला व्याहृतिभिश्चान्ते	79	११५
ह त्पाणिपाद्युगले	Ę	85
हृत् <u>पुण्डरीकसंस्थस</u> ्य		
हृद्यं सद्यं दातुम्	१०	१ ३
हृदयाद्यङ्गमन्त्राः स्युः	१	80
इदयाभिमुखीमेनाम्		9
इदि नारायणं देवम्	१३	१०२
CC-0 Shri Vinin Kumar Col Dephand	In Public Domain	२३

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

		40
श्लोकाद्यपाद:	अध्याय:	क्षोक:
हेतयः पूजनीयाः स्युः	१५	६७
हेतीशं क्षेत्रनाथं च	88	ر و
हेतु(ति?)ष्विप न यष्टव्य-	२३ .	88
हेमपात्रस्थितं पश्चाद्	88	49
हेम (स्वर्णं?) रजतताम्रं च	१९	90
हेमवर्णी शुभां क्षीम-	, ,	५६
हेम्रा निष्कप्रमाणेन	१८	7 4
हैमं रीप्यं तथा ताम्र-	28	99
हैमं रौप्यं ताम्रजं वा	20	१९३
होमं कृत्वेति भगवन्	88	8
होमं च कारयेद्विद्वान्	73	88
होमकाले सारेदिशिम्	99	36
होमद्रव्याणि चान्यानि	88	88
होमश्चापि तदर्धं स्या-		
होमान्तमर्चयित्वाथ	Ę	22
ह्रस्वकायधरं देवम्	१७	११२
व्रत्पपायपर द्पम्	28	२७

INDEX-7

पारिभाषिकप्रातिपदिकानि

(Technical terms)

विश्वामित्रसंहितायामस्यां कतिचन पारिभाषिकानि पदानि प्रयुक्तानि । तेषां प्रातिपदिकानि संशोधकोपकाराय अधस्तात् निर्दिश्यन्ते । संकलन-सौकर्याय परिभाषिकपदानां प्रतिपादिकान्येव अस्माभिरत्र आहतानि ।

पारिभाषि कप्रातिपादिकम्

अ

आ

अध्याय श्लोकसं क्ये

	-		
•	7		
-			

	अ
अक्षत्-	१०.१५५; ११.१२, १७; २०.१३
अक्षतजल-	११.६१
अक्षतवारि-	१९.80
अक्षताम्भस्-	१९.१५६, १७९; २०.४१
अक्षमाला-	१२.४२, २४.३४
अक्षमालिका-	९.७६
अक्षसूत्र-	१२.१७
अक्षस्रज्-	१२.३४
अगस्तोय-	19.866
अगृह्य-	१२.३२
अग्नि-	१८.७५
अभिकार्य-	३.२४ ; ११.२, ७७ ; २७.३६
भमिकुण्ड-	२५.११२
अभिज(१)-	६,३५
अमित्रय-	१८.१७
अभिपाकार-	७.२७; १०.२८
मिप्राकारमन्त्र-	६.६९; ७.२६
ाभिमण्डप-	१०.१८३
भौकरण-	११.७६
इरपालिका-	१७, ३ ६

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अ ध्याय श्रोकसं ख्ये
अङ्करमृत्तिका-	१८.५६
अङ्कररोपण-	२४.५८; २६.४
अङ्करवाप-	१७.२१६
अङ्करवापन-	१८.५७
अङ्करारोपण-	१७.२५२
अङ्करार्पण-	. १६.६७; २७.२६
अङ्गकल्पन-	७.१३
अङ्गन्यास -	६.१३; १०.२७, ६९; १३.७;
	२५.१३१
अङ्गप्रकल्पन-	9.88
अङ्गमन्त्र-	9.0
अङ्गमर्दन-	१६.९२
अङ्गुल-	२१.५६, २२.६१, ६४,६७; २४.३५
अच्युत-	४.२४ ; ९.५१ ; १८.६९
अञ्जलि-	१३.१०३
अणिमा-	११.४५
अत्रि-	५.१६
अधिदेव-	२०.२२
अधिदेवता-	२०.३२
अधिदेवार्चन-	१९.१३५
अधिवास-	१४.१३; २३.६; २४.१४; २५.१४७
अधिवासक-	२४.१५
अधिवासन-	९.१२; १९.७; २२.५; २४.५८
अधिवासनमाला-	र६.६६
अधिवासस्रज्-	२५.५८, ६१, ६२
अघोक्षज-	738.20
अध्वपद्धति-	९.५७
अध्वषटक-	१४.८५

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्लोकसंख्ये
अनन्त-	१०.८९; १३.६३; १८.६९
अनिरुद्ध-	४.१५, १८, ३२, ३३; ५.१; ७.२५
अनिरुद्धमनु-	७.१२
अनिर्वाणप्रदीप-	१७.१११
अनुकम्पका-	१०.१२५
अनुजीविन्-	२४.४३
अनुयाज-	22.00
अनुलोम-	३.२७; ९.७२
अनुसेवन-	१६.६१
अन्तःसार-	१७.७८
अन्त-	४.११; ५.२६; १९.७५; २०.५८;
	२५.२५; २६.२; २७.५२
अन्तर्यामिन्-	६.३२
अन्न-	१०.१७२; २४.७६,८०; २६.६२,७३
अन्नमूर्ति-	१८.८७, ९०, ११७
अन्नाधिपति-	8.24
अन्नारान-	११.५१
अपूप-	१२.५५; १६.११९; १७.९७, १०५;
	१८.३७, ७५, १०१,१८६ ; २५.१३९,
	१५८
भप्यय-	१8.02
ाब्लिज़कमन्त्र-	१७.८६
भय-	१२.२३, ४२; १३.५८
भिषेक-	१८.३८; २०.४१, ४३
भिषेचन-	0.4.00
	२८.१४०; १९.५८, ६५; २०.४, ३८, ३९, ४३
रेश-	१२.४३
r -	१०.१११

	419
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अ ^६ याय <i>ख</i> ोकसंख्ये
अम्बरयुग-	80.886
अम्बरीष-	२५.३, १०, १८
अम्भ:परिग्रह-	20.222
अर-	१५.२६, ५२, ६२
अरमूमि-	८.१२
अरस्थान-	१५.११
अर्घ्य-	३.१२; ९.२१; १०.२२, ७३, ७८,
	८५, १११, ११६, ११९, १३३, १३४,
	१३८, १६९, १७८; ११.७५; १२.५,
	६२, ६४; १४.६५, ६६, ६८, ८९,
	११४, १२२, १३१; १७.४९, ५८,
	११०, ११५, १३१, २३२; १८.३६,
	१५१, १५२; १९.३४, ५२, ५३, ६८,
	७१, ८४, १०८, १४४, १७७, १८३;
	२०.१४, ३५, ४७; २५.४५, १३१,
	१३६, १५५; २६.५४, ७०
अर्घ्यपात्र-	१०.७५, १७५, १८३; १८.८८;
	78.38
अर्घ्यवारि-	१०.१०२ ; १९.५६
अर्घ्याम्बु	१९.४२
अर्घ्याम्भस्-	२०.३७
अर्चन-	२५.१५8
अर्चा-	१०.१०७; १४.७०, १११, १२६;
	१८.१२८ ; २४.७३ ; २६.७५
अर्घशोभा-	१५.१६
अर्हण-	१०.१७४
अलंकारासन-	१०.१५२; १९.७५; २०.५२;
	२५.१३५

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायकोकसंख्ये
अल्पगेह-	२१.३३
अवभृथ-	१७.३, १०४, १८३
अश्मकुद्द-	%. 3
अश्वभ्रभूमिकुल्या-	१९.१५
अश्वमेघ-	१८.१८१ ; २१.३
अष्टमङ्गल-	१८.१८; २७.२७
अष्टाक्षर-	६.३१; ७.२९, ५०; ९.२९, ७०;
	१०.६९; १९.१३८; २१.४३, ४६,
	५१, १०९, ११७; २४.८६
अष्टाक्षरजप-	१८.१७१
अष्टाक्षरमनु-	११.५१
अष्टाक्षरमन्त्र-	६.२८
अष्टाङ्ग-	१8.84, ८८; १८.4८
अष्टार्ण-	७.८७; १९.६४; २७.८७
अष्टार्णमन्त्र-	१६.४१
अष्टार्णविद्या-	१९.६७ ; २०.४४
अस्त्र-	१८.४०, ५६; १७.१२२; २५.८५
अस्त्रमनु-	१८.३६
अस्त्रमन्त्र-	६.६८; ९.१६, ३०; १०.१७३;
	१७.२१७
अस्रोदक-	28.20
अहंकार-	५.३०, ३१, ३२, ३३
अहंकारत्रय-	80.98
अहंकृति-	१०.५६, ६२
	आ
आकल्प-	१०.१११; १३.७२
आमेय-	१०,५, ११
आग्नेयी-	२२.३,४
CC-0. Shri Vipin k	Kumar Čol. Deoband. In Public Domain.

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय खोकसंख्ये
आघार-	११.२०, ४६, ७०
आघाराहुति-	११.३६
आचमन-	१०.७६, ११२, ११७, १५१
आचमनाम्भस्-	१९.५७
आचमनीय-	१०.१६९, १७९ ; २०.१४
आचमनीयक-	१०.७९; १९.१०८
आचाम-	१९.८४, १७८, १८३, १८८
आचामवारि-	16.688
आचार-	९.७६
आचार्य-	३.१६, १९, २८; ६.२; १०.१७१,
	१८०; १४.१४,४०,१३० ; १७.२१३ ;
	्१८.२१, ७५; १९.८१; २१.४८;
	२२.१७; २४.४०; २५.१०, १३८,
	१४१, १८४ ; २६.१६, ४९, ५५, ७८
आज्यस्थाली-	११.२५
आज्यहोम-	9.49
आज्याधिरोपण-	१९.५२
आढक-	११.२४; १६.११८; १९.२३, १०७
आत्मशुद्धि-	9.38
आत्मायनसमर्पण-	88.888
आदर्शन-	80.888
आदित्यमण्डल-	१५.५७
आधारनिलय-	१२.३३
आधारशक्ति-	१०.८९ ; १३.८२, ८३
आधारशक्तिमन्त्र-	१४.११२, १२०
आधारशिला-	१४.१७५
आनन्द-	8.29
आप्यायनी-	१३.३९

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पा रिभाषिकप्राति पदिक म्	अध्यायश्चोक्षंख्ये
আমূৰ-	१९.१२४, १८९ ; २०.४२, ४६
आम्रावन-	१९.१५८
आभ(व १)रणभूमि-	१८.१०९
आभिमुख्य-	१०.१०६
आम्नायपाठक-	१.१३
आयुघ-	१८.१५३
आयुधपश्चक-	२६.५१
आयुघाष्टक-	१०.१३० ; १६.३५
आराधक-	१०.११8
आराघन-	१५.७३; १६.६४; २४.६९, ९२;
	२५.३५
आराधनक्रिया-	ξ.ō,
आराधनविधि-	१०.१, २; २०.५९
आर्षी-	४.२२ ; २३.२
आलय-	१४.४१; १८.१३७, १६३; २१.२५,
	९७; २७.३
आवरण-	१२.४; १७.१५; १८.९१, १४९
आवरणभूमि-	१८.४२
आवसथ्य-	१८.१५, १६, १७
आवाहन-	१०.१०८,१०९,११९;१३.२४,४२;
	१७.१७०; १८.१४४; २७.२९
आवृति-	१०.१३०, १३२; १८.१०, ११५
आश्रमिन्-	9.69
आसन-	१०.१२, ३६, ७४, १०६ ; ११.८, २२;
	१२.६१, ६३; १४.१३८; १५.११;
आसनपद्म-	२२.३४, ३६, ४५, ५६ १०.१२४
आसीन-	
	१०.११२; १६.५८; २२.४६, ५४,

CC-0. Shri Vipin Kumar Vol. Deoband. In Public Domain.

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
आसुर-	१९.१०७
आसुरी-	8.22
आहवनीयामि-	१८.१४, १७
आहुति-	९.२८, ३३,
	ξ
इज्याकाल-	१०.११०, १११
इन्द्र-	१२.३६
इन्द्रिय-	५.३१
	ं
ई्शान्या-	१०,१२५
	उ
उच्छायमान-	२२.६७
उत्किषणी-	१०.१२५
उत्तरायण-	र१.५
उत्तरीय-	१०.१५१; ११.८; १२.६; १९.५३
उत्तरीयक-	१९.६८; २०.४७;
उत्थान-	१६.५५; १७.२५६
उत्पात-	१९.8
उत्सव-	११.२; १२.१; १६.१०३; १७.९,
	१४, १६, २०, २१, २५, ७५, १०४,
	१८३, १८५, २५४; १८.१, ६, २४,
	२५, ८४, १६१, १७७, १८०;
	१९.५, ८; २१.३४; २६.७९, ८२
उत्सवकौतुक-	१८.१२१
उत्सवबेर-	१७.९२
उत्सवामि-	२७,३७

V-53

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्लोकसंख्ये
उत्सवार्चा-	१८.३४, ११९, १२४, १३९;
	२२.४३, ४५; २५.७९
उत्सवावभृथ-	१७.१८२
उदुम्बर-	१२.९
उद्वर्तन-	१०.१88
उद्घासन-	१३.२३ ; २५.५१
उद्राह-	२३.१०
उपचार-	८.१६; ९.१९; १०.७१, ११३;
	१३.७६
उपधान-	१४.५५; २५.१२२, १२३
उपनायन-	११.५१
उपपीठ-	२३.२९
उपवीत-	१७.१२२ ; २४.६८
उपशोभा-	१५.१८,५५
उपसन्न-	२७,५७
उपस्थानक-	१०.२५
उपस्नान-	१९.२०,६७ ; २०.४७
उपस्पर्शनपानीय-	२०.३८
उपहार-	१२.६२
उपाङ्गषट्क-	ξ,ξ0
उपानह्-	22.86
उपेन्द्र-	8.28; 82.38
उख्स्विलन्-	8.3
उष्णाम्बुस्नपन-	१९.६०
उष्णाम्भस्-	१९.६६; २०.४५
उष्णीष-	
उष्णोदक-	१२.६, ३०; १७.२१४
उष्णोवकुम्भ-	२०.१३
	१९,३९

पारिभाषिकप्रातिपदि	कम्
--------------------	-----

अध्यायश्चोकसंख्ये

ė	7	-	
Ċ	•	•	
٠			

ऊर्ध्वपुण्ड्-

१.२६; ३.१४; ६.२३; ९.३०; १०.७, ११, २४, ३६; ११.८; १६.४; १७.२०४, २१५; २४.१३;

२५.५७, ९१; २६.५०

ऊर्वपुण्ड्तिरुक-

3.74

ऊर्घोदुम्बर-

१२.१२.

उ.ष्मप-

2.3

" 羽

ऋत्विज्-

१७.१७४, २५४; १८.२१; १९.८२; २०.३१; २१.४८; २४.४१, ९०; २५.१०, १०६, १७५; २६.७, ८१,

ए

एकतल-

२१.५३

एकपूजन-

२७.३०

एकबिम्बविधि-

१८.१२०

एकबेर-

२२.४४; २३.२०

एकबेरक-

28.234

एकाक्षर-

€.8

एकान्तिन्-

9.90

एकायन-

१४.७५

एकायनी-

१४.३८; १८.१५७; २४.६०

ऐ

ऐश्वर्य-

90.99

ओ

ओष्ठ-

११.६

पारिभाषिक श्रातिपदिकम्	अघ्याय श्लोकसं ख्ये
	औ
औत्सव-	१८.५८, १५१, १७२; १९.९;
	२४.६८; २५.५९, १४७; २६.५२
THE PARKET	क
कटाह-	१९.१८
कण्ठदेश-	२१.६१
कनकासन-	१७.९६
करक-	९.१८; १४.३४; १६.१७, ४०;
	१७.५२, ५३; १८.६४, ६७, ६८;
	२४.२०, २१, ८०; २५.४६, ७६,
	११०; २६. १२, १३, २९
करन्यास-	१०.१०७
कराली-	, 880,88
कर्करी-	९.१५, १६ ; २४.७०
कर्णकूर-	२९.७०, ८४
कर्णिका-	१५.८, २२, ४६, ६१ ; २४.३९
कर्णिकाबिन्दु-	१५.६२
कर्णिकाभूमि-	१५.३२
कर्तरी-	१८.८८
कर्मन्-	२२.५८
कर्मविम्ब-	२३.३५
कर्मबेर-	२२.३७
कर्मशाला-	१४.१७
कर्मादिकौतुक-	२२.४७
कर्मार्ची-	१०.१०४, १८०; २२.३६, ४१, ४४,
	४६; २५.६०; २७.३
कर्मेन्द्रिय-	५.३२
कर्षण-	2.30

	INDEX_7 421
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अघ्याय श्लोकसंख्ये
कलश-	९.१२, १८, ६८ ; १४.२१, ५१, ६२ ;
	१६.३२, ३९, ५९, ७४; १७.४८,
	५३, ५४, १०२, १०३; १८.५४,
	१४२, १४३, १६४; १९.२९, ३५,
	३६, ५२, ७०, १२६, १२९, १४०,
	१४८, १५७, १६३, १६४, १६६;
	२०.४, ८, १८, ३३, ४५; २१.३७,
	३९, ४२, १०५, १०६, १०७
A53-20-20-20-20-20-20-20-20-20-20-20-20-20-	२२.७, ९, १९ ; २४.६४ ; २५.४५,
	११५, १३२, १३४; २६.४३, ४५,
	५७, ६२ ; २७.३१, ३२
कलशस्थापन-	१९.१५०
कलशाम्भस्-	80.880
कलाध्वन्-	१५.६२
कल्याण-	१७.१६
कल्याणकौतुक-	२२.४३ ; २४.५९ ; २५.६९, १६३
कल्याणार्ची-	१६.५०
कवाट-	१०.२८
कषाय-	१९.१०९ ; २०.१५
कषायक-	१९.१७९
कषायजल-	२०.३९
कषायस्रपन-	१९.५९
कहारकुसुमार्चन-	२५.१
कह्नारदमनोत्सव-	१७.२५५
कान्ति-	१०.१२७
काम्य-	१७.२, १०

१७.११४

१७.४३

कारुशाला-

कालचक-

0	^	~	0
पारिभा	षकप्रा	तिप	दंकम

अध्यायश्लोकसंख्ये

कालामि-	१०.८९
कालाध्वन्-	9.40
काली-	११.४०, ४४,
काश्यप-	६.३५
काषायजल-	१९.४२
किरीटमाला-	२५.६७
किरीटस्रज्-	२५.७०

९.५, २२; १०.१०९; ११.५, ९, १8,
७४; १४.९, ४७, ७३, ८२; १६.१८,
२०, ७४; १८.७७; २४.१५, ८०;
२५.६१, ७४, १३२, १४२, १४६,
१५४, १६१, १६८; २६.२३, ६०,
७५; २७.२०

8.30, 88; १०.१३२; १२.२२, २८; १8.१३०; १७.१३०, १३१, १६५, १६७, २४८; २१.११२, ११३

8.३0; १२.२8; १७.१३५ ९.१३, १७, १८, २३, ४२, ४३, ४६, ६३, ७४, ८४; १०.१४६; १४.२५,

२७, २८, ३३, ३४, ४६, १२५; १६.१२, १५, १९, २४, ३०, ३६, ४०, ४१, ६८, ७३, ७९, ९५, ११३; १७.५२, ५३, ५९, १०२; १८.५६, ६७, ७०; १९.१२, ३३, ५५, ७१, ८४, १३५, १४७, १४९, १५९, १६०, १६१, १६२, १६४, १७२, १७५, १७७, १७८, १८१, १९०; २०.७,

१५, १६, २१, २४, २५, २७, ३०,

कुमुद-

कुण्ड-

कुमुदाक्ष-कुम्भ-

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्

अध्यायश्लोकसंख्ये

३५, ३६, ३९, ४६; २१.३८, १०४, १०७; २२.७, ८; २३.३८, ३९; २४.१५, १९, ३९, ७०, ७६, ८०, ८१, ९९; २५.४३, ५१, ६१, ७४, ७६, १११, ११२, ११३, ११४, १३२, १३८, १४६, १५४, १५५, १६१, १६२, १६३, १६८, १६९, १७०; २६.१३, १४, १७, २३, २८, ३१, ४०, ४६, ६६, ७१, ७५, ७६; २७, २९,

कुम्भक- १०.४४, ५८; २५.१२३

कुम्भज- ६.३५

कुम्भस्थान- १९.१५१

कुम्भस्थापन- ९.१७

कुम्भोदक- २१.४२

कुशवारि- २७.२८

कुशाम्भस्- १९.१८०; २०.२५

कुशोदक- १६.६१ कुसुममण्डप- २१.९४

कूर्च- ९.१४; १०.१०४; ११.१७, १९,

२०, २३, २७, २९, ३६; १४.२६;

१८.६४; १९.५५, ७१; २०.३४,

३६; २५.88, ११०, १११, ११६;

२६,१२, ३६, ४५, ५८

कूर्चक- १९.१०

कूर्म- ४.२४

कूर्मकालाग्नि- १३.८४

कृत्रिमालयबिम्ब- २२.३८

कृष्ण- ४.२१

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अ ^६ यायस्त्रोकसंख्ये
कृसर-	१८.७७
केतुमाला-	२५.३७
केवल-	११.३२; १९.१४६
केवलोदक-	१९.८३
केशव-	८.४८; ९.६५; १०.७
केसर-	१५.२२, ६१, ६४, ७४
केसरक्षेत्र-	१५.३२
केसरावनी-	१५.९
कोण-	१७.१२३, १२४
कौतुक-	१४.५३, ५५, ७३, ७८, १०२,
	१६०; १६.२७; १८.२५, ९४,
	१३८, १४१ ; १९.७ ; २०.८ ;
	२२.३१, ४३, ४७; २३.७; २४.२१,
	५९; २५.५९, ७९, ९७, ९८;
	२६.५४, ५६
कौतुकबन्धन-	१८.५९, १२७
क्षमा-	१०.१२७
क्षालनी-	१०.७२
क्षीरकुम्भ-	१९.५८
क्षेत्रनाथ-	१२.११; १४.८१
क्षेत्रेश-	२६.१५
क्षेत्रेशयजन-	१४.१३२
	 ख
खङ्ग-	१२.88
खारि-	१९.७६
	, , , , , , , , , , , , , , , , , , ,
गगनस्थान-	१०.५8
गणक-	२१.१२
	11.7.1

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
गणनाथ-	१७.२४१
गणनायक-	१२.२१ ; १७.१३६, १३९
गणाधिप-	१७.१३३, १४८, १५३
गणाध्यक्ष-	१७.१५8
गणेश-	१४.७९; १७.१४२, १७०, २४८
गणेश्वर-	१७.१४२
गदा-	४.२८; १०.१३१; १२.१६, ३४,
	86;
गन्ध-	१९.१७६, १८२ ; २०.१३
गन्धक-	१४.५०; १९.६२
गन्धतन्मात्र-	4.34
गन्धतोय-	१०.१४५; १९.१०९; २६.४५
गन्धवस्तु-	१९.१६६
गन्धवारि-	१२.५८; २०.४३
गन्धसलिल-	१९.१५६
गन्धानुलेपन-	१०.१११
गन्धाम्बु-	१९.४०, १४६ ; २५.४३
गन्धाम्भःस्नपन-	१९.१३७
गन्धोदक-	१७.९४, २३० ; १८.६३
गरुड-	४.२९; ७.५१; १०.१३३, १६४;
	१२.१८, १७.५१, ५३, ५८, ६०,
	७५, १००, १०२; १८.१६९
गरुडध्वजस्तम्भ-	१७.१७९
गरुडस्तम्भ-	80.60
गरुत्मद्-	४.४१; ७.५४; १२.७; १५.६९;
	१७.५४, ५९, ६५, ६६, ६८, ६९,
	१०३; १८.१६७
गर्भ-	१४.१७४ ; २१.११९ ; २२.५

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

वश्वामित्रसहिती

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
गर्भगृह-	१४.१३३ ; १६.१०२ ; २१.६५
गर्भगेह-	१२.९; १४.८८, १७२; २१.२९,
	५८, ५९, ११०; २२.२५; २५.१७०
गर्भन्यास-	२१.९८, ११२, १२०
गर्भमन्दिर-	१८.१७२
गर्भाघान-	११.४७, ४९
गलन्तिका-	80.03
गव्यक-	१९.१८३
गाङ्ग-	१३.६६
गानालय-	२१.९५
गायत्री-	९.७३; १७.६४, १७२; २१.११३
गुडवारि-	१९.१२१
गुडान्न-	११.३२
गुडोदकघट-	१९.१२०
गुणत्रय-	५.२०, २३
गुणयोनित्रय-	१०.९८
गुणवैषम्य-	8.82
गुणशक्तित्रय-	१०.९८
गुरु-	३.१, २, २२, २३, २४, २७; ४.१;
(CS) (SOLES)	C 0 05 055
es St. W.	४३, ५९, ६९, ७४, ७७, ७८, ७९,
50000000	८०, ८३, ८५, ८८; १४.३२, ४६,
	४९, ८९; १७.१२२, १७०, १८१,
	१८३, २४६, २५०; १८.२५, ३३,
	३५, ९४, १५१, १७१, १७४;
	१९.८०; २०.३५, ५७; २१.११५,
	१२२; २४.९४, ९८; २५.१, ८९,

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

९८, १२४, १७३; २६.८४;

	427
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय रू ोकसंख्ये
गुरुपङ्क्ति-	१०.१०१
गृहस्थ-	६.५५
गृहार्चा-	१९.१०७
गोकर्ण-	9.9
गोत्रास-	१०.१६०
गोपुर-	१२.५६; १६.११५; १७.८०;
	२१.८९; २३.३०
गोशाला-	28.90
गौतम-	ξ. 38
गौल्य-	१८.७७
ग्राम-	१४.४१; १६.१०१; १७.१३, १४,
	७१, १७५, १७७, १८२, २१२;
	१८. ९२, ११४, १२३, १२४, १२५,
	१३६, १३९ ; २५.१७०, १७४, १८६
	घ
घट-	१४.४६, १७.१९०; १९.४१, ४३,
	४५, ५४, ८५, ९७, ११४, ११५,
	१५२, १५३, १५४, १५५, १५७,
	१५८, १६८, १७३, १७४, १७९,
	१८०, १८७, १८९, १९०; २०.९,
	११, १६, २०; २३.११; २६.११,
	३०, ३५, ३८, ४२; २७.३६, ३८,
	84, 86
घटास्पद्-	१९.११५
घटिका-	१७.१८६, १९०, २२०, २२७, २३९
घण्टा-	१०.१२०, १७८; १२.८; १७.९१;
	78.38
वृतकुम्भ-	१९.३९
6.10	

1	0	0
4	7	×

420	विश्वामित्रसाहता
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय श्लोकसंख्ये
घृतस्नान-	१९.६६
घृतारोपण-	१७.२४०
	च
चक्र-	४.२८; १०.१३१; १२.१६, ३४,
	83, 80; १८.१88
चक्रपद्म-	१८.१४९
चक्रमण्डल-	३.२८; ९.८९; २५.७७
चक्रमनु-	१९.४५
चक्रमन्त्र-	१०.३९; १४.८२
चक्राञ्ज-	६.४३; ९.१७; १४.२४; २५.८६,
	१०७
चक्राञ्जमण्डल-	९.१३, ७५; १६.१३; २४.१६, ५६
चक्राम्बुज-	१५.४२
चिक्रका-	१९.१४७
चण्ड-	४.४१ ; १२.१७, ३६, ६६
चतुःस्थान-	१६.५९, ८१; २४.७१
चतुःस्थानसभाजन-	१६.५६
बतुरश्र-	28.20
वतुर्थावरण-	१२.४३
नुर्द्रव्यघट-	१९.१२४
ातुर्भुख-	१७.१७७
वुर्विशतिम्ति-	१५.७५; १८.१५४
तुर्वेद-	88.38
तुर्वेदपठन-	88.880
दनाम्भोघट-	१९.१८५
-	
	9.77, 74, 72, 38, 68; 88.88,
	३१, ३२, ६३, ६४; १४.२९; १७.२४३; १९.५१; २१.११, ४०;
	34.887; 75. 56

	429
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अ ^६ याय क्षोकसं ख्ये
चातुरात्म्य-	१४.८६
चातुर्मास्य-	१६.६
चाप-	88.80
चामर-	१२.२३, ५१; १७.३९, २१०;
	१८.१०३; २५.१८६; २६.२०
चूर्णाभिषेक-	२०.५०
चौल-	११.५१
	छ
छत्र-	१०.१६४; १२.५१; १७.४०
	ज
जगत्सृष्टि-	4.8,8
जगदुद्भृति-	8.83
जगन्निर्माण-	4.9
जनार्दन-	8.28
जप-	६.१४, १९, ५२; ९.७३
जपकर्म-	E. 20, 22, 28
जपकाल-	१३.२८
जपविधि-	६.१३
जमद्मि-	६.३५
जय-	१२.२९
जलद्रोणी-	१९.१८
जलद्रोण्यवगाहन-	१८.१२७, १२९
जलवास-	२१.२७
जलशान्ति-	११.४६
जलसंवास-	२३,३६
जलाधिवसन-	88.88
जलाशय-	१४.३०, ३६
जातकर्मन्-	११.५०

A	w.	ľA
и.		188
100	$\boldsymbol{-}$	

400	विश्वामित्रसाहता
पारिभाषिकप्रातिपादिकम्	अध्यायस्रोकसंख्ये
जिह्वानिर्लेहन-	१०.१8१
जीर्णोद्धार-	२३.२३, २६, ३३, ३५,
जीव-	६.२०, २१; ९.५२; १०.५६, ५९,
	£2
जीवात्मन्-	१०.९५
ज्ञान-	१०.९१
ज्ञानशक्ति-	१०.१२५
	त
तत्त्व-	९.९, ४९, ५०, ५३; १०.४६;
	१४.८४, ११९
तत्त्वन्यास-	१४.१७८
तत्त्वसंहार-	१३.१९
तत्त्वसंहति-	१३,२२
तत्त्वसृष्टि-	१३.२8
तत्त्वाधिवास-	88.68
तत्त्वाध्वन्-	९.५८; १५.६१
तद्गुण-	२.३
तन्त्र-	१.८१, ८३; १३.३; २३.३३
तन्मात्रा-	१०.8८
तमस्-	4.23, 28
ताम्बूल-	१०.१४०, १४२, १७९; १२.५४;
	१८.६३
ताम्ब्लीवीटिका-	१०.१७०
ताल-	
	९.६; ११.६०; १५.३; १७.३०,
तालवृन्त-	७९, ८२, १८८; १९.१४;
तिरस्करिणी-	१०. १६५; १२.५१; १८.१०३
तिरस्करिण्यपनय-	१०.३८
	१०.१६१

पारिभाषिकप्रातिपादिकम्	अध्यायश्लोकसंख्ये
तिलक-	११.७५
तिलाम्भस्-	२०.२४
तीर्थ-	१८.७8
तीर्थनक्षत्र-	१८.१३५
तीर्थविम्ब-	१८.१३८, १४२, १४४
तीर्थयात्रा-	28.38
तीर्थवासर-	१७.१३
तीर्थाङ्करार्पण-	१७.२१
तीर्थोत्सव-	१८.१२९
तुरङ्ग-	१०.१६३
तृतीयावरण-	१२.३५
तृप्ति-	१०.१२७
तैजस-	५.३०, ३२
तैर्थिक-	19.9
तैलापनयन-	१६.९२
तोरण-	९.४६; १४.३३; १६.१२, २४, ७३;
	१७.२४०; १८.२, १८, १६६;
	१९.११, ५०; २०.७; २४.३९, ५९,
	८०; २५.३७, १०३, १६२; २६.२४;
	२७.२३
त्रिणयन-	१७.२४०
त्रिशूल-	१२.88
त्रैलोक्यमोह-	8.24
ञ्यम्बक-	१२.४०
	द
द्ध-	4.80
दक्षिणा-	१६.६३; १८.१७४, १७६, १७८,
	१७९, १८०; १९.८०, ८१, १९३,

पारिभाषिकप्रातिपादिकम्

अध्यायरलोकसंख्ये

	१९४; २०.५७; २१.४८; २४.९५;
	२५.१४१, १७३, १७५; २६.८४;
	२७.९, ११
दक्षिणामि-	१८.१४
द्ण्ड-	१२.४४ ; १८.११४, १६९
द्धिकुम्भ-	१९.१८१
द्घिघट-	१९.१७८
दन्तकाष्ठ-	9.38
द्न्तधावनक-	१०.१४१
दमनारोपणविधि-	२६.१
दमनीद्रलपूजन-	२६.३
दमनीदलपूजा-	२५.१
दया-	१०.१२७
दर्भमाला-	९.४ ; १४.६ ; २६.८
दर्वी-	११.१२
दलक्षेत्र-	१५.९
द्लभूमि-	१५.३२
दशताल-	२२.६५
दशमूर्ति-	४.२३ ; ७.६४
दाशाई-	8.24
दिक्पाल-	१०.१३२ ; ११.२८
दिग्बन्ध-	६.६८; १०.२०
दिव्य-	१०.५, ९; १९.१५५
दिव्यकुम्भ-	१९.३७
दिन्यलाञ्छन-	8.29
दिव्यहेति-	१७.१७१
दिव्या-	
दिन्यायुध-	४.२२ ; २३.२
	२१.८५

पारिभाषिकप्रतिपादिकम्	अध्याय श्लोक संख्ये
दिशाहोम-	२७.९, ५०
दीक्षा-	६.४२; ९.१, २, ८९; १७.२५४
दीक्षाविधि-	११.२
दीक्षित-	3.72
दीप-	१०.३४, ११९, १५८; १७.२४९; २४.३४, ७६
दीपदर्शन-	१०.१२०
दीपपात्र-	१८.८९
दुरतिक्रम-	१२.३१
दुर्गी-	80.808
हग्दानशयन-	१४.५३
हग्बन्ध-	९.६७
देव-	९.६६ ; २६.७९
देवचतुष्टय-	१०.९8
देवता-	६.३३; ७.१५, ३६; ९.७९;
	१९.१५०
देवताध्यान-	१८.७६
देवतान्यास-	२१.८९
देवतावाहन-	१७.१२५
देवधामन्-	२१.२, ३
देवसृष्टि-	4.80
देवागार-	२५.५५
देवार्चन-	9.68
देवालय-	28.8
देशिक-	९.४८, ५२; ७६; १०.१६०;
	११.६७; १४.३७, ७४, ८२, ८६;
	१७.१२८,१७८,१८५,२०३,२३३;
	१८.३२, ३४, ५७, ९०, ९७, १२२,
	634, 688, 640, 640, 1, 10

-0-	-0-	0-	
पारिभ	III Cab	IGUI	दिकम्

अध्यायश्वोकसंख्ये

१८३, १८७; १९.३३, ५२, ५५, ६१, ६८, ७६, १६१; २०.३१, १६; २१.३०, ४०, ४९, १०५, ११०, ११८; २२.१५; २३.३३, ३८; २४.५६, ६२, ७३, ७८, ८६, ८९; २५.३४, १५३, १५९, १६७; १५२, १५३, १५९, १६७; २६.५६, ७६, ७९, ८१; २७.२१

देह (अङ्ग ?) विन्यास-

दैव-

दैविक-

द्रव्य-

द्रव्यकलश-

द्रव्यकलशोद्घृति-

द्रव्यकुम्भ-

द्रव्यघटस्नान-

द्रव्यसंग्रह-

द्रव्यसंस्थिति-

द्राविळ(ड ?)-

द्रोण-

711

द्राःस-

द्वादशनामन्-

द्वादशपुण्ड्-

द्वादशमूर्ति-

द्वादशवर्ण-

द्वादशवाचक-

द्वादशशक्ति-

द्रावशाक्षर-

20.200

१४.१३४, १३७

20.20

१९.१६५

१९.११६

१९.६९

१९.१२५, १६५; २०.४६

१९.६८

9.99; 37.9

१९.१६१

२१.६१

१९.२८; २६.५७

१४.४६

3.74

१२.६

१०.९७; १५.६४

3.0

88.08

१०.१२६

७.२ ; १४.७७ ; १५.६३

पारिनाषि हप्रातिपादिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
द्वादशाक्षरमन्त्र-	७.३१ ; ८.७
द्वादशाक्षरविद्या-	११.५४; १४.५९, १६६; १९.३८;
	२०.४४ ; २४.८६
द्वादशादित्य-	१५.७२
द्वादशार्ण-	७.१, ९, २३, २४, २७; ९.७१;
	१४.१५९ ; १६.७४
द्वादशार्णजप-	१६.७७
द्वार-	१२.९, २९, ३५, ५६; १४.३३;
	१५:१३, १५, २०, २१, २२, ५६,
	६८, ६९, ७०; १६.७३; १८.११;
	२०.७; २४.३९; २५.१६२; २६.४२,
	७० ; २७.१२
द्वारतोरणपूजा-	१४.२८
द्वारदेश-	२१.६५, ६६
द्वारदैवत-	२६.५६
द्वारपाल-	8.88
द्वारपालक-	१५.६८
द्वारपूजन-	१६.७९
द्वारश्री-	१२.१३
द्वितल-	२१.५३
द्वितीयावरण-	१०.१२८, १३५
द्रिषट्कमनु-	१८.१५१
द्विषट्काक्षर-	७.२५
द्विषट्कार्ण-	१४:७२
द्विषडक्षर-	१०.६९
द्रिषडक्षरविद्या-	१९.६९
द्विषडण-	११.४६, ५२; १४.८२, १२८, १६९;
	१९.६५

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
	ध
धर्म-	१०.९१
धातृ-	१२.२२
धान्य-	१०.१७१
धान्यपीठ-	१९.३२, ३७; २०.३४; २६.३६
धान्यराशि-	१०.१४६; १७.५२ २१.३७, ४८;
	२५.११६
धान्यसंचय-	२५.१०७
धान्याम्भस्-	१९.१8६
धान्यालय-	२१.९६
धान्याष्ट्रक-	२५.१३८
धामन्-	२१.६३
धामनिर्मिति-	१७.२५४
धिष्णिय-	१८.१५
धूप-	१०.११३,११८,११९,१५८,१७८;
	१४.६७, ६८, ८१, ८९; २४.३४
धूपपात्र-	१८.८९, १०४
घूमा-	११.82, 84
ध्यान-	9.97
ध्यानाघिवास-	18.90
ध्रुव-	१२.४; २३.१६; २५.६३, १५९
ध्रुवबेर-	१०.१८१; १८.११७; २२.४६;
	२३.३७; २५.५५
ध्रुवविग्रह-	२५.९७
ध्रुवार्चा-	22.84
ध्वज-	९.४६; १२.४४, ५१; १७.४४;
	२५.१०१ ; २७.२३
ध्वजपर-	
	१८.१६९

	437
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय स्टोकसंख्ये
ध्वजपीठ-	१७.११२
ध्वजयष्टि-	१७.८४
ध्वाजरज्जु-	१७.८९
ध्वजस्तम्भ-	१७.७७, ८९
ध्वजारोहण-	१७.१८, २२, २४, ९१
ध्वजारोहणनक्षत्र-	१७.२३
ध्वजावरोहण-	१८.१६८
ध्वजोत्सव-	१७.२५, १८३
	न
नगर-	१७.१३
नन्दक-	१०.१३१ ; १२.४७
नयनोन्मीलन	१७.४३, ४६ ; २३.३६ ; २७.१९
नवरत्न-	१९.१८९; २५.४४, १०९;
	२६.११, २९
नागर-	२१.६१
नागराज-	8.29; १2.8१
नाभि-	८.८,१२; ११.६; १५.६१
नाभिक्षेत्र-	१५.९, १०
नाभिचक-	१०,५७
नामकर्मन्-	११.५०
नारद-	१०,१०१
नारसिंह-	९.३३ ; १०.१२९
नारसिंहक-	२१.४६
नारायण-	२.१२, १४; ४.१४; ५.३, २७;
	६.२१, ४०, ४३; ९.५१, ६३, ८३;
	१०.२३, ८३; ११.४८; १५.७६;
	२०.२; २१.३१; २७.५९

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय छोकसं ख्ये
नारायणानुवाक-	१८.१५५; १९.१३७
नारायणार्चन-	१५.२९
नास्तिक-	9.60
नि:सारदारु-	१७.७८
नित्य-	१७.२
नित्यकल्याणकौतुक-	२२.8७
नित्यविधि-	२५.१५३
नित्यार्चन-	१८.१८३
नित्योत्सव-	१२.१, ६५; १७.१, १७५; १८.९२
नित्योत्सवार्चा-	१८.९०
निर्ऋति-	१२.३८
निर्गम-	१२.५६
निवृत्ति-	१९.३५
निवृत्तिबीज-	१०.६१
निवेदन-	१३.७९; १६.२५; १८.१८५
निवेद्य-	१७.११०, ११५
नीराजन-	२५.१३५
नृकेसरिन्-	४.२६
रृत-	१२.89
रृत्तमण्डप-	२१.९५
गुत्तविशेष-	१७.१६७
सिंह-	8.20; १8.82
স-	१८.५८
त्रबन्ध-	9.88, 80, 44
मि-	८.८, १२; १५.६२
मिभाग-	१५.५३, ५४
मेभू-	१५.११
मेत्तिक-	१७.२, ४, <i>९</i>

INDEX_7

पारिभाषिकप्रातिपदिक म्	अष्याय स्रोकसं ख्ये
नैवेद्य-	९.२१; १०.११३, १७८; १४.३५,
	११४; १६.७३, ७९, ८२; १७.६७,
	१०६; १८.३८; २०.५४; २७.२९
न्यास-	६.५३; १०.६९; २६.७०
	Ч
पचनालय-	११.8
पश्चकाल-	१.२५; ३.६; २७.६०
पश्चगव्य-	१३.५; १४.१६, १५८; १६.१०,
	६१; १९.४२, ५७, १००, १०५,
	१०६, ११२, ११३, १४५, १७८,
	१८८, १९१ ; २०.१४, ३८ ; २१.३६,
	१०६; २७.४४
पञ्चगव्यक-	८.४; ९.३०; १४.८०
पश्चभूत-	२.३; ५.३८; १०.६७
पञ्चमावरण-	१०.१३२
पञ्चरात्र-	१.७८, ७९; २.१, ५,११,१२,१३;
	२७.५३
पश्चरात्रार्थ-	२.६, ८; ३.६; १८.११३
पश्चलोहघट-	१९.१९०
पश्चाभि-	१८. १६
पश्चामृत-	१९.१९०
पश्चायुध-	१.२७ ; २१.१०४
पश्चेन्द्रिय-	7.3
पश्चोपनिषद्-	१८.१६५; १९.१०२
पञ्चोपनिषद-	१८.१५६; २०.३२
पहिका-	२१.११२
पताका-	१७.४२, ९१ ; २५.३७, ५४
पत्तन-	१७,१३

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
पदाध्वन्-	9.40
पद्म-	४.२८; १०.१३१; १२.४८;
	१३.६७; १४.१०
पद्मिनिधि-	१२.8५
पद्महोम-	९.६०
पद्मासन-	१०.३७,११२ ; १४.८९
परमात्मन्-	६.५, ३३; ९.५१; १४.५७
परमान्न-	१३.७९; १६.३०; १८.७८
परमेष्ठवारूयमन्त्र-	१७.२२७
परिचार-	१८.२२
परिचारक-	१०.३४; १६.९०; १८.८९, ९१;
	२६.८६
परिधि-	११.१२, ७०; १८.८४
परिवर्तन-	१६.५७
परिवार-	१०.११९, १२३, १८२; ११.५८;
	१४.३५; २३.२९, ३९; २४.८४;
	२५.७६
परिवारप्रतिष्ठान-	88.868
परिवारबलि-	१०.१८५
परिषेक-	११.७३
परीवार-	9.20
पर्यमि-	११.२६
पवित्र-	११.१८; १७.१२२, २१५; २४.१५,
	१६. १७, २१, २२, २३, २५, २६,
	२९, ३०, ३३, ४४, ४७, ६२, ७१,
	७२, ७३, ७९, ८४, ८६, ८९, ९०,
	९८; २५.९१, १६५
प्रवर्तक (पवित्रक ?)-	२४.१२

	741
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय स्होत संख्ये
पवित्रक-	२४.१३, ३९, ८३
पवित्रमनु-	28.29
पवित्रमन्त्र-	१8.१९
पवित्रारोपण-	१७.२५५ ; २४.४, ६
पवित्रारोह(प ?)ण-	28.42, 200
पाञ्चकालिक-	9.90
पाञ्चजन्य-	१०.१३१
पाञ्चरात्रिक-	9.90
पाताल-	१८.८३
पात्रप्रक्षालन-	१०.३४
पादपुष्प-	१०.१४३
पादुका-	९.७८; १०.१३६, १५२, १६८;
	१२.६१ ; १८.१०६ ; २०.५६
पाद्य-	१०.११२, ११७, १३८, १६९;
	१९.६६, ८४, १०८, १३८, १४४,
	१५७, १७७, १८०, १८३, १८८;
	२०.१४, ३७
पाद्यकुम्भक-	१९.५५
पाद्यद्रव्य-	१९.१२१
पाद्यप्रतिग्रह-	१०.११७
पाद्यपात्र-	१०.७६
पाद्याम्भस्-	१९.४२, ५६
पानीय-	20.90
पानीयशाला-	२१.९३
पायस-	६.४९ ; ९.४७ ; १०.१७२ ; १४.२८,
	६३; १६.९५; १७.१३१, २४२,
	289; १८.६९, ७५, ७७, १८६;
	१९.७७; २४.७७; २५.४६, ४७;
	२६.६०, ७३

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायस्रोकसंख्ये
पायसान्न-	११.३२; २६.१४, १६
पारशव-	१७.१२१, १२३, १२४
पारिषद-	४.३२ ; १८.९३
पार्थिव-	१०.४, ८
पालिका-	१७.२६, ७४, ९५, १८६, १८७,
	२१९, २२०, २२३, २३७, २३९,
	२४४, २४६; १८.५; १९.१७
पाश-	१२.88
पितामही-	१०.१२६
पीठ-	१०.२१; १२.५८, ५९; १४.१७,
	४५, ६८, ८४, ११२, १२०, १७६,
	१७७; १५.१९, ३३, ५४; १७.८१,
	८२, ८५; १८.६२; १९.१४७;
	२३.३०, ४०; २४.३३; २५.६८,
	७१; २७.५, २५
पीठक-	२२.8८
पीठकल्पन-	१९.२३.
पीठक्लप्ति-	२२.8७
पीठमन्त्र-	१8.१७७
गीठसंक्लि त -	२२.५३
गिठिका-	१४.७०; १७.११३; १९.३८;
	२२.२१, ४०
ुसवन-	११,89
स्क-	१०.१४९; १४.३९; १८.७८, १५५;
	१९.५२ ; २४.७७
ण्डरीक-	४.३०; १२.२५; १७.१३८
ण्डरीकाक्ष-	१७.१३९
डरीकाक्षमन्त्र-	28.88

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अष्यायश्चोकसंख्ये
पुण्डरीकाक्षविद्या-	१०.३३, १०६
पुण्याह-	१९.४९; २१.१२; २५.९६; २६.५४;
	20.8, 80, 84
पुण्याहघोषण-	१७.२३८; २४.६३
पुण्याह्वाचन-	१४.१६, ४६, १६६; १७.१०२;
	१८.३३; २०.३२; २२.११; २७.८,
	२३, २८, ३८
पुनःप्रकल्पन-	२३.२०
पुन:सृष्टि-	२३.८, २५
पुरुष-	५.२७, २८, २९; ८.१६; १०.१२८;
	१४.८५; १८.६९; २५.७४
पुरुषसूक्त-	९.२५; १७.२११; १९.६४
पुरुषसूक्तक-	१९.१८०
पुरोहित-	२५.१०
पुलस्य-	५.१६
पुलह-	4.88
पुष्प-	80.888
पुष्पजल-	88.48
पुष्पपात्र-	86.66
पुष्पभाजन-	११.१०
पुष्पमण्डप-	२६.२१
पुष्पयाग-	१८.१८३ ; २५.१६९
पुष्पाञ्जलि-	९.६४ ; १०.१२०
पुस्तकस्थान-	२१.९६
पूजक-	28.88, 90
पूजा-	9.97
पूजावस्तु-	१०.१८६
पूजोपकरण-	१९.२०

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायऋोकसंख्ये
पूर्णा-	१४.२९, १३२; २०.५५; २५.१६०;
	रद ६४
पूर्णाहुति-	९.२५, ४०, ८४; ११.४७, ६९;
	१४.७४, १२१, १२९; १८.८४,
	१६६; २०.४९
पूर्वपक्ष-	9.3
पृथिवीस्थान-	80.80
पृथ्वीमन्त्र-	१8.११२
पैशाच-	१8.१३8
पैशाची-	8.23
पौराणिक-	8.88
पौरुष-	28.90
पौष्टिक-	१७.२५६ ; १९.४
प्रकृति-	५.२७, २८; ९.५३; १०.५६, ६२;
	१४.८५
प्रकेतन-	२५.३८
प्रचण्ड-	१२.१८, ३६, ६६; १३.६५
प्रणवमन्त्र-	६.१९
प्रणाम-	२१.88
प्रणीता-	११.१७, २२, ३४, ७१
प्रणीताञ्जलि-	११.१८
प्रजापति-	५.१२
रतिमा-	३.९; १४.१७, ४८, ६१, ८९, ९१,
	१७१, १७७; १७.१७५; १८.५९;
	२२.२२, २५, २६, ५४; २३.२,
	४०; २७.१९
तिमामान-	२२.६१
तिष्ठा-	२.३७; ११.२; १४.१, ३, १२, ४४,

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्

अध्यायश्लोकसंख्ये

	रा नान आग्रवस्त
	१८५, १९०; १७.१३, ४६, २५४;
	१८.३९; २०.७; २३.६; २४.५८;
	२७.३, १७, ३५, ४९, ५०
प्रतिसर-	9.30
प्रत्यवाय-	१८.१७९
प्रथमावरण-	१०.१२६; १२.२२; १८.१६१
प्रथमेष्टका-	२१.88
प्रदक्षिण-	९.६२ ; १६.२८, ५३ ; १८.३१, ६०,
	११४, १६२, १६७ ; २०.५१
प्रदीप-	१०.११३; १७.१११
प्रद्युन्न-	४.१५, १७; ७.२५
प्रधानपुरुष-	4.80
प्रपा-	१४.२२; १८.३(१), १२, २०;
	२५.३९ ; २६.८
प्रभा-	१८.४१, ९९, १५० ; २२.४९, ६० ;
	२३.१०, ४०; २५,७९
प्रक्षिगर्भ-	४.३१; १७.१५४; १५५, १५६
प्रस्थ-	१९.१०७
प्राकार-	१६.११५; २१.२६
प्राजापत्या-	8.22
प्रादुर्भाव-	२१.९२
प्राणायाम-	६.५२; १०.४०
प्रादेश-	९.८; ११.१८
प्रापण-	१६.६१
प्रायश्चित्त-	११.३, ६७; १८.१६५; २४.४;
	२५.१७; २७.१, २, ५१, ५५
प्रासाद-	३.९; १४.६३, ८०, ८३, १२९,
	१३३, १६२; १७.८०; १८.१३४;

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्

अध्याय श्लोकसंख्ये

	१८. १०, ५०, ५८, ६७, ८६, ८८,
	९७, ९८, १२१, १२२; २३.१, १४,
	१५, १९, २२, ४०; २४.७४;
	२५.१६४; २७.२, १२
प्रासादक-	१९.१०
प्रासाददेवता-	२१.८७
मोक्षण-	10.18:11.7.18 98.99

29.48

80

प्रोक्षणार्घ- १०.७७

प्रोक्षणी- ११.१९, २१, ७१ स्रोत- १०.१५०; १९.६८

फ

फल- २०.१३ फलजल- १४.५१ फलवारि- १९.४० फलवार्यभिषेक- १९.६० फलाम्बु- १९.१८८

फलाम्भस्-फलोद-१९.१५६, १८३; २०.४०

फलोदक-१९.११०

फेनप- १.३

ब

बम्रू-बलि-

8.24

९.४१; १२.६५, ६६, ६७; १४.२१,
३६, १२९; १६.३१; १७.१२७,
२४८; १८.५९, ८८, ९१, ९२, ९३,
१२३, १७०; २२.९; २४.६८;

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय स्रोक संख्ये
	२५.४७, १६६; २६.१६, ६५;
	२७.४१, ४२
बलिदान-	१२.४८, ५०; १८.८६, १२८;
	२५.४७
बलिद्रव्य-	१२.८
बलिपात्र-	22.28
बलिपीठ-	१७.७६ ; २४.३९, ८५ ; २५.१६४
ब लिप्रदान-	१२.४, ४९, ६७; १७.१४; २७.४१
बलिबिम्ब-	१२.४; १८.७०
बलिबेर-	२२.३७
बलिशेष-	१२.५९
बल्यर्चा-	१८.८७, १२३ ; १९.९
बल्यर्थपीठ-	१८.११७
बहि:सार-	१७७७
बहिर्वृत(ति ?)-	२४.१६
बहुबेर-	१४.१३६; २२.४४; २३.२०, २१,
	३५
बहुबेरप्रतिष्ठान-	18.836
बह्वच-	१७.२११; १८.४१; १९.४७;
	२६.१८
बालालय-	२३.१३, १५, ३७; २७.२
बाह्य (त्राह्म ?)-	१४.१३४
बाह्ययाग-	१०.७२
बाह्यवृत्त (ह्यावृति ?)	28.89
बिम्ब-	११.३३, ५९; १४.१४, १८,४२,
	४४, ४५, ४७, ४९, ६०, ६३, ६७,
	७३, ८५, ८९, ९३, ९४, ९६, १००,
	१०५, ११२, १२१, १६२, १६४,

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अच्यायस्रोकसंख्ये
	१७२, १७३, १७६, १८४; १५.८,
	२९; १७.२३१; १८.५८, ११९;
	१९.९; २१.३१; २२.१, २२, २४,
	३२, ४१, ४८, ६०, ६७; २३.१, ३,
	५, ६, ११, १३, २२, २४, ३१,
	४२; २४.६८, ८३; २५.८१, ९७,
	१३८, १४७, १४८, १५९, १६१;
	२६.५२; २७.४९
बिम्बक्छप्ति-	२२.२१
बिम्बषट्क-	२२.५८
बीज-	६.९, ५९; ७.१३, १४, १६, १७,
	५९, ६२, ६५; १३.३६;
बीजतोय-	१४.५१
बीजपात्र-	१७.२४४
बीजवापन-	१७.२४७
बुद्धि-	१०.५६, ६२
बृसी-	१०.३६
बेर-	१८.१५१; १९.१५; २२.२१;
	२५.५८, ६३, ७३, १४०; २६.२२;
	२७.१७
ब्रह्मन्-	५.१९; १०.५८; ११.७३; १२.४१;
	१४.१०७; १७.१७१; १९.१५०
ब्रह्मचारिन्-	६.४८, ५६
ब्रह्मबीज-	२१.१०५
त्रह्मभाग-	२०.१२
ब्रह्मयान-	१९.86
ब्रह्मरन्ध-	28.220
नसिशिला-	१४.६८, १३८
	10.401 140

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	310
ब्रह्मसूत्र-	अध्याय छोकसंख्ये
त्रहास्थान-	30.848
नहा <u>न</u> सन्धान	20.9
ब्राह्म-	88.803
সাজ-	१४.१३५; १६.३८; १९.१५४;
त्राह्मी-	२०.२८
ત્રાભા-	8.22; १३.29
)TIII	भ ।
भग-	8.8; 9.93
भगवत्-	8.2, 2, 8, 6; 4.2, 20, 22, 82;
N	९.९३ ; १२.४७
भगवद्धामन्-	१६.४
भगवद्याग-	१८.१८९
भद्वारक-	९.६६
भद्र-	१२.३६
भद्रक-	१५.३४ ; २५.१०७
भद्रपीठ-	१८.११६, १५०
भद्रसूक्त-	१४.३८
भद्रासन-	१०.९९; १८.१३७
भरद्वाज-	६.३४
भागवत-	९.६६, ९०, ९२, ९४; १८.१७७
भागवती-	१३.३४
भार-	१४.२४, ५४; १६.३३, ७५, ८६;
	१७.४९, ११३ ; १८.२७, ३२, ६७ ;
	२१.१०३; २२.६; २४.६२; २५.४१,
	४२, ४३, ८६, ८७, ११८, १५७;
	२६.९, ३२, ३७
भागीव-	४.२० ; १०.१२९
भावासन-	१३.९५

V-57

H;

मङ्ग

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अप्यायश्चोकसंख्ये
भुवनाध्वन्-	९.५७; १५.६२
भूतनाथ-	8.38
भूतमन्त्र-	१8.१२०
भूतमाला-	२१.९०
भूतशुद्धि-	88.06
भूतादि-	५.३०, ३३
भूतेश-	8.88
भूमि-	९.२१; १०.१३४; १७.१२४;
	२५.२३, ६०
भ्य:क्लिसि-	२३.२१
भूषणस्थान-	१८.१२१
भृगु-	५.१६
भृङ्गार-	१२.८
मेरी-	१२.५०; १४.११; १७.७१, १२०,
	१२१,१२४,१७८; २१.४९; २४.६१,
	२५.१८५
मेरीताडन-	१७.२६, ११६, १८१
मोग-	. ९.२१; १०.१२०, १३३, १८५;
	११.५७; १२.६२; १४.३५, ११४,
	१२२; १६.८२
ोजनासन-	१०.१६८; १९.७७; २०.५४
ोज्यविष्टर्-	२५.१३६
	. н
¶ 8−	१४.१०, ११; १८.७०, ७२;
	१९.१२९ ; २५.१२९, १६६
हरकौतुक-	१६.२७, ७१ ; १८.५८
;ल्दी य-	१८.३१
इलवारि-	१९.१84

	पारिभा	षिकप्रा	तिप	दिकम्
--	--------	---------	-----	-------

मङ्गलाङ्करपालिका-

मङ्गलाङ्कररोपण-

मङ्गलाङ्करवाप-

मङ्गलाङ्करवापन-

मङ्गलाङ्करसंवाप-

मङ्गलाम्भस्-

मङ्गलाम्भोघट-

मङ्गलाष्ट्रक-

मणिज-

मण्टप-

मण्डप-

ਸਾਤਲ-

अध्यायक्षोकसंख्ये

24.228

१४.१२; १७.१९६; २०.७

१७.२६, १८३, १९७, २३३

24.34

१७.१८५, २५७

२०.२३

१९.१३६

२६.३९, ७७

22.8

२१.९३; २४.५४, ५९, ६५, ६६;

20.20

९.३, ४५; १०.३०; १४.४, ५,

३३; १६.११, २२, २४, ६८, ७२,

८१ ; १७.१०९, १११, १९६, २०२,

२१२, २३६; १८.१२, २०, ११५,

११८, १३७, १४०, १४७, १४८,

१४९ (१), १८४ ; १९.१०, १२, १६ ;

२०.६ ; २१.२६, २७, ३६ ; २४.७५ ;

२५.३६, ५६, १००, १०६, १४८;

२६.२६, २७, २८, ४२, ५३, ६९

९.२०, २३, ४३, ४६, ६३, ६४,

६७, ७४, ८४; १०.४१, ४५;

१४.२३, २७, २८, ४३, १२५;

१५.१, ६, १०, ११, ३४, ४०, ४१,

५८, ६०, ७३, ७६; १६.१४, १८,

१९, २४, २९, ३०, ४०, ६८, ७३,

७९. ९५; १७.२३१; १८.५६,

१२२; २१.१३, १४; २४.१५, ५६,

मन

मन

मन्द

मन्त्रसंयोग-

विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिव	म
---------------------	---

अध्याय छोकसंख्ये

	गम अभित्विष्
	७९, ८१, ९९; २५.६१, ७४, १०६
	१०७, १११, १३२, १३८, १४६,
	१५४, १६१, १६३, १६८; २६.२३.
	३०, ५९, ६६, ७१, ७५, ७६;
	२७.२०
मण्डलयाग-	१५.७७
मत्स्य-	8.28
मधुघट-	१९.१७९
मधुपर्क-	१०.१२१, १४०, १६९; २५.१३६,
	१५५; २६.६१
मनु-	६.९, २२; ७.५७; ९.७३; १०.२३;
	२१.४२, ४३, ४४, ५१; २५.४६;
STATISTICS IN	२६.१६
मनोजवा-	११.8१, 88
मन्त्र-	. ९.७६, ७९; १०.१०७, १४०, १४२,
	१४३; १३.१, ३, ४, ७; १४.३९,
	४८, ५२, ८१, १२५, १२७, १२९,
	१३२, १३३, १५९; १६.७४;
	२१.८, २१, ५०, १०९, २२.११,
	१३, २२; २३.३३; २६.१५;
	२७.५५ (१)
त्रनाथ-	६.५०
त्रनायक-	६.२६
त्रन्यास-	१०.११०; ११.५७; १३.२७;
	१8.११३
त्रम् तिंप्रतिष्ठा-	18.160
ाराट्-	७.१४, २२
EORT_	13, 11

28.806

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अघ्यायश्चोकसंख्ये
मन्त्रसिद्धि-	९.७७
मन्त्राध्वन्-	९.५८; १५.६१
मन्त्रासन-	२५.१३३ ; २६.६१
मन्त्रेश-	२१.४६
मन्त्रेश्वर-	9.88
मन्दिर-	१६.६०, १०१, २१.४५; २६.२६;
	२७.१६
मरीचि-	५.१६; १७.१७२
मरुत्स्थिति-	१०.५३
मस्कर-	१७.८१, ८३
महत्-	4.79
महाकर्मन्-	१२.३२
महाकुम्भ-	१९.४४; २५.१०८
महागोपुर-	१२.8५
महाघट-	२६.३१
महाध्वज-	२७.२१
महापीठ-	१२.५७; १८.९३
महापूप-	१८.३६
महायुघ-	24.98
महाव्याहृति-	९.५९; १९.६२; २०.४२
महाहविस्-	१६.५२, ८१; १७.१११; १८.५५,
	१२१, १४८, १६४; २०.५४;
	२५.१३९, १५७; २६.७२
महाह्रद-	१२.३२
महोत्सव-	१०.१८५; १७.१, २, ८, ११, १८;
	१८.१३२, १३५
मातङ्ग-	१०.१६३
मातृका-	६.१८; ८.१०, १५

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायर्लोकसंख्ये
मातृकाचक-	9.7; ८.७
मातृकान्यास-	६.१४
मात्रा-	१०.१३९, १७१; १४.६२; १९.७६
मात्रादान-	२०.५४
मान-	२३.२५
मानव-	४.३१ ; १७.१५७, १५८
मानस-	१०.५, १३
मानाङ्ग्ल-	१७.७९
मानुष-	१४.१३४, १३७; १७.१९;
	१९.१५२, १५७; २०.११
मानुषी-	४.२२ ; २३.२
मानुष्य-	२०.२०
मान्त्र-	१०.५, १५
मायासूत्र-	9.87, 89
मायूरव्यजन-	१०.१६५
मारण-	११.84
मार्जन-	१९.९९, १५६, १७९; २०.१३
मार्जनजल-	१९.४०, ६१
माजनाम्भस्-	१९.१०९; २०.४१
माषचूर्ण-	१०.१४४
माषौदन-	९.४१; २४.६८
मासप-	१५.६६
मासेश-	१५.७१
माहेन्द्रमण्डल-	१६.१५, २४.६२
माहेन्द्री-	२२.३, ४
मीन-	१३.88
मुकुन्द-	8.28
मुखप्रक्षालन-	१०.१४२

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
मुखमण्डप-	१२.६१
मुखवास-	20.280
मुद्रा-	९.७७; १०.१०५, १७५; १२.६८;
	१३.१, २, ३, ५, ६, १२, १६, १९,
	२३, ३२, ३७, ४१, ४२, ४५, ५४,
	५८, ५९, ६७, ७६, ८१, ८३, ९४,
	९५, ९७, ९९, १०२
मुद्रिका-	१३.३३, ६२, ६३, ६५, ६६, ६८,
मुसल-	१०.१३१ ; १२.४७ ; १३.५४
मुह्र्त-	१४.१५; २४.७८
मूर्ति-	४.२५; १३.४४; २०.२३; २१.६७;
	२२.४१; २३.३२, ३३, ३४
म् तिंधर-	28.886
म् तिनामन्-	९.६५
म्र्तिप-	१४.१४, २०, ३२, ४०, ४७, ८०,
	८३, ८८, १३०, १३३, १६४;
	१७. ४८, १०१, १७४, २१२, २१३;
	१८.३०:; १९.५५; २०.३५;
	२४.४९, ८६; २६.१६, ४९
मूर्तिभेद-	8.82
मूर्तिमन्त्र-	९.७१; १९.६५
मूर्तिहोम-	२१.२८
मूर्घेष्टका-	२१.१२०
मूल-	९.२२; २४.९८; २५.१४७
मूलकुम्भाभिषेचन-	१९.१३७
मूलविम्ब.	१०.१०३ ; १८.१२० ; २४.७२
मूलबेर-	१६.८२, ११७; १८.६७, ७४;

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अ ^६ या यश्लोकसंख् ये
	२२.३६; २३.११, ३९; २४.१४;
	२५.५९, ६५; २६.६६
मूलमन्त्र-	९.४८; १०.८७, १०२, १०४, १०६,
	१८२; ११.२५, ६९; १२.६६;
	१६.३०; १९.५१; २०.३३; २१.११,
	३०, ४०; २२.१०, १९; २४.७२;
	२७.११, ४१
मूलविद्या-	८.१६; ९.१९, २४, ५५; ११.९,१४;
	१७.२१५, २२९, २३१, २४६;
	१८.८३, १५९; २१.११६
मूलाधार-	88.90
मूलाम्भस्-	१९.१४६
मूलार्चा-	२४.८३
मूलौषिघट-	१९.१३२
मृगयोत्सव-	१८.१२९
मृत्तिकाग्रहण-	१७.२०३
मेक्षण-	११.१२
मेखल-	९.९; ११.५; २४.१५; २६.४०
मौक्तिकातपवारण-	१८.१०३
गैद्ग-	११.३२
गैद्रक-	१८.७७
	य
जन-	१४.१२२ ; १६.१०
जमान-	१४.१५, १८६ ; १७.२५० ; १८.५७,
	१७३, १७९; १९.४, ८०; २०.५५,
	५७; २२.१५, २३; २३.१८, २२;
	२४.४९, ८७, ९४; २५.३३, ३४,
	९२, १५२, १६०, १७१, १७३;

२६.७, ५२, ७४, ८१, ८४

	101
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय क्षोकसंख्ये
यज्ञ-	२१.३
यति-	९.८२ ; २४.४०
यम-	१२.३८
यव-	२२.६२, ६३, ६५, ६६
यवकुम्भ-	१९.१८०
यवघट-	१९.१११
यत्रवारि-	२०.8३
यवाम्बु-	२०.१३
यवाम्भस्-	१९.६३
यवोदक-	१९.४१, ९९, १४५, १५६
याग-	९.४५; १८.१७८, १८२; २४.१;
	२५.३४ ; २७.१
यागकर्मन्-	१८.१७८
यागनिकेतन-	१8.१३०
यागबेर-	२२.३९
यागमण्डप-	१६.७९; १७.४६; १८.११, ६१,
	८६, ११६
यागसदन-	१०.२६; १६.२९; १८.१२२, १६४
यागार्थमण्डप-	१६.३८
यात्रा-	२२.३८; २५.१३५(१)
यान-	२२.३६; २३.२४
युत-	७.३२ ; ९.७ ; २७.८
योग-	१४.९५
योगनिद्रा-	१६.४९
योगपीठ-	१०.८८, ११०; ११.५५; १४.८१
	१०.१२४
योगशास्त्र-	६.२७
योगाभ्यास-	१३.२०
	९.९; ११.७; २६.४०

-0	-0		0
CHIER	HIEROS	प्रात्य	दिकम्
		400	1 dans

अध्याय क्लोक संख्ये

3	

	7
रक्तस्रीदर्शन-	२७.88
रजस्-	५.२३
रजोगुण-	५.२३
रत-	१९.१७६, १८२
रत्नुकुम्भ-	१९.११०; २०.४२

रत्नतोय-88.40 रलन्यास-२७.२४

रलशिला-१४.१७, १३५

रत्नसिंछ-१९.१५६ रलाधारशिलाहुति-28.220 रत्नाधिवासन-२७.२४

रत्नाम्भस्-१९.४०, ६२; २०.१३

रथ-१०.१६३; १४.१८, ३७; १७.७०; १८.९५, ९८; २५.१६९, १८२

रसतन्मात्र-५.३५

राघव-१०.१२९; १६.१०८

रुद्र-५.१२, १३, १४, १५; १७.१७७

रुद्रसृष्टि-५.१६ रूपतम्मात्र-4.38

ल

लक्ष्मी-९.२१; ११.४८; २२.५७, ५९

लक्ष्मीनारायणमनु-9.46

लय-4.87; 88.806

लोकपाल-१६.३१; २१.४२ लोकसप्तक-

६.३७ लोकसृष्टि-4.4

लोह-१९.६२, १७६, १८२

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्याय <i>म्</i> डोकसंख्ये
लोहक-	१९.९७
लोहज-	२२.१
लोहवारि-	१९.१५६
लोहस्नान-	२०.४२
लोहाम्बु-	२०.१३
लोहाम्भस्-	१९.80
लोहिता-	११.8१,88
लोहोदक-	१९.११०
	a
वज्र-	१२.88
वनमाला-	१०.१२४, १३१ ; १२.४८ ; २५.६४,
	६७, ७०
वनमालिका-	१३.५७
वर-	१२.8२
वरदा-	१३.५८
वराह-	8.28, 20
वरुण-	१२.३९
वरुणमन्त्रक-	१०.२९
वर्णचक्र-	८.११
वर्णन्यास-	६.१२
वर्णाध्वन्-	९.५८; १५.६१
वर्णोद्धार-	७,२९
वर्मन्-	१०.१७३
वर्मग्रन्ध-	१३.११
वशीकृति-	88.88
वसिष्ठ-	६.३५; १७.२१६; २५.१४, १७,
	२४, २७
वसुमन्दिर-	२१.९8

Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये 💮 🦠
वसुरेतस्-	१२.३२
वस्त्र-	१३.६८; १९.६८; २०.८७
वह्निकुण्ड-	२६.४०
वह्विघारण-	१८.८५
वह्निप्राकार-	१०.३९
वहिबीज-	१०.४२, ६०
वहिस्थान-	१०.५१
वामदेव्य-	१०.१8३
वामन-	४.२०, ३०; १०.१३०; १२.२५;
	१७.१४१, १४२
वायवी-	२२.३, ४
वायव्य-	१०.४, ६
वायु-	१०.५८; १२.३९
वायुमन्त्र-	१०.२८
वायु(अप् ?) स्थान-	१०.89
वाराह-	२१.४६
वारुण-	१०.५, १०, १५, १६
वारुणी-	२२.३, ४
वालिख्य-	۶.۶
वासुदेव-	२.१०; ४.८, १०, ११, १५, १६,
	१९, २१, २४, ३०; ७.१०, १५;
	८.८९;१०.१३०;१३.८४;१५.७२,
	७३; १६.२६; १७.१८; १८.६८,
	७३; १९.७२, १४२, १४३; २१.८३,
	१२२ ; २६.८९
वासुदेवसमर्चन-	१५.२९
वास्तुदेवता-	२५.१६६
वास्तुनाथ-	१२.९, १०

401
अध्याय श्लोकसं ख्ये
28.48
१७.१६
१०.१६8
78.98
१३.३३
१०,१०१
१२.२९
9.0; 80.882
१४.६;१७.९३;१८.३०; २४.५५;
२५.१०१ ; २६.८, २५
१७.१९८
१०.१२७
१२.२२
9.97
५.२५
१५.३६
9.20
१०.१२५
१८.१००; २३.२६; २५.१०२;
२६.२६
१२.४३
१६.२
१६.२५, १२१ ; २५.३६
१६.५५
१८.१३१
१७.२२८
११.४३,४५
६.३४; २५.१५; २७.५८

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्लोकसंख्ये
विष्णु-	४.४२; ५.५, १९, २४; ६.२०;
	७.१३ ; ८.४७ ; ९.२३, ७३ ; १०.३ ;
	१३.88; १8.३8
विष्णुगायत्री-	१०.७३, ८४, १३८, १३९, १४२,
	१५६; ११.२३; १४.१२१;
	१७.२२३ ; १९.२९, ३५, ३७, ५६,
	६५, १००, १०२; २०.४५; २४.८५
विष्णुगायत्रीमनु-	७.३५
विष्णुपारिषदेश्वर-	१२.५८
विष्णुलोक-	२१.१२३ ; २५.१८०
विष्णुसूक्त-	१४.३९; १७.८८; १८.१५५
विष्णुहस्त	१०.१७६
विष्णुहस्तक-	९.७५
विष्वक्सेन-	४.४१; १०.१३५, १८५; १३.६२;
	१७.२०९ ; १८.१८७
विसर्जन-	9.68
ग्रीथि-	१५.१२, ३६; १९.१५१, १६१,
	२०.१२
ीथी- , क्लिक्ट	१५,५५
. त -	28.20
षाकपि-	४.२६
णुक-	80.68
द्पाठन-	१९.५०
<u>इम</u> ्ति-	४.३०; १७.५६
• दे -	
देका-	१४.९; १८.१२; २६.६१
	९.१३, १६; १०.१३८; १८.६१;
	१९.१३, १५; २०.३५; २१.१०२;
	२३.३५; २६.८

पारिभाषिकप्रतिपदिकम्	400
वेदी-	अध्याय स्त्रोक संख्ये
वेसर-	9.8, 4
वैकारिक-	२१.६२
वेकुण्ठमूर्ति-	4.30, 38
वेखरी-	४.२६
	₹8.80€
वैखानस-	8.3
वैदिक-	28.80
वैनतेयध्वजोच्छ्य-	१७.२२
वैभव-	२१.८०
वैराग्य-	19.09
वैश्वदेव-	११.५३
वैष्णव-	३.११, २५; ९.८२, ८७; १०.१६०;
	१२.६; १४.३९, ११६, १८२;
	१६.५४, ६३, ८८; १७.१७, ७५;
100	२१.११५; २४.४१; २५.५०, १७८;
	२६.९१; २७.१५, ५७
वैष्णवक्षेत्र-	१०,६
वैष्णवामि-	28.89
वैष्णवालय	२१.९६
वैष्णवी-	8.22; १०.१28
व्यजन-	१०.१६५; ११.१२; १८.१०३
व्यापकन्यास-	६.१२, ६१; १४.८६
व्याप्ति-	१०.१२७; १५.६४
व्यास-	१७,२१६
व्याहृति-	११.३७; २१.११५; २७.३६
व्यूह-	४.२३ ; ७.१३
व्यूह्मन्त्र-	१४.७५; १७.२४३
व्रत-	२५.२०, २१,३०

पारिभाषिकप्रतिप	देकम्

अध्यायश्लोकसंख्ये

	श
शक्ति-	१०.९७; १२.२, ४४; १५.७४
शक्तिचामरधारिणी-	१०.१२७
शङ्क-	१५.७; २१.१३, २०
शङ्ककर्ण-	४.३१ ; १२.२६ ; १७.१४२, १४४
शङ्ख-	४.२८; १२.१७, ३४, ४५, ४७;
	१३.६७
शङ्खविधि-	१५.१8
शङ्खोदर-	8.78
शब्दतन्मात्र-	५.३३ ; १०.५५, ५६
शब्दबिम्ब-	28.200
शयन-	१४.२१, ६५, ६६, ६७, १३८;
	१६.३३, ४१, ७६; १७.४९, २५६;
	१८.३९, ६०, ९४; २१.९४;
	२२.३५, ४५; २५.११७, १४८,
	१५०, १६८; २६.३२, ३४, ६७
शयनार्चा-	१६.२७
शयान-	९.२१; १६.६१; २२.४६; २३.२४
शय्या-	₹0.6
शराव-	९.४२; १७.१८६, १९२, २२१,
	२२८, २४०
शरावक-	१९.४५
शाकुन-	१२.६३; १४.३८; १७.२११;
	१८.३०, ४१ ; २६.१८
शान्ति-	९.८५; २१.८, २१; २३.४४;
	२४.३, ६७
शान्तिक-	१७.२५६ ; १९.४ ; २१.२८
शान्तिकलश-	36.886

	465
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायस्त्रोकसंख्ये
शान्तितोय-	१४.१२१
शान्तिद्रव्यघट-	१९.१२२
शान्तिवारि-	१९.११७, १४५; २०.२१
शान्तिविधि-	२३.४०
शान्तिहोम-	९.३३, ४५, ८४; १८.१६५;
	24.883
शान्तिकहोम-	28.88
शान्युदक-	88.69
शार्ङ्ग-	१०.१३१ ; १२.४८
शालिपीठ-	१४.६६, ६८
शिखर-	१४.८५, १७४
शिखाघट-	२१.१२१
शिबिका-	९.८६; १०.१६३; १२.४८, ६१;
	१६.१०१ १७.७०, १०७, १७५,
	२०९;१८.४१,९८,१०५;२५.९९;
	२६.५३
शिल्पिन्-	२१.४७, ७२, १२२; २२.१७
शिल्पिवर-	१४.५७
शिल्पिशाला-	१8.89
शिव-	१७.२२६ ; २५.१२६
शिवसंकल्प-	१४.१६४
शिशिरास्त्र-	१२.88
शिष्य-	३.१, ११, २६, २७; ६.१; ९.२५,
	३४, ३७, ३९, ४१, ४४, ४७, ५२,
	५४, ५९, ६२, ६५, ६९, ७०, ७४,
	७५, ८३, ८५; १७.१८४, २५४
गुक-	१७.२१६
शुद्धतोय-	१९.१५७
V—59	

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्लोकसंख्ये
गुद्धसलिल-	१९.१३९
शुद्धामलकवारि-	१०.१४६
गुद्धाम्भस्-	१९.१५४; २०.१६, २८; २७.४७
शुद्धि-	9.97
गुद्धोद-	१९.१२४
गुद्धोदक-	१९.१४०
शुद्धोदकलश-	१९.६७
शुद्धोदकपरिष्ठुत(प्रव ?)-	१९.१३८
गुद्धोदकोद्धृति-	१९.६९
गुद्धोदघट-	86.98
ग्रुन:शेप-	२५.१४
शूल-	२७.२४
शूलस्थापन-	२७.२४
शैल-	२२.१, ५, ६
शोभा-	१५.१७
शोषण-	९.५२
शौरि-	8.24
श्रद्धा-	१०.१२७
श्री-	१०.१३४
श्रीघर-	१०.१२९
श्रीवत्स-	४.२९; १०.१२४; १५.६४
श्रीवाराह-	१०.१२९
श्रीसूक्त-	१४.३८; १७.२११; १९.७२;
THE WATER OF THE PARTY OF THE P	२०.४९
श्वेतमृत्तना-	१.२६; ३.१४; १०.६, ३६
	ष
षडङ्ग-	७.३६, ४९
बङ्गुण-	९.९३

	467
पारिभाषि कप्रातिपदिकम्	अध्यायऋोकसंख्ये
	स
संकर्षण-	४.९, १५, १७, २६
संकर्षणमनु-	७.२३
संनिधि-	१०.१०५
संन्यासिन्-	६.५६
संपातघृत-	१७.२४४
संपाताज्य-	१७.२४४ ; २१.११६
संप्रोक्षण-	२३.४३ ; २७.३५, ५१
संमुखीकरण-	१०.१०९
संहार-	६.५७; १४.७८; २३.३६
संहारक्रम-	9.89; 80.80
संहति-	५.२० ; ६.५४, ५६
संहृतियोग-	१८.१६८
सत्य-	१३.४४ ; १८.६९
सत्यशक्ति-	१०.१२५
सत्त्व-	५,२३, २४
सनक-	५.६; १०.१००
सनत्कुमार-	20.200
सनन्द-	१०,१००

सप्तलोक- १८.८३ सभाजन- १४.१२२; १६.२४, ७९, ८२; २५.१४०; २६.७३

8.80

सम्य- १८.१४, १७

समय- ९.९१

सनन्दन-

समा(दा?)चार-समाधि-१४.९५

समाराधन- १६.६९; २४.५२; २७.२८, ३४

पारिभाषिकप्रातियदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
समाराधनवस्तु-	१०.७२
समिध्-	९.२४; १०.१०; ११.११, ५९, ६०,
	६३, ६४, ७०; १४.२९, ३६;
	१७.२४२; १८.१५९; २४.७८;
	२५.१४२, १५९; २६.६४
समुत्पाद्न-	१३.१९
सर्पनेत्र-	४.३१ ; १२.२७ ; १७.१४६, १४७
सर्वीषिघट-	१९.१३६
सर्वीषध्यम्बु-	१९.१४६
सहकारिन्-	२४.९५
सहस्रकलशस्त्रान-	२०.२,३१
सहस्रधारा-	१०.१४९; १९.७२; २०.५२;
	२५. १३४
सांवत्सर-	28.96
साक्षिन्-	१२ ३३
सात्त्वत-	9.90
साधक-	११.५०
सामग-	१४.५८
सावित्री-	१९.६१ ; २०.४१
सिंहविष्टर-	१८.११८
सिंहासन-	१६.७२
सिद्धाश्रम-	१.२
सीमन्तोन्नयन-	११.५०
सुदर्शन-	१४.३४; १६.४०; १७.१७५;
	१८.८७, ९०, ११६, १४३ ; १९.१४७
सुप्रतिष्ठ-	१२.२८; १७.१५२
सुप्रतिष्ठित-	8.38
सुभद्र-	१२.३६
	1 1 1

2 2 2 2	469
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	. अघ्यायश्लोकसंख्ये
सुमुख-	४.३१; १२.२७; १७.१४९
सुर-	१४.१३५
सुषुम्रा-	१०.५७; १४.९३
स्तिकाशौच-	20.86
सूत्रपात-	70.9
सूरि-	9.90
सृष्टि-	४.११; ५.२०, २५; ६.५४, ५६;
	९.५8; २३.३६
सृष्टिक्रम-	९.५३
स्ष्टिन्यास-	६.५६
सृष्टिशक्ति-	१०.१२५
सेनेश-	22,926
सोममन्त्र-	१७.२४५
सौदर्शन-	२१.८, २१, ४६
सौम्य-	१५.४१
सौर-	१५.8१
स्तुति-	9.97
स्तोत्रपठन-	१०.१६६
स्थिण्डल-	११.१०; २१.१०७
स्थपति-	२१.१२
स्थान-	२२.३६, ४५
स्थानक-	२२.३२, ३३
स्थापक-	२१.१२
स्थापन-	१४.१३६, १८३; २१.६७; २७.१७
स्थापनविधि-	28.869
स्थाली-	११.११, २४
स्थित-	१०.११२; २२.४६, ४७, ५९;
	23.28

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अ ^६ यायश्चोकसंख्ये
स्थितार्चा-	२२.५३
स्थिति-	४.११; ५.२०, २५
स्थितिन्यास-	६.५५, ५७
स्थिरविम्ब-	१०.१११
स्थूपि-	२१.६१
स्थूपिका-	२१.१२१
स्नपन-	११.३; १४.४९, ५२; १७.४७;
	१८.११९, १४२; १९.१, २, ५, ८,
	१०, ५७, ६२, ६३, ८२, ८३, ८४,
	१०७, ११३, ११४(१), १२०, १२१,
	१२३, १२५, १३९, १४८, १४९,
	१६२, १८१, १९४; २०.३७, ४०,
	४९; २१.९३; २३.४३; २४.८२,
	९९; २७.८, १३, १४, २५, २७,
	२९, ३२, ३४, ४३, ५०,
स्नपनमण्डप-	१८.१६३
स्नान-	६.२३; १०.३, ४, ८, ९, १०, ११,
	१३, १५, १६, १४९; १३.२१;
	१८.५९; १९.५, १०४, १३६, १५८,
	१८३, १८४ ; २७.२३
स्नानघट-	१९.१९२
स्नानबिम्ब-	१८.६१ ; २२.३९
स्नानवेदि-	१९.४८ ; २५.१३३
स्नानवेदिका-	१०.१३७; २५.१५५
स्नानार्थवेदिका-	२४.७५
स्नानासन-	१०,१३६
स्नानीय-	१०,७६
स्पर्शतन्मात्र-	4.38

	741
पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्चोकसंख्ये
स्पर्शमन्त्र-	१७.२४४
स्फुलिङ्गिनी-	११.8२, ४५
स्रुच्-	११.१२, २९, ३९, ६८, ७४ (?)
	१८.१८; २७.४३
स्रुव-	११.१२, २९, ३१, ३९, ६४, ६८,
	७४ ; १८.१८ ; २७.४३
स्वदेहरक्षण-	१३.१६
स्वमदर्शन-	9.80
स्वप्नाधिपतिमन्त्र-	9.80
स्वमन्त्र-	१४.९८
स्वरक्षण-	१०.३९, ४०
स्वर्णसूची-	१४.५६
स्वविद्या-	9.46
स्वस्तिक-	१४.२४ ; १५.३४, ५७ ; २५.१०७
स्वस्तिकमण्डल-	१५.३८
स्वस्तिकासन-	१०.३७, ११३
स्वस्तिसूक्त-	१८.९५
स्वस्तिसूक्तक-	२५.५२
स्वागत-	१०.१०५
स्वाध्याय	9.98
स्वायंभुव-	4.0
स्वायंभुवी-	२३.२
	E
हयप्रीव-	४.२६
हयमुख-	१७.१२३
ह्यानन-	१०.१२९
हरि -	8.28
हरिद्रान्न-	१८.७७

पारिभाषिकप्रातिपदिकम्	अध्यायश्लोकसंख्ये
ह्वन-	१०.१०; ११.४, १०, ७५;
	१४.११८, ११९, १२०; १८.१२३;
	२५.१४४; २६.६५; २७.३१, ३३
हविस्-	१८.१६७, १८५; २४.६९, ७०;
	२५.९६, १५६; २७.३०
हविश्चतुष्क-	१८.७०
हस्त-	९.४; १७.२७, २८, ३०; १८.१२,
	१३, ६६; १९.११, १३; २०.६;
	२१.१६, २९, ५२, ५३, ५४;
	२४.३७, ३८; २६.२३, २४
हार-	२१.८५
हिमतोय-	२०.२४
हिमवारि-	२५.८४
हिमवार्याष्ट्रत-	२५.८९
हुताश-	१२.३७
हृदयमन्त्र-	१४.१६०
हन्मन्त्र-:	१४.६०, ६४,
हेतिराज-	१४.५१ ; १८.५९
हेतीश-	88.68
हेतु(ति?)-	२३.११
हेमाम्बु-	१8.40
होम-	६.२२ ; ७.२२, ४४ ; ९.७३ ; १०.७१,
	१०९, १८४; ११.१, ८; १४.७५;
	१८.१६४; २०.४९; २१.११३;
	२२.२०; २५.१४२; २७.९, ४१,
	83
होमद्रव्य-	११.११, २०.
ोमवस्तु-	११.३१

CORRIGENDA

Page	i	line	5	read	रक्षण	for	रक्षणण
"	ii	,,,	14	"	Manuscripts		
"	"	"	24	"	Grantha	"	
"	iii	,,	23	inser	t: (विसर्ग) aft	er f	ने and before
				the	hyphen.		
"	vi '	"	11	read	गौरव	for	गौर
"	vii	,,	16,21	"	श्रीमद्भ्य:	"	श्रीमद्भय:
"	x	"	5	"	वैषम्य	"	वैषग्य
"	,,	"	13	"	कार्यपीया	"	कांश्पीया
"	"	"	21	"	"	"	कारपीया
"	xvi	,,	14	inser	t ११. before	[3	ाभिकार्यविधि:]
"	,,	"	15	read	जिज्ञासा	for	ज्ञिज्ञासा
"	xvii	"	20	"	बाह्य	"	ब्राह्मे
"	xxiv	"	"	inser	ः नित्योत्सवलक्षा	गम्.	२,३ after
				line	29 and before	30)
"	,,	line	30	read	8-9	for	₹-€
"	2,4,6	11	1	"	संहितायां	"	संहिता
"	6 ve	rse	61c	"	आ नखात्	"	आनखात्
"	" f.n.	ine	3	"	for	"	far
"	8 1	ine	1	"	विश्वामित्र-	"	बिश्वामित्र-
					संहितायां		संहिता
"	;, ve:	rse	80a	"	दत्त्वा	"	दत्वा
"	10 ,,		16c	"	°मात्रेयं	"	[°] मात्रयं
"	12 f.n. 1		11	"	32	"	3.
,,	16 ,,	,,	7	"	शिष्य०	"	शीष्य०
"	10-	"	2		सर्वै:	"	सर्वै:
	_60						

Page	22	verse	5c rea	id दृष्ट्वा	for दृष्ट्वा
		f. n. line	9	- ਹਨਗਾ	That
"	" 41	verse	CA.	ਜ਼ਤੀਤਜ਼ਾ	
"		Verse	9,	ਪਤੀਕ	12
"	42	"	3d ,,		
"	47	"	2d ,,	नकेषु संस्थिते	,, नकेषुसंस्थिते
"	50	"	27ь "	वाग्यतः	,, वायतः
"	"	"	30ь "	बद्ध्वा	,, बध्वा
"	52	"	49 _b ,,	छित्त्वा	,, छित्वा
"	54	"	67c ,,	ह ग्बन्घ	,, दिग्बन्ध
77	55	"	79d "	बुद्ध्या	,, बुद्धया
"	56	"	87ь "	वैष्णवान्	,, वेष्णवान्
"	"	"	89ь "	संनिधौ	,, संनिधौं
77	"	"	93a ,,	षड्गुण	,, षङ्गुण
"	59	"	26c ,,	आजानु	,, आ जानु
"	. ,,	"	28d ,,	समुद्घाट्या॰	,, समुद्धाखा ^०
"	60	"	37c ,,	बद्घ्वा	,, बध्वा
"	62	"	53ь "	°दाभूमध्यं	" ^० दा भ्रमध्यं
"	66	• • • • • • • • • • • • • • • • • • • •	91c ,,	न (नज्?) पूर्वी॰	
"	. 11	"	94ь "	देव (वेद?)	,, देव
"	67	"	96c ,,	संपूर्ण	,, संपूर्ण
"	70	"	174a ,,	दत्त्वा	,, दत्वा
"	71	line	1 ,,	ं ऽध्याय:	,, ऽघ्यायः
"	. 72	verse	151c ,,	दत्त्वा	,, दत्वा
"	73	line	1 ,,	ऽध्याय:	,, ॰ऽघ्यायः
"	74	verse	1782 ,,	दत्त्वा	,, दत्वा
"	76	"	1a "	भगवन्	,, भगवान्
,,	77	"	14c ,,		,,, उदीच्यश्च
"	84	"	8ь "		,, धारयेद्धण्टया
,	99	"	8c ,,		,, अपरो

Page	87	verse	38c re	ead	खङ्गं	for	खड्गं
"	88	"	55c	"	वेदविद्भ्यो	"	वेदविद्भयो
"	89	"	61c	"	दत्त्वा	"	दत्वा
,,	90	"	10 _b	"	बद्घ्वा	"	बध्वा
"	94	,,	53d	,,	बद्ध्वे॰	"	बध्वे॰
"	95	,,	60a	"	बद्ध्वा	"	बध्वा
"	96	,,	69a	"	भवेन्मुष्टि॰	"	भवे न्मुष्टि॰
"	97	,,	846	"	॰द्रैषा स्यात्	"	॰द्रैषात् स्या
,,	"	f. n. line	1	"	देवप्रिय	"	देवप्रिय॰
"	98	verse	92d	"	निर्व्यासङ्गेन	"	निर्वासिङ्गेन
"	101	line	. 1	,,	°S ध्यायः	"	॰ऽ घ्यायः
"	"	verse	22d	"	नयेद् द्विज	"	नयेद्द्विवज
,,	,,	,,	26ab	"	॰वे <u>ष</u> ्य	"	॰ वेष्टय
,,	104	,,	50ab	"	,,	"	"
,,	,,	f. n. line	4	"	नेत्रं मनसा	"	नेत्र मनसा
	105	verse	70a	,,	्मन्येन	"	्मिन्येन
"	,,	"	71a	"	बुद्ध्वा	"	बुध्वा
"	106	f. n. line	5	"	संहारान्तं	"	संहारान्त
"	107	verse	89a	"	दत्त्वा	"	दत्वा
"		"	89d	"	बद्घ्वा	"	बध्वा
"	108	"	99a	"	विभुना	77	विभुत्ना
"		"	101a	"	बुद्घ्वा	"	बुध्वा
"	" 109	"	107ь	"	स्पृष्ट(सृष्टिः)मा	"	स्पृष्ट(सृष्टिः)मा°
"	110	"	115d	"	°नुद्घोष°	"	[°] नुद्धोष [°]
"		"	116d	17	तत्तद्घोषण°	"	तत्तद्धोषण [°]
"	77	11	119c	"	शुद्ध्यर्थ	17	
"	" 111	"	131ь	77	तदनु	"	तदुनु
"	116		185a	77	वैशाख	"	वैशास्व
"	116	"	185d	77	१८५	77	१८५
"	TTO	"		P			

1	7	0
4	78	n

					0	
Page	117	verse	7a	"		" मेट्°
"	118	"	12 _b	"	कोष्ठै°	,, कोष्टै°
"	120	,,,	35d	"	प्राच्यु(ञ्च्यु	?)° ,, प्राच्यु(ऋगु?)
"	121	"	44a	"	यद्वा	,, ाद्वा
"	123	line	1	"	[°] ऽध्यायः	,, [°] ऽघ्याय:
"	, ,,	verse	67a	"	पूजनीया:	,, पूजतीयाः
"	124	, ,,	77d	"	कश्यपा°	,, काश्यपा°
"	125	"	12a	"	°श्चैव	,, [°] श्चव
"	127	"	27bc	"	बद्ध्वा	,, बध्वा
"	128	"	43 _b	"	°दुद्घोषणा°	,, °दुद्धोषणा°
"	131	"	71 _b	"	बद्घ्वा	,, बध्वा
"	133	"	90d	"	भुवि	,, भुजि
"	134	"	101ь	"	शिबिकादि	,, शिबिकादि
"	136	"	94	"	यत्फ(य:फ?)ल	
"	137	"	12.	"	°त्तीर्थ°	,, ॰त्तीथ॰
"	144	"	00	"	र्मन्त्रै:	22
"	,,		01.		बद्ध्वा	਼ਹਿਤਜ਼ਾ
	146	"	100.	"		
"	147	"	110.	"	ग्ग नर्तक्यो(की?)	" " गा॰ , नर्तक्यो गा॰
"		"	100 .	"		
"	153	"	180.	"	दत्त्वा	,, दत्वा
"	TOO	"		"	गायकै:	,, गायकेः
"	110	"		"	शरावाणां	,, शरावणां
"	158	"		"	शोभने	,, शोमने
"	159	"		,	दत्त्वा	,, दत्वा
"	162	"	25c ,	,	बद्घ्वा	,, बध्वा
,	163	line	1,	,	°S ध्याय:	,, °S घ्याय:
,	163	verse	35ac ,	,	बद्घ्वा	,, बध्वा
,	165	"	58d ,	,	99	" "
	166	33	59ь "		27	" "
					The second secon	

Page	167	verse	75d	read	पूर्वकै:	for	पूर्वके:
77.	168	"	92ab,93b	,,	दत्त्वा		दत्वा
"	171	,,	123 _b	"	"		
"	175	line	1	"	ः ऽध्यायः	"	ः ऽध्यायः
"	"	verse	170ь	"	स्थानेषु		स्थाने <u>प</u>
,,	176	,,	172d	"	व्रजेत्	"	यजेत्
,,,	"	"	174a	"	दत्त्वो°	"	दत्वो°
	"		74d, 176a	"	दत्त्वा	"	दत्वा
"			176c	"	स्वर्णा°	"	स्वाणी°
"	177	"	186c	"	चतुर्विधं	"	चतुर्विद्यं
"	178	"	7c	"	बद्ध्वा	"	बध्वा
"	179	"		100	: (विसर्ग) aft		
"	181	line	1		[°] ऽघ्यायः		[°] ऽघ्यायः
"	183	verse	53d	"	दत्त्वा	"	
"	187		103:	"	षड्गुणं	"	
"	188	"	109a		त(क ?)क्रोलं		त(क ?)क्रोलं
"	100	"	112c	"	°लब्धेषु	"	°लब्बेपु
"	"	"	1141	"	वीथिकाम्	"	वीथिकाम्
"	"	"	120a				रोष(षा?) लामे
"	189	"	123c		°वक्ष्यामि	"	OTOTELET
"	"	"	148c	"	°नभ्यर्च्य	"	°नभ्यच्यर्य
"	191	"	1400 153a	inser	t : (विसर्ग) a		
"	192	"			4	for	सौम्यान्तेपु
77	"	"	1605		°प्कोणेषु	""	0 12
"	193	"	164a		प्राञ्ल्यु [°]	"	o
"	194	"	173b		भाञ्ख °स्तद् द्विज°	"	°स्तद्विज°
"	196	"	3a				बध्वा
"	197	"	8a		बद्ध्वा	"	्ख ङ्ग
"	198	"	29ь	"	खड्गं	"	दला
"	200	"	47c	71	द्त्त्वा	17	
		*					

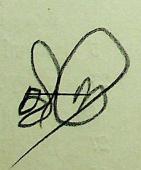
Digitized by Madhuban Trust, Delhi विश्वामित्रसंहिता

1	Page	206	vers	e	48	ь ге	ad (सधनै°	for	साधनै°	
	"	"	"		48	d,	, ;	द्रवा	,,	द्त्वा	
	"	208	"		72	d,	,	शिल्पी श	ास्र°,	, शिल्पिश	ास्र°
	"	210	"		92	۱,	, ((लिखे ? °) ,	, (लिखेत्	?)
	"	"	"		94t	,,	5	ासु°	٠,,	0	
	"	213	"		123a	,,	₹	नर्वं	,,	2_	
	"	217	"		48a	٠,,	f	बेम्बा°	,,	बिम्बां°	
	"	"	"		483	,,	ख	पानदा°	"	उपानहा°	
	,,	218	"		60a	,,	ą	त्तां	,,	वृत्ता	
,	,	219	line		1	"	C	े ऽध्याय:	"	[°] ऽघ्यायः	
,	,	223	vers	е	341	,,	°नात्र	ा(तींनाम?		नात्रा(तींनाम	?)धि॰
,	,	224	"		3a			गवत:	"	भभवत:	
7:	,	225	"		12 _b	"	(0	पवित्र ?)	,,	(वित्र ?)	
"	, ,	227	line		1	"	°	ध्याय:	"	[°] ऽघ्यायः	
"	6	229	verse		48d	"		रुवा	"	बध्वा	
"	2	233	line		1	"		े ध्याय:	"	[°] घ्याय:	
"	"		verse		86ь	"		दशाक्षर [°]	"	द्वादक्षर [°]	
"	2	38	"		38c	"		म्हिपत	"	संकल्पित्	
"	2	39	"	47a,	48a	"	दन	वा	"	दत्वा	
"	24	41	"		73a	"		णां	"	बेराणं	
"	24	14	"	98ь,	99 _a	"	बद्		"	बध्वा	
"	24	18	,, 14	1d, 1	145a	"	दत्त		"	दत्वा	
"	25	2	"		182a	"		ा(१) ढ्य		नागा(१) ढ्	यान
"	25	8	"		57d	"		डु ल		ताण्डुल	" \
15	26	1	line		1			याय:	"	ऽघ्याय:	
,	26	2 v	erse		13 _a	"		मूलात्	"		
,	77	f. r	. line		1	"		पन्त°	"	आमूलात् °र्णवपन्त°	
	264		erse		38a	77		विशद्घट [°]	"	णवपन्त पञ्चविशद्धट	0
	269		p. lin		28	"					
			1		O O	77	Tota	ined	77	retainep	

Page	271	c. n. line	25	read (cd) for (d)
"	273	"	11	" Metrical Matrical
				rule has not rule has ot
				been followed been
	277	verse	21c	fallowed ,, संक्षाल्य , सक्षाल्य
"	279		6ь	,, ,,
"	280	Colophon		read षड्विंशोऽध्याय: for षड्विंशो-
"				्रध्याय:
	285	line	9	insert comma (,) after হ্ছ:.
"	291		1	read 2 (Part II) for 1 (Part II)
"	298	"	23	insert, 98 after 80 and before
"	200	"	20	the semicolon.
,,	299			insert वा. सं. १.२४ देवस्य त्वा
,,,				सवितुः प्रसवे १०.१७७ in
				between line 9 & 10
•		,,	12	insert १९, before ८७
"	"		19	insert, १२१ after ५९ and
"	"	"		before the semicolon.
,,	302	"	5	read पारि° for परि
*))	"	,,	23	,, गुडान्नम् ,, गुडान्नाम्
"	320	"	4	,, भागं ,, मागं
"	329	"	27	,, (दा ?) ,, (दा: ?)
"	331	"	13	,, कराञ्जे ,, काराञ्जे
	331	"	17	,, बद्ध्वा ,, बध्वा
"	333	"	6	", वैष्णवा [°] ,, वैष्णावा [°]
"	337	"	3	,, दत्त्वा ,, दत्वा
"	338	"	23	,, गन्धे ,, गन्धे
"	346	"	17	,, कलशैंदेवम् ,, कलशेंदैवम् ,, बुद्ध्वा ,, बुध्वा
"	347	"	14	,, बुद्ध्वा ,, बुध्वा
"	911			

11.0	-	7	`
И	~	ı	ð.
	10	V.	9.

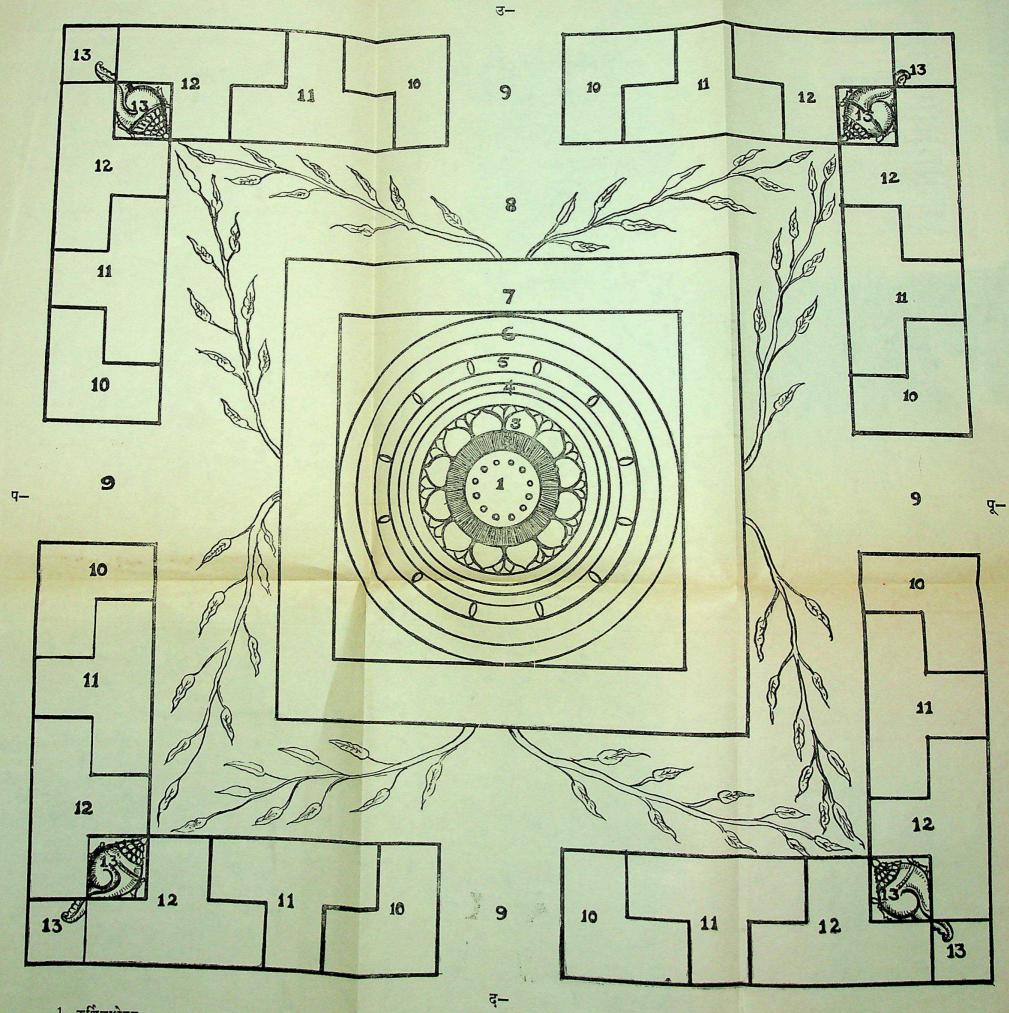
Page	350	line	1	read	विश्वामित्र	for श्वामित्र
"	351	"	12	"	°त्सेधापरा	,, त्सेधपरा
"	353	"	18-21	"	दत्त्वा	,, दत्वा
"	"	"	22	"	दत्त्वो°	,, दत्वो°
"	370	"	20	"	दत्त्वा	,, दला
"	371	"	4	"	"	" "
"	374	"	25, 26	"	"	" "
"	379	"	21	"	मधुपर्क	,, मधुपर्क
"	410	"	6	"	पारि°	,, परि [°]
"	,,	,,	6,7	"	प्रातिपदि°	,, प्रतिपादि°
. ,,	430-5	"	2	"	"	,, प्रातिपादि°
"	437	"	5	,,	ध्वज [°]	,, ध्वाज [°]

Digitized by Madhuban Trust, Delhi

(प्रथमः पक्षः)

१५.६-१८, २३-९

कर्णिकाक्षेत्रम्
 केसरक्षेत्रम्
 दलक्षेत्रम्

4. नाभिक्षेत्रम् 5. अरक्षेत्रम्

6. नेमिक्षेत्रम्

7. आसन(पीठ)म्

CC-0. Shri Vipin Kumar Col. Deoband. In Public Domain.

8. वीथी

9. द्वारम्

10. अर्घशोभा

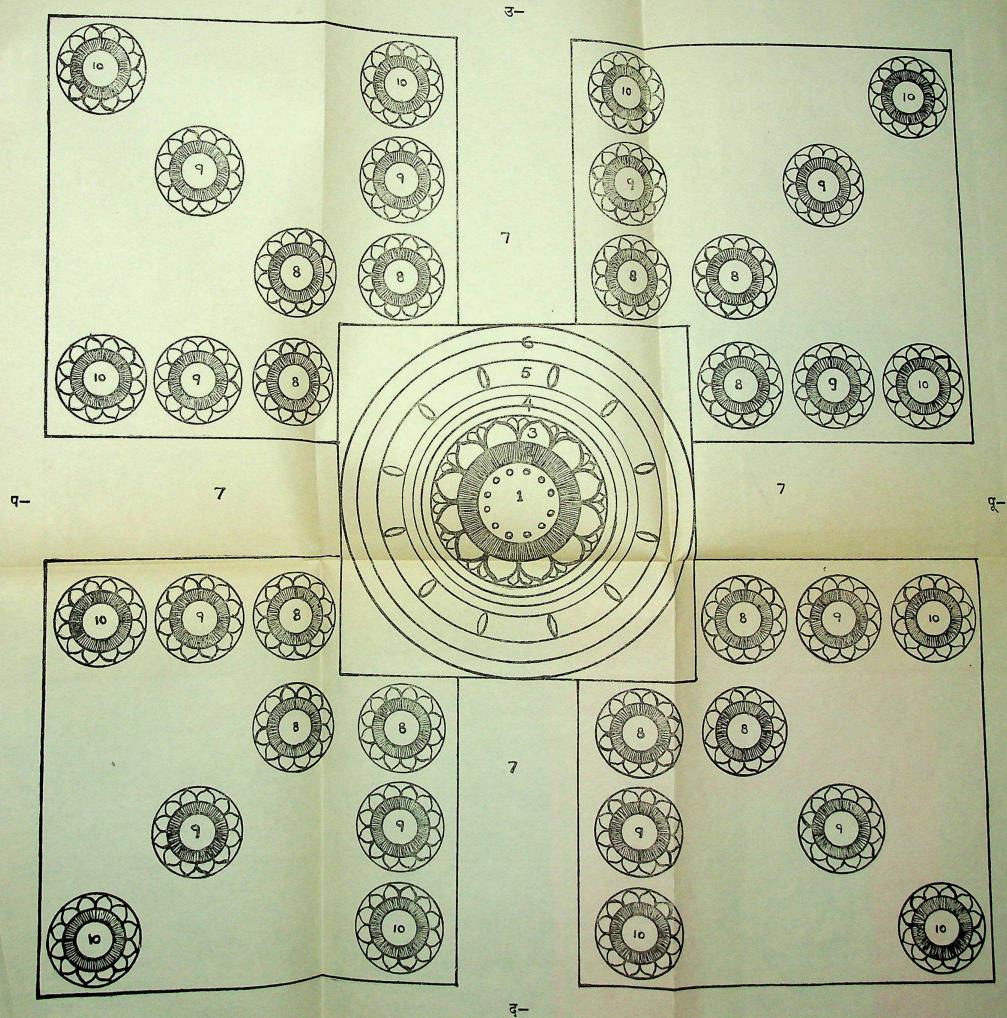
11. शोभा

12. उपशोभा

13. হান্ত্ৰ:

(द्वितीयः पक्षः)

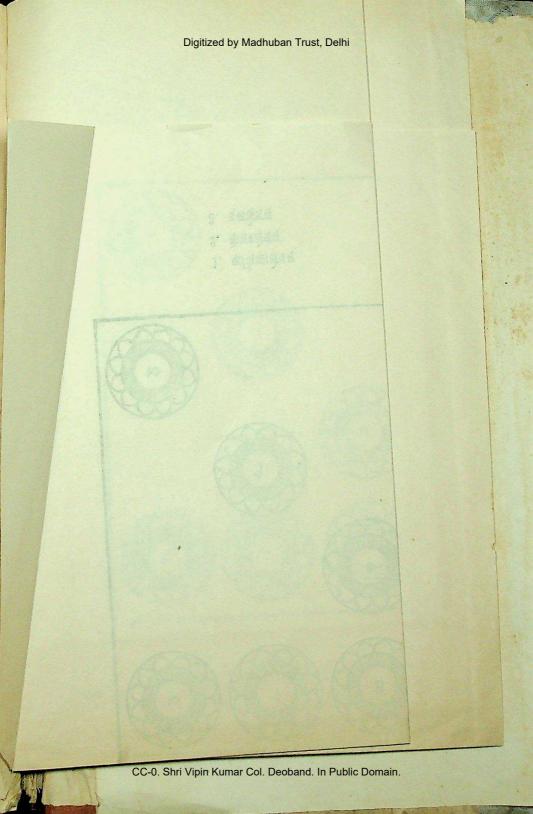
१५.६-११, १९-२३

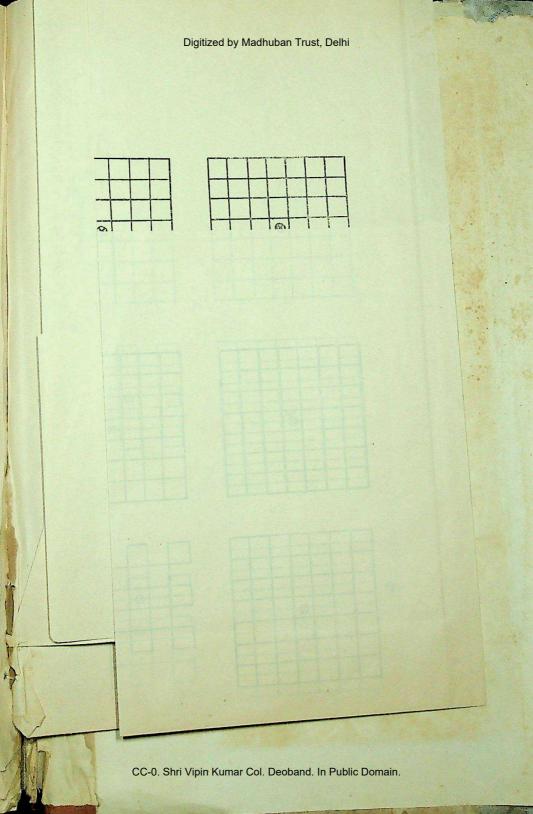

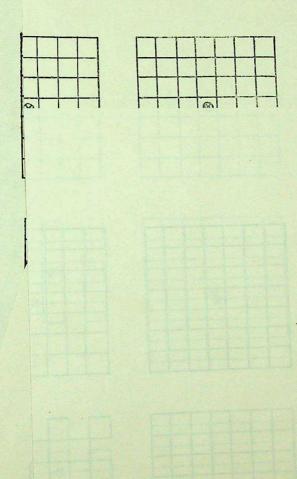
- 1. कर्णिकाक्षेत्रम्
- 2. केसरक्षेत्रम्
- 3. दलक्षेत्रम्
- 4. नामिक्षेत्रम् 5. अरक्षेत्रम्

- 7. द्वारम्
- 8. प्रथमावरणपद्मम्
- 6. ने मिक्षेत्रम् i Vipin Kumar Col. Deoband के मिक्कि कान्याम्

10. तृतीयावरणपद्मम्

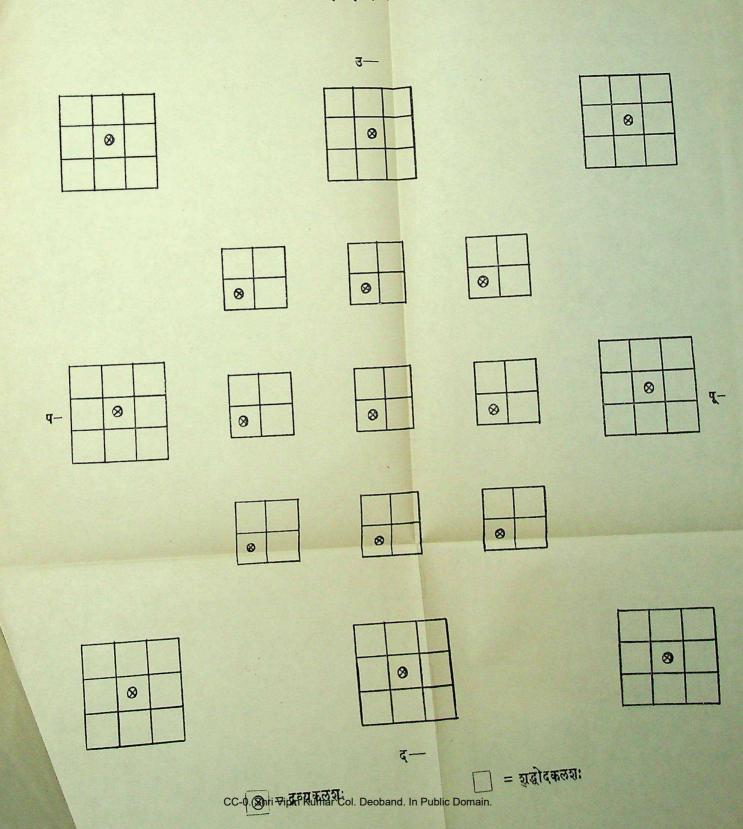

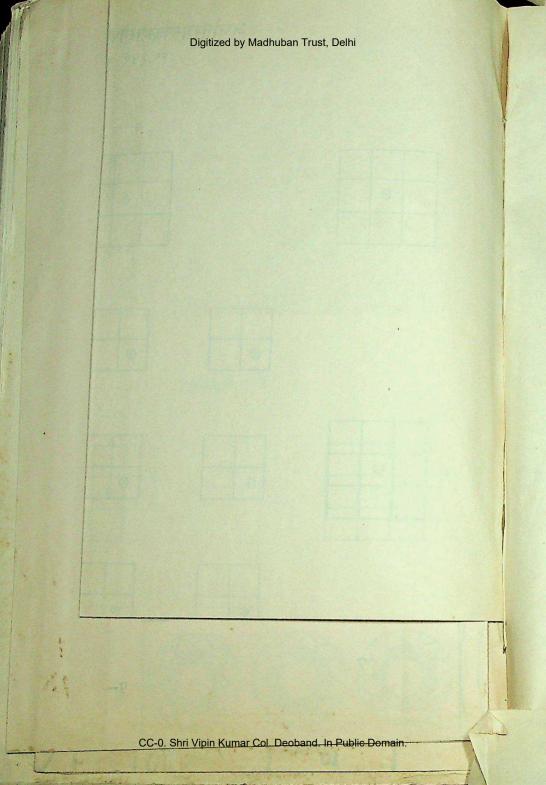

अब्दीसर्शतकं अश्वास्त्रपत्रणके छणकल्पनम्

29.989-46

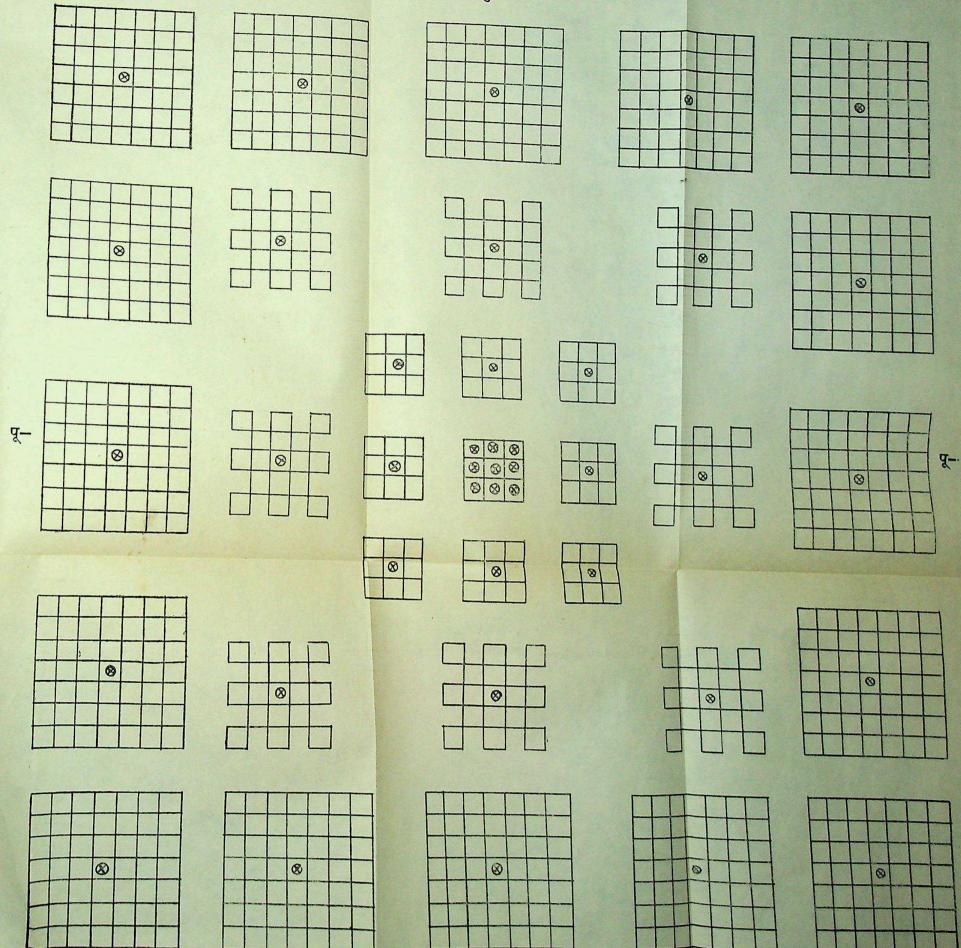

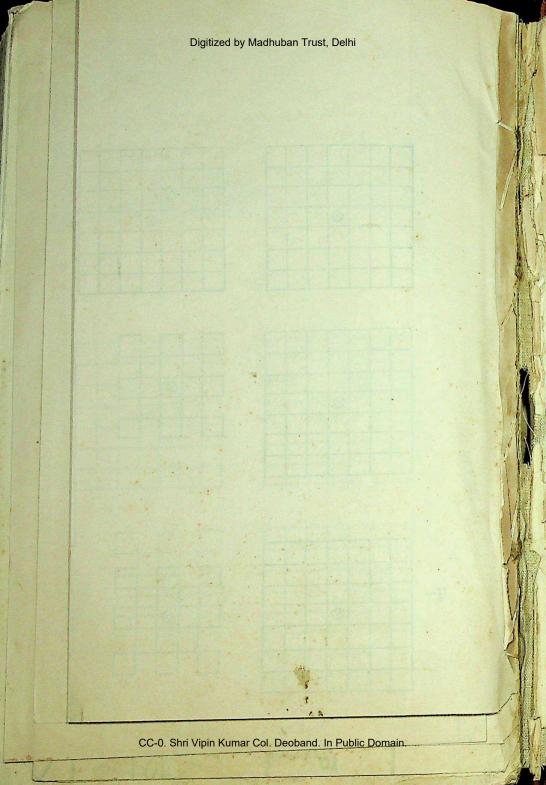

सहस्रकलशस्नपने कलशकल्पनम्

२०.८-२८

उ-

Kendriya Sanskrit Vidyapeetha

PUBLICATIONS

		Pric	e. ·
1		Rs.	Ps.
176	 Sāmavidhāna Brāhmaņa with the commentaries of Sāyaṇa and Bharatasvāmin edited by Dr. B. R. Sharma with a Foreword by Dr. V. Raghavan Devaṭādhyāya Brāhmaṇa with the commentary of Sāyaṇa Samhitopaniṣad Brāhmaṇa with the commentaries of Sāyaṇa and Dvijarāja Bhaṭṭa Vamsa Brāhmaṇa with the commentary of Sāyaṇa —all three in one volume edited by Dr. B. R. Sharma 	15-	_00 _00
* 5	5. Malaya Māruta, a collection of minor works in Sanskrit edited by Dr. V. Raghavan		-00
· 6 · 7		24	00
۹.	Samavedārseya Dīpa of Bhatta Bhāskara-Adhva- rīndra edited by Dr. B. R. Sharma Ārsheya Brāhmaṇa with the commentary of Sāyaṇa	13-	
	edited by Dr. B. K. Sharma	18-	-50
0.	Sadvimsa Brāhmana with the commentary of Sayana edited by Dr. B. R. Sharma	20-	-00
1.	Bharatiyam Vrttam: India's Past by A. A. Macdonell translated into Sanskrit by V. S. Venata Raghavacharya	19	00
2.	Srīprasna Samhita—edited by Mrs. Seetha Padmanabhan	36	00
3.	Vedakalīna Janatantra Sthānāni—edited by Agni- hotram Ramānuja Tātāchārya		
1.	Visvāmitra Samhitā—critically edited by U. Shan-kara Bhatta		

Forthcoming Publications

- 5. Pançavidhasūtra with commentary
- 6. Mätrālakṣaṇa with commentary
- 7. Pratiharasutra with the commentary of Varadaraja
- 8. Nyāyakalpalatikā
- 19. Malayamāruta II
- 20. Naradīya Samhitā
- 21. Visvaksena Samhita
- 12. The System of Krt. Accentuation in Panini and the Veda